

ΑΧΙΛΛ. Α. ΤΖΑΡΤΖΑΝΟΥ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΥΝΤΑΞΙΣ

(ΤΗΣ ΚΟΙΝΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ)

ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΚΔΟΣΙΣ

ΤΟΜΟΣ Β'

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
1953

842918
842918

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΥΝΤΑΞΙΣ

ΑΧΙΛΛ. Α. ΤΖΑΡΤΖΑΝΟΥ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΥΝΤΑΞΙΣ

(ΤΗΣ ΚΟΙΝΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ)

ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΚΔΟΣΙΣ

Β'

18996

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
1953

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1.	Η ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΥΝΤΑΞΙΣ (ΜΕΡΟΣ Β΄)	Σελ. 7—262
2.	Η ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΥΝΤΑΞΙΣ (ΜΕΡΟΣ Γ΄)	» 263—318
3.	ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ Β΄ ΤΟΜΟΥ	» 319—320
4.	ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΛΕΞΕΩΝ Ή ΦΡΑΣΕΩΝ	» 321—330

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	2
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	3
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11	12
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 12	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 13	14
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 14	15
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 15	16
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 16	17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 17	18
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 18	19
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 19	20
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 20	21
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 21	22
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 22	23
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 23	24
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 24	25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 25	26
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 26	27
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 27	28
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 28	29
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 29	30
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 30	31
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 31	32
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 32	33
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 33	34
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 34	35
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 35	36
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 36	37
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 37	38
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 38	39
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 39	40
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 40	41
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 41	42
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 42	43
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 43	44
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 44	45
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 45	46
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 46	47
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 47	48
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 48	49
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 49	50
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 50	51
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 51	52
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 52	53
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 53	54
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 54	55
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 55	56
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 56	57
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 57	58
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 58	59
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 59	60
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 60	61
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 61	62
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 62	63
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 63	64
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 64	65
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 65	66
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 66	67
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 67	68
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 68	69
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 69	70
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 70	71
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 71	72
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 72	73
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 73	74
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 74	75
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 75	76
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 76	77
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 77	78
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 78	79
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 79	80
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 80	81
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 81	82
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 82	83
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 83	84
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 84	85
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 85	86
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 86	87
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 87	88
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 88	89
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 89	90
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 90	91
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 91	92
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 92	93
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 93	94
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 94	95
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 95	96
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 96	97
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 97	98
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 98	99
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 99	100
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 100	101

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΟΙ ΤΡΙΣ ΚΥΡΙΕΣ ΠΡΟΧΕΙΡΕΣ ΣΥΝΘΕΣΕΙΣ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

ΜΕΡΟΣ Β'

ΣΥΝΘΕΤΟΣ ΛΟΓΟΣ

ΣΥΣΧΕΤΙΣΙΣ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

ΜΕΡΟΣ Β'
ΣΥΝΘΕΤΟΣ ΛΟΓΟΣ
ΣΥΣΧΕΤΙΣΤΕΙΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΚΥΡΙΟΙ ΤΡΟΠΟΙ ΣΥΝΕΙΡΜΟΥ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

§ 215. Σε ένα συνεχή λόγο (είτε σύντομο είτε λίγο ή πολύ έκτενη) προτάσεις σχετικές μεταξύ τους κατά το περιεχόμενο νόημα **συνείρονται** (ήτοι άρμαθιάζονται ή μιά κατόπιν άπ' την άλλη) κατά τρεις τρόπους. Δηλαδή

1) **παραθέτονται άπλώς** ή μιά κοντά στην άλλη χωρίς κανένα σύνδεσμο: *‘Ο γέρος μπήκε σ’ ένα γραφείο, πήρε κάποιο χαρτί, τó έβαλε στον κόρφο* Ζ.Π. 181.

‘Η τέτοια άπλή παράθεσις προτάσεων, σχετικών μεταξύ τους κατά το περιεχόμενο νόημα, λέγεται **σχήμα άσύνδετο**. Είναι ó πρώτος καί άρχικός τρόπος του **συνειρμού** (ήτοι του άρμαθιάσματος) των προτάσεων στη γλώσσα μας (καθώς καί σέ άλλες έν γένει τίς γλώσσες του κόσμου) καί συνήθης κατά πρώτον στη γλώσσα των μικρών παιδιών καί έπειτα στον άφελη καθημερινό λόγο, καθώς καί στα άφελη λαϊκά ποιήματα καί παραμύθια. Πρβλ. *‘Ακόμα δέν τόν είδαμε, Γιάννη τόν φωνάξαμε* λ. λ. (Τρ. Δ. 70). *Κλαίνε τά μαύρα τά βουνά, παρηγοριά δέν έχουν. Δέν κλαίνε για τó ψήλωμα, δέν κλαίνε για τά χιόνια* ή κλεφτοσυριά *τάρνηθης* κλπ. Ε. 57, 1· βλ. καί 90 Α, 13 κ. έ. καί Πάσς. 35, 6 (πρòς τó όποϊον πρβλ. 34, 1 - 2).

‘Αλλά τó άσύνδετο σχήμα χρησιμοποιεΐται όχι σπανίως καί σέ έντεχνα πεζογραφήματα ή ποιήματα, όταν πρόκειται νά έκφραστη μιá σειρά νοημάτων με τρόπον άπλό καί άφελή ή με γοργότητα καί ζωηρότητα, καθώς καί όταν πρόκειται πολλά νοήματα νά παρουσιασθοϋν ένωμένα σέ ένα όλο: *Τó χιόνι τώρα έπαψε, ó οϋρανός άνοιξε, ó καιρός μαλάκωσε* Χ.Θ. 69. *Χτυπάει τίς πόρτες, δέρνει τούς τοίχους, φωνάζει, κλαίει ή νεράϊδα* Πα. 61· βλ. καί Κμπ. 66.— *Οί έφεδροι χόρευαν, πηδοϋσαν, τάραζαν τόν κόσμο άπ’ τίς φωνές* Ζ.Π. 179· βλ. καί 62. *Σηκώνομαι, ντύνομαι, πηγαίνω* Μητσ. Α’ 58. *Θρηνοϋν, βογγοϋν, φωνάζουν, ίκετεύουν* μέσα

στον πανικό Σκίπ. 206. **Βλασφημάει, σκούζει, μουγκρίζει** κάθε λάρυγγας ἐχθροῦ Σολωμ. 45. Τὸ τουφέκι **ἀνάβει, ἀστράφτει, λάμπει, κόφτει** τὸ σπαθί Σολωμ. 33. Δὲ θὰ τὴν ἀκούσουμε σήμερα; θὰ τὴν ἀκούσουμε αὔριο (= ἂν δὲν τὴν ἀκούσουμε σήμερα, θὰ τὴν ἀκούσουμε) Χαρ. Κ. 74. **Θωρεῖς τὰστέρια αὐτὰ δὲ σὲ θωροῦνε. Βλέπεις τὸν κόσμον; ὁ κόσμος δὲ σὲ βλέπει** (= ἄλλ' αὐτὰ δὲ... ἄλλ' ὁ κόσμος δὲ) Σικελ. 197.

Συχνὰ τέλος χρησιμοποιεῖται τὸ ἀσύνδετο σχῆμα (ἰδίως στὰ δημοτικὰ τραγούδια) σὲ παρομοιώσεις καὶ παραβολές: **Τρέμει** τὸ ψάρι στὸν ψαρά, τὰρνὶ στὸ μακελλάρη, **τρέμει** κι' ἐγὼ ἢ καρδούλα μου γιὰ σένα παλληκάρι (= ὅπως τρέμει τὸ ψάρι... ἔτσι τρέμει κλπ.) Θ. Χρ. 55· βλ. καὶ Πάσσ. Δίστ. 1057 (καὶ πρβλ. Δίστ. 1131: **Ὡς τρέμει** τοῦ λαγοῦ ἢ καρδιά, **ὅταν** τὸν κυνηγοῦνε, **τρέμει** κι' ἐμὲ ἢ καρδούλα μου, **ὅταν** σὲ μελετοῦνε). **Θέλουν** γὰνθίσουν τὰ κλαριά κι' ὁ πάγος δὲν τὰφῆνει, **θέλω** κι' ἐγὼ γὰ σ' ἀρνηθῶ κι' ὁ πάγος δὲ μ' ἀφῆνει (= ὅπως θέλουν... ἔτσι θέλω κλπ.) Πάσσ. 522α, 1· βλ. καὶ Ε. 135, λη', ξα', οδ'.

2) **συνδέονται κατὰ παράταξιν**, ἥτοι μὲ συνδέσμους παρτακτικούς (§ 4, 1. Ἐξωτερικὴ σύνδεσις προτάσεων): **Τὸ παιδί ἔφαγε καὶ κοιμήθηκε. Περπάτησε πολὺ καὶ κουράστηκε.**

Κι' ὁ δεύτερος αὐτὸς τρόπος συνειρμοῦ τῶν προτάσεων εἶναι ἀρχαϊκὸς καὶ ἀπλοϊκὸς καὶ εἶναι συνήθης κι' αὐτός, ἰδίως στὸν ἀφελῆ καθημερινὸ λόγον καὶ στὰ ἀφελῆ λαϊκὰ τραγούδια καὶ παραμύθια: **Ὁ ἥλιος ἐβασίλευε κι' ὁ Δῆμος παραγγέλλει** Ε. 43, 1. **Οἱ κλέφτες ἐπροσκύνησαν καὶ γίνηκαν ραγιαῖδες, κι' ἄλλοι φυλάγουν πρόβατα κι' ἄλλοι φυλάγουν γίδια** Ε. 61 Β, 1. **Μιά φορὰ κι' ἔναν καιρὸ ἦτουν αἱ ἑνας γέρος κι' εἶχε τρία κορίτσια καὶ ἦτουν πολὺ φτωχὸς ὁ κακομοίρης καὶ μάζευε κάθε μέρα ραδίκια καὶ τὰ τρώγανε** Μβ. 485.

Πολλὲς φορὲς συνυπάρχουν ἐκ παραλλήλου ἀπλὴ παράθεσις προτάσεων καὶ κατὰ παράταξιν σύνδεσις: **Τὴν αὐγὴ δοκίμαθηκε ἡ γοῖα, ἐνίφτηκε, ἐχτενίστηκε, ἐφτιάστηκε καὶ ἐπῆγε** στὴν ἐκκλησία Μβ. 467. **Γλέντησαν καὶ τραγούδησαν, χόρευαν καὶ μεθοκόπησαν** Ἡθ. 13. **Ἀφῆνω κάτω τὸ τουφέκι, ἀφῆνω καὶ τὰ τσαρούχια, παίρνω τὴν κάπαν μου εἰς τὰ χέρια καὶ τρέχω** κατόπιν του Μπ. 101· βλ. καὶ Ε. 53Α, 3.

3) **συνδέονται καθ' ὑπόταξιν** (§ 4, 2), ἥτοι μὲ συνδέσμους ὑποτακτικούς (εἰδικούς, αἰτιολογικούς κλπ.) ἢ μὲ ἀναφορικές

λέξεις. (Ἑσωτερικὴ ἢ λογικὴ σύνδεσις προτάσεων). Αὐτὸς εἶναι ὁ τελειότερος τρόπος συνδέσεως τῶν προτάσεων, διότι μ' αὐτὸν φανερώνεται ἡ ἐσωτερικὴ, ἥτοι ἡ λογικὴ σχέσις, ποὺ ὑπάρχει μεταξύ τοῦ νοήματος τῶν συνεπιρομένων προτάσεων: **Ἄφου** ἔφαγε, κοιμήθηκε (χρονικὴ σχέσις). **Ἐπειδὴ** περιπάτησε πολὺ, κουράστηκε (αἰτιώδης σχέσις).

Σημ. Ἡ καθ' ὑπόταξιν σύνδεσις προτάσεων δὲν εἶναι πάντοτε ἀπλή, ἥτοι μιὰ δευτερεύουσα πρότασις μπορεῖ νὰ χρησιμεύῃ, γιανὰ προσδιορίζῃ ὅχι τὴν κυρία πρότασι, ἀλλὰ μιὰν ἄλλη ἐπίσης δευτερεύουσα πρότασι, ποὺ αὐτὴ προσδιορίζει ἀμέσως τὴν κυρία πρότασι: *Μάχεται μὲ τὴ φύσιν, ποὺ τὸν ἔκαμεν ὅπως εἶναι* Ζ.Π. 24. *Τὸν περιποιεῖται πολὺ καὶ ἡ Πότις, ποὺ, μόνον νὰ τὴ βλέπῃς κοντὰ σου, ξαναγίνεις* Τρ. 143. (Πρβλ. καὶ § 4,2, Σημ.).

§ 216. Πῶς γεννήθηκε ἡ καθ' ὑπόταξιν σύνταξις. Στὴν ἀπλή παράθεσις δυὸ προτάσεων κατὰ τὸ ἀσύνδετο σχῆμα (§ 215, 1), καθὼς καὶ στὴ σύνδεσί τους κατὰ παράταξι (§ 215, 2), ἡ ἐσωτερικὴ σχέσις τῶν νοημάτων τους ἀφήνεται νὰ νοητῇ ἀπ' τὸν τόνο τῆς φωνῆς, μὲ τὸν ὁποῖον ἡ καθεμιὰ τους προφέρεται, ἢ κι' ἀπ' τὴ θέσι ποὺ ἔχουν στὴ σειρὰ τοῦ λόγου οἱ παραθετόμενες προτάσεις: **Ἐφαγε πολὺ, κακοστομάχιασε—ἔφαγε πολὺ καὶ κακοστομάχιασε** (= ἐπειδὴ ἔφαγε πολὺ, κακοστομάχιασε). Δὲ μὲ εἶδε: **εἶχα βγῆ ἔξω**, *ὅταν ἦρθε στὸ γραφεῖο μου* (= διότι εἶχα βγῆ κλπ.). *Αὐτὸς ἐνέκρινε, ὁ τμηματάρχης ἀκύρωσε* (= ἐνῶ αὐτὸς ἐνέκρινε κλπ.) Ζ.Π. 39. Ἔτσι, ὅταν ὁ λόγος ἐκφέρεται μὲ γοργότητα καὶ ζωηρότητα, μὲ μιὰν ἀπλή παράθεσις δυὸ προτάσεων, ἀπ' τίς ὁποῖες ἡ πρώτη εἶναι ἐρωτηματικὴ, ἐκφράζεται συχνά, ὅπως εἶδαμε, ὑποθετικὴ μεταξύ τους σχέσις: **Ἐχεις φλωριά; ἔχεις θωριά** (= ἄμα ἢ ἂν ἔχεις φλωριά κλπ.) λ. λ. Ἰδὲς § 179, 1, § 189, 3 καὶ § 205, 2.

Καὶ γενικὰ ἀπὸ τὴν ἀπλή κατὰ τὸ ἀσύνδετο σχῆμα παράθεσις τῶν προτάσεων προήλθεν ἔπειτα ἡ σύνδεσίς τους ἢ κατὰ παράταξιν (§ 215, 2), καθὼς καὶ ἡ καθ' ὑπόταξιν (§ 215, 3). Κατὰ τὴ συνεκφορὰ δηλαδὴ δυὸ προτάσεων κατὰ τὸ ἀσύνδετο σχῆμα, ἦταν δυνατὸ μιὰ λέξις (συνήθως κάποιο ἐπίρρημα ἢ κάποια ἀντωνυμία), ποὺ βρισκόταν στὴν ἀρχὴ τῆς μιανῆς ἀπ' τίς δυὸ παραθετόμενες προτάσεις, ἐκείνης ποὺ περιεῖχε τὸ δευτερεῖον

νόημα, με κάποιον ιδιαίτερο τονισμό έκφερόμενη, να νομιστή πώς αυτή ήταν, έτσι να ποῦμε, ὁ συνδυετικός κρίκος τῶν δυο παραθετομένων προτάσεων, καὶ πὼς αὐτὴ εἰσήγε τὴν μιὰ ἀπ' τὶς δυὸ αὐτὲς προτάσεις καὶ φανέρωνε τὴ λογικὴ σχέσι, ποὺ ὑπάρχει μετὰ αὐτῆς καὶ τῆς ἄλλης. Αὐτὸ τὸ βλέπει κανεὶς καθαρά σὲ πολλὰς συνεκφορὰς προτάσεων στὴν ἀρχαιότατη φάσι τῆς γλώσσας μας, ποὺ παρουσιάζεται στὰ ποιήματα τοῦ Ὀμήρου. Ἀλλὰ καὶ σὲ ἀρκετὰς συνεκφορὰς προτάσεων ἀπ' τὴν τελευταία φάσι τῆς γλώσσας μας τὴ διακρίνει κανεὶς τὴν ἐξέλιξι αὐτῆς.

Ἔτσι π.χ., σχετικὰ μετὰ τὴν ἀρχαία γλῶσσα μας, τὸ μόριο καὶ ἀρχήθεν ἦταν **ἐπίρρημα** τροπικὸ μετὰ τὴ σημασία τοῦ **ἐπίσης, προσέτι**, μιὰ σημασία ποὺ τὴν διατηρεῖ καὶ τώρα. (πρβλ. Ε. 12, 14: *Κλαίει καὶ μιὰ χανούμισσα γιὰ τὸ μοναχογιὸς τῆς*). Καὶ ἡ φράσις π.χ. *Ὁ ἥλιος φωτίζει τὴν γῆν, καὶ θερμαίνει αὐτήν* ἀρχήθεν σημαίνει: *Ὁ ἥλιος φωτίζει τὴν γῆν, ἐπίσης ἢ προσέτι θερμαίνει αὐτήν*. Ὁμοίως ἡ φράσις *ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη*, ἀρχήθεν σημαίνει: *ὁ ἥλιος, ἐπίσης ἢ προσέτι ἡ σελήνη*.

Κατόπιν ὅμως μετὰ τὸν καιρὸ τὸ καὶ κατέληξε νὰ εἶναι ἀπλὸ συνδυετικὸ μόριο, ἀπλὸς συμπλεκτικὸς **σύνδεσμος**. Καὶ σχετικὰ μετὰ τὴ σύγχρονη γλῶσσα μας, ἡ λέξις π.χ. **ἔτσι**, ὅπως ξέρομε, εἶναι κανονικὰ ἐπίρρημα τροπικὸ καὶ γενικὰ σημαίνει **μετέτοιον τρόπο, μ' αὐτὸν τὸν τρόπο**. (*Ἔτσι νὰ κάμῃς*). Ἀλλὰ τὸ *ἔτσι* χρησιμοποιεῖται, ἰδίως σὲ διαλέκτους, καὶ ὡς σύνδεσμος χρονικὸς ἢ ὑποθετικὸς: *Ἔτσι τό 'καψε τὸ καμίνι τρία ἡμερόνυχτα*, ἐπὶ γε σὺ γιὰ τὸ (=ἀφοῦ τὸ ἔκαψε κλπ.) Μβ. 457. *Ἐγὼ κυρά μου, θὰ σὲ πάρω γυναικα μου* φτάνει νὰ μοῦ φέρῃς τὸ δαχτυλίδι τοῦ (=τῆς) κυρᾶς. *Ἔτσι θέλεις, τὸ παίρνεις* (=ἂν ἢ ἅμα θέλεις) Μ. 389.

§ 217. Ὁμοίως μετὰ τοὺς δυὸ πρώτους τρόπους συνειρμοῦ τῶν προτάσεων (§ 215, 1 καὶ 2) γίνεται σύνδεσις καὶ ὅρων μιᾶς προτάσεως, ἥτοι ἀπλῶν ἐννοιῶν: *Νέος ἐξυπνος, δραστήριος, θαρρετὸς* Πα. 126. *Μόνος του ἔτρεχε μέρα νύχτα* (=μέρα καὶ νύχτα) Τρ. Δ. 26. *Ἐτρεχε δῶθε κεῖθε σὰν τρελλή* Πα. 31. *Ἀῦριο μεθαύριο ξεμπερδεύει κι' αὐτὸ* (=αὔριο ἢ μεθαύριο) Πα. 155. *Ἐνα φτωχὸ καὶ ἀδύνατο κορίτσι* Τρ. 214. (Πρβλ. § 37).

Ειδικῶς γιὰ τὰ ἀπόλυτα ἀριθμητικὰ παρατηροῦμε ὅτι συνήθως παραθέτονται ἀσυνδέτως

1) γιανὰ δηλωθῇ **χωρισμός** καὶ **κατανομή**. (Τὰ παραθετόμενα στὴν περίπτωσι αὐτῇ ἀριθμητικὰ εἶναι τὰ ἴδια). *Μπαίνετε μέσα ἕνας ἕνας—δύο δύο—τρεῖς τρεῖς κλπ.* (=ἀπὸ ἕνας ἕνας, ἀπὸ δύο δύο κλπ.). *Ἔρχονται μιὰ μιὰ οἱ ἀνάμνησες Γρυπ.* 102. *Τὰ πουλιά δυὸ δυὸ κάνουν τὴν ἀγάπη Γρυπ.* 46. *Ἔνα ἔνα τᾶσθησε τὰ κεριά Σκίπ.* 39· βλ. καὶ 50. (Πρβλ. § 134, 6, α').

2) γιανὰ δηλωθῇ ἓνα κατώτερο καὶ ἓνα ἀνώτερο ὄριο ἐνὸς ποσοῦ, ἥτοι δυὸ ὅρια τοῦ **περίπου**: *Ἀγόρασε πέντε ἕξι ψωμιὰ* (=ὥς πέντε.ὥς ἕξι ψωμιὰ) Π.Μ. 69· βλ. καὶ Ε. 65Α, 23 καὶ 75, 21 καὶ Τρ. Δ. 56. *Πῆγε κι' ἦρθε εἴκοσι τριάντα βολές Πα.* 67· βλ. καὶ Λ. Ε, 60·

Σημ. Μὲ παρόμοια σημασία γίνεται ἀσύνδετη παράθεσις καὶ τῶν ἐπιθέτων **λίγος** καὶ **πολύς**: *Δὲν περνᾷ λίγος πολὺς καιρός, σφάζει καὶ κεῖνον τὸν κόκορα Π.Μ.* 76

3) γιανὰ ἐκφραστῇ πρᾶξις πολλαπλασιασμοῦ: *Πέντε δέκα πενήντα* (=πέντε φορές δέκα κάνουν ἢ γίνονται πενήντα). *Τρεῖς ἕξι δεκαοχτώ.*

Σημ. Οἱ ἀσύνδετες συνεκφορὲς ὄχι μόνον ὀνομάτων παρὰ καὶ ρημάτων καὶ ἐπιρρημάτων καταλήγουν συχνὰ στὸ σχηματισμὸ συνθέτων (συνθετικῶν, ἥτοι συνθέτων) ποὺ μποροῦν νὰ ἀναλύωνται στὰ συνθετικά τους μέρη μὲ τὸ σύνδεσμο καὶ μεταξύ τους: *Γυναικόπαιδα* (=γυναῖκες καὶ παιδιὰ). *Πρασινοκίτρινος* (=πράσινος καὶ κίτρινος). *Μπαινοβγαίνουν* (=μπαίνουν καὶ βγαίνουν) Ε. 43, 16 καὶ 157, 6. *Πηγαινοέρχονται* (=πηγαίνουν κι' ἐρχονται) Πα. 132. *Ἀλογα σελλοχαλινώνονται* (=σελλώνονται καὶ χαλινώνονται) Πα. 165. *Τὸ παιδί ἀνοιγόκλεινε τὸ στόμα καὶ μιλιὰ δὲν ἔβγανε* (=ἄνοιγε κι' ἐκλείνε) Ἐρσ. 35· βλ. Ε. 75, 5. 83, 34. 88, 18. *Ζερόβδεξα* (=ζερόβ καὶ δεξιὰ) Πα. 134.

§ 218. Ἀσύνδετες συνεκφορὲς προτάσεων (μὲ παράλειψι τοῦ μορίου, ποὺ πρέπει νὰ εἰσάγῃ τὴ δευτερεύουσα πρότασι), ἐκτὸς ἀπ' τὴς περιπτώσεις ποὺ εἶδαμε στὰ προηγούμενα (§ 215,1), ἔχομε προσέτι:

1) πολλὰς φορές σὲ δημοτικὰ τραγούδια ἢ καὶ σὲ ἔντεχνα ποιήματα, ἀπλῶς γιὰ λόγους **μετρικούς**: *Μᾶς εἶπαν πέρα πέρασε* (=πὼς πέρα πέρασε) Πάσσ. 51, 7 καὶ 84, 36· βλ. καὶ Ε. 64, 14 - 15 καὶ 75, 3 καὶ Λ. Ε, 150. *Ποιὸς σ' τὸ εἶπε, δειτρονλάκι μου, δὲ σ' ἀγαπῶ, πουλάκι μου* (=πὼς δὲ σ' ἀγαπῶ) λ. τ. Πρβλ.: *Νὰ περ-*

πατήσω έναργα μὲ λέν πὼς καμαρώνω, νὰ περπατήσω γρήγορα μὲ λέν ἄντρα γυρεύω (= πὼς ἄντρα γυρεύω) Θ. Χρ. 58. Πές μου, θυμάσαι, ἀγάπη μου, ἐκείνη τὴν παιδούλα; (= ἂν θυμάσαι) Σολωμ. 13. Νὰ πᾶτε, νὰ τῆς πῆτε μὴ μὲ καρτερῇ (= νὰ μὴ μὲ καρτερῇ) Λ. Ε, 118. Αὐποῦμαι τὴ μαννούλα σου, ἄλλον ὕγιον δὲν ἔχει (= πού δὲν ἔχει ἄλλον ὕγιον, ἢ ὁποῖα ἢ διότι δὲν ἔχει κλπ.) Θ. Χρ. 44· βλ. καὶ Πάσσ. 35, 6, (πρὸς τὰ ὁποῖα πρβλ. 34, 1).

2) συχνὰ στὸν καθημερινὸ λόγῳ, καθὼς καὶ σὲ δημοτικὰ τραγούδια, ὅταν στὴν κυρία πρότασι, ποὺ προηγεῖται, ὑπάρχει ρῆμα αἰσθητικὸ καὶ σπανιότερα δοξαστικὸ ἢ λεκτικὸ: (Ποῦ εἶναι ὁ Πέτρος;) Τὸν εἶδα ἔπαιξε στὸ δρόμο (= πού ἢ πὼς ἔπαιξε, νὰ παίζη). Τὸν ἄκουσα διάβαξε στὸ δωμάτιό του (= πού ἢ πὼς διάβαξε, νὰ διαβάζη). Τὸ ὄνομα τοῦ μικροῦ νησιοῦ βλέπετε εἶναι κομμένο (= βλέπετε ὅτι εἶναι, ὅπως βλέπετε εἶναι) Ἑρσ. 105. Βλέπει τὰ ψάρια λείπανε ἀπ' τὸ καρφί (= πὼς τὰ ψάρια λείπανε) Π. Μ. 46. Ἔχεις, βλέπω, πολλὴ δουλειά (= βλέπω ὅτι ἔχεις ἢ καθὼς βλέπω, ἔχεις) Βουτ. 16. Τὸ βλέπω, Φροσινίτσα μου, τὰ ψάρια θὰ σὲ φᾶνε (= πὼς τὰ ψάρια θὰ κλπ.) Πάσσ. 393, 12· (πρβλ. § 32 καὶ § 92, 1). Θαρροῦ εἶναι ὁ Κλεφτογιάννος (= πὼς εἶναι) Πάσσ. 142, 3. Ὑμέναιο νέο λογιάζω τώρα θάβρω (= ὅτι θὰ εὔρω) Σικελ. 186. Ἔτσι λοιπὸν θαρρεῖς ἐγὼ δὲ θάθελα νὰ εἶμαι στὸν τόπο μου; (= πὼς ἐγὼ δὲ θὰ ἤθελα) Βεν. 101. Ὅποιος μὲ βλέπει καὶ γελῶ θαρρεῖ ντέρτι δὲν ἔχω (= πὼς δὲν ἔχω ντέρτι) Θ. Χρ. 12· (πρβλ. Σικελ. 99: Ἀκούοντας τὴ βοή, τόσο γλυκὰ ν' ἀχολογᾷ, θαρρεῖ πὼς θὰ μιλήσῃ, θαρρεῖ φωνὴ (εἶ)ναι τοῦ νεροῦ). Πιστεύω ἔφυγε γιὰ τὸ Παρίσι (= πὼς ἔφυγε). Πιστεύω, θὰ πέθανε πλέον (= πὼς θὰ πέθανε) Μητσ. Β' 124. Νομίζω μένει τώρα στὴν Κηφισιά (= πὼς μένει). Εἶπα δὲν πάω πονθενά (= ὅτι δὲν πάω). Φοροῦσα θυμάμαι ἓνα φουσιανάκι ἀπὸ ἄσπρο πικέ (= θυμάμαι ὅτι φοροῦσα - φοροῦσα, καθὼς θυμοῦμαι) Λιλ. 5.

Σημ. Ἰδὲς καὶ § 26, 2, Σημ. καὶ § 188 Σημ. β'.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΣΥΝΔΕΣΙΣ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ἢ ΚΑΤΑ ΠΑΡΑΤΑΞΙΝ

1. Συμπλεκτικοὶ σύνδεσμοι.

α. Καταφατική συμπλοκή.

(καί, κι').

§ 219. Καταφατική συμπλοκή προτάσεων γίνεται με τὸ σύνδεσμο **καί (κι')**. Σᾶς πιστεύω **καί** σᾶς εὐχαριστῶ Ἀμ. 111.

Ἡ ἐσωτερική, ἥτοι ἡ λογική σχέσις τῶν προτάσεων, παρὰ συνδέονται μετὰ τὸ **καί**, εἶναι ποικίλη· καὶ συνήθως εἶναι:

1) σχέσις **χρονική**, ἥτοι:

α) συγχρονισμός (**καί**=καὶ συγχρόνως, καὶ τῇ στιγμῇ αὐτῇ, καὶ τὴν ὥρα αὐτῇ, κ.τ.τ.): Ὁ ἥλιος ἐβασίλευε **κι'** ὁ ἄνθρωπος διατάζει Πάσσ. 105, 1· βλ. καὶ Ε. 43, 1. Ὁ ἄνδρ' οὗτος ἐτρωγε **κι'** ἐπινε **κι'** ἐστρεφε τὸ μυστήριον Πάσσ. 31, 16· βλ. καὶ Ε. 14, 1-2. Στρήψαμε λίγο ἄκόμα **κι'** ὅλα χάθηκαν Τρ. Δ. 105.

β) ἀπλή χρονική ἀκολουθία πράξεων (**καί**=καὶ ἔπειτα, καὶ κατόπιν, **κι'** εὐθὺς κατόπιν, κ.τ.δ.): Ὁ Σκαλιέρης ἐπλήρωσε **κι'** ἔφηνεν Ἰλιγγ. 29. Καὶ τῇδ' ὁρμήν ἐπὶ ἔσπευσε **κι'** ἐσκύψε **κι'** ἐστῆθη Πολέμ. Ἀνθολ. 356. Εἶπα **κι'** ὁμύσαν· **κι'** ἔσμιξε τὰ πνέματα ὁ ἀγώνης Σικελ. 134· βλ. καὶ Μβ. 476. Μάννα μου! ἔβγαλε ἡ Νένω μὲ φωνὴν **καί** λιγοθύμησε Τρ. Δ. 82. Κάποτε μ' ἐπαιρνε τὸ παράπονον **κι'** ἐκλαίγα σὰν ζουρλὸς Τρ. Δ. 94. Κράζεις τὴ νύκτα **κι'** ἔρχεται Κάλβ. 164.

Ἡ χρῆσις αὐτῇ τοῦ **καί**, μετὰ τὸ ὅποιον γίνεται, ἔτσι νὰ ποῦμε, ἀπαριθμησις μιᾶς σειρᾶς πράξεων, εἶναι συνηθέστατη, ἰδίως στὰ λαϊκὰ παραμῦθια καὶ στὰ δημοτικὰ τραγούδια (Ἀπαριθμητικὸς **καί**): Στὸ δρόμον τοὺς ἀντικρύζει ἡ ἀλεπούν **καί** τοὺς χαιρετᾷ **καί** τοὺς λέει Π.Μ. 6. Ἐνὰ φίδι κατέβηκε στὴν ἀκρογῆλιά **κι'** ἀντάμωσε ἕναν κάβουρα **καί** τοῦ εἶπε Π.Μ. 24. Πέταξε τὰ

ἐργαλεῖα του καὶ πῆγε καὶ καλογέρεψε Βυ. 30. Ἐσηκώθηκε φοβισμένος καὶ πάει καὶ λέει στὴ γυναῖκα του Μβ. 518· βλ. καὶ Π. Μ. 44, 48, 50, 69, 104 κ.ά. Πάσσ. 12,36. 43,30. 107,26. 139,7. Φωρ. 1,84. Θ. Χρ. 31, 51 κ.ά.

Ἔτσι ἀκόμα καὶ σὲ προτάσεις ἐκφερόμενες σὲ προστακτικὴ ἢ ὑποτακτικὴ: Ἔλα, ξέγε μ', καὶ κόπιασε καὶ κάτσε στὸν ἀέρα καὶ πές μας λόγια τοῦ σεβντᾶ καὶ παρηγόρησέ μας λ.τ. Μὴν τὸ γυρέψη ἢ μάννα του καὶ κλάψη καὶ χολικιαστῇ καὶ πικραθῇ τὸ γάλα της Πάσσ. 282,9.

Σημ. Ὁ καὶ αὐτὸς χρησιμοποιεῖται πολλές φορές ἀντὶς γιὰ τὸ μιὰ-μιὰ, πότε-πότε, ἄλλοτε-ἄλλοτε: Ἀνοῖγα κι' ἔκλεια τὸ παράθυρο (= μιὰ τὸ ἀνοῖγα, μιὰ τὸ ἔκλεινα) Τρ. Δ. 59. Τὸ προιάρι μας ἔμπαινε κι' ἔβγαινε στὴ στενὴ φωτισμένη λωρίδα τῆς λίμνης (= πότε ἔμπαινε, πότε ἔβγαινε) Τρ. Δ. 54.

Ἄλλοτε ἔχει τὴν ἔννοια τοῦ καὶ πράγματι: Ἐχτύπησε τρεῖς φορές τὴ γῆς καὶ βγῆκε ἡ χρυσὴ μελιὰ Μβ. 456· (πρβλ. τὰ προηγούμενα: Χτύπησε τρεῖς φορές τὴ γῆς· καὶ πραγματικῶς ἐγίνηκε ἓνα περιβόλι)· βλ. καὶ 449 Ἐἴνα, ὁ Θεὸς τὸν πόθο μας θανά τὸν εὐλόγησεν. Εἶπε κι' ὁ Θεὸς εὐλόγησε Σικελ. 84. Πρβλ. καὶ τῆς ἀρχαίας γλώσσας: Ἰδόντες μέλαν τι χωρίον, διὰ τὸ ἐκλείπειν αὐτότι τὴν χιόνα, εἵκαζον τετηκέναι· καὶ ἐτετήκει διὰ κρήνην τινά, ἣ πλησίον ἦν ἀμιζουσα ἐν νάπει (=καὶ ὄντως) Ξενοφ. Κύρ. Ἀνάβ. Δ, ε' 15.

2) σχέσις αἰτιώδης, ἦτοι

α) σχέσις αἰτίου καὶ αἰτιατοῦ (καὶ = καὶ γι' αὐτό): Εἴμαι φτωχὸ κορίτσι, ὀρφανό, κι ἔχω ἀνάγκη νὰ δουλέψω, γιὰ νὰ ζήσω (=καὶ γι' αὐτὸ ἔχω) Ξεν. 247. Μὴν κάποιον ἄλλον ἀγαπᾷς καὶ θέλεις νὰ μισέσω; (=καὶ γι' αὐτὸ θέλεις) Πάσσ. 461,12. Μπᾶς καὶ εἶναι τουρ-κόπουλο καὶ δὲ νοιώθει τὴ γλώσσα μας; (=καὶ γι' αὐτὸ δὲ νοιώθει) Ἔρσ. 6. Τί ἔχει τὸ παιδί καὶ φωνάζει; βλ. Μβ. 479. Τί εἶν' τὸ κακό, ποὺ γίνεται, καὶ σκούζουν τὰ κοράκια; Πασ. 29, 3· βλ. καὶ 137,7 καὶ 436, 21, Ε. 14,6. 56,4. 88,24. 217,12 κ.ά.

Σημ. Σὲ δημοτικὰ τραγούδια μὲ τέτοιο καὶ συνδέεται μιὰ πρότασις καὶ μὲ ἓναν προηγούμενο κατηγορηματικὸ προσδιορισμὸ τοῦ ὑποκειμένου της, ὁ ὁποῖος ἐνέχει ἔννοια αἰτιολογικὴ ἢ χρονικὴ (πρβλ. § 42): Κι' ὁ Μανόλης μεθυσμένος καὶ τὴν ἔσφαξε τὸ πρῶτ' ξεμεθυμένος καὶ τὴν ἔκλαιε (=ἐπειδὴ ἦταν μεθυσμένος, τὴν ἔσφαξε τὸ πρῶτ', ποὺ ἦταν ξεμεθυμένος, τὴν ἔκλαιε) Πάσσ. 460,8. Ἐφτάψυχος ἐγὼ καὶ δὲν πεθαίνω (=καὶ γι' αὐτὸ δὲν π.) Σημηρ. Ἀνθολ. 397.

β') φυσικὸ ἢ λογικὸ ἐπακολούθημα (καὶ=καί φυσικά, καὶ ἔτσι, ἔτσι πού, οὕτως ὥστε, ὥστε-καὶ ἐπομένως, καὶ κατ' ἀκολουθίαν): Ὁ πόλεμος ἀρχίνησε **κι** ἄνθρωποι τὰ τουφέκια E. 5,14. Τὰ δάκρυα μου εἶναι καυτερά **καὶ** καίνε τὸ μαντήλι E. 168, 7. Πατεῖ **καὶ** σείεται τὸ βουνὸ (=πατεῖ τόσο βαρειά, ὥστε σείεται) E. 77, 9. Παιδιά μου, ἦρθε ἡ ὥρα τοῦ σπαθιοῦ **κι** ἄς πάψῃ τὸ τουφέκι (=καὶ ἐπομένως ἄς πάψῃ) E. 5, 16. Κοντά σου εἶμαι **καὶ** μὴν τρομάξῃς Ἑφταλ. 27. Καπετᾶνος, σοῦ λέει, **κι** ὅ,τι θέλει κάνει (=εἶναι καπετᾶνος καὶ ἐπομένως κάνει) Πα. 73· βλ. καὶ E. 85, 30.

3) σχέσεις ἀντιθετικῆς, ἤτοι:

α') ἀπλὴ ἀντίθεσις (καὶ=κι' ἀπ' τ' ἄλλο μέρος): Ὁ Κίσαβος ρίχνει βροχὴ **κι** ὁ Ὀλυμπος τὸ χιόνι E. 23, 3. Φίλοι, καλῶς ὁρίσατε **κι** ἐγὼ καλῶς σᾶς ἡῦρα Λ. E. 66· βλ. καὶ E. 68, 22.

β') ἰσχυρὴ ἀντίθεσις, ἤτοι ἐναντίωσις (καὶ=ἀλλά, μὰ, ὅμως—καὶ ὅμως, καὶ μολαταῦτα, ἐνῶ): Θέλω νὰ τὸν καταραστῶ **καὶ** τὸν πονεῖ ἡ ψυχὴ μου E. 128 A, 10. Κονμπάρα τὴν ἐστολίξα **καὶ** νύφη κατεβαίνει E. 83,51· βλ. καὶ 88,31. Κάμνει τὸ σοφὸ **καὶ** δὲ γνωρίζει τοὺς πιδ ἀπλοὺς νόμους τῆς γλώσσας τοῦ λαοῦ Ψυχ. 183. Ποτὲ ἡ κακία δὲ μ' ἀγγίζει τὴν ψυχὴν **καὶ** μὲ κατέχει ὀλύμπια μιὰ γαλήνη Ω.Γ. 8. Εἶχα τόσα νὰ πῶ **καὶ** εἶχα γλωσσοδέτη Τρ. Δ. 100. Κοίταξε ὁμορφὴ πού εἶμαι **καὶ** μὲ (στέρνει=) στέλνει ἡ μάνα μου γιὰ νερὸ (=καὶ ὅμως μὲ στέλνει) Μβ. 433· βλ. καὶ 437. Πάσσο. 207,15. 228,8. 335,12. 339,1. 453,9. E. 88,31. Θ.Χρ. 20.

Ἡ ἐναντίωσις καθίσταται ἐντονότερη καὶ ἐναργέστερη μὲ τὴν προσθήκην κατόπιν ἀπ' τὸ καὶ μιᾶς προσωπικῆς ἢ δεικτικῆς ἀντωνυμίας ἢ τῆς λέξεως πάλι ἢ τοῦ ὡς τόσο: Ὅλοι ἀγαποῦν καὶ χαίρουνται **καὶ** γὰρ ἀγαπῶ καὶ κλαίω (=καὶ ὅμως ἐγὼ) Θ.Χρ. 53· βλ. καὶ E. 90 A, 5. 168,2. Πάσσο. 162,10. Ἐσὺ κοιμᾶσαι ξέγνοιαστὴ **κι** ἐγὼ κακονυχιάω (=ἐνῶ ἐγὼ) Πάσσο. 558,9. Ὀλόρθο τὸν ἐστήσανε **κι** αὐτὸς χαμογελοῦσε (=καὶ ὅμως αὐτὸς) E. 11,42. Δυνὸ φορὸς ἔκαμε νὰ γυρίσῃ πίσω **καὶ** πάλι μετάνοιωσε Πα. 30· βλ. καὶ E 78 B, 11. 90 A, 17. 128 B, 12. 225, 2. Ὁ ἥλιος μόλις εἶχε σκάσει **καὶ** ὡς τόσο ἔκανε ζέστη ἀπὸ τώρα (=καὶ ὅμως, καὶ μολαταῦτα) Τρ. Δ. 104.

Σημ. Μὲ τὸ ἐναντιωματικὸ αὐτὸ καὶ συνδέεται πολλὰς φορὲς ἰδιόρ-

ρύθμως πρότασις με προηγούμενο κατηγορηματικό προσδιορισμό του υποκειμένου του ρήματός της: *Τριῶ(ν) μερῶνε νιόνυφῃ καὶ ὁ ἀντρας της πάει σὰ ξένα* (=καὶ ὁμως ὁ ἀντρας της) Πάσσ. 339, 1. *Εἶναι ντροπή, βασίλισσα καὶ νὰ φορῆς τέτοιο δαχτυλίδι* (=νὰ εἶσαι βασίλισσα καὶ ὁμως νὰ φορῆς) Π.Μ. 78. *Περίεργο ποῖμα! γάτες καὶ δὲν τρῶνε ψάρι!* Πρβλ. καὶ Μβ. 447: *Τί θὲς νὰ πῆς τώρα; ἐγὼ εἶδ' οὐδὲν πύργο καὶ ἐκείνη στὸ πλοῖο καὶ νὰ λὲς πῶς εἶμαι ἡ ἴδια!* ('Ιδὲς καὶ παραπάνω 2, α' Σημ.).

4) σχέσις **διασαφητική** (καὶ=δηλαδή): *Οἱ κλέφτες ἐσκορπίσανε καὶ γίνηκαν μπουλούκια* Πάσσ. 98,3. *Δάσκαλε, ποῦ 'ναι ὁ Κωσταντῆς καὶ ποῦ 'ναι τὸ παιδί μου;* Ε. 91,25. *Ἐβαλαν τὴν κακὴ βουλή καὶ θὲ νὰ σὲ σκοτώσουν* (=δηλαδή θέλουν νὰ) Πάσσ. 171,3· πρβλ. καὶ Ε. 9,19. 10, 6.

"Ἐτσι κάποτε καὶ σὲ σύνδεση ἀπλῶν ἐννοιῶν: *Μᾶς λείπει ὁ κάλλιος τοῦ σπιτιοῦ κι' ὁ πρωτονοικοκύρης* (=δηλαδή ὁ πρωτονοικοκύρης) Ε. 186,9.

Σημ. Ἐδῶ μπορεῖ νὰ ὑπαχθῇ ἐπίσης ὁ καί, ποῦ συνδέει δύο ὀνόματα, ἀπ' τὰ ὁποῖα τὸ δεύτερο περιορίζει τὴν ἔννοια τοῦ πρώτου, ἥτοι ὁ καί, ποῦ συνδέει δυὸ ὀνόματα, τὰ ὁποῖα βρίσκονται μεταξύ τους σὲ σχέσις ὅλου καὶ μέρους, γένους καὶ εἰδους κ.τ.δ.: *Ἐχάσαμε τὴν κλεφτουριά καὶ τὸ λεβέντη Κώστα* Ε. 45, 8· βλ. καὶ 65 Α, 36. *Μὴν εἶδατε τὴν ἀρματολὸν καὶ τὸ Βλαχοθανάση* Ε. 52, 5. *Νὰ πάω κι' ἐγὼ μὲ τὰ πουλιά καὶ μὲ τὰ χελιδόνια* Ε. 165, 6.

5) σχέσις **παρομοιώσεως** (καὶ=ἔτσι καί, ὅμοια καί): *Τὸ δέντρο πού 'ναι στὸ βοννό, ὅλοι οἱ καιροὶ τὸρρίζουν καὶ μένα τὸ πουλάκι μου ὅλοι τὸ τριγυρίζουν* (=ὅπως τὸ δέντρο... ἔτσι καὶ τὸ πουλάκι μου) Πάσσ. Δίστ. 1007. *Τὸ κλῆμα θέλει κλάδεμα, νὰνθίσῃ νὰ καρπίσῃ, κι' ἡ τοιοῦπρα θέλει φίλημα, νὰ μὴ σ' ἀλησμονήσῃ* (=ὅπως τὸ κλῆμα... ἔτσι κι' ἡ τοιοῦπρα) λ. τ. (Πρβλ. § 215,1).

6) σχέσις **συμφωνίας** (καὶ=καὶ ἔτσι, καὶ ὑπ' αὐτὸν τὸν ὅρο, καὶ τότε): *Μὴ μὲ σκοτώνῃς κι' ἐγὼ θὰ σὲ κάμω νὰ πάρῃς τὴ βασίλισσα (γυναῖκα)* Μβ. 471· βλ. καὶ 500. *Ἄσε με νὰ μεγαλώσω κι' ἔρχεσαι καὶ μὲ πιάνῃς* (=καὶ τότε ἔρχεσαι) Μβ. 495.

"Ἐτσι συνδέεται συνηθέστατα πρότασις, ποῦ ἐκφέρεται σὲ προστακτικὴ ἢ ὑποτακτικὴ προτρεπτικὴ (§ 198, 1), μὲ ἄλλη πρότασις, ποῦ ἐκφέρεται σὲ ὑποτακτικὴ βουλευτικὴ (§ 199, 1): *Σῶσε*

μας, καπετᾶνε, *καὶ νὰ γυνοῦμε* σκλάβοι σου Πα. 77· βλ. καὶ E. 72 B, 15. "*Ἀς πιάσῃ* στὴ στεριά δουλεια *καὶ νὰ τὸν βοηθήσω* ὅσο μπορῶ (=καὶ ὑπ' αὐτὸν τὸν ὅρο δέχομαι νὰ τὸν βοηθήσω) Δπ. 141.

§ 220. Πολλές φορές ἡ σύνδεσις δυο προτάσεων μὲ τὸ *καὶ* εἶναι ἐντελῶς ἰδιόρρυθμη. Συνδέεται δηλαδή πολλές φορές μὲ πρότασις μὲ ἄλλη προηγούμενη πρότασι παρατακτικῶς μὲ τὸ *καί*, ἐνῶ συντακτικῶς καὶ λογικῶς ἡ δεύτερη αὐτὴ πρότασις ἔπρεπε ν' ἀκολουθῇ ὡς δευτερεύουσα, ἥτοι ἐξαρτημένη ἀπ' τὴν πρώτη πρότασι. Ἔτσι μὲ μιά προηγούμενη πρότασι συνδέεται μὲ τὸ *καὶ*

1) πρότασις ποὺ ἔπρεπε νὰκολουθῇ ὡς δευτερεύουσα εἰδική (ἥτοι εἰσαγόμενη μὲ τὸ *πὼς* ἢ τὸ *ποὺ* ἢ τὸ *ὅτι* ἢ τὸ *νὰ*), ἢ ὡς δευτερεύουσα *βουλητική*, (ἥτοι εἰσαγόμενη μὲ τὸ *νὰ*). Τὸ ρῆμα τῆς πρώτης προτάσεως εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον αἰσθητικὸ (βλέπω, ἀκούω, βρίσκω κ.τ.θ.) ἢ δοξαστικὸ (θαρρῶ, νομίζω κ.τ.θ. πρβλ. § 218,2): *Βλέπω καὶ χαμογεῶ* (=ὅτι χαμ.) Ἐφταλ. 203. *Καὶ βλέπω* ἀπ' τὸ σταυρὸ *καὶ βγαίνει αἷμα* (=νὰ βγαίῃ) Σολωμ. 108. *Βλέπουν κι' ἔρχεται* ἀπὸ μακρὰ ἓνας ἀετὸς (=νὰ ἔρχεται, πὺν ἐρχόταν) Π.Μ. 100. *Βλέπει καὶ* βγαίνει ἀπὸ μέσ' ἀπ' τὴν χελώνα μὲ κοπέλλα (=νὰ βγαίῃ, πὼς ἔβγαυε) Π. Μ. 46. *Ἀφοῦ τὸν εἶδε κι' ἦταν ἀποκοιμημένος, τοῦ παίρνει τὸ σιτάρι* (=πὼς ἦταν) Π.Μ. 137· βλ. καὶ Ππδ. B, 42. Πα. 21. Θ. Χρ. 12. E. 53B, 17, (πρὸς τὸ ὁποῖον πρβλ. 74,111: *Ποιὸς εἶδε τὴν Λιωγέννητη νὰ περπατῇ στοὺς δρόμους*);, 83,2. 128B, 3. Πάσσ. 46,8. *Μία μέρα ἄκουσε καὶ* ἔλεγε ἡ μάνα του στὸ βασιλεῖα κλπ. (=ποὺ ἔλεγε, νὰ λέῃ) Μβ. 423· βλ. καὶ Π. Μ. 96. Πάσσ. 517,39. E 45,3 (πρὸς τὸ ὁποῖον πρβλ. E. 61Γ,5: *Ἀκούω τὰ πεῦκα νὰ βογγοῦν*), E. 92,68. Σολωμ. 162. *Μὰ τυχερό μου (ἦταν) καὶ* τὴ στιγμὴ ἐκεῖνη ἀκούστηκεν ἡ φωνὴ τοῦ βλησιδιάρη μας (=ποὺ ἀκούστηκε, νὰ ἀκουστῇ) Τρ. Δ. 70. *Ἦξε* τὰ παιδιὰ της *καὶ κοιμώντανε* (=νὰ κοιμῶνται) Π.Μ. 69· βλ. καὶ Μβ. 450 καὶ 480. E. 74,32 (πρὸς τὸ ὁποῖον πρβλ. E. 84,5: *Βρίσκω μὲ κόρη ποὺ ἔπλενε*), 93,24 (τὸ ὁποῖον πρβλ. πρὸς τὸ 85,24). *Ἔμαθα καὶ παντρεύτηκες* Πάσσ. Δίστ. 286 (πρὸς τὸ ὁποῖον πρβλ. Πάσσ. Δίστ. 288: *Ἔμαθα πὼς ἀρρώστησες*). *Ξάφνου θαρρεῖ κι' ἐπέρνα* μὲ λάμψη βιαστική Σικελ. 95. *Θαρρεῖς καὶ εἶναι ὁ Φάωνας* (=νομίζεις πὼς) Γρυσ.

20· βλ. καὶ X. Θ. 14 καὶ 34. Ὁ δράκος **θαρροῦσε** **κι'** ἦτανε κεῖνοι (= πὼς ἦτανε) Π.Μ. 114· βλ. καὶ Πάσσ. 142,3. **Μὴ λέτε** **κι'** εἶμαι νιόνονφη (= μὴ νομίζετε πὼς εἶμαι) Πάσσ. 14,6. **Σιγὰ** τὸ κύμα **ἀρχίζει** **καὶ** μερώνει (= νὰ ἡμερώνη) Βλαχ. 64· βλ. καὶ E 74,139. Πάσσ. Δίστ. 62. **Ἄν λάχῃ** **καὶ** ξεניתεῖν (= νὰ ξεניתεῖν) Πάσσ. 385,2. **Μὴν τύχῃ** **καὶ** μοῦ πῆς πὼς δὲν ἤφερα χῆνα (= νὰ μοῦ πῆς) Μβ. 503· βλ. καὶ Λιλ. 20.

Κάποτε ἡ φράση **μὴν τύχῃ** **καὶ** καταντᾷ ἰσοδύναμη μὲ τὸ μόριο **μήπως**: **Μωρέ, μὴν τύχῃ** **κι'** ὁ Κοροπόδαρος ἀγαπάει πρᾶγματι τὴν Κούλα; Τρ. Δ. 24.

Ἐδῶ ἀνήκει καὶ ἡ φράσις **λὲς καί**, (ἔλεγεσ καί), μὲ τὴν ὁποῖαν εἰσάγεται μιὰ ἐντελῶς ἀτομικὴ γνώμη ἢ μιὰ παρομοίωσις: **Δὲς καὶ** τῶκαμαν ἐπίτηδες, γιὰ νὰ μὲ βασανίσουν Τρ. Δ. 95. (πρβλ. Κμπ. 287: **Δὲς** πὼς ὁ Καρκαβίτσας συμμερίζεται τίς προλήψεις τῶν νεοελλήνων Ὀδυσσεῶν). Τὰ μάτια ἦταν γαλάζια **καὶ** τὰσπράδι τὸν κίτρινο, **λὲς καὶ** εἶχε χρυσή (= σὰν νὰ εἶχε) Πα. 53· βλ. καὶ Πα. 62. **Ἐλεγεσ** **κι'** ἦρθε ἀπὸ τὰ Παρίσια, ὅχι πὼς ἦτανε ψαροπούλα Τρ. Δ. 48 (πρβλ. Μπ. 93: **Ἐλεγεσ** πὼς ἐχάλασεν ἡ πλάσις). Ἴδὲς καὶ § 24,1.

Χρησιμοποιεῖται ὁμοῦς ἡ φράσις **λὲς καί** μὲ τὴν ἀρχικὴ τῆς ἐπίσης σημασία (= λὲς, πὼς — νομίζεις ὅτι): **Ἀλλὰ ἀνῆσχα** ὑπῴνει τὰ μάτια, **λὲς καὶ** κάτω στὰ ὀδράνια γυρεῦει Σολωμ. 144.

Σημ. α'. Στὶς παραπάνω συνδέσεις μὲ τὸ **καί** ἐνυπάρχει πολλὲς φορὲς κάποια βραχυλογία: **Δύνεσαι καὶ** διώχνεις τὴν παγωνιά (= δύνεσαι νὰ διώχνῃς καὶ διώχνεις) Σκίπ. 216. **Ζήτησε καὶ** τοῦ ἔδωκαν τὸλόχρυσο γαῖτάνι (= ζήτησε νὰ τοῦ δώσουν καὶ τοῦ ἔδωκαν) E. 74,73. **Ἀποφάσις** καὶ ἡ τρίτη θυγατέρα **κι'** ἀνέβηκε σὺν κυπαρίσσι (= ἀποφάσις νὰ ἀνέβῃ καὶ ἀνέβηκε) Μβ. 486. **Μ'** ἔκαμε καὶ γέλασα Βλαχ. 19. **Τί ἤθελα καὶ** σ' ἔστειλα στὴ ξενιτιά; (= ἤθελα νὰ σὲ στείλω καὶ σ' ἔστειλα) Ἡθ. 57. **Ὡρα εἶναι καὶ** σχολάσε τὸ βελόνι (= ὥρα εἶναι νὰ σχολάσης καὶ σχολάσης) Πάσσ. Δίστ. 1118.

Σημ. β'. Κάποτε σὲ δημοτικὰ τραγούδια καὶ αὐτοῦσια μιὰ εἰδικὴ πρότασις συνδέεται μὲ τὴν κυρία πρότασι μὲ τὸ **καί**: **Ἐγὼ** **λέγα** **κι'** ὁ ποταμὸς πὼς δὲ θὰ κατεβάσῃ (= ἐγὼ ἔλεγα πὼς ὁ ποταμὸς) Θ.Μ. 11· βλ. καὶ E. 135, κγ'.

2) πρότασις ποὺ ἔπρεπε νάκολουθῇ ὡς δευτερεύουσα **αἰτιολογικὴ** (ἦτοι νὰ εἰσάγεται μὲ τὸ **γιατὶ** ἢ τὸ **ποῦ** ἢ τὸ **διότι**):

Μή! μὴ τὸ τσιγάρο σου ἀπὸ τὸ καντήλι τῆς Παρθένας, κι εἶναι κρῖμα!* (=γιατὶ εἶναι) Ξεν. 224· βλ. καὶ Πάσσ. Διστ. 836 καὶ 863. Ε. 71, 15. 92, 54 καὶ 81. 153, 9 (πρὸς τὸ ὁποῖον πρβλ. τὰ τοῦ στίχου 3: *Κοιμήσου, ποὺ παράγγειλα σὴ Πόλῃ τὰ προικιά σου*). "Αν εἶσαι ὁ Χάρος, διάβαινε **κι*** ἄλλα παιδιὰ δὲν ἔχω (=γιατὶ ἄλλα κλπ.) Πάσσ. 517, 64. Δοῦλες, δανεῖστε με νερό **καὶ** εἶμαι διασασμένη. Α. Ε, 92 (πρὸς τὸ ὁποῖον πρβλ. Α. Α, 634: *Σοῦσα μου, φέρε μου νερό, γιατί εἶμαι διασασμένη*). Κυρά μάννα θάλασσα, ἔθγα **καὶ** σὲ θέλω (=γιατὶ σὲ θέλω) Π.Μ. 48· βλ. καὶ 21 καὶ 47. "Ελα νὰ μοῦ σιδερώσης αὐτὰ τὰ κουρέλια **καὶ** τὰ χρειάζουμαι ἀπόψε (=γιατὶ τὰ χρ.) Ξεν. 227. "Ελα πᾶρ' το, καημένη, **καὶ** δὲν μπορῶ νὰ συνεννοηθῶ μαζί του (=γιατὶ δὲν μπορῶ) "Ερσ. 162. Θέλω κάτῃ θὰ σοῦ εἰπῶ· ὀρκίσου νὰ μὴ μὲ προδώσης **καὶ** χάνουμαι (=διότι χάνομαι, διότι θὰ χαθῶ) Μακρυγ. 396. Φάε **καὶ** εἶναι ὠραῖο τὸ φαῖ (=γιατὶ εἶναι) Μβ. 491. Σώπα, μικρούλα μου, μὴν κάνης ἔτσι **καὶ** δὲν χάνεται ὁ κόσμος (=γιατὶ δὲ χάνεται) Τρ. 225.

3) πρότασις, ποὺ ἔπρεπε νάκολουθῇ ὡς δευτερεύουσα **τελική**: "Αν ἔρθῃ κανεὶς **καὶ** σὲ ρωτήσῃ, μὴν τοῦ πῆσιτίποτα (=νὰ σὲ ρωτήσῃ). "Ιδὲς Ε. 42, 7.

4) πρότασις, ποὺ ἔπρεπε νάκολουθῇ ὡς δευτερεύουσα **ἀποτελεσματική**. Ρῆμα τῆς πρώτης προτάσεως εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὸ **κάνω**. ('Η ὅλῃ ἔκφρασις μὲ κάποια βραχυλογία): "Εκαμε τὴν Ἀρβανιτιά **κι*** ὅλη φορεῖ τὰ μαῦρα (=ὥστε νὰ φορῇ καὶ φορεῖ) Φωρ. 1, 294. Μ' ἔκαμε **κι*** ἔγινα μ' ὅλο τὸν κόσμο ὀχτρος (=ὥστε νὰ γίνω καὶ ἔγινα) Πα. 53· βλ. καὶ Θ.Χρ. 57. Καλὰ ἔκαμες **κι*** ἐπῆγες, νὰ τὸν ἰδῇς (=ποὺ πῆγες). Πῶς συνέθηκε **κι*** ἄφησες τὸ σχολεῖο **κι*** ἔγινες ψαρᾶς; (=ὥστε ἄφησες κλπ. —ὥστε νὰ ἀφήσῃς κλπ.) Τρ. Δ. 44.

Σημ. Μερικὲς φορὲς σὲ μιὰ περίοδο ὑπάρχει ἐκ παραλλήλου καὶ ἡ κανονικὴ σύνταξις μὲ τὸ **νὰ** (τὸ ἀποτελεσματικὸ) καὶ ἡ σύνταξις μὲ τὸ **καί**: *Μὴν κάμης νῆς νὰ κλάψουνε καὶ νιοὺς νὰ ἀναστενάξουν, μὴν κάμης καὶ μικρὰ παιδιὰ καὶ θυμηθοῦν τὴ μάννα* (=νὰ θυμηθοῦν - ὥστε νὰ θυμηθοῦν) Ε. 183, 4.

5) πρότασις, ποὺ ἔπρεπε νάκολουθῇ ὡς δευτερεύουσα **χρονική**. ('Η ὅλῃ ἔκφρασις συνήθως μὲ κάποια βραχυλογία): "Ερχεται ὁμως ἡ ὥρα καὶ μισεύοντας χάνεται τὸ ὑπερχόσμιον πλάσμα (=ποὺ χάνεται—ὅποτε χάνεται) Κμπ. 223. Τοῦτο δὰ τὸ φίδι, σὰν ἦταν μικρό,

τὸ ἡῤῥα **καὶ** θέλανε νὰ τὸ σκοτώσουν δυὸ παιδιὰ (=κάποτε ποὺ θέλανε) Π.Μ. 19-20. *Αὐτὸ τᾶστέρι τὸ λαμπρό, ποὺ πάει κοντὰ στὴν Πούλια αὐτὸ μοῦ φέγγει* **κι** ἔρχομαι (=κάθε ποὺ ἔρχομαι **κι** ἔρχομαι) Ε. 142,1.,

Σημ. Καὶ αὐτούσια μιὰ χρονικὴ πρότασις εἰσαγόμενη μετὰ τὸ μόλις (=εὐθύς ὥς) συνδέεται μετὰ τὴν κυρίᾳ πρότασι μετὰ τὸ **καί**, ὅταν προκειται νὰ δηλωθῇ ἄμεση χρονικὴ ἀκολουθία: *Μόλις τὴν εἶδα τὴ θάλασσα, καὶ πῆρε ἡ φαντασία μου ἄλλο δρόμο* (=ἀμέσως ἐπῆρε) Ψυχ. 2.

6) πρότασις, ποὺ ἔπρεπε ν' ἀκολουθῇ ὡς ἐνδοιαστικὴ: *Μὴ φύγετε μετὰ τέτοιον καιρὸ καὶ κρυολογήσῃ ὁ Πάρης* (=μήπως κρυολογήσῃ) Τρ. 46. *Μὴ χάνῃς τὸν καιρὸ καὶ ἔρθουνε* (=μήπως ἔρθουνε) Μβ. 465.

7) πρότασις, ποὺ ἔπρεπε ν' ἀκολουθῇ ὡς δευτερεύουσα ἀναφορικὴ (ἥτοι εἰσαγόμενη μετὰ τὴν ἀναφορικὴ ἀντωνυμία ποῦ =ὁ ὅποιος, ἡ ὁποία, τὸ ὁποῖον κλπ): *Μιά φορὰ ἦταν ἓνας βασιλιᾶς **κι** εἶχε ἓνα παιδί (=ποὺ εἶχε) Π.Μ. 76. βλ. καὶ 30. Βλέπουν **κι** ἔρχεται ἀπὸ μακριὰ ἓνας ἀετὸς **κι** ἔλαμπε σὰν τὸν ἥλιο (=ποὺ ἔλαμπε) Π.Μ. 110. Ἐπέρασε ἓνας διακονιάρης **καὶ** ἦταν ὁ Χριστὸς (=ὁ ὁποῖος ἦταν) Μβ. 480. βλ. καὶ 436 καὶ 458. *Στὰ στήθη μου ἔχω φωτιά **κι** ἀνάφτει τὴν καρδιά μου* (=ἡ ὁποία ἀνάφτει) Πάσσ. Δίστ. 866. βλ. καὶ Πάσσ. 12,17. 148,12. 263,2. 380,7. 571,14. *Εἶν' ἓνα μαγαζάκι **κι** ἔχει μικρὰ καὶ μεγάλα εἰκονίσματα* (=τὸ ὁποῖον ἔχει) Ζ.Π. 116. *Στὸ δρόμο ἡῤῥε δυὸ παιδιὰ **καὶ** θέλανε νὰ σκοτώσουν ἓνα φιδάκι* (=τὰ ὁποῖα θέλανε) Π. Μ. 19. βλ. καὶ Μβ. 526.*

Ἡ τέτοια χρῆσις τοῦ **καὶ** εἶναι πολὺ συνήθης καὶ τὸ ἴσος δύναμο μετὰ αὐτὸ ποὺ μπορεῖ νὰ εἶναι συντακτικῶς ὄχι μόνον ὀνομαστικῆς πτώσεως (ὅπως στὰ παραπάνω παραδείγματα), παρὰ καὶ γενικῆς ἢ αἰτιατικῆς, ἀπλῆς ἢ μετὰ μιὰ πρόθεσις προσηκόντα της: *Μιά φορὰ ἦταν ἓνας **καὶ** τοῦ ἄρρεσε πολὺ νὰ παίξῃ τὰ χαρτιά* (=ποὺ τοῦ..., τοῦ ὁποίου τοῦ ἄρξε) Μβ. 506. *Νὰ μοῦ φέρῃς μιὰ φλογέρα, **κι** ἅμα τὴν παίξω νὰ χορεύουν κλπ.* (=ποὺ ἅμα τὴν..., τὴν ὁποίαν ἅμα τὴν) Π.Μ. 148. *Εὗρηκε μία γῤῃα **καὶ** τῆς ἐζήτησε λίγο νερό* (=ποὺ τῆς..., ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐζήτησε) Μβ. 526. *Ἡῤῥα **κι** ἓνα μονόξυλο **καὶ** πέρασα τὴ λίμνη* (=μετὰ τὸ ὁποῖον πέρασα) Πάσσ. 107,28. *Πέρασε πολλὸς καιρὸς **καὶ** τὸ χωριὸ δὲν εἶχε κόσμον* ἦταν ἔρημο (=ποὺ τὸ χ..., κατὰ τὸν ὁποῖον τὸ χ. Λουκόπ. 244. *Μιά φορὰ ἦταν δώ-*

δεκα ἀδέρφια καὶ τὸ μικρότερο τὸ λέγανε *Τσιρτσώνη* (=ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὸ μικρότερο) Π.Μ. 112. *Μοῦ εἶπε ἡ δούλα μας νὰ τῆς κάμω μιὰ βρύση χρυσή μέσα στοῦ περιβόλι μὲ τρεῖς κάνουλες καὶ ἡ μία νὰ βγάνη κρασί, ἡ ἄλλη λάδι καὶ ἡ τρίτη νερό* (=ἀπὸ τίς ὁποῖες ἡ μία κλπ.) Μβ. 457 (πρβλ. τὰ προηγούμενα: "Ἄν δὲν κάμης μιὰ βρύση . . . μὲ τρεῖς κάνουλες, ποὺ ἡ μία νὰ βγάνη κλπ.).

§ 221. Ἰδιορρύθμως συνδέονται πολλές φορές μὲ τὸ καὶ δυὸ λέξεις οἱ ἴδιες. "Ἐτοι συνδέονται

1) ρηματικοὶ τύποι (συνήθως ὀριστικῆς ἐγκλίσεως), γιὰ νὰ δηλωθῇ

α) **ἀδιάλειπτη συνέχεια** μιᾶς πράξεως. (Τὸ ρῆμα κανονικὰ χρόνου ἐνεστώτα ἢ παρατατικοῦ): *Καὶ τρέχει καὶ τρέχει κι' ὁλοῦθε κοιτάζει* (=συνεχῶς τρέχει) Πάσσ. 396,25· βλ. καὶ Σολωμ. 112. *Τὸ νερό ἔπερτε κι' ἔπερτε* (=ὅλο ἔπερτε, ἀκατάπαντα ἔβρεχε) Πα. 20. (Πρβλ. § 173,2 Σημ. α).

β) **κάτι τὸ ἀδιαμφισβήτητο**. (Τὸ ρῆμα μπορεῖ νὰ ἴναι ὁποιοδήποτε χρόνου): *Σὺ εἶσαι κι' εἶσαι καλὸς μαθητῆς, τί φοβᾶσαι τίς ἐξετάσεις* (=ἀδιαμφισβητήτως εἶσαι). *Πάντα θὰ σοῦ εἶναι βάσανο νὰ . . . "Α! γιὰ βάσανο ναί . . . εἶναι καὶ εἶναι* (ἀναμφισβητήτως, βεβαιότατα εἶναι) Ξεν. 222. *Θὰ πᾶς καὶ θὰ πᾶς, πᾶρε καὶ τὸ παιδί μαζί σου* (=ἐξ-άπαντος θὰ πᾶς). *"Ἡρθες κι' ἦρθες, δὲν ἔφερες καὶ τὸ παιδί μαζί σου;* (Ἰδὲς § 205,3).

Σὲ τέτοιες ἐκφράσεις χρησιμοποιεῖται καὶ τὸ ποὺ ἀντὶς γιὰ τὸ καί: *Τώρα νύχτωσε ποὺ νύχτωσε, καλύτερα εἶναι νὰ καθίσω* Ππδ. Α, 84.

2) οὐσιαστικὰ ἢ ἐπίθετα ἢ ἀντωνυμίες ἢ ἐπιρρήματα, γιὰ νὰ τονιστῇ πολὺ ἢ ἔννοιά τους, ἰδίως ὡς πρὸς τὸ ποσόν: **Ρόδα καὶ ρόδα** ὁ ξανθὸς ὁ ἥλιος θὰ σοῦ φέρῃ (=ἄφθονα ρόδα) Γρυπ. 8. **"Ἀνθ καὶ ἄνθ** βαστοῦνε σιτὶ χέρι παιδιὰ καὶ ἄντρες Σολωμ. 143. **Χρόνια καὶ χρόνια** ἐκεῖν ἔκει ψηλά, ἐν δῶ πέρα (=πάρα πολλὰ χρόνια) "Ηλ. 27· βλ. καὶ "Ηθ. 9, "Αποστολ. 9, "Ερσ. 254 καὶ Βλαχ. 98. **Βραδιὲς καὶ βραδιὲς** πέρασαν ἀπὸ τότες (=πολλὲς βραδιὲς) "Εφταλ 206. **"Α! ὅλα κι' ὅλα** τὸ κόμμα εἶναι θρησκεία δὲν τ' ἀλλάζει ὅ,τι καὶ νὰ γίνῃ (=ὅλα ἀνεξαίρετως μπορεῖ νὰ τὰ δεχτῇ, μπορεῖ νὰ τὰ κάμῃ) Πα. 129· βλ. καὶ Τρ. 92. **Ὅλο τὰ ἴδια καὶ τὰ ἴδια** (=ἀκριβῶς

τά ἴδια). Τὰ παιδιὰ τῆς ἀρχόντισσας μὲ **τόσα καὶ τόσα** φαγιά δὲ θρεβόντανε, μὲν ἦτανε σὰν τσίροι (=μὲ τόσο πολλὰ καὶ διάφορα φαγιά) Π.Μ. 63. **Τόσοι καὶ τόσοι** εἶναι οἱ πνι(γ)μένοι κάτω στῆς θάλασσας τὸν πάτο Σεφέρο. 35. **Πόσοι καὶ πόσοι** δὲν ἀφανίστηκαν Πάλλ. 67. **Πόσα καὶ πόσα** θὰ γίνονται γιὰ τὸ νερὸ ἐκεῖ κάτω Λπ. 89. βλ. καὶ Μαλακ. 767. Ἐπῆγε **μόνον καὶ μόνον**, διὰ νὰ μὴ δυσαρεστήσῃ τὸν θεῖον του (=ἀποκλειστικά μόνον) Ἄμ. 2.

Ἡ φράσις **μισὰ καὶ μισὰ** (Π.Μ. 140) σημαίνει κατανομή (=ἀπὸ μισά, τὰ μισὰ ὁ ἕνας καὶ τὰ ἄλλα μισὰ ὁ ἄλλος). Καὶ ἡ φράσις ποιδὸς καὶ ποιός; ἢ ποιοὶ καὶ ποιοί; (Ππδ. Α, 48) σημαίνει ποιοί; ὀνομαστικῶς ὁ καθένας. Καὶ ἡ φράσις τέλος ἐμεῖς κι' ἐμεῖς (Τρ. 111) σημαίνει ἐμεῖς μόνοι, μόνον ἐμεῖς.

Σημ. α'. Τὸ ἀριθμητικὸ ἕνας χρησιμοποιεῖται ἔτσι διπλὸ (ἕνας κι' ἕνας), ὅταν πρόκειται νὰ δηλωθῇ μὲ ἔμφασι ἡ ἔννοια τοῦ ἐξ ἴσου καθένας χωριστὰ καὶ ὅλοι ἀνεξαιρέτως **μαζί**: *Ψηλὰ φάνηκαν οἱ ἀστερισμοὶ ἕνας κι' ἕνας* Λπ. 202. *Τὰ λιμάνια, τὰ κροωτήρια . . . μποροῦσε νὰ τὰ πῇ ἕνα κι' ἕνα μὲ τὰ μίλια τους* Λπ. 138.

Στις τέτοιες ἐκφράσεις προστίθεται μερικὲς φορές καὶ τὸ ἐπιθετὸ ὅλοι (ὅλες, ὅλα): *Εἶναι κάποιον σαράντα οἱ κουρσάροι, ὅλοι ἕνας κι' ἕνας διαλεχτοὶ* Λπ. 215.

Σημ. β'. Συνδέονται μὲ τὸ καὶ δυὸ λέξεις οἱ ἴδιες καὶ γιὰ νὰ δηλωθοῦν διάφορα εἶδη τοῦ ἰδίου πράγματος: *Ὑπάρχουν πάθη καὶ πάθη θὰ πῆτε* (=διάφορα πάθη) Παλαι. Ἑλ. Βῆ. 6/7/41.

§ 222. Πλεοναστικὴ χρῆσις τοῦ καὶ. Πολλὲς φορές τὸ καὶ χρησιμοποιεῖται πλεοναστικῶς, ἥτοι χρησιμοποιεῖται σὲ συνδέσεις, ἀπ' τὴς ὁποῖες μποροῦσε νὰ λειπῇ, χωρὶς νὰ μεταβάλλεται διόλου τὸ νόημα τῆς ὅλης ἐκφράσεως. Ἔτσι συνδέονται μὲ τὸ καὶ

1) ἕνα ὄνομα μὲ ἄλλο ὄνομα, ποὺ κυρίως ἔπρεπε νὰκολουθῇ ἀσυνδέτως, συνήθως ὡς παράθεσις ἢ ἐπεξήγησις (§ 28): *Ἐνας ἄγουρος κι' ἕνας καλὸς στρατιώτης* (=ἕνας ἄγουρος, καλὸς στρατιώτης) Ε. 147 Β, 1· πρβλ. Α. Δ, 163. *Τὸ τί μὲ θέλει ὁ βασιλιάς κι' αὐτὸς ὁ Μπαβαρέζος;* (=ὁ βασιλιάς, αὐτὸς ὁ κλπ.) Α. Ε, 60· (πρβλ. τὰ προηγούμενα: *Μᾶς ἦρθε Φράγκος βασιλιάς, μᾶς ἦρθε Μπαβαρέζος*)· βλ. καὶ Α. Ε, 74 καὶ Πάσσ. 478, 1. *Ποῦ εἶσαι, Μανωλιὲ καὶ μανροκαπε-*

τάνιε; (=Μανωλιέ, μαυροκαπετάνιε) Λπ. 186· βλ. και Πάσσ. 11,9 και 30,5. Πατήσανε τὰ Γιάννινα και τὴ μεγάλη χώρα (=τὰ Γιάννινα, τὴ μεγάλη χώρα, τὴ μεγάλη πόλι) Λ. Ε, 77. Πέστε τῆς Καραγιάνναινας και τῆς κουτσιαμπασίνας (=τῆς Καραγιάνναινας, τῆς κουτσιαμπασίνας) Λ.Ε, 120. Τοῦ στέλνει ὁ Τσαρλαμπᾶς χαρτί **κι** ἓνα κομμάτι γράμμα (=ἓνα χαρτί, δηλαδὴ ἓνα γράμμα) Πάσσ. 42, 31.

Ἐδῶ μποροῦν νὰ ὑπαχθοῦν και συνδέσεις με τὸ **καὶ** σὰν ἑτοῦτες: Στὸ καλὸ **ἀφέντη κι** **ἀφεντάκι** μας (=ἀγαπητέ μας ἀφέντη) Χ.Θ. 18. Ἐμαζωχτήκανε κόσμος και κοσμάκης, νὰ τὴν ἰδῇ (=ἀπειρος κόσμος) Μβ. 454. Παρέσυρε κόσμον και κοσμάκην εἰς τὸ Ζάππειον Ἑστ. 23/1/29.

Σημ. Τὰ συνδεόμενα ἔτσι μπορεῖ νὰ εἶναι και τρία: Ὁ Γιάννης **κι** ὁ Γιαννάκης **κι** ὁ Πλανόγιαννος, ποὺ πλάνας τὰ κορίτσια (=ὁ Γιάννης, ὁ Γιαννάκης, ὁ Πλανόγιαννος) Πάσσ. 478,1. Καραβοκύρη **κι** ἀδερφε **και** πολυαγαπημένε (=Καραβοκύρη, ἀδερφε πολυαγαπημένε) Πάσσ. 384, 7.

2) ὄνομα κλητικῆς πτώσεως με πρότασι ποὺ ἐκφράζει εὐχή, παράκλησι, προτροπὴ ἢ ἀποτροπὴ, ἢ με πρότασι ἐρωτηματικὴ: **Ἐ!** **Θεέ μου, και** νᾶπεφτες μέσα (στὴ στέργα), Ξενούλα! εἶπεν ἡ Φραγκογιαννοῦ Ππδ. Φόν. 122· βλ. και Πάσσ. 434,4 και Δίστ. 420. **Θέ μου, και** κάνε με πουλί. Λπ. 191· βλ. και Ε. 150,1. **Μάννα μου, κι** ἄς τὴ δώσωμε τὴν Ἀρετὴ στὰ ξένα Ε. 92,9. **Παιδιά, και** μὴ δειλιάσετε. Ε. 72 Α, 12. **Κόρη, και** ποιὸς σοῦ τῶδωκε τοῦ γνιοῦ μου τὸ γαῖτανι; Ε. 103,9· βλ. και Πάσσ. 508,5. 377α,6. Δίστ. 1147.

3) ἐπιφωνήματα (**ἄχ!** **ὦχ!** **ἄντε, αἱ, ἔ, ἀλλοίμονο, ἀνάθεμα**) ἢ λέξεις ἢ φράσεις ἐπιφωνηματικῶς ἐκφερόμενες νά, ἔλα, γειά σου, κ.τ.δ.) με πρότασι πάλι ποὺ ἐκφράζει εὐχή, προτροπὴ κ.τ.δ. ἢ με πρότασι ἐρωτηματικὴ: **Ἀχ!** **και** νὰ γυρίζαν τὰ χρόνια πίσω! Πολέμ. Ἀνθολ. 356. **Ἀχ!** **και** νὰ σὲ εἶχα ἐδῶ! Σκίπ. 172· βλ. και Πα. 159. Ε. 236,28. Τρ. 42. **Ὡχ!** **και** μ' ἔφαγες! Λ. Ε, 457. **Ἐλεγα, αἱ και** θὰ πέση τὸ περιστέρι, **αἱ και** θὰ πέση! Ἑρσ. 213. **Ἐ!** **και** νὰ τὸν ἔπιανα ἐδῶ Ξεν. 230· βλ. και Βεν. 96. **Ἀἴντε και** βάνε τᾶρματα (=ἄντε βάνε) Ε. 46,10. **Ἀἴντε και** νάνταμώναμε σ' ἓνα στενὸ τὰ δύο μας! Μὰ νὰ ἦταν τὸ στενὸ πλατὺ, νᾶβαζε τὸν καημὸ μας λ. τ. **Ἀνάθεμα κι** ἂν δὲν ποινῶ (=ἀνάθεμα ἂν) Πάσσ. Δίστ. 46. **Και νὰ και** βλέπει μπροστά της ἓνα σπίτι και μπαίνει Π.Μ. 56· βλ. και Ε. 72Α, 19. 89,21

(πρὸς τὸ ὁποῖον πρβλ. E. 71,11. Ἡ δόλια μου ἢ γυναῖκα **νά την ποῦ** ἔρχεται). **Ἔλα κι'** ἄς τὸ παινέσουμε τοῦτο τὸ παλληκάρι (= ἔλα ἄς κλπ.) E. 162,1.

Πολλὲς φορὲς γίνεται συνδυασμὸς τῆς τέτοιας συνδέσεως καὶ τῆς προηγούμενης (μὲ πτώσι κλητική): **Ἀχ!** μωρὴ **τσούπα**, καὶ σ' ἐπιάσαμε! Ππδ. Φόν. 34. **Ἔ!** κυρὰ ἀλεπού, **ἔλα** καὶ σοῦ ἔφερα τὴν κλώσσα μὲ τὰ πουλάκια. Π.Μ. 21. **Γεῖά σου χαρά σου, ποθητή,** καὶ ποῦ 'ναι ὁ Κωνσταντῆς μας; E. 91,22. **Ἀλλοίμονο, ἀδερχάκι μου,** καὶ τί εἶναι τούτη ἡ ὥρα; E. 92,37.

4) ἐπιρρήματα (συνηθέστατα τὸ ἐπιρρημα **ὅλο** καὶ **ἴσως**) ἢ ἐμπρόθετα μὲ πρότασι κρίσεως ἢ ἐπιθυμίας: **Ὁ ἀέρας ὅλο** καὶ δυνάμωνε Χάρ. 13. **Γράφοντάς το ὅλο** καὶ σένα συλλογιέμαι (= ὅλο ἐσένα, συνεχῶς ἐσένα) Μυρ. 13· βλ. καὶ Λπ. 112 καὶ 147. **Εὐτυχῶς** καὶ βρέθηκα ἐγὼ ἐκεῖ. Πραγματικῶς **ἔτσι κι'** ἐγίνηκε (= ἔτσι ἐγίνηκε) Μ. 410. **Ἰσως** καὶ μοῦ χαρίσουν τὴ ζωὴ (= ἴσως μοῦ χαρίσουν) Λ. E. 153· βλ. καὶ Φωρ. 2,188. **Ἰσως** καὶ νὰ μὴν ξυμβα ποτὲ τὸ ὄνομα Τρ. Δ. 19· βλ. καὶ Τρ. 172. **Ἐπάνω τους,** Ἕλληνες, καὶ μὴ φοβᾶσθε! Μπ. 49. **Μὲ τοὺς ὀρισμούς σου,** ἄντρα μου, καὶ κάτω νὰ σὲ ρωτήσω Πα. 68. **Ὡς** καὶ χιτὲς ἦταν ἐδῶ (= ἕως χιτὲς).

5) οἱ ἐπιρρηματικὲς λέξεις **τί, μήπως, μήνα** (= μήπως) καὶ ἡ ὑποθετικὴ λέξις **ἀνίσως** μὲ τὴν πρότασι ποῦ οἱ λέξεις αὐτὲς εἰσάγουν: **Τί κι'** ἂν ἦταν ὁμορφη (= τί ἂν ἦταν, τί ὠφελούσε ποῦ ἦταν) Πα. 59. **Μήπως κι'** εἶχα γελασθῇ ἀπὸ τὸ πάθος μου Καβάφ. Ἀνθολ. 113. **Μήπως** καὶ πάρη ἢ ἀνοιξη Λ. E. 57· (πρβλ. 76: **Μήπως ἀκούση** ὁ Κώστας μου). **Μήνα** καὶ γάμος γίνεται; (= μήπως γίνεται) Πάσσ. 12,18· βλ. καὶ E. 238,2. **Ἀνίσως** καὶ εἶναι γιὰ χαρά, νὰ στολιστῶ καὶ νᾶρθω (= ἀνίσως εἶναι, ἂν εἶναι) E. 92,38.

Σημ. Σπάνια τίθεται πλεοναστικῶς τὸ καὶ κατόπιν κι' ἀπὸ ἄλλους συνδέσμους, ποῦ συνδέουν καθ' ὑπόταξιν: **Κι' ἐπειδὴ κι'** ἐγεννήθηκε ἀπὸ τὰ δάκρυα, τὸν ἔβγαλαν Δακρυλία (= κι' ἐπειδὴ γεννήθηκε) Μ. 399. **Καὶ καλὰ, ἐπειδὴ** καὶ ἦτον βουβὸ τὸ παιδί, θὰ τὸ πετοῦσαν σὰν ψοφίμι; Ἔρσ. 36. **Εἶπε** νὰ σφραγίσουνε καλὰ τὰ χρυσάφια του, **γιὰ νὰ μὴ** καὶ χάσουνε τίποτα τὰ παιδιὰ του (= γιὰ νὰ μὴ χάσουνε) Μβ. 483.

6) τὸ παρομοιαστικὸ μόριο **σὰν** (ὡσὰν) μὲ τὴν αἰτιατικὴ ἀντωνυμίας, (ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον προσωπικῆς ἢ δεικτικῆς), κατό-

πι του: Τὰ χρόνια σὰν **κι** ἑμένα, τὰ παιδικά, λεύτερα τρέχανε μὲ γέλια (= σὰν ἑμένα) Α.Ζ. 38· βλ. καὶ Πα. 11. Τρ. 154. Μβ. 442. Μὰ ζοῦσεν ἀπολύτως σὰν **κι** ἑμᾶς Καβάφ. Ἀνθολ. 112. Ἦτανε ψηλὴ ὡς σὰν καὶ σέ, ἀφέντη μου Μβ. 528· βλ. καὶ Ε. 82,9. Ἦτανε **κι** ὁ αὐτὸς ποιητῆς σὰν καὶ σᾶς (= σὰν ἑσᾶς) Τρ. 167· βλ. καὶ 111. Νὰ μού κάμης μιὰ βέρα σὰν καὶ τούτη Μβ. 446. Ἐνας νέος θεριὸ σὰν **κι** αὐτόν (Κονδ.) Κμπ. 193· βλ. καὶ Ἡθ. 47 καὶ Ε. 227,2. Καὶ ποιά καρδιά φλογίζεται σὰν καὶ τὴν ἐδική μου; Πάσς. 467 α, 7.

Σημ. Σὲ δημοτικὰ τραγούδια κάποτε βρίσκεται τὸ καὶ πλεοναστικῶς καὶ ἐντελῶς στὴν ἀρχὴ τοῦ λόγου: **Καὶ** τί τὸ θέλει ἡ μάνα σου τὴ νύχτα τὸ λυχνάρι; (= τί τὸ θέλει κλπ.) λ. τ. **Καὶ** τοῦ γέρον τὰ κανάκια οὐ νερόβραστα σπανίως Πάσς. 567,1· βλ. καὶ 565 β, 5. (**καὶ** σῶπα, μὴν πικραίνεσαι κλπ.). Αὐτὸ ἴσως καὶ γιὰ λόγους μετρικούς.

§ 223. Θέσις τοῦ καὶ. Τὸ καὶ κανονικὰ τίθεται μιὰ φορὰ μπροστὰ ἀπ' τὴ φράσι (ἢ τὴ λέξι), ποὺ συνδέει μὲ ἄλλη προηγούμενη φράσι (ἢ λέξι), ἥτοι μιὰ φορὰ ἀνάμεσ' ἀπὸ τὰ δυὸ συνδεόμενα μέλη: Οἱ κλέφτες ἐπροσκύνησαν καὶ γίνηκαν ραγιαῶδες Ε. 61 Β, 1. Φιλοῦν τὶς πέτρες καὶ τὴ γῆ Ε. 9,19.

Ἀν τὰ συνδεόμενα μέλη εἶναι περισσότερα ἀπὸ δύο, τότε τίθεται μόνον ἑμπρὸς ἀπ' τὸ τελευταῖο ἀπ' αὐτά: Σηκωθήκαμε πρωὶ πρωὶ, τοιμαστήκαμε, μανταλώσαμε τὰ παράθυρα, κλειδώσαμε τὶς πόρτες καὶ τραβήξαμε κατὰ τὸν κάμπο Ἐφταλ. 46. Ἡ λογοτεχνία εἶναι πὸν καλλιεργεῖ, διαμορφώνει, πλουτίζει καὶ τελειοποιεῖ τὸ ἐξαιρετικὸ αὐτὸ δημιούργημα τοῦ ἀνθρώπου Τριαντ. 3. Σηκώθηκε, τινάχτηκε καὶ παράδωσε τὸ φυλαχτὸ Βλαχ. 24. Βάση της θὰ εἶναι ἡ ἀγάπη, ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ δικαιοσύνη Δελμ. 41. Τὴ βίβλο ξετυλίγει τοῦ πελάου, τῆς γῆς καὶ τοῦ οὐρανοῦ Σικελ. 75. Τοῦ ὅσως κρέας, ρίξι καὶ κρεασὶ Μβ. 441· βλ. καὶ Κμπ. 180. Μπορεῖ μικρὴ, ὠραία, ἀπλή, ἀγνή καὶ τρυφερὴ ὅπως ἦταν, νὰ εἶχε βρεθῇ οὐ στιγμὴ ἀδυναμίας Τρ. 177.

Ὅταν ὁμοῦς ὁ λόγος ὡς πρὸς τὰ συνδεόμενα μὲ τὸ καὶ ἐκφέρεται μὲ ἔμφασι, τότε τὸ καὶ τίθεται μπρὸς σὲ καθέν' ἀπὸ αὐτά: Καὶ ἔφαγε καὶ κοιμήθηκε πολλὰς φορὰς στὸ σπύτι μας. Καὶ τὸ ἔργο καὶ τὸ δημιουργὸ Ζ.Π. 107. Ἀνθρώπους πὸν βασάνισε **κι** ἡ θάλασσα **κι** ἡ φτώχεια (Πορφ.) Κμπ. 245. Καὶ ἐφάνεργωνε τὴν πονηρία καὶ μιλιῶντας καὶ σιωπῶντας Ζάκ. 45.

Σημ. Ὁ καὶ ποὺ τίθεται μπρὸς ἀπὸ σύναρθρα ἀριθμητικά, μὲ τὰ ὁποῖα δηλοῦνται ἓνα ἐνωμένο σύνολο προσώπων ἢ πραγμάτων (§ 125, 2, α'), ὅταν τὰ σύναρθρα αὐτὰ ἀριθμητικά χρησιμοποιοῦνται σὲ ἐμπρόθετα, μετατίθεται μπρὸς ἀπὸ τὴν πρόθεσι: *Μᾶς πῆρε καὶ τοὺς δυὸ μαζί του* — *ἀλλὰ ἐπῆρε κι' ἀπὸ τοὺς δυὸ χρήματα.* Ἡ φύση ἦταν ὁμοία καὶ γιὰ τοὺς δυὸ μας Πολίτ. Β, 10. *Ἐγὼ ἐπιφυλάξεις καὶ γιὰ τὶς δυὸ Χάρ.* Κ. 69. *Ἐδῶκε καὶ σ' τοὺς δυὸ χρήματα.* Ἐγὼ γιὰ τὸν ἐαυτό μου, ἐκεῖνος καὶ γιὰ τοὺς δυὸ μας. Τρ. 240· βλ. καὶ Ἰλιγγ. 438. (Δὲ λέγεται: *Ἀπὸ καὶ τοὺς δυὸ-γιὰ καὶ τοὺς δυὸ κλπ.*)

Σὲ λαϊκὰ τραγούδια καὶ σὲ ποιήματα ἐν γένει πολλὰς φορὲς (γιὰ μετρικοὺς λόγους) βρίσκεται τὸ καὶ ὄχι στὴν ἀρχὴ τῆς προτάσεως ποὺ συνδέει μὲ ἄλλη προηγούμενη πρότασι, ἀλλὰ μετὰ τὴν πρώτη λέξι τῆς προτάσεως αὐτῆς· ἢ συμβαίνει νὰ παρεντίθεται ἀνάμεσ' ἀπὸ τὸ καὶ καὶ τῇ λέξει, στὴν ὁποίαν αὐτὸ ἀνήκει, ἄλλη ἢ ἄλλες λέξεις τῆς προτάσεως: *Κι' αὐτεῖνος ἀποκρίθηκε, μαντᾶτα καὶ τοῦ στέλνει* (=καὶ μαντᾶτα τοῦ στέλνει) Φωρ. 1, 134· βλ. καὶ Πάσσ. 348, 18. *Τὸν ἀγατάει, τὴν ἀγαπᾷ, κανεῖς καὶ δὲν τοὺς ξέρει* (=καὶ κανεῖς δὲν κλπ.) Λ. Ε, 132· βλ. καὶ Ε. 72 Β, 4. Πάσσ. 428, 14. 457, 18. *Ὁση Τουρκιὰ κι' ἂν ἦτανε, ὅσοι καὶ Γενιτσάροι, τὸν τόπον ὅλον ἔξωσαν* (=καὶ ὅσοι Γ.) Φωρ. 2, 50. *Δὸς τοὺς μαρουτὶ περισῆ καὶ βόλια μὲ τίς χοῦφτες, γρήγορα καὶ νὰ πιάσουμε κάτω* στὴν Ἀλαμάνα (=καὶ γρήγορα νὰ κλπ.) Ε. 11, 11· βλ. καὶ 74, 123. Πάσσ. 149, 28. 524, 12. *Νὰ τὴν πουλήσω δὲν μπορῶ, νὰ τὴ σκοτώσω κι' ὄχι* (=καὶ νὰ τὴ σκοτώσω ὄχι) Ε. 237, 4· (πρβλ. 86, Β, 5· *Νὰ τοῦ τὴν πάρουν δὲν μποροῦν, νὰ τοῦ τὴν κλέψουν ὄχι*). Στὸ δρόμο ποὺ πηγαῖνω καὶ βρίσκω ἓνα γέροντα (=καὶ στὸ δρόμο ποὺ πηγαῖνω, βρίσκω κλπ.) Πάσσ. 84, 12. *Πᾶν τὰ κοπάδια στὰ βουνά, νὰ ξεκαλοκαιριάσουν, πᾶν καὶ κοντὰ οἱ τσοπάνηδες βαρῶντα τὴ φλογέρα* (=καὶ κοντὰ πᾶν καὶ οἱ τσοπάνηδες) Πάσσ. 235, 4· πρβλ. καὶ Ἀπόψε καὶ νὰ μ' ἔβλεπε κείνη ποὺ ἀναζητῶ (=καὶ νὰ μ' ἔβλεπε ἀπόψε) Φιλύρ. Ἀνθολ. 475. *Τοῦ ὑπόσχεται πῶς ὅλοι κι' ἂν τὸν ἀρνηθοῦν, αὐτὸς θὰ μείνῃ πάντα πιστὸς* (=πῶς κι' ἂν ὅλοι τὸν ἀρνηθοῦν κλπ.) Λπ. 215.

Τέλος σὲ ὁρισμένες φράσεις τῆς κοινῆς ὁμιλουμένης τίθεται τὸ καὶ ἐντελὸς στὸ τέλος τῆς προτάσεως. Ἔτσι πρῶτα στὴν ἐρωτηματικὴ φράσι ἔ καί; ποὺ συνήθως λέγεται ὡς ἀπάντησις σὲ κάποια παρατήρησι, γιὰ νὰ δειχτῇ πῶς τὸ περιεχόμενο τῆς παρατηρήσεως αὐτῆς τὸ βρίσκει κανεῖς ἀδιάφορο καὶ ἀσήμαντο: *Σ' ἀκούει ὁ κύριος;* μὴ φωνάζης. *Ἐ καί;* (=καὶ τί μ' αὐτό; καὶ τί μὲ νοιάζει;). *Μά... θὰ μοῦ γυρεῦατε πιστοποιητικό.* *Ἐ καί;* (=καὶ τί σημαίνει, καὶ τί πευράζει, ἂν σοῦ γυρεῦαμε κλπ.) Ξεν. 206. *Ξέρετε τί συλλογίζουμαι, κύριε; καὶ στὸ ἄλλο σὲ παιδιὰ δὲν εἶχαν.* *Ἐ καί;* (=καὶ τί σημαίαν ἔχει τὸ ὅτι δὲν εἶχαν παιδιά) Ξεν. 215.

Δεύτερο, σὲ φράσεις, στίς ὁποῖες ὁ λόγος εἶναι γιὰ κάποιο ποσόν, γιὰ νὰ δηλωθῇ τὸ περίπου πρὸς τὸ περισσότερο: *Εἶναι ἑκατὸ δράμα καί.* *Πόσον χρόνον εἶναι;* *Πενήντα καί* (=καὶ κάτι παραπάνω, καὶ περισσότερον).

Κάποτε τέλος τὸ καὶ προστίθεται στὸ τέλος μιᾶς φράσεως, ὅπου ἀφήνεται νὰ ὑπονοηθοῦν πολλὰ, τὰ ὁποῖα τὰ ἀποσιωπᾷ κανεῖς ὡς δυσάρεστα: *Καὶ σὲ βρῖσκανε μέσα στίς σοῦδες... καί, καί, καί... Θεοτόκ.* 18.

β. Ἀποφατική συμπλοκή.

(καὶ δέν, καὶ μὴ, οὔτε, μήτε, κλπ.)

§ 224. Σὲ μιὰ ἀποφατικὴ συμπλοκὴ δυὸ προτάσεων (ἢ ἐννοιῶν) εἶναι δυνατόν νὰ ἐκφέρεται ἀποφατικῶς μόνο τὸ ἓν ἀπὸ τὰ δυὸ συμπλεκόμενα μέλη, δυνατόν ὅμως νὰ ἐκφέρωνται ἀποφατικῶς καὶ τὰ δυό, ἥτοι εἶναι δυνατόν νὰ συνδέεται:

1) μιὰ πρότασις (ἢ ἔννοια) ἀποφατικὴ μὲ ἄλλη προηγούμενη πρότασι (ἢ ἔννοια) καταφατική.

2) μιὰ πρότασις (ἢ ἔννοια) καταφατικὴ μὲ ἄλλη προηγούμενη πρότασι (ἢ ἔννοια) ἀποφατική.

3) μιὰ πρότασις (ἢ ἔννοια) ἀποφατικὴ μὲ ἄλλη προηγούμενη πρότασι (ἢ ἔννοια) ἐπίσης ἀποφατική.

§ 225. α') Ἡ σύνδεσις μιᾶς προτάσεως ἀποφατικῆς μὲ ἄλλη προηγούμενη πρότασι καταφατικὴ γίνεται κανονικὰ μὲ τὸ καὶ δέν, ἂν ἡ ἀποφατικὴ πρότασις εἶναι πρότασις κρίσεως, καὶ μὲ τὸ καὶ μὴ ἢ καὶ νὰ μὴ ἢ καὶ ὅχι νὰ, ἂν αὐτὴ εἶναι πρότασις ἐπιθυμίας. (Ὁ καὶ ἔχει κάθε φορὰ μιὰ ἀπ' τὶς συνήθεις σημασίες του, § 219): Ἡ ἀγάπη πάει μπρὸς καὶ δὲ γυρίζει πίσω Τρ. 254· βλ. καὶ Τρ. Δ. 69. Ε. 172,13. Χίλια (τὸ εἶπε, χίλια τοῦ ἱταξέ=) τῆς εἶπε, χίλια τῆς ἔταξε καὶ δέν ἐκατέθηκε Μβ. 425. Εἶχε καταρασθῇ τὴν κόρη της «νὰ μὴν τὴν εὔρη ὁ χρόνος», καὶ δέν τὴν ἡῦρεν ὁ χρόνος (= καὶ πράγματι δέν τὴν κλπ.) Ππδ. Β, 66· (βλ. καὶ § 219,1, β, Σημ.). Δοκίμαζα νὰ φωνάξω καὶ δέν εἶχα φωνή (= ἀλλὰ δέν εἶχα) Μυρ. 361. Ἀχ! τί ἔπαθε ὁ Χριστιανὸς καὶ δέν φαίνεται; (= καὶ γιὰ τὸ δέν) Λιλ. 22. Γέννηκε πενήντα χρονῶν καὶ παιδιὰ δέν ἔκανε (= καὶ ὅμως δέν) Π.Μ. 80· βλ. καὶ Πάσσ. 448,14. Πα. 87. Πίνω καὶ δὲ μεθῶ Πολέμ. Ἀνθολ. 357. Ἄσε με καὶ μὴ μὲ σκοτίζης Πα. 127· βλ. καὶ Πάσσ. 84,28. Ε. 33,12. Περᾶστε ἀπὸ τὸν τόπο μου καὶ ἀπὸ τοὺς ἰδικούς μου καὶ νὰ μὴν μπῆτε στὸ χωριὸ Ε. 42,3. Ἦταν ἀδύνατο νὰ ἰδῇ κανεὶς τὴ Χάρμαινα καὶ νὰ μὴν τρομάξῃ Πα. 27. Νὰ μὲ σέβεσθε καὶ νὰ μὲ ἀγαπᾶτε καὶ ὅχι νὰ μὲ τρέμετε Κονδ. 25.

Ἡ δευτέρη πρότασις, ποὺ εἰσάγεται μὲ τὸ καὶ νὰ μὴ (καὶ ὑποτακτικῇ) μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ ἐπιφωνηματικὴ: Ἔχω τόση περσιονσία καὶ νὰ μὴν μπορῶ νὰ κάμω λεφτά! Μ. 431. (Βλ. § 199,5).

Σημ. α'. Όταν ο λόγος εκφέρεται με γοργότητα και ξμφασι, ἀντὶς γιὰ τὸ καὶ δέν, τίθεται μόνον τὸ δέν, κι' ἀντὶς γιὰ τὸ καὶ μὴ ἢ καὶ νὰ μὴ, τίθεται τὸ ὄχι νά, ἤτοι ὁ λόγος εκφέρεται χωρὶς τὸ καὶ κατὰ τὸ ἀσύνδετο σχῆμα (§ 215, 1): *Εἶστε ἄνθρωπος τῶν γραμμάτων, δέν εἶστε τοῦ ἐμπορίου* Τρ. 214. *Γύρω μου ἄρχιζε ἡ ζωή· δέν τελείωνε* Χάρ. Κ. 10' βλ. καὶ Ε. 55, 7. 182, 3. *Ὁ Ἀἴμος πηγαίνει νὰ πολεμήσῃ γιὰ τὴν πατρίδα· πρέπει νὰ καμαρώ- νωμεν, ὄχι νὰ μοιρολογούμεν* (=καὶ ὄχι νά, καὶ νὰ μὴ) Μπ. 25' βλ. καὶ Τρ. 33. *Ἰδανικὰ δανεισμένα ἀπὸ ἄλλους καταπτοῦν νὰ δουλώνουν, ὄχι νὰ φτερώνουν τὴ σκέψη* Κακρ. 16.

Κάποτε ἔτσι ἀντὶς γιὰ τὸ καὶ δέν χρησιμοποιεῖται καὶ τὸ οὔτε ἢ (σπανιότερα) τὸ μήτε: *Τὸ ἐμπόριο τὸ παραμέλησε τέλεια, οὔτε φαίνονταν πιά στὸ κατάστημα* Τρ. 212. *Μακρονὰ σου ἔφυγα ἀμέσως, μήτε μὲ ξανάειδες* (=καὶ δέν μὲ ξανάειδες) Α.Ζ. 37.

Τέλος, ὅταν ἡ δεύτερη πρότασις, ἡ ἀποφατική, εκφέρεται ἐπιδο- τικῶς με ξμφασι, ἡ σύνδεσις τῆς με τὴν προηγούμενη καταφατική πρό- τασι γίνεται με τὸ καὶ οὔτε: *Ἐχασες ὅλην τὴν διάθεσίν σου, καὶ οὔτε ὄρεξιν ἔχεις ἐσύ, ἢ πάντοτε πεινασμένη* (=καὶ ὄρεξι ἀκόμη δέν ἔχεις) Ἀμ. 50. *Ἐμενα περισσότερον ἀπὸ ἓνα μῆνα μακρὰν τῶν Ἀθηνῶν καὶ οὔτε ἐσυλλογίζομην περὶ ἐπα- νόδου* (=καὶ ὅμως διόλου δέν κλπ) Ἀμ. 87.

Σημ. β'. Δυὸ προτάσεις συνδεόμενες ἔτσι ἀπλῶς με τὸ δέν (ἢ σπάνια με τὸ καὶ δέν) μποροῦν νὰ ἔχουν τὸ ἴδιο ρῆμα στὸ ἴδιο πρό- σωπο καὶ ἀριθμό. Ἔτσι δηλοῦται κανονικὰ ἡ ἔννοια τοῦ μόλις, συνή- θως με χροιά πιθανότητας: *Ἐνα μίλι εἶναι δέν εἶναι* (=μόλις θὰ εἶναι ἓνα μίλι) Ἐρσ. 220. *Σὰν ἥλιος, ποὺ εἶναι καὶ δέν εἶναι νὰ φανῇ κλπ.* Σικελ. 47. *Ἡ κατομοῖρα ζῇ καὶ δὲ ζῇ* (=μόλις ζῇ) Θεοτόκ. 11. *Ἡμουνα τότε μικρή· ἡμουνα δέν ἡμουνα δώδεκα χρονῶν* (=μόλις θὰ ἡμουνα) Τρ. 75' βλ. καὶ Τρ. Δ. 46. Ἐρσ. 220. *Μιὰ ὁκὰ χάνοι ἦταν δέν ἦταν.* Βεν. 83. *Ἐγὼ ξημερώνουμαι δέν ξημερώνου- μαι* (=εἶναι ζήτημα ἂν θὰ ξημερωθῶ) Ἐφταλ. 211. *Τὸ κῦμα τὸ ἐκάλυπτε καὶ δέν τὸ ἐκάλυπτε τὸ μάρμαρο* (=μόλις τὸ ἐκάλυπτε) Ππδ. Β, 98' πρβλ. καὶ Πα. 90: *Ἡ θαρεῖς πὼς εἶναι θεόρατα τὰ τυφλοπόντικα; μὰ μπουκιὰ καὶ οὔτε* (=εἶναι καὶ δέν εἶναι μιὰ μπουκιὰ, μόλις εἶναι μιὰ μπουκιὰ).

Κάποτε ὑπάρχει τὸ διαζευκτικὸ ἢ ἀνάμεσ' ἀπ' τὶς δυὸ τέτοιες προτάσεις: *Ἦταν ἢ δέν ἦταν ὀχτὼ ἢ ὦρα, ὅταν ἔφθασα ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι του* (=μόλις θὰ ἦταν ὀχτὼ) Τρ. 113.

Ἄν οἱ δυὸ προτάσεις ποὺ συνδέονται ἔτσι με τὸ καὶ δέν εἶναι ἀναφορικές, τότε συνήθως ἡ δεύτερη ἀπ' αὐτὲς χρησιμεύει, γιανὰ ἐνισχύη ἀπλῶς τὸ νόημα τῆς πρώτης: *Τοῦ δίνει ὅσα ἤθελε κι' ὅσα δέν ἤθελε* (ὅλα ὅσα ἤθελε, ἀφθονα δῶρα) Μ. 391. *Ὅτι ἔχουμε καὶ ὅτι δέν ἔχουμε, πατριώτη, θὰ τὸ δώσουμε γιὰ τὴν πατρίδα* (=ἐν γένει ὅτι ἔχουμε θὰ τὸ δώσουμε) Ζ.Π. 178.

Τέλος πολὺ συχνὰ γίνεται τέτοια σύνδεσις δυὸ προτάσεων ἀπλῶς με τὸ δέν, γιὰ νὰ δηλωθῇ διάζευξις μεταξύ τους καὶ συγχρόνως ὑπο-

θετική σχέσις τους πρὸς μιὰ τρίτη πρότασι, μὲ τὴν ὁποίαν αὐτὲς σχετίζονται συντακτικῶς: *Θὰ πείσης, θέλεις δὲ θέλεις*, σὲ χέρια νυφάδωνε (=εἶτε θέλεις, εἶτε δὲ θέλεις) Θεοτόκ. 39· βλ. καὶ 41. Ἀργότερα, *θέλουν δὲ θέλουν*, τὰ θυμοῦνται Ἰλγγ. 184. Ὁ ἄνθρωπος, *ἤθελε δὲν ἤθελε*, τὸ μαρτύρησε (=εἶτε ἤθελε εἶτε δὲν ἤθελε) Π.Μ. 74· βλ. καὶ Πα. 7. *Εἶχα δὲν εἶχα* κέφι, ἔπρεπε κάθε ἀπόγευμα νὰ παίζω πιάνο (=εἶτε εἶχα εἶτε δὲν εἶχα) Λιλ. 275. Δὲ σὲ φοβοῦμαι, κύρ Βοριά, *φυσήσης δὲ φυσήσης* (=κι' ἂν δὲ φυσήσης) Ε. 88,8. (Ἰδὲς § 196,2).

Ἐδῶ ἀνήκει καὶ ἡ φράσις *εἶχε δὲν εἶχε*, ποὺ πολλὰς φορὲς χρησιμοποιεῖται μὲ τὴν ἔννοια τῆς φράσεως ἐπὶ τέλους: *Εἶχε δὲν εἶχε* ἡ τρομερὴ Ζακυνθινιά, μοῦ ξύπνησε τὴν ἔνοχη περιέργεια Τρ. 120.

Σημ. γ'. Ἡ σύνδεσις μιᾶς ἀπλῆς ἐννοίας μὲ ἄλλη προηγούμενη καταφατικὴ ἔννοια ἀποφατικῶς γίνεται κανονικὰ μὲ τὸ καὶ ὅχι ἢ ἀπλῶς μὲ τὸ ὅχι: *Ἦταν Χριστιανόπουλο ὁρθόδοξο κι' ὅχι τουρκόπουλο* Ἔρσ. 152. *Κλέφτες τώρα κι' ὅχι* Ἀρματωλοὶ Βλαχ. 6. *Ποῦ τὸν εἶδατε πὼς ἔκρινε πάγο ἀπ' τὸ δικό σας καὶ ὅχι* ἀπ' τὸ δικό του μαγαζί; Πα. 80. *Θὰ τηρᾶνε τὰ συνφέροντα τῆς πατρίδος μας κι' ὅχι* τὰ ξένα Μακρυγ. 398. *Ἀναφέρομαι στὸν κανόνα καὶ ὅχι* στὴν ἐξαίρεσι Παναγ. 10. Ὑπάρχει διάθεσις μυκτηριστικῆ, κακεντρέχεια, *ὅχι* εἰρωνεία Κμπ. 302. *Τοῦ θανάτου ἔχει τὴ χλωμάδα, ὅχι* τὸ κρῦο Α.Ζ. 36· βλ. καὶ Τρ. 90. *Ἀφήνω τὸν καθένα σας νὰ βρῇ τὴν ἀπάντησιν, ἴσως ὅχι* καὶ τόσο ἀπλῆ Τριαντ. 5.

Ἔτοι ἀπλῶς μὲ τὸ ὅχι συνδέονται κάποτε καὶ δυὸ δευτερεύουσες προτάσεις (κρίσεως): *Ἐλεγε κι' ἦρθε* ἀπὸ τὰ Παρίσια, *ὅχι* πὼς ἦτανε *Ψαροπούλα* (= καὶ ὅχι ἦτανε) Τρ. Δ. 48. (Ἰδὲς καὶ § 220,1).

Σημ. δ'. Καὶ ὅταν ὑστερ* ἀπὸ μιὰ πρότασι, ποὺ εἰσάγεται μὲ τὸ ἐρωτηματικὸ ἢ ἐνδοιαστικὸ μόριο μὴ ἢ μήπως ἢ νὰ μὴ ἢ τὸ γιὰ νὰ μὴ, παρεκτείνεται ὁ λόγος ἀποφατικῶς, ἢ παρέκτασις εἰσάγεται μὲ τὸ καὶ δέν: *Μὴ* (ἢ *μήπως*) σοῦ φώναξε καὶ δέν ἄκουσες; (*Νὰ*) μὴν κοιμήθηκες καὶ δέν κατάλαβες ποίος μπήκε μέσα; Ἐχε τὸ νοῦ σου, νὰ μὴν κοιμηθῇς καὶ δέν ἀκούσης τὸ κουνδούνι. *Θὰ τηλεφωνήσω* πρῶτα, ἂν θὰ βρῖσκεται ὁ Πέτρος ἐκεῖ, *γιὰ νὰ μὴν πᾶν ὁ Κώστας καὶ δέν τὸν βρῇ*.

§ 226. β') Ἡ σύνδεσις μιᾶς προτάσεως καταφατικῆς μὲ ἄλλη προηγούμενη πρότασι ἀποφατικὴ γίνεται μὲ τὸ καί. Ἡ πρώτη πρότασις, ἢ ἀποφατικὴ, ἐκφέρεται μὲ τὸ δέν, ἂν εἶναι πρότασις κρίσεως, καὶ μὲ τὸ μὴ ἢ νὰ μὴ ἂν εἶναι πρότασις ἐπιθυμίας (δέν - καί, μὴ - καί ἢ νὰ μὴ - καί). Ὁ καὶ στίς συνδέσεις αὐτὲς εἶναι συνήθως ἡ ἀντιθετικὸς (=ἀλλὰ, μά, καὶ ὅμως) ἢ εἰσάγει ἕνα φυσικὸ ἐπακολούθημα ἐκείνου, ποὺ σημαίνει ἡ προηγούμενη πρότασις (§ 219, 2, β): *Οἱ ὀχτὼ ἀδερφοὶ δὲ θέλουνε κι' ὁ Κωσταντῖνος θέλει* (=ἀλλὰ ὁ Κ. θέλει) Ε. 92, 8· βλ. καὶ 74,107. *Ἀκόμα δὲν ἀπέθαναν κι' ἀνάπαν* τὰ κεριά μου (=καὶ ὅμως ἀνάπαν) Θ. Χρ. 57. *Στῆς*

*Βουργαριᾶς τὸν κάμπο... ἐξήντα δὲ διαβαίνουν κι' ἐγὼ διαβαίνω μό-
νος μου (=καὶ ὁμῶς ἐγὼ) Λ. Ε, 84· βλ. καὶ Ε. 25,4. Μῆ σὲ πλανέ-
ση ἢ ξενιτεῖα καὶ μᾶς ἀλησμονήσης (=καὶ ἔτσι) Ε. 161, 14. Τραγοῦδια
νὰ μὴν πῆτε καὶ σᾶς ἀκούση ἢ μάννα μου Ε. 42,6.*

Εἰδικῶς ὅταν ἡ σχέσις τῶν προτάσεων αὐτῶν εἶναι ἀντιθε-
τική, ἂν ὁ λόγος ἐκφέρεται μὲ γοργότητα καὶ ἔμφασι, τότε συνη-
θέστερα ἢ καταφατική πρότασις παρατίθεται ἀσυνδέτως κοντὰ
στὴν ἀποφατική (πρβλ. § 225, Σημ. α'): 'Ο ἐρμηνευτὴς δὲ βλέπει-
θεᾶται. Δὲ λογίζεται στοχάζεται Κακρ. 34. Δὲν πεινῶ διψῶ (=
ἀλλὰ διψῶ). Δὲν πρέπει νὰ συλλογίζεσαι τόσο πολὺ· πρέπει νὰ αἰσθά-
νεσαι Κμπ. 142. Δὲν εἶναι μιά... πολλὲς εἶν' οἱ Κολχίδες Σκίπ. 31.
Καὶ ὁ Βακχυλίδης δὲν εἶναι ἀπὸ τοὺς ἀπλοϊκοὺς· εἶναι ἀπὸ τοὺς πρὸ
περιτεχνούς Παναγ. 99. 'Εμὲ δὲ μὲ βυζάζανε σιτὸν 'Ελικῶνα οἱ Μοῦ-
σες· ἐμὲ μὲ **πικρανάθρεπαν** οἱ φτώχειες κι' οἱ καημοὶ (Παλαμ.) Κμπ.
225· βλ. καὶ 261. Δὲν εἶναι μαρὸ, σοῦ λέω· **εἶν'** ἓνας παῖδαρος ἐκεῖ
ὡς δέκα χρόνων 'Ερσ. 33· βλ. καὶ Ε. 9B, 5. Μὴν τὸν κρατῆς· ἄφη-
σέ τον νὰ φύγη.

Σημ. α'. "Αν τὰ συνδεόμενα ἔτσι εἶναι ἀπλὲς ἔννοιες, τότε μπρὸς
στο πρῶτο μέλος τίθεται τὸ **ὄχι** (ἀντὶς γιὰ τὸ δέν· πρβλ. § 225, Σημ. γ'):
"Οχι λόγια, περιεχόμενο Χάρ. Κ. 134. **Εἶναι** ἔφασμα **ὄχι** ἀκριβὸς καὶ στερεό. 'Ο
ἀγῶνας του εἶναι νὰ γλυτώσῃ **ὄχι** τόσο τὸ δάσκαλο, ὅσο τὸν ἐαυτὸ του Βυ. 51.

Σημ. β'. Σύνδεσις δυὸ προτάσεων μὲ τὸ δέν—καὶ γίνεται κάποτε,
γιανὰ δηλωθῇ ἄμεση χρονικὴ ἀκολουθία ἢ συγχρονισμός (πρβλ. § 219,
1, α'): Δὲν εἶχαμε καθίσει σὶ τραπεζί καὶ νὰ σου μᾶς ἔρχεται ὁ Κώστας μ' ἓνα τηλε-
γράφημα (=μόλις εἶχαμε καθίσει, ὅταν κλπ.) Τῇ σκάλᾳ δέν ἀνέβαινε κι' ὁ μπέη-
ᾶφεντης ἤρθε (=τῇ στιγμῇ ἀκριβῶς πού ἀνέβαινε κλπ.) Θ. Χρ. 33.

§ 227. 'Η σύνδεσις δυὸ προτάσεων, πού εἶναι ἀποφατικές
καὶ οἱ δυὸ, γίνεται κατὰ τρεῖς τρόπους, ἦτοι:

1) μὲ τὸ δέν-καὶ δέν, ὅταν καὶ οἱ δυὸ προτάσεις εἶναι
προτάσεις κρίσεως, μὲ τὸ μὴ-καὶ μὴ ἢ νὰ μὴ-καὶ νὰ μὴ,
ὅταν καὶ οἱ δυὸ προτάσεις εἶναι προτάσεις ἐπιθυμίας, μὲ τὸ
δέν-καὶ (νὰ) μὴ, ὅταν ἡ πρώτη πρότασις εἶναι κρίσεως κι' ἡ
δεύτερη ἐπιθυμίας, καὶ τέλος μὲ τὸ (νὰ) μὴ-καὶ δέν, ὅταν
συμβαίνει τὸ ἀντίστροφο: Δὲν πίνουν καὶ δέν τρῶν Σεφέρ. 'Αν-
θολ. 394. Δὲ βαρυνγνομῶν καὶ δὲ στενάζουν Ω. Γ. 11. 'Ενα πουλάκι

μόνο δὲ χαίρεται καὶ δὲν παίξει μὲ τ' ἄλλα Πα. 32· βλ. καὶ Ε. 105,5· **Μὴν** ἀκοῦς τί λέει αὐτὸς καὶ μὴ χάσομερᾶς ἀπὸ τῆ δουλειᾶ σου. **Δὲν** ἔχει τίποτα τὸ παιδί καὶ μὴν ἀνησυχῆς χωρὶς λόγο. **Μὴ** μιλῆς καὶ δὲ θὰ χάσης.

“Ὅταν ὁμῶς ὁ λόγος ἐκφέρεται μὲ γοργότητα καὶ ζωηρότητα, μπορεῖ καὶ σ' αὐτὲς τίς συνδέσεις νὰ παραλειπεται τὸ καί· (δὲν—δὲν, μὴ—μὴ ἢ νὰ μὴ—νὰ μὴ, δὲν—μὴ ἢ δὲν—νὰ μὴ): **Ἐγὼ** ραγιαῖς δὲ γίνουμαι, **Τούρκους** δὲν προσκυνάω Ε. 62, 14. **Νὰ** μὴ χρωστᾷς σὲ πλούσιο, φτωχὸν νὰ μὴ δανείζης λ. λ. **Τούρκους** δὲν ἐπροσκόνησαν, **Τούρκοι** μὴν τὰ πατήσουν Ε. 9, 16· βλ. καὶ 8,9, 9Α, 5· 70,9, 74, 103, 88,37, 168,18.

2) μὲ τὸ δὲν—οὔτε (ἢ σπάνια δὲν—οὔτε δὲν), ὅταν καὶ οἱ δυὸ προτάσεις εἶναι προτάσεις κρίσεως, καὶ μὲ τὸ μὴ (ἢ νὰ μὴ)—μήτε νὰ, ὅταν καὶ οἱ δυὸ προτάσεις εἶναι προτάσεις ἐπιθυμίας: **Ἐγὼ** Κρητικὸς δὲν εἶμαι, οὔτε μέσα ἔχω Κονδ. 19. **Δὲν** ἔξερει, οὔτε θέλει νὰ ξέρη Ζ.Π. 116· βλ. καὶ Βυ. 39, Πα. 44 καὶ 131, Ἔρσ. 147 καὶ Ε. 183,9. **Δὲν** εἶχε καμίαν πληγὴν, οὔτε καμένη δὲν ἦτον Ἀμ. 75. **Νὰ** μὴ σὲ γνοιάζη γιὰ μένα, μήτε νὰ κοιτάξης τί κάνω. **Τραβήχτηκε** πὺδ πέρα γιὰ νὰ μὴν ἀκούη, μήτε νὰ βλέπη Βλαχ. 23.

Στὴν τέτοια σύνδεση δυὸ ἀποφατικῶν προτάσεων, ποῦ ἡ δευτέρη ἀπ' αὐτὲς ἐκφέρεται ἐπιδοτικῶς, ἡ ἐπίδοσις καθίσταται πὺδ ἔντονη μὲ τὴν προσθήκη τοῦ καὶ στὸ οὔτε (ἢ μήτε) τῆς δευτέρας προτάσεως· (δὲν—καὶ οὔτε, δὲν—οὔτε καί, δὲν—καὶ οὔτε καί): **Δὲν** ἔλαβα μέρος εἰς τὴν συζήτησιν καὶ οὔτε ἄκουα Ἀμ. 106· βλ. καὶ Τρ. 227. **Ὁ** γλύπτης αὐτὸς δὲ βρέθηκε **κι'** οὔτε θὰ βρεθῇ ποτὲ Παναγ. 34. **Δὲν** ἤθελα νὰ μὲ πάρουνε ἀπ' τὸ χωριό, **κι'** οὔτε **κι'** ἡ μητέρα μου ἤθελε νὰ μ' ἀφήσῃ νὰ φύγω (Δασκ.) Καμπ. 314.

Σημ. Ἄν οἱ δυὸ προτάσεις, ποῦ συνδέονται ἀποφατικῶς, εἶναι δευτερεύουσες βουλητικὲς προτάσεις ἐξαρτώμενες ἀπὸ μιὰ ἀποφατικὴ πρότασι, ἡ σύνδεσις τους γίνεται μὲ τὸ νὰ — μήτε νὰ (ἢ οὔτε νὰ ἢ οὔτε καὶ νὰ): **Δὲν** μπορεῖ πιά νὰ διαβάσῃ, μήτε νὰ ψάλῃ Ἔρσ. 204· (πρβλ.: δὲ διαβάζει πιά οὔτε ψέλνει). **Δὲ** λέω **κι'** ἐγὼ νὰργήσωμε πολὺ οὔτε νὰ βοῦμε σὴν ἀκρογιαλιά τοῦ νηιοῦ Ἔρσ. 229· (πρβλ. νὰ μὴν ἀργήσωμε πολὺ, μήτε νὰ βοῦμε κλπ.). **Λέξεις**, ἐκφράσεις καὶ τύποι τῆς καθημερινῆς ὁμιλίας... δὲν ἐπιτρέπεται νὰ γράφονται... οὔτε καὶ νὰ λέγονται Τριαντ. 7.

3) μὲ τὸ οὔτε—οὔτε ἢ μήτε νὰ—μήτε νὰ (ἢ οὔτε—μήτε

νά, ἢ μήτε νά—οὔτε), ὅταν ὑπάρχη ἐπίδοσις καὶ στὶς δυὸ ἀποφατικές προτάσεις. (Κι' ἐδῶ, κανονικά, τὸ οὔτε σὲ προτάσεις κρίσεως, τὸ μήτε σὲ προτάσεις ἐπιθυμίας): **Οὔτ'** ἔτρωγε, **οὔτε** κοιμόταν Διλ. 13. **Οὔτε** εἶδα **οὔτε** θὰ ἰδῶ τέτοια ἄγια ψυχὴ Τρ. Δ. 45· βλ. καὶ Μπ. 78. **Μήτε** τὸ διάβολο νὰ ἰδῆς, **μήτε** τὸ σταυρὸ σου νὰ κάμῃς λ.λ.

Σημ. α'. Μιά ἀποφατικὴ συμπλοκὴ μπορεῖ νὰ περιλαμβάνη καὶ περισσότερ' ἀπὸ δυὸ μέλη (τρεῖς ἢ καὶ περισσότερες προτάσεις ἢ ἐννοίες). Καὶ τότε ἡ συμπλοκὴ τῶν προτάσεων γίνεται κατὰ ἓνα ἀπ' τοὺς παραπάνω τρόπους: **Δὲν** ψάχνω, **δὲν** ἀμφιβάλλω, **δὲ** συγκρίνω, **δὲ** στρώνω λογικούς σωρεῖτες (= οὔτε ψάχνω, οὔτε ἀμφιβάλλω κλπ.) Χάρ. Κ. 10' βλ. καὶ Θ. Χρ. 25 καὶ Ε. 32,8 καὶ 61Β,5. *Ἡ* θέσις **δὲν** εἶναι τόσον ὠραία, **οὔτε** εἰς τὴν θάλασσαν κοιτά, **οὔτε** θέαν ἔχει τόσον γραφικὴν Ἀμ. 23. **Δὲν** εἶχαν φανῇ, καὶ **οὔτε** φάνηκαν, **οὔτε** ἔμαθα ποτὲ τι ἀπέργιναν Μπ. 103' βλ. καὶ Ε. 165,38. **Οὔτε** πεινώ, **οὔτε** διψῶ, **οὔτε** ῥογα μοῦ λείπει Πάσσ. 449,14.

Σημ. β'. Ὅταν τὰ ἀποφατικῶς συμπλεκόμενα εἶναι ἀπλῆς ἐννοίες, κανονικά ἢ σύνδεσίς τους γίνεται μὲ τὸ οὔτε (ἢ μήτε): **Δὲν** ἔχοντε πλιά λύπη **οὔτε** ἔλκος Πα. 147. *Ἡ* Διοίκησις φροντίζει γιὰ τὸν πόλεμο, **ὄχι** ἐγώ, **οὔτε** ἡ ἀφεντιά σου Βλαχ. 72. *Οἱ* φιλότεχνοι **δὲν** ὀδηγοῦσαν ἐκεῖ ξένους, **οὔτε** ἐπαρχιώτες Ζ.Π. 111. **Οὔτε** τάματα, **οὔτε** οἱ ἅγιοι ὠφελοῦν στήν ἀρρώστειά μου Λπ. 22' βλ. καὶ 74. *Ὁ* Θεὸς **οὔτε** τοῦ ἐνοῦ τὸ κέφι θὰ κάμῃ, **οὔτε** τοῦ ἀλλοινοῦ τὸν δόλον Μακρυγ. 257. *Εὐὸ* **οὔτε** παιδιὰ ἔχεις, **οὔτε** σκυλιὰ Π.Μ. 37' βλ. καὶ Πάσσ. 2,4. Τρ. 113, 274 καὶ 281'. *Ἐρσ.* 41. *Στὴν* ἀγάπη **οὔτε** ἀξιοπρέπεια ὑπάρχει, **οὔτε** φιλοτιμία, **οὔτε** ἐγωῖσμός, **οὔτε** τίποτα Ξεν. 240' βλ. καὶ Τρ. 132 καὶ 294. Λπ. 154. Ζ.Π. 102. **Δὲν** ὀρίζομεν **οὔτε** βίον, **οὔτε** τιμὴ, **οὔτε** ζωὴ Μακρυγ. 33. **Οὔτε** μπροστὰ **οὔτε** πίσω Σικελ. 23. *Ἐκεῖ* μέσα **δὲν** ἦταν **οὔτε** φίλος **οὔτε** δικὸς **οὔτε** γαιτρός **οὔτε** πνευματικὸς Ζάκ. 56. **Δὲν** ἐβλεπα **μήτε** τὸ κάστρο, **μήτε** τὸ στρατόπεδο, **μήτε** τὴ λίμνη, **μήτε** τὴ θάλασσα, **μήτε** τὴ γῆ ποῦ ἐπάτουνα, **μήτε** τὸν οὐρανὸ Ζάκ. 51. **Δὲν** εἶχε ἰδεῖ μιὰ μέρα καλὴ **οὔτε** κι' αὐτὴ **οὔτε** καὶ ὁ ἄντρας της Τρ. 6. (Βλ. παραπάνω § 227,2). **Μὴν** ἀνοίγῃς **μήτε** τὴν πόρτα, **μήτε** τὸ παρῶντο· πρβλ. καὶ Ε. 89,11.: **Μὴ** στοιχειώσετε ὁρφανό, **μὴ** ξένο, **μὴ** διαβάτη (=μήτε ξένο, μήτε διαβάτη).

Πολὺ σπάνια σὲ μιὰ ἀποφατικὴ πρότασι ἢ σύνδεσις δύο ὁμοταγῶν ὄρων της γίνεται μὲ τὸ καὶ (ἀντὶς μὲ τὸ οὔτε ἢ μήτε): **Μὴν** εἶν' τὰβγά σου μελανὰ καὶ τὰ πουλιά σου μαῦρα; **Δὲν** εἶν' τὰβγά μου μελανὰ καὶ τὰ πουλιά μου μαῦρα (=οὔτε τὰ πουλιά μου) Ε. 61 Γ, 9.

Σημ. γ'. Σὲ παλαιϊκότερα δημοτικὰ τραγούδια καὶ σὲ διαλέκτους, ἀντὶς γιὰ τὸ οὔτε ἢ μήτε, ποῦ εἶναι στὶς ἀποφατικὲς συμπλοκὲς τὰ κανονικά καὶ εὐχρηστα στὴν κοινὴ ὁμιλουμένη μόρια, χρησιμοποιοῦνται προσέτι, ἐκτὸς ἀπ' τὰ ἀρχαικότερα οὐδὲ καὶ μηδέ, (ποῦ κάποτε χρη-

σιμοποιούνται κι' αὐτὰ στὴν κοινὴ ὁμιλουμένη), ἄλλα ἰδιόρρυθμα ἢ ξενικά ἀντίστοιχα ἀρνητικὰ μόρια, ὅπως τὸ ἰδὲ ἢ ἰδε (= οὐδέ), τὸ ἴτε (= οὔτε), τὸ μαῖδὲ (= μὴδέ), τὸ μάϊτε (= μὴτε), τὸ νὲ-νὲ (= οὔτε-οὔτε) κ.ἄ.: Φοβερὸν μὲ ἔχοντες ὅθι κι' ἄ(ν) σ' ἀπαντήσω, ἰδε σὺ μάτια νὰ σὲ ἰδῶ, ἰδε νὰ σοῦ μιλήσω Πάσος. Δίστ. 1076. Δὲ θέλει ἴτε τοῦτο ἴτε κείνο (Κεφαλληνιακό). Μαῖδὲ ἔγνω, ἰδὲ πλάγιασα, μαῖδὲ τὸν ὕπνο πῆρα E. 61 Γ, 4' βλ. καὶ 53 A, 17. 147 B, 3. Τὸ ποτὶ τι . . . μάϊτε σὲ πέτρα βάρεσε, μάϊτε σὲ καλντιρόμι E. 221,9. Ἡ ἐδική σου ἐκκλησιὰ νὲ φέλνει νὲ σημαίνει E. 74,104.

Ἀπ' αὐτὰ τὸ μάϊτε καὶ μαῖδὲ πιθανότατα προήλθαν ἀπὸ ἔνωσι τοῦ (ἀντιθετικοῦ) μορίου μᾶ (= ἄλλὰ) μὲ τὸ ἴτε (= οὔτε) καὶ ἰδὲ (= οὐδέ). Πρβλ. Πάσος. 221, 6: Μετροῦνται καὶ οἱ Παργινοὶ καὶ λείπ' ἕνας λεβέντης. Μὰ ἰδὲ αὐτὸς δὲν ἔλειψε, μὰ ἰδὲ αὐτὸς δὲ λείπει.

Τὸ νὲ-νὲ προέρχεται ἀπ' τὴν Τουρκικὴ γλῶσσα.

2. Ἀντιθετικοὶ σύνδεσμοι.

§ 228. Σύνδεσμοι, ποὺ συνδέουν προτάσεις (ἢ κῶλα περιόδου ἢ περιόδους ἢ μέλη μιᾶς προτάσεως) ἀντιθετικῶς εἶναι οἱ ἑξῆς: ἄλλὰ, ἀλλὰ καί, ἀλλὰ ποὺ — μᾶ, μὰ καί, μὰ ποὺ, μὰ πάλι—ὅμως, ἀλλ' ὅμως, πλὴν—μόνο, (μόνον, μόνος, μόν), μόνος ποὺ, μονάχα πῶς—παρὰ—ἄμ, ἀμέ, ἀμὴ, ἔμ—ναί μὲν . . . ἄλλὰ, ἀφ' ἑνὸς (μὲν) . . . ἀφ' ἑτέρου (δὲ)—ἐξ ἄλλου—ὡς τόσο, καὶ ὡς τόσο, ἐν τούτοις, μολαταῦτα, μολοντούτο, μάλιστα, ἔπειτα, κι' ἔπειτα—καίτοι.

Ὅλοι αὐτοὶ οἱ σύνδεσμοι φανερῶνουν ὅτι μεταξὺ τοῦ περιεχομένου τῶν συνδεομένων μελῶν ὑπάρχει ἀντίθεσις, ἐναντιότης, ἀσυμφωνία, διαφορὰ ἐν γένει.

Σημ. Στὴν κοινὴ ὁμιλουμένη χρησιμοποιεῖται ὄχι σπάνια καὶ ὁ ἀρχαῖος ἀντιθετικὸς σύνδεσμος δέ, ὡς μεταβατικὸς (ἀντὶς γιὰ τὸ καί). Ἀπ' τοὺς λογοτέχνες συχνὰ χρησιμοποιεῖται ἔτσι τὸ δέ ὁ Κόντογλου: (Ὁ Πύρρος) ἔπρεσ ἀπὸ τῆλογο. Ἐπρεσε δὲ κοτὰ σ' ἕνα μῆμα. 13. Τὰ δὲ κόκκαλα τᾶ δωσε κλπ. 14. Ὁ δὲ καλόγερος κλπ. 20. Ὁ δὲ Βάρδας κλπ. 21.

Καὶ τοῦ ἄλλου ἀρχαίου ἀντιθετικοῦ συνδέσμου, τοῦ μὲν, κάνουν κάποτε χρῆσι σὲ ἐπιστημονικὰ θέματα ἐπιστήμονες δημοτικισταί, ὅταν θέλουν νὰ γίνηται πιὸ σαφὴς μιὰ ἀντιθετικὴ σχέσις νοημάτων: Ἐσὲνα μὲν σὲ θέλει πιστὸ στὸν ἑαυτὸ σου, ὁ ἴδιος ὅμως φιλοδοξεῖ κλπ. Παπαν. 16. Ὁ ὀρισμὸς τῆς βούλησης γίνεταί μὲν σύμφωνα μὲ τὸν ἡθικὸ νόμο, ἀλλὰ μόνος κλπ. Παπαν. 18' βλέπε καὶ 99.

§ 229. Ἀπ' τοὺς ἀντιθετικοὺς συνδέσμους

1) οἱ σύνδεσμοι ὅμως, ὡς τόσο, ἐν τούτοις, μολαταῦτα,

μάλιστα, ἔπειτα τίθενται καὶ στὴν ἀρχὴ τῆς προτάσεως ποὺ εἰσάγουν καὶ ὕστερ' ἀπὸ μιὰ ἢ περισσότερες ἀπ' τὴς πρῶτες λέξεις τῆς προτάσεως αὐτῆς (ἢ καὶ στὸ τέλος τῆς). Οἱ ἄλλοι ὅλοι τίθενται μόνο στὴν ἀρχὴ τῆς προτάσεως (Ἰδὲς τὰ παρακάτω παραδείγματα).

2) οἱ σύνδεσμοι **ναὶ μὲν καὶ ἄφ' ἑνὸς (μὲν)** παρέχουν ἀντιθεσι πρὸς τὰ ἐπόμενα, ὅλοι οἱ ἄλλοι πρὸς τὰ προηγούμενα: *Μοῦ ξανάδωσε τὸ θάρρος, τὴν ἀποφασιστικότητα καὶ τὴν ἐνεργητικότητα, ποὺ **ναὶ μὲν** τὰ εἶχα ἀπὸ φυσικό μου, **ἀλλὰ** τὰ εἶχα χάσει ὅλα* Τρ. 260· βλ. καὶ 263.

3) οἱ σύνδεσμοι **ὥς τόσο, ἐντούτοις, μολαταῦτα, μολοντοῦτο, μάλιστα, ἔπειτα, καὶ ἔπειτα** συνδέουν ἀντιθετικῶς μὲ τὰ προηγούμενα κανονικὰ περιόδους ἢ κῶλα περιόδων, καὶ ὅχι προτάσεις (ἢ μέλη προτάσεων), ποὺ συνδέουν κανονικὰ οἱ λοιποὶ ἀντιθετικοὶ σύνδεσμοι: *Ἡ μάνα μου ἦταν καλὴ καὶ ἀγαθὴ, ὅπως ὅλες οἱ γυναῖκες τοῦ καιροῦ τῆς· γλυνκεῖα ἡμέρα **ὥς τόσο** δὲν εἶδε μὲ τὸν πατέρα μου (= ἐν τούτοις, μολαταῦτα) Πα. 39· βλ. καὶ Μυρ. 364 καὶ Κμπ. 97 καὶ 271. Ὁ ἥλιος μόλις εἶχε σκάσει· καὶ **ὥς τόσο** ἔκανε ζέστη ἀπὸ τώρα Τρ. Δ. 104. Βέβαια ἐνόησεν ὅτι ἦτο πνεῦμα αὐτό· **ἐν τούτοις** (=μολαταῦτα) ἔκαμε ὅτι τὸ ἐπίστευσεν Ἀμ. 133. Αὐτὸ δὲν τὸ ἐπερίμενα· ἐπρόσμενα **μάλιστα** (=ἀπεναντίας) ὅτι μετὰ δύο μηνῶν διαρκῆ συναναστροφὴν μὲ χωρικοὺς θὰ ἐγίνετο κάπως ἀγροικότερος Ἀμ. 4. Ἐτελείωσε ἡ κατηραμένη αὐτὴ νύκτα, ἀφοῦ διήρκεσε τόσον· **καὶ ἔπειτα** (=καὶ ὁμως, καὶ ἐν τούτοις) λέγει ὁ Καζαμίας ὅτι αἱ νύκτες τοῦ Μαῖου εἶναι μικραὶ Ἀμ. 18.*

Ὁ σύνδεσμος **πλὴν** (σπάνιος) συνδέει ἄλλοτε προτάσεις κί' ἄλλοτε κῶλα περιόδων: *Κόψε, **πλὴν** ἄφσε κιόλας* Φωρ. 2,60. *Καλὰ τὸ λές, Γιωργάκη μου, καλὰ τὸ συντυχαίνεις· **πλὴν** εἰν' ὀλίγον ἐντροπὴ κι' ὁ κόσμος θὰ γελᾷ* Φωρ. 2,46· βλ. καὶ 1,38 καὶ 2,36.

Σημ. Κατὰ παράταξιν ἀντιθετικὴ σύνδεσις προτάσεων (ἢ κῶλων περιόδου) γίνεται κάποτε καὶ μὲ τὸ **ἀν καὶ** καὶ τὸ **μολονότι**, (ποὺ κανονικὰ συνδέουν καθ' ὑπόταξιν): *Μήπως οὖς περᾶζον ἐ οὖς τὰ κάρβοννα;* *Ἄν καὶ* τώρα θὰ εἶναι χόβολη Τρ. 284. *Ἐλυπήθηκα κατάκαρδα· ἂν καὶ* δὲν ἔπρεπε νὰ τὴν περᾶξῃ Ἀμ. 48.

α') Ἀπλὴ ἀντιθετικὴ σύνδεσις

§ 230. Ἰδιαίτερα γιὰ τὴ συντακτικὴ χρῆσι καὶ τὴ σημασίαν

των πιὸ εὐχρήστων ἀντιθετικῶν συνδέσμων σὲ ἀπλὲς ἀντιθετικὲς συνδέσεις παρατηροῦμε τὰ ἑξῆς·

1) Τοῦ **ἀλλὰ** καὶ τοῦ **μὰ** ἡ χρήσις εἶναι γενικῶς ἡ ἴδια, ἥτοι οἱ δυὸ αὐτοὶ ἀντιθετικοὶ σύνδεσμοι:

α') συνδέουν πρότασι (ἢ ἔννοια) καταφατικὴ μὲ προηγούμενη πρότασι (ἢ ἔννοια) ἐπίσης καταφατικὴ, ἢ ἀντιθέτως πρότασι (ἢ ἔννοια) ἀποφατικὴ μὲ προηγούμενη πρότασι (ἢ ἔννοια) ἐπίσης ἀποφατικὴ. Κατὰ τὴ δεύτερη ἰδίως περίπτωσι συνήθως μετὰ τὸν ἀντιθετικὸν σύνδεσμον (**ἀλλὰ** ἢ **μὰ**) ὑπάρχει καὶ τὸ (προσθετικὸ) **καί**: Φτάνει στὸ ἱκρίωμα **ἀλλὰ** σώζεται Κμπ. 301. Ἡ ἐποχὴ δὲ φταίει **ἀλλ'** ὁ δημιουργὸς Πολίτ. Β, 11. Εὐκόλα μπαίνει κανεῖς στὴ φυλακὴ, **μὰ** πολὺ δύσκολα βγαίνει Πα. 84. Ἦρθαν οἱ ἐχθροί, **μὰ** σκόρπισαν σὰν τῆς βροχῆς τὰ νέφη Γρουπ. 26. Μικρὴ, παιδιά, εἰν' ἢ πάλη, **μὰ** ἡ νίκη εἰν' ἱερὴ Σικελ. 207. Μὲ ἀδίκησες, Ζαφεῖρή μου, **μὰ** ὁ Θεὸς νὰ σὲ σχωρήσῃ Τρ. Δ. 45· βλ. καὶ Ε 92,12. Ἐνα σπιτάκι παλιό, **ἀλλὰ** πολὺ νοικοκυρεμένο Τρ. 88. Ἐνα φῶς δυνατὸ, **ἀλλὰ** ἡμερο Τρ. 27. Ἀπίστευτο, **μὰ** ἀληθινὸ Ἡλεκτρ. 195. Γέροι ἦταν, **ἀλλὰ** ἀγαθοὶ ἄνθρωποι καὶ καλόκαρδοι Τρ. 32. Ἦσυχά, **ἀλλὰ** μὲ δύναμι, ξέφυγε ἀπὸ κοντὰ του Τρ. Δ. 101. Μὲ πλήγωσε βαθεῖα ὁ Στέργιος, **ἀλλὰ καὶ** μὲ πεισμάτωσε Τρ. 18. Τὸν μεθαίει τὸ ρόδο, **μὰ καὶ** τὸ λιβάνι Κμπ. 227. Ἦταν ἄνθρωπος πολὺ ἀγαθός, **ἀλλὰ καὶ** ἀδύνατος Τρ. 89. Ὡραῖος δρόμος, **μὰ καὶ** πένθιμος Ἐρσ. 87· βλ. καὶ 28. Δὲν κέρδισε ἀπ' αὐτὴ τὴν ἐπιχείρησι, **ἀλλὰ καὶ** δὲν ἔχασε. Δὲν κληρονομοῦσε τὴν ἀρχηγίαν ὁ πρωτότοκος, **μὰ** ὁ πιὸ ἄξιος Μελ. 23. Εἰν' ἔτοιμος ὄχι πιά νὰ χτυπήσῃ, **ἀλλὰ** νὰ φύγῃ σὰ λαγὸς Βλαχ. 116. Κακὸ δὲν εἶναι, **μὰ καὶ** καλὸ δὲν εἶναι Ζ.Π. 81. Μία γυναῖκα ὄχι ὥραία, **ἀλλὰ** ὄχι καὶ ἄσχημη.

β') συνδέουν πρότασι (ἢ ἔννοια) ἀποφατικὴ μὲ προηγούμενη πρότασι (ἢ ἔννοια) καταφατικὴ, ἢ ἀντιστρόφως πρότασι (ἢ ἔννοια) καταφατικὴ μὲ προηγούμενη πρότασι (ἢ ἔννοια) ἀποφατικὴ: Ἐχει ὁ Θεός, **μὰ** γὰ μένα τὴ δόλια δὲν ἔχει Βλαχ. 101. Ἦρθα νὰ σᾶς εἰπῶ καλῶς ὁρίσαστε, **ἀλλὰ** δὲν σᾶς εὐρῆκα Ἀμ. 21. Τὴν κοίταξα, **μὰ** δὲν τῆς εἶπα γιατί ἐκλαιγα Λιλ. 12. Σὰ φύλλο, ποὺ σαλεύει, **μὰ** δὲ θροεῖ Σικελ. 139. Λέγονται αὐτά, **μὰ** δὲν γίνονται Ζ.Π. 169. Ἡ μητρονιά ἐρρίχτηκε στὰ κύματα, **μὰ** δὲν ἐμποροῦσε νὰ περάσῃ Μβ. 424. Στάθηκε πατέρας, **μὰ** ὄχι Χριστιανὸς Πα. 164. Νύχτα βγαίνει, **μὰ** ὄχι καὶ στίς δέκα Τρ. 15. — Δὲν εἶναι σπουδαῖα, **μὰ** ἐσὺ τὰ πῆρες ἔτσι Ἀμ.

121. **Δέν** φοβοῦμαι τίποτε, **μὰ** ἡ συντροφιά εἶναι πάντα καλύτερη Ππδ. Α, 84' βλ. καὶ Πάσσ. 447,14. **Δέν** τὸν ἐνδιαφέρουν οἱ πράξεις, **ἀλλὰ** τὰ σχήματα Ζ.Π. 20. (Πρβλ: Τὸν ἐνδιαφέρουν **ὅχι** οἱ πράξεις, **ἀλλὰ** κλπ.). Ὁ Θουκυδίδης **δέν** εἶναι ἓνας ἱστορικός συγγραφεύς, **ἀλλὰ** ἓνας μεγάλος πολιτειολόγος Γεωργ. 16. Τώρα **δέν** μὲ ὁδήγησαν εἰς τὸ κίσκι, **ἀλλὰ** κατ' εὐθείαν εἰς τὸ σπίτι Ἀμ. 37. **Ὅχι** αὐτὸς τότε, **μὰ** ἐγὼ τὸν κοίταξα Ζ.Π. 100. **Ὅχι** στήν κόρη, **ἀλλὰ** σ' ἐμὲ τὴν κεφαλὴ της κλίνει Σολωμ. 159. **Ἦθελε** νὰ πείσῃ **ὅχι** ἐμέ, **ἀλλὰ** τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτοῦ του Απ. 78. Τὸν ἀδερφό της ἡ Κασσάνδρα τὸν αἰσθάνεται **ὅχι** σὰν ἀδερφό, **ἀλλὰ** σὰν παιδί της ὄρφανό Τρ. 90. Κουρकुσουρεύουν **ὅχι** ἀπὸ κακία, **μὰ** ἀπὸ ἀπραξία, ὅτι **δέν** εἶναι δικό των Ζ.Π. 32. Οἱ δυνατότητες οἱ ἐγκείμενες σὺν παρελθόν θὰ ἐπαναληφθοῦν καὶ πάλι **ὅχι** μὲ τρόπο μιμητικό, **ἀλλὰ** δημιουργικό Γεωργ. 11. Τὸν πιστεύει δυνατό **ὅχι** ν' ἀπαρνηθῇ τὸν ἑαυτοῦ του, **ἀλλὰ** νὰ τὸν ξεπεράσῃ Κακρ. 23.

γ') εἰσάγουν κάποιον ὄρο, κάποια συμφωνία, μὲ τὴν ὁποίαν δέχεται ἐκεῖνος ποὺ μιλεῖ νὰ γίνῃ κάτι, ποὺ δηλοῦται προηγουμένως: Σοῦ ὑπόσχομαι νὰ μὴ σὲ πειράζω, **ἀλλὰ** νὰ μοῦ δώσης καὶ σὺ μίαν ὑπόσχεσιν, ὅτι θὰ εἶσαι εὐκρινὴς ἀπέναντί μου Ἀμ. 6. Ἐρχομαι κ' ἐγὼ **ἀλλὰ** ἐγὼ θὰ ἔρθω μὲ ἀμάξι.

Ἔτσι καὶ σὲ συμβουλὲς ἢ προτροπές: Τίς ἀδερφές σας ὅποιος τίς πρωτογυρῶν, νὰ τίς δώσετε **μὰ** κουτοὺς θὰ εἶναι, **μὰ** στραβὸς θὰ εἶναι, ὅτι θέλ' ἄς εἶναι, νὰ τίς δώσετε Π.Μ. 103.

δ') εἰσάγουν συχνά, μάλιστα σὲ διαλόγους, κάποια ἔνστασις ἢ ἀντιπαρατήρησις ἐνὸς ἄλλου ἢ (σπανιότερα) τοῦ ἴδιου προσώπου ποὺ μιλεῖ: Ποῖος ἐμπῆκε στήν κάμερά μου; Κανείς, παιδί μου. **Μὰ** μὴ λὲς κανείς, γιατί κάποιος ἐμπῆκε Μβ. 422. Νὰ γυρίσωμεν καλύτερα ἀπὸ τὸν δρόμον τῆς ἀκρογιαλιᾶς. **Μὰ**, ξέυρεις; εἶναι μακρότερα Ἀμ. 45' βλ. καὶ Ε. 90 Β, 1. 222,12. Καλέ, ἀλήθεια, φεύγετε; **Ναί**, ἀποκριθῆκα ξηρὰ ξηρὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπιστρέψω εἰς τὰς Ἀθήνας. **Μὰ** τὸ πρῶτὸν δὲν μοῦ εἶπατε τίποτε Ἀμ. 113. Ἔχετε δικίον; **μὰ** δὲν φταίω κ' ἐγὼ μὲ τὰ ἀπρόοπτα Ἐρσ. 125. Πάω νὰ ἰδῶ. **Ὅχι** μόνος, εἶπε ἡ Ἐρση. **Μὰ** τί; τὸ θαρρεῖς ἐπικίνδυνον; 134. Δὲν εἶναι τίποτε, χριστιανή μου, τῆς φώναξε ἀπὸ κάτω ὁ Παῦλος. **Μὰ** καὶ τί θὰ ἦτον; Ἐρσ. 134. Καλά, λέει, ἐγὼ θὰ πάω, νὰ πολεμήσω **μὰ** ποῦ νὰ φήσω τὴ θυγατέρα μου; Μβ. 420.

Ἔτσι γίνεται καὶ μετάβασις τῆς ὁμιλίας ἀπὸ ἓνα θέμα σὲ

ἄλλο· (μεταβατικός ἄλλὰ ἢ μὰ): Δὲν ἔχει τίποτα ὁ καιρός, ἀποκρίθηκε ὁ ναύτης. **Μὰ** δὲ μοῦ λές, κύριε ἔφορε, ρώτησε ὁ δήμαρχος, ἡ γυναῖκα τοῦ κυρίου Ροδανοῦ μιᾷ Ἑλληνικά; Ἔρσ. 74. Καὶ θὰ 'ναι ἀκόμα ἡ ἀποψινὴ σας πρόταση, διὰ τὴ μάθη, καὶ γιὰ τὸν πολυβασανισμένον τὸν ἀδερφό μου μὰ οὐράνια δροσιὰ μέσα στὴ πολυβασανισμένη ψυχὴ του... **Ἄλλὰ** γιατί τόσο ἄργεῖ ἀπόψε ὁ Θέμος; Τρ. 283· βλ. καὶ Τρ. Δ. 68: **Μὰ** ἄς ἐξακολουθήσωμε...

ε') εἰσάγουν ἐρώτησι ἢ ἀναφώνησι, πὺ διακόπτει τὴ συνέχεια τοῦ λόγου καὶ περιέχει κάποια αἰφνίδια ἐντύπωσι, κάποια ἐκπληξι, κ.τ.δ.: Ἀπὸ μακρὰ τὸν χαιρετᾷ κι' ἀπὸ κοντὰ τὸν λείει. Γεῖά σας, χαρά σας, μάλιστα, καὶ σεῖς οἱ μαθητᾶδες. **Μὰ** τί ἔχει ὁ πρωτομάστορος κι' εἶναι βαρυσμυσμένος; Ε. 89,23. Ὁ ἥλιος ἀνέθηκε μεσουρανήσ· **μὰ** τί ἥλιος! ἀβγὸ ἔφηνες στὴν ἀντηλιάδα του Πα. 6. Τὰ μαλλιά του σχημάτιζαν κύματα· **μὰ** τί κύματα! Ζ.Π. 51.

Σημ. Σύνδεσι περιόδων ἢ κώλων περιόδου μὲ τὰ ἀντιθετικὰ ἄλλὰ καὶ μὰ βλ. Τρ. 229: Καταλαβαῖνο πὺς σᾶς βασανίζω, ἀλλὰ μήπως κι' ἐγὼ δὲ βασανίζομαι; **Ἄλλὰ** δὲ μπορεῖ νὰ γίνῃ ἄλλοιως. Χ. Θ. 19: Πάντα στάθηκε παλληκάρι ὁ Μοσκόπουλος. **Μὰ** τώρα χτύπησε ἡ καρδιά του δυνατὰ. Πα. 138: Πολλὲς φορὲς γοργοπόδης ὁ λαγὸς... **Μὰ** δὲν ἔχει νοῦ... **μὰ** δὲ γυρίζει μάτι... Ε. 21,1: Νὰ 'μουν τὸ Μάη μπιστικός... **Μὰ** πλιο καλὰ ἦταν... Βλ. καὶ 71,1.

2) Μὲ τὸ σύνδεσμο **ὅμως** συνδέονται ἀντιθετικῶς προτάσεις ὅπως μὲ τὸ ἄλλὰ ἢ τὸ μὰ, συνηθέστερα ὅμως συνδέονται μ' αὐτὸν κῶλα περιόδων ἢ περίοδοι: Καὶ ἐφοβήθηκαν δλίγο, **ὅμως** δὲν ἐφεύγανε Ζάκ. 62. Ὁ σὺντροφός μου ἦταν ἀλήθεια λαμπρὸς ἀξιωματικός, εἶχε **ὅμως** καὶ κοινωνικὲς ἐποχρεώσεις ὁ ἄνθρωπος Πα. 77· βλ. καὶ Μβ. 486. Οἱ σίχοι του ἔχουν κάποια ἀπλότητα κλασσική· **ὅμως** τοὺς λείπει δύναμις Κμπ. 162· βλ. καὶ 173. Ἡ φτωχοῦλα λείει: Πάω νὰ μοῦ δώσης **ὅμως** τὸ δαχτυλίδι Μ. 445· βλ. καὶ Μβ. 415 καὶ 503. Παράλεια ἔχει τὰ γόνата, τὰ χέρια, τὴ λαλιά· θέλει νὰ φωνάξῃ, **μὰ** δὲν μπορεῖ. **Ὅμως** στὸν ἄφηνκτο κίνδυνον ρίχνει δυνατὴ κραυγὴ Πα. 154. Ὅταν ἀποφυλακίζεται, πηγαίνει στὴν Ἀθήνα, ἀνταμώνει τὴν ἀγαπημένη του, τὴ μητέρα του καὶ τὸν ἀδερφό του. **Ὅμως** τὰ βάσανά του δὲν τελειώνουν Κμπ. 180.

Ἡ ἀντίθεσις ἐκφράζεται ἐντονότερα μὲ τὴν προσθήκη τοῦ καὶ ἐμπρὸς ἀπ' τὸ ὅμως: Ἄν μοῦ τὰ ἔλεγε κανεῖς τὰ λόγια αὐτὰ

μίαν ἡμέραν πρίν, θὰ τὸν ἐπνιγὰ καὶ ὁμῶς τὴν ὄραν ἐκείνην τὰ ἄκουσα μὲ πολλὴν εὐχαρίστησιν Ἀμ. 32. **Κι'** ὁμῶς κάτω εἶναι, φώναξε τρομαγμένη Ἔρσ. 138. (Πρβλ. καὶ § 219,3, β').

Ἔτσι μὲ τὸ καὶ ὁμῶς εἰσάγεται (σὲ διαλόγους) καὶ κάποια ἔνστασις ἢ ἀντίρρησης: Φαίνεται ὅτι τοὺς δύο αὐτοὺς μῆνας ἐθυσίασες τὸ πνεῦμα εἰς τὸ σῶμα· ὅταν τὸ πνεῦμα κοιμᾶται, τὸ σῶμα τρέφεται. **Καὶ ὁμῶς** ἔχεις λάθος, ἀπήντησε μὲ ζωηρότητα Ἀμ. 3. (Πρβλ. παραπάνω 1, δ').

Σημ. α'. Σὲ ἀποφατικὴ σύνδεσις τὸ καὶ τίθεται μετὰ τὸ ὁμῶς: Ὁ Κώστα - Γίδας δὲν τἀνῆθηκε, οὔτε ὁμῶς καὶ τὸ πῆρε Βλαχ. 126.

Σημ. β'. Κάποτε συνδέονται καὶ ἀπλὲς ἔννοιες ἀντιθετικῶς μὲ τὸ ὁμῶς: Ἡ κοινὴ αὐτὴ γλῶσσα . . . ἀττική στὴ βάση της, χρωματισμένη ὁμῶς ἰωνικά . . . παρουσιάζει σημαντικὲς ἀλλαγὰς Τριαντ. 5-6.

3) Μὲ τὸν ἀντιθετικὸ σύνδεσμο **παρὰ** συνδέεται κανονικὰ πρότασις (ἢ ἔννοια) καταφατικὴ μὲ προηγούμενη πρότασι (ἢ ἔννοια) ἀποφατικὴ (ἢ, σπάνια, ἐρωτηματικὴ, ποὺ ἰσοδυναμεῖ ὁμῶς μὲ ἀποφατικὴ): Τῶρα **δὲν** τὰ δίνουμε, **παρὰ** θὰ γίνῃ πόλεμος (=ἀλλὰ θὰ γίνῃ) Ε. 53B, 11· βλ. καὶ 89, 8. Ὑποτάσσεται στοὺς νόμους **ὄχι** γιατί τὸ θέλουν ἐκεῖνοι, **παρὰ** γιατί τὸ θέλει αὐτὸς Κακρ. 24. **Δὲν** εἶσαι σύ, **παρ'** εἶμαι γὼ Μβ. 437· βλ. καὶ 435 καὶ Πάσσ. 157,8. **Δὲ** φαίνεται νὰ εἶχε πνιγῇ ἀπὸ ναυάγιο, **παρὰ** τὸν ἔρριξαν στὴ θάλασσα ἢ σκοτωμένον ἢ βαρυνὰ πληγωμένον Ἔρσ. 209· βλ. καὶ Πάσσ. 391α,2. Τόσο τὸ λογικὸ του θόλωσε, ποὺ **δὲν** ἔφυγε, **παρὰ** ἄρχισε νὰ γυρίζῃ ἕνα γύρο στὸν ἴδιο τόπο Βυ. 56. **Τί** κακὸ μᾶς ἔκαμε, **παρὰ** μᾶς βοήθησε ὅσο μπόρεσε; (=δὲ μᾶς ἔκαμε κανένα κακό, **παρὰ** κλπ.). Ἄν τὸ γνῶριζαν, **νὰ μὴν** πᾶνε στὶς ἐκκλησιὰς **παρὰ** στοὺς πύργους· **νὰ μὴν** πάρουν κερδιὰ **παρὰ** ἀστόμωτα σπαθιά (=νὰ πᾶνε ὄχι στὶς ἐκκλησιὰς, ἀλλὰ στοὺς πύργους κλπ.) Πα. 163. **Νὰ μὴν** τὸ στείλῃς μοναχό, **παρὰ** μὲ τὴν κυρά του (=νὰ τὸ στείλῃς ὄχι μοναχό, ἀλλὰ μὲ κλπ.) Λ. Δ, 171. Ἐξανάσανε τὸ μάτι μου στὸν καθρέφτη, ὁ ὁποῖος **δὲν** ἔδειχνε **παρὰ** τὴ γυναῖκα μοναχὴ Ζάκ. 58.

Ἡ ἀντίθεσις ποὺ εἰσάγεται ἔτσι μὲ τὸ **παρὰ** εἶναι πολλὲς φορὲς περιοριστικὴ (**παρὰ**=παρὰ μόνο, ἀλλὰ μόνο): Ἐγὼ **δὲν** ἔχω τίποτε, **παρὰ** εἶμαι λαβωμένος Ε. 39,2. **Δὲν** κάναμε τίποτε, **παρὰ** βλέπαμε τὸ νερὸ ποὺ ἔβρεχε τὴ σταφίδα Πα. 20.

Τέτοια σημασία έχει κανονικά τὸ **παρά**, ὅταν στὴν προηγούμενη ἀποφατικὴ πρότασι ὑπάρχη ἡ ἀντωνυμία **ἄλλος**: *Ἐκείνη (τίποτις) = τίποτε ἄλλο δὲν κάνει, (παρὶ=) παρὰ* σφάζει ἓνα ὠραῖο περιστέρει (=παρὰ μόνο σφάζει) Μβ. 463. *Ἐσεῖς δὲν ἔχετε ἄλλη δουλειά, παρὰ* νὰ ψωμοζητᾷτε Ζάκ. 49.

4) Μὲ τὸ **μόνον**, (μόνο, μόν, μόνη — μοναχά, μονάχα) συνδέεται κανονικά (ὅπως καὶ μὲ τὸ **παρά**) πρότασις καταφατικὴ μὲ προηγούμενη πρότασι ἀποφατικὴ: *Ἡ μητέρα τὸν παρακαλοῦσε νὰ μὴ φύγη, μόνο νὰ καθίσῃ στὸ σπίτι του* Κόντογλ. 17. *Ἦρθαμε μιὰ στιγμή κοντά σου, ὄχι νὰ σ' ἀκούσουμε, μόνο νὰ σοῦ ποῦμε δυὸ λόγια* ἐδῶ στὴν πόρτα Ἐφρταλ. 217. *Ἦλιε, δὲν* κροῦς τὰποταχύ, *μόν'* κροῦς τὸ μεσημέρι (=παρὰ κροῦς) Ε. 23,14· βλ. καὶ 31,2. 217,15. *Ἀποφάσισε μήτε* στὸ σπίτι νὰ πάη, *μήτε* πουθενά, *μόνο* νὰ πάρῃ τὰ βουνά (=ἀλλὰ νὰ πάρῃ) Π.Μ. 72· βλ. καὶ Πάσσ. 391,24. *Δὲ* θέλω πληρωμὴ γιὰ σήμερα, *μόνον* νὰ πάρω ἓνα μάθημα Τρ. 77. *Στοῦ πικραμένου τὴν ἀλλή* ἦλιος *δὲν* ἀνατέλλει, *μόν'* εἶναι πάντα συννεφιά Ε. 174,1.

Σπανιότερα ὅμως συνδέεται μὲ τὸ **μόνον** καὶ πρότασις ἀποφατικὴ μὲ προηγούμενη καταφατικὴ ἢ καταφατικὴ μὲ καταφατικὴ: *Θὰ σοῦ βροῦμε καὶ σένα κανένα καλὸ κορίτσι· μόνο* προῖκα νὰ *μὴ* ζητήσης (=ἀλλὰ νὰ μὴ ζητήσης) Τρ. 51. *Δύνεσαι, μαῦρε μ', δύνεσαι* στὸ αἷμα γιανὰ πλέξης; *Δύνομαι, ἀφέντη μ', δύνομαι* στὸ αἷμα γιὰ νὰ πλέξω... *Μόν'* δέσε τὸ κεφάλι σου μ' ἓνα χρυσὸ μαντήλι (=δέσε ὁμως) Ε. 70,26· βλ. καὶ 75,21.

Ἔτσι μὲ τὸ **μόνο** εἰσάγεται συνήθως κάποιος ὅρος, κάποια συμφωνία, καὶ τότε αὐτὸ παίρνει τὴ σημασίαν τῆς φράσεως **ἀρκεῖ μόνον (νά)**: *Νὰ μοῦ βρῇτε μιὰ νύφη ἀπὸ τὸ χωριὸ μας ἢ τὴν ἐπαρχία μας ἢ ὅποια σεῖς διαλέξετε· μόνο* νὰ εἶναι ὁμόρρη καὶ γνήσια Ἑλληνίδα Τρ. 250. *Ἀς πάη ὅπου θέλει· μόνο* νὰ *μὴν* τὸν βλέπω μπροστά μου. (Ἰδὲς καὶ § 199,2, Σημ. β').

Σημ. Πολλὲς φορὲς ἡ πρότασις, ποὺ εἰσάγεται μὲ τὸ ἀντιθετικὸ **μόνο** εἶναι ἔνστασις ἢ παρατήρησις σὲ κάτι ποὺ προηγουμένως ἔχει πεῖ ἓνας ἄλλος ἢ καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ποὺ μιλεῖ: *Πατᾶς τὴ βάρκα, Νικολάκη, στὴν ἄμμο, νὰ τὸ περάσω ἔξω τὸ βουβό, νὰ ἰδοῦμε τί θέλει;... Μόνον* νὰ μὴν ἀργήσωμε, εἶπε ὁ Παῦλος Ἑρσ. 303. (Γιὰ τὸν πηγαμὸ) δὲν μποροῦμε νὰχωμε ἐναντίᾳ γνώμῃ. *Μόνον* νὰ ἰδοῦμε γιὰ τὸ γυρισμὸ Ἑρσ. 220.

5) Οἱ σύνδεσμοι ἄμ (ἄμέ, ἄμή) καὶ ἔμ (πολὺ περισσότερο ὁ δεύτερος) ἀνήκουν στὸν ἀφελῆ λαϊκὸ λόγος. Ἡ σημασία τους ἐν γένει εἶναι ἡ ἴδια μὲ τοῦ συνδέσμου μὰ, (ἀλλά).

Ἀπ' αὐτοὺς γιὰ σύνδεσι προτάσεως (ἢ ἐννοίας) μὲ ἄλλη προηγούμενη πρότασι (ἢ ἐννοία) χρησιμοποιεῖται σπάνια μόνον ὁ ἄμ: *Λέει ἡ Ἀλεπού· Καλὰ, ἐμεῖς τώρα ταξιδεύουμε, ἄμ ποὺς ξέρει, ἂν θὰ πᾶμε ζωντανοὶ (=ἀλλὰ ποὺς κλπ.) Π.Μ. 14. Καὶ καλὰ ἂν τοὺς γνωρίζουμε (τοὺς ἐχθροὺς μας), γιὰ νὰ προφυλαχτοῦμε· ἄμ, ἂν δὲν τοὺς ξέρουμε;* Ἱλιγγ. 105. *Καλὰ τᾶλλα, ἄμ τὰ τυφλοπόντικα τί τὰ ἤθελε ὁ Θεός;* (=μὰ τὰ τυφλοπόντικα) Πα. 86.

Κανονικὰ οἱ σύνδεσμοι ἄμ καὶ ἔμ χρησιμοποιοῦνται σὲ διαλόγους, καὶ μ' αὐτοὺς εἰσάγεται κάποια ἔνστασις ἢ παρατήρησις ἐνὸς ἄλλου προσώπου ἢ (σπανιότερα) τοῦ ἴδιου προσώπου, ποὺ μιλεῖ, συνήθως μὲ τόνο ἀναφωνήσεως ἢ ἐρωτηματικό: *Μὰ μόνον στὸν πλοῦτο δίνετε σημασία, δεσποινὶς Ποδάρα;* **Ἀμ** *οὐ τί ἄλλο θέλετε νὰ δώσω σημασία;* (=μὰ σὲ τί ἄλλο κλπ.) Τρ. 65. *Ξέρετε καὶ τὴν τέχνη, κυρία Θεοδωροῦλα;* **Ἀμ** *πῶς, κύριε Ἀγγελῆ μου! Μιὰ ζωὴ ἀνακατόνομαι μὲ τὴν τέχνη αὐτὴ καὶ θέλετε νὰ μὴν τὴ μάθω!* Τρ. 207. *Βρὲ, ξέρεις ποίος μ' ἔχει βαφτίσει ἐμένα;* **Ἀμ** *ποῦ νὰ ξέρω;* Μητσ. Β, 28. *Κατάλαβες, Θεοδωροῦλα; μοῦ εἶπε ἡ Ξανθὴ προτιμάει τὸ ἐργοστάσιο, γιὰ νὰ κοιτομπολεὺν μὲ τὶς ἄλλες.* **Ἀμ** *χωρὶς λίγο κοιτομπολιό, κυρία Ξανθὴ, πῶς θὰ περάσῃ ἡ ὥρα;* Τρ. 272. *Τὶς φορτοῦνες τοῦ Καβομαλιῶ δὲν τὶς κάνουν ἀνέμοι.* **Ἀμ** *ποιοὶ τὶς κάνουν;* Λπ. 105. *Ἐρχονται κάθε χρόνο (τὰ τυφλοπόντικα);* **Ἀμ**, *ἂν ἔρχονται κάθε χρόνο, θὰ ἔλθουν ζωντανοὺς ἀνθρώπους στὴ Θεσσαλία;* Πα. 87. *ὦ! παπαδιά μου, μοσκοβολάδα! Ποῦ μοσκοβολάδα; λέει.* **Ἀμή** *ἡ χήνα;* Ἐμὲ μοῦ ἔφερες χήνα; (=μὰ ἡ χήνα;) Μβ. 502. **Ἀμ**, *σὰν εἶχε πεθάνει, τάχα τί; εἶπεν ἡ γοῦα Ππδ. Φόν. 62. Ναί, θὰ πᾶς ἄμ δὲ θὰ πᾶς!* ἔκραξε τὸ Μυγδαλιὸ Ππδ. Α, 85. *Δὲν ξέρεις, λέει! ἄμ τί γιαιρός εἶσαι, ἀφοῦ δὲ μπορεῖς νὰ γιαιτρέψῃς οὔτε ἓνα σκυλί!* Τρ. 13. *Μοῦ λέει φοβάμαι πῶς θὰ χρειαστῇ μαχαίρι (=ἐγχείρησις). Τί; τοῦ λέω νὰ χάσω τὸνα χέρι! ἄμ δὲν κόβω κἀλλιο τὸ κεφάλι!* Ἐρσ. 214. *Ἐκεῖνος ἂν πάλαιψε, πάλαιψε μὲ τοὺς ἀνθρώπους· ἄμ ἐσὺ πὺν τὰ ἔβαλες μὲ τοὺς διαδόλους;* Λπ. 159. *Εἶπα μὲ στόμφο· εἶμαι εἰρηνοδόκῃς Χαλκίδος. Τί; τί; στὴ Χαλκίδα; λέει.* **Ἀμ** *δὲ μοῦ τὸ λὲς πῶς θὰ ᾄχω γερὸ ἀποκούμπι...* Τρ. 183. *Καλέ, ξέρεις ποῖα ζητάει ὁ κύριος; Τὴν κυρία Λόλα ζητάει.* **Ἀμ** *δὲ λὲς,*

Χριστιανέ μου, πὼς θέλεις τὴ Δόλα ; "Αμ πῶς δὲν τὴ ξέρομε ; Τρ. 196.
 "Ελα πᾶμε ... "Αμ, ἂν δὲ διασκεδάσης, καημένε μου, λίγο τώρα πὺν
 εἶσαι νέος, πότε θὰ διασκεδάσης ; Τρ. 183. Ἐγὼ τὸ γλύτωσα (τὸ φίδι),
 καὶ τώρα γυρεύει νὰ μὲ πνίξη ! "Εμ πρέπει νὰ σὲ πνίξη, εἶπαν τὰ πρό-
 βατα (= μὰ πρέπει) Π.Μ. 20. Ἀπὸ τὰ λόγια τους, ἀπὸ τὰ ἀγριοκοιτάγ-
 ματά τους φαίνονταν πὺν μαλώνανε, ποῖος νὰ γελᾷ τὸν ἄλλον. "Εμ,
 ἂν εἶναι νὰ τὸ πλερώσω τόσο, δὲν παίρνω καλύτερα ἓνα βόδι ; ἔλεγε
 ὁ ἐργολάβος (= μὰ, ἂν εἶναι κλπ.) Πα. 111. Σὺ δὲν ἔχεις ἁμαρτίες ;
 εἶπε μὲ θυμὸ ὁ πνευματικός. "Εμ σὺ δὲν εἶσαι πὺν ξεσηκώνεις τὸν κό-
 σμο μὲ τίς φωνές ; Π.Μ. 10.

"Η ἀντιπαράτηρησις πὺν εἰσάγεται ἔτσι, περιέχει καμιά
 φορὰ εἰρωνεία : "Αγιος λέει ! ... δὲ λὲς πὼς εἶναι Θεός ! ἄμ βέβαια,
 ποῖος ἄλλος κατορθώνει ὅσα κατορθώνει αὐτὸς μὲ τὴν ὑποκρισία του καὶ
 μὲ τίς ἀτιμίες του ! Τρ. 223.

"Αλλοτε πάλι ἡ ἀντιπαράτηρησις περιέχει κάτι σὰν συμπέ-
 ρασμα καὶ τότε τὸ ἄμ ἢ τὸ ἔμ ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ λοιπὸν : Οὔτε
 δικέλλι οὔτε στενοσκέπαρο πήραμε ἄμ τώρα τί θὰ κάμουμε ; (=τώρα
 λοιπὸν) Π.Μ. 25. "Ω ! ἄλλο τίποτε ! εἶπε ὁ Θέμος ὅσο γιαντὸ εἶναι ψη-
 μένη στὴ δουλειά ... "Αμ τότε, (μοῦ εἶπε ὁ γιατρός), θὰ ξέρεις καὶ μα-
 γείρεμα καὶ θὰ μᾶς βοηθᾷ στὴν κουζίνα (=τότε λοιπὸν) Τρ. 256· βλ.
 καὶ Πα. 76 ("Αμ σὰν τὸ ξέρετε κλπ.) καὶ πρβλ. Πα 86 : Δὲν εἶσαι ντόπιος ;
 ρώτησε μὲ θυμὸ. "Οχι. "Αμ γιὰ τοῦτο δὲν ξέρεις τὸ λοιπὸν ἐσὺ τὰ
 κακὰ πὺν ἔχουμε ἐμεῖς οἱ καμπήσιοι. Νὰ ἔρθῃ ὁ μεγάλος ὁ ἀδερφός σου
 ἢ ὁ μεσιός, κομμάτι στὸ κομμάτι θὰ τὸν κάμω. "Εμ (=ἀλλὰ) σὰν ἔρθῃ
 ὁ μικρός ; "Α ! κείνος μὲ σκλάβωσε μὲ τὸν τρόπο του ... "Εμ ἦρθε, εἶπε
 ἡ βασιλοπούλα (=λοιπὸν ἦρθε) Π. Μ. 106 - 107. Νὰ τὸ ξυπνήσουμε
 λεγὼν (=λέω ἐγώ). "Εμ νὰ τὸ ξυπνήσουμε (=λοιπὸν νὰ κλπ.) Χ.Θ. 27.
 Μωρέ, νὰ τοῦ τὴν ποῦμε, τί λὲς, ἔ ; ἔμ γιατί ὄχι ; ἀπεκρίθη ἐκεῖνος
 Μητσ. Β, 34.

Κάποτε τέλος ἡ πρότασις, πὺν εἰσάγεται μὲ τὸ ἄμ ὡς ἀπάν-
 τησις σὲ μιὰν ἐρώτησι, περιέχει βεβαίωσι μὲ σχετικὴ αἰτιολο-
 γία : "Ε ! φεύγεις, κυρὰ Θεodώρα ; "Αμ ξεμπέρδεγα πιὰ (=μάλιστα
 φεύγω, διότι ξεμπέρδεγα πιὰ) Ξεν. 218.

β'. Ἐπιδοτικὴ σύνδεσις.

§ 231. Ἐπιδοτικὴ λέγεται ἡ σύνδεσις δυὸ προτάσεων (ἢ ἐν-

νοιών), στην οποία τὸ δεύτερο ἀπὸ τὰ δυὸ συνδεόμενα μέλη παρουσιάζεται ὡς κάτιτις ἀνώτερο ἢ σπουδαιότερο ἢ ὅπως δὴ ποτε πιὸ ἐνδιαφέρον.

Σὲ μιὰ ἐπιδοτική σύνδεσι μπορεῖ:

1) καὶ τὰ δυὸ συνδεόμενα μέλη νὰ καταφάσκωνται. (Ὅσο τὸ ἓνα, τόσο καὶ τὸ ἄλλο). Τότε ἡ σύνδεσις τους γίνεται μὲ τὸ **ὄχι μόνον ἢ ὄχι μονάχα ἢ δὲν . . . μόνον—μὰ καὶ ἢ ἀλλὰ καὶ** (ἢ, σπανιότερα, ἀπλῶς **ἀλλὰ**): **Ὅχι μόνο** ἠθικῶς τὸν ὑποστήριξε, **ἀλλὰ καὶ** χρηματικῶς τὸν ἐβοήθησε. **Ὅχι μόνον** νάκοιλονθήσῃ ἐπρεπε, **μὰ καὶ** νὰ φανῇ λυπημένος Πα. 141. Φάγατε **ὄχι μονάχα** τὰ λογα, **μὰ καὶ** τίς σέλλες Κόντογλ. 40. Ὁ Καθάφης ὀνομάζεται Ἀλεξανδρινός ποιητῆς **ὄχι μόνο** γιατί γεννήθηκε στὴν Ἀλεξάνδρεια, **ἀλλὰ** γιατί τὸ ἔργο του φέρει τὴ σφραγίδα τῆς Ἀλεξανδρινῆς ζωῆς Κμπ. 257. **Ὅχι μονάχα** οἱ συγγενεῖς, **ἀλλὰ καὶ** οἱ ξένοι ποιοῦσαν γιὰ τὴν κατάστασί του Απ. 140. **Ὅχι μόνο** γιὰ τὸν Ἡράκλειτο ἔχει ὁ λόγος προνομιακὴ θέση, **ἀλλὰ καὶ** γιὰ τὸν Παρμενίδη Γεωργ. 82. **Δὲν εἶναι μόνον** πολεμοθρεμμένοι ἄντρες, **μὰ καὶ** παιδιὰ καὶ γυναῖκες Πα. 169. Θὰ σὰς φανῇ **ὄχι μόνο** ἀπίστευτο, **ἀλλὰ καὶ** γελοῖο Τρ. 260· βλ. καὶ 143 καὶ 256 καὶ Ἑρσ. 76. Ὅστερα ἀπὸ ἓναν ἀγῶνα **ὄχι μόνο** πολύμοχθο, **ἀλλὰ καὶ** πολύχρονο Κακρ. 9.

Ἡ τέτοια ἐπιδοτικὴ σύνδεσις γίνεται πιὸ ἔντονη μὲ τὴν προσθήκη στὸ δεύτερο μέρος τῆς λέξεως **ἀκόμα**: **Παίρνουν μαζὶ εἰς τὰ χωράφια ὄχι μόνον** τὴν οἰκογένειαν ὅλην, **ἀλλὰ καὶ** τὰ ζῶα **ἀκόμα** Ἀμ. 88.

Σημ. α'. Ὅταν ὁ λόγος ἐκφέρεται κάπως γοργότερος, παραλείπεται ἀπ' τὸ πρῶτο μέρος ἡ λέξις **μόνον**: **Ὅχι** τὸν κλέφτη, **μὰ καὶ** σένας πιάνω **ἀκόμα**, ἅμα θέλω (=ὄχι μόνο τὸν κλέφτη) Μ. 412· βλ. καὶ Απ. 94. Ἀρχις νάποφενῇ **ὄχι** πιά τοὺς ξένους, **ἀλλὰ καὶ** τοὺς δικούς του (=ὄχι μόνο τοὺς ξένους) Απ. 140.

Σημ. β'. Στὴν καθημερινὴ ὁμιλία σὲ τέτοιες συνδέσεις, καθὼς καὶ σὲ συνδέσεις σάν τις παρακάτω, ἀκούει κανεὶς μᾶλλον τὸν ἀντιθετικὸ σύνδεσμο παρὰ στὸ δεύτερο μέρος καὶ **ὄχι** τὸ **μὰ ἢ** τὸ **ἀλλὰ**: **Ὅχι μόνο** ἠθικῶς τὸν ὑποστήριξε, **παρὰ καὶ** χρηματικῶς τὸν ἐβοήθησε. **Δὲν ἐργάζεται μόνο** τὴν ἡμέρα, **παρὰ καὶ** τὴ νύχτα. **Ὅχι μονάχα** ἐδῶ, **παρὰ καὶ** ἄλλοις Ἀποστ. 7. (Οἱ λογοτέχνες χρησιμοποιοῦν σχεδὸν κανονικὰ καὶ τὸ **μὰ** καὶ τὸ **ἀλλὰ**, παρασυρόμενοι, φαίνεται, ἀπ' τὴν ἀρχαιότητα χρησῆς).

2) καὶ τὰ δυὸ συνδεόμενα μέλη νὰ ἀποφάσκωνται. (Οὔτε τὸ ἓνα, οὔτε καὶ τὸ ἄλλο). Τότε ἡ σύνδεσις τους γίνεται :

α') σὲ προτάσεις κρίσεως μὲ τὸ **ὅχι μόνον δὲν-μὰ καὶ δὲν** ἢ **μὰ οὔτε ἢ ἀλλὰ οὔτε**, ἢ μὲ τὸ **δὲν...** **ὅχι ἢ ὅχι...** **δὲν-μὰ οὔτε (καί)**, ἢ μὲ τὸ **δὲν...** **ἀλλὰ οὔτε**: Ὑποθέτω **ὅχι μόνον δὲν** ἦρθε καμιά φορὰ νὰ μὲ ἰδῇ, **μὰ οὔτε** μοῦ ἔγραψε κανένα γράμμα. **Δὲν** ὄριζαν **ὅχι** τὸν ψῆφο, **μὰ οὔτε** τὸ παποῦται τους Πα. 133. **Δὲ** θέλει **ὅχι** ξένους νὰ βλέπη, **μὰ οὔτε (καί)** τοὺς δικούς του. Ὑποθέτω **ὅχι** τροφὲς καὶ πολεμοφόδια **δὲν** κατεβαίνουν πιά, **μὰ οὔτε** ποντὶ μαντατοφόρο σὶ τὸ στρατόπεδο Πα. 153. Ὑποθέτω **ἀλλὰ** νίκην καλυτέραν ἀπὸ τὴν σημερινὴν **δὲν** ἐκάμαμεν, **ἀλλ'** οὔτε θέλομεν κάμει Μπ. 49.

β') σὲ προτάσεις ἐπιθυμίας μὲ τὸ **ὅχι μόνον νὰ μὴ-ἀλλ'** οὔτε καὶ νά: Ὑποθέτω **ὅχι μόνον νὰ μὴ** τοὺς διηγηθῇ τίποτα, **ἀλλ'** οὔτε καὶ νὰ τοὺς μιλήσῃ Λπ. 107.

3) τὸ πρῶτο ἀπὸ τὰ συνδεόμενα μέλη νὰ ἀποφάσκειται καὶ τὸ δεύτερο νὰ καταφάσκειται. (Ὑποθέτω τὸ ἓνα, παρὰ τὸ ἄλλο).

Τότε ἡ σύνδεσις τους γίνεται :

α') σὲ προτάσεις κρίσεως μὲ τὸ **ὅχι μόνον δὲν-μὰ καὶ ἢ ἀλλὰ καὶ ἢ ἀλλὰ μάλιστα (καί)**: Ὑποθέτω **ὅχι μόνον δὲν** με βοήθησε, **μὰ καὶ (ἢ ἀλλὰ καὶ ἢ ἀλλὰ μάλιστα)** με κατέτρεξε.

β') σὲ προτάσεις ἐπιθυμίας μὲ τὸ **ὅχι μόνον νὰ μὴ-μὰ καὶ νὰ ἢ ἀλλὰ (καί) νὰ ἢ ἀλλὰ μάλιστα νά**: Ὑποθέτω **ὅχι μόνον νὰ μὴ** χάσῃ τίποτε, **ἀλλὰ καὶ νὰ** κερδίσῃ ἑκατομύρια. Τὸ νὰποφασίξῃ νὰ ἔρχεται ἐξ μῆρας εἰς τὴν ἐρημίαν καὶ **ὅχι μόνον νὰ μὴ** παραπονήται γιὰ τὸ καθόλου, **ἀλλὰ νὰ** μεταβάλλῃ **μάλιστα** τὴν θυσίαν εἰς εὐχαρίστησιν, αὐτὸ καὶ **μόνον** προϋποθέτει ψυχὴν ἀγγελικὴν Ἀμ. 32.

Σημ. Ὑποθετικὴ σύνδεσις προτάσεων γίνεται καὶ μὲ τὸ **ὅχι ποῦ- (μὰ) καὶ νὰ μὴ**, **ὅχι ποῦ δὲν- (μὰ) καὶ νά**. Στις τέτοιες συνδέσεις ἡ δευτέρη πρότασις εἶναι (ὑποθετικὴ) παραχωρητικὴ, καὶ ὥς ἀπόδοσί της ἔχει μιὰ τρίτη πρότασις: Ὑποθέτω **ὅχι ποῦ** ἔχω δουλειά, **(μὰ) καὶ νὰ μὴν εἶχα**, δὲ θὰ ἔρχομαι (=μὰ καὶ ἂν δὲν εἶχα). Ὑποθέτω **ὅχι ποῦ** δὲν ἔχω χρήματα, **(μὰ) καὶ νὰ εἶχα**, δὲ θὰ σοῦ ἔδωκα (=καὶ ἂν εἶχα). Ὑποθέτω **ὅχι ποῦ** δὲν ξέρω τίποτε, **(μὰ) καὶ νὰ** ξέρω, δὲ σοῦ λέω (=καὶ ἂν ξέρω).

3. Διαζευκτικοί σύνδεσμοι.

§ 232. Σύνδεσις προτάσεων (ἢ μελῶν μιᾶς προτάσεως) διαζευκτικῶς γίνεται με τοὺς συνδέσμους **ἢ** (διαλεκτικῶς καὶ **γῆ**), **γιαὶ** (=ἢ, διαλεκτικὸ μᾶλλον κι' αὐτό, σπάνιο στὴν κοινὴ ὁμιλουμένη), **εἴτε** καὶ **κἄν** (ἢ **κἄνε**, διαλεκτικὸ κι' αὐτὸ καὶ σπάνιο στὴν κοινὴ ὁμιλουμένη, πολὺ εὐχρηστο ὅμως σὲ παλαιότερα δημοτικὰ τραγούδια).

Τὰ διαζευκτικῶς συνδεόμενα μπορεῖ νὰ εἶναι δύο, μπορεῖ καὶ περισσότερα.

1) Ὅταν τὰ διαζευκτικῶς συνδεόμενα εἶναι δύο, τότε ὁ διαζευκτικὸς σύνδεσμος

α') ἂν ἡ διάζευξις γίνεται χωρὶς καμιὰ ἔμφασι, τίθεται μιὰ φορὰ μόνο, μεταξύ τους. Καὶ κανονικὰ στὴν περίπτωσι αὕτῃ χρησιμοποιεῖται τὸ **ἢ**, σπάνια τὸ **εἴτε**, ποτὲ τὸ **κἄν**: *Γκορμίζει ἢ ἐγκωμιάζει* Κμπ. 335· βλ. καὶ Μπ. 72. *Θὰ μᾶς πῆς τί εἶναι; γίδα ἢ ἀγέλαδα;* Μβ. 504· βλ. καὶ Πα. 117. Ζ.Π. 61. *Ἐδινε ἐλπίδες εἴτε πραγματοποιοῦσε ὄνειρα* Πα. 127. *Φωνὲς πνηχτὲς σὰν παρακάλια εἴτε παρὰπονα* Βλαχ. 63· βλ. καὶ Πα. 164. *Νὰ ζήσῃ μετ' τὴ λήγῃ εἴτε τὴν πολλὴ ἀντοχή, ποὺ τῆς ἐχάρισε ὁ Θεὸς* Κακρ. 14.

β') ἂν ἡ διάζευξις γίνεται με ἔμφασι, τίθεται δύο φορές, ἥτοι ἔμπρὸς ἀπὸ καθέν' ἀπὸ τὰ δυὸ διαζευγνύμενα μέλη: *Ἡ στραβὸ εἶναι τὸ λιμάνι ἢ στραβὰ ἀρμενίζουμε* λ.λ. βλ. καὶ Ἀμ. 45. Απ. 63. *Ἡ ξημερώνει ἢ δὲν ξημερώνει* ἀπόψε ἴσα ἴσα ποὺ ἀνασαινεῖ Τρ. 116. *Ἀνθρώπινες μορφὲς ἢ στέκαν ἢ σκαρφάλωναν* στὸ βράχο Σικελ. 130. *Συνδυασμοὺς δὲν ἔχουν τὰ δυνατὰ ὄντα ἢ νικοῦν ἢ πεθαίνουν* Ζ.Π. 31· βλ. καὶ Πάσσ. 82,20. Δίστ. 400. *Τοῦ φτωχοῦ τὸ εὖρημα ἢ καρφὶ ἢ πέταλο* λ.λ. *Ἡ μεγάλες τόλμες ἢ τίποτε* Βυ. 47. *Ἡ πρὶν ἢ μετὰ τὸ μεσημέρι* Ἐρσ. 153.—*Ἐρχεστε καὶ παίρνετε τὸ παιδί εἴτε σὺ εἴτε ὁ Πέτρος.* Ἀποφασίσαμεν νὰ σηκώσωμεν ἄρματα ἐναντίον αὐτῆς τῆς τυραγνίας. *Εἴτε θάνατος εἴτε λευτεριά* Μακρυγ. 33. *Μόρφωση εἴτε σ' ἕναν λαὸ εἴτε σ' ἕνα ἄτομο* θὰ πῇ πάλη ἀνειργήνευτῃ καὶ πόνος βαθὺς Κακρ. 15. *Μιά τέτοια κρίσις, εἴτε σιὸν ὕμνο καταντήσις εἴτε σὴν κατάρα, εἶναι ἡ ἴδια* στὸ βάθος ἀναίδεια καὶ μωρία Παπαν. 174.—*Κἄν* ὁ βοριάς τὰ βάρεσεν *κἄν* ἡ νοτιά τὰ πῆρε (ἢ ὁ βοριάς—ἢ ἡ νοτιά) Ε. 53 Β, 2· βλ. καὶ Πάσσ. 235,14. Φωρ. 2,34.

Οἱ δυὸ προτάσεις, ποὺ συνδέονται διαζευκτικῶς μὲ τὸ εἴτε, κανονικὰ βρίσκονται σὲ σχέσι ὑποθετικῇ (παρὰχωρητικῇ) πρὸς μιὰν ἄλλη τρίτη πρότασι: *Εἴτε θέλει εἴτε δὲ θέλει, θὰ τὸ κάμῃ* (= *κί' ἂν θέλει κί' ἂν δὲ θέλει*). *Ἡ ψυχὴ τοῦ καλλιτέχνη, εἴτε ὡς κίνηση αἰσθητοποιεῖται εἴτε ὡς μορφή, ἀποκαλύπτεται μιὰ καὶ ἐνιαία* Πρεβελ. 14.

Σημ. Καὶ σὲ διαζεύξεις δυὸ προτάσεων μὲ τὸ ἢ διπλό, πολλές φορές ἡ πρώτη πρότασις βρίσκεται σὲ σχέσι ὑποθετικῇ πρὸς τὴ δεύτερη καὶ κυρίως ἡ δεύτερη αὐτὴ πρότασις περιέχει μιὰν ἀπειλὴ γιὰ τὴν περίπτωσηι τῆς μὴ πραγματοποιήσεως ἐκείνου, ποὺ φανερώνει ἡ πρώτη: *Ἡ θὰ μοῦ πῆς ἢ θὰ σκοτωθῶ* (= *ἂν δὲ μοῦ πῆς, θὰ σκοτωθῶ—πές μου, εἰδάλλως θὰ σκοτωθῶ*) Μβ. 459 (βλ. καὶ 481 καὶ 500: *ἢ θὰ τὴν πάρῃς ἢ θὰ σὲ πνίξω* = *ἂν δὲν τὴν πάρῃς, θὰ κλπ.*). *Ἡ μὲ ἀφήνεις κάτω ἢ σοῦ σφίγγω τὸ λαιμὸ καὶ σὲ πνίγω* (= *ἄφῃσέ με, εἰδάλλως θὰ σοῦ σφίξω κλπ.*) Ἑφταλ. 218.

Εἰδικῶς ὑποθετικὴ ἔννοια ἐνυπάρχει πολλές φορές σὲ τέτοιες ἔντονες μὲ τὸ μόριο ἢ διαζευκτικὲς συνδέσεις προτάσεων, ποὺ ἐκφέρονται σὲ ὀριστικὴ παρατατικῶ. Τὸ νόημα τότε εἶναι ὅτι τὸ ὑποκείμενο μὲ ὅλη του τὴν ἐπιμονὴ κατέβαλε κάθε προσπάθεια, γιὰ νὰ πραγματοποιηθῇ ἐκεῖνο ποὺ φανερώνει ἡ πρώτη ἀπ' τὶς δυὸ προτάσεις, καὶ ὅτι ἐπὶ τέλους ἐπέτυχε τὴν πραγματοποίησί του: *Ἡ ἐπήγαγε κί' αὐτὴ στὸ θέατρο ἢ ἔσκαζε* (= *ἂν δὲν ἐπήγαγε κί' αὐτὴ στὸ θέατρο, θὰ ἔσκαζε—ἐπέμεινε, σώνει καὶ καλά, νὰ πάῃ κί' αὐτὴ στὸ θέατρο κί' ἐπὶ τέλους ἐπῆγε*).

2) Ὅταν τὰ διαζευκτικῶς συνδεόμενα εἶναι περισσότερ' ἀπὸ δύο, τότε ὁ διαζευκτικὸς σύνδεσμος συνήθως τίθεται ἐμπρὸς ἀπὸ καθέν' ἀπ' αὐτά: *Ἡ νὰ καῶ ἢ νὰ σφαῶ ἢ νὰ σὲ κάμω ταίρι* Πάσσ. Δίστ. 1025. *Τοῦτον τὸ χρόνο χαίρομαι, τὸν ἄλλο ὁ Θεὸς τὸ ξέρει γιὰ θὰ πεθάνω, γιὰ θὰ ζῶ, γιὰ πάω σ' ἄλλα μέρη* Δίστ. 1156· πρβλ. Δίστ. 1043. *Μ' ἐπαινε κοντὰ της εἴτε σιὸν κήπο, εἴτε στὴ βιβλιοθήκη, εἴτε στὸ δωμάτιό της, καὶ μοῦ διάβαζε αὐτὴ ἀπὸ βιβλία γαλλικὰ* Τρ. 263. *Κἂν δυὸ μηνῶν(ν), κἂν τριῶν(ν) μηνῶν, κἂν τέσσερων, κἂν πέντε* (= *ἢ δυὸ μηνῶν, ἢ τριῶν κλπ.*) Λ. Δ, 79· βλ. καὶ Φωρ. 1,144 καὶ 2,34.

Σπανιότερα, στὴν περίπτωσι αὐτῇ, παραλείπεται ὁ διαζευκτικὸς σύνδεσμος ἀπὸ μπρὸς ἀπὸ τὸ πρῶτο διαζευγνύμενο μέλος ἢ τίθεται μόνο μεταξὺ τοῦ προτελευταίου μέλους καὶ τοῦ τελευταίου: *Εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ψαρεύῃ ὅπως ἤθελε, μὲ καμάκι εἴτε μὲ πρὸν εἴτε μὲ σταφνοκάρι* Πα. 117. *Ὁ λαὸς περιγύρευα καθισμένος, ὁλόρθος εἴτε σκυφτὸς κοιτάζουν τοὺς παλαιστῆς μὲ τρόμο*

Πα. 148. Διαφορά ἀπὸ τὴ σημερινή **κοινωνική, ἠθική ἢ ὅποια ἄλλη** πίστη Καρ. 18.

§ 233. Διαζευκτικὴ σύνδεσις προτάσεων (ἢ μελῶν μιᾶς προτάσεως) γίνεται πολλὰς φορὰς καὶ μὲ τὸ ρῆμα **θέλω** στὸ β' (ἢ, σπάνια, καὶ στὸ γ') πρόσωπο τῆς ὀριστικῆς τοῦ ἐνεστώτα (συνήθως τοῦ ἐνικοῦ, σπάνια ὅμως καὶ τοῦ πληθυντικοῦ). Μὲ μὴ τέτοια διάζευξι (**θέλεις - θέλεις ἢ θές - θές**) δηλοῦται ἐκ μέρους ἐκείνου πού μιλεῖ ἀδιαφορία ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν ἀπὸ δυὸ ἢ περισσότερες πράξεις ἢ πρόσωπα ἢ πράγματα ἢ ἀβεβαιότητος: **Θέλεις** ὁ ἄνεμος ἔφταιγε, **θέλεις** τὰ δέντρα γνωρίζονται μὲ τοὺς ἀνθρώπους, οἱ λεῦκες ἄρχισαν ἓνα σάλεσμα Ζ.Π. 64. Γαμπρὸ θεὰ σὲ κάμω, **θέλεις** σὴν πρώτη μου ἀδερφή, **θέλεις** σὴν δευτέρῃ μου κλπ. (=εἴτε σὴν πρώτη . . . εἴτε κλπ.) Ε. 90Α, 9· βλ. καὶ Θ. Χρ. 22. **Θέλετε**, δέντρα, ἀνθήσετε, **θέλετε** μαραθῆτε, στὸν ἥσκιό σας δὲν κάθομαι κλπ. (=εἴτε ἀνθήσετε, εἴτε μαραθῆτε) Ε. 62,1. Πρὶν περάσῃ χρόνος, πέθανε κ' αὐτή, **θέλεις** ἀπὸ τοὺς κόπους, **θέλεις** ἀπὸ τὸν καημὸ της γιὰ τὸν ἄντρα της Τρ. 88· βλ. καὶ Λπ. 23. Φωρ. 2,240.

Σημ. α'. Ὡς τὸ **θέλεις — θέλεις**, (θές — θές) παίρνει καὶ τὴν ἔννοια τοῦ ἴσως: *Δὲν ξέρω τί μοῦ ἔφταιγε· θές ἢ γαληνεμένη θάλασσα, θές ὁ ξάστερος οὐρανός, θές τὸ τσουχερό λιοπύρι· δὲν μπορῶ νὰ εἰπῶ* Λπ. 202.

Καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς ἡ χρήσις αὐτῇ τοῦ **θέλεις — θέλεις** ὡς διαζευκτικοῦ τὴν ἔχει σὲ συντάξεις, στίς ὁποῖες ἡ ὀριστικὴ σὲ ζωντὸ (ἔρωτηματικὸ) λόγο λαμβάνεται ὑποθετικῶς: **Θέλεις** κάθισε, **θέλεις** φύγε· δὲ μὲ νοιάζει (= **θέλεις** ; **κάθισε**—**θέλεις** ; **φύγε** κλπ.). Πρβλ. § 205,2.

Σημ. β'. Ὅταν τὰ διαζευγνύμενα μέλη εἶναι ἀντίθετης σημασίας, σὲ λόγο ζωντὸ καὶ γοργό, συχνὰ ἡ διάζευξις γίνεται χωρὶς κανένα διαζευκτικὸν σύνδεσμον (κατὰ τὸ ἀσύνδετο σχῆμα, § 215,1), καὶ δηλοῦται ἀπλῶς μὲ τὸν τόνο τῆς φωνῆς: **Θέλουμε** δὲ **θέλουμε**, θὰ ζήσουμε (=εἴτε **θέλουμε**, εἴτε δὲ **θέλουμε** κλπ.) Λπ. 80· βλ. καὶ Πα. 7. **Ἐχει** δὲν **ἔχει** ἀνάγκη, θὰ τὸ βάξω Λπ. 225. *Κάθε ἄνθρωπος, μικρὸς μεγάλος, φτωχὸς πλούσιος, ἔχει καὶ τὸν ὁδηγό του* (= **μικρὸς ἢ μεγάλος** — εἴτε **μικρὸς** εἴτε **μεγάλος** κλπ.) Λπ. 28· βλ. καὶ Πα. 5. **Γρήγορα** ἀργὰ θὰ λειώσουν μιὰ μέρα τὰ χιόνια σὰ βοντὰ (= **γρήγορα ἢ ἀργά**) Λπ. 216. Ἰδὲς καὶ § 225, Σημ. β'.

4. Συμπερασματικοὶ σύνδεσμοι.

§ 234. 1) Συμπερασματικοὶ σύνδεσμοι εἶναι κυρίως τὰ μόρια λοιπόν, δὰ καὶ ἄρα. Ἐκτὸς ἀπ' αὐτὰ ὅμως ὡς συμπερα-

σματικοί σύνδεσμοι χρησιμοποιούνται και τὰ ἐπιρρήματα **τώρα**, **τότε**, **ἐπειτα**, **ὕστερα** καὶ τὸ **ὥστε**, (πού κυρίως εἶναι σύνδεσμος ἀποτελεσματικός).

“Ὅλα αὐτὰ κανονικά συνδέουν κῶλα περιόδου ἢ περιόδους.

2) Ἀπ’ τοὺς συμπερασματικούς συνδέσμους τὸ **δὰ** δὲν τίθεται ποτὲ στὴν ἀρχὴ τῆς προτάσεως, παρὰ μετὰ μιᾶ ἢ καὶ δυὸ λέξεις ὕστερ’ ἀπ’ τὴν ἀρχή. Τὸ **λοιπὸν** τίθεται καὶ στὴν ἀρχὴ τῆς προτάσεως καὶ ὕστερ’ ἀπὸ μιᾶ ἢ περισσότερες λέξεις της, καὶ πολλὰς φορές καὶ στὸ τέλος τῆς προτάσεως. Οἱ ἄλλοι συμπερασματικοί σύνδεσμοι παίρνουν θέσι κανονικά στὴν ἀρχὴ τῆς προτάσεως. (Βλ. τὰ παραδείγματα στὰ παρακάτω).

§ 235. Ἰδιαίτερα γιὰ τὴ συντακτικὴ χρῆσι καὶ τὴ σημασία τοῦ καθενὸς συμπερασματικοῦ συνδέσμου παρατηροῦμε τὰ ἑξῆς:

1) Τὸ **λοιπὸν** εἰσάγει συμπέρασμα εἴτε πραγματικό, (πού προκύπτει δηλαδὴ ἀπὸ μιὰ κατάστασι τῶν πραγμάτων), εἴτε λογικό, (πού προκύπτει δηλαδὴ ἀπὸ μιὰ σκέψι ἢ ἀπὸ μιὰ σειρὰ σκέψεων, ἥτοι ἀπὸ ἓνα συλλογισμό): *Δὲ βροίσαμε οὔτε αὐτοκίνητο οὔτε ἀμάξι οὔτε ζῶα· ἀναγκασθήκαμε λοιπὸν νὰ γυρίσωμε πεζοί. Τὴν κοινὴ γλῶσσα δὲ μᾶς τὴ δίνουν τὰ ἰδιώματα· πρέπει λοιπὸν νὰ τὴ γυρέψουμε* *στάσιμα κέντρα* Κμπ. 320· βλ. καὶ “Ερσ. 75. Ἀμ. 24. “*Ἄν σ’ ἓνα τρίγωνο εἶναι καὶ οἱ τρεῖς πλευρὲς ἴσες, θὰ εἶναι καὶ οἱ τρεῖς γωνίες ἴσες. Δοιπὸν τὸ ἰσόπλευρο τρίγωνο εἶναι καὶ ἰσογώνιο* Γιανίδ. 28. *Μπα! κοντεύουν μεσάνυχτα· καληνύχτα λοιπὸν* Ἀμ. 18.—“*Ἡ θάλασσα δὲν ἔχει πίστι, δὲν ἔχει ἔλεος· θὰ τὴν ἀφήσης λοιπὸν τὴ θάλασσα* Ἀπ. 16. *Νὰ κ’ αὐτός, νὰ κ’ ὁ φίλος του! Ἐκεῖνος ἀναπαύεται... Προσμένει... Κ’ αὐτὸς... Ποιὸς λοιπὸν εἶναι ὁ ἴσος δρόμος, Θεέ μου;* Πα. 105.

Σημ. Λέγεται καὶ μὲ τὸ ἄρθρο, τὸ **λοιπὸν**, ἀλλ’ αὐτὸ ἀνήκει στὴ λαϊκότερη γλῶσσα: “*Ἄν τὸ σκίσω τὸ σακκί, μπορεῖ νὰ ξεφύγῃ. Παῶ’ το στὰ χέρια τὸ λοιπὸν στὸ καῖκι*” Ερσ. 3.

Λέγεται ἐπίσης καὶ τότε **λοιπὸν**, πρὶ ἔντονα ἀπ’ τὸ ἀπλὸ **λοιπόν**: *Τότε λοιπὸν θὰ σοῦ πῶ τὸ βίό μου ὅλο* Τρ. Δ. 44.

2) Τὸ **δὰ** ὡς συμπερασματικὸ χρησιμοποιεῖται κανονικά μὲ

τὸ **τώρα** μπροστά του: *Ἔ! τώρα δά*, εἶπεν ἡ ἀλεπού, πὺν σὲ γλύτωσησας, αἶντε νὰ μοῦ φέρης τὸ τάμα (=τώρα λοιπὸν) Π.Μ. 21.

3) Τὸ **ἄρα** (=λοιπὸν) εἰσάγει συμπέρασμα λογικὸ, πὺν προκύπτει συνήθως ἀπὸ μιὰ σειρὰ σκέψεων, ἥτοι ἀπὸ ἓνα συλλογισμό. Κανονικὰ γίνεται χρῆσις του σὲ μαθηματικὰς ἢ ἄλλας ἀποδείξεις: βλ. Πα. 78. (*Μετροῦ τὰ σεοβίτσια*) Δύο, τρία . . . πέντε, ἕξι. *Ἄρα*; θὰ φάη ἐδῶ. *Ἄρα*; τὰ πράγματα εἶναι λιγάκι σκοῦρα! Ξεν. 197· βλ. καὶ Παναγ. 26.

Χρησιμοποιεῖται ὅμως πολλὰς φορὲς τὸ **ἄρα** καὶ στὴν καθημερινὴ ὁμιλία μὲ τὸ **λοιπὸν** κατόπι του: *Ἄρα λοιπὸν* ἔχει δίκιο ὁ Πέτρος.

4) Τὸ **τώρα, τότε**, ἔπειτα καὶ ὕστερα εἰσάγουν συμπέρασμα, πὺν προκύπτει ἀπὸ κάποιο πραγματικὸ γεγονός, (συνήθως σὲ διαλόγους καὶ σὲ προτάσεις συνήθως ἐρωτηματικὰς): *Δὲν μπόρεσα νὰ βρῶ ἀμάξι. Τώρα τί θὰ κάμουμε;* (=λοιπὸν τί κλπ.). *Τὸν εἶδες ἐσὺ ποτέ σου;* *Ὅχι. Τότε* πῶς λὲς δι τὸν γνωρίζεις; (=λοιπὸν πῶς κλπ.) βλ. καὶ Πα. 80. *Ἡ γριὰ εἶπε τοῦ γέροντος ἐβγήκε τὸ ξύγκι τῶριον ἀπὸ τῆς μύτης του. Ἐτότε* (=τότε), *λέει ὁ γέρος*, νὰ τὸ σφάξουμε (=τότε λοιπὸν, *λέει ὁ γέρος, κλπ.*) Μβ. 501. *Δὲν ἔρχεται, λέει, αὐτὸς στὸ θέατρο. Ἐπειτα* πῶς νὰ μὴ θυμῶνῃς μ' αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο (=λοιπὸν πῶς κλπ.).

Τὸ **ἔπειτα** καὶ τὸ **ὕστερα**, ἔτσι ὡς συμπερασματικά, ἐκφέρονται συνήθως μὲ τὸ **καὶ** μπροστά τους, κι' ἔτσι ἐκφράζεται ἐντονότερα ἡ δυσφορία ἐκείνου ποῦ μιλεῖ γιὰ κάτι τι: *Κι' ἔπειτα* μοῦ λὲς γιὰ τὴν ἡρθα. *Νά γιὰ τὴν ἡρθα* κλπ. Ροδ. 76.

5) Τὸ **ὥστε** εἰσάγει συμπέρασμα ὅπως τὸ **λοιπὸν**, ἀλλὰ συνήθως σὲ διαλόγους: *Θὰ τὸν παρακαλέσω νὰ μὲ πάη ὀλίγο παραπάνω*, εἶπεν ὁ μπάρομπα-Κωσταντὸς. *Ὡστε* δὲν ξέρεις καλὰ τὸ δρόμο; (=λοιπὸν δὲν ξέρεις) Ππδ. Α', 84· βλ. καὶ Π.Μ. 66. Ζ.Π. 172. Ἀμ. 48. Τρ. 87. Βλαχ. 72. *Ἐλᾶτε μέσα μαζί μου. Ὡστε* συμφιλιωνόμαστε; Ξεν. 206. *Ὁ κύριος Ἀναστάσιος* μοῦ εἶπεν ὅτι θὰ ἔλθῃ πρωτὶ, νὰ μὲ *προπέμνῃ*. *Ὡστε* ἦτο περιττὸν νὰ τὸν ἀποχαιρετίσω (=ἐπομένως, *λοιπὸν ἦτο περιττὸν κλπ.*) Ἀμ. 114.

Ἔτσι τὸ **ὥστε**, μὲ τὴν σημασίαν τοῦ **ἐπομένως**, (κατ' ἀκολουθίαν), εἰσάγει καὶ πρότασις πὺν περιέχει κάποια προτροπή:

“Ὅσον δι’ ἀσφάλειαν, ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ γυρίζη ἄοπλος ὄλην τὴν νύκτα εἰς τὰ δάση· **ὥστε** μὴν ἔχετε καμίαν ἀνησυχίαν” Αἰμ. 51.

Σημ. Στὴ λαϊκότερη γλῶσσα ὡς συμπερασματικὸς σύνδεσμος χρησιμοποιεῖται κάποτε καὶ τὸ **μόνο**, εἰσάγοντας κι’ αὐτὸ κάποια προτροπή: *Τὸν καιρὸ δὲν τὸν ἔχουμε πάντα στὸ χέρι· μόνο βάλε ψωμί στὸ τραστό καὶ ἔλα (= λοιπὸν βάλε κλπ.)* Πα. 4. *Σὲ γράφει καὶ σένα τὸ βιβλίον· μόν’ ἔλα, εἴπεν ὁ πεινρὸς στὴ χῆνα (= λοιπὸν ἔλα)* Π.Μ. 4· βλ. καὶ 20.

5. Σύνδεσμοι ὑποτακτικοὶ ὡς παρατακτικοί.

§ 236. Κι’ ἀπὸ τοὺς συνδέσμους, ποὺ κανονικὰ συνδέουν προτάσεις καθ’ ὑπόταξιν, μερικοὶ χρησιμοποιοῦνται κάποτε σὲ συνδέσεις κατὰ παράταξιν. Ἔτσι συνδέουν κάποτε κατὰ παράταξιν περιόδους ἢ κῶλα περιόδων

1) ὁ αἰτιολογικὸς σύνδεσμος **γιατί, (διότι)**: *Καὶ θὰ εἶχαν τάχα τὴ διάκρισι νὰ μὴ μὲ πειράξουν κατὰ πρόσωπο οἱ ἄλλοι, ὅσο καλοὶ ἄνθρωποι κι’ ἂν ἦταν; Γιατί βέβαια δὲ θάταν ὅλοι σὰν τὴ Ντοκτορέσσα* Τρ. 273. *Αὐτὰ τὰ δυσάρεστα σὲ κρίσιμες ἐθνικὲς στιγμὲς προξένησαν καταστροφή. Γιατί* μὲ ἐμᾶς παρουσιάζονται κανονικὰ καὶ σφοδρὰ Πάλλ. 10.

2) ὁ ἐναντιωματικὸς σύνδεσμος **ἂν καὶ (μολονότι, ἀγκαλά)**: *Μήπως σᾶς πειράξουν ἐσᾶς τὰ κάρβουνα; Ἄν καὶ* τώρα θὰ εἶναι χόβολη Τρ. 284. *Θὰ τὸ βροῦμε ὅπως τὰφήσαμε ἀπὸ τότε. Ἀγκαλὰ καὶ τί θὰ βροῦμε . . . ἀλοίμονο!* Βλαχ. 99.

3) ὁ ἀποτελεσματικὸς σύνδεσμος **ὥστε**, καθὼς καὶ ὁ σύνδεσμος **νὰ** ὡς ἀποτελεσματικὸς: *Δὲν διδάσκω ἐγὼ οὔτε φιλοδοξῶ νὰ πείσω κανένα. Ὡστε, ὅπωςδήποτε κι’ ἂν χαρακτηρίσετε τίς ἀρχές μου, δὲ μὲ νοιάζει (= ἐπομένως)* Παπαν. 172. *Νά, ἔτσι θὰ τοῦ τὰ πῇ στὰ μούτρα. Νάκούη* συνοικέσιο καὶ *νὰ τρέμη (= ὥστε νὰ ἀκούη κλπ.)* Ζ.Π. 171.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΣΥΝΔΕΣΙΣ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ἢ ΚΑΘ' ΥΠΟΤΑΞΙΝ

Προεισαγωγικὲς παρατηρήσεις

§ 237. Οἱ δευτερεύουσες ἢ ἐξαρτημένες προτάσεις εἶναι 1) εἰδικές, 2) αἰτιολογικές, 3) ὑποθετικές, 4) ἐνδοτικές ἢ παραχωρητικές, 5) τελικές, 6) βουλευτικές, 7) ἀποτελεσματικές, 8) χρονικές, 9) ἀναφορικές, 10) πλάγιες ἐρωτηματικές καὶ 11) ἐνδοιαστικές.

Ἀπ' αὐτὲς ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενο κατὰ κανόνα α') οἱ εἰδικές, οἱ αἰτιολογικές, οἱ ὑποθετικές καὶ οἱ ἐνδοιαστικές εἶναι προτάσεις κρίσεως, καὶ γιὰ τὸ ἢ ἄρνησις σ' αὐτὲς κανονικὰ εἶναι δέν· β') οἱ τελικές καὶ οἱ βουλευτικές εἶναι προτάσεις ἐπιθυμίας καὶ γιὰ τὸ ἢ ἄρνησις σ' αὐτὲς κανονικὰ εἶναι μὴ· γ') οἱ ἐνδοτικές ἢ παραχωρητικές, οἱ ἀποτελεσματικές, οἱ χρονικές, οἱ ἀναφορικές καὶ οἱ πλάγιες ἐρωτηματικές εἶναι μεικτές, ἥτοι ἄλλοτε προτάσεις κρίσεως καὶ ἄλλοτε προτάσεις ἐπιθυμίας, καὶ γιὰ τὸ σὲ ἄλλες ἀπ' αὐτὲς ἢ ἄρνησις εἶναι δέν καὶ σὲ ἄλλες εἶναι μὴ. (Πρβλ. § 201,2 καὶ βλ. καὶ § 214).

1. Εἰδικὲς προτάσεις.

§ 238. Εἰδικὲς προτάσεις λέγονται οἱ δευτερεύουσες προτάσεις, ποὺ εἰσάγονται μὲ ἓνα ἀπ' τοὺς εἰδικοὺς συνδέσμους **ὅτι, πῶς, πού,** καὶ οἱ ὅποιοι γενικὰ χρησιμεύουν, γιὰ νὰ εἰδικεύουν τὸ γενικὸ καὶ ἀόριστο νόημα ἐνὸς ρήματος ἢ ἐνὸς ὀνόματος οὐσιαστικοῦ ἢ ἐπιθέτου ἢ μιᾶς περιφράσεως. (Βλ. καὶ § 97,2, γ' Σημ. β', § 126 καὶ § 220,1).

Εἰδικότερα οἱ εἰδικὲς προτάσεις χρησιμεύουν

1) ὡς συμπλήρωμα τῆς ἐννοίας (ἥτοι ὡς **ἀντικείμενο**) ρημάτων

α') λεκτικῶν, ὅπως τὸ λέ(γ)ω, ὁμολογῶ, μὴνῶ, φωνάζω, τηλεφωνῶ, παραγγέλλω, εἰδοποιῶ, ἀναγγέλλω, ὑπόσχομαι, διαδίδω, μαρτυρῶ, καταθέτω, κατηγορῶ, διαβάλλω, συκοφαντῶ, ἰσχυρίζομαι, ἀμφισβητῶ, ἐξομολογοῦμαι, ἀποφαίνομαι, παρινέμαι, καυχίεμαι, παραπονιέμαι, φοβερίζω κ.ἄ.τ.: *Μιά μέρα τῆς λέει ὅτι ἦρθε τὸ βασιλόπουλο ἀπ' τὰ ξένα* Μβ. 422. *Πές του πῶς θὰ πεθάνῃ μιὰ μέρα* Ζ.Π. 82· βλ. καὶ Ππδ. Φόν. 85. *Μὰ σὰς λέω πὺν δὲ δέχεται τίποτε τὸ γεράκι* (= πῶς δὲ δέχεται) Ζ.Π. 30· βλ. καὶ Πάσσ. 155,9. *Ἄμα βράδυνασε, ἐφωανάξανε πῶς θὰ φύγουνε* Μβ. 483. *Ἀρχισε νὰ καυχιέται πὺν δὲν ἔχει ἁμαρτίες* (= πῶς δὲν ἔχει) Π.Μ. 10. *Σηκώθηκε νὰ τοῦ παραπονεθῇ πῶς τὴν ἐλσημόνησε* Τρ. Δ. 98.

β') δεικτικῶν, ὅπως τὸ δείχνω, ἀποδεικνύω, μαρτυρῶ (= δείχνω), φανερώνω, δηλώνω, παρασταίνω, πείθω, καταπειθῶ, προσποιῶμαι, καμώνομαι, κάνω (= δείχνω ἢ προσποιῶμαι) κ. ἄ. τ.: *Ὁ ἀποσπασματάρχης ἔδειχνε πῶς δὲ χωρατεύει μὲ τὸ φαῖ* Πα 72. *Αὐτὸ μαρτυροῦσε πῶς ἦταν χριστιανόπουλο* (= ἔδειχνε πῶς) Ἑρσ. 152. *Ἐκανε πῶς θὰ στρώσῃ ὁ καιρὸς καὶ πάλι χαλοῦσε* (= ἔδειχνε πῶς) Ἑρσ. 262. *Τώρα θὰ πάω, εἶπα· κι' ἔκαμα πῶς θὰ φύγω* (= καὶ προσποιήθηκα πῶς) Τρ. Δ. 61.

γ') αἰσθητικῶν, ὅπως τὸ αἰσθάνομαι, νοιώθω, βλέπω, ἀκούω: καταλαβαίνω, ἀντιλαμβάνομαι, παρατηρῶ, διακρίνω, διαπιστώνω, κ.ἄ.τ.: *Ἐνιωθα μέσα μου πὺν γίνουμουν ἄξαφνα πὺν γενναῖος* (= ὅτι γινόμεν) Ψυχ. 16. *Θὰ ἰδῇς πῶς δὲν εἶμαι ἀχάριστη* Τρ. 185. *Ἀκοῦς, παππᾶ, πὺν δὲν βλέπω;* (= ὅτι δὲ βλέπω) Μβ. 513.

δ') γνωστικῶν, ὅπως τὸ γνωρίζω, ξέρω, ἀγνοῶ, ἐννοῶ, μαθαίνω, πληροφοροῦμαι, θυμοῦμαι, λησμονῶ, κ.ἄ.τ.: *Ξέρω πῶς εἶσαι ἀνώτερός μου. Ξέρεις πὺν ἡ μέση μου πονεῖ* Ζ.Π. 175. *Ἐμαθα πὺν παντρεύτηκες* (= ὅτι παντρεύτηκες) Πάσσ. 436,22. *Θυμᾶμαι πὺν μὲ τοῖμπησε τὰ χέρια μὲ τὴ βελόνα* Χ.Θ. 29· βλ. καὶ Π.Μ. 92: *Θυμᾶσαι ἄραγε πὺν...*

ε') δοξαστικῶν, ὅπως τὸ νομίζω, θερρῶ, ὑποθέτω, πιστεύω, φρονῶ, δέχομαι, παραδέχομαι, φαντάζομαι, δνειρεύομαι, συμπεραίνω, ὑπολογίζω, σκέπτομαι, συλλογίζομαι, ὑποπτεύομαι, ὑποψιάζομαι, φοβεῖμαι, ἀμφιβάλλω, ἐλπίζω, φαίνομαι, προφασίζομαι, φημίζομαι κ.ἄ.τ.: *Θαερῶ πῶς καλύτερα εἶναι νὰ μείνουν' ἐδῶ* Χαρ. 23. *Ἐπίστενα, ὅτι τὰ χαμηλὰ ἐκεῖνα μέρη θὰ εἶναι ἀραιὰ κατοικημένα* Τρ. 195. *Ἐπο-*

λογίζω *ὅτι* θὰ διατρέχει τὸν ἔκτο μῆνα (τῆς ἐγκυμοσύνης) Τρ. 255. *Δὲν ἀμφιβάλλω* *ὅτι* τὸν ἐνικήσατε Τρ. 138. *Ἐγὼ φοβᾶμαι* πὼς τῆς Κόρας δὲν θὰ τῆς ἀρέσῃ ποτὲ Ἰλιγγ. 96· βλ. καὶ Κμπ. 109. Ἐρσ. 122 καὶ 176 καὶ Τρ. 266.

Σημ. α΄. Μὲ ἀρκετὰ ἀπὸ τὰ ρήματα τῶν παραπάνω τάξεων συνάπτεται ἐκτὸς ἀπ' τὴν εἰδικὴ πρότασι καὶ αἰτιατικὴ προσώπου (ἢ πράγματος) ὡς πρῶτο ἀντικείμενό τους: *Μᾶς φοβερίζει* *ὅτι* θὰ μᾶς καταγγεῖλῃ στὰ δικαστήρια· βλ. Ἐρσ. 31. *Δὲ μὲ πείθεις* *ὅτι* ἔχεις δίκαιον· βλ. Ἐρσ. 272. *Ὁ σκύλος καθὼς τὴν εἶδε* *ποῦ* ἔτρωγε, ἀρχίνησε νὰ γανγίξῃ Μβ. 489. *Δὲν βλέπεις τὸν πατέρα σου* *ποῦ* δὲν ἔχει ἡσυχία καὶ ὕπνο; Ροδ. 38. *Τοὺς ἀκουσαν* *ποῦ* μιλοῦσαν μεταξύ τους ξένη γλώσσα Ἐρσ. 74. *Μὲ ὑποπτεύεται* *ὅτι* συνεννοοῦμαι μὲ τοὺς ἀντιπάλους του.

Σημ. β΄. Ἔτσι μὲ πρότασι εἰδικὴ σὰν ἀντικείμενό τους συντάσσονται καὶ περιφράσεις σχηματιζόμενες ἰδίως μὲ τὸ ρῆμα *ἔχω* καὶ κάποιο οὐσιαστικὸ ἢ μὲ τὸ ρῆμα *εἶμαι* καὶ κάποιο ἐπίθετο, ἰσοδύναμες ὡς πρὸς τὸ νόημα μὲ κάποιο ἀπὸ τὰ παραπάνω ρήματα, ὅπως π.χ. οἱ φράσεις *ἔχω* τὴν προαίσθησι (πρβλ. προαισθάνομαι), *ἔχω* τὴν ἰδέα ἢ *ἔχω* τὴ γνώμη (πρβλ. νομίζω, φρονῶ), *ἔχω* πεποίθησι (πρβλ. πιστεύω), *ἔχω* ὑποψία (πρβλ. ὑποψιάζομαι, ὑποπτεύομαι), *ἔχω* ἐλπίδα (πρβλ. ἐλπίζω), *βάζω* μὲ τὸ νοῦ μου (πρβλ. σκέφτομαι, φαντάζομαι, ὑποθέτω), *εἶμαι* βέβαιος ἢ σίγουρος ἢ ἀσφαλισμένος (πρβλ. πιστεύω ἢ δὲν ἀμφιβάλλω) κ.ἄ.τ.: *Ἔχει τὴν ἰδέα* πὼς πάσχει. *Τὸ εἶχε* *κρυφὸ παράπονο* *ποῦ* ὁ ἄντρας τῆς ἦταν πολὺ ἔντιμος Ζ.Π. 37 (πρβλ. παραπονιόταν *ὅτι*). *Ἔβαλε* *μὲ* *τὸ νοῦ* *του* *πὼς* *κάποιος* *χωριανὸς* *θᾶφερνε* *κανένα* *γουρουνόπουλο* Ἐρσ. 2 (πρβλ. σκέφτηκε, φαντάστηκε *ὅτι*). *Βεῖκεν* *ἀφορμὴ* *πὼς* ἦταν ἀρρωστη λ.τ. (πρβλ. προφασίστηκε πὼς) *Δὲν εἶχε* *καμιά ἀμφιβολία* *πὼς* καὶ σ' αὐτὰ θὰ τὴν εὗρισκε ξεχωριστὴ Ἐρσ. 112 (πρβλ. δὲν ἀμφέβαλλε διόλου *ὅτι*). *Ἦμωνα* *βέβαιος* *ὅτι* *θὰ* *τὴ* *γελοῦσα* Τρ. 192. (πρβλ. πιστέυα *ὅτι*). *Ἦ* *γρία* *ἔμεινε* *ἡσυχῇ* *σὸ* *παλάτι* *ὅτι* *δὲν* *ἔχει* *πλέον* *καρεῖς* *νὰ* *τὴν* *ἐνοχλῇ* Μβ. 498. (πρβλ. πίστεψε πιά *ὅτι*).

2) Ὡς συμπλήρωμα τῆς ἐννοίας (ἦτοι ὡς ὑποκείμενο) ἀπροσώπων ρημάτων, ταυτοσήμων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲ τὰ παραπάνω ρήματα, ὅπως τὸ λέγεται, διαδίδεται, ἀκούεται, ἀκουστήκε, ἀναγγέλλεται, (ἀνακοινοῦται), ἀποδεικνύεται, ὑποτίθεται, συμπεραίνεται, φαίνεται (*ὅτι* ἢ πὼς) κ.ἄ.τ. ἀρκεῖ, φτάνει, (δὲ) σώνει, (δὲν) πειράζει, (μὲ) ἀνησυχεῖ, (μὲ) φοβίξει, (μὲ) σκιάζει (*ὅτι* ἢ *ποῦ*) κ.ἄ.τ. ἢ παρομοίων ἀπροσώπων ἐκφράσεων, ποῦ σχηματίζονται συνήθως μὲ τὸ *εἶναι* καὶ κάποιο οὐσιαστικὸ ἢ ἐπίθετο οὐδετέρου γένους, μὲ σημασία κι' αὐτὸ συγγενὴ πρὸς τὰ παραπάνω ρή-

ματα, ὅπως (εἶναι) εὐτύχημα, δυστύχημα, κρῖμα (ποῦ), (εἶναι) ἀλήθεια, ψέμα (πῶς), δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία (ἔτι) κ.ἄ.τ., (εἶναι) βέβαιον, ἀληθινόν, ἀποδειγμένο (πῶς ἢ ἔτι), (εἶναι) ἀρκετὸ (ποῦ) κ.ἄ.τ.: *Μοῦ φαίνεται διὸ δὲν ἐσκέφθηκες ἀκόμα* Τρ. 96. *Φαίνεται πῶς εἶχε ἐπιτυχία* Κμπ. 60· βλ. καὶ Ππδ. Γ', 94. Τρ. 71. *Φαίνεται ποῦ ἦτον ἀποσκαρῇ* (=πῶς ἦταν) Ππδ. Α', 92. *Δὲ σώνει ποῦ τοῦς τῇ χῆνα, μὰ θέλεις νὰ μὲ κάμης καὶ μουρλόνε;* Μβ. 503. *Εἶν' ἀλήθεια πῶς μερικὰ ἀπ' τὰ διηγήματα αὐτὰ εἶναι δημοτικοὶ θοῦλοι* Κμπ. 287. *Ὑπάρχει πιθανότης πῶς μπορεῖ νὰ τὰ βρῇ κανένας* Ἔρσ. 224. *Τυχερὸ ποῦ ἡ Ἀλιάνη εἶχε τὰ ἴδια πολιτικὰ αἰσθήματα μὲ τὸν ἄντρα της* (=ἦταν τυχερό, ἦταν εὐτύχημα ποῦ) Πα. 119.

Σημ. Τέτοιες ἀπρόσωπες ἐκφράσεις ἀποτελοῦν καὶ ἐπιφωνήματα ἢ ἐπιρρήματα χρησιμοποιούμενα σὲ ἐπιφωνηματικές ἐκφράσεις, κι' ἔτσι συντάσσονται κι' αὐτὰ μὲ πρότασι εἰδικὴ (εἰσαγόμενη μὲ τὸ ποῦ): *Κεῖμα ποῦ δὲν ἤμπορεσε νὰ ἔλθῃ μαζί καὶ ἡ κόρη μου!* Ἀμ. 100. *Κεῖμα σ' ποῦ εἶμαι μεγαλύτερη σὶὰ χρόνια ἀπὸ σένα!* Ππδ. Γ', 96. *Καλὰ ποῦ ἦρθες παλληκάρι μου!* Π.Μ. 82. *Τί καλὰ ποῦ δὲν εἶχα προφθάσει νὰ εἰπῶ τίποτε εἰς τὸν γείτονά μου!* Ἀμ. 66.

3) ὡς ἀνάπτυξις (καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὡς ἐπεξήγησις) τοῦ νοήματος ἑνὸς (συνάρθρου συνήθως) οὐσιαστικοῦ, μὲ σημασία τίς περισσότερες φορές παρόμοια μὲ τὰ παραπάνω ρήματα, ὅπως φήμη, ὄνομα, πληροφορία, εἴδησις, μήνυμα, ἰδέα, βεβαιότης, ὑποψία, κατηγορία, ὑπόσχεσις, ἀξίωμα, ἐλπίδα, συμπέρασμα κ.ἄ.τ. ἢ τοῦ οὐδετέρου ἑνὸς ἐπιθέτου ἢ μιᾶς δεικτικῆς ἢ ἀόριστης ἀντωνυμίας (τοῦτο, αὐτό, ἐκεῖνο, ἓνα κλπ. Πρβλ. § 32): *Τοῦ φέρανε τὸ μήνυμα πῶς μπαίνει ἡ αὐτοκράτειρα* Βν. 16. *Μιὰ μέρα τῆς ἦρθε εἴδησις πῶς ὁ ἄνδρας της πέθανε σὶς θάλασσες τῆς Κίνας* Αἰλ. 13. *Ἐφάρμοσε τὸ ἀξίωμά του πῶς τὸ ἔγκλημα εἶναι ἓνα μὲ τὴ τέχνη* Ζ.Π. 25. *Ἔτσι ἔφτασε στὸ συμπέρασμα πῶς ἔπρεπε νὰ γράψῃ βιβλία ἀπλοελληνικὰ* Κμπ. 83. *Δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰποδείξῃ τὴν κατηγορία πῶς ὁ Λασκαράτος ἦταν ἐγκάθετος τῶν Ἀγγλῶν σὶν Ἐπὶ ἀνήσο* Κμπ. 332. *Τὴν συμφορὰ ὅταν ἔμαθα, ποῦ ὁ Μύρης πέθανε, πῆγα σὸ σπίτι του Καβάφ.* Ἀνθολ. 111. *Εἶχε πάρε καλὸ ὄνομα, διὸ τῆς ἐξοῦσαν τὰ παιδιὰ, (ποῦ βάφτιζε)* Ππδ. Α', 23. *Ἐφρευγα μὲ τὴν ἐλπίδα διὸ γρήγορα θὰ ξαναγύριζα* Τρ. 125· βλ. καὶ Τρ. Δ. 34.

Ἐρχεται μὲ **τῇ βεβαιότητι** πὼς βρῆκε τὸν εὐχάριστο συνεπιβάτη Ζ.Π. 60· βλ. καὶ Τρ. 282. Τρέμει **στὴν ἰδέα** πὼς θὰ σκοτωθῇ ὁ δολοφόνος του Βν. 14. Καμιά θεωρία δὲν μπορεῖ ν' ἀλλάξῃ τὸ φυσικὸ **κανόνα**, πὼς ὁ ποιητὴς εἶναι αὐτοδίδακτος Πολίτ. Α', 79. Ὁ Ἐρωτόκριτος παίρνει δαχτυλίδι ἀπ' τὸ χέρι τῆς Ἀρετιούσας, **ὑπόσχεσι** πὼς δὲ θὰ προδώσῃ τὸν ἔρωτά της Κμπ. 66. **Ἐνα** μοναχὰ μὲ σκιαῖζει, **ποὺ** ἐὸν δὲν μπορεῖς νὰ ἰδῇς θάλασσα (= ἕνα πρᾶγμα... τὸ ὅτι ἐὸν δὲν μπορεῖς κλπ.) Μβ. 455. Μοῦ εἶπε **τὴν κατάστασιν** τοῦ ταμείου, **ὅτι** δὲν ἔχει οὔτε λεπτὸ Μακρυγ. 211.

Σημ. α'. Μὲ εἰδικὴ πρότασι (εἰσαγόμενη συνήθως μὲ τὸ **ποὺ**) συντάσσονται καὶ μερικὰ ἐπιρρήματα ἢ ἐπιρρηματικὲς φράσεις, ὅπως τὸ **ἐκτός, μόνο, ἐκτός μόνον, νὰ** (=ἰδοῦ)—**ἐξ αἰτίας, γιὰ τὸ λόγο** κλπ.: Δὲν τὸ θέλω αὐτὸ τὸ ὕψος, **γιατὶ ἐκτός ποὺ** εἶναι πολλὴ ἀκριβὴ εἶναι καὶ πολλὴ χοντρό. Ἡ Θεωροῦλα ἦταν πολλὴ **μικρὴ** δὲν καταλάβαινε **μόνο ποὺ** κυνηγοῦσε πεταλοῦδες (=μόνον ὅτι) Τρ. 28. Σὲ τίποτε δὲ μᾶς βοήθησε **ἐκτός μόνο** ποὺ ἤρθε μαζί μας. **Νὰ ποὺ** 'μαι πάλι στὸ νησί μας (=ἰδοῦ ὅτι εἶμαι) Μυρ. 342· πρβλ. καὶ Ε. 71,11. Δὲ θέλει νὰ 'ρθῇ **ἐξ αἰτίας ποὺ** εἶναι κι αὐτὴ μαζί μας. Θέλει νὰ φύγῃ **γιὰ τὸ λόγο ὅτι** δὲ βροσκεῖ ἐδῶ ἡονχία.

Σημ. β'. Μὲ τὴν πρόταξι τοῦ ἄρθρου τὸ οὐσιαστικοποιούμενη μιὰ εἰδικὴ πρότασις (§ 127,1) μπορεῖ νὰ χρησιμοποιηθῇ ὡς ὑποκείμενο ἢ ἀντικείμενο καὶ ἄλλων ἐκτός ἀπ' τὰ παραπάνω ρήματα ἢ νὰ παίρνῃ θέσι ὀνόματος οὐσιαστικοῦ σὲ ἕναν προσδιορισμὸ τῆς προτάσεως: Τὸν εἶχε πεισιμῶσι προπάντων **τὸ ὅτι** μ' ὅλες του τίς προσπάθειες **δὲν εἶχε κατορθώσει** νὰκούσῃ ἕναν ἡμερὸ **λόγο** ἀπ' τὰ χεῖλη της Κμπ. 193. **Τὸ ὅτι γεννήθηκε** πολλὴ πρὶν ἀκουστῇ τὸ κήρυγμα τοῦ ὁρους τῶν Ἐλαιῶν, **αὐτὸ εἶναι** ἴσια ἴσια ἢ ὑπεροχὴ τῆς Ἐρσ. 243.

§ 239. 1) Οἱ εἰδικὲς προτάσεις, σὰν προτάσεις κρίσεως ποὺ εἶναι, ἐκφέρονται γενικὰ σὲ ἔγκλισι προτάσεων κρίσεως, ἥτοι

α') σὲ ἀπλὴ ὀριστικὴ (§ 188): **Ἀκόμη δὲν πιστεύουν πὼς εἶμαι** γερός Λπ. 242. **Τὸ** ξέρω **ποὺ** μ' ἀγαπᾷ Θεοτόκ. 38. **Εἰδοποιήθηκε** πὼς ὁ καιρὸς δὲν τὸν **περιμένει** Ζ.Π. 142. **Μοῦ** φάνηκε **πὼς** **ἐβλεπα** τὰ θάνατο νερὸ Πα. 110· βλ. καὶ Τρ. 71. **Ἐνοιωθε** τώρα **πὼς** δὲν **προχωροῦσε** μόνος Χαρ. Μ. 49. Τρέμει **στὴν ἰδέα** πὼς **θὰ σκοτωθῇ** ὁ δολοφόνος του Βν. 14. **Πές μου** **πὼς** **ποτέ** **πὰ** δὲ **θὰ περάσῃ** ἀπὸ τὸ κεφάλι σου μιὰ τέτοια ἰδέα Τρ. 268. **Ἐνόμιζα** **ὅτι** δὲν **θὰ** σὰς **βρῶ** **τόσο** **ἄκαμπτο** Ροδ. 13.

β') σέ ὀριστική πιθανολογική ἢ δυνητική (§ 191): *Υπολογίζω **ὅτι θὰ διατρέχει** τὸν ἔκτο μῆνα τῆς ἐγκυμοσύνης Τρ. 255 (πρβλ. **Θὰ διατρέχει** τὸν ἔκτο μῆνα=διατρέχει, πιστεύω κλπ.). *Ο καπετὰν Στόκος **λέει πὼς θάταν** δυὸ ὥρες περασμένα μεσάνυχτα Ἔρσ. 35 (πρβλ. **Θὰ ἦταν** δυὸ ὥρες κλπ.=ἦταν, πιστεύει κλπ.). *Ἐβαλε μὲ τὸ νοῦ του πὼς κάποιος χωριανὸς **θᾶφερε** τὴ νύχτα καβαλλάρης κανένα γουρουνό- πουλο πισωκάπουλα φορτωμένο στὸ ζῶο του, καὶ περνώντας ἀπὸ κεῖ **θὰ τοῦ ξεγλίστρηση** καὶ **θᾶπες** Ἔρσ. 2 (πρβλ. Κάποιος χωριανὸς **θὰ ἔφερε** . . . **θὰ ξεγλίστρηση** κλπ.=ἔφερε ἴσως κλπ.). *Ο ἀρχαιολόγος κατάλαβε **πὼς οἱ δυὸ νεοφερμένοι θὰ εἶχαν** κάποια γνωριμία μὲ τὸν κόσμον ἔξω ἀπ' τὸ νησί τους Ἔρσ. 194 (πρβλ. **Οἱ δυὸ νεοφερμένοι θὰ ἔχουν** κλπ.=ἔχουν φαίνεται κλπ. § 191,1). Τὸ ὑποπτευόμουν **πὼς δὲ θὰ τὸ θέλατε** Βεν. 121 (πρβλ. **Δὲ θὰ τὸ θέλει**—ἴσως δὲν τὸ θέλει). Νᾶξερα ἀπὸ μέσα ἀπ' τὸ χαρτί νὰ διαβάσω, θαρῶ **πὼς δὲ θὰ ἦταν** ἁμαρτία νὰ ψάλλω μοναχὴ μου Ππδ. Α' 74. Πίστεψε **ὅτι**, ἂν ἔλειπε αὐτὸ τὸ μωρό, ἡ ζωὴ μου **δὲν** θὰ **εἶχε** κανένα θέλητρο Τρ. 291 (§ 191,2).

2) *Όταν τὸ ρῆμα τῆς κυρίας προτάσεως, μετὰ τὴν ὁποῖαν ἀκολουθεῖ ἡ εἰδικὴ πρότασις, εἶναι σὲ χρόνον ἱστορικὸ (§ 170,4 β', Σημ. καὶ § 214) κι' ἐκεῖνο, γιὰ τὸ ὁποῖον εἶναι ὁ λόγος στὴν εἰδικὴ πρότασι, ἀνήκει στὸ παρελθόν, τότε στὴν εἰδικὴ πρότασι

α) ἐνεστώτας καὶ παρατατικός ἢ παρακείμενος καὶ ὑπερ- συντέλικος μποροῦν νὰ ἐναλλάσσονται, χωρὶς καμιά διαφορὰ τοῦ νοήματος: **Εἰδοποιήθηκε πὼς ὁ καιρὸς δὲν τὸν περιμένει** Ζ.Π. 142. (Μποροῦσε νὰ πῇ καί: **πὼς δὲν τὸν ἐπερίμενε**). **Τοῦ φέρανε** τὸ μήνυμα, **πὼς μπαίνει** ἡ αὐτοκράτειρα Βν. 16. (Μποροῦσε νὰ πῇ καί: **πὼς ἔμπαινε**). **Καὶ ἡ γριά ἔμεινε ἥσυχη** στὸ παλάτι **ὅτι δὲν ἔχει** πλέον κανεὶς νὰ τὴν ἐνοχλῇ Μβ. 498. (Μποροῦσε νὰ πῇ καί: **ὅτι δὲν εἶχε**). **Μοῦ φαινόταν πὼς ὠνειρευόμουν** Τρ. 71. (Μποροῦσε νὰ πῇ καί: **πὼς ὠνειρευόμην**). **Εἶχε** πάρει καλὸ ὄνομα, **ὅτι τῆς ἐξοῦσαν** τὰ παιδιά (ποὺ βάφτιζε) Ππδ. Α' 23. (Μποροῦσε νὰ πῇ καί: **ὅτι τῆς ζοῦνε**). **Μοῦ φαινόταν πὼς ἔχω χαθῇ** ἀπ' τὸν κόσμον—μοῦ φαινόταν **πὼς εἶχα χαθῇ** ἀπ' τὸν κόσμον.

β') ὁ ἀπλὸς μέλλοντας μπορεῖ νὰ ἐναλλάσσεται μὲ τὸ **θὰ** καὶ παρατατικὸ καὶ ὁ τετελεσμένος μέλλοντας μὲ τὸ **θὰ** καὶ ὑπερσυντέλικὸ τοῦ ἴδιου ρήματος, χωρὶς καμιά διαφορὰ τοῦ νοή-

ματος πάλι: Ὑποσχέθηκε πὼς θὰ πᾶν νὰ κάμῃ μιὰ ἐπίσκεψη στὴν Κυρία Ροδανοῦ Ἔρσ. 81. (Μποροῦσε νὰ πῇ καί: πὼς θὰ πῆγαινε). Εἶχες κι' ἓνα μπάριμπα ἐγκατάστατον κι' ἔλεγαν πὼς θὰ σὲ σπουδάσῃ Τρ. Δ. 44. (Μποροῦσε νὰ πῇ καί: πὼς θὰ σὲ σπούδαζε). Ἄμα ἐβράδυνασε, ἐφωνάζανε πὼς θὰ φύγουνε Μβ. 483. (Μποροῦσε νὰ πῇ καί: πὼς θὰ ἐφεύγανε). Ἐκαμα πὼς θὰ φύγω Τρ. Δ. 61. (Μποροῦσε νὰ πῇ καί: πὼς θὰ ἔφρευγα). Ἀφήκαν ἐκεῖ τὸ γεράκι ἔλῃν τὴ νύχτα μὲ τὴν ἰδέα πὼς τὸ πρωτὶ θὰ τὸ βρῶυν ἡμερότερο Ζ.Π. 29 (πρβλ. Ἔρσ. 112: δὲν εἶχε καμιά ἀμφιβολία πὼς ὁ αὐτὰ θὰ τὴν εὗρισκε ξεχωριστή). Κατάλαβε πὼς θὰ τὸν ζητοῦσαν νὰ διαβάσῃ στὴν ἐκκλησία Ἔρσ. 205. (Μποροῦσε νὰ πῇ καί: πὼς θὰ τὸν ζητήσουν). Ἐλεγα πὼς θὰ σὲ εὐχαριστοῦσε, εἶπε Βεν. 112. (Μποροῦσε νὰ πῇ καί: πὼς θὰ σὲ εὐχαριστήσῃ). Ἐφρευγα μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι γρήγορα θὰ ξαναγύριζα Τρ. 125. (Μποροῦσε νὰ πῇ καί: ὅτι γρήγορα θὰ ξαναγυρίσω). Ἐπίστευες ποτὲ ὅτι αὐτὸ τὸ παιδί θὰ μᾶς ποτίζεε φαρμάκι; Ροδ. 7. (Μποροῦσε νὰ πῇ καί: ὅτι θὰ μᾶς ποτίσῃ). Ὅλα ἐδειχναν πὼς κάτι κακὸ θὰ γινόταν Βουτ. 5. (Μποροῦσε νὰ πῇ καί: κάτι κακὸ θὰ γίνῃ). Εἶχα τὴ βεβαιότητα ὅτι θὰ μοῦ μιλοῦσε σὰν ὁ ἀγαθότερος πατέρας τοῦ κόσμου Τρ. 241. (Μποροῦσε νὰ πῇ καί: ὅτι θὰ μοῦ μιλήσῃ). Πίστευα πὼς σὲ λίγες ἡμέρες θὰ ἔχῃ τελειώσῃ αὐτὴ ἡ ὑπόθεσις — πίστευα πὼς σὲ λίγες ἡμέρες θὰ εἶχε τελειώσῃ αὐτὴ ἡ ὑπόθεσις.

§ 240. Ὑστερ' ἀπὸ μερικὰ ἀπὸ τὰ παραπάνω ρήματα (§ 238,1 καὶ 2), ὅπως τὸ θυμοῦμαι, λέω (μὲ τὴ σημασία τοῦ πιστεύω, νομίζω), πιστεύω, φαντάζομαι, φαίνομαι κ.τ.δ., ἀκολουθεῖ μερικὲς φορὲς εἰδικὴ πρότασις εἰσαγόμενη μὲ τὸ νά. Ἔτσι χρωματίζεται ὡς κάπως ἀμφίβολο ἐκεῖνο ποὺ ἐκφράζει ἡ εἰδικὴ αὐτὴ πρότασις, ἂν καὶ ἐκφέρεται σὲ ὀριστικὴ: Δὲ θυμοῦμαι νὰ τὸ εἶπα αὐτὸ (πρβλ. Δὲ θυμοῦμαι ὅτι τὸ εἶπα αὐτό): βλ. Πάσσ. 242,1 καὶ Τρ. 208. Δὲ θυμόταν ἄλλη φορὰ νὰ εἶχαν ἐρῶνι κατὰ κεῖ ἄνθρωποι Βεν. 75· βλ. καὶ 76. Ἐλόγησα νὰ σ' εὖρηκα, ὦ ποθητὴ μου, ἐσένα Τυπάλδ. Ἀνθολ. 471. Δὲν πιστεύω νὰ εἶναι αὐτὴ Ππδ. Γ' 93 (πρβλ. δὲν πιστεύω πὼς εἶναι αὐτή). Δὲν πιστεύω νὰ λησμόνησα ἓνα ἀπὸ τὰ σιχάκια της Τρ. Δ. 62· βλ. καὶ 165 καὶ Κμπ. 246. Δὲν πιστεύω νὰ τὸ 'πες αὐτὸ ἀλήθεια Χάρ. 23 (πρβλ. δὲν πιστεύω πὼς τὸ 'πες). Μοιάζει νὰ μὴν ἐδώσε μεγάλη

προσοχή στην έκφραση (=φαίνεται πώς δὲν κλπ.). Ἀποστολ. 146. *Λὲς νὰ τὸ ἔμαθες;* (πρβλ. φαντάζεσαι δι τὸ ἔμαθες;). *Λὲς οἱ δικοί μας νὰ ἐκερεδέσανε;* (=πιστεύεις δι κλπ.) Ζάκ. 53. *Δὲ φαντάζομαι νὰ ὑπάρχει πιά σὴν Ἑλλάδα μας ἄνθρωπος, ποὺ νὰ μὴν ἔχει ἰδεῖ ἡλεκτρικὴ λάμπα* Ἡλεκτρ. 108. *Δὲ φαίνεται νὰ εἶχε πνιγὴ ἀπὸ ρανάγιο* Ἐρσ. 209. *Ὁ Δημόκριτος φαίνεται νὰ εἶναι ἰδρυτὴς* Γεωργ. 87. *Στις παραδόσεις του δὲ φαίνεται νὰ εἶχε μεγάλη ἐπιτυχία* Τριαντ. 19-20. *ἰδέες* Ἀπὸ τὰ γραφόμενά του δὲ φαίνεται *νὰ συμμερίζονταν* ἐντελῶς τίς ἰδέες αὐτὲς ὁ Λουκιανὸς Τριαντ. 15.

Τέτοιες εἰδικές προτάσεις εἰσαγόμενες μὲ τὸ *νὰ* καὶ ἐκφερόμενες σὲ ἔγκλισι ὀριστικὴ ἀκολουθοῦν συχνὰ καὶ μετὰ τὸ ἐπίρρημα ἴσως, τὸ οὐδέτερο ἐπίθετο *πιθανὸν* (*ἀπίθανον*), ἢ μετὰ τὴ φράσι *εἶναι πιθανὸν* κ.τ.δ.: *Ἰσως νὰ ἔκλεψα ἕναν ὕπνο* Πλδ. Α', 87' (πρβλ. πιστεύω πὺς ἔκλεψα κλπ.). *Ἰσως καὶ νὰ ζήλευε* Τρ. 89. *Πιθανὸν νὰ μὴν ἔφτασε ἀκόμη στὸ Παρίσι. Εἶναι ἀπίθανον νὰ τὸ ἔμαθε ἀπὸ ἄλλον.*

2. Αἰτιολογικὲς προτάσεις.

§ 241. Αἰτιολογικὲς προτάσεις λέγονται οἱ δευτερεύουσες προτάσεις, ποὺ εἰσάγονται μὲ ἕναν ἀπ' τοὺς αἰτιολογικοὺς συνδέσμους καὶ ποὺ γενικὰ περιέχουν τὴν αἰτιολογίαν μιᾶς πράξεως.

Σύνδεσμοι, ποὺ εἰσάγουν κανονικὰ αἰτιολογικὲς προτάσεις, εἶναι τὸ *γιατί*, *διότι*, *ἐπειδὴ* καὶ *πού*. Ἐκτὸς ἀπ' αὐτοὺς ὅμως, χρησιμοποιοῦνται ὡς αἰτιολογικοὶ σύνδεσμοι προσέτι τὸ *ἀφοῦ*, *μιὰ καί*, *μιὰ πού*, *καθὼς*, *σάν...* *πού*, *σάν...* *νά*, *σάν...* *πὺς*, τὸ (κυρίως τελικὸ μόριο) *γιανὰ* καὶ (στὴ λογιότερη γλῶσσᾳ) τὸ *ὅτι*, *ἐφόσον* καὶ *καθόσον*.

Σημ. Σπανιότερα χρησιμοποιοῦνται ὡς αἰτιολογικοὶ σύνδεσμοι καὶ τὸ *ὅπου*, τὸ *ὅσο*, τὸ *πὺς*, τὸ *σάν* ἢ *σάν* *πού* (ἐνωμένα) καὶ (διαλεκτικῶς) τὸ *τόμου*. (Ἰδὲς καὶ § 97,2, γ', Σημ. β' καὶ § 126): *Μὰ πὺς νὰ πάω, Μεγαλειότατε, ὅπου θὰ μὲ φάη ὁ δράκοντας;* Μβ. 527' (πρβλ. *Δὲν πάω, γιατί θὰ μὲ φάη κλπ.*). Καὶ πάλι, *ὅσο ἔβλεπε τὴν ἐπιμονή μου, δὲν ἤθελε νὰ μὲ δυσαρεστήσῃ* (=ἐπειδὴ ἔβλεπε) Τρ. 75. *Δὲν τὴν ἀγαποῦσε τὴν Πούλια, πὺς ἦτανε ὁμορφῇ* (=ἐπειδὴ ἦταν) Μβ. 423. *Λυποῦμαι πὺς ἐταπεινώθηκα τόσο* (=πού ἢ διότι ἐταπεινώθηκα) Ἀμ. 97. *Τὸ πῆρε κατάκαρδα, πὺς θὰποχωρίζονταν κλπ.* Τρ. Δ. 34. *Κατσούφιασε καὶ μουρμούρισε, σάν εἶδε πὺς ἤρθαν ξένοι στὸ μοναστήρι, νὰ τοῦ χαλάσουν τὴν*

ήσυχία του (=πὺν ἡ ἐπειδὴ εἶδε) Ἔρσ. 163. Ἡ Ξανθὴ ἔτρεξε στὴν πόρτα νὰ μὲ δεχθῇ. Καὶ τὴ μιμήθηκε σ' αὐτὸ καὶ ὅλο τὸ προσωπικόν, σὰν ποὺ ἦταν παὶ ἡ ιδιοκτητρία τοῦ καταισθήματος (=ἀφοῦ ἡ ἐπειδὴ ἦταν) Τρ. 272. Τόμον τὸ ἀπαιτεῖς καὶ τὸ θέλεις, θὰ μοῦ δώσῃ δύναμι ὁ Θεὸς (=ἀφοῦ τὸ ἀπαιτεῖς) Μβ. 494· βλ. καὶ Τρ. 121.

§ 242. 1) Οἱ αἰτιολογικὲς προτάσεις, σὰν προτάσεις κρίσεως ποὺ εἶναι κι' αὐτές, ἐκφέρονται γενικὰ σὲ ἔγκλισι προτάσεων κρίσεως, (ὅπως καὶ οἱ εἰδικὲς προτάσεις, § 239), ἤτοι

α') σὲ ὀριστικὴ ἀπλή (§ 188): Μὲ συγχωρεῖτε, ποὺ ἦρθα ἄξαφνα κι' ἀπροσκλητὰ Ροδ. 46· βλ. καὶ Τρ. 119 καὶ Ζ.Π. 38. Χαίρομαι, **ὅτι ἦρθες** ἐὼν ἔξω Μακρυγ. 211. Νὰ στείλω τὸν τελονοφύλακα νὰ τὸ φέρῃ τὸ παιδί, **ἀφοῦ ἔχετε** τόση ἐπιθυμία νὰ τὸ ἰδῇτε Ἔρσ. 66. Προχώρα, **τὶ** (=διότι) ὁ καιρὸς κάθε σου βῆμα **κρίνει** Σικελ. 131. Ἡ νεράιδα λυπόταν, **γιατὶ ἦταν** ἀσχημη Πα. 59. Ἐπειδὴ δὲν **πειραζεν** ἀνθρωπο, δὲν τὸν πρόδωκε κανένας Ζ.Π. 159. **Ἀφοῦ** τὸ θέλετε, συνεχίζουμε τὴν κουβέντα ποὺ εἶχαμε ἀρχίσει σὺς Ἀθήνας Ροδ. 10. Κανένας δὲν εἶχε διάθεσι νὰ τοῦ τὸ διεκδικήσῃ τὸ παιδί, **μὰ καὶ τὸ εἶχε** σπῖτι του (=ἀφοῦ τὸ εἶχε) Ἔρσ. 148· βλ. καὶ 266. Ἦθελε γυναῖκα τίμια καὶ καλὴ, σὰν τίμιος καὶ καλὸς ποὺ **ἦταν** καὶ αὐτὸς του (=ἀφοῦ . . . ἦταν) Πα. 65. Ἦταν χαρούμενα, **ποὺ** τὰ ζέστανε ὁ ἥλιος Ψυχ. 1. Δὲν ἐχάρηκες, **ποὺ** θὰ ῥῖθῃ ἡ Ρηγούλα Τρ. Δ. 69. Ὡς τόσο μὰ μέρα ξαφνιαστήκαμε, **ποὺ** τὸν εἶδαμε σχετικῶς καλοντυμένο Τρ. Δ. 37. Ὑστερα ὁ καπνοπώλης, **σὰ νὰ βαρέθῃκε**, μοῦ εἶπε . . . (ἐπειδὴ, ὡς φαίνεται, βαρέθηκε) Τρ. 47· βλ. καὶ 135.

β') σὲ ὀριστικὴ πιθανολογικὴ ἢ δυνητικὴ (§ 191): Ἐπειδὴ πιθανότατα **θὰ ἦτον** ἐχθρὸς ὁ ἐρχόμενος, ἐκρύφθηκα εἰς ἓνα χανδάκι Μπ. 100· (πρβλ. Ἐχθρὸς θὰ εἶναι αὐτὸς ποὺ ἐρχεται). Ἐτρεξα σὸ ἐφετεῖο, **γιατὶ ἐκεῖ** **θὰ ξέβρανε** βέβαια τὴ διεύθυνσι τοῦ ἐφῆτη Τρ. 116· (πρβλ. Ἀς πάω σὸ ἐφετεῖο· ἐκεῖ **θὰ ξέβρουν** βέβαια κλπ.) Μὰ τότε δύσκολα **θὰ γύριζες**, **γιατὶ** σὺς πόριες **θὰ σὲ πιάνανε** Βλαχ. 50. Ἡ ἀνάγκη μ' ἔκανε νὰ ἐπιμείνω, **γιατὶ** δύσκολα **θὰ παίρνω** ἀπὸ ἄλλον τίς πληροφορίες, ποὺ ἤθελα Τρ. 142. (πρβλ. δύσκολα **μποροῦσα** νὰ πάρω κλπ.). Ἐπρεπε νὰ τῆς χρωστάω χάρη, **γιατὶ** χωρὶς αὐτὴ δὲ **θὰ βρῖσκα** ἴσως ποτὲ τὴ Θοδωροῦλα Τρ. 192· (πρβλ. δὲν **θὰ μποροῦσα** ἴσως **νὰ βρῶ**). Δικὴ του γλῶσσα δὲν **μπορεῖ** νὰ πλάσῃ, **γιατὶ** τότε ποιὸς **θὰ τὸν καταλάβαινε**; (=γιατὶ τότε κανεὶς δὲν **θὰ** κλπ.). Κακρ. 38.

2) "Όταν τὸ ρῆμα τῆς κυρίας προτάσεως εἶναι σὲ χρόνον ἱστορικό (§ 170, 4, β', Σημ. καὶ § 214) καὶ στὴν αἰτιολογικὴ πρότασι ὁ λόγος εἶναι γιὰ μιὰ μέλλουσα πράξι, σχετικὴ ὅμως μὲ τὸ παρελθόν, τότε ἡ αἰτιολογικὴ πρότασις κανονικὰ ἐκφέρεται μὲ τὸ **θὰ** καὶ ὀριστικὴ παρατατικοῦ: *Λυπόμουν, πὺν θὰ φήνην* τὴν Ἀθήνα, ἔστω καὶ προσωρινά Τρ. 111· (πρβλ. *Λυποῦμαι, πὺν θὰ ἀφήσω*). *Αἰσθανόταν ντροπὴν, πὺς ἡ Ἀσήμεν θὰ φευνε* ἀπ' τὸ σπῖτι του Ζ.Π. 137· (πρβλ. *Ντρέπομαι πὺν θὰ φύγη*). *Τὸν ζήτησα συγγνώμη, πὺν θὰ τίς ἀνησυχούσα* Τρ. 220· (πρβλ. *Σὰς ζητῶ συγγνώμη πὺν θὰ σὰς ἀνησυχῶσω*). *Τῆς εἶπα πὺς δὲν ἦταν σωστό νὰ τοῦ κάνη ἀντικάμαρα, ἀφοῦ μάλιστα θὰ τὸν εἶχαμε* καὶ στὸ γεῦμα Τρ. 251· (πρβλ. *Δὲν εἶναι σωστό νὰ τοῦ κάνης ἀντικάμαρα, ἀφοῦ μάλιστα θὰ τὸν ἔχωμε*). *Ἡ Κυρ - Ἀλιάνη τὸ πῆρε κατὰκαρδα, πὺς θ' ἀποχωρίζονταν* τὴν κόρη της Τρ. Δ. 34. (πρβλ. *Λυπᾶται κατὰκαρδα, πὺς θ' ἀποχωρισθῇ*). Πρβλ. § 239, 2, β'.

§ 243. Οἱ αἰτιολογικὲς προτάσεις, πὺν εἰσάγονται μὲ τὸ **γιανὰ**, ἐκφέρονται σὲ **ὑποτακτικὴ**, χρόνου ἐνεστώτα ἂν ἀναφέρωνται στὸ παρόν, χρόνου ἀορίστου (ἢ σπάνια, παρακειμένου) ἂν ἀναφέρωνται στὸ παρελθόν, καὶ ἡ ἄρνησις σ' αὐτὲς εἶναι **μὴ**: *Οἱ ἀδερφοί μου, γιανὰ ἔχουν* δύσκολες γυναῖκες, γεράσανε γρήγορα (=ἐπειδὴ ἔχουν) Πα. 67. *Εἶσαι πολὺ κουτός, γιανὰ τὰ παίγνης* ὅλα ἔτσι ἐπὶ πόνου (=ἀφοῦ τὰ παίρνεις) Τρ. Δ. 60. *Θ' ἀνοίξω, λέει, καὶ τὴ σαράντα μία κάμαρα. Γύρευε τί θὰ ἔχει, γιὰ νὰ μοῦ πῇ ὁ Ἀράτης νὰ μὴν ἔμπω* (=ἀφοῦ μοῦ εἶπε) Μβ. 462.

Σημ. Κάποτε μιὰ αἰτιολογικὴ πρότασις δὲν προσδιορίζει τὴν πρότασι, κατόπιν τῆς ὁποίας ἔρχεται στὴ σειρά τοῦ λόγου, ἀλλὰ κάποια ἄλλη σχετικὴ πρότασι, πὺν ἐννοεῖται ἀπέξω. Ἡ τέτοια αἰτιολογικὴ πρότασις εἰσάγεται μὲ τὸ **γιατὶ** καὶ ἐκφέρεται παρενθετικῶς: *Βάλτε τὸ χέρι στὴ συνειδήσή σας, ἐὸν Μ., ἐὸν Γ., ἐὸν Κ., ἐὸν Π., ἐὸν Τ. (γιατὶ σὰς τοὺς ἄλλους δὲν σὰς γνωρίζω) καὶ ἰδέστε κλπ.* (=δὲ σὰς ὀνομάζω ἐσὰς τοὺς ἄλλους, *γιατὶ δὲ σὰς γνωρίζω*) Ζάκ. 62.

3. Ὑποθετικὲς προτάσεις.

§ 244. Ὑποθετικὲς προτάσεις λέγονται οἱ δευτερεύουσες προτάσεις, πὺν εἰσάγονται μὲ ἓναν ἀπ' τοὺς ὑποθετικοὺς συν-

δέσμους **ἐάν, ἄν, σάν, ἄμα—νά**, καὶ περιέχουν μιὰν **ὑπόθεσι**, ἥτοι ἕναν ὄρο, ὑπὸ τὸν ὁποῖον μπορεῖ νὰ συμβαίνει ἢ νὰ ἀληθεύῃ ἐκεῖνο ποὺ λέγεται στὴν κυρία πρότασι: **Ἄν χρειάζεσαι χρήματα, προσφέρομαι νὰ σοῦ δώσω ἐγώ.**

Σημ. Ὡς ὑποθετικὸς σύνδεσμος χρησιμοποιεῖται κάποτε καὶ τὸ **ἀνίσως** (Ππδ. Γ', 82), ἰσοδύναμο μὲ τὴ φράσι **ἄν τυχόν**, ποὺ καὶ αὐτὴ εἰσάγει ὑποθετικὰς προτάσεις. Σὲ διαλέκτους χρησιμοποιοῦνται καὶ ἄλλες λέξεις ὡς σύνδεσμοι ὑποθετικοί, ὅπως π.χ. τὸ ἐπίρρημα **ἔτσι**: **Θὰ σὲ σκοτώσω, ἔτσι τὸ μάθη ὁ ἄντρας σου (ἄν τὸ μάθη)** Μβ. 488· βλ. καὶ 421 καὶ 444. (Βλ. § 216).

§ 245. Ἡ ὑποθετικὴ πρότασις λέγεται ἀπλῶς καὶ **ὑπόθεσις** (ἢ **ἡγούμενον**), καὶ ἡ πρότασις, ποὺ αὐτὴ προσδιορίζει, λέγεται **ἀπόδοσις** (ἢ **ἐπόμενον** ἢ **συμπέρασμα**). Ὑπόθεσις καὶ ἀπόδοσις ἐνωμένα μαζὶ λέγονται **ὑποθετικὸς λόγος**.

Ὑποθετικῶν λόγων διακρίνομε τέσσερα κύρια εἶδη.

1) **Πρῶτο εἶδος** ὑποθετικῶν λόγων εἶναι, ὅταν ἡ ὑπόθεσις λαμβάνεται **ὡς κάτι πραγματικό**, ὡς κάτι δηλαδὴ ποὺ πράγματι συμβαίνει, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἂν τοῦτο εἶναι ὄντως κάτι τὸ πραγματικό. Σ' αὐτοὺς τοὺς ὑποθετικοὺς λόγους ἡ ὑπόθεσις ἐκφέρεται σὲ **ὀριστικὴ** (ὅποιουδῆποτε χρόνου), ἢ ἀπόδοσις ὄχι μόνο σὲ ὀριστικὴ παρὰ καὶ σὲ ἄλλη ὁποιαδήποτε ἔγκλισι, ἀναλόγως τοῦ συμπεράσματος, ποὺ βγάζει κανεὶς ἀπ' τὴν ὑπόθεσι: **Ἄν θέλει, μπορεῖ ὅλα τοῦ χιτροῦ τὰ σχέδια νὰ τὰ χαλάσῃ** (=ἄν ὄντως θέλει—ἄν δεχτοῦμε ὡς πραγματικὸ τὸ ὅτι θέλει) Πα. 165. **Ἐὰν μισοῦνται ἀναμεσὸ τους, δὲν τοὺς πρέπει ἐλευθερίᾳ** Σολωμ. 53. **Θέλω νὰ ῥθῶ μαζὶ σας, ἄν μὲ παίρνετε** Ππδ. Β', 91. **Ἄν τὸ κατώρθωσέ αὐτὸ ὁ Παῦλος, τὸν θαυμάζω** Ἑρσ. 97. **Ἄν σοῦ τὸ εἶπα αὐτό, ἤμουν παλαβὴ** Ζ.Π. 55. **Ἄν θὰ πᾶς ἐσύ, θὰ ἔρθω κι' ἐγὼ μαζί σου.** **Ἄν εἶμαι τίμιος ἄνθρωπος, θέλω γράψω τὴν ἀλήθεια** Μακρυγ. 7. **Ἐμποροῦσαν νὰ τὰποφύγουν ὅλα, ἄν πῆγαιναν** μὲ τὸ κόμμα τοῦ Τσόττα Πα. 85. **Ἄν τὸ ἐστειλες ἀεροπορικῶς (τὸ γράμμα), θὰ τὸ λάβῃ γρήγορα.** **Ἄν ἐνδιαφέρεσαι πραγματικὰ γιὰ τὴν υἰεῖά μου, φρόντισε νὰ μὴ τὴν χάσω** Ροδ. 9. **Ἄν θέλεις νὰ μ' ἀποκοιμίσης, πές μου τίποτα ἥσυχο κι' εὐχάριστο**

Ἔρσ. 183. **Ἄν εἴσῃτε ἐχθροί μου, φύγετε μακρὰ Σκίπ.** 177. **Μὴν πᾶς, ἂν θέλεις τὸ καλὸ μου** Βλαχ. 38. **Σὰ δὲν καταλαβαίνεις, νὰ μὴ μιλᾷς** (=ἂν δὲν καταλαβαίνεις) Τρ. 165. **Ἄν εἶναι φίλος, νὰ χαρῇ, ἂν εἶν' ἐχθρός, νὰ σκάσῃ.** Ππδ. Φόν. 31.

2) Δεύτερο εἶδος ὑποθετικῶν λόγων εἶναι, ὅταν ὡς ὑπόθεσις λαμβάνεται κάτι τὸ ἀντίθετο πρὸς τὸ πραγματικό, ἢτοι κάτι ποῦ στὴν πραγματικότητα δὲν ἔγινε ἢ δὲ γίνεται, δὲ συνέβηκε ἢ δὲ συμβαίνει. Τότε ἡ ὑπόθεσις ἐκφέρεται σὲ ὀριστική παρατατικοῦ ἢ ὑπερσυντελικού, (ποτὲ ἀορίστου), ἢ ἀπόδοσις σὲ ἐγκλισι δυνητική (§ 191, 2): **Ἄν ἔπαιρνα** ἄλλη γυναῖκα, **θὰ ἔπαιρνα** καὶ προῖκα Πα. 12. (πρβλ. δὲν ἐπῆρα ἄλλη γυναῖκα, κ' ἔτσι δὲν ἐπῆρα καὶ προῖκα). **Θᾶγνοῦσα** εὐχαρίστως καὶ τὸν ἑαυτό μου, **ἂν μποροῦσα** (πρβλ. δὲν ἄγνοῶ τὸν ἑαυτό μου, διότι δὲν μπορῶ) Παπαν. 163. **Ἄν μοῦ ἔλεγε** κανεὶς τὰ λόγια αὐτὰ μίαν ἡμέρα πρὶν, **θὰ τὸν ἔπνιγα** Ἀμ. 32. **Ἄν δὲν εἶχε** τὰ δυὸ ἐγγόνια της, **θὰ ἦταν** ἔρημη εἰς τὸν κόσμον. Ππδ. Β', 65' (πρβλ. εἶχε τὰ δυὸ ἐγγόνια της κ' ἔτσι δὲν ἦταν ἔρημη στὸν κόσμον). **Λίγο ἀκόμη ἂν δὲν ἐρχόσουν,** **θὰ πῆγαινα** νὰ σὲ γυρεύω Ἔρσ. 40. **Ἄν δὲ μεσολαβοῦσε** τὸ Εἰκοσιένα, ὁ Κάλβος καὶ ὁ Σολωμὸς **θὰ εἶχαν γράψει** ὅλα τοὺς τὰ ἔργα ἰταλικά Κμπ. 154' (πρβλ. ἐμεσολάβησε τὸ Εἰκοσιένα κ' ἔτσι δὲν ἔγραψαν κλπ.). **Ἄν δὲν τὸν γνώριζα** καλά, **θὰ τὸν ἐπίστευα** (πρβλ. τὸν γνωρίζω καλὰ καὶ δὲν τὸν πιστεύω). **Νᾶμενα** (=ἂν ἔμενα) σιτὸ χωριό, **δὲ θὰ γινόμεουν** παρὰ κανέναν τσοπάνη (Δασκ.) Κμπ. 314' (πρβλ. δὲν ἔμεινα σιτὸ χωριό κ' ἔτσι δὲν ἔγινε τσοπάνης). **Νὰ εἶχαμε** καιρὸ καὶ **νὰ μὴ φοβούμεουν** τὰ γηρατειά, **θὰ σ' ἔπαιρνα** μαζί μου ὡς τὸ Παρίσι Ἑφταλ. 224. **Νᾶταν** (=ἂν ἦταν) ἡ ζήλεια ψώρα, **θὰ κολοῦσε** ὅλη ἡ χώρα λ.λ. (πρβλ. δὲν εἶναι ἡ ζήλεια ψώρα κ' ἔτσι δὲν ἐκόλλησε κλπ.)

Ἐκεῖνο, ποῦ πράγματι ἔγινε ἢ γίνεται, ἀκολουθεῖ μερικὲς φορές εὐθὺς μετὰ τὸν ὑποθετικὸν λόγον τοῦ β' εἰδους σὲ πρότασι, ποῦ εἰσάγεται μὲ τὸν ἀντιθετικὸν σύνδεσμο μὰ (ἢ ἀλλὰ) καὶ μιὰ προσωπικὴ ἀντωνυμία ἢ τὴ λέξι τῶρα (μὰ ἐγώ, μὰ σύ, μὰ αὐτὸς κλπ.—μὰ τῶρα): **Ἄν ἔλεγα** τίποτε, **θὰ εἶχες** δίκιο νὰ θυμώσης· **μὰ ἐγὼ δὲν εἶπα** τίποτε. **Ἄν ἤμασσε** μόνοι μας, **θὰ μέναμε**· **μὰ τῶρα εἴμαστε** τόσοι.

Σημ. "Οπως μπορεί νά παρατηρήση κανείς στα παραπάνω παραδείγματα, τὸ χρονικὸ σημεῖο, στὸ ὁποῖον ἀναφέρεται ἕνας ὑποθετικὸς λόγος τοῦ β' εἰδους στὸ συνολό του ἢ κατὰ τὸ ἕνα του μέρος μόνο (δηλαδή τὴν ὑπόθεσι ἢ τὴν ἀπόδοσι), δὲν καθορίζεται ἀπ' τὸ χρόνο τοῦ ρήματος, ἀλλὰ συνάγεται ἀπ' τὰ συμφραζόμενα ἢ ἀπ' τὴν κοινὴ ἀντίληψι τῶν διαλεγόμενων. Ἔτσι ὁ παρατατικὸς στοὺς ὑποθετικοὺς αὐτοὺς λόγους χρησιμοποιεῖται ὄχι μόνο γιὰ τὸ παρελθόν, παρὰ καὶ γιὰ τὸ παρόν, (καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀπόδοσι, καὶ γιὰ τὸ μέλλον). Πρβλ.: "*Ἄν ἔπαιρνα ἄλλη γυναῖκα, θὰ ἔπαιρνα καὶ προῖκα* — στὸ παρελθόν: *δὲν ἐπῆρα ἄλλη γυναῖκα, δὲν ἐπῆρα προῖκα.*" *Ἄμα* (=ἄν) *ὀλίγον ἐφανερωνόμεθα, θὰ μᾶς ἐθέριζαν αἱ σφαῖραι τῶν ἐχθρῶν* Μπ. 71 — ὅμοια στὸ παρελθόν: *δὲν ἐφανερωθήκαμε κλπ.*" *Ἄν ἦτον ἄλλος παρὰ σεῖς, δὲν θὰ τὸ ἔκαμνα* Ἄμ. 109 — στὸ παρόν: *εἴστε σεῖς καὶ τὸ κάνω.*" *Ἄν ἐξοῦσεν ἡ μητέρα σου, ἴσως αὖριον θὰ ἦτο σκλάβα τῶν Τούρκων* Μπ. 110 — παρόν-μέλλον: *δὲ ξῆ καὶ δὲ θὰ εἶναι σκλάβα.*

"Οταν ὁμοῦς χρησιμοποιεῖται ὑπερσυντέλικος, τότε κανονικὰ πρόκειται ὁρισμένως γιὰ κάτι τὸ παρελθόν: "*Ἄν εἶχε λάβει ἐγκαίρως τὸ τηλεγράφημα, θὰ πῆγαινε* (ἢ: *θὰ εἶχε πᾶει*), ἀλλὰ δὲν τὸ ἔλαβε ἐγκαίρως καὶ γι' αὐτὸ δὲν ἐπῆγε.

3) Τρίτο εἶδος ὑποθετικῶν λόγων εἶναι, ὅταν ὡς ὑπόθεσις λαμβάνεται **μιὰ ἀπλὴ σκέψις**, κάτι δηλαδή ποὺ ἀπλῶς ὑποτίθεται, χωρὶς διόλου νὰ ἐξετάζεται, ἂν αὐτὸ πρόκειται ἢ μπορεῖ νὰ πραγματοποιηθῇ ἢ ὄχι. Στὸς ὑποθετικοὺς αὐτοὺς λόγους ἡ ὑπόθεσις ἐκφέρεται σὲ **ὀριστικὴ παρατατικοῦ**, ἢ ἀπόδοσις σὲ ὀριστικὴ δυνητικὴ (παρατατικοῦ χρόνου πάλι, § 191, 2) ἢ σὲ ὀριστικὴ χρόνου μέλλοντα: "*Ἄν πέθαινε ὁ Μάρμπα-Μοναχάκης, θὰ σ' ἔπαιρνα* (=ἂν τυχὸν ἤθελε συμβῇ νὰ πεθάνῃ ὁ κλπ.) Ππδ. Γ', 96' (πρβλ. ἂν πεθάνῃ . . . θὰ σὲ πάρω). *Θὰ πλούτιζες, ἂν πῆγαινες* στὸ Παρίσι σχεδιαστής σὲ κανένα κατὰστημα γυναικείας μόδας Ἐρσ. 57' (πρβλ. θὰ πλουτίσης, ἂν πᾶς). *Θὰ ἦταν ὁμοῦς παρεξήγηση, ἂν περιορίζαμε τὴ μάθηση αὐτὴ στὴ συλλογὴ κανόνων* Γεωργ. 204. "*Ἄν ἔβρεχε ὁ Θεὸς μὲ τέτοιο δάκρυ, θενά 'καιγε* τὴ γῆν ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη Σιρατήγ. Ἀνθολ. 457. *Γι' αὐτό, ἂν θέλαμε* νὰ τὸ μεταφράσουμε (τὸ νετρονίο) πιστά, *θὰ ἔπρεπε* νὰ τὸ ποῦμε οὐδετερόνιο Ἡλεκτρ. 3. *Τὸ παιδί θέλει νὰ πάη αὖριο ἐκδρομὴ ἂν πῆγαινες* καὶ σὺ *μαζὶ του, θὰ εἶμαι ἡσυχῇ* (πρβλ. ἂν πᾶς καὶ σὺ κλπ.).

Σημ. Τοῦ τρίτου εἰδους οἱ ὑποθετικοὶ λόγοι, ὅπως βλέπει κανείς, ἐξωτερικῶς (ἥτοι μορφολογικῶς) δὲ διαφέρουν ἀπ' τοὺς ὑποθετικοὺς

λόγους τοῦ δευτέρου εἶδους. Ἀλλὰ οἱ ὑποθετικοὶ αὐτοὶ λόγοι δὲν ἀναφέρονται καὶ στὸ παρελθόν, ὅπως ἐκεῖνοι, οὐτε φανερώνουν κάτι τὸ ἀδύνατο ἢ ἀπραγματοποίητο.

4) **Τέταρτο εἶδος** ὑποθετικῶν λόγων εἶναι, ὅταν ὡς ὑπόθεσις λαμβάνεται κάτι τὸ ἐνδεχόμενο ἢ προσδοκώμενο ἢ κάτι τὸ ἀορίστως ἐπαναλαμβανόμενο σὲ ὁποιαδήποτε χρονικὴ περίοδο (εἴτε στὸ παρελθόν δηλαδή, εἴτε στὸ παρόν, εἴτε στὸ μέλλον). Καὶ στίς δυὸ περιπτώσεις ἡ ὑπόθεσις ἐκφέρεται σὲ **ὑποτακτικὴ**.

Εἰδικότερα στοὺς ὑποθετικοὺς αὐτοὺς λόγους παρατηροῦμε ὅτι

α') στὴν πρώτη περίπτωσι (ὑποθετικὸς λόγος τοῦ προσδοκωμένου) ἡ ὑπόθεσις ἐκφέρεται σὲ ὑποτακτικὴ ἀορίστου, (σπάνια παρακειμένου), ἢ ἀπόδοσις κανονικὰ σὲ ὀριστική χρόνου μέλλοντα ἢ σὲ προστακτικὴ (πρβλ. § 192, 3), ἢ εἶναι κάποια ἐκφρασις μὲ σημασίαν μελλοντική: *Θὰ γελάσετε, ἂν σᾶς τὸ πῶ* Τρ. 262. *"Ἄν ἀφουγκραστῆς, θ' ἀκούσης* ἀπ' τὰ βαθειὰ ἕνα θόρυβο *κούφιον* Μυρ. 17. *"Ἄν δὲν μᾶς γλυτώσης, θὰ χαθῆς* καὶ σὺ μαζί μας Μπ. 77· βλ. καὶ Ε 90Α, 8. 91, 33. Πάσσ. 43, 27. 67, 26. *"Ἄν ἰδῆς τὸν Πέτρο, πές του πὼς τὸν θέλω. Σὰν (= ἂν) μὲ ξαναἰδῆς, γράψε με* Ἀμ. 118· βλ. καὶ Ε 183, 2· (βλ. § 214, 1, β'). *"Ἄν μάθῃς πὺν εἶμαι πεθαμένη, μὴν πικραθῆς* Ἀθάν. 20. *"Ἄν ὡς τῇ Λαμπρῇ δὲν ἔχῃς πάρει δίπλωμα, ἀπὸ μένα μὴν περιμένης πεντάρα* Τρ. 5· (βλ. § 214, 1, β'). *"Ἄν παραβῶ τὸν ὄρκο, ν' ἀστράψῃ ὁ σὺρανὸς καὶ νὰ μὲ κατακάψῃ* (Θούριος τοῦ Ρήγα). *"Ἄν μοῦ δώσης δυὸ γρόσια, σοῦ δείχνω ἐγὼ (= θὰ σοῦ δείξω ἐγὼ) ποῦ εἶναι ἡ κόττα* (βλ. § 172, 4). Π.Μ. 134. *"Ἄν τὸ ξαναπῆς αὐτό, δὲ σοῦ λέω τίποτ' ἄλλο (= δὲ θὰ σοῦ πῶ)* Τρ. 15· βλ. καὶ Ε. 89, 10 (*ἂν δὲ στοιχειώσετε, δὲ στεριώνει*) καὶ Ἀμ. 121 (*τί μοῦ δίδεις, ἂν σὲ κάμω*). *Δὲν ἔρχεται, ἂν δὲν σᾶς ἐσὺ (= δὲ θὰ ἔρθῃ ἂν κλπ.)* Μβ. 514. (βλ. § 172, 5).

β') στὴ δεύτερη περίπτωσι (ὑποθετικὸς λόγος τοῦ ἀορίστως ἐπαναλαμβανομένου) ἡ ὑπόθεσις ἐκφέρεται σὲ ὑποτακτικὴ ἀορίστου πάλι, (σπάνια ἐνεστώτα ἢ παρακειμένου), ἢ ἀπόδοσις σὲ ὀριστικὴ ἐνεστώτα (πρβλ. § 171, 2): *"Ἄν εὗρω γαργαρό νερό, θολῶνω καὶ τὸ πίνω* Πάσσ. 398, 20· πρβλ.: *ὅσakis βροῖσκω γαργαρό νερό κλπ.* *"Ἄμα (= ἂν) θεριστῇ* ἄψητο τὸ σιτάρι, *γί-*

νεται δανλίτης Πα. 89· προβλ.: **δσάκισ** θερίζεται κλπ. "**Α(ν)** δὲ δουλέ-
ψουμε, δὲ ζοῦμε Θεοτόκ. 12. "**Αν** δὲ φουσκώση ἡ θάλασσα, ὁ βράχος
δὲν ἀφρίζει Ε. 198, 1· προβλ.: ὁ βράχος ἀφρίζει, **δσάκισ** φουσκώνει κλπ.
"**Αμα** (= *än*) δὲ βγάλης τὸ χρέος, δύσκολα σοῦ δίνουν ἄλλο Πα. 21·
προβλ.: **δσάκισ** δὲν πληρώνεις τὸ χρέος κλπ. **Σὰν** (= *äma, än*) τὴ χάση
ὁ ἄνθρωπος τὴν τιμὴ, τί τὴ θέλει τὴ ζωὴ του; Τρ. 158· προβλ.: **δσάκισ**
χάνει τὴν τιμὴ, δὲ χρειάζεται κλπ. **Νὰ** (= *äma, än*) τ' ἀκούση κανέ-
νας αὐτά, **θαρρεῖ** πὼς εἶναι παραμῦθι Π.Μ. 58. Ἐκεῖ κάνει μιὰ βοή,
ποὺ ἀλήθεια σκιάζεται ὁ ἄνθρωπος, **νά 'ναι** ἄμαθος (= *än* εἶναι, **δσά-**
κισ εἶναι ἄμαθος) Τρ. Δ. 52.

Σημ. "Όταν ἡ ἐπανάληψις ἀναφέρεται ὀρισμένως στὸ παρελθόν,
τότε καὶ ἡ ὑπόθεσις καὶ ἡ ἀπόδοσις ἐκφέρονται σὲ ὀριστικὴ παρατα-
τικοῦ: Μιὰ δραχμὴ **νὰ εἶχε** στὴν τσέπη, τὴ θυσίαζε γιὰ τοὺς φίλους (= *än* εἶχε,
δσάκισ εἶχε) Απ. 169. "**Αν** τὸν ἐβλεπες καβάλλα, τὸν χαιρότανε ἡ καρδιά σου (= *δσάκισ*
τὸν ἐβλεπες) Χ.Θ. 29. **Γινότανε** παλαβός, μόνο καὶ **νὰ** τὴν μυρίζτανε κον-
τά του Ἡθ. 74· προβλ. **δσάκισ** τὴ μυρίζτανε· βλ. καὶ Ζάχ. 44: καὶ ἐβλεπες, *än*
ἐκοίταζες.

"Ἔτσι σημασία ἐπανάληψεως ὑπάρχει συχνὰ σὲ τέτοιους ὑποθετι-
κοὺς λόγους, ποὺ ἡ ὑπόθεσις τοὺς εἰσάγεται μὲ τὸ **νὰ** καὶ ἐκφέρονται
μὲ κάποιον ἐρωτηματικὸ τόνο: Τὸ Χούνιη **νὰ** σταυρώναμε; αὐτὴ ἐκλαε·
σὲ κανένα σονλί **νὰ** θέλαμε **νὰ** δέσωμε τενεκέ; (ἄρχιζε τὰ) κλάηματα ἡ Κοῦλα· γιὰ
κανένα κονδύλι ἢ γραμματόσημο **νὰ** μαλλώναμε; (ἔμπαινε) στὴ μέση ἡ Κοῦλα
μὲ τὰ δάκρυα Τρ. Δ. 21· (προβλ. **δσάκισ** ἐσταυρώναμε, **δσάκισ** θέλαμε, **δσάκισ**
μαλλώναμε. Βλ. καὶ § 191,2, Σημ. 2).

Παρατηρήσεις στοὺς ὑποθετικοὺς λόγους.

§ 246. Ὑποθετικοὶ λόγοι σχηματίζονται καὶ μὲ κάποια
παρέκκλισι, ἥτοι μὲ κάποια διαφορὰ ἀπὸ τὰ τέσσερα παρα-
πάνω τυπικὰ εἶδη, ἰδίως ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀπόδοσί τους, καθό-
σον μπορεῖ κάπως διαφορετικὰ **νὰ** χρωματίζεται τὸ νόημά τους
σ' αὐτὴ. Προβλ: Καλοκαίρι εἶναι ἐπιτέλους, κι' **αν** περάση κανένας μιὰ
νύχτα κάτω ἀπ' τῆσρα, **δὲ χάθηκε** ὁ κόσμος Ἐρσ. 122 (ἀντίς: **δὲ**
θὰ χαθῇ § 245,4, α' προβλ. § 179,2). "**Αν** ξαναφύγῃ αὐριο ἡ βάρκα,
θὰ ἦτον καλὴ εὐκαιρία **νὰ** στείλω τὸ φάκελλο στὸ ταχυδρομεῖο Ἐρσ. 60
(ἀντίς: **θὰ εἶναι** § 245,4 α' προβλ. § 191,2, Σημ. α'). **Θέ μου, δός μου**
λευτεριά, **νὰ** χυθῶ νῆρπάξω μιὰ, κι **αν** δὲν τὴν ἐδιάλεγα, **ἄς** μοῦ
κόβαν τὰ φτερά κι' **ἄς** τὰ πᾶν τοῦ βασιλιᾶ Πάσσ. 578,8· (προβλ.
§ 190,2 καὶ § 245,3 καὶ 4, α').

Ἔτσι πολὺ συχνὰ στὴν ἀπόδοσι ὑποθετικοῦ λόγου τοῦ β' ἢ καὶ τοῦ γ' εἵδους (§ 245, 2 καὶ 3) τίθεται ἀπλὸς παρατατικὸς ἀντίς γιὰ παρατατικὸ μὲ τὸ **θὰ** μπροστά του, (ὅταν μάλιστα ἡ ὑπόθεσις εἰσάγεται ὄχι μὲ τὸ **ἄν**, ἀλλὰ μὲ τὸ **νὰ**): **Ἄν** τὰ **ῥελε- πες** πῶς κυματίζουν, **ἔλε(γ)ες** πῶς κραζοῦνε τοὺς ζωντανοὺς (ἀντίς: **θὰ** ἔλεγες) Σολωμ. 118. **Σβοῦσες** τὴ φλόγα, **ἄν ἤθελες** μ' ἕνα σου μόνο δάκρυ (= **θὰ** σβοῦσες, μποροῦσες νὰ σβήσης) Ἀθάν. 85. **Νὰ** **ῥαν** (= **ἄν** ἦταν) δυὸ σάν τὸν Μιαοῦλη, **καῖγαν** τὴν ἀρμάδα οὕλη Πάσσ. 248α, 15 (ἀντίς: **θὰ** καῖγαν). **Νὰ** **δάνειζε** (= **ἄν** ἐδάνειζε) ἄσπρα καὶ φλουριά, **ἦταν** τιμὴ δική σου· μὰ αὐτὴ δανεῖζει τὸ φιλή, κί' εἶναι ντροπὴ δική σου (ἀντίς: **θὰ** ἦταν) Λ Ε'. 95· βλ. καὶ Πάσσ. Δίστ. 1046. **Μῆλο** **ῥᾶριχνες**, **δὲν ἔπεφτε** λ. λ. (βλ. § 174, 4). Ὑποσυνείδητα στὴν ψυχὴ μου **θὰ** σχηματίστηκε ἡ σκέψη· **Μὰ** **ἄν ἦταν** νὰ πάρω γυναῖκα ἀπὸ τὸ σπίτι σας, **δὲν** **ἔπαιρνα** ἐκείνη τὴν ἀξιοθαύμαστη σὲ ὅλα Θεοδωρούλα; Τρ. 170 (προβλ. **Ἄν ἦταν** νὰ πάρω... **θὰ** ἔπαιρνα).

§ 247. 1) Στις ὑποθετικὲς προτάσεις ποὺ εἰσάγονται μὲ τὸ **νὰ**, ἡ ἄρνησις κανονικὰ εἶναι **μὴ**, (ἐνῶ σὲ ὅλες τίς ἄλλες ποὺ εἰσάγονται μὲ τὸ **ἄν**, **ἐάν**, **σάν**, **ἅμα**, ἡ ἄρνησις κανονικὰ εἶναι **δέν**, ὅπως μπορεῖ νὰ ἴδῃ κανεὶς στὰ παραπάνω παραδείγματα τῆς § 245). Προβλ.: **Νὰ** **μὴ** σὲ γνώριζα, **θὰ** σὲ πίστευα — **ἄν** **δὲ** σὲ γνώριζα, **θὰ** σὲ πίστευα. **Νὰ** **μὴν** τὸ κάμω, **θὰ** δυσσαρεστηθῇ — **ἄν** **δὲν** τὸ κάμω, **θὰ** δυσσαρεστηθῇ.

2) Μὲ τὸ μόριο **νὰ** εἰσάγονται ὑποθετικὲς προτάσεις προπάντων σὲ ὑποθετικοὺς λόγους τοῦ β' καὶ τοῦ γ' εἵδους, καθὼς καὶ τοῦ δ' εἵδους, συνήθως τῆς α' περιπτώσεως· σ' αὐτὲς τίς τελευταῖες ὅμως μὲ ἔννοια ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐνδοτικὴ ἢ παραχωρητικὴ: **Νὰ** σ' ἔβλεπε ἡ μανούλα μου, **θὰ** λάγγεε ἡ καρδούλα της, νὰ σ' ἔκανε νυφούλα της (= **ἄν** σ' ἔβλεπε) Ἀθάν. 48. Ἔ, καὶ νὰ μὴν ἦσουν αἱ ἐδῶ, τί **θὰ** τραβοῦσα (= **ἄν** δὲν ἦσουν αἱ) Ξεν. 220. **Μιὰ** **νὰ** ἔμπαινε στὴ φυλακή, δὲ **θὰ** βγαίνει παρὰ νεκρός Πα. 131 (§ 245, 2). Τί ὥραϊα **θὰ** ἦτον, **νὰ** εἶχε κανεὶς μιὰ χρυσταλλένια σκεπὴ στὴν κάμαρα, ποὺ κοιμᾶται! Ἐρσ. 172. **Νὰ** μὴν ἔβρεχε ἀπόψε, **θὰ** πηγαίναμε περὶ-πατο Λεξικογο. Ἀρχεῖον, τόμ. Ε', σελ. 46 (§ 245, 3). **Νὰ** μ' ἄκουε τί θάλεγε; Ἐκεῖνος **νὰ** μὴ μᾶς βροῇ ἐδῶ, δὲν **κάθεται** (= **ἄν** δὲ μᾶς βροῇ). Καὶ **νὰ** γυρίσω τώρα στὸ νησί, πάλι δὲ **θὰ** ἡσυχάσω (= κί' **ἄν** γυρίσω)

Λπ. 24 (§ 245,4,α'). 'Η Μαργαρίτα Στέφα μοῦ θνμίζει κάτι εἰκόνες, πὸν ἀπὸ μακρυνὰ **νὰ** τίς ἰδῆς, δὲν καταλαβαίνεις καὶ πολλὰ (= **ἂν** τίς ἰδῆς) Κμπ. 294· βλ. καὶ Π.Μ. 58 καὶ Τρ. Δ. 52 στήν § 245,4, β'.

§ 248. Δυὸ (ἢ περισσότερες) ὑποθετικές προτάσεις, (ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον σὲ ὑποθετικούς λόγους τοῦ δ' εἰδους, § 245,4), μπορεῖ νὰ ἔχουν μιὰ κοινὴν ἀπόδοσι καὶ μεταξὺ τους νὰ βρίσκωνται σὲ διαζευκτικὴ σχέσι. Οἱ ὑποθετικές αὐτὲς προτάσεις κανονικὰ εἰσάγονται μὲ τὸ εἶτε — εἶτε ἢ τὸ **κι' ἂν** — **κι' ἂν**, ὅταν πρόκειται νὰ δηλωθῇ ἀδιαφορία, καὶ μὲ τὸ **καὶ νὰ** — **καὶ νὰ**, ὅταν πρόκειται νὰ δηλωθῇ παραχώρησις: **Εἶτε** τὸ θέλει, **εἶτε** δὲν τὸ θέλει, αὐτὸ θὰ γίνῃ. **Εἶτε** μείνης, **εἶτε** φύγης, τὸ ἴδιο κάνει. **Κι' ἂν** περνᾷς, **κι' ἂν** δὲν περνᾷς, τὰ παπούτσια σου χαλνᾷς λ.τ. **Καὶ νὰ** τὸ κάμης, **καὶ νὰ** μὴν τὸ κάμης, θὰ σὲ κατηγορήσουν· (βλ. καὶ § 196,2, § 232,1).

Σπάνια στίς τέτοιες διαζευκτικὲς συνδέσεις χρησιμοποιεῖται τὸ ἦ — ἦ ἀντίς γιὰ τὸ εἶτε — εἶτε: Πάντα ἕνας χρόνος θὰ περάσῃ, τὸ εἶπαμε. Ὡστε **ἦ** ἐδῶ μέινουμε **ἦ** φύγουμε, γιὰ τὴ δική σου ὑπόθεσι εἶναι τὸ ἴδιο Ξεν.

§ 249. Ἀπὸ ὑποθετικούς λόγους λείπει πολλὰς φορὲς τὸ ἔν' ἀπὸ τὰ δύο συστατικά τους μέρη (ἢ ὑπόθεσις ἢ ἢ ἀπόδοσις), καθόσον ἢ ἐννοεῖται ἀπ' τὰ συμφραζόμενα ἢ ὑποδηλώνεται ἀπὸ κάποια λέξι τῆς προτάσεως, συνήθως ἀπὸ κάποιο ἐπίρρημα ἢ ἐπίρρηματικὴ φράσι ἢ ἐπιφώνημα: Ἐγὼ λέω πὼς θὰ ῥθῃ **κι' ὁ** Φανής. **Ἄν** πῆρε τὸ μυαλό του ἄερα **κι'** αὐτὸν τοῦ, λείει ἢ θειά μου. (ἐνν. τότε θὰ ῥθῃ **κι'** αὐτός) Τρ. Δ. 76. Νὰ προσέχης· μόνον **ἔτσι** μπορεῖς νὰ μάθης (= μόνον, **ἂν** προσέχης, μπορεῖς κλπ.). **Καλά**, **ἂν** γύριζε πίσω τὸ πλεούμενο· μὰ **ἂν** τὸ **κάρφωνε** σὲ καμιά ξέρα (= καλὰ **θὰ ἦταν**, **ἂν** γύριζε... μὰ **τί** **θὰ γινόταν**, **ἂν** τὸ **κάρφωνε** κλπ.) Λπ. 141. Καὶ σεῖς **στή** θέση μου θὰ κρυθόσαστε (= **ἂν** βρισκόσαστε στή θέση μου) Ξεν. 207. **Σὲ ἄλλη** περίστασι δὲ θὰ γλύτωνα ἀπὸ κανένα ἀθεόφοβο καλαμπούρι (= **ἂν ἦταν** ἄλλη περίστασις κλπ.) Τρ. 71. Οἱ ἄνθρωποι ζοῦνε μὲ τὴν ὀργή. **Κι'** οἱ καλόγεροι **χωρὶς αὐτή**, πὸν τοὺς κρατεῖ ἀνθρώπους, **θὰ ἦταν** πτώματα (= **κι'** οἱ καλόγεροι, **ἂν** δὲν **εἶχαν τὴν ὀργή**, **θὰ ἦταν** κλπ.) Ζ.Π. 18-19. Αὔριο θὰ πᾶμε ἐκδρομή,

ἐκτός ἂν εἶναι κακοκαιρία (=δὲ θὰ πᾶμε, ἂν εἶναι κλπ.). ***Αλοίμονο** ἂν δὲ μὲ πίστεψε (=συμπορὰ θὰ τοὺς βρῇ, ἂν δὲ κλπ.) Πα. 167. ***Αλοίμονό μας**, ἂν γινόταν αὐτὸ Ἡλεκτρ. 33.

Σημ. Συχνὰ ὑπάρχει στὴ σειρά τοῦ λόγου μιὰ ὑποθετικὴ πρότασις, χωρὶς νὰ εἶναι εὐκολο νὰ καθοριστῇ, τί μπορεῖ νὰ νοηθῇ ἀπέξω ὡς ἀπόδοσίς της: **"Ἄν γίνεται αὐτὸ ποτέ!** Ζ.Π. 18. (Τὸ νόημα εἶναι: αὐτὸ δὲ γίνεται ποτέ). **Κὶ ἂν ἐπιτρέπεται**, τί σοῦ ἔγραφε **Θοδωρούλα**; Τρ. 277. **Σὰν εἶσαι**, παιδί μου, παλαβός, λέει, καὶ πᾶς καὶ σκοτώνεσαι γι'αὐτή, πού ὅσο καλὸ μᾶς θέλει, τόσο νὰ 'ξη καὶ στὸ σπίτι της Τρ. Δ. 47.

Καὶ μερικὲς φορὲς ἔτσι μιὰ ὑπόθεσις εἶναι μιὰ ἀπλὴ διακοσμητικὴ προσθήκη τοῦ λόγου ἢ μιὰ ἀπλὴ ἐπιβεβαίωσις τῶν λεγομένων: **Πόσα** παιδιὰ ἔχει; **Δέκα**, ἂν ἀγαπᾷς. **Ὡς** τόσο ὁ βασιλιάς **κι'** ἡ βασίλισσα κατέβηκαν, ἂν ἀγαπᾷς, στὸ κατώγι Ἑφταλ. 201. **Γυμνασιάρχης** ἦτανε τότε — ἂν **θυμάσαι** — ὁ μακαρίτης ὁ Δημητριάδης Τρ. Δ. 45. **Ὁ Πέτρος** τώρα, ἂν **θέλεις** νὰ ξέρης, εἶναι πολυεκατομυριούχος.

Προτάσεις ὅμως πού εἰσάγονται μὲ τὸ ἂν σὲ φράσεις σὰν τὶς ἐξῆς: **Θέλεις** νὰ πᾶς καὶ σὺ στὸ θέατρο; **"Ἄν θέλω**; **Τόνε** γνώριζες, κυρά μου; **"Ἄν τόνε γνώρισα!** εἶχε μερδικὸ στὸ καράβι μας Βλαχ. 97. **Τὸν** θυμάσαι τὸν πατέρα σου; **"Ἄν τὸν θυμᾶμαι**; Ροδ. 80 κ. ἄ. ὅ., οἱ τέτοιες προτάσεις δὲν εἶναι ὑποθετικές, παρὰ πλάγιες ἐρωτηματικές, ἐξαρτωμένες ἀπὸ τὴ φράσι **ρωτᾷς**; **μὲ ρωτᾷς**; πού ἐννοεῖται ἀπ' ἑξῶ. (**Ρωτᾷς** ἂν θέλω νὰ πάω στὸ θέατρο; **Μὲ ρωτᾷς** ἂν τοις γνώρισα; κλπ.). Πρβλ. Ροδ. 56: **Δοκίμασε**. **"Ἄν** θὰ δοκιμάσω! **Μὲ ρωτᾷς** ἂν θὰ δοκιμάσω! κλπ.

Κι' ἔτσι ἐκφράζει κανεὶς σὲ τόνο κάπως δραματικὸ τὴν κατάφασί του ἢ τὴν ἐπιβεβαίωσί του ὕστερ' ἀπὸ μιὰ ἐρώτησι ἢ προτροπὴ. Πρβλ. καὶ Δ. Ε. 94: **"Ἄν** ξόδιασε! **κι'** ἂν ξόδιασε! χίλια τρακόσια γρόσια! (=μὴ ρωτᾷς πόσα ξόδεψε).

§ 250. 1) Συχνὰ ἀπὸ ἕναν ὑποθετικὸ λόγον παραλείπεται ἡ ὑπόθεσις, ὅταν αὐτὴ περιέχει νόημα ἐντελῶς ἀντίθετο πρὸς τὸ νόημα μιᾶς ἄλλης προηγούμενης ὑποθέσεως ἢ ἐν γένει μιᾶς ἄλλης προηγούμενης προτάσεως, καὶ τὸ νόημά της τότε ἐκφράζεται βραχυλογικῶς μὲ τὸ ἐπίρρημα **εἰδεμῇ** ἢ ἄλλοιῶς ἢ σπανιότερα, μὲ τὸ **εἰδάλως**: **"Ἄν σ' εὐχαριστεῖ**, πῆγαινε καὶ σὺ **εἰδεμῇ** κάθισε αὐτοῦ (=ἂν δὲν σ' εὐχαριστεῖ). **"Ὀχι**, λέει, **θὰ μοῦ πῆτε** **εἰδεμῇ** σᾶς κόβω τὸ κεφάλι (=ἂν δὲ μοῦ πῆτε, θὰ σᾶς κόβω κλπ.) Μβ. 427· βλ. καὶ 489. Π.Μ. 100. **Πρέπει** νὰ δεχτῇ τὸν ἀκρωτηριασμό· **ἄλλοιῶς** θὰ πεθάνῃ (=ἂν δὲ δεχτῇ τὸν ἀκρωτηριασμό κλπ.) Κμπ. 290. **"Ἄν θέλει** νὰ τὴν πάρῃ, καλὰ **ἄλλοιῶς** γυρίζουμε πάλι πίσω

(=άν δὲ θέλει νὰ τὴν πάρῃ κλπ.) Μβ. 455· προβλ. § 249 καὶ βλ. Μ. 398 καὶ 415. *Δυστυχῶς φεύγω* ἀπόψε μὲ τὸ *Σεμπλὸν Ὁριάν ἀλ-λοιῶς* κι' ἐγὼ πόσο θὰ ἤθελα νὰ μείνωμε λίγη ὥρα μαζί! (=άν δὲν ἐπρόκειτο νὰ φύγω, πόσο θὰ ἤθελα κλπ.) Τρ. 275. *Νὰ πάῃ νὰ πολεμήσῃ γὰρ τὴ χώρα του, καὶ ἂν πάῃ, θὰ νικήσῃ· εἰδάλλως* θὰ τὴ χάσῃ (=άν δὲν πάῃ, θὰ τὴ χάσῃ) Μβ. 421.

2) Πολλὲς φορὲς ἐπίσης σὲ ὑποθετικὸ λόγο τοῦ β' ἢ τοῦ γ' εἵδους (§ 245,2 καὶ 3) *παρалаίπεται ἡ ἀπόδοσις* καὶ ἡ ὑπόθεσις, ποὺ μένει, παίρνει τὴν ἔννοια θερμῆς εὐχῆς: "*Ἄν μποροῦσε νὰργήσῃ λίγο ὁ ὑπάλληλος τοῦ Λούβρου! ἂν ξεχνοῦσε...* (=εἴθε νὰ μποροῦσε... εἴθε νὰ ξεχνοῦσε) Ζ.Π. 186. "*Ἄν ἤξερες τί σοῦ πᾶλλουν!*" "*Ἄν τὸ ἤξεραν, συλλογίστηκε...* ἄχ! *νὰ τὸ ἤξεραν... ἂν τὸ γινώριζαν, νὰ μὴν πᾶνε σὲς ἐκκλησιὲς παρὰ στοὺς πύργους...* (=τί καλὰ θὰ ἦταν, ἂν τὸ ἤξεραν – εἴθε νὰ τὸ ἤξεραν κλπ.) Πα. 162-163. *Νὰ τὸ ἤξερες, καημένη μάννα, καὶ νᾶναβες* ἕνα κερεὶ στὸν *Ἀϊ-Νι-κόλα!* σκέφτηκε Λπ. 230· βλ. καὶ Πάσσ. 174, 15. Μβ. 446. *Τοῦλάχιστον νὰ ἔβλεπε κανεὶς κανένα ἐνδιαφέρον* Μητσ. Β' 118. *Δὲν εἶπαμε τῆς Κυρα-Βαρθάρας τί θὰ μαγειρέψῃ τὸ μεσημέρι.* *Ἔχεις καμιά ἰδέα;* "*Ἄν βρῖσκαμε ψάρια!* (=ὥραϊα θὰ ἦταν, ἂν βρῖσκαμε κλπ.) *Ἔρσ. 27.*

Σημ. Ἔτσι κατόπιν τὸ ἂν καὶ τὸ νὰ μὲ ὀριστικὴ παρατατικῷ (ἡ ὑπερουντελικῷ) κατάντησαν νὰ εἶναι καθαρῶς εὐχετικά μόρια ἢ εἰσαγωγικά ἐπιφωνηματικῶν προτάσεων: *Νὰ εἶχα τὸ σύννεφο ἄλογο καὶ τᾶστρη χαλινάρι!* (=εἴθε νὰ εἶχα) Ε. 135, μζ'. *Παρασκευὴ ξημέρωσε· ποτὲ νὰ μὴ εἶχε φέξῃ!* Ε. 49, 13. *Νὰ ᾄχες μυαλό, νὰ μὴ μ' ἄφηνες!* Μβ. 496 (προβλ. στὰ προηγούμενα: "*Ἄν εἶχες νοῦ, νὰ μὴ μ' ἀφήσῃς.*")

§ 251. Πολλοὶ ὑποθετικοὶ λόγοι δὲν εἶναι τίποτ' ἄλλο παρὰ ἀπλοὶ ρητορικοὶ τρόποι ἐκφράσεως, ἥτοι πολλὲς φορὲς χρησιμοποιεῖται ὑποθετικὸς λόγος ὅχι γιὰ νὰ τεθῇ μιὰ ὑπόθεσις κι' ἀπ' αὐτὴ νὰ ἐξαχθῇ ἕνα συμπέρασμα, ἀλλὰ γιὰ νὰ ἐκφραστῇ κάποιο διανόημα ζωηρότερα καὶ παραστατικότερα. Ἔτσι σὲ ἕναν ὑποθετικὸ λόγο μπορεῖ μὲ τὴν ὑπόθεσί του νὰ ἐκφράζεται παραστατικότερα

1) μιὰ *παρομοίωσις*, συνήθως πρὸς κάτι τὸ μὴ πραγματικό, πρὸς κάτι τὸ ἀδύνατο ἢ ἀπίθανο: "*Ἄν μίλησε ὁ τοῖχος, μίλησε κι' αὐτὴ*" Ἡθ. 89· (προβλ. *ὅσο μίλησε ὁ τοῖχος, τόσο μίλησε*

κι' αὐτή, ἥτοι δὲν ἔβγαλε διόλου μιλιά). "Αν τρέμουν τᾶχρια βουνά, νὰ τρέμη τὸ γιοφύρι (=ὅπως δὲν τρέμουν τᾶχρια βουνά, ἔτσι νὰ μὴν τρέμη τὸ γεφύρι) Ε. 89,44· (πρβλ. Πάσο. 511, 37: Καθὼς τρέμ' ἡ καρδούλα μου, νὰ τρέμη τὸ γιοφύρι). "Αν κάμη ὁ κόρακας ἀετό... θὰ κάμουμε ἀγάπη (=ὅπως ποτὲ δὲ θὰ κάμη ὁ κόρακας ἀετό, ἔτσι ποτὲ δὲ θὰ κάμουμε ἀγάπη) Φωρ. 2,384. "Εσὺ ἀ(ν) φοβᾶσαι τὴν μπόμπα τους, αὐτοὶ φοβοῦνται τὸν ἥσκιο σου "Εφτιαλ. 185. "Αν θέλουν αὐτεῖνοι νᾶχουν τὸ δικό τους σπίτι, θέλουμεν κι' ἐμεῖς νὰ φκειάσωμεν τὸ δικό μας (=ὅπως θέλουν αὐτοὶ) Μακρυγ. 403.

2) **ἰσχυρὴ ἀντίθεσις** πρὸς τὸ περιεχόμενον τῆς ἀποδόσεως. Τότε στὴν ἀπόδοσις μπορεῖ νὰ προτάσσεται καὶ ἕνας ἀπ' τοὺς ἀντιθετικοὺς συνδέσμους **μά, ἀλλά, ὅμως**: "Αν ἦταν ἡ Πανιάνασσα πρωτοτάξιδη, ἐμεῖς ἤμαστε παλιοὶ θαλασσομάχοι (=ναὶ μὲν ἦταν ἡ Π. πρωτοτάξιδη, ἀλλὰ ἐμεῖς ἤμαστε κλπ.) Λπ. 138. "Αν τὰ μαλλιά μου **μισοῦσπρισαν**, εἴκοσι ἔτων εἶν' ἡ καρδιά μου Σκίπ. 152. **Κι' ἂν** τὰ γονατὰ σου **τρέμαν**, **ἐκρατιόσουννα** σιητὸς (=μολονότι τὰ γ. τρέμαν) Βάρν. "Ανθολ. 29. "Η ἀλήθεια εἶναι πῶς, **ἂν δὲν ξέρουμε** τί ἦταν ὁ ἡγούμενος, **γνωρίζουμε ὅμως** τί ἦταν ὁ Γουζέλης Πολίτ. Β', 16. "Αν ἦτανε ὁ "Αμπατζόγλους, ὁ φίλος του, **μεγάλος κρασᾶς, ὅμως** κι' ὁ Θωμίδης **δὲν ἦτανε** παρακάτω "Ηθ. 83.

"Εδῶ μποροῦν νὰ καταταχτοῦν καὶ ὑποθετικοὶ λόγοι σὰν ἐτοῦτον: "Ο ναύτης ὁ βαριόμοιρος, ὁ κακοπαθημένος, **ἂν γευματίση**, δὲ δειπνᾷ, **ἂν στρώση**, δὲν κοιμᾶται (=γευματίζει, ἀλλὰ δὲ δειπνᾷ—στρώνει, ἀλλὰ δὲν κοιμᾶται) Φωρ. 2, 104.

3) **τὸ αἶτιον ἢ τὸ ἀποτέλεσμα** ἐκείνου, ποῦ περιέχεται στὴν ἀπόδοσις: "Αν **ἀπέθανεν** ἡ μητέρα σου, πρέπει νὰ χαίρεσαι ἐγγλύτωσε (=πρέπει νὰ χαίρεσαι, **ποῦ πέθανε** κλπ.) Μπ. 110. "Εγὼ δὲν φταίω, **ἂν** τὸ σπίτι σας τὸ **ἔχετε** καὶ γιὰ γραφεῖο τῆς κοινότητος Ροδ. 33. "Ο Ντελῆ Μανόλης ἦτανε ἕνας ἀπὸ τοὺς πρὸ πιστοὺς μου φίλους. Σοῦ φαίνεται λοιπὸν παράξενο, **ἂν δέχομαι** τὰ παιδιὰ του; (=διότι δέχομαι) Ροδ. 64. "Αν **τρώει** τώρα ἥσυχο ψωμί, **ἂν περνᾷ** εἰρηνικὴ ζωὴ μὲ τὸ γέρο της, ἀφορμὴ εἶν' ἡ Γατομάτω (=ἡ Γ. εἶναι ἀφορμὴ, **γιατὴ** ἢ ὥστε νὰ τρώῃ... ὥστε **νὰ** περνᾷ εἰρηνικὴ ζωὴ κλπ.) Ζ.Π. 57. Στὸ μάγουλό της ἄνθισε κίτρινο ρόδο ἢ λύπη... **κι' ἂν** σήμερα **χαμογελᾷ**, κρατεῖ στὸ χέρι γράμμα (=χαμογελᾷ σήμερα, **διότι** ἔχει γράμμα) "Αθάν. 35.

4) **ἀνάπτυξις προεξαγγελτικῆ** τοῦ ἀορίστου νοήματος μιᾶς ἀντωνυμίας ἐρωτηματικῆς ἢ δεικτικῆς ἢ ἐπαναληπτικῆς οὐδετέρου γένους. Ἡ ὑπόθεσις τότε ἰσοδυναμεῖ μὲ εἰδικὴ πρότασις: *Κί' ἂν εἶσαι μοναχός, τί τάχατε σημαίνει;* (=τὸ *ὅτι εἶσαι μὲ σημαίνει τίποτε*) Σικελ. 124. *Ἄν εἴμαι σήμερα ἄνθρωπος, σ' αὐτὸν τὸ χρεωσιῶ* (=σ' αὐτὸν τὸ χρεωσιῶ, *ποῦ ἢ ὅτι εἴμαι σήμερα ἄνθρωπος*) Τρ. Δ. 36· πρβλ. § 92, 1. *Ἄν ὁ νέος Ἑλληνισμός κατώρθωσε* νὰ διατηρηθῇ ἀνάμεσα στὰ ζωντανὰ κράτη, *αὐτὸ τὸ χρεωσιτεῖ* σιὸ *ὅτι τὸ Ἔθνος* κλπ. Γεωργ. 10. Παρόμοια καί: *Δὲν ἔχει καμιά σημασία, ἂν ὅ,τι πίστεψε καὶ κήρυξε ὁ ποιητὴς δὲν μπορεῖς* νὰ τὸ πιστέψης καὶ σὺ (=τὸ *ὅτι ἴσως δὲν μπορεῖς*) Κακρ. 44.

5) **μιὰ ἀπειλή.** Ἡ ὑπόθεσις τότε κανονικὰ εἶναι τοῦ δ' εἴδους τῆς α' περιπτώσεως (§ 245, 4, α') καὶ ἡ ἀπόδοσις μιὰ κατάρτα: *Ἄν δὲν τὸ πῶ τ' ἀφέντη μου, ν' ἀδικοθανατίσω!* Ε. 91, 7 (πρβλ. *Ἐννοια σου!* θὰ τὸ πῶ κλπ.) *Ἄν δὲν τὸν ἐκδικηθῶ, νὰ μὴ μὲ λένε Πέτρο!*

Πολλὲς φορὲς ὁμοῦ οἱ τέτοιες ἀπειλὲς ἐκφράζονται μὲ μόνη τὴν ὑπόθεσις: *Τί ξαγορὰ γυρεύετε; τί ξαγορὰ ζητᾶτε; ἂν δὲ σᾶς πιάσω ζωντανούς! κι' ἂν δὲ σᾶς παλουκώσω!* (=ἔννοια σας! θὰ σᾶς πιάσω καὶ θὰ σᾶς παλουκώσω) Πάσσ. 130, 13.

4. Ἐνδοτικὲς ἢ παραχωρητικὲς προτάσεις.

§ 252. Ἐνδοτικὲς ἢ παραχωρητικὲς προτάσεις λέγονται οἱ δευτερεύουσες προτάσεις, μὲ τίς ὁποῖες ἐκφράζεται παραχώρησις (ἄλλοτε πρὸς κάτι μεγάλο καὶ σπουδαῖο, ἄλλοτε πρὸς κάτι μικρὸ καὶ ἀσήμαντο) ἢ ἐναντίωσις: *Καὶ ἑκατομμυριοῦχος νὰ 'ναι κανεῖς, δὲν πρέπει νὰ ξοδεύῃ τόσα. Καὶ φτωχὸς νὰ 'ναι κανεῖς, δὲν πρέπει νὰ κάνῃ τόση οἰκονομία.* Ἦρθε κι' αὐτός, *ἐνῶ δὲν τὸν προσκάλεσε κανεῖς.*

Οἱ προτάσεις αὐτὲς εἰσάγονται μὲ τοὺς παραχωρητικούς ἢ ἐναντιωματικούς συνδέσμους ἂν καί, ἀγκαλὰ (μᾶλλον ἰδιωματικὸ καὶ ἀπαρχαιωμένο. Λασκ. Ἀνθολ. 190), ἐνῶ, μολονότι, μόλον πού, καὶ πού, (ἀπλὸ) πού, καὶ ἄς ἢ (συνήθως) κι' ἄς, (ἀπλὸ) ἄς—καὶ ἂν ἢ (συνήθως) κι' ἂν, καὶ νὰ, ποῦ νὰ, (ἀπλὸ) νὰ, ἄς... καὶ (πρβλ. § 229, 3).

Σημ. Ὡς εἰσαγωγικὸ ἐνδοτικῆς προτάσεως χρησιμοποιεῖται κάποτε καὶ τὸ (κυρίως ἀναφορικὸ) **ὅσο κι' ἂν**, μὲ τὴ σημασίαν τοῦ **μολονότι**: Ὁ Σολωμὸς ἦταν ἰδιοσυγκρασία λυρική, **ὅσο κι' ἂν** κάποτε ἔγραφε σατιρικά παιγνίσματα Κμπ. 128. Θά 'χει κάποιο μυστικὸ ἱερὸ, πὺν δὲν τὸ φανερώνει ποτέ, **ὅσο κι' ἂν** τοῦ τρώει τὰ σπλάχνα Ἐρσ. 233. Ὁ Θεὸς δὲν εἶχε σηκώσει τὸ χέρι του ἀπὸ πάνω μου, **ὅσο κι' ἂν** δὲν τὴν ἄξιζα τὴν προστασίαν του Τρ. 262.

Ἡ παραχώρησις ἢ ἐναντίωσις ἐκφράζεται ἐντονότερα καὶ καθαρότερα μὲ τὴν προσθήκην πολλὰς φορὲς ἄφ' ἐνὸς στὴν ἐνδοτικὴ πρότασι τοῦ **ἀκόμα** ἢ τοῦ **μακάρι** ἢ τοῦ (ἐνδοτικοῦ) **καί**, **κι'** ἄφ' ἐτέρου στὴν κυρία πρότασι τοῦ **ὅμως** ἢ τοῦ **πάλι** (§ 219, 3, β', § 230, 2, § 251, 2). Βλ. τὰ παραδείγματα παρακάτω.

§ 253. 1) Μὲ τίς ἐνδοτικὲς προτάσεις, πὺ εἰσάγονται μὲ τοὺς συνδέσμους **ἂν καί**, **ἐνῶ**, **μολονότι**, **πού**, **μόλον πού**, **καὶ πού**, ἢ ἐναντίωσις κανονικὰ γίνεται πρὸς κάτι, πὺ ἐκεῖνος πὺ μιλεῖ τὸ δέχεται ὡς **πραγματικόν**, καὶ γι' αὐτὸ οἱ προτάσεις αὐτὲς κανονικὰ ἐκφέρονται σὲ ἔγκλισι ὀριστικῇ (ὅποιουδήποτε χρόνου), καὶ ἡ ἄρνησις σ' αὐτὲς εἶναι **δέν**: *Ὁραία Ἑλλάδα! Ἀθάνατη, ἂν καὶ δὲν ὑπάρχεις πιά. Μεγάλῃ, ἂν καὶ κεῖτεσαι* Ζ.Π. 155· βλ. καὶ Ἀμ. 105. *Ἄν καὶ εἶχε χρόνια πολλὰ σὶν τὸπο μας, διατηροῦσε ἀκόμα τὴν ἡπειρωτικὴν προφορὰν* του Τρ. Δ. 20. *Δὲ θὰ τὸν πάρω μαζί μου, ἂν καὶ μὲ εἶχε παρακαλέσει ἀπὸ τοὺς πρώτους* Ροδ. 77. *Θεωρότανε σοφός, λόγιος, ἐγγράμματος, ἐνῶ δὲν ἦτανε* Χ.Θ. 61· βλ. καὶ Τρ. 256. *Ταπεινώθηκα τόσο, ὥστε νὰ σὰς παρακαλέσω, ἐνῶ ποτέ μου δὲν παρεκάλεσα ἄνθρωπον* Ἀμ. 97. *Εἶδε πὺς θάπρεπε νὰ τὸν καλέσῃ τὸ μεσημέρι, μολονότι αὐτὸ δὲν τοῦ ἦτον εὐχάριστο* Ἐρσ. 81. *Νὰ ἰδοῦμε ὅμως, θὰ θελήσῃ νὰ σὲ κρατήσῃ, πὺν δὲν ἔχεις πιστοποιητικόν; (=ἐνῶ δὲν ἔχεις)* Ξεν. 187. *Τὸν ρωτοῦσαν νὰ τοὺς πῇ πάλι τὴν ἱστορίαν μὲ τοὺς γλάρους, μόλο πὺν τὴν ἤξεραν* Βεν. 71· βλ. καὶ Ἡθ. 17 καὶ 88. Ἐρσ. 78. *Καὶ πὺν τὸν προσκάλεσαν, πάλι δὲν ἐπῆγε (=μολονότι τὸν προσκάλεσαν).* *Ἄν καὶ θὰ τὸν προσκαλέσουν, δὲ θὰ πάῃ.*

Ὅμοιες εἶναι καὶ οἱ ἐνδοτικὲς προτάσεις, πὺ εἰσάγονται μὲ τὸ (**καὶ ἅς**), **κι' ἅς** ἢ σπάνια μὲ ἀπλὸ τὸ **ἅς**, ἀλλὰ σ' αὐτὲς ἡ ἄρνησις εἶναι **μὴ**, (καὶ δὲ χρησιμοποιεῖται ποτὲ σ' αὐτὲς χρόνος μέλλοντας, § 190, 1): *Εἶσαι καὶ σὺ ὁμορρῆ, μὰ σὰν τὴ θυγατέρα σου δὲν εἶσαι, κι' ἅς ἔχει καὶ παιδί (=μολονότι ἔχει παιδί)* Μβ. 443. *Πᾶμε μαζί, κι' ἅς μᾶς λιθοβολοῦν* Ἡλ. 27. *Κάθε μὰ (εἰ-*

ναι) ἀλλοιωτική, **κι'** ἄς φαίνονται ὅμοιες Ἑρσ. 55. Καὶ σὰν ἐχθρὸ τὸν ἔβλεπα **κι'** ἄς ἤξερα πὼς ἦτανε θεὸς μου Σκίπ. 189. Σ' ἀγαπῶ, **κι'** ἄς εἶναι κοῖμα Τρ. Δ. 63. Ἐννοια σου, κυρία, στέρεα εἶναι τὰ σκαλοπάτια, **κι'** ἄς συνταράζονται (=ἂν καὶ συνταράζονται) Ἑρσ. 166. Ἐβγαζα συχνὰ τὰ παπούτσια μου καὶ χωνόμουν στὴ σκόνῃ, **κι'** ἄς φώ-
ναξε ἡ Ἀσημίνα Πιλ. 10. Λογαριάζω πὼς εἶσαι κάπου ἐδῶ κοντά μου, **κι'** ἄς μὴ μιλᾷς (=μολονότι δὲ μιλᾷς) Μυρ. 12. Κόντενα νὰ τὸ πι-
στέψω οὐ τὴν ἐγνώριζα ἀπὸ μικρὸ παιδί, ἄς ἤμουνα τὸ λιγότερο δέκα
χρόνια μικρότερός της (=μολονότι ἤμουνα) Τρ. 166. Ὁ Σολωμὸς δέ-
χτηκε ὡς ὄργανό του τὴ ζωντανὴ γλῶσσα, **κι'** ἄς μὴν ἦταν ἀκόμα κα-
θαρὰ καθορισμένο τὸ γλωσσικὸ ζήτημα (=μολονότι δὲν ἦταν, ἂν καὶ
δὲν ἦταν) Πολίτ. Α', 73. Ὁ Ἀντρέϊκος ἄκουε κάθε λόγῳ τῆς Ἑρσης σὰ
χρησμό, **κι'** ἄς μὴν τὸν καταλάβαινε καλὰ καλὰ (=μολονότι δὲν τὸν
καταλάβαινε) Ἑρσ. 293.

Κάποτε ὅμως μὲ τίς τέτοιες ἐνδοτικὲς προτάσεις ἡ παρα-
χώρησις γίνεται ὄχι πρὸς κάτι τὸ πραγματικόν, ἀλλὰ πρὸς κάτι
τὸ ὑποθετικὸ καὶ ἐνδεχόμενον: Ἦταν ἀποφασισμένος νὰ πάρῃ μιὰ
νέα ἀγνή... **καὶ** ἄς μὴν εἶχε καὶ μεγάλη προίκα (=ἔστω **κι'** ἂν δὲν
εἶχε, ἀδιάφορο ἂν δὲ θὰ εἶχε) Τρ. 23.

Σημ. Μὲ τοὺς συνδέσμους ἂν καὶ ἡ μολονότι ἐκφράζεται ἐναν-
τίωσις καὶ πρὸς μιὰ ἀπλὴ ἔννοια: Ὁ πατέρας της, ἂν καὶ ἔμπορος, φαίνεται
πὼς θὰ ἔχει κάποια μόρφωσις Ἑρσ. 77 (μποροῦσε νὰ πῇ καί: **μολονότι** ἔμπορος)
βλ. καὶ 88 (ἂν καὶ ντυμένη). Τὸ πρόσωπό του ἦταν συμπαθητικόν, ἂν καὶ ἀρκετὰ
θεατρῖνικο Μυρ. 20 (μποροῦσε νὰ πῇ καί: **μολονότι** ἀρκετὰ θεατρῖνικο). Ἐμεινε,
ἂν καὶ μὲ κάποια δυσκολία Τρ. Δ. 92. Καὶ αὐτοὶ ὡς τότε παρακολούθησαν, ἂν
καὶ ὄχι τόσο πιστὰ, τὴν ἐξέλιξιν τῆς προφορικῆς κοινῆς Τριαντ. 13.

2) Μὲ τίς ἐνδοτικὲς προτάσεις, ποὺ εἰσάγονται μὲ τοὺς
συνδέσμους (καὶ ἂν) **κι'** ἂν (ἄρνησις δὲν)—καὶ νὰ ἡ καὶ...
νά, ποὺ νά, (ἀπλὸ) νά, ἄς... καὶ (ἄρνησις μὴ), ἡ ἐναντίωσις
ἡ παραχώρησις κανονικὰ γίνεται πρὸς κάτι τὸ μὴ πραγματικόν,
πρὸς κάτι τὸ ἀδύνατο ἢ ἀπίθανο ἢ πρὸς κάτι τὸ ἀπλῶς ἐν-
δεχόμενον.

Οἱ ἐνδοτικὲς αὐτὲς προτάσεις (πού, ἐκτὸς ἀπ' τίς εἰσαγό-
μενες μὲ τὸ ἄς... καί, εἶναι κατ' οὐσίαν ὑποθετικὲς προ-
τάσεις) ἐκφέρονται

α') σὲ ὀριστική ἱστορικοῦ χρόνου (§ 170,4, β', Σημ.), ὅταν τὸ νόημα τους, καθὼς καὶ τὸ νόημα τῆς κυρίας προτάσεως ἀναφέρεται στὸ παρελθόν: Μὲ τὴν ἰλαρὰ πάλι θάναγκάζουνταν' ἀναβά-
λουν γιὰ κάμποσο καιρὸ τὴν ἐκδρομὴν στὸ Καστράκι, ἀκόμα **κι'** ἂν
στὸ μεταξὺ **ἔστρωνε** ὁ καιρὸς "Ερσ. 277. **Κι'** ὁ "Αἰ-Σπυριδωνας ὁ
θανματουργὸς **νὰ ἦτανε**, δὲν θὰ τὸν κολάκευαν ἔτσι Τρ. Δ. 88. Δὲ θὰ
μποροῦσε νὰ τὸν ἀνεχτῇ, **καὶ πατέρας του νὰ ἦταν** (= **κι'** ἂν ἀκόμα
ἦταν) Χάρ. Μ. 45. Τὸν ἄλλο καιρὸ ὥρες **νὰ 'ψαχνες**, δὲ θὰ 'βρισκες πα-
τήματα ἀνθρώπων σὲ ὅλη τὴν περιοχὴ Χάρ. Μ. 74. "Οχι τέσσερα, μὰ
δεκατέσσερα ἐπαγγέλματα **νὰ εἶχε**, θὰ τᾶφηνε γιὰ τὸ κόμμα ὁ ἀγαθὸς
Μεσολογγίτης Πα. 118 (πρβλ. § 245, 2). Χωρὶς τὸν "Αντρέϊκο **κι'** ὁ
καιρὸς **νὰ καλωσύνευε**, δὲ θὰ πῆγαιναν "Ερσ. 263. "Ενα σχοινάκι **νὰ**
κοβότανε ἀπὸ τὸ ξύλο (= ἀπὸ τὸ πλεούμενο), ἦταν καλὸς νὰ χαλάσῃ κόσμο
Λπ. 179 (πρβλ. § 245, 4, β', Σημ.). **Κι'** οὐτ' ἓνα σιολίδι (εἶχε) ἀπάνω της,
ἓνα χρυσαφικό, **ὅς ἦτον καὶ ψεύτικο** σιὰ στερνά "Ερσ. 129 (πρβλ. § 190, 1).
Καὶ νὰ τὸ ἔλαβε τὸ γράμμα σου, δὲ θὰ σοῦ ἀπαντήσῃ. **Καὶ νὰ εἶχε**
λάβει τὸ τηλεγράφημα, πάλι δὲν ἐπρολάβαινε νὰ ἐρῇ.

Σημ. 'Οριστικὴ παρατατικοῦ μὲ τοὺς παραπάνω παραχωρητι-
κοὺς συνδέσμους χρησιμοποιεῖται καὶ γιὰ τὸ παρὸν ἢ τὸ μέλλον, ὅταν
αὐτοὺς ποὺ μιλεῖ ἐκφράζει ἐνδοτικῶς μιὰν ἀπλή σκέψιν του: **Καὶ βελόνι**
νὰ ἦταν, κάποιον θὰ βρόνταγε Λπ. 178. Βασιλοπούλα **νὰ 'σουνε**, δὲν εἶχες τέτοια χά-
ρη (= **καὶ βασιλοπούλα ἂν ἦσουν**, δὲ θὰ εἶχες" πρβλ. § 246) Πάσσ. Δίστ. 156. Δὲν
τὸν ἔπαιρνα, **νὰ μοῦ χαρίζανε** τὸν οὐρανὸ μὲ τ' ἄστρα Πλδ. Α', 16 (πρβλ. § 245, 3
καὶ τὴ φράσιν: Δὲν τὸν παίρνω, **ποῦ νὰ μὲ κάμῃ χρυσή**). Ἐγὼ δὲ θὰ τὸ δεχόμενον
αὐτό, **ποῦ νὰ μοῦ κόβαν** τὸ κεφάλι (= **κι' ἂν ἐπρόκειτο νὰ μοῦ κόψουν**).

Τὸ **κι'** ἂν χρησιμοποιεῖται μερικὲς φορὲς καὶ ὡς ἰσοδύναμο μὲ τὸ
ἂν καὶ, (μολονότι), ἥτοι καὶ μ' αὐτὸ ἡ παραχώρησις γίνεται πρὸς κάτι
τὸ πραγματικό: Τώρα **κι'** ἂν βαρῶ τὸ κεφάλι μου, τίποτα δὲν κάνω (= **μολονότι**
βαρῶ) Πα. 12. Καθὼς πρῶτα, **κι'** ἂν ζηλεύω τὸ βουνάκι τὸ χλωρό, σὴν κορφοῦλα
τον ν' ἀνέβω δὲ μπορῶ (= **μολονότι** ζηλεύω) "Αθάν. 59. **Κι'** ἂν ἐξεκίνησαν μαζί, φαν-
τάξαν χωρισμένοι Σικελ. 131. **Κι'** ἂν ἀγωνίστηκε, **κι'** ἂν κοπίασε τόσο, τί κέρδισε;

β') σὲ ὑποτακτικῇ, ὅταν τὸ νοημά τους, καθὼς καὶ τὸ
νόημα τῆς κυρίας προτάσεως ἀναφέρεται στὸ μέλλον ἢ στὸ
παρὸν ἢ εἶναι κάτι τὸ ἀόριστο χρονικῶς (πρβλ. § 245, 4): Χρυστέ,
κι' ἂν ὅλοι σ' ἀρνηθοῦν, δὲ θὰ πεθάνῃς Καζαντζ. "Ανθολ. 115.
Στοῦ κατωφλιοῦ τὴν πλάκα **κι'** ἂν τὸ γράψῃς, θυγατέρα, δὲ στέκει

τὸνομά σου Σικελ. 39. *Κανένas δὲ θὰ μπορέση νὰ μὲ διώξη, καὶ ἂν ἀκόμα μεταχειριστῇ καὶ τὰ πιὸ ἄγρια μέσα* Ροδ. 71. *Πάντα πρὶν τοῦ τέλους Σεπτεμβρίου δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ φύγωμε, κι' ἂν ἀκόμα δὲν ἔχωμε ἐργασία* Ἑρσ. 230. *Ὅλα λοιπὸν αὐτά, κι' ἂν μάθῃ νὰ τὰ γράφῃ καὶ νὰ τὰ διαβάξῃ γραμμένα, θὰ τὰ μάθῃ χωρὶς νὰ τὰ καταλαβαίνῃ* Ἑρσ. 276 (πρβλ. § 245,4,α'). *Ἀλλοιῶς, νύχτα-μεσάνυχτα, βρέχει-χιονίζει, ὁ Θέμος θάρθῃ, καὶ ἂν ἀκόμα πρόκειται νὰ γυρίσῃ πεζὸς σπῖνι του* Τρ. 284 (πρβλ. § 245,4,β'). *Καὶ νὰ σὲ καλῶ, πίσω μὴ γυρίσης* Χαϊζόπ. Ἀνθολ. 489. *Καὶ νὰ θέλῃ, δὲν μπορεῖ νὰ τὸ κάμῃ. Ἡ Δόλα, καὶ καταμεσῆς στὴ θάλασσα νὰ τὴ ριζέῃς, δὲν πνίγεται* Τρ. 191. *Αὐτός, καὶ νὰ γεράσῃ, ὁ ἴδιος θά'ναι. Καὶ νὰ ἐρθῇ τώρα, τίποτε δὲν ὠφελεῖ. Τὴ χειρότερη δυστυχία νὰ βρῇς, σφουγγαροῦς νὰ μὴ γένῃς* Λπ. 87 (πρβλ. § 245,4,α'). *Ὁ κόσμος νὰ χαλάσῃ, αὐτὸς θὰ κάμῃ αὐτὸ ποὺ θέλει* βλ. καὶ Πάσσ. 257, 25 (πρβλ. § 199,2). *Δὲν τὸν παίρνω, νὰ ξέρω πὼς θὰ μὲ κάνῃ χουσή. Ὅλα τοῦ κόσμου τὰ καλὰ νὰ τᾶχω, τί τὰ θέλω (=κι' ἂν πρόκειται νὰ τὰ ἔχω ὅλα τὰ καλὰ κλπ.)* Πάσσ. Δίστ. 677. *Τὸ μῆλο χίλια γρόσια νὰ ἔχῃ, νὰ τὸ καθαρίζῃς τὰ χλάδι ἕναν παρῶ νὰ ἔχῃ, νὰ μὴν τὸ καθαρίζῃς (=ἔστω καὶ χίλια γρόσια νὰ ἔχῃ κλπ.)* λ.λ. *Καὶ νὰ γυρίσω τώρα στὸ νησί, πάλι δὲ θὰ ἡσυχάσω* Λπ. 24. *Καὶ οἱ γονεῖς μου νὰ μὴ σὲ θέλουν, ἐγὼ θάρθω νὰ σὲ πάρω* Μβ. 436. *Καὶ νὰ μὲ καλέσουν, δὲ θὰ πάω* (πρβλ. § 245, 4,α'). *Μετ' ἐσένα θέλω νά 'μαι, καὶ στὴν ἐρημιὰ νὰ πᾶμε (=κι' ἂς πᾶμε, κι' ἂν πρόκειται νὰ πᾶμε)* Θ.Χρ. 54. *Ἀμα ἰδοῦν ἕνα κορίτσι ἀπροσπάτετο, ἂς εἶναι μακάρι καὶ Παναγία, ὁ ἕνας θὰ πῇ τὸ κοντό του κι' ὁ ἄλλος τὸ μακρὸ του* Τρ. 185 (πρβλ. § 198,2). Βλ. καὶ § 248.

5. Τελικὲς προτάσεις.

§ 254. Τελικὲς προτάσεις λέγονται οἱ δευτερεύουσες προτάσεις, ποὺ εἰσάγονται μὲ τὸν τελικὸ σύνδεσμο *γιανὰ* ἢ μὲ ἀπλὸ τὸ *νὰ*, καὶ ποὺ ἐκφράζουν (τὸ τέλος, ἥτοι) τὸ σκοπὸ μιᾶς πράξεως: *Τὰ παιδιὰ πηγαίνουν στὸ σχολεῖο, γιὰ νὰ μάθουν γράμματα.* Ἀκουσε νὰ σοῦ πῶ, *τὶ νὰ κάνῃς, νὰ σωθῇς* (=γιατὶ σωθῇς) Π.Μ. 141. *Σπείρε, νὰ θερίσῃς, λέει ἕνας λόγος* (=γιατὶ θ.) Ρδδ. 25. *Ὁ Ἰωνᾶς ἔσκυψε πρὸς τὸ εἰκόνημα, νὰ μὴ φανοῦν οἱ λογισμοί του* (=γιατὶ νὰ μὴ φανοῦν) Ζ.Π. 19 βλ. καὶ Ε. 167,3. 169,5. 172,17. 185,6.

Όταν εκφέρεται αποφαστικῶς μιὰ τελικὴ πρότασις, τότε μπορεῖ νὰ εἰσάγεται καὶ μὲ ἀπλὸ τὸ μὴ ἀντίς μὲ τὸ **γιανὰ μὴ** ἢ τὸ **νὰ μὴ** (§ 237): *Φρόντισε νὰ κλείσουν καλὰ τὴν πόρτα, μὴν κρυώσῃ ὁ Φανῆς (=γιανὰ μὴν κρυώσῃ)* Τρ. Δ. 56.

§ 255. Οἱ τελικὲς προτάσεις κανονικὰ ἐκφέρονται σὲ ὑποτακτικὴ, (σὲ ὁποιονδήποτε χρόνον καὶ ἐγκλισι κί' ἂν εἶναι τὸ ρῆμα τῆς προτάσεως, ἀπ' τὴν ὁποίαν ἐξαρτῶνται): *Ἡ κυρία Δόλα δὲν ἀφήνει νὰ χτυπᾶμε τὴν πόρτα, γιανὰ μὴν ξυπνᾶμε τὸ Μπέμπη* Τρ. 246. *Πᾶρε καὶ μιὰ ἀναμμένη λαμπάδα, νὰ βλέπῃς στὸ δρόμο, καὶ πάτει γερά, νὰ μὴ σπάσῃς τὰ σταμινιά* Ππδ. Α', 95. *Πρέπει νὰ μὴ διστάσῃς νὰλλάξῃς ἰδέες, γιανὰ μὴ σὲ γελοῦν τὰ πλήθη* Τριαντ. 18. *Φοροῦσε κί' ἓνα μεταξωτὸ μαντήλι στὸ λαιμό, γιανὰ μὴν κρυώσῃ* Τρ. Δ. 99. *Οἱ φιλενάδες πρόσμεναν, γιανὰ δεχτοῦν τὸ βρέφος* Σικελ. 162. *Ὁ γιατρὸς ἄνοιξε τὸ βιβλίον, νὰ γράψῃ* Τρ. 246. (Βλ. καὶ τὰ παραδείγματα τῆς § 254).

Πολλὲς φορὲς ὅμως ἡ τελικὴ πρότασις ἐκφέρεται σὲ ὀριστικὴ παρατακτικῶν, ἀντίς νὰ ἐκφέρεται σὲ ὑποτακτικὴ (χρόνον ἀορίστου ἢ σπάνια ἐνεστώτα).

Αὐτὸ γίνεται

1) Ἀπὸ ἔλξι τοῦ ρήματος τῆς τελικῆς προτάσεως πρὸς τὴν ἐγκλισι τοῦ ρήματος τῆς κυρίας προτάσεως, τὸ ὁποῖον εἶναι σὲ ὀριστικὴ χρόνου ἱστορικοῦ (§ 170, 4,β, Σημ.): *Γιάννο, δὲν εἶχες γυναικα, γιανὰ ὅ' ἐκλαιγεν;* (ἀντίς: γιὰ νὰ σὲ κλάψῃ) Ε. 79,9. *Μπόρεσε νὰ πάρῃ δανεικὸ λίγο ἀλεύρι, γιανὰ ζύμωνε παραμονὴ τὰ ψωμιά της* (ἀντίς: γιὰ νὰ ζυμώσῃ) Ἡθ. 113. *Ἦρθε ἡ Καλυψώ, ἀλλὰ δὲν ἤξερα ποῦ εἶχες τὸ χιλιάρικο, νὰ τῆς τὸ ἔδινα* (ἀντίς: νὰ τῆς τὸ δώσω). Πρβλ. § 239,2 καὶ § 242,2.

2) Ἀνεξαρτήτως τοῦ χρόνου καὶ τῆς ἐγκλίσεως τοῦ ρήματος τῆς κυρίας προτάσεως, ὅταν πρόκειται νὰ ἐκφραστῇ σκοπὸς ἀπραγματοποιήτος ἢ σκοπὸς ποὺ παρουσιάζεται, ἀπὸ κεῖνον ποὺ μιλεῖ, σὰν μιὰ ἀπλὴ σκέψις του: *Ἦθελα νὰ ἦτον ξυπνητὸ τὸ παιδί, νὰ τὸ βύζαινα* (=γιανὰ τὸ βύζαινα—γιανὰ τὸ βυζάξω) Ππδ. Φόν. 95. *Νὰ 'χα τὰστήθι μου γυαλί, νὰ 'γλεπες τὴν καρδιά μου* (=γιανὰ ἔβλεπες—γιανὰ βλέπῃς) Πάσσ. Δίστ. 639· (πρβλ. Δίστ. 635: *Νὰ 'τον τὸ στήθος μου γυαλί, νὰ βλέπῃς τὴν καρ-*

διά μου)· βλ. καὶ Ε. 180,1 (προβλ. § 190,2,β'). Ἔπρεπε **να ἦσουν** καὶ σὺ ἐκεῖ, **γιανὰ ἐβλεπες** τί ἔκανε. **Μακάρι να εἶχα** ἐγὼ λεπτά, **να σοῦ ἔδινα** (=να σοῦ δώσω—ἀλλὰ δὲν ἔχω). Δὲν εἶν' ἡ Σοφία ἐδῶ, **να σᾶς ἔδινε** τὸ σχέδιο, **να τὸ ἐβλέπατε** (=να σᾶς δώση, **να τὸ ἰδῆτε**). **Πήγαινε να ἰδῇς** ἂν ἔχει ὁ μανάβης πατάτες, **να παίρναμε** καμιά δακὰ (=γιανὰ παίρναμε—γιαὶ **να πάρουμε** ἂν εἶναι καλὲς κλπ. Προβλ. § 245,3).

Σημ. Κάποτε μιὰ τελικὴ πρότασις, ποὺ εἰσάγεται μὲ τὸ **γιανὰ** χρησιμοποιεῖται, γιανὰ δηλωθῇ ὅχι ἀπλῶς κάποιος ἐπιδιωκόμενος σκοπὸς ἀλλὰ ἓνα πραγματικὸ γεγονός, ἥτοι κάτι ποὺ ἔγινε: Ἐφυγε σὰ ξένα, **γιανὰ μὴ ξαναγυρίσῃ** πιά (=καὶ δὲν ξαναγύρισε πιά). Κάτι θάπαθε ὁ Προκόπης, **γιανὰ μὴν ἐρθῇ** (=καὶ δὲν ἦρθε) Διλ. 23. Προβλ. Βεν. 87: Ἡ φάμι-
λια χρεώθηκε, **γιανὰ ἀγοράσῃ** καινούργια ἀγκίστρια (=γιανὰ ἀγοράσῃ· καὶ ἀγόρασσε).

6. Βουλευτικὲς προτάσεις.

§256. Βουλευτικὲς προτάσεις λέγονται οἱ δευτερεύουσες προτάσεις, ποὺ εἰσάγονται μὲ τὸ μόριο **να** (τὸ ἀχρωμάτιστο σημασιολογικῶς) καὶ ποὺ χρησιμεύουν ὡς συμπλήρωμα τῆς ἐννοίας εἴτε ἐνὸς ρήματος εἴτε μιᾶς ὁλόκληρης φράσεως εἴτε ἐνὸς ἀπλοῦ ὀνόματος οὐσιαστικοῦ ἢ ἐπιθέτου ἢ μιᾶς ἄλλης λέξεως.

Ἔτσι μιὰ βουλευτικὴ πρότασις χρησιμοποιεῖται

1) ὡς **ἀντικείμενο** ἐνὸς ρήματος. Καὶ τέτοια ρήματα, ποὺ συντάσσονται μὲ πρότασι βουλευτικὴ ὡς ἀντικείμενό τους, εἶναι πολλὰ καὶ διάφορα κατὰ τὴ σημασίαν, ἥτοι

α') τὰ ρήματα βύλομαι(=), θέλω, ἐπιθυμῶ, ὀρέγομαι, ποθῶ, ἀπαιτῶ, ἀξιοῦ, ζητῶ, παρακαλῶ, δέομαι, εὐχομαι, καταρεῖομαι· καὶ ὅσα ἄλλα ἔχουν συγγενὴ μὲ αὐτὰ σημασία, ὅπως ἐπιμένω, ἐννοῶ (=θέλω, ἀπαιτῶ), δέχομαι, καταδέχομαι, γνισάζομαι, φροντίζω, βάνομαι (ἀόρ. βάλθηκα), κάνω (=), ἐπιχειρῶ, προσπαθῶ, πάσχω ἢ πασκίζω, τολμῶ, κοιτάζω, προσέχω, ἀγωνίζομαι· λέω (=παραγγέλλω· σκέπτομαι, θεωρῶ καλὸ κλπ.), προτείνω, συμβουλεύω, προτρέπω, ἀναγκάζω, φορτώνομαι, ἀπειλῶ, φοδερίζω, γνέφω, ὀδηγῶ, δείχνω, μαθαίνω(=), διδάσκω, βιάζω, διατάζω, ἐξορκίζω, στέλνω(=), παραγγέλλω, μηνῶ, εἰδοποιῶ, ἀφήνω, ἐπιτρέπω, ἀποτρέπω, ἀπαγορεύω, ἐμποδίζω, ἐναντιώνομαι, ἀρνίεμαι, προτρέφομαι, προθυμοποιούμαι, τάζω, ὑπόσχομαι, δμῶνω, ὀρκίζομαι, σκο-

πεύω, σχεδιάζω, έτοιμάζομαι, φτιάνομαι, βιάζομαι, αποφασίζω, συλλογίζομαι, λογαριάζω, σκέπτομαι, προτίθεμαι, είμαι(=), μέλλω, προορίζομαι, έχω (=θέλω), άνυπομονώ-περιμένω, καρτερώ, έλπίζω, πιστεύω, κ. ά. τ. (Κυρίως βουλευτικές προτάσεις): **Νά τρέξω βούλομαι** κι' εγώ στο πανηγύρι Α.Ζ. 65· βλ. και Ε. 171,3. **Ένα λόγο θέλω νά σου πώ** Ζ.Π. 54. **Έζητούσε** με μίαν βέργαν **νά φθάση και νά ταράξη** τó νερόν Ππδ. Φόν. 122. **Έννοούσε νά τόν γυρίση πίσω** Ζ.Π. 21. **Βάλθηκε** ή Ροδή **νά** τοῦ τοιμάση τήν καλύτερη πίττα Χ.Θ. 59. **Βάλθηκε** **νά** ανακαλύψη και τó έσχατο μυστικό τών πραγμάτων Παπαν. 166. **Προσπαθεῖς** ματαιώς **νά μ' άγκαλιάσης** Κάλλβ. 53· βλ. και Τρ. 76. **Κόιταξε** **νά** πής τήν αλήθεια Ήθ. 106. **Είπε** ή μεγάλη Κυρία **νά** 'ορθετε σίτι Τρ. 103· βλ. και Πάσσ. 271, 24. **Δέω** **νά** μὴν άρχίσω τέτοιο χαβά Ζ.Π. 169. Τό βάρος μου φαινόταν πούπουλο κι' **έλεγα** **νά** μὴν τελειώση ό δρόμος (=εύχόμεον νά μὴν κλπ.) Τρ. Δ. 81. Τό συγγενολόγι του **φοβερίζουν** **νά** κάψουν και **νά** σκοτώσουν Πα. 76. **Έταξα** **νά** πάω καλόγερος Τρ. Δ. 84. Σου **υπόσχομαι** **νά** μὴ σέ πειράζω Άμ. 6. Τό παιδι **έκανε** (=άποπειράθηκε) **νά** φύγη Έρσ. 247. **Έτοιμάζονταν** **νά** φύγη Τρ. 77. Στο γυρισμό **λογαριάζουν** **νά** περάσουν άπ' τήν Άθήνα Έρσ. 230. **Έτσι αποφάσισε** **νά** άρραβωνιαστή Ήθ. 89. **Έχω** κάτι **νά** σου πώ Τρ. 109. **Ο** καπετάν Θανάσης **έχει** **νά** μιλήση Βλαχ. 67. **Έχουν** **νά** ποῦν πώς τά χρώματα θορυβούνε κάποτε περισσότερο άπό τούς ήχους Χάρ. Μ. 54. **Εγώ είμαι** **νά** πεθάνω και σὺ στολίζεσαι (=μέλλω νά πεθάνω) Φωρ. 2, 284.

β') τὰ ρήματα όφείλω, χρεωστῶ, αναγκάζομαι, υποχρεώνομαι, έχω(=), υποχρεοῦμαι—άρχοῦμαι, περιορίζομαι—ντρέπομαι, φοβοῦμαι, σκιάζομαι κ. ά. τ.: **Όφείλεις** **νά** τοῦ δώσης ίκανοποίησι. **Υποχρεώθηκε** **νά** πάη μόνος του. **Δέν έχει** **νά** δώση λόγο σέ κανένα Πα. 142. **Αρκέστηκα** **νά** τοῦ γράψω δυό λέξεις μόνο. **Νά** πάη πίσω **ντρέπεται**, **νά** πάη έμπρός **φοβάται** Ε. 70, 24· βλ. και Πάσσ. 66,3.

γ') τὰ ρήματα δύνομαι (=), μπορώ, εύκολύνομαι, δυσκολεύομαι, άργῶ, αξίζω, δικαιούμαι, άδειάζω (=), εύκαιρῶ, κατορθώνω, καταφέρνω, εύτυχῶ, έχω (=μπορῶ)—ξέρω, μαθαίνω, συνηθίζω, λησμονῶ, ξεχάνω κ.ά.τ.: **Δύνεσαι**, μαῦρε μου, **νά** βγάλης τήν κυρά σου; Ε. 59,11. **Η** άγάπη **δέν μπορεί** τή θύμηση **νά** σβήση Καζαντζ. Άνθολ. 116. **Νάγαπήσω** **δέν μπορῶ** τῆς ξενιτειᾶς τόν τάφο Άδάν. 26. **Δέν αξίζω** **νά** βασιλεύω Μ. 416. **Η** εξήγηση τοῦ γραπτοῦ λόγου

ἔχει πολλά **νὰ** κερδίση ἀπὸ τὴν ἐρμηνευτικὴν τοῦ ζωντανοῦ διαλόγου Γεωργ. 186. **Δὲν εἶχε** ἄλλου **νὰ** περάσῃ Μβ. 499. **Τῶναιρό** της δὲν **ἄργησε** **νὰ** διαλύσῃ Ἡθ. 47· βλ. καὶ Τρ. 272. Πάσσι. 539,4. **Ξέρει** **νὰ** διαβάξῃ καὶ **νὰ** γράφῃ. **Ἐμαθε** **νὰ** παίξῃ βιολί. Ἡ πλούσια **συνήθισε** **νὰ** μὲ ἀναπληρώσῃ Τρ. 272· βλ. καὶ 216. **Συνήθισαμε** ἀπὸ παιδιὰ **νὰ**κοῦμε στὴν ἐκκλησίαν τὸ Εὐαγγέλιον καὶ τὸν Ἀποστολὸν Τριαντ. 36. **Δὲ θὰ** **ξεχάσω** στὸ μυλὼν **νὰ** πῶ τὴν ἱστορίαν τοῦ μύλου Ἀθάν. 43. **Δυσκολεύεται** **νὰ** πληρώσῃ τώρα ἀμέσως. Αὐτὸς **δικαιούται** **νὰ** λάβῃ περισσότερα. **Κατάφερε** **νὰ** πάῃ κι' ὁ Πέτρος μαζί του. **Εὐτύχησε** **νὰ** κάμῃ ἕναν πολὺ καλὸν γαμπρό.

δ') τὰ ρήματα αἰσθάνομαι, νοιώθω, καταλαβαίνω, βλέπω, ἀκούω, βρίσκω—φαίνομαι, φαντάζομαι κ.ἄ.τ.: **Αἰσθάνεται** **νὰ** ξυπνήσῃ μέσα του τὸ μῖσος κατὰ τοῦ ἐχθροῦ Κμπ. 310. Ὁ βυζαντινὸς Θεοτοκόπουλος **ἐνωθε** **νὰ**λλοιώνεται σύρριζα μέσα στὴ νέα παιδεία Πρεβελ. 20. **Ἄξαφνα** **βλέπω** **νὰ** ἔμαι ὁ τελευταῖος, ὁ μόνος Καρυωτ. Ἀνθολ. 150. **Εἶδα** μπροστά μου **νὰ** βαδίξῃ ἥσυχά ἥσυχά ὁ κύρ-Θεμελῆς Τρ. 27. **Καὶ** **νὰ** διαβαίνουν **εἶδες** πολλὰς χιλιάδας ἄνθρωποι μὲ μακρυνὲς πατριδες Ἀθάν. 33. **Ἄκουσες** **νὰ** σφυρίζῃ ἕνα καλάμι Ἡλ. 20. Οὔτε μιὰ φορὰ δὲν **ἄκουσε** **νὰ** μιλήσουν γιὰ τὸν Περδικάρη Χάρ. Μ. 26. **Δὲ φαίνεστε** **νὰ** συμφωνήτε Ζ.Π. 34. **Δὲν ἐφαίνεται** **νὰ** ἔναι πολὺ πιομένος Ππδ. Β'. 24. **Φαντάσου** **νὰ** μιλοῦνε οἱ κότες Μβ. 496· βλ. καὶ 450 καὶ Τρ. Δ. 106.

Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὅμως τὰ ρήματα τῆς τάξεως αὐτῆς πρὶν ἀπ' τὴ βουλευτικὴ πρότασι ἔχουν καὶ μιὰ αἰτιατικὴ (ὀνόματος προσώπου ἢ πράγματος) ὥς πρῶτο ἀντικείμενό τους, καὶ ἡ βουλευτικὴ πρότασις ὕστερ' ἀπὸ αὐτὰ φανερώνει ἕνα πραγματικὸ γεγονός: Ὁ Θεοφάνης ἐνωίωσεν ὅλην τὴν ἀντρικὴν του **φιλοτιμίαν** **νὰ** γκρεμίζεται (=ὅτι γκρεμιζόταν) Ζ.Π. 141· βλ. καὶ Πα. 104. **Ἄξαφνα** ἐνωίωσα **ἕνα** **χέρι** **νὰ** περνᾷ κάτω ἀπὸ τὸν ἀγκῶνα μου (=ὅτι ἕνα χέρι περνοῦσε) Τρ. 182. **Καὶ** βλέπω **ἀνθρώπους** **νὰ** πέφτουνε στὰ καθαρὰ νερὰ Ἡλ. 37. **Θὰ** ἰδοῦμε **τις** **ἀμυγδαλιὰς** **νὰ** ἀνθίσουν Σεφέρ. 84. **Εἶδε** **τὴ** **βασιλοπούλα** **νὰ** χιενίζετο Μβ. 422· βλ. καὶ Τρ. Δ. 26. **Κεῖ** ποὺ συλλογίζετο, βλέπει **τὸν** **ἥλιο** **νὰ** λάμπῃ Π.Μ. 30. Ὁ Θωμίδης κοιτοῦσε **τὴ** **γυναῖκα** του **νὰ** κλαίῃ καὶ χαμογελοῦσε. Ἡθ. 85. **Θὰ** σὲ βλέπω στὸ καρυδένιον τραπέζι **νὰ** διαβάξῃς τοῦτες **τις** **φυλλάδες** Μυρ. 12. **Ἄκουσε** **τὴ** **λάμνισσα** **νὰ** κλαίῃ Μβ. 470. **Ἐκεῖ** πρωτάκουσα **τὸ**

ἀηδόνι **νὰ** **κελαηδῇ** Σκίπ. 45. "**Ἀκουσα τὴ φωνή σου νὰ** **μὲ** **κράξης** **καὶ** **πῆγα νὰ** **πεθάνω** Βλάχ. 100· βλ. καὶ Λιλ. 16 καὶ Ζ.Π. 134-135. Βυ. 49. Τρ. Δ. 57. Τρ. 269. **Βοῆκα τὴν ἀφεντιά της νὰ** **γκρινιάξῃ** **μὲ** **τὴ** **μαγεύρισσα** Τρ. 250· βλ. καὶ Πάσσ. 401, 14. **Συλλογίστηκε τὸν ἄν-τρα** **της τὸν** **πηγαδᾶ νὰ** **ξεπροβάλλῃ** **τὸ** **δειλινὸ** **ἀπὸ** **τὰ** **βάθη** **τῆς** **γῆς** **στάζοντας** **λάσπη** **καὶ** **νερὸ** Ζ.Π. 50.

Σημ. Καὶ τῶν ἄλλων τάξεων μερικά ρήματα συντάσσονται κάποτε ἔτσι μὲ μιὰ αἰτιατική (δνόματος προσώπου ἢ πράγματος) ὡς πρῶτο ἀντικείμενόν τους καὶ κατόπιν μὲ πρότασι βουλητική: "**Ἀφήνει τὸ φα-γὶ** **της νὰ** **καίγεται** Ζ.Π. 52. **Τὸν ἐξόρκισε νὰ** **μὴν** **τὸ** **πῇ** **σὲ** **κανένα** Ζ.Π. 22. **Πολλὴν ὥρα** **περίμεναν τὴ νύφη νὰ** **παρουσιαστῇ** **Ἡθ.** 91· βλ. καὶ Ππδ. Α', 86. "**Εβάρ-λανε τὴν ὁμορφὴ** **Ἑλένη νὰ** **κάθεται** **μέσα** Μβ. 453. "**Ἡ** **δροσιὰ** **τῆς** **νύχτας** **ἔκανε** **τὰ** **φύλλα νὰ** **λάμπουν** Βεν. 141 **Ἀντὴ ἡ ἐλπίδα τὸν** **ἔκανε νὰ** **(ἡ)συχάσῃ** **Ἡθ.** 90. **Δὲν** **ἀφήνει τίποτε νὰ** **μὴν** **τὸ** **πειράξῃ**.

ε') τὰ ρήματα βαρύνομαι, σιχαίνομαι, ἀηδιάζω, (δὲ) χορταίνω, τρελλαίνομαι, ἀπορῶ, χαίρομαι, λυποῦμαι, δυσαρεστοῦμαι, τρέμω, ζαλι-ζομαι - κουράζομαι, ὑποφέρω κ. ἄ. τ.: "**Ἐβαρέθηκε νὰ** **περιμένη** Μβ. 501. "**Εγὼ** **σιχάθηκα νὰ** **κούω** **περισσότερο** **καὶ** **σηκώθηκα** Τρ. Δ. 89. "**Ὁ** **νοῦς** **μας** **δὲν** **ἐδείλιασε** **ποτὲ νὰ** **Σὲ** **ἀκλουθᾷ** Σικελ. 66. **Δὲ** **χορ-ταίνω νὰ** **σᾶς** **βλέπω** Σικελ. 202· βλ. καὶ Τρ. Δ. 35. **Χαίρουμε νὰ** **βλέπω** **Ἑλληνικὸ** **στρατὸ** **Ψυχ.** 254. "**Ὁ** **ἀδερφός** **μου** **θὰ** **χαρῇ** **πολὺν** **νὰ** **σᾶς** **ἰδῇ** Τρ. 188. **Λυπᾶσαι νὰ** **μᾶς** **χωριστῆς** Μβ. 459· βλ. καὶ Πα. 138. Τρ. Δ. 99. "**Ετρεμα νὰ** **τὴ** **συλλογίζομαι** **κοντά** **μου** Τρ. Δ. 58. **Κουράστηκα νὰ** **τὰ** **λέω** **καὶ** **νὰ** **τὰ** **ξαναλέω**. **Σαστίζω** **ἐγὼ** **καὶ** **ἀπορῶ νὰ** **βλέπω** **τὴν** **καρδιά** **σου** **τόσο** **σκληρῇ** **καὶ** **ἀπονη** Πάσσ. Δίστ. 840.

στ') τὰ ρήματα ἀρχίζω, ἐξακολουθῶ, παύω, παραλείπω, ἀφήνω-προλαβαίνω, προφταίνω-κοντεύω, πλησιάζω, κινδυνεύω, καταντῶ, καταλήγω κ. ἄ. τ.: "**Ἀρχίζει νὰ** **νακατώνεται** **ἡ** **πρώτῃ** **μὲ** **τὴν** **τρίτῃ** **κλίση** **Τριαντ.** 6. "**Ετρεξε μέσα** **κὶ** **ἄρχισε νὰ** **ντύνεται** Ζ.Π. 118. "**Ἐξα-κολούθησαν ὅλοι νὰ** **μοῦ** **φέρωνται** **ἔτσι** Τρ. 260. **Τὸ** **θεριὸ** **σταμά-τησε νὰ** **παλεῦῃ** Βεν. 144. "**Ἀργοῦσαν νὰ** **δειπνήσουν** **Χάρ.** Μ. 19. "**Ὁ** **νοῦς** **τοῦ** **δούλου** **ἀνθρώπου** **δὲν** **πρόφταινε νὰ** **ἰδῇ** Σικελ. 48. **Κόν-τευε νὰ** **πεθάνῃ** Π.Μ. 60. **Δὲν** **παραλείπω νὰ** **προσθέσω** **καὶ** **τοῦτο**. **Κινδυνεύει νὰ** **χάσῃ** **ὅλη** **τὴν** **περιουσία** **του**. **Κατάντησε νὰ** **ζητιανεύῃ** **στοὺς** **δρόμους**. Βλ. **Ἡθ.** 62.

2) ως υποκείμενο

α') άπροσώπων ρημάτων. Τέτοια ρήματα συντασσόμενα με βουλευτική πρότασι ως υποκείμενό τους είναι αρκετά, με σημασία τὰ περισσότερα συγγενή με τὰ παραπάνω ρήματα, όπως: (μὲ) μέλει, (μὲ) γνιιάζει, (μ') ενδιαφέρει, (μὲ) συμφέρει - άπαιτείται, χρειιάζεται, πρέπει, άρμόζει, (δέν) ταιριιάζει, άξιάζει, ώφελει - (τί) σημαίνει - μπορεί, γίνεται, επιτρέπεται, (δέν) αποκλείεται - άποφασίστηκε, (δέν) άκούστηκε - είναι (=), πρόκειται, μέλλει, ένδέχεται, μένει, υπολείπεται, λίγο λείπει, λίγο έλειψε - (δὲ) φαίνεται, (δὲ) μοιάζει - συμβαίνει, τυχαίνει, λαχαίνει - καταντᾶ, καταλήγει - άρκει, φτάνει - (μοῦ) έρχεται, (μοῦ) κατέδηκε, (τοῦ) βουλήθηκε κ. ά. τ. (Βλ. § 64, § 76 καί § 169):

Δὲ μὲ μέλει νὰ ξοδέψω ὅσα κι' ὅσα μὲ μέλει νὰ τελειώσῃ γογγύρα αὐτὴ ἡ δουλειά. **Νὰ** βραχῇ δὲν τὸν ἔμελε Λπ. 154. **Μ' ενδιαφέρει** πολὺ **νὰ** μάθω τί γίνεται αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος. **Χρειιάστηκε νὰ** βρεθῇ ἓνας ὑπάλληλος Τρ. 259. **Δὲν πρέπει νὰ** συλλογίζεσαι τόσο πολὺ, **πρέπει νὰ** αἰσθάνεσαι (Σολωμ.) Κμπ. 142· βλ. καί Ἔρσ. 271. **Πάντα άξιάζει νὰ** πολεμᾷ κανεὶς γιὰ τὴ λεφτεριά Μυρ. 16. Ἔσεῖς δὲ θὰ καταλάβετε ποτὲ τί σημαίνει **νὰ** ἐξουσιάζῃ κανεὶς ἄνθρώπους Ζ.Π. 37. **Μπορεῖ νὰ** εἶναι κι' εἶτοι Ροδ. 25. **Δὲ γίνεται νὰ** μὴ ξέρῃς Ξεν. 244. **Γίνεται νὰ** μὴ σ' άγάπησε κανένας; (=εἶναι δυνατό νὰ μὴ κλπ.) Ππδ. Γ', 84. **Εἶναι Ρῶσος ὑπήκοος· δὲν επιτρέπεται νὰ** τὸν τίξῃ κανεὶς Τρ. 63. Οἱ γάμοι τοὺς **άποφασίστηκε νὰ** γίνουν τὴν Κυριακῇ· προβλ. Ἡθ. 16. **Ἄν εἶναι νὰ** ῥθῇ, θὲ νὰ ῥθῇ (=ἂν πρόκειται νὰ) Οὐρ. Ἀνθολ. 288· βλ. καί Χάρ. Μ. 21. **Ἐνα τέρμα, πὺν πάντα θὰ** τὸ δνερεύεται, μὰ πὺν ποτὲ **δὲν εἶναι νὰ** τὸ φτιάσῃ (=δὲν πρόκειται νὰ) Κακρ. 36. **Μὰ εἶναι νὰ** τρελλαθῇ κανένας (=ὑπάρχει κίνδυνος νὰ) Ροδ. 7. **Ἦτον νὰ** ξεκινήσουν στὶς τέσσερεῖς (=ἐπρόκειτο νὰ) Ἔρσ. 158. **Εἶχαν φτιάσει στὰ τελευταῖα δέντρα καὶ ἦταν νὰ** μποῦν στὸ μεγάλο δρόμο Χάρ. 11· βλ. καί Κμπ. 314· 315 καὶ προβλ. Μβ. 453: **εἶναι** πολλὴ τσουνκίδα **νὰ** βγῇ. **Δὲν πρόκειται νὰ** γράψω τὴν αὐτοβιογραφία μου Τρ. 125· βλ. καί Μπ. 24. **Ὁ καιρὸς ἦταν νὰ** γυρίσῃ στὴ βροχῇ Βεν. 117. **Ὁ Θεὸς μᾶς καταράστηκε καὶ μέλλει νὰ** χαθοῦμε Λ. Ε', 74. **Ἐβαζε τὸ κουνδούνι καὶ λίγο ἔλειψε νὰ** ξυπνήσῃ ὁ δράκος Π.Μ. 116· βλ. § 188, Σημ. β'. **Ἐτυχε νὰ** μᾶς μιλήσουν γιὰ σᾶς Τρ. 280. **Κατάντησε νὰ** καθυστερῶ μεροκάματα ἐβδομάδων Τρ. 218· βλ. καί Λπ. 139. **Ἄρκει νὰ** ἔχῃ τάλαντον (Κακλ.) Κμπ. 345.

Φτάνει νὰ βλέπω αὐτοὺς εὐτυχισμένους Τρ. 91· βλ. καὶ Τρ. Δ. 56.
Μοῦθρονιαν νὰ σκοτωθῶ γιατὸ Τρ. Δ. 79. Στὴν ἀρχὴ **μοῦ ἤρθε** νὰ
 γελᾶσω μ' αὐτὰ Τριαντ. 17. **Τί σοῦ ἤρθε** νὰ βγάλῃς βιβλίον; Χάρ. Μ.
 34. **Τσοῦ** (=τοὺς) **ἐβουλήθηκε** νὰνεβοῦνε σὲ μιὰ συκιὰ Μβ. 490·
 βλ. καὶ Πα. 3. **Τέλος βρέθηκε** νὰ τὸν ξέρεῖ ἓνα φουρνιάρουλο Τρ. 147.

Σημ. Τὸ εἶναι μὲ βουλευτική πρότασι ὡς ὑποκειμένον του, ἐκτὸς
 ἀπ' τὴ σημασίᾳ τοῦ πρόκειται, παίρνει καὶ ἄλλες διάφορες σημασίες:
 "Ἦτανε νὰ κλαῖς ἀπὸ χαρὰ (=ταίριαζε νὰ) Ἡθ. 91· βλ. καὶ Χ.Θ. 35. **Τί ἦταν**
 τώρα δὲ στὴν ἡσυχία τῆς δουλειᾶς του νὰ τὸν θυμηθῇ; (=τί χρειαζόταν νὰ) Ζ.Π.
 17. **Μὰ εἶναι** νὰ μὴ γελᾷσῃ κανεὶς; Ξεν. 244. (Πρβλ. **μὰ μπορεῖ** νὰ μὴ γελᾷσῃ
 κανεὶς;)

β') ἀπροσώπων ἐκφράσεων, ποὺ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον
 ἀποτελοῦνται ἀπ' τὸ **εἶναι** καὶ κάποιο ὄνομα οὐσιαστικὸ
 (ἄναρθρο), ὅπως ὥρα, καιρὸς, εὐκαιρία, περίστασις, εὐκολία, ἀνάγκη,
 βία - κίνδυνος, φόβος, θαῦμα, φρίκη, χαρὰ, λύπη, τιμὴ, εὐτυχία, ἁμαρτία,
 ντροπὴ, κρῖμα, κ. τ. τ. ἢ ἀπὸ τὸ **εἶναι** καὶ κάποιο οὐδέτερο ἐπί-
 θετο (ἄναρθρο), ὅπως καλὸ, κακὸ, σωστὸ, δίκαιο, ἄδικο, φρόνιμο,
 φοβερό, παράξενο, ὥραϊο, λυπηρό, περιττό, περίεργο, πιστευτό, ἀπί-
 στευτο, δυνατό, ἀδύνατο, εὐκολο, δύσκολο, φυσικό, πιθανόν, ἐνδεχό-
 μενον, ἐπόμενον, γραφτό, μοιραῖο, πεπρωμένο, κ.τ.τ. ἢ ἀπὸ τὸ **εἶναι**
 κι' ἓνα τροπικὸ ἐπίρρημα, σὰν τὸ καλὰ, καλύτερα, (κάλλιο),
 ὥραϊα, ἄσχημα κ. τ. τ.: **Εἶναι ὥρα** νὰ πᾶς ἀπάνω νὰ εἰσπρασιῇς Τρ.
 140. **Δὲν εἶναι καιρὸς** νὰ ἐπιχειρήσῃς τέτοιες δουλειές· βλ. Πάσσ. 118,
 4 καὶ Φωρ. 1, 126. **Τί ἀνάγκη (εἶναι)** νὰ λέω φέμματα; Ξεν. 249.
Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ῥθῃς πρῶτ' Τρ. 65. **Δὲν εἶναι** καμιά **βία** νὰ
 μοῦ ἀπαντήσῃς αὐτὴ τὴ στιγμή Τρ. 282. **Χαρὰ** τῆς γυναικας του **ἦτον**
νὰ τὸν βοηθῇ σὲ κάθε ἐργασία του Ἔρσ. 20. (**Εἶναι**) **ἁμαρτία** νὰ τὸ
 λὲς (αὐτό), εἶπε ὁ παπᾶς Βλαχ. 59· βλ. καὶ Ππδ. Α', 83. **Ντροπὴ (εἶναι)**
 στὰ νῦα, νάφῃνουν πίσω τὰ γεράματα Πα. 43. **Εἶναι** **κρῖμα(ς)** νὰ
 χαθῇ τέτοιος ἄγγελος Μβ. 428· βλ. καὶ Ἔρσ. 259 καὶ 292. Τρ. Δ. 46.
Δὲν εἶναι δίκαιο νὰ ᾗχετε παράπονα ἀπὸ τὸν κύριο Θέμο Τρ. 163. **Τί**
παράξενο ὅμως τίποτις ἄλλο νὰ μὴ θυμοῦμαι Ἐφταλ. 15. **Εἶναι** **γρα-**
φτό τυφλὸς νὰ μείνω Ω.Γ. 12. **Εἶναι** **μοιραῖο** νὰ μᾶς λείπῃ τὸ γέλιο
 αὐτὸ σήμερα Πολίτ. Β', 318. **Φρόνιμο εἶναι** ὁ καθέννας νὰ βρίσκεται
 στὴ θέσι του Τρ. 110. **Εἶναι** **περιττό** νὰ τὸ πῶ Τρ. 134· βλ. καὶ 260.
Εἶναι **περίεργο** καὶ **ὥραϊο** νὰ τὸ βλέπῃς Τρ. Δ. 53. **Εἶναι** **ἀδύνατο**

να μὴν ἔρθῃ ὁ Θέμος Τρ. 284. Δὲν ἦταν εὐκολο να βρῇ ἐκεῖ ἐργασία Τρ. 197. **Δύσκολα**, γεράζοντας, να μὴ τελειώσῃ τοκογλύφος ἢ μισάνθρωπος (=δύσκολο εἶναι να μὴ) Λασκ. 209. **Καλύτερα (εἶναι) να πᾶμε συντροφιά** Ππδ. Φόν. 92· βλ. καὶ Κμπ. 159. Πάσσ. 386, 5. Δὲν ἦταν καλύτερα να πάῃ κι' αὐτὴ στὴν Ἀμερική; Τρ. 197. **Τὶ ὠραῖα (εἶναι) να θυμᾶται κανεὶς τὰ γλέντια του!** Ζ.Π. 164.

Ἔτσι καὶ μὲ ἄλλες σὰν ἀπρόσωπες κι' αὐτὲς ἐκφράσεις, ὅπως (μοῦ) φαίνεται καλὸ, κακὸ κλπ. -τί, (τὸ) ὄφελος - τὸ εὐκολότερο (τὸ δυσκολότερο) πράγμα εἶναι κ. τ. τ. - εἶναι τιμὴ (μου), εἶναι τῆς τύχης (μου) κ. τ. τ. - δὲν ἔχει -(=δὲν πρόκειται) - ἦρθε ἡ ὥρα, ὁ καιρός, ἡ σειρά κ. τ. τ.: **Μοῦ φάνηκε ἐπικίνδυνο να ἐπιμείνω** Τρ. 116. **Τί ὄφελος να σώσης δύο τρία ψαράκια μέσα σὲ χίλια;** Ἔρσ. 28. **Τι τὸ ὄφελος να χανώμαστε ἔτσι;** Τρ. Δ. 83· προβλ. τί ὠφελεῖ να κλπ. **Τὸ εὐκολότερο πράγμα στὸν κόσμον εἶναι να χαλάσης τὸ καλὸ ἔργο** Ζ.Π. 95. **Ἦταν προσβολὴ μας να μᾶς ἀγνοοῦν κι' αὐτὲς ἀκόμα οἱ πέτρες** Ζ.Π. 93. **Ἦταν τῆς τύχης της να γλυτώσῃ ἀπ' τὸν πειρασμὸ** Ζ.Π. 57. **Δὲν ἔχει να πάθῃ τίποτε.** **Ἦρθε ἡ ὥρα να γεννήσῃ** Μ. 446· βλ. καὶ Τρ. 228. **Ἦρθε ὁ καιρὸς να θερίσουνε** Π.Μ. 12· βλ. καὶ Ε. 80, 23.

Σημ. Ἡ βουλευτικὴ πρότασις μετὰ τίς παραπάνω ἐκφράσεις μπορεῖ πολλὰς φορὲς νά 'χῃ μπροστά της καὶ τὸ ἄρθρο τὸ (§ 127,1): *Οὔτε εἶναι ἔγκλημα γιὰ ποινικὸ νόμον τὸ να μὴν ἀγαπᾷ κανένας κάποιον, ποὺ ἀγαποῦσε πρὶν* Ἔρσ. 181. (Μποροῦσε να πῇ καί: *Οὔτε εἶναι ἔγκλημα... να μὴν ἀγαπᾷ κλπ.*). *Μὲ παρεγγοῦσε τὸ να βλέπω πὼς καθένας κάτω καλὸ εἶχε ἀπάνον του* Ζάκ. 42.

3) ὡς προσδιορισμός, ἦτοι ὡς διασάφησις τοῦ περιεχομένου τῆς ἐννοίας μιᾶς περιφράσεως, ποὺ στὸ σύνολό της ἔχει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον σημασία συγγενῇ μὲ κάποιο ἀπὸ τὰ παραπάνω ρήματα, ποὺ συντάσσονται μὲ πρότασι βουλευτικὴ. Οἱ τέτοιες περιφράσεις ἀποτελοῦνται συνήθως

α') ἀπὸ κάποιο ρῆμα (ἰδίως τὸ ρῆμα ἔχω καὶ σπανιότερα τὰ ρήματα βρίσκω, δίνω, δείχνω, παίρνω ἢ λαβαίνω, κάνω, κ. ἄ.) καὶ κάποιο ὄνομα οὐσιαστικὸ (ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἄναρθρο, πολλὰς φορὲς ὅμως καὶ σύναρθρο) ὡς ἀντικείμενός τους· π. χ. ἔχω διάθεσι, ἐπιθυμία, ὀρεξι, καρδιά, καημὸ, σκοπὸ, ἀπαίτησι, ἀξίωσι, ἀπόφασι- ἔχω χρέος, ὑποχρέωσι, ἀνάγκη, προσορισμὸ, ἀπο-

στολή, κατάρα - έχω δύναμι, εύκολία, καιρό, ἄδεια, θάρρος, δικαίωμα - έχω (τὴν) ἱκανότητα, τὴ χάρη, τὴν εὐτυχία, τὴν εὐγένεια, τὴ διάκρισι, τὴ λεπτότητα κ. ἄ. τ. - βρίσκω καιρό, εὐκαιρία, τρόπο, (τὴν) ὥρα κ. τ. τ. - δίνω παραγγελία, διαταγή, ἐντολή, - δίνω τὸ δικαίωμα, τὴ δύναμι, τὴν ἐξουσία, τὸ θάρρος κ.τ.τ. - δείχνω προθυμία, διάθεσι, ἀξιώσι κ.τ.τ. - παίρνω ἢ λαβαίνω (τὸ) θάρρος, τὴν τόλμη, (τὴν) ἀπόφασι κ. τ. τ. - κάνω νόημα, σημεῖο, (σινιάλο), τὴ χάρη, (τὴν) ἀρχή - κάνω ὄραο κ. τ. τ.: Δὲν εἶχα τὴ διὰθεσι νὰ ἀσχοληθῶ περισσότερο μὲ τὴ Ρόζα Τρ. 193. Δὲν εἶχα καρδιὰ νὰ φύγω Ἄμ. 50. Ἔχετε καημὸ νὰ τὸ ἰδῆτε; Ἔρσ. 263 (πρβλ. ποθεῖτε νὰ κλπ.). Εἶχε σκοπὸ νὰ μὴ σταθῇ καθόλου στὴ χώρα Ἔρσ. 71· βλ. καὶ Τρ. 257. Τὸ εἶχε τάμα νὰνέθῃ νὰ προσκυνήσῃ στὸ μοναστήρι Ἔρσ. 156. Ἔχει τὴ μανία νὰ παντρεύῃ κάθε ἀνύπαντρο Ζ.Π. 165. Χρέος ἔχομε οἱ γονεῖς νὰ θυσιάζωμε τὰ αἰσθημάτα μας στὴν εὐτυχία τῶν παιδιῶν μας Τρ. 254. Εἶχα ἀνάγκη νὰ θηλάζω τὸ παιδί μου ὀρισμένες ὥρες Τρ. 273. Αἱ Ἑρινύες δὲν εἶχαν μόνη ἀποστολή νὰ τιμωροῦν τὰ ἐγκλήματα Ἔρσ. 278. Αὐτὸς ὁ φούρναρης ἔχει κατάρα νὰ τίς καίῃ τίς πῖττες Τρ. Δ. 27. Ἡ μάννα μου δὲν εἶχε τὸν τρόπο νὰ μὲ σπουδάσῃ Τρ. Δ. 45. Δὲν εἶχαμε τὴ δύναμη νὰ μετρηθοῦμε μὲ κανέναν Χάρ. Μ. 42. Εἶχε εύκολία νὰ πλένεται, νὰ ντύνεται μονάχο Ἔρσ. 151. Ἔχεις καιρὸ νὰ ἐτοιμαστῆς (=εὐκαιρεῖς νὰ) Τρ. 238· βλ. καὶ 73. Ἔχω ἄδεια νὰ μείνω τρεῖς μῆνες ἐδῶ Τρ. 249. Ὁ δημιουργὸς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ εἶναι καὶ ὑπερβολικὸς Παναγ. 33· βλ. καὶ Τρ. 172. Εἶχαν τὴ χάρη νὰ ξέρουνε τί γίνεται στὸν κάτω κόσμῳ Μβ. 465. Εἶχαν τὴν εὐτυχία νὰ δείξουν στὸ σπίτι των καὶ τὸ ἔργο καὶ τὸ δημιουργὸ Ζ.Π. 107. Εἶχε τὴν εὐγένεια νὰ τὸ ἀναγνωρίζῃ τὸ καλὸ Τρ. 259. Καὶ θὰ εἶχαν τάχα τὴ διάκρισι νὰ μὴ μὲ πειράξουν κατὰ πρόσωπο; Τρ. 273. Εἶχε τὴ λεπτότητα νὰ μὴ μοῦ κάμῃ μῆτε μιὰ ἐρώτησι γιὰ τὸν καιρὸ ποῦ ἔλειπα Τρ. 272· βλ. καὶ § 125, 1η', Σημ. γ'. Μὲ τὸ κλείσιμο τῶν ἐκκλησιῶν ὁ παππᾶς βρῆκε καιρὸ νὰ ἐμπορευέται Χ.Θ. 45. Τῆς ἔδωκαν τὴ δύναμι νὰ ἐπιβληθῇ Κμπ. 318. Τὸ παιδί δὲν ἔδειχνε καμιά ἀξίωσι νὰ τὸ πάρουν κοντά τους Ἔρσ. 151. Τὸ πῆρα ἀπόφασι νὰ γυρίσω στὴ θέσι μου Τρ. 41. Ἐλαβα τὸ θάρρος κι' ἐγὼ νὰ τὴν ἀγκαλιάσω Τρ. 264. Ἐλαβε τὴν τόλμη νὰ μὲ ρωτήσῃ, ἂν κλπ. Τρ. 266. Θέλει πρῶτος νὰ λάβῃ τὴ χαρὰ νὰ τὴ φιλοξενήσῃ Βλαχ. 96. Ἡ Βαρβάρα μοῦ ἔκαμε νόημα νὰ μὴ μιλήσω Τρ. 150· πρβλ. μοῦ ἔγενε νὰ μὴ κλπ.

Νησιῶτες *κάνουν* τὴ βουλὴ νὰ πᾶν νὰ πολεμήσουν Πάσσ. 266,5. πρβλ. σκέπτονται νά. Ὁ Ντελῆ-Μανόλης τὸ *εἶχε* *δρκο* *κάνει* νὰ μὴ χωρίση ποτὲ ἀπὸ μένα Ροδ. 57· πρβλ. δρκίστηκε νά.

Ἔτσι καὶ μὲ ἄλλες διάφορες περιφράσεις μὲ παρόμοια σημασία: *Αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκη* νὰ ἀνοίξω δλόκληρη τὴ ψυχὴ μου σὲ μιὰν ἄλλη ψυχὴ εὐγενική Τρ. 260. *Δὲν τὸ βρῖσκω σωσιδ* νὰ πᾶμε μόνοι μας ἐκεῖ· πρβλ. δὲν τὸ ἐπιδοκιμάζω νὰ κλπ. *Τὸ ἔχει* σὲ *κακὸ* νὰ συναντήση αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο προῶί προῶί. *Τό 'χει* ἡ φαμίλια μας νά 'ναι ψυχοπονιάρα Τρ. 122. Ἐκεῖνο τὸ οὐράνιο προσωπὸ της *σὲ παίρνει φόβος* τώρα νὰ τὸ βλέπης Τρ. Δ. 107· πρβλ. φοβᾶσαι τώρα νὰ κλπ. *Τῆς ἔπεσα στὸ λαιμό της* νὰ μὲ μάθῃ τὴ ραπτική Τρ. 261· πρβλ. τὴ θερμοπαράκαλεσα νὰ κλπ. *Εἶδα κι' ἔπαθα* νὰ καταφέρω νὰ μὴν τὴ διώξουν ἀπὸ τὴν κλινικὴ Τρ. 266· πρβλ. μὲ πολλὴ δυσκολία κατώρθωσα νὰ κλπ. *Δὲν ἔβλεπα τὴν ὥρα* νὰ γυρίσω πίσω στὸ σπίτι μου· πρβλ. ἀνυπομονοῦσα νὰ κλπ.

Μὲ τὸ ρῆμα *κάνω* καὶ μὲ τροπικὰ ἐπιρρήματα σχηματίζονται περιφράσεις, ποὺ συντάσσονται μὲ πρότασι βουλευτική: *Καλὰ ἔκαμες* νὰ πᾶς καὶ σύ. Ἄσχημα *ἔκαμες* νὰ τοῦ τὸ πῆς. Στις τέτοιες ἐκφράσεις ἡ βουλευτικὴ πρότασις ἐκφράζει ἓνα πραγματικὸ γεγονός· (πρβλ. *Καλὰ ἔκαμες ποὺ πῆγες* καὶ σύ — Ἄσχημα *ἔκαμες ποὺ* τοῦ τὸ *εἶπες*).

Σημ. Οἱ περιφράσεις ποὺ σχηματίζονται μὲ τὸ ρῆμα *ἔχω* καὶ κάποιο ὄνομα μὲ χρονικὴ σημασία, ὅπως *ἔχω ὥρα*, *ἔχω καιρό*, *ἔχω ἡμέρες*, *ἔχω μιὰ βδομάδα*, *δυὸ βδομάδες* κτλ., *ἔχω ἓνα μῆνα*, *ἔχω δυὸ μῆνες*, *ἔχω μῆνες*, *ἔχω ἓνα χρόνο*, *ἔχω χρόνια* κ. τ. ὅ. στὴ σύνταξί τους μὲ βουλευτικὴ πρότασι χρησιμοποιοῦνται μὲ διττὴ σημασία, ἥτοι σημαίνουν

1) ὅτι *ἔχει* *κάνεις* στὴ διαθεσί του τὸ ὀριζόμενον χρονικὸ διάστημα, γιανὰ κάμῃ ἐκεῖνο ποὺ φανερώνει ἡ βουλευτικὴ πρότασις: *Ἔχομε ὥρα* νὰ κάμωμε λίγο περίπατο. *Ἔχεις δυὸ μῆνες* νὰ ἀναπαντῆς. *Ἔχει ἓνα χρόνο* νὰ μελετήση, γιανὰ δώσῃ ἐξετάσεις. *Ἔχεις καιρὸ* νὰ ἐτοιμαστῆς Τρ. 238.

2) ὅτι *ἔχει* περάσει τὸ ὀριζόμενον χρονικὸ διάστημα, ἀφότου *δὲν* *ἔγινε* ἐκεῖνο ποὺ φανερώνει ἡ βουλευτικὴ πρότασις: *Ἔχει ὥρα* νὰ φανῇ (=εἶναι ὥρα, ἀφότου δὲ φάνηκε). *Ἔχεις δυὸ μῆνες* νὰ 'ρθῆς, νὰ μᾶς ἰδῆς (=εἶναι δυὸ μῆνες, ἀφότου δὲν ἦρθες). *Δυὸ μῆνες εἶχαν* νὰκούσουν τὴ φωνὴ του οἱ γειτόνισσες Χ.Θ. 47. *Ἔχει ἓνα χρόνο* νὰ μᾶς στείλῃ γράμμα (=εἶναι ἓνας χρόνος ἀφότου δὲ μᾶς ἔστειλε γράμμα). *Ἔχω χρόνια πολλὰ* νὰ τὴ δῶ Λιλ. 31· βλ. καὶ Ἔρσ. 254. *Χρόνια εἶχε* ὁ γέρος νὰ φανῇ σπάγγον πάτωμα Βλαχ. 45. *Τριάντα* *δυὸ*

χρονάκια έχω νὰ ἰδῶ τὴν Οὐτὴ τὴν κυρὰ Βιζ. 127. "Εχουν καιρὸ τὰ μάτια μου νὰ διοῦνε τὰ δικὰ σου (=εἶναι καιρὸς, ἀφότον δὲν εἶδαν κλπ.) Πάσσ. Δίστ. 355.

β') ἀπ' τὸ ρῆμα εἶμαι (ἢ τὸ γίνομαι) κί' ἓνα οὐσιαστικὸ ἢ, συνηθέστερα, ἐπίθετο μὲ σημασία συγγενῇ μὲ κάποιον ρῆμα ἀπ' αὐτὰ ποὺ συντάσσονται μὲ βουλευτικὴ πρότασι (πρόθυμος, ἔτοιμος, ἀνυπόμονος - ἄξιος, καλὸς, ἱκανὸς, ἀνίκανος, ἀρμόδιος, κατάλληλος, ἐλεύθερος, γεννημένος, φτιαγμένος, συνηθισμένος, μαθημένος, ἄμαθος, ἀσυνήθιστος κ. τ. τ.) ἢ ἀπ' τὸ ρῆμα εἶμαι καὶ κάποιον ἐμπρόθετο μὲ παρόμοια ἐπίσης σημασία (σὲ θέσι, σὲ κατάστασι κ. τ. τ.): "Ο σκοπὸς μας εἶναι νὰ κάμωμε ἥρωα τὸν ἀδύνατο Βν. 53. Σκοπὸς του ἓνας εἶναι νὰ πλουτίσῃ Πολίτ. Α', 182. "Εγὼ ἤμουν αἱ αἰτία νὰ τὴν ξαναβοῆς Τρ. 189. Αὐτὸς ἔγινε ἀφορμὴ νὰ χαλάσῃ τὸ συνοικέσιο. "Η δουλειὰ του ἦτον νὰ διαβάσῃ Ππδ. Α', 49. "Η δουλειὰ του ἦτον νὰ μελετήσῃ τὴν ἀρχαιολογίαν τοῦ νησιοῦ "Ερσ. 19. "Ετοιμος ἤμουν νὰ ὁρμήσω Σικελ. 201· βλ. καὶ Τρ. Δ. 106. Δὲ θὰ ἤμουν πὰ ἀξία νὰ μ' ἀγαπᾷς "Ερσ. 180. "Ήταν ἄξιοι νὰ τὸ πεθάνουν τὸ παιδί ἀπὸ τὴν πείνα Τρ. 102. "Ανάξιος νὰ γεννήσῃ ἰσχυροὺς τύπους καὶ κατὰ συνέπειαν ἔργα ἀθάνατα Πολίτ. Β', 9. Λαὸς ποὺ δὲν αἰσθάνεται εἶναι προορισμένος νὰ πεθάνῃ Χάρ. Κ. 56. Εἶναι καλὸς νὰ χαλάσῃ κόσμον (=εἶναι ἱκανὸς νὰ) Λπ. 179· βλ. καὶ Πάσσ. 330, 7. 439. 8. "Ήταν ὁ μόνος ἀρμόδιος νὰ μὲ φωτίσῃ γιὰ αὐτὴν Τρ. 178. Θὰ εἶναι ἐλεύτερος νὰ κάνῃ ὅ, τι θέλει Μβ. 519· βλ. καὶ Βν. 54. "Ήταν σὲ θέσι νὰ καλοκυβεῖν τὸ σπῆτι του Πα. 117. Δὲν εἶναι σὲ κατάστασι νὰ πάρῃ τὰ πόδια του· βλ. "Ερσ. 17· (πρβλ. δὲν μπορεῖ νὰ πάρῃ τὰ πόδια του). Δὲν εἶναι σὶδὸ χέρι τοῦ ποιητῆ νὰ τὸ δημιουργῇ Δημαρ. 51.

"Ετσι καὶ μὲ ἀπλὸ τὸ εἶναι: Δὲν εἶναι τοῦ καθενὸς νὰ πολυρωτᾷ καὶ νὰ σκαλίζῃ Βλαστ. 10.

4) ὡς προσδιορισμός, ἦτοι ὡς διασάφησις τοῦ περιεχομένου τῆς ἐννοίας ἑνὸς ἀπλοῦ (σύναρθρου ἢ ἀναρθρου) οὐσιαστικοῦ ἢ ἐπιθέτου, ἀπ' αὐτὰ ποὺ εἶδαμε παραπάνω (2, β' καὶ 3, α' καὶ β') νὰ χρησιμοποιοῦνται σὲ περιφράσεις, ποὺ συντάσσονται μὲ πρότασι βουλευτικὴ: "Ο πόθος μου νὰ τὴν ξαναἰδῶ κορυφώθηκε τότε Τρ. 170· βλ. καὶ Γεωργ. 15. "Υπάρχει φόβος νὰ τὸ ἀφανίσῃ Χάρ. Κ. 124. Δὲν τοῦ ἔμεινεν ἀπ' τὴ ζωὴ τῆς νεότητος παρὰ μόνον ἡ μανία νὰ καλοντύνεται Ζ.Π. 167. Σὲ κάθε ἔργο παρουσιάζεται

ἡ προσπάθεια νὰ ἀποκαλύψῃ ὁ δημιουργὸς τὸν ἑαυτό του Γεωργ. 190· βλ. καὶ Κμπ. 311 καὶ Τριαντ. 4. **Ἡ ἀδυναμία** τοῦ Ἄλκη Θρύλου νὰ χαρῇ τὴν κλασικὴ ποίηση, ἐπηρεάζει τὴν κρίση του Πολίτ. Β', 29. **Ἡ συνήθεια** τοῦ λαοῦ νὰ κορμενᾷ ἀφιερῶματα στὶς ἐκκλησιὰς Ἔρσ. 25. **Νὰ ἡ εὐκαιρία** νὰ τὰ πῇ στὴ δίκη Ζ.Π. 75. Ἐπλησιάζομε **μὲ διάθεσι** νὰ πειράξωμε τὸν Κορσοπόδαρο Τρ. Δ. 23. **Νὰ τηλεγραφῆς** νὰ σοῦ στείλουν ὅπως μποροῦν τὰ πράγματά σου, ἔστω καὶ **μὲ κίνδυνο** νὰ χαθῇ τίποτε Τρ. 110. Βλέπω τὸ δημοτικισμό στὴν **ἀνάγκη** νὰ ἀνανεωθῇ Χάρ. Κ. 82. Ὁ ἀτικισμὸς δὲν ἀναγνωρίζει στὴ γλῶσσα τὸ **δικαίωμα** νὰλλάξῃ καὶ νὰ ἐξελισσεται Τριαντ. 7. Ἡ ἀγρυπτεία ἡ **πρόθυμη** νὰ θερίσῃ τὸν καρπὸ τῆς ἀμάθειας (Καρκ.) Κμπ. 287. Κοιτάζει ἕνας τὸν ἄλλο, **ἐτοιμος** νὰ σφάξῃ ἢ νὰ σφαχθῇ Βλαχ. 68· βλ. καὶ Βλαστ. 147 καὶ Πα. 148. Ἐφύγε σὺ ἀτελιέ του **ἀνυπόμονος** νὰ μάθῃ τὸ μυστικὸ Ζ.Π. 25. Ὁ σκύλος **ἀσυνήθιστος** νὰ τὸν βλέπῃ, τὸν γαύγιζε μὲ μανία Ζ.Π. 71.

5) ὡς **προσδιορισμός**, ἦτοι ὡς ἐπεξηγήσεις ἐνὸς ὀνόματος οὐσιαστικοῦ εἴτε ἀπλοῦ εἴτε μὲ κάποιον ἐπιθετικὸ προσδιορισμὸ μαζὶ του ἢ μιᾶς ἀντωνυμίας, συνήθως δεικτικῆς, οὐδέτερου γένους. Ἡ βουλευτικὴ πρότασις στὴν περίπτωσι αὐτὴ ἐκφράζει συνήθως κάποιον πραγματικὸ γεγονὸς καὶ μπορεῖ τίς περισσότερες φορὲς νὰ προσθέτῃ κανεὶς, ἂν θέλῃ, μπροστά της τὸ ἐπεξηγηματικὸ μόριο **δηλαδή** (πρβλ. § 32): **Συλλογίστηκε τὸ λάθος** ποὺ ἔκαμε, **νὰ παντρευτῇ** μεγάλος (=δηλαδὴ νὰ παντρευτῇ - ποὺ παντρεύτηκε) Ζ.Π. 177· βλ. καὶ 110. **Ἀχ! τὶ μεγάλο σφάλμα** ποὺ ἔκαμα! **νὰ γίνω** δικαστικὸς καὶ **νὰ μὴ γίνω** ἀεροπόρος! (=δηλαδὴ νὰ γίνω κλπ. - ποὺ ἔγινα δικ. καὶ δὲν ἔγινα ἀεροπόρος) Τρ. 3. Ἐκαμε ὁ παππᾶς **τὸ ψυχικόν**, **νὰ πάρῃ** τὴ μουγγὴ γιὰ ὑπηρέτρια (=δηλαδὴ πῆρε κλπ.) Ζ.Π. 60. Γίνηκε καὶ **τὸ ἀπίστευτο**, **νὰ παγώνουν** τὰ σταφύλια στὸ ληνὸ (=δηλαδὴ πάγωσαν τὰ κλπ.) Ἡθ. 61. Τότες ἔγινε **τὸ μεγάλο κακόν**, **νὰ μὴ θέλῃ** τὸ κορίτσι νὰ παρουσιαστῇ στὰ συμπεθέρια (=δηλαδὴ δὲν ἤθελε τὸ κλπ.) Ἡθ. 87. Τῇ **Δευτέρᾳ** καὶ τὴν **Παρασκευῇ** συνέβαινε **τὸ σοβαρὸ γεγονός**, **νὰ ῥθοῦν** οἱ ἐφημερίδες (=δηλαδὴ ἔρχονταν οἱ ἐφ.) Ζ.Π. 131. Ὡραία εἶν' αὐτὴ **ἡ συνήθεια**, εἶπε μὲ συγκίνησι ἡ Ἔρση· **νὰ μένῃ** ἀδειανὴ στὸ τραπέζι ἢ θέσῃ ἐκείνου ποὺ ἔχει λείψει ἀπ' τὸ σπίτι (=δηλαδὴ νὰ μένῃ - ποὺ μένει) Ἔρσ. 322. Ἦτανε **νόμος ἄγραφος** ποτὲ οἱ κλέφτες **νὰ μὴν περιμένουν**

τῆς αὐγῆς τὸ ξύπνημα σ' ἓνα καὶ τὸ ἴδιο τους λημέρι Βλαχ. 6. Τὸ θεώ-
ρησε **προσβολή, νὰ ῥθῇ** μιὰ γυναῖκα, νὰ τὸν ἀναστατώσῃ (=ποὺ
ῥθθη) Ζ.Π. 109. Οἱ γάτοι ἔχουν **τὴν κακὴ συνήθεια, νὰ μὴ στέκουν**
ἀκίνητοι (=ποὺ δὲν στέκουν) Ζ.Π. 103. Ἀλήθεια, πῶς τὸ ἐξηγεῖτε σεῖς
αὐτὸ τὸ φαινόμενο; Ὅσο βαθεῖα κ' ἂν κοιμᾶται τὸ παιδάκι μου, **νὰ**
αἰσθάνεται τὴν ὥρα ποὺ θά' ρθῇ ὁ παπποῦς του καὶ **νὰ ξυπνᾷ;**
(=ποὺ, ὅσο βαθεῖα . . . , αἰσθάνεται καὶ ξυπνᾷ) Τρ. 284. Κοιτάξετε
τί ἐγωῖσμό ἔχω δεῖξει ἕως τώρα, **νὰ φλυαρῶ** μόνο γιὰ τὸν ἑαυτό
μου καὶ **νὰ μὴ** σᾶς ρωτήσω γιὰ τὴ θέση σας! (=ποὺ φλυαρῶ . . .
καὶ δὲν σᾶς ρώτησα) Τρ. 280. **Τί παράξενο φαινόμενο!** σῶμα θερ-
μὸ **νὰ μὴν ἀλλάξῃ** θερμοκρασία στὶς τόσες γύρω του θερμοκῆς ἀλλαγές
Φωτιάδ. 1. Πουλάνια μου, δώστε μου **τὴ χάρη** σας, **νὰ πετάξω** (=δη-
λαδὴ νὰ πετάξω) Ππδ. Φόν. 204. Ἐπίστεψε πῶς ἡ πρόνοια τοῦ κό-
σμου τούτου **ἓνα μόνο σκοπὸ** ἔχει, **νὰ τὸν διατηρήσῃ** τμηματάρχῃ
στὴν περιστροφικὴ του καρέκλα! (=δηλαδὴ νὰ τὸν διατηρήσῃ) Ζ.Π. 36.
Ὁ ποιητὴς ἔχει **ἄλλον προορισμό· νανάβῃ** στοὺς ἄλλους μὲ τὰ
θούριά του τὴν πολεμικὴ ὁρμὴ (=δηλαδὴ νανάβῃ) Τρ. 33. Ὑστερα
(εἶχε) ἄλλῃ **παράλογη ἀπαίτησιν· νὰ βοηθῆσω**, λέει, στὴν προῖκα
(=δηλαδὴ νὰ βοηθῆσω) Τρ. 34. Ἀ! μὰ δὲ γίνεται **αὐτό· νὰ σᾶς φορ-**
τωθοῦμε καὶ τὴ νύχτα ἐδῶ (=δηλαδὴ νὰ σᾶς φορτωθοῦμε) Ἐρσ. 323.
Σπάνια, κύριε Ἀγγελῆ, τὸ παθαίνω **αὐτό, νὰ μὴ μπορῶ** νὰ κρα-
τηθῶ Τρ. 221. Ἐνα μόνο δὲν ξέρω, **νὰ λέω ψέμματα.** Ἐνα **πρᾶμα**
δὲν ἔκαμες καλά, **νὰ μὴ μὲ εἰδοποιήσης** ἀπὸ πρωτίτερα (=ποὺ δὲν
μὲ εἰδοποιήσες).

Σημ. α'. Καὶ στὴν περίπτωσι αὕτῃ μπορεῖ νὰ προτάσσεται μπρὸς
ἀπ' τὴ βουλευτικὴ πρότασι τὸ ἄρθρο τό· (πρβλ. παραπάνω, 2, β', Σημ. καὶ
βλ. § 126).

Καὶ ἂν τὸ περιεχόμενο μιᾶς τέτοιας βουλευτικῆς προτάσεως το-
νίζεταὶ ἰδιαίτερώς, τότε μπορεῖ νὰ προτάσσεται ἡ πρότασις αὕτῃ
προεξαγγελτικῶς: Τὸ **νὰ ἀποφασίξῃ** νὰ ἔρχεται ἐξ μῆνας εἰς τὴν ἐρημίαν
αὐτὸ καὶ **μόνον** προϋποθέτει ψυχρὴν ἀγγελικὴν Ἀμ. 32.

Σημ. β'. Μὲ βουλευτικὴ πρότασι συντάσσονται, ὅπως εἶδαμε
(§ 132,3), καὶ ὁρισμένες προθέσεις (ἀντίς, γιά, δίχως, χωρίς, ἡ τελευ-
ταία συνηθέστατα, γιανὰ δηλωθῇ ἄλλοτε ἐξαιρέσεις μιᾶς πράξεως
κι' ἄλλοτε παραχώρησις ἢ ἐναντίωσις): Ἀντίς **νὰ** τὸ ξεκαρφώσῃ τὸ κιβώ-
τιο, **κεῖνος** ἐμπηγῇ κι' ἄλλα καρφιά Π.Μ. 118· βλ. καὶ Μ. 399. Ἐρσ. 242. Ἀμείσως

φίλοι ἐγίναμε, **χωρίς νὰ** εἰποῦμε λέξι Ἀθάν. 23. Ἔτοι καὶ **χωρίς νὰ** φοιτήσῃ σὲ σχολή Ἑλληνική, ἔμαθε νωρίς ὁ Παῦλος τὰ Ἑλληνικά (=μολονότι δὲν ἐφοίτησε) Τριαντ. 41. Ζαλισμένος κατέβηκε τὰ σκαλιά, **δίχως νὰ** ξέρῃ ποῦ πατὰ Χ.Θ. 73. Ἐπῆγε καὶ παντρεύτηκε, **δίχως νὰ** μὲ ρωτήσῃ Πάσσ. Δίστ. 272· βλ. καὶ 587. Σὲ τρία χρόνια παράτησε τὴ δικηγορία, **χωρίς κανέναν νὰ** μάθῃ γιατί (=καὶ κανεὶς δὲν ἔμαθε) Ζ.Π. 72· βλ. καὶ 25. 107. 147 κ. ἄ. Τρ. Δ. 25. Κανεὶς δὲν ἐγνώρισε τὴν Κοῦλα **χωρίς νὰ** τὴν ἀγαπήσῃ (=καὶ δὲν τὴν ἀγάπησε) Τρ. Δ. 21. Καὶ **χωρίς νὰ** μοῦ τῶλεγε, πατέρα, θὰ τοῦ φύλαγα ἕνα φελλὶ πίττα (=κι' ἂν δέ μοῦ τὸ ἔλεγε) Τρ. Δ. 29. Ἦρθε νὰ μοῦ μιλήσῃ, **χωρίς νὰ** μὲ γνωρίζῃ (=ἐνῶ δὲ μὲ γνώριζε) Ἑρσ. 25.

Ὅμοια συντάσσεται καὶ ἡ πρόθεσις **παρά**, ὅταν χρησιμοποιῇται ὡς μόριο συγκριτικό. (Βλ. § 46,2).

Καὶ οἱ προθέσεις **ἀπὸ**, **μὲ** καὶ **σὲ** (εἰς) συντάσσονται μὲ βουλευτική πρότασι, ἀλλὰ ἡ πρότασις αὐτὴ ἔχει πάντοτε μπροστά της τὸ ἄρθρο **τὸ**: *Δὲν ἔκανε τίποτ' ἄλλο ἀπὸ τὸ νὰ κομματιάξῃ τὰ κρέατα* Χ.Θ. 46· (βλ. καὶ § 46, 2). *Μὲ τὸ νὰ* μὴ ἀκοῦς κανέναν βλέπεις τί παθαίνει. Καὶ αἰσθανότουνα μία κάποια γλυκάδα *εἰς τὸ νὰ* τὰ ξαναμελετᾷ μονάχῃ της Ζάκ. 45.

Ὅμοίως συντάσσονται μὲ βουλευτική πρότασι καὶ μερικά ἐπιρρήματα, ὅπως τὸ **κοντὰ** (ἢ **σιμὰ**, ἐτοῦτο μᾶλλον διαλεκτικῶς), τὸ **μακρυὰ** (σπανίως), τὸ **σπάνια**, τὸ **προκειμένου**, τὸ **ἴσως** (συνηθέστατα): *Καὶ τί σύμπτωση! κοντὰ νὰ* ψηθῇ ἡ χήνα πάει πάλι ὁ ξάδερφος τῆς παππαδιᾶς (=ὅταν κόντευε νὰ κλπ) Μβ. 503· βλ. καὶ Ε 90Γ, 8. 224,3. Α. Α', 620 καὶ πρβλ. Πα. 46: *κόντευε νὰ* βασιλέψῃ ὁ ἥλιος. *Σιμὰ νὰ* βγοῦν τὰ ἄγια κι' ὁ βασιλεὺς τοῦ κόσμου, φωνὴ τοὺς ἤρθ' ἐξ οὐρανοῦ Φωρ. 2,340· βλ. καὶ Α. Ε', 113. Ὁ καπετάνιος ἦταν ἀγαθὸς ἄνθρωπος· *μακρυὰ* ὁμως *νὰ* μὴν τὸν θυμώσῃς (=πρόσεχε ὁμως νὰ μὴν κλπ.) Απ. 195. *Σπάνια νὰ* τὸν ἰδῇς σὲ καφε-νεῖο (=σπάνια τὸν βλέπεις). Ὁ βοσκὸς φεύγει, *προκειμένου νὰ* γυρίσῃ ὕστερ' ἀπὸ ἕνα μῆνα Κμπ. 61· βλ. καὶ Δημαρ. 32. *Ἰσως νὰ* τὰ πηγαίνουν τὰ γράμματα στὸ κατὰστημα Τρ. 198. *Ἰσως* ἀργότερα *νὰ* τὸ θυμηθῶ Τρ. Δ. 30· βλ. καὶ 103. Οἱ φίλοι μας ἔφυγαν· *ἴσως νὰ* μὴν τοὺς εἶδαμε ποτέ, *ἴσως νὰ* τοὺς συναπαντήσαμε... *ἴσως νὰ* τοὺς γυρεύουμε κλπ. Σεφέρ. 61. *Ἰσως* ἀργότερα *νὰ* μετάνιωσε Τριαντ. 55. *Ἰσως νὰ* τᾶκουε καὶ στὸ σπύρι του (ὁ Παῦλος τὰ Ἑλληνικά) Τριαντ. 41. Τὸ αἰνίγμα αὐτὸ *ἴσως νὰ* μὴ βρῇ ποτὲ τὴ λύση του Ἡλεκτρ. 1. (Βλ. καὶ § 240).

Σημ. Μιά βουλευτική πρότασις μπορεί νά εξαρτᾶται καί ἀπὸ ἄλλη προηγούμενη βουλευτική ἐπίσης πρότασι: *Πρέπει νὰ μὴ διατάσῃς νὰλλάξῃς ἰδέες, γιανὰ μὴ σὲ γελοῦν τὰ πλήθη* Τριαντ. 18. *Τί νὰ ἔλεγαν οἱ λόγοι τοῦ ἐποχῆς, ἔμα εἶδαν τὴ νέα θρησκεία νὰ προσπαθῇ νὰ διαδώσῃ τὶς ἰδέες τοῦ με τὴν καταδικα-σμένη γλώσσα;* Τριαντ. 51.

§ 257. Οἱ βουλευτικὲς προτάσεις κανονικὰ ἐκφέρονται σὲ ὑποτακτικὴ (ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον χρόνου ἐνεστῶτα ἢ ἀορίστου, σπάνια καὶ παρακειμένου): *Θέλω νὰ περνᾷς τὸ βόλι ἀπ' τὸ δαχτυλίδι* Πα. 40. *Μόνο ἔτσι ἡμποροῦμε νὰ εἰποῦμε* ὅτι ἐννοοῦμε ἀληθινὰ τὸν Πλάτωνα Γεωργ. 191. *Θὰ (ἤ)θελα καί νὰ μοῦ ξηγήσῃς* Σκίπ. 120. *Δὲν ἤθελα νὰ σκοτωθῶ!* Δὲ θέλω νὰ σκοτώσω! Ἀθάν. 71. *Ἄξαφνα τοῦ βουλήθηκε νὰ γίνῃ παπᾶς* Πα. 5. *Πρέπει αὔριο βράδυ νὰ ἔχῃ τελειώσῃ αὐτὴ ἡ δουλειά.* (Ἔτσι σὲ ὅλα σχεδὸν τὰ παραπάνω παραδείγματα τῆς § 256).

Σημ. Τὸ ἂν θὰ τεθῇ τὸ ρῆμα στὴ βουλευτικὴ πρότασι σὲ χρόνου ἐνεστῶτα ἢ ἀορίστου ὑποτακτικῇ, αὐτὸ ἐξαρτᾶται ἀπ' τὸ πῶς θέλει νὰ ἐμφανίσῃ τὴ ρηματικὴ ἔννοια στὴν πρότασι αὐτὴ ἐκεῖνος ποῦ μιλεῖ: *Θέλει νὰ κερδίξῃ - θέλει νὰ κερδίσῃ.* (Βλ. § 170,β). Καὶ γενικὰ ὕστερ' ἀπὸ κάθε ρῆμα συντασσόμενο με βουλευτικὴ πρότασι μπορεί νὰ τίθεται στὴν πρότασι αὐτὴ χρόνου ἐνεστῶτα ὑποτακτικῇ ἢ ἀορίστου ὑποτακτικῇ. Λίγα εἶναι τὰ ρήματα, ποῦ στὴν ἐξαρτώμενη ἀπ' αὐτὰ βουλευτικὴ πρότασι θέλουν μᾶλλον ἢ μόνον χρόνου ἐνεστῶτα ὑποτακτικῇ, ἢ μᾶλλον ἢ μόνον ἀορίστου ὑποτακτικῇ: *Ἀρχίζει νὰ ξημερώνῃ.* *Ἐξακολουθεῖ νὰ βρέχῃ.* *Κόντεψε νὰ πινγῇ.* *Κινδυνεύει νὰ τυφλωθῇ.* (Πρβλ. § 256,1, στ').

§ 258. Πολλὲς φορὲς οἱ βουλευτικὲς προτάσεις ἐκφέρονται σὲ ὀριστικὴ χρόνου ἱστορικοῦ (§ 170, 4, β', Σημ.). Ἔτσι μιὰ βουλευτικὴ πρότασις ἐκφέρεται

1) σὲ ὀριστικὴ παρατατικοῦ (σπάνια ὑπερσυντελικου), ἀντὶ σὲ ὑποτακτικὴ ἀορίστου (ἢ, σπανιότερα, ἐνεστῶτα ἢ παρακειμένου), ἀπὸ ἔλξι τοῦ ρήματός της πρὸς τὸ ρῆμα τῆς προτάσεως, ἀπ' τὴν ὁποίαν ἐξαρτᾶται, ποῦ εἶναι κι' αὐτὸ σὲ ὀριστικὴ παρατατικοῦ (ἢ, σπανιότερα, ἀορίστου ἢ ὑπερσυντελικου). Τὸ περιεχόμενο τῆς βουλευτικῆς προτάσεως εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τότε ἕνας ψιλὸς πόθος, μιὰ ἀπραγματοποίητη εὐχή. (Πρβλ. § 190,2, β' καὶ § 254,1): *Ἦθελα νὰ εἶχα τὰ φα(γ)ητά, ποὺ θᾶχουνε ἀπόψε στὸ βασιλικὸ παλάτι* (=ἤθελα νὰ ἔχω) Μβ. 427· (πρβλ.

παρακάτω: 'Εγὼ ἤθελα **νὰ πάρω** τὸ βασιλιᾷ γι' ἄντρα). 'Ηθελα **νὰ ἡμουν** ὁμορφος, **νὰ ἡμουν** καὶ παληκάρι Ε. 233, β' (πρβλ. Φωρ. 2,274: ἤθελα **νὰ εἶμαι** στὰ βουνά). 'Εγὼ θὰ ἤθελα **νᾶνοιγε** ἡ Γῆ καὶ **νὰ μὲ κατὰπινε** (=νὰ ἀνοίξη καὶ νὰ μὲ καταπιῇ) Τρ. 274: βλ. καὶ Σκίπ. 35' (πρβλ. "Ερσ. 64: Τί νὰ κάνουμε, "Ερση μου; Κι' ἐγὼ θὰ προτιμοῦσα **νὰ μὴν ξερῶ** τρίτος στὴ φωλιά μας). Νὰ μπορούσε κανεὶς **νὰ τοὺς ἔφερνε** βοήθεια! (=νὰ τοὺς φέρη) Ππδ. Β', 80. "Αν μπορούσε **νὰ τοῦ (ἔ)δινε** χρήματα (=νὰ τοῦ δώση) Ζ.Π. 115. Μ' ἐσένα **ὡς ἦτανε** κι' ἐγὼ **νὰ (ἔ)μοιαζα** μιὰ στάλα Σκίπ. 87' (πρβλ. παρακάτω: **ὡς ἦτανε** παντοτινὰ **νὰ ζῶ** μέσα σὲ μιὰ ἄνοιξη). "**ὡς ἦταν** τρόπος κι' ἐγὼ **νὰ (ἦ)μουν** περιστρεράκι Σκίπ. 115. Πόσον ἐπεθύμησα **νὰ σὲ εἶχα** ἐδῶ! (=νὰ σὲ ἔχω) "Αμ. 132. "Εβαλα στὸ νοῦ μου κάπου **νὰ μπορούσα** νὰ κολλήσω τὸ λόγο αὐτὸ (=νὰ μπορέσω) Χ.Θ. 61. Μήπως δὲν εἶχα εὐχηθῇ **νὰ βρῖσκονταν** τρόπος, νὰ γινόμευνα ἐγὼ ὁ ζηλευτὸς ἄντρας της; (=νὰ βρεθῇ τρόπος) Τρ. 145. Καλύτερα **νὰ πέθαινα** (=καλύτερα ἦταν νὰ κλπ.) Ροδ. 51' (πρβλ. εἶθε νὰ πέθαινα ἢ εἶθε νὰ εἶχα πεθάνει) βλ. καὶ Ππδ. Α', 16. Κάλλιο τὸ κακὸ **νὰ (εἶ)χε** πέσει στὸ δικό μου τὸ κεφάλι Τρ. Δ. 63' (πρβλ. εἶθε **νὰ** εἶχε πέσει κλπ.).

2) σὲ ὀριστικὴ ὁποιοῦδηποτε ἱστορικοῦ χρόνου, ἀνεξαρτήτως τοῦ χρόνου καὶ τῆς ἐγκλίσεως τοῦ ρήματος τῆς προτάσεως, ἀπ' τὴν ὁποῖαν ἐξαρτᾶται ἡ βουλευτικὴ πρότασις, ὅταν τὸ νόημά της ἀναφέρεται ὀρισμένως στὸ παρελθὸν ἢ παρουσιάζεται ἀπὸ κεῖνον ποὺ μιλεῖ ὡς μιὰ ἀπλὴ σκέψις του· (πρβλ. § 254,2): Δὲν εἶναι παράξενο **νὰ γεννήθηκε** σακάτικο αὐτὸ τὸ ἄρνι Ππδ. Α', 95' (πρβλ. ἴσως **γεννήθηκε** σακάτικο κλπ.). Γίνεται **νὰ μὴ σ' ἀγάπησε** κανένας; Ππδ. Γ', 84' (πρβλ. πάντως σὲ ἀγάπησε κάποιος). Μπορεῖ καὶ οἱ ἀρχαῖοι **νὰ ἔκαναν** λάθη Τριαντ. 14' (πρβλ. ἴσως **ἔκαναν** κλπ.). Χωρὶς τὸ ἔργο της... δὲ θὰ μπορούσε ὁ δημοτικισμὸς **νὰ εἶχε** διεκδικήσει μὲ τόση ἐπιτυχία τὴ σχολικὴ καθιέρωση τῆς ἐθνικῆς γλώσσας Τριαντ. 57. Μὰ δὲ γίνεται **νὰ χάθηκε** κάπου μπερδεύτηκε "Ερσ. 16' (πρβλ. **δὲ χάθηκε**, ἀλλὰ κάπου κλπ.). "Ο σοφιστὴς Γοργίας δὲν εἶναι δυνατὸν **νὰ μὴ ἐπῆρε** μιὰ θέση σχετικὰ μὲ τὸ πρόβλημα τῆς γλώσσας Γεωργ. 86' (πρβλ. πάντως **ἐπῆρε** κλπ.). Τὰ διπλώματά του δὲν ἀποκλείεται **νὰ τὰ ἀγόρασε** "Αργὼ 15' (πρβλ. ἴσως **τὰ ἀγόρασε**). Κι' ἀφοῦ εἶχε γίνεῖ γάμος, τί; ἀπίστευτο ἦταν **νὰ εἶχαν** κάμει καὶ παιδιά; Τρ. 145' (πρβλ. κατὰ πᾶσαν πιθανότητα **εἶχαν**

κάμει κλπ.). Ήταν αδύνατο **να είχε παρασυρθῇ** σὶν κοινωνικὸ κατήφορο χωρὶς ἀντίστασι Τρ. 177. **Μὲ τὴν ἡλικία...** εἶναι φυσικὸ καὶ ἡ ζήλεια τοῦ γέρον **να εἶχε ἐλαττωθῇ** Τρ. 146· (πρβλ. φυσικὰ **εἶχε ἐλαττωθῇ** κλπ.). **Κάλλιο να εἴχαμε πεθάνει** σὲ μιὰ ἀπὸ κεῖνες τὶς στιγμὲς Μαλακ. 768· (πρβλ. εἶθε **να εἴχαμε πεθάνει** κλπ.). Αὐτὸς μόνο θὰ μποροῦσε **να τὴν ἔσωζε** Ἰλιγγ 162. Ἡ προηγουμένη ἀνάπτυξη τῶν ἐρμηνευτικῶν ἀρχῶν τοῦ *Boeckh* ἐλπίζομε **να ἔδειξε** τὴν εὐρύτητα καὶ τὴ συστηματικότητα τοῦ πνεύματός του Γεωργ. 195· (πρβλ. **ἔδειξε**, πιστεύομε κλπ.). Ἀφοῦ αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατό... **ἂν ἠθέλατε** τουλάχιστο **να μοῦ κάνατε** μιὰ χάρη. **Τί θέλεις; Να μοῦ δίνετε** ἓνα πιστοποιητικὸ Ξεν. 248. **Εγὼ λέω να πηγαινες** ἐσὺ αὐριο **να ἰδῇς τί κάνει** (=να πᾶς, **ἂν θέλεις**· πρβλ. § 190). **Ἐντροπιάζομαι**, σὰν νοιώθω ἀγάπη **να μοῦ κάνη**· γιαυτὸ παρακαλῶ **να εἶχεν ἀποθάνει** Βιζ. 49.

Ἔτσι μὲ ὀριστικὴ ἱστορικὸ χρόνου συντάσσεται κανονικὰ ἡ φράσις **μπορεῖ να** (ἢ **μπορεῖ καὶ να**), ὅταν χρησιμοποιῆται μὲ τὴ σημασίαν τοῦ ἴσως, καθὼς καὶ ἡ φράσις **πρέπει να**, ὅταν χρησιμοποιῆται μὲ τὴ σημασίαν τοῦ (πιθανολογικοῦ) **θά**, τοῦ ὥς φαίνεται κ. τ. τ., καὶ τὸ νόημα τῆς βουλευτικῆς προτάσεως ἀναφέρεται στὸ παρελθόν· (πρβλ. § 169, 2, Σημ. α'): **Μπορεῖ να (ἦ)τανε** καλὸς ἄνθρωπος, ἀλλὰ περιορισμένο μυαλὸ (=ἴσως ἦταν) Τρ. 4. **Μπορεῖ καὶ να γελάστηκα** (=ἴσως γελάστηκα) Τρ. Δ. 66. **Μπορεῖ να ταξίδεψαν** μακρυνά, συλλογίστηκε ὁ γέρος Βεν. 75. **Μπορεῖ... να εἶχε βρεθῇ** σὲ στιγμὴ ἀδυναμίας (=ἴσως εἶχε βρεθῇ) Τρ. 177. Βλ. καὶ § 169, 2, Σημ. α' καὶ § 240.

§ 259. Πολλὰ ρήματα εἶναι ποὺ συντάσσονται ἄλλοτε μὲ βουλευτικὴ καὶ ἄλλοτε μὲ εἰδικὴ πρότασι, καθόσον χρησιμοποιοῦνται μὲ διαφορετικὴν σημασίαν (πρβλ. § 238 καὶ § 255). Ἔτσι π. χ. ἔχομε:

μὲ εἰδικὴ πρότασι

— βλέπει πὼς ἐργάζεσαι καλά.

— λέει πὼς εἶναι ἄρρωστος.

μὲ βουλευτικὴ πρότασι

— βλέπει **να** μὴ γίνεταί ὁ σκοπὸς τοῦ Ἀποστολ. 5.

— λέει **να** μείνῃ ἐδῶ λίγες μέρες (=σκέπτεται **να**).

—μουῦ μήνυσε ὅτι θὰ ἔρθῃ αὖριο (=μὲ εἰδοποίησε ὅτι).

—μ' ἔπεισε ὅτι ἔχει δίκαιο (=μ' ἔκαμε νὰ πιστέψω ὅτι).

—πιστεύω ὅτι θὰ τὸ κάμῃ.

—ὑπολογίζω ὅτι ἔχασε κά-
που ἑκατὸ χιλιάδες.

—δὲ σκέφτηκα ὅτι εἶναι ἀργά.

—φοβοῦμαι πὼς τὰ ἔμαθε ὅλα.

—ξέρω ὅτι εἶναι πολὺ φιλό-
τιμος.

—δὲν ἐννοεῖ ὅτι τὸν ἐβαρέ-
θῆκαμε.

—ἔμαθε πὼς εἶσαι ἄρρωστος.

—δὲ θυμήθηκα, (ξέχασα,
λησμόνησα) πὼς τὸ εἶχα δώ-
σει στὸν Πέτρο τὸ ὄπλο.

—ἀρνήθηκε ὅτι τὰ εἶπε αὐτά.

—μᾶς ὑπόσχεται ὅτι θὰ μᾶς
βοηθήσῃ.

—ὀρκίζεται ὅτι δὲν ξέρει τί-
ποτε.

—φαντάζεται πὼς τὰ ξέρει
ὅλα.

—δὲ μὲ μέλει, (δὲ μὲ γνοιά-
ζει) ποὺ ξόδεψα τόσα.

—ἀρκεῖ, (φτάνει) ποὺ σᾶς
ἐνόησα τόσο.

κλπ.

—μουῦ μήνυσε νὰ πάω αὖριο
ἐκεῖ (=μουῦ παράγγειλε νά).

—μ' ἔπεισε νὰ πάω κι' ἐγὼ
μαζί του (=μὲ κατάφερε νά).

—πιστεύω νὰ μὲ ἀκολουθήσῃ.

—ὑπολογίζω νὰ φτάσω ἐκεῖ
τὰ μεσάνυχτα.

—δὲ σκέφτηκα νὰ φωνάξω
γιατρό.

—φοβοῦμαι νὰ πάω μόνος μου.

—ξέρω νὰ διαβάζω καὶ νὰ
γράφω.

—δὲν ἐννοεῖ νὰ φύγῃ ἀπὸ δῶ.

—ἔμαθε νὰ διαβάζῃ καὶ νὰ
γράφῃ.

—δὲ θυμήθηκα, (ξέχασα,
λησμόνησα) νὰ πάρω μαζί
μου τὸ ὄπλο.

—ἀρνήθηκε νὰ μᾶς ἀκολου-
θήσῃ.

—μᾶς ὑπόσχεται νὰ μᾶς βοη-
θήσῃ.

—ὀρκίζεται νὰ πῇ τὴν ἀλή-
θεια.

—φαντάζεται νὰ τὸ κατορ-
θώσῃ κι' αὐτό.

—δὲ μὲ μέλει, (δὲ μὲ γνοιά-
ζει) νὰ ξοδέψω ὅσα κι ὅσα.

—ἀρκεῖ, (φτάνει) νὰ τὸ θέλῃς
ἐσύ.

κλπ.

Ἔτσι καὶ μὲ μερικές ἀπρόσωπες περιφράσεις (§ 256, 2, β):
Τί τὸ ὄφελος ποὺ ἐκοπίασε τόσο;—τί τὸ ὄφελος νὰ χανώμαστε ἔτσι;
 Τρ. Δ. 38. *Κρῖμα ποὺ ἔκαμες τόσον κόπο!—κρῖμα νὰ πάη χαμέ-*
νος τόσος κόπος. Καλύτερα ποὺ ἤρθες μόνος σου—καλύτερα νὰ πᾶς
μόνος σου.

Μὲ μερικὰ ἀπὸ τὰ ρήματα αὐτά, ὅπως ἰδίως μὲ τὰ αἰσθη-
 τικά (§ 256, 1, γ'), δὲ διακρίνει κανεὶς προφανῆ διαφορά τοῦ νο-
 ῆματος μεταξὺ εἰδικῆς καὶ βουλευτικῆς προτάσεως: *Τὸν εἶδα ποὺ*
ἔπαιζε στὴν αὐλή—τὸν εἶδα νὰ παίξῃ στὴν αὐλή. Τὸν ἄκουσα ποὺ
φώναζε—τὸν ἄκουσα νὰ φωνάζῃ. Τὸν βρῆκα ποὺ δούλευε *στὸ ἐργα-*
στήρι του—τὸν βρῆκα νὰ δουλεῖ στὸ ἐργαστήρι του. (Πρβλ. Ε. 75, 45
 καὶ 47).

Συνήθως ὁμως ἡ εἰδικὴ πρότασις, (ὅταν μάλιστα εἰσάγεται
 μὲ τὸ μόριο *ποῦ*), φανερώνει κάτι τὸ πραγματικό, ἐνῶ ἡ ἀντί-
 στοιχὴ τῆς βουλευτικῆς πρότασις παρουσιάζει τὸ πρᾶγμα σὰν
 κάπως ἀμφίβολο· πρβλ.: *Πιστεύω πῶς τὸ ἔλαβε τὸ γράμμα—πι-*
στεύω νὰ τὸ ἔλαβε τὸ γράμμα. Φαίνεται πῶς δὲν ἄκουσε—φαίνεται
νὰ μὴν ἄκουσε. Φαίνεται πῶς εἶναι ἄρρωστος—φαίνεται νὰ εἶναι
ἄρρωστος. Δὲ θυμοῦμαι πῶς τὸ εἶπα αὐτό—δὲ θυμοῦμαι νὰ τὸ εἶπα
αὐτό. Καλύτερα ποὺ δὲν τὸ πίστεψαν Πα. 168—*Καλύτερα νὰ μὴν*
τὸ πίστεψε Πα. 167 (πρβλ. *καλύτερα ἂν δὲν τὸ πίστεψε*). Βλ. καὶ § 240.

7. Ἀποτελεσματικές προτάσεις.

§ 260. Ἀποτελεσματικὲς προτάσεις ἢ προτάσεις ἀκο-
 λουθίας λέγονται οἱ δευτερεύουσες προτάσεις, ποὺ εἰσάγονται
 μὲ ἓναν ἀπ' τοὺς συνδέσμους ὥστε, *ποῦ—ὥστε νά*, *ποὺ νὰ* ἢ
 ἀπλὸ *νά* (καὶ σπανιότερα μὲ τὸ *για νά*), καὶ ἐκφράζουν τὸ
 ἀποτέλεσμα ἢ ἐπακολούθημα μιᾶς πράξεως. Συχνὰ στὴν
 πρότασι, ποὺ προηγεῖται κι' ἀπ' τὴν ὁποίαν ἐξαρτᾶται ἡ ἀπο-
 τελεσματικὴ πρότασις, ὑπάρχει ἡ δεικτικὴ ἀντωνυμία *τέτοιος*
 ἢ *τόσος* ἢ τὸ δεικτικὸ ἐπίρρημα *τόσο* ἢ *ἔτσι* (ἢ οὕτως).

1) Οἱ ἀποτελεσματικὲς προτάσεις, ποὺ εἰσάγονται μὲ (ἀπλὸ)
 τὸ ὥστε ἢ τὸ *ποῦ*, ἐκφέρονται

α) σὲ ὀριστικὴ ἀπλή (§ 188) ὁποιοδήποτε χρόνου, ὅταν
 τὸ ἀποτέλεσμα ἐμφανίζεται ἀπὸ κεῖνον ποὺ μιλεῖ ὡς πραγμα-

τικό. ("Αρνησις δέν): Τὰ μάτια ἐκοντοφώτισαν οὕτως, ὥστε δὲν ξεχωρίζουν καλὰ τὸν ἄνθρωπο Βυ. 53. Τὰ γύρω μας φαινόμενα εἶναι σφιχτοδεμένα μὲ τὴ θερμοκρασία ἔτσι, **ποὺ ὅλα γίνονται** ἄνω κάτω ἅμα αὐτὴ ἀλλάξη (=οὕτως ὥστε) Φωτιάδ. 1. Μοῦ μίλησε **τόσο** σιγανά, ὥστε μόλις **μποροῦσα** νὰ τὸν ἀκούω Τρ. 268. **Τόσο** τοῦ κακοφάνηκε τοῦ φτωχοῦ αὐτοῦ ὁ λόγος, ὥστε **ἀποφάσισε** μήτε σιὸ σπίτι του νὰ πάη μήτε πονθενὰ Π.Μ. 72· βλ. καὶ Ἔρσ. 90: ὥστε **ἐγινε** καὶ Τρ. 89: ὥστε **ἐμαθε**. Τὸ πουλὶ κελαηδεῖ μὲ **τέτοιον** πόνον, **ποὺ** τὰ δέντρα **μαραίνονται** ἀμέσως (=ὥστε μαραίνονται) Πα. 32. Ἡ Μυροίνα **τόσο** ὁμορφη ἦταν, **ποὺ** καὶ πεθαμένη **φαινόταν** σὰν ἄγγελος (=ὥστε φαινόταν) Π.Μ. 61· βλ. καὶ Ζ.Π. 140: **τόσο**, **ποὺ** **μποροῦσες** καὶ Πα. 35: καὶ **τέτοια** ἡσυχία, **ποὺ** ἄκουε καὶ Ἡθ. 114: **ποὺ** ἔσκανε καὶ Τρ. Δ. 49: **τόση** ἀγάπη, **ποὺ** ἔκλαιγα. Τὸ χιόνι εἶχε στρωθῇ στὸν κάμπο καὶ στὴν πολιτεία **τόσο**, **ποὺ** τὰ σκέ-
πασε ὅλα Ἡθ. 113· βλ. καὶ Βυ. 56: **τόσο**... **ποὺ** δὲν ἔφυγε καὶ Ἔρσ. 281: **τόσο**... **ποὺ** τὸν συγκίνησε καὶ 294: **τέτοια**... **ποὺ** εἶπαμε καὶ Τρ. Δ. 53: **τόσο**... **ποὺ** τὴν ἄκουσε καὶ 22-23: **τόσο**... **ποὺ** τὸν ἐπῆραν καὶ Λ. Ε', 80: **ποὺ** σείστηκαν. Καὶ μισθὸ μεγάλο θὰ ᾿χη καὶ τυχερὰ μεγάλα, **τόσα** τυχερὰ, **ποὺ** **μέσα** σ' ἓνα χρόνον **θὰ γίνῃ** ἐκατομμυριοῦχος (=ὥστε θὰ γίνῃ) Τρ. 84. Ὁ πατέρας σου σὲ ἀγαπᾷ **τόσο** πολὺ, **ποὺ** δὲν **θὰ θε-
λήσῃ** ποτὲ νὰ σὲ πικράνῃ Ροδ. 16.

β) σὲ ὀριστικὴ πιθανολογικὴ ἢ δυνητικὴ (§ 191,1 καὶ 2)
ὅταν τὸ ἀποτέλεσμα ἐμφανίζεται ἀπὸ κεῖνον ποὺ μιλεῖ ὡς πι-
θανὸ ἢ δυνατὸ (συνήθως γιὰ τὸ παρελθόν, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸ
παρὸν ἢ τὸ μέλλον. "Αρνησις πάλι δέν): "Ἐχω **τόσα** χρόνια νὰ
τὴν ἰδῶ, **ποὺ** οὔτε καὶ κείνη **δὲ θὰ μὲ θυμᾶται** Μβ. 450 (πρβλ. δὲ
θὰ μὲ θυμᾶται - δὲ θὰ μὲ θυμᾶται **πιστεύω**). Φαίνεται πὺς θάφηνε
τόσο μακρὰ, ὥστε ἄλλη σιγάντησι **δὲ θὰ εἶχε** πλέον στὴ ζωὴ αὐτὴ
μαζί τους Ζ.Π. 11. Θυμήθηκα ἓνα καθηγητὴ μας **ἔτσι** ἀδύνατο καὶ
νταντελένιο, **ποὺ** νὰ τὸν φουσοῦσες - πούφ - **θὰ ἄπεφτε** κάτον Μυρ. 20.
Τόση ἦταν ἡ συμπόνια μου γιὰ τὰ δυὸ αὐτὰ κακόνυχια παιδιὰ, ὥστε
θὰ μποροῦσα νὰ κάμω καὶ αὐτὴ τὴ θυσία Τρ. 105· βλ. καὶ 72.

2) Οἱ ἀποτελεσματικὲς προτάσεις, ποὺ εἰσάγονται μὲ τὸ
ὥστε νὰ ἦ τὸ ποῦ νὰ ἦ μὲ ἀπλὸ τὸ νὰ (ἢ σπανιότερα μὲ τὸ
γιανά), ἐκφέρονται σὲ ὑποτακτικὴ. Μ' αὐτὲς τὸ ἀποτέλεσμα
ἐμφανίζεται ἀπὸ κεῖνον ποὺ μιλεῖ ὡς ἀπλὴ σκέψις του, ἥτοι
ἀπλῶς ὡς ἐνδεχόμενον, μολονότι πολλὰς φορὲς εἶναι ἓνα πρα-

γματικό γεγονός, όπως τὸ δείχνουν τὰ συμφραζόμενα. (Ἄρνησις μή): Σὲ γέλασα τόσες φορές, ὥστε νὰ μὴ μὲ πιστεύης πιά Τρ. 229. (Ἐνδέχεται νὰ μὴ μὲ πιστεύης). Λυποῦμαι, πὼς ἐταπεινώθηκα τόσο, ὥστε νὰ σᾶς παρακαλέσω Ἄμ. 97. (Πραγματικό ἀποτέλεσμα—πράγματι παρακάλεσε). Ἦθελε νὰ πῇ πὼς βγήκε ἀπ' τὴν κοιλιὰ τῆς μάνας του ἔτσι, ὥστε νὰ δέχεται τὸ κακὸ κι' ὄχι νὰ τὸ κάνει Βυ. 51. Δὲν κηλαδεῖ γλυκὰ καὶ πονεϊκὰ, ποὺ νὰ μαραῖνῃ τὰ δέντρα Πα. 38. Κυνηγάζει τίς συνηχίες, τίς πλούσιες ρίμες, τόσο πλούσιες, ποὺ νὰ μοιάζουν μὲ λογοπαίγνια Κμπ. 264. Ὁ Θέμος δὲν ἦταν πιά στὴν ὑπηρεσία, νὰ ὑποχρεῶνῃ κόσμον (=ὥστε νὰ ὑποχρεῶνῃ) Τρ. 242· βλ. καὶ Πάσσ. 130, 23. Δὲν εἶμαι γυναῖκα, νὰ φοβηθῶ τὰ ὄνειρα (=ὥστε νὰ φοβηθῶ) Πα. 7· βλ. καὶ Πάσσ. 562, 11. Τρ. 296 (νὰ πεθάνῃ ἀπὸ τώρα). Θὰ πέσης σὲ κανένα γκρεμό, νὰ κατασκοτωθῇς (=ὥστε νὰ κλπ.) Ππδ. Α', 82. Μόλις δυνάμωσα λίγο, νὰ παίρνω τὰ πόδια μου (=ὥστε νὰ παίρνω) Ἑρσ. 195. (Πραγματικό ἀποτέλεσμα—πράγματι ἔπαιρνε τὰ πόδια του). Ἡ γυναῖκα μοναχὰ ἐτότες ἄκουσε (=ἐνοιωσε) δύναμη, νὰ μπορέσῃ νὰ πεταχτῇ (=ὥστε νὰ μπορέσῃ—καὶ μπόρεσε) Ζάκ. 59. Ἐκανε ὅλους ἐκεῖ μέσα, νὰ κλάψουν (=ὥστε νὰ κλάψουν) Ἡθ. 22. Θὰ κάμης, τοῦ εἶπε, Γραικέ, νὰ λησμονηθῇ ὁ Μόντης μας (=ὥστε νὰ λησμονηθῇ) Κμπ. 127· βλ. καὶ Πάσσ. Δίστ. 752. Ἀφορμὴ ἐγύρευε, νὰ μείνῃ (=ὥστε νὰ μείνῃ) Ππδ. Α', 83. Ἐγὼ δὲν ἤμουν καμιά μεγαλοπροικούσα, βλέπεις, γιανὰ μὲ ἀγαπήσουν καὶ νὰ μὲ στεφανωθοῦν ἐν πομπῇ καὶ παρατάξει (=ὥστε νὰ μὲ ἀγαπήσουν κλπ.) Ππδ. Γ', 84. Ἐχομε κι' ἕναν ἄρρωστο βαρειά, γιανὰ πεθάνῃ Πάσσ. 110, 10. (Ἐνδεχόμενον ἀποτέλεσμα—ὥστε ἐνδέχεται νὰ πεθάνῃ). Βλ. καὶ Τρ. 75 (γιανὰ ζήσουμε), 79 (γιανὰ ἐμπνεύσῃ), 178 (γιανὰ γεννήσῃ). Πάσσ. 232, 14 (γιανὰ βγῶ), 397, 16 (γιανὰ σὲ μαρτυρήσω. Βλ. καὶ Λ. Ε', 168).

Σημ. α'. Ἀποτελεσματική πρότασις εἰσαγομένη μὲ τὸ νὰ (=ὥστε νὰ) ἐκφέρεται κάποτε καὶ σὲ ὀριστική παρατατικού ἢ ὑπερσυντελικού ἀντὶ σὲ ὑποτακτική ἀορίστου) ἢ ἀπὸ ἑλξί τοῦ ρήματός της πρὸς τὸ ρῆμα τῆς κυρίας προτάσεως, ποὺ εἶναι σὲ χρόνο ἱστορικό, ἢ διότι τὸ περιεχόμενό της εἶναι κυρίως ἑκφρασις πόθου. (Πεβλ. § 190,2,β'): Νὰ (εἰ)χες μυαλό, νὰ μὴ μ' ἀφήνης Μβ. 496 (πεβλ. τὰ προηγούμενα: ὅς εἶχες νοῦ, νὰ μὴ μ' ἀφήσης). Μήπως δὲν εἶχα εὐχηθῇ νὰ βροσκοταν τρόπος, νὰ γινόμουν ἰγὼ ὁ ζηλευτὸς ἀντρας της; (=ὥστε νὰ γινόμουν—ὥστε νὰ γίνω) Τρ. 145. (Ποβλ.

"*Αχ! νὰ γινόμεν!*—εἶθε νὰ γινόμεν). *Νὰ (εἶ)χε τὸ φάει κι' ἡ μάνα μου, νὰ μὴ 'χε μὲ γεννήσει* (=ὥστε νὰ μὴν εἶχε μὲ γεννήσει—ὥστε νὰ μὴ μὲ γεννήσῃ) Πάσσ. 324, 7. (Πρβλ. 324α, 3: *ἄς τῷπινε κι' ἡ μάνα μου, νὰ μὴ μὲ κάμη ἐμένα*=νὰ μὴ μὲ γεννήσῃ ἐμένα).

Σημ. β'. Κάποτε ἡ ἀποτελεσματικὴ πρότασις εἶναι κυρίως ἐπε-
ξήγησις μιᾶς προηγουμένης προτάσεως: *Δὲν κατορθώθηκες ἀκόμα νὰ συμ-
πληρωθῇ τὸ θᾶμα, ὥστε νὰ κάνουν τοὺς κωφαλάλους καὶ νάκοῦν* (=δηλαδὴ *νὰ
κάνουν κλπ.*) Ἔρσ. 146' (πρβλ. § 256,5).

8. Χρονικὲς προτάσεις.

§ 261. Χρονικὲς προτάσεις λέγονται οἱ δευτερεύουσες
προτάσεις, πού εἰσάγονται μὲ κάποιον χρονικὸ σύνδεσμο, (ὅταν,
ἐνῶ, ἀφοῦ, κλπ.) καὶ προσδιορίζουν μιὰν ἄλλη πρότασι χρο-
νικῶς.

Εἰδικότερα, ἐκεῖνο πού ἐκφράζει ἡ χρονικὴ πρότασις, ἐν
σχέσει μ' ἐκεῖνο, πού ἐκφράζει ἡ προσδιοριζόμενη ἀπ' αὐτὴν
πρότασις, μπορεῖ νὰ εἶναι χρονικῶς

1) κάτι τὸ **σύγχρονο**: "*Ὅσο ζῶ, θὰ τὸν κλαίω* (=ἐφόσον ζῶ-
σὲ ὅλη μου τὴ ζωὴ κλπ.) Τρ. 20.

Σύνδεσμοι μὲ τοὺς ὁποίους εἰσάγονται χρονικὲς προτά-
σεις, πού φανερώνουν κάτι τὸ σύγχρονο, εἶναι ἐκεῖ πού (=),
ἐνῶ, ἐφόσον, κάθε πού (=), ὁσάκις, καθὼς, ὅποτε, ὅταν,
(ὄντας), ὅτι (=τὴ στιγμὴ πού), ὅσο, (ἐν ὅσῳ), ὅσο πού, σάν.

2) κάτι τὸ **προτερόχρονο**: *Σὰν τέλειωσε ὁ πόλεμος, γύρισα
ἐδῶ* (=ὅταν τέλειωσε, ἀφοῦ τέλειωσε) Πα. 104. (Ἐτελείωσε *πρῶτα* ὁ
πόλεμος καὶ ἔπειτα γύρισα ἐδῶ).

Σύνδεσμοι μὲ τοὺς ὁποίους εἰσάγονται χρονικὲς προτά-
σεις, πού φανερώνουν κάτι τὸ προτερόχρονο, εἶναι ἅμα, ἀφοῦ,
ἀφότου, εὐθύς ὥς, καθὼς, μιὰ καὶ (=), μόλις, ὅποτε, ὅταν,
(ὄντας), ὅτι (=μόλις), πού, σάν, (ὥστε νά).

3) κάτι τὸ **ὕστερόχρονο**: *Πρὶν χαράξῃ, ἦρθε ὁ Ἀντρέϊκος μὲ
τὸ φανάρι* Ἔρσ. 281. (Ἦρθε ὁ Ἀντρέϊκος καὶ ἔπειτα ἐχάραξε).

Σύνδεσμοι μὲ τοὺς ὁποίους εἰσάγονται χρονικὲς προτάσεις,
πού φανερώνουν κάτι τὸ ὕστερόχρονο, εἶναι ἕως ὅτου, ὅσο,
ὅσο πού, ὥς πού νά, ἕως ὅτου νά, ὅσο πού νά, ὥστε νά
(μᾶλλον διαλεκτικόν), πρὶν (νά), προτοῦ (νά), κοντὰ νά, (σιμὰ
νά· βλ. § 256, 5, Σημ. β').

Σημ. α'. Σὲ διαλέκτους καὶ σὲ δημοτικὰ τραγοῦδια χρησιμοποιοῦνται ὡς χρονικοὶ σύνδεσμοι καὶ τὸ ἔτσι (=ἔταν, καθὼς, ἄμα, μόλις, Μ. 396, 420, 424 κ. ἄ. Μβ. 418, 423, 424 κ. ἄ. καὶ Σικελ. 102, 143, 147 κ. ἄ.: τὸ πάνω ποῦ (=ἐκεῖ ποῦ, μόλις) Ε. 53Γ, 11· τὸ πριχοῦ ἢ πριχοῦ νά (=προτοῦ νά) Σικελ. 13 καὶ 129· τὸ σίντας (=ἔταν) Ε. 53Α, 9· τὸ φόντα ἢ φόντας (=ἀφότου - ἔταν, ὁσάκις) Λ.Ε', 117 καὶ 118· τὸ ὡς (=ἐκεῖ ποῦ, ἐνῶ, ἔταν - ἄμα) εὐθὺς ὡς) Ε. 74, 94, 75, 1, 87, 28· τὸ ἀντίς (=ἄμα, μόλις) Μβ. 465 καὶ 471 (*Ἀντίς τὴν εἶδε ὁ βασιλεὺς, λέει σὴν ἄλουπού*).

Σημ. β'. Χρονικὲς προτάσεις μὲ ἄρνησι εἶναι πολὺ σπάνιες. Καὶ γενικῶς σ' αὐτὲς ἡ ἄρνησις εἶναι δέν, ἐκτὸς ἂν εισάγωνται μὲ χρονικὸ σύνδεσμο, ποῦ ἔχει μαζὶ του τὸ νά (π.χ. ὅσο νά, ὡς ποῦ νά κ.τ.τ.), ὁπότε ἡ ἄρνησις εἶναι μὴ: *"Οταν δέν ἔρχονται αὐτοί, πᾶμ' ἡμεῖς σπύι τους. "Οποτε δὲ βροσκομε κρέας, τρώμε ψάρι. Θὰ τὰ ξοδέψη ὅλα, ὡς ποῦ νά μὴν τοῦ μείνη πεντάρα.*

§ 262. Οἱ χρονικὲς προτάσεις ἐκφέρονται

1) σὲ ὀριστικὴ ἀπλή (§ 188), ἔταν φανερώουν ἓνα ὀρισμένο καὶ πραγματικὸ γεγονὸς, (ἦτοι κάτι ποῦ ὄντως γίνεται ἢ ἔγινε ἢ θὰ γίνη συγχρόνως ἢ πρὶν ἢ μετὰ ἀπὸ κεῖνο, γιὰ τὸ ὁποῖον εἶναι ὁ λόγος στήν προσδιορισμένη πρότασι): *"Ὅσο εἶναι ὁ Χρῖστος ζωντανός, Τούρκους δέν προσκυνάει* (=ἐφ' ὅσον εἶναι) Ε. 49, 20· βλ. καὶ 54, 3. *Καθὼς ξεκινούσα, ἀπάντησα μὰ πανηγυρικὴ πομπὴ Πάλλ.* 60. *Καθὼς προχωροῦσε τ' ἁμάξι, ἔλεγε ὁ Διαμαντῆς* Ζ.Π. 98· βλ. καὶ Ἀμ. 59 (καθὼς ἔτρεχα), Μβ. 472 (καθὼς ἐπηγαίνανε). *"Ὅπως κατέβαιναν τὴ σκάλα, ὁ Κομπολογᾶς γύρισε καὶ εἶπε* Τρ. 65. *"Ὅταν ἡ ἀρμάδα ἔγινε ἄφαντη, τότε τὸ ἔμαθαν* Ππδ. Α', 55· βλ. καὶ Ε. 49, 17. Πα. 82. *"Ἀμα τὸν εἶδε, γύρισε ἀλλοῦ τὸ πρόσωπο* Πα. 127. *"Ἄλλ' ὡς σὲ ᾔγγιξαμε, μὲ μᾶς ἀγγίξαμε τ' ἀστέρια* Σικελ. 65. *Μόλις τὸ εἶδε, ἔβαλε ὑποψία, μὴν εἶναι τὸ παιδί του* Μ. 407. *"Οὐ ἐφτάσανε στοῦ βασιλεῖ τὸ σπίτι, λέει ἡ ἀλεποῦ* (=μόλις ἐφτάσανε) Μβ. 472· βλ. καὶ Π.Μ. 146 (δὺ ἀρχίσανε κλπ.). *"Ὁ πατέρας της πέθανε ὅστερ' ἀπὸ λίγους μῆνες, μόλις τὴν εἶχαν βαπτίσει* Τρ. 14. *"Ἔτσι, ὅταν ἐγὼ θὰ πεθάνω, θὰ ᾄχης στὴ θέσι μου ἓναν ἄλλο* Θέμο Τρ. 269· βλ. καὶ Ε. 74, 172 (ὄντας θενά ῥθη=ἔταν θὰ ῥθη). Κλειοῦνε δυὸ χρόνια, *ποῦ τὸν ἀνάπαψε ὁ Θεὸς* (=ἀφότου τὸν κλπ.) Τρ. 151. *Νὰ σοῦ φέρω ἓνα ζευγάρι γυαλιὰ ἀπ' τὴ χώρα, σὰ θὰ πάω* (=ἔταν θὰ πάω) Ἐρσ. 164. *"Ὀλημερίς, σὰ γύριζε ἀπὸ τὸ σκολειό, ἀνακατευότανε στὶς δουλειὰς* (=ἄμα γύριζε) Ἡθ. 81. *"Υστερα ἡ ἀλληλογραφία μας ἔγινε ἀραιό-*

τερη, *ὅσο πού κόπηκε* (=έως ότου κόπηκε) Τρ. 126· βλ. καί "Ερσ. 1 (ὅσο πού κάθισε). Τόν περιποιότανε ἡ Δανηλίδα, *ὡς πού ἔγινε καλὰ Κόντογλ.* 20. "Ο Καστάνιο τὸ παρακολούθησε τὸ παιδί μὲ τὰ μάτια, *ὡς πού χάθηκε* Ζ.Π. 23· βλ. καί Λπ. 152 (ὡς πού τὸν ἔθαψε).

2) σὲ **ὀριστική δυνητική** (§ 191, 2), όταν φανερώσουν κάτι τὸ δυνατόν ἢ ἐνδεχόμενον στὸ παρελθόν. (Στὴν κυρία πρότασι ὑπάρχει κανονικὰ ἱστορικὸς χρόνος ἢ δυνητικὴ ὀριστική): *Τᾶφηνε τὸ σπῖτι της ἔτοιμο, νὰ τὴ δεχτῇ, όταν θὰ γύριζε μητέρα πιά* "Ηθ. 55. *Ἐκεῖ ἴσως θᾶβλεπα τὴ Θεοδωρούλα, όταν θὰ κατέβαινε ἀπὸ τὸ τραμ* Τρ. 201. *Σὰ δὲν ἤθελε νὰ φύγη, τὸ πῆρα ἀπόφρασι νὰ μείνω, ὅσο θᾶμενε κι' αὐτός. Μόλις θὰ ἔβγαине ἔξω, θὰ τὸν ἔπιαναν.*

"Ετσι κάποτε, καί όταν πρόκειται γιὰ **ἀόριστη ἐπανάληψι** στὸ παρελθόν: *Ἐκεῖ ἦταν ἓνας δεσπότης πολλὰ ἐνάρετος. Εἶχε ἓνα δῖχτυ κι' όταν θᾶτρωγε ψωμί, τὸ πάγαινε ὁ διάκος καὶ τῶστρωνε' κι' ἔτρωγε ἀπάνου στὸ δῖχτυ* (=δσάκις ἔτρωγε) Μακρυγ. 248. (Πρβλ. § 191, 2, Σημ. β').

"Όταν ὅμως στὴν περίπτωσι αὕτη πρόκειται γιὰ κάτι, ποὺ δὲν ἦταν ἀπλῶς δυνατό καὶ ἐνδεχόμενο, ἀλλὰ μάλλον βέβαιον πὼς ἔμελλε νὰ γίνη στὸ παρελθόν, τότε κανονικὰ τίθεται στὴ χρονικὴ πρότασι **ὀριστικὴ χρόνου μέλλοντα**: *Δὲν εἶχε καμὴ ἀνησυχία, μήπως τοὺς ξαναφύγῃ τὴ νύχτα τὸ βουβὸ ἀπ' τὸ καμαράκι, όταν θὰ κοιμοῦνται* "Ερσ. 144. (Μποροῦσε νὰ πῇ καί: *ὅταν θὰ κοιμοῦνται*). "Εσᾶς *συλλογιζόμενα*, πῶς θὰ μὲ κρίνετε, *ὅταν θὰ μάθετε τὸ σφάλμα μου* Τρ. 210. (Μποροῦσε νὰ πῇ καί: *ὅταν θὰ μαθαίνατε*. Πρβλ. § 239, 2, β').

Σημ. Κάποτε σὲ τέτοια χρονικὴ πρότασι τίθεται καὶ ἀπλὴ ὀριστικὴ παρατατικοῦ, (χωρὶς δηλαδὴ τὸ *θὰ* μπροστά του): *Μόλις ἔβγαине ἔξω, οἱ παλιοὶ φίλοι θὰ τρέχανε ἀπὸ πίσω του* Πα. 140. (Μποροῦσε νὰ πῇ καί: *μόλις θὰ ἔβγαине κλπ.*). Πρβλ. § 174, 4, Σημ. καὶ § 191, 2, Σημ. β', στὸ τέλος.

3) σὲ **ὑποτακτικὴ**

α') κανονικὰ χρόνου **ἀορίστου**, όταν φανερώσουν μιὰ πρᾶξι **προσδοκώμενη**, κατόπιν ἢ πρὶν ἀπὸ τὴν ὁποίαν θὰ γίνη ἐκεῖνο, γιὰ τὸ ὁποῖον εἶναι ὁ λόγος στὴν προσδιοριζόμενη πρότασι, (ὅπου κανονικὰ ὑπάρχει χρόνος **μέλλοντα**ς ἢ κάποια

ἔκφρασις μὲ μελλοντικὴ σημασία, συχνὰ προστακτική. Περβλ. § 245, 4α'): **"Οταν ἰδῆς** αὐτό, θὰ τὰ ξεχάσης δλα Ζ.Π. 183· βλ. καὶ Πάσο. 74, 11. **"Οταν** τὰ μάθετε τὰ μουσικὰ τῆς ἐξοχῆς, θάλλάξετε γνώμη Ἄμ. 30· βλ. καὶ Ἐρσ. 64. **Ἄμα περάση** κι' ὁ τέταρτος μῆνας, θὰ μπορέσης νὰ πατήσης Ζ.Π. 123· βλ. καὶ Τρ. 105 (ἄμα ἀναπανθῇ). Θὰ μὲ δεχτῇ ἀμέσως, **ἄμα** τοῦ δώσης ἰδνομά μου Τρ. 43. **Ἐγώ, σὰ μεγαλώσω**, θὰ πάω νὰ τὸ κόψω τὸ γιούσουρι (=ἄμα μεγαλώσω) Λπ. 235· βλ. καὶ Τρ. 136 (σὰν πᾶμε). **Σὰ βγῇ** τὸ φεγγάρι, νὰ πᾶς (=ἄμα βγῇ) Ππδ. Α', 85· βλ. καὶ Πα. 42 (σὰ φύγουν), Χ.Θ. 25 (σὰ χτυπήσουν οἱ καμπάνες). Θὰ συμπληρώσω αὐτὴν τὴν ἔλλειψι, **μόλις γυρίσωμε** Ἐρσ. 116. **Πρὶν φύγω**, θὰ περάσω ἀπὸ τὸ γραφεῖο σας Τρ. 109· βλ. καὶ Χ.Θ. 18 (πρὶν χτυπήσουν οἱ καμπάνες), Ἐρσ. 230 (πρὶν περάση ἡ ζέστη). Πηγαίνετε, **πρὶν πέση** ὁ ἥλιος στὴ θάλασσα Τρ. Δ. 99. Ἀνδρέα, νὰ μὴν ἔμπη κανεῖς, **πρὶν** σὲ **εἰδοποιήσω** Τρ. 70. Ἐλπίζω νὰ σᾶς ἰδοῦμε πάλι, **πρὶν φύγετε** Τρ. 291. Θέλω, **πρὶν πεθάνω**, νὰ ξαναἰδῶ τὸν τόπο, ὅπου γεννήθηκα Τρ. Δ. 34. Μά, **πρὶν κινήσετε** μαζί, τριγύρα σιμῶστε, τὸ(ν) μέγαν Ὅρκο ὁμόστε Σικελ. 134. Δὲν θὰ ἔμπη κανεῖς στήν κάμαρα, **ὥς πού νὰ γυρίσω** Μβ. 421. Κατεβῆτε μέσα στήν τρύπα, **ὥς πού νὰ περάση** ὁ δράκοντας Μβ. 472. Πρόσμενέ με στὸ κίοςκι, **ὥς πού νὰ ντυθῶ** καὶ νὰ κατεβῶ Ἐρσ. 10. Καλύτερα εἶναι νὰ καθίσω, **ὥς πού νὰ βγῇ** τὸ φεγγάρι Ππδ. Α', 84. Πιάσε καὶ μοιρολόγησε, **ὥστε νὰ βγῇ** ἡ ψυχὴ μου (=ἔως ὅτου νὰ βγῇ) Πάσο. 377α, 12· βλ. καὶ 338, 10. 380, 10. Θωρῶ τὴ θάλασσα θολή, στέκω, **νὰ ξεσταλάξῃ** (=ὥς πού νὰ ξεσταλάξῃ) Πάσο. 366, 3. Ἄς τηνε νὰ κοιμηθῇ, **κι' ὅποτε ξυπνήσῃ**, τρώει (=ἄς φάῃ) Μβ. 470 (Ἰδὲς § 189, 1).

β') χρόνου ἐνεστῶτα ἢ ἀορίστου, ὅταν φανερώνουν μιὰ πρᾶξι ἀορίστως ἐπαναλαμβανόμενη, κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ὁποίας ἢ κατόπιν ἢ πρὶν ἀπὸ τὴν ὁποίαν γίνεται ἐκεῖνο, πού λέγεται στὴν προσδιοριζόμενη πρότασι, (ὅπου κανονικὰ ὑπάρχει χρόνος ἐνεστῶτας· περβλ. § 245, 4, β'): **Κι' ὅταν ἀκούω** ξένο παιδί κοντά μου, **Μάννα!** νὰ λήη, μοῦ σχίζεται ἡ καρδιά μου (=κάθε φορὰ πού ἀκούω) Σολωμ. 106· βλ. καὶ Τρ. 252. **"Οταν θέλω**, γίνομαι ἄγγελος Μπ. 117. **"Οταν** σὲ **συλλογίζωμαι**, τὸ αἷμα μου παγώνει Φωρ. 2, 270. **"Οταν** τὸ πνεῦμα **κοιμᾶται**, τὸ σῶμα τρέφεται Ἄμ. 3. Ἀνατριχίλα μὲ πιάνει, **σὰν** τὰ **θυμηθῶ** (=ἄμα τὰ θ. -κάθε φορὰ πού τὰ θυμῶμαι) Πα. 87. **"Οταν μπῆς** στὴ σπηλιά, ὥς ἕνα σημεῖο **μπορεῖς** νὰ

προχωρήσης Βεν. 165. "**Όταν** ένας άνθρωπος **χάση** τὴ γαλήνη του, χάνει τὸ πᾶν Ροδ. 73. Οἱ περισσότεροι ἄνδρες γίνονται ἐχθροὶ τῆς γυναικας, **ἀφοῦ ἀπελπισθοῦν** νὰ γίνουν φίλοι της Ἐρσ. 244. Στερεύει κάθε βρύση, τὸ χεῖλι τὸ στεγνὸ **πρὶν** μοῦ **δροσίση** Σιγουρ. Ἀνθολ. 399· βλ. καὶ Ζ.Π. 20. Πρέπει νὰ ξεκαθαρίξης πρῶτα τὰ νοήματά σου, **πρὶν καταφεύγης** σὲ ὥραιες λέξεις καὶ σπάνιες (=προτοῦ νὰ καταφεύγης) Τριαντ. 18. Τὰ ὄρνεα κλέφτουν τὸ σπόρο, **πρὶν καλοκάτση** στὴ γῆ Πα. 87. Ἐκεῖνο τὸ ζαχαρένιο, τὸ οὐράνιο πρόσωπό της, σὲ παίρνει φόβος τώρα, **νὰ** τὸ **βλέπης** (=ὅταν τὸ βλέπης) Τρ. Δ. 107. Ποιός θὰ μποροῦσε νὰ **ζήση**, **ἀφοῦ χάση** μὲ Ἀντιγόνη; εἶπε ὁ Παῦλος Ἐρσ. 244· (πρβλ. τοιός μπορεῖ νὰ **ζήση** κλπ. Ἰδὲς § 191,2, Σημ. α').

Σημ. Κάποτε στὴν περίπτωσι αὐτὴ ἡ χρονικὴ πρότασις ἐκφέρεται σὲ ὀριστικὴ χρόνου μέλλοντα ἀντὶς σὲ ὑποτακτικὴ (χρόνου ἐνεστώτα ἢ ἀορίστου· πρβλ. § 182): "**Όταν** θὰ σὲ **ιδῶ**, πόδια καὶ χέρια τρέμω Πάσσ. Δίστ. 430· (πρβλ. Δίστ. 1100: "**Όταν** σὲ βλέπω, τρέμω. Δίστ. 514: "**Όταν** σὲ **ιδῶ**, τρομάζω).

Καὶ στὴν προσδιοριζόμενη πρότασι, ὅταν τὸ νόημα ὅλης τῆς φράσεως ἀναφέρεται ὀρισμένως στὸ μέλλον, μπορεῖ νὰ ὑπάρχῃ μέλλοντας χρόνος ἢ προστακτικὴ· (πρβλ. § 192,3): **Θ' ἀνατριχιάζω** πάντα, **ὅταν** τὰκούω τὸ τραγούδι αὐτό (=κάθε φορὰ πὺν θὰ τὸ ἀκούω) Τρ. Δ. 65. Τὰ λόγια σου, **πρὶν** νὰ τὰ πῆς, **μέτρα** τα ἔνα ἔνα Ε. 233, ζ'. "**Όποτε** σοῦ **χρειασῶ**, **νὰ** **ἐρχεσαι** ἐδῶ, **νὰ** μὲ **φωνάξης** (=κάθε φορὰ πὺν θὰ σοῦ εἶμαι **χρήσιμος**) Μβ. 456.

§ 263. Σὲ διηγήσεις, ὅπου τὸ ρῆμα τῆς κυρίας προτάσεως εἶναι χρόνου ἱστορικοῦ (§ 170, 4, β' Σημ. καὶ § 173),

1) χρονικὲς προτάσεις εἰσαγόμενες μὲ συνδέσμους ποὺ σημαίνουν τὸ ὑστερόχρονο (§ 261,3), ἂν καὶ ἐκφέρονται σὲ ὑποτακτικὴ, φανερώνουν (ὅπως κι' ἐκεῖνες ποὺ ἐκφέρονται σὲ ὀριστικὴ, § 262, 1), ἓνα ὀρισμένο καὶ **πραγματικὸ γεγονός**, πρὶν ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἔγινε ἐκεῖνο ποὺ λέγεται στὴν προσδιοριζόμενη πρότασι: **Πρὶν ρασοφορέση**, ἦταν **ἄνθρωπος** τοῦ **σκοινοῦ** καὶ τοῦ **παλονκιοῦ** (=ἕως ὅτου **ρασοφόρεσε**) Πα. 5. **Πρὶν φύγῃ** ἀπὸ τὴ Λάρισα, **πῆγε** πρῶτα νὰ πάρῃ διαταγὰς ἀπὸ τὸν ἀρχηγὸ τοῦ στρατοῦ (=ἔφυγε ἀπὸ τὴ Λάρισα, ἀφοῦ ἐπῆγε πρῶτα κλπ.) Πα. 78· βλ. καὶ Ἐρσ. 167. **Πρὶν περάσῃ** χρόνος, **πέθανε** κι' αὐτὴ (=δὲν **εἶχε περάσει** ἀκόμα χρόνος καὶ πέθανε) Τρ. 88· βλ. καὶ 206. **Ὁ** ἀερόλιθος **πρὶν φτάσῃ** στὴ γῆ, **ἔσκασε** σὰ μπόμπα Βουτ. 47. **Δυὸ** **μέρες** **πρὶν** **μπῇ**

στην κλινική, ἔγραφε τῆς μάννας της ἡ Ραχηλιώ (=ἔγραψε τῆς μάννας της καὶ μετὰ δυὸ ἡμέρες ἐμπῆκε στὴν κλινική) Ἡθ. 54. **Πρὶν** καλὰ καλὰ ὁ ἥλιος πέση, ἔμπαιναν στὸ χωριὸ Χ.Θ. 65. Ἡ μετανάστευσίς του στὸ Παρίσι ἔγινε, **πρὶν διαμορφώση** ἓνα προσωπικὸ ὕφος (=διαμόρφωσε . . . , ἀφοῦ μετανάστευσε κλπ.) Κμπ. 300. Ὁλονυχτὶς ἐπίνανε, **ὅσο νὰ ξημερώση** (=ἕως οὔτου ξημέρωσε) Φωρ. 1, 1. Ὅσο νὰ φθάσωμε στὸ Σύνταγμα, εἶχα κάπως καταστρώσει τὸ σχέδιό μου (=δταν ἐφτάσαμε . . . εἶχα καταστρώσει κλπ.) Τρ. 116. Ὅσο νὰ φέξῃ, εὐρέθη-
καν ὅλα ἔτοιμα Μακρυγ. 218. Ὅσο νὰ πάνω καὶ νὰ ῥθῶ καὶ πίσω νὰ γυρίσω, βρίσκω τὰ χιόνια στὰ βουνὰ (=δταν ἐπῆγα καὶ γύρισα, βρῆκα § 173, 1, α') λ. τ. Ὡς ποὺ νὰ φτάσῃ τὸ δεκαπενταύγουστο, ἡ προίκα τοι-
μάστηκε (=δταν ἔφτασε τὸ κλπ.) Ἡθ. 14. Σιμὰ νὰ βγοῦν τὰ ἅγια κι' ὁ βασιλεὺς τοῦ κόσμου, φωνή τοὺς ἦρθ' ἐξ οὐρανοῦ (=λίγο πρὶν βγοῦν-
δὲν εἶχαν ἀκόμα βγῆ τὰ ἅγια κλπ.) Πάσσ. 194, 5. Δώδεκα χρόνους ἔκαμε, νὰ βρῇ τὸ ριζικό του (=ὡς ποὺ νὰ βρῇ-ἕως οὔτου βρῆκε) Λ. Ε', 84.

Ἔτσι καὶ δταν πρόκειται γιὰ **ἀόριστη ἐπανάληψι** μιᾶς πράξεως **στὸ παρελθόν**: Τὸ βουθὸ κατόρθωνε, κοιτάζοντας μόνον τὴν Ἔρση, νὰ μαντεύῃ ἀπ' τὴν ἔκφρασί της τὰ διανοήματά της, καὶ **πρὶν** ἐκεῖνη τὰ φανερώσῃ μὲ ἄλλον τρόπο (=ἐμάντευε, ἐνῶ ἀκόμα ἐκεῖνη δὲν τὰ φανέρωνε ἀκόμη κλπ.) Ἐρσ. 150.

2) χρονικὲς προτάσεις εἰσαγόμενες μὲ τὸ **ὅταν** ἢ τὸ **σὰν** ἢ τὸ **ὥς ποὺ** νὰ καὶ ἐκφερόμενες ὁμοίως σὲ ὑποτακτικὴ, σημαίνουν κατὰ τὸ προσδοκώμενον **στὸ παρελθόν**: Πρόσμενε πὼς ἡ ἐργασία αὐτὴ θὰ τὸν ἱκανοποιήσῃ μὲ τὴν ἐκτίμησι τῶν ξένων ἀρχαιολόγων, **ὅταν δημοσιευθῇ** (=δταν θὰ δημοσιευόταν) Ἐρσ. 24. Ἦθελε νὰ μὲ παντρέψῃ, γιανὰ μὲ κάμη παππὰ καὶ νὰ μ' ἀφήσῃ στὸ πόδι του, **σὰν πεθάνῃ** (=δταν θὰ πέθαινε) Πα. 50. Ἡ θάλασσα πάσχιζε μὲ χίλια δολερὰ καμώματα νὰ τὸν ξεγελᾷ, **ὥς ποὺ νὰ τὸν ἀρπάξῃ** στὰ φτερά της (=ἕως οὔτου θὰ τὸν ἀρπάξῃ) Λπ. 145' πρβλ. § 262, 2.

9. Ἀναφορικὲς προτάσεις.

§ 264. Ἀναφορικὲς προτάσεις λέγονται οἱ δευτερεύουσες προτάσεις ποὺ εἰσάγονται μὲ κάποια ἀναφορικὴ ἀντωνυμία (§ 112) ἢ μὲ κάποιο ἀναφορικὸ ἐπίρρημα (ὅπου, πού,

ὅπως, πῶς, καθώς, ὅσο, σάν, ὡσάν) καὶ μ' αὐτὰ κανονικὰ ἀναφέρονται (ἤτοι ἀποδίδονται) σὲ κάποιον (κύριον ἢ δευτερεύοντα) ὄρο ἄλλης προτάσεως, ποὺ ρητῶς ἐκφράζεται σ' αὐτὴ ἢ ἐννοεῖται ἀπένεξω: *Ἔχασα τὸ βιβλίον, ποὺ μοῦ χάρισε. Νὰ μὴ σὰς ζαλίζω μὲ πράγματα, ποὺ δὲ σὰς ἐνδιαφέρουν* Τρ. 214. *Μαραίνεις τὴν καρδιά ἐκείνου, ποὺ σὲ βλέπει* Πάσσ. Δίστ. 216. *Ἀῦριο, ποὺ ξεμερώνει Κυριακὴ, λέμε νὰ κάνουμε τὰ στέφανα* Πα. 32. *Πῶς λάμπει ὁ ἥλιος στὰ βουνά, ἔτσι ἔλαμπε κι' ἡ Διάκαινα (=ὅπως λάμπει)* Ε. 59, 1· βλ. καὶ Ἑρσ. 160. *Ὅπου τοῦ μέλλει νὰ πιγῇ, ποτὲ του δὲν πεθαίνει (=ἄνθρωπος, ὅπου τοῦ μέλλει κλπ.)* λ. λ. *Ὅπως ξέρεis κάμε (=ὅπως ξέρεis, ἔτσι κάμε)* Π.Μ. 13.

§ 265. Μιὰ ἀναφορικὴ πρότασις μπορεῖ νὰ ἀναπληρώνη ἓναν (κύριο ἢ δευτερεύοντα) ὄρο τῆς προτάσεως, τὴν ὁποῖαν προσδιορίζει, ἤτοι μιὰ ἀναφορικὴ πρότασις μπορεῖ, γιὰ τὴν πρότασι ποὺ προσδιορίζει, νὰ ἐπέχη θέσι

1) ὑποκειμένου τοῦ ρήματός της: *Ὅποιος πεινάει καρβέλια ὀνειρεύεται* λ.λ. *Ἀνέβηκαν, ὅσοι χωρῆσανε, ἐπάνω* Πα. 82. *Ὅ,τι εἶπε ὁ Θεὸς θὰ γίνῃ* Βαλαωρ. Ἀνθολ. 26.

2) κατηγορουμένου τοῦ ὑποκειμένου της: *Αὐτὸς εἶναι ὅ,τι θέλεις.* Βλ. Λιλ. 21.

3) ἀντικειμένου τοῦ ρήματός της: *Θὰ κάμω ὅ,τι μοῦ πῆς* Ε. 81, 38. *Ἐτρωγε ὅ,τι εὗρισκε* Μβ. 509. *Ὅσα φέρνει ἡ ὥρα, δὲν φέρνει ὁ χρόνος* Ἀμ. 53.

4) ὀνοματικοῦ προσδιορισμοῦ κάποιου ὄρου της (§28 κ. ἐ. § 54 κ. ἐ.): *Γλαυτὸν ῥώτισε τὸν Πέτρο, ποὺ εἶναι γείτονάς μου* (παράθεσις· πρβλ. ῥώτισε τὸν Πέτρο τὸ γείτονά μου. § 28, 1)· βλ. Ππδ. Α', 92. *Θέλεις τὴ θυγατέρα μου τὴ λαμπρογεννημένη, ποὺ ἐγεννήθη τὴ Δαμπερή;* Ε 90 Α, 10 (ἐπεξήγησις· § 28, 2. Τέτοιου εἴδους ἐπεξηγήσεις εἶναι συνήθεις σὲ δημοτικὰ τραγοῦδια, π.χ. Ε. 1, 3. 66 Α, 5. 82, 19. 217, 4. Λ. Α', 639: *ἡ μοναχοκοιμοῦσα, ὅπου κοιμᾶται μοναχῇ*). *Ὁ Καστάνιο δὲν ἦταν ἄνθρωπος, ποὺ τὰ δέχεται τέτοια* Ζ.Π. 21 (ἐπιθετικὸς προσδιορισμὸς· πρβλ. *δὲν ἦταν ἄνθρωπος ἀνεκτικὸς*. § 35). *Αἱ ἐλπίδες εἶναι φυτὰ, ποὺ φυτρώνουν χωρὶς νὰ τὰ σπείρῃ κανεὶς* Ἀμ. 98. (πρβλ. *εἶναι φυτὰ αὐτοφυῆ*). Πήγαινε σὸ σπίτι *δποιανοῦ* θέλεις (γενικὴ κτητικὴ· πρβλ. *πήγαινε σὸ σπίτι ἐκεينوῦ*. § 67, 1).

5) έπιρρηματικοῦ ἢ έμπρόθετου προσδιορισμοῦ (§ 26,2): *"Οπου γύριζες, πάντ'αινες άντρες, παιδιά, γυναίκες Πα. 92' (πρβλ. παντοῦ πάντ'αινες κλπ.). Δέ φέρονσαι ὅπως πρέπει' (πρβλ. δέ φέρονσαι καλά)." Οπως ξέρεις κάμε Π.Μ. 13' (πρβλ. κάμε έτσι). Νά ξρθης ὅ,τι ὠρα θέλεις' (πρβλ. νά ξρθης στίς πέντε). Κανείς ἀπ' ὅσους είχαν πιάσει δέν γλύτωσε Βίξ. 136' (πρβλ. κανείς ἀπ' τοὺς αλχμαλώτους. § 134,7).*

§ 266. Οἱ ἀναφορικὲς προτάσεις ἀναλόγως τοῦ περιεχομένου των καὶ τῆς σχέσεώς του πρὸς τὸ περιεχόμενο τῆς προτάσεως ποὺ προσδιορίζουν, μποροῦν νά διακριθοῦν σέ δυὸ μεγάλες τάξεις, ἥτοι σέ καθαρὲς ἀναφορικὲς προτάσεις καὶ σέ μὴ καθαρὲς ἀναφορικὲς προτάσεις.

1) Οἱ καθαρὲς ἀναφορικὲς προτάσεις, ποὺ λέγονται καὶ προσδιοριστικὲς ἢ διασαφητικὲς ἀναφορικὲς προτάσεις, χρησιμεύουν ἐν γένει, γιανὰ ὀρίζουν ἀκριβέστερα ἢ νά διασαφοῦν κάποιον (κύριο ἢ δευτερεύοντα) ὕρο μιᾶς ἄλλης προτάσεως, ἢ ὁλόκληρο τὸ περιεχόμενό της.

Κατὰ τὸ περιεχομένό τους οἱ ἀναφορικὲς αὐτὲς προτάσεις εἶναι ἢ προτάσεις κρίσεως (καὶ τότε ἡ ἄρνησις σ' αὐτὲς εἶναι δέν), ἢ προτάσεις ἐπιθυμίας (καὶ τότε ἡ ἄρνησις σ' αὐτὲς εἶναι μὴ), καὶ ἀναλόγως ἐκφέρονται ἢ σέ ἔγκλισι τῶν προτάσεων κρίσεως ἢ σέ ἔγκλισι τῶν προτάσεων ἐπιθυμίας (§ 201,2). Ἔτσι οἱ προσδιοριστικὲς ἢ διασαφητικὲς ἀναφορικὲς προτάσεις ἐκφέρονται

α') σέ ὀριστικὴ ἀπλή (§188): *Γίνονται σημαντικὲς ἀλλαγὲς καὶ στὴ σύνταξη, ποὺ γίνεται πρὸ ἀναλυτικῆς Τριαντ. 6. "Ὅσα κερδίζει, τὰ πίνει Ζ.Π. 50. Θέλει νά φαίνεται ἐκεῖνο, ποὺ δέν εἶναι Τρ. 217. Μαθαίνει τὴν καρδιά ἐκεينوῦ, ποὺ σέ βλέπει Πάσσ. Δίστ. 216. "Ὅση ζωὴ τοῦ μένει, θά 'ναι δική του Ζ.Π. 8. Θά πihς νερό, ὅσο ζητᾷ ἡ καρδιά σου Σικελ. 40. Πόσα ἀριστουργήματα τῆς ἀρχαίας τέχνης προσμένουν τὸ χέρι, ποὺ θὰ τὰ ξεσκεπάσῃ! "Ερσ. 20. "Ὅσα σκαλιὰ θὰ κατεβῆς, τόσα φλουριά θὰ πάρης Λ.Α', 587. "Ὅσο ἔχανε τὸ λόγο, τόσο φώναζε Ζ.Π. 41· βλ. καὶ Μβ. 482. Τρ. 69. Κάθε νύχτα, ποὺ τὴν περνοῦσα σχεδὸν αὔπνη, ἔπαιρνα τὴν ἀπόφασιν νά τοῦ τὸ πῶ Τρ. 235. Τὸ αἶτομο δέν εἶναι κάτω τὸ ἀπλό, ὅπως τὸ φανταζόμασταν πρὶν Ἡλεκτρ. 2. "Ὅ,τι ἔγινε, ἔγινε Π.Μ. 35. Ἐκείνους, ποὺ πολέμησαν*

στο Μεσολόγγι, τὸς πίστευαν θεοὺς Πα. 102. Ψυχές, ποὺ ἡ Ἀχερούσια
 τίς θέριεψε σιγῇ Σικελ. 67. Ἄσε τον νὰ ζήση, ὅπως ἐξοῦσε Πορφ.
 Ἀνθολ. 372. Πέρινα, καθὼς περνάει τὸ χελιδόνι Σικελ. 139. Γράφω
 ὅπως μοῦρχειται Παναγ. 34. Θὰ τὰ πάρης πίσω, ὅπως τᾶφερεις
 Βν. 34. Πεθαίνει ἡ κόρη στὴ σοφίτα, ὅπου ἐκεῖνος τὴν εἶχε φυλακίσει
 Κμπ. 375.

β') σὲ ὀριστική πιθανολογική (§ 191,1): Ἀπὸ παιδί, καθὼς
 θὰ θυμᾶστε, δὲν ἀγαποῦσα πολὺ τὰ γράμματα (=καθὼς θυμᾶστε
 πιστεῦω) Τρ. 260. Θὰ πᾶμε στὸν Ἀϊ-Σώστη, νᾶνάψωμε τὰ κανδήλια,
 ποὺ θὰ ἴναι σθησιὰ ἀπὸ πέροι τὸ καλοκαίρι (=ποὺ εἶναι Ἰώως σθησιὰ)
 Τρ. Δ. 61. Αἱ! πατέρα μου, κάποιος ποὺ θὰ πεινοῦσε, θὰ τὴν πῆρε
 τὴν πῖττα (=ποὺ πεινοῦσε ὡς φαίνεται) Τρ. Δ. 27. Ἔτσι ὁ γραμματικὸς
 κανόνας, ποὺ θὰ ἐπρεπε νὰ βγαίνει ἀπὸ τοὺς ἄγραφους κανόνες τῆς κοι-
 νῆς γλώσσας, ἀναζητιέται κλπ. Τριαντ. 8. Ἡ παχουλὴ μαστόρισσα, ποὺ
 θὰ εἶχε ἀκούσει ὅλη τὴν κουβέντα μας, πλησίασε καὶ ρώτησε (=ποὺ
 εἶχε ἀκούσει, ὡς φαίνεται) Τρ. 187.

γ') σὲ ὀριστική δυνητική (§ 191,2): Νὰ ἔνα κορίτσι, ἔλεγα, ποὺ
 θὰ γινόταν σύζυγος καὶ μητέρα παιδιῶν ἰδανική (=ποὺ μπορεῖ νὰ
 γίνη - ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ γίνη) Τρ. 80. Νὰ ὁσον ἐσύ, ποὺ θὰ ᾤφε-
 ρες τὴν ξεχασμένη αὐγὴ Σεφέρ. Ἀνθολ. 392. Ἀρχισε νὰ κλαίῃ σὰ
 μικρὸ παιδί, μ' ἔνα ἀναφιλητό, ποὺ θὰ σπάραζε τὴν καρδιά καὶ τοῦ
 χειρότερου ἐχθροῦ του (=ποὺ μποροῦσε νὰ σπαράξῃ) Τρ. 230. Τὰ ἐγγρα-
 ψα ὅλα, ὅπως θὰ σοῦ τὰ ἔλεγα, ἂν ἦσουν ἐκεῖ Ἀμ. 37 (πρβλ. § 245,2).
 Μέσα στὰ ὄρια τῆς πολιτικῆς Κοινότητος, μέσα σὸν πλαίσιο τῶν κρατι-
 κῶν δεσμεύσεων, ὅπως θὰ ἐλέγαμε χρησιμοποιώντας ἓνα νεωτερικὸν
 ὄρο Γεωργ. 8.

Σημ. Σὲ ὀριστική παρατατικοῦ μὲ τὸ θὰ μπροστά της ἐκφέρε-
 ται σὲ διηγήσεις μὴ ἀναφορική προσδιοριστική πρότασις, καὶ δταν
 πρόκειται νὰ δηλωθῇ μέλλουσα πράξις στὸ παρελθόν: Κόντευεν ἡ ὥρα,
 ποὺ θᾶφηνε τὸ πατρικὸ της σπῖτι (=ποὺ ἔμελλε ν'ἀφήσῃ) Ἡθ. 17. Ἐκεῖνη
 βοῆκε καὶ τὴ θέση, ποὺ θὰ ἔπιανε (τὸ κλουβί) ἀπὸ δῶ κ' ἐμπρός (=ποὺ ἐπρόκειτο νὰ
 πιάνῃ) Βεν. 112. Ὁ Ρογκάλας βάζει (=ἔβαλε) τὸ σέμπρο του νὰ παραφυλάξῃ τὴ
 νύχτα, ποὺ θὰ γινόταν ἡ κλεψιά (=ποὺ ἐπρόκειτο νὰ γίνη) Κμπ. 343. Ὁ Λόχαρος
 ὁ νοῦς του βλέπει (=ἔβλεπε) ἓνα ἓνα τοὺς τόπους, ποὺ θὰ διάβαινε (=ποὺ ἔμελλε
 νὰ διαβῇ) Πα. 159. Τὸ ταχυδρομεῖο εἶχε φέρει τὴν πρώτη τυπογραφικὴ διόρθωσι
 ἐνὸς ἄρθρου, ποὺ θὰ δημοσιεύονταν σὲ γαλλικὸ περιοδικὸ (=ποὺ ἐπρόκειτο νὰ δη-

μοσιευθῇ) Ἔρσ. 24. Ἀπὸ καὶ καὶ πέρα, γὰρ ὅτι κακὸν θὰ τὸν εὗρισκε, ἔνα μόνο μποροῦσε νὰ κάνῃ (=γὰρ ὅτι κακὸν ἔμελλε νὰ τὸν βρῇ) Ζ.Π. 7. Ἐβγαζεν ἀπὸ τὸ χέρι του καρτέκιες, πὺν δὲ θὰ κοπάνιζαν ποτὲ τὴν πλάτη τῶν ἀνθρώπων (=πὺν δὲν ἔμελλαν νὰ κοπάνιζουν) Ζ.Π. 167. (Πρβλ. Μπ. 24: Ἦλθεν ὁ πλοίαρχος τοῦ Γαλαξιδιώτικου πλοίου, μὲ τὸ ὁποῖον ἐπρόκειτο νὰ φύγω. Μποροῦσε νὰ πῇ καί: μὲ τὸ ὁποῖον θὰ ἔφενυγα).

Σπάνια στὴν περίπτωσι αὐτὴ χρησιμοποιεῖται καὶ χρόνου μέλ-
λοντα ὀριστική: Ὁ Θεωράκης προτίμησε νὰ κάμῃ ὑπομονὴ ὡς τὸν καιρὸ, πὺν ἡ Κατινίτσα θάλλάξῃ Ζ.Π. 169. (Μποροῦσε νὰ πῇ καί: πὺν ἡ Κ. θάλλαξῃ). Δέκα χρόνια πέρασαν, πὺν ἡ ὁμορφὴ Ραχλιῶ διάλεγε τὸ νέο, πὺν θὰ πάρῃ (=πὺν ἔμελλε νὰ πάρῃ) Ἠθ. 40. (Μποροῦσε νὰ πῇ καί: πὺν θὰ ἔπαιρνε). Σὰν ἦρθε τὸ Μεγάλο Σάββατο, ἔπιασεν ὁ ἄρχοντας, ξεχωρίζει τὰρνιά, πὺν θὰ σφάζουν τὴ Λαμπρὴ (=πὺν ἐπρόκειτο νὰ σφάζουν) Π.Μ. 73. (Μποροῦσε νὰ πῇ καί: πὺν θὰ ἔσφαζαν). (Πρβλ. Θεοτόκ. 137: Ἐμίλησαν γὰρ τὸ δαμάλι, πὺν ὁ Γιάννης ἔμελλε νὰ σφάξῃ). Ἐπ(γ)ε κι' ἐσταμάτησε ὅλα τὰ νερά... Τὸ λοιπὸν πίκρα ὁ βασιλέας, πὺν θὰ πεθάνῃ ὁ στρατὸς του ἀπὸ νερὸ (=πὺν ἔμελλε νὰ πεθάνῃ) Μ. 401. (Μποροῦσε νὰ πῇ καί: πὺν θὰ πέθαινε).

Ὅμοια ὀριστικὴ παρατατικοῦ μὲ τὸ θὰ μπροστά της χρησιμοποιεῖται, καὶ ὅταν πρόκειται νὰ δηλωθῇ στὴν ἀναφορικὴ πρότασι ἄοριστη ἐπανάληψις στὸ παρελθόν: Ὁ Γιακουμῆς ἔπιαθε κανένα κομμάτι ζυμαρικοῦ σὲ σχῆμα ἀνθρώπου, γάτας ἢ μπιστουνοῦ, κατὰ τὴν ὄρεξιν, πὺν θά'χε νὰ παίξῃ (=πὺν εἶχε κάθε φορὰ) Ζ.Π. 101. Βλ. καὶ § 191,2, Σημ. β'.

Ὅμοια καὶ ὅταν θέλῃ νὰ ἐκφραστῇ κανεὶς ὄχι μὲ τόνο ἀξιωματικό, ἀλλὰ μὲ κάποια λεπτότητα κι' ἐλαστικότητα: Ἀς τὴ δῇ ὁ καθένας μὲ τῆς φαντασίας του τὰ μάτια, καθὼς θὰ τὴν ἤθελε νὰ εἶναι Ἔρσ. 120. Βλ. § 191, 2, Σημ. α'.

δ') σὲ ὀριστικὴ εὐχετική, (ἢτοι ὀριστικὴ παρατατικοῦ ἢ ὑπερσυντελικοῦ μὲ τὸ νὰ μπροστά της, § 190, 2, β') ἢ σὲ ὑποτακτικὴ εὐχετική (§ 199, 3), ὅταν τὸ περιεχόμενον τῆς ἀναφορικῆς προτάσεως εἶναι μιὰ εὐχὴ (καὶ συνήθως ἀπευχὴ ἢ κατάρρα): Ποιὸς ἦρθε καὶ σοῦ τό 'πε αὐτό; Αὐτός, πὺν νὰ μὴν ἔσωνε νὰ ῥθῃ! (=ὁ ὁποῖος εἶθε νὰ μὴν ἔσωνε) βλ. καὶ Ἔρσ. 286. Ἐτοι περνοῦμε ὅλη μας τὴ ζωὴ γιὰ τὴ μαυρισμένη σταφίδα, πὺν νὰ εἶχε λείψει! (=ἡ ὁποία εἶθε νὰ εἶχε κλπ) Πα. 16· βλ. καὶ Ε. 123, 7-8. Ποῦ εἶσαι, μωρὲ (ἐσύ), πὺν νὰ μὴ φτάσης! (=ὁ ὁποῖος νὰ μὴ φτάσης) Ζ.Π. 55.

ε') σὲ ὑποτακτικὴ (συνήθως χρόνου ἐνεστώτα ἢ ἀορίστου) ἢ σὲ ὀριστικὴ (συνήθως παρατατικοῦ ἢ ἀορίστου) μὲ τὸ νὰ μπροστά της, ὅταν πρόκειται νὰ δηλωθῇ κάτι τὸ ἐνδεχόμενο στὸ παρὸν ἢ στὸ παρελθόν. Ἡ κυρία πρότασις εἶναι συνήθως

έρωτηματική ή άποφατική: Θέλω μιά δακτυλογράφο, πού **νά ξέρη** άγγλικά. Τώρα δέν πιστεύω **νά βρίσκωνται** πολλοί, πού **νά δίνουνε** μεγάλη σημασία κλπ. Πολίτ. Α', 82. Κρούμα! δέν έχω μιά καρδιά, πού **νά πονή** γιά μένα Ἀθάν. 72. Περίμενα νάντικρούσω κανένα με χρυσά δόντια, πού **νά μὴν ξέρη** **νά** μιλά οὔτε έλληνικά οὔτε άγγλικά Τρ. 247. Με φέσι ψηλό, μεγάλο καί κατακόκκινο, πού **νά** τό **φορή** στραβά ως τό αὐτί Πλδ. Β', 13. Ἄν ἦτον ὅμως κανένα άλλο νησί, πού **νά ᾿χη** κάποια θέσι στή μυθολογία, στήν τέχνη, στήν ιστορία, θά τό προτιμοῦσα βέβαια Ἔρσ. 100. Ἐζήτησα με τό νοῦ μου κανένα, πού **νά** τοὺς **άγαποῦσε**, κ' ὁ νοῦς μου σιάθηκε στο Μανόλη τόν καφετζή Τρ. 114. Ἀναφέρεται πουθενά κανένα νησί τοῦ Αἰγαίου, **νά ᾿χη** τέτοιο ὄνομα; (=πού **νά ᾿χη**-τό ὁποῖον **νά ᾿χη**) Ἔρσ. 105. Ὑπάρχει πατέρας, πού **νά θέλη** τό κακό τοῦ παιδιοῦ του; (ἦ: πού **νά μὴ θέλη** τό καλό τοῦ παιδιοῦ του;). Γνώρισες ἐσὺ κανένα, πού **νά πρόκοψε** ἀπ' τό χαρτοπαίγνιο; Δέν ὑπῆρξε ἄνθρωπος πού **νά ζήτησε** τή βοήθειά του καί **νά μὴν** τήν ἔλαβε. Δέν ὑπάρχει παράδειγμα εἰς τήν Καθολικὴν Ἐκκλησίαν Πάπα ἐκλεγέντος, ὁ ὁποῖος **νά ἐψήφισε** τόν ἐαυτόν του (Ἐλ. Βῆ. 4-3-39).

Συνηθέστερα ὅμως στήν περίπτωσι αὐτὴ καί οἱ δύο προτάσεις, ἥτοι καί ἡ κυρία πρότασις καί ἡ ἀναφορική, εἶναι ἀποφατικές: Δέν περνάει μέρα, πού **νά μὴν** ἔχουν δυὸ τρεῖς μισοφροναίους. Δέν αφήνει ἄνθρωπο, πού **νά μὴν** τὸν ἐνοχλήσῃ. Δέν περνοῦσε ἡμέρα, πού **νά μὴν** πηγαίναμε στο θέατρο. Δέν ἄφησε ἄνθρωπο, πού **νά μὴν** τὸν παρακάλεσε.

Συνηθέστατα τέλος στήν περίπτωσι αὐτὴ ἀντίς γιά τό πού **νά** χρησιμοποιεῖται ως ἀναφορική ἀντωνυμία τό ἀπλό **νά** (=πού **νά**, ὁ ὁποῖος **νά** κλπ.): Δέν ἔχουμε τίποτα άλλο, **νά** περιμένουμε (=τό ὁποῖον **νά**) Ἀποστολ. 28. Δέν αφήνει κῦμα τῶν μαλλιών της, **νά μὴ** τό προσέξη, ζαρωματιά τοῦ φουστανιοῦ της, **νά μὴ** τὴ σιάξη (=πού **νά μὴ** τό προσέξη-πού **νά μὴ** τὴ σιάξη) Ζ.Π. 115. Ὁ Κώστας ἄλλοτε δέν ἄφηνε γάτα, **νά μὴν** τὴ γδάρῃ, γιανὰ κάμη τό τομάρι της ντέλφι (=τὴν ὁποῖαν **νά μὴ** γδάρῃ) Τρ. Δ. 21· πρβλ. καί Τρ. 138. Δέν ἔμεινε ἄνθρωπος, **νά μὴν** περάσῃ ἀπὸ τό σπίτι μας (=ὁ ὁποῖος **νά μὴν** περάσῃ) Χ.Θ. 60. Ἔρωτα... δέν ἄφηκες καρδιά, **νά μὴν** τινε λαβώσης (=τὴν ὁποῖαν **νά μὴ** λαβώσης) Πάσσ. Δίστ. 315. Φωρ. 2,78· βλ. καί Πάσσ. 493,2 καί Δίστ. 1152. Δέν πέθανε ἄνθρωπος πλούσιος, **νά μὴν**

τοῦ βγάλη λόγο (=τοῦ ὁποίου νὰ μὴν τοῦ βγάλη κλπ.) X.Θ. 56. Δὲν ὑπῆρξε κυριολεκτικῶς πρόβλημα δυσχερές, τοῦ ὁποίου νὰ μὴ ἐπελήφθῃ μὲ ἀποφασιστικότητα καὶ θάρρος ἢ Κυβέρνησις Ἐστ. 20-7-30. Περβλ. καὶ Μαλακ. 764: Δὲν ἔμενε εἰκοσόχρονη ποὺ νὰ μὴν ξεπορτίσῃ καὶ χήρα νὰ στὸ δρόμο νὰ μὴ βγῇ (=ἢ ὁποία νὰ μὴν ξεπορτίσῃ κλπ.).

2) Μὴ καθαρές ἀναφορικὲς προτάσεις λέγονται οἱ ἀναφορικὲς προτάσεις, ποὺ ἐνέχουν ἔννοια αἰτίας ἢ σκοποῦ ἢ ἀποτελέσματος ἢ ὑποθέσεως ἢ παραχωρήσεως. Οἱ προτάσεις αὐτὲς ἐκφέρονται στὶς ἐγκλίσεις ποὺ ἐκφέρονται οἱ ἀντίστοιχες πρὸς αὐτὲς αἰτιολογικὲς, τελικὲς, ἀποτελεσματικὲς, ὑποθετικὲς, παραχωρητικὲς ἢ ἐνδοτικὲς προτάσεις.

α') Αἰτιολογικὲς ἀναφορικὲς προτάσεις (περβλ. § 242): Μάχεται μὲ τὴ φύση, ποὺ τὸν ἔκαμεν ὅπως εἶναι (=ἢ ὁποία τὸν ἔκαμε -ἐπειδὴ τὸν ἔκαμε) Ζ.Π. 24. Τώρα, συγκινημένος ὅπως εἴστε ἀπὸ τὴ δυστυχία μου, δὲν μπορεῖτε νὰ ἰδῇτε τὴν πραγματικότητα (=καθὼς εἴστε -ἐπειδὴ εἴστε) Τρ. 283.

β') Τελικὲς ἀναφορικὲς προτάσεις (περβλ. § 255): Θέλω ἔναν καλὸ Γαλλοδιδάσκαλο, ποὺ νὰ μὲ μάθῃ τέλεια τὰ γαλλικὰ (=ὁ ὁποῖος νὰ μὲ μάθῃ - γιανὰ μὲ μάθῃ).

Συνήθως ὅμως οἱ τέτοιες ἀναφορικὲς προτάσεις εἰσάγονται μὲ ἀπλὸ τὸ μόριο νὰ ὥς ἰσοδύναμο μὲ τὸ ποὺ νὰ, (ὁ ὁποῖος νὰ): Ποιὸς θέλει δοῦλον ἔμορφο, νὰ τὸν κερνάῃ, νὰ πίνῃ (=ὁ ὁποῖος νὰ τὸν κερνάῃ - γιανὰ τὸν κερνάῃ) Πάσσ. 491, 8. Δὲν ἔχω κι' ἐγὼ ἔναν ἄνθρωπο, νὰ λέω τὸν πόνο μου (=στὸν ὁποῖον νὰ λέω - γιανὰ τοῦ λέω) βλ. Πάσσ. 230, 4. 391α, 2. Δὲν εὗρισκε ὁ καημένος λόγια νὰ πῇ στὴν πεθερά του (=τὰ ὁποῖα νὰ πῇ - γιανὰ πῇ) Ἡθ. 94. Νὰ ᾄχαμε ἔναν γέροντα, νὰ μᾶς φυλάῃ τὸν κῆπο (=ὁ ὁποῖος νὰ μᾶς φυλάῃ - γιανὰ μᾶς φυλάῃ) Πάσσ. 275, 4.

Σημ. Οἱ τέτοιες ἀναφορικὲς προτάσεις, ὅταν ἀκολουθοῦν ὕστερ' ἀπὸ πρότασι εὐχετική (§ 190, 2, β'), ἐκφέρονται συνηθέστερα σὲ ὀριστική παρατατικό (περβλ. § 255, 2): Νᾶχαμε ἓνα ξύλο, νὰ δέρναμε τὸ σκύλο (=μὲ τὸ ὁποῖον νὰ δέρναμε — γιανὰ δέρναμε) Πάσσ. 275, 26.

Σὲ δημοτικὰ τραγοῦδια ὅμως βρίσκονται σπανιότατα τέτοιες ἀναφορικὲς προτάσεις ἐκφερόμενες καὶ σὲ ὀριστικὴ ἀορίστου: Νᾶχαμε ἔναν τάβανο, νὰ τσίμπησε τὸ γάϊδαρο, νὰ κρήμνισε τὸ γέροντα Πάσσ. 275, 11. (Ἄλλὰ ἴσως ἐδῶ εἶναι ἐσφαλμένη ἢ ἀπόδοσις τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ,

άντις: *νά τσίμπαγε* — *νά γκρέμιζε*· (πρβλ. τῇ συνέχεια: *νάχαμε έναν πετεινό, νά τρωγε τὸν τάβανο κλπ.*).

γ') 'Αποτελεσματικές αναφορικές προτάσεις (πρβλ. § 260) 'Αναστενάγματ' ἀπὸ δῶ, κλάματ' ἀπὸ κεῖ, *ποὺ ἦταν νά φριξῇ κανεῖς* (= *μέ τὰ ὁποῖα ἦταν -τέτοια ὥστε ἦταν*) Πα. 47. 'Εξάλλον εἶναι καὶ παρηγορητικὸ νά ξέρης πὼς κάποιος δικός σου εἶναι κοντά σου. Κάποιος *ποὺ νά σέ καταλαβαίνει* (= *τέτοιος ποὺ νά σέ καταλαβαίνει -τέτοιος ὥστε νά κλπ*) Μυρ. 10. Κάθεται καὶ φκειάνει μιὰ πῖττα, *ποὺ νά τρῶς καὶ νά γλείφης τὰ δάχτυλά σου* (= *τέτοια ποὺ νά τρῶς -τέτοια ὥστε νά τρῶς*) Π.Μ. 56. Δὲν μποροῦσε ὁ Παῦλος νά βρῇ σημάδια, *ποὺ νά μαρτυροῦν τὸ πέρασμα ἀνθρώπινου χεριοῦ σὲ παλιὰ χρόνια* (= *τέτοια ποὺ νά μαρτυροῦν -τέτοια ὥστε νά κλπ.*) Ἔρσ. 201. Ἀλλὰ δὲν ἔχομε νά κάμωμε μὲ κανένα σοφιστὴ ἢ ρήτορα, *ποὺ νά πολυσυλλογιέται* τίς φράσεις του Τριαντ. 48. Ὁ Χριστιανισμὸς *χρειάζεται* . . . μιὰ γλώσσα, *ποὺ νά μεταδώσῃ* τὸ κήρυγμά του τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν Τριαντ. 29.

Καὶ στὴν περίπτωσι ὅμως αὐτὴ χρησιμοποιεῖται πολλὲς φορές τὸ μόριο *νά* ἀπλὸ ὡς ἰσοδύναμο μὲ τὸ *ποὺ νά* (= *τέτοιος ποὺ νά -τέτοιος ὥστε νά*): Ἡ Πόπη δὲν ἦταν *ἀνθρωπος, νά μπορεῇ νά ζήσει χωρὶς ἀντὶς ἡσκιο* (= *τέτοιος ποὺ νά μπορεῇ -τέτοιος ὥστε νά μπορεῇ*) Τρ. 142. Εἶναι σπουδαῖον νά εὗρεθῇ *νοννά, νά τῆς ζοῦν τὰ παιδιὰ* (= *τέτοια ποὺ νά τῆς ζοῦν*) Ππδ. Α', 24. Ἄλλο μέσον, *νά ἀντιμετωπισθῇ* ἡ κρίσις, δὲν ὑπάρχει (= *τέτοιο ποὺ νά -τέτοιο ὥστε νά ἀντιμετωπισθῇ μ' αὐτὸ*) Φορτ. Ἑλ. Βῆ. 9-9-35· βλ. καὶ Πάσσ. 532, 3. Δίστ. 313. Αὐριο, ἡ ὥρα *πέντε, θέλω μιὰ φορεσιά, νά 'χῇ τὸν οὐρανὸ μὲ τ' ἄστρα* (= *τέτοια ποὺ νά ἔχῃ -τέτοια ὥστε νά ἔχῃ*) Π.Μ. 100· βλ. καὶ Μ. 402 (μιὰ βέστα, *νά 'ναι οὔλη κλπ.*), καὶ πρβλ. Μ. 409: *νά κάμῃ ἓνα περιβόλι, ὁποὺ νά 'χῇ ὁλονοῦ τοῦ κόσμου τὰ φρούτα*.

δ') Ὑποθετικές αναφορικές προτάσεις. (Ἰδὲς § 245 κ. ε'): Ὅποιος θέλει, ἄς ἀκ(ο)λουθήσῃ Βλαχ. 63· (πρβλ. *ἀν θέλῃ κανεῖς*, ἄς κλπ. § 245, 1). Ὅτι θέλετε, δώστε μου Π.Μ. 34· (πρβλ. *ἀν θέλετε, δώστε μου κάτι*). Ὅποιος μοῦ *φτιάσῃ* ἓνα χρυστάλλινο παλάτι, θὰ τοῦ δώκω τὴ βασιλοπούλα Π.Μ. 76· (πρβλ. *ἀν μοῦ φτιάσῃ κανεῖς κλπ.* § 245, 4, α'). Πᾶρε, *ὅποια σοῦ ἀρέσῃ* Πάσσ. 477, 11· (πρβλ. *ἀν σοῦ ἀρέσῃ καμιά, πᾶρε την*). Κάμε *ὅ,τι θελήσῃς* Πάσσ. 433, 18· (πρβλ.

ἂν θελήσης κάτι, κάμε το). "Ας γίνη ὅ,τι γίνη, σκέφτηκα Κονδ. 169. Βαρᾷ σιὰ τυφλά ὅποιον βρῆ μπροστά του Ἄργῳ 355. "Ο,τι κάμης ἐσύ, καλὰ καμωμένο Τρ. 78· (πρβλ. ἂν κάμης κάτι, θὰ εἶναι καλὰ καμωμένο. § 184). Τὰ μάτια σου ὅποιος τὰ ἰδῇ καὶ δὲν ἀναστενάξη, ἀστροπελέκι καὶ φωτιά νὰ πέση νὰ τὸν κάψῃ Φωρ. 2, 298· (πρβλ. ἂν τὰ ἰδῇ κανεῖς κλπ.). Θέλω νὰ κερδαίνω, ὅθε πάω, νὰ παίξω Μβ. 507· (πρβλ. ἂν θὰ πηγαίνω κάπου). Ἀλλοίμονο στὸ σιταρόπουλο, πὸν πέσῃ στοῦ μύλου τὰ δόντια Λπ. 38· (πρβλ. ἂν πέσῃ· § 245, 4, β'. Μποροῦσε νὰ πῇ καί: πὸν πέφτει). "Οποῖος καθίσῃ, θὰ κοιμηθῇ· ὅποιος κοιμηθῇ δὲν ξυπνᾷ Φωτιάδ. 105. "Οποῖος τὸ φάῃ (αὐτὸ) πεθαίνει Πάσσ. 627, 13. Φωρ. 2, 170· (πρβλ. ἂν τὸ φάῃ. § 245, 4, β')· βλ. καὶ Πάσσ. 610, 15. Ε 182, 6 (δρόβρη ξάστερο νερό=ὅπου εὗρη-ἂν πουθενὰ εὗρη). Μοιάζει δεντρὶ πὸν μαραθῇ Ε 135, ιγ'. "Οποῖος πεθάνῃ σήμερα, χίλιες φορὲς πεθαίνει Σολωμ. 177. Γράφω ὅ,τι καὶ ὅπως μοῦ κατέβῃ Παναγ. 35. "Οπου γύριζες, ἀπάνταινες ἄντρες, παιδιὰ, γυναικες Πα. 92· (πρβλ. ἂν γύριζες ἔξω, παντοῦ ἀπάνταινες. § 245, 4, β', Σημ.). Εἶχε μεγάλη ἐμπιστοσύνη σ' ἐμένα· ὅ,τι νὰ ἔκανε, θὰ μοῦ τὸ ἔλεγε (πρβλ. ἂν ἔκανε κάτι κλπ.).

Σημ. Κάποτε σὲ διηγῇσεις, προκειμένου καὶ γιὰ τὸ παρελθόν, ἢ ἐπανάληψις μιᾶς πράξεως δηλοῦται στὴν ἀναφορικὴ ὑποθετικὴ πρότασι μὲ ὑποτακτικὴ ἀορίστου (ἢ ἐνεστιῶτα) ἀντὶς μὲ ὀριστικὴ παρατατικὴ: Κατεβαίναμε κι' οἱ τρεῖς μας... ἀλλοίμονο σ' ὅ,τι βρεθῇ μπροστά μας (=σὲ ὅ,τι βρισκόταν —ἂν βρισκόταν τίποτε) Ζ.Π. 92. Κι' ὅπου σταθοῦν κι' ὅπου βροντοῦν, ταράζονταν οἱ κάμποι (=ὅπου στέκονταν κι' ὅπου βροντοῦσαν —ἂν στέκονταν κάπου κλπ.) Λ.Ε', 85.

ε') Ἐνδοτικὲς ἢ παραχωρητικὲς ἀναφορικὲς προτάσεις. Οἱ προτάσεις αὐτὲς εἰσάγονται μὲ τίς ἀναφορικὲς λέξεις ὅποιος, ὅσος, ὅ,τι-ὅπου, ὅπως, ὅσο μὲ τὸ (καὶ ἄν), κι' ἂν ἢ τὸ καὶ νὰ ἢ ἀπλὸ τὸ νὰ κατόπι τους (πρβλ. § 253, 2): Κάθε γυναικα, ὅποια κι' ἂν εἶναι, πρέπει νὰ ἔχῃ τὴ φορεσιὰ τῆς ἔτοιμης γιὰ τὴν ὥρα τοῦ θανάτου Ζ.Π. 62· (πρβλ. καὶ πάμφτωχη ἂν εἶναι-καὶ πάμφτωχη νὰ εἶναι). Μ' ὅποιον κι' ἂν ἔπαιζε, κέρδαινε Μβ. 507 (πρβλ. καὶ μὲ τὸν καλύτερο χαρτοπαίχτη ἂν ἔπαιζε-καὶ μὲ τὸν καλύτερο χαρτοπαίχτη νὰ ἔπαιζε). Ὁ παρᾶς εἶναι γλυκός, καὶ ὅσα καὶ ἂν ἔχη κανεῖς, παραπάνῃσιν ζητάει Τρ. 84. Ἡ παλληκαριά, ὅσα χρόνια κι' ἂν περάσουν, δὲν

παλιώνει Πα. 97. Μὴ δεχτῆς, **ὅσα** λεφτὰ **κι' ἂν** σοῦ δώσῃ Μ. 408. **Ὅσα** **κι' ἂν** θέλῃς, θὰ σοῦ τὰ δώσω Ροδ. 50. **Ὅσα** **νὰ** εἶχε, δὲν ἔπρεπε **νὰ** ξοδεύῃ τόσα. Ἡ διαφορὰ, **ὅσο** **κι' ἂν** φαίνεται λεπτή, εἶναι μεγάλη Χάρ. Κ. 57. Ἀλλὰ ὑπάρχει, **ὅσο** **κι' ἂν** εἶναι σπάνια, ὑπάρχει καὶ ἡ ἐξαίρεση Δημαρ. 51. Γλῶσσες ζωντανῶν ἀνθρώπων δὲ γυρίζουν πίσω, **ὅσο** **κι' ἂν** τὸ ἐπιθυμοῦμε Τριαντ. 18. Σ' αὐτὸν τὸν ἀγῶνα κλείνεται ἡ μεγάλη εὐτυχία τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου, **ὅσο** ἀκριβὰ **καὶ** **νὰ** πληρώνεται Κακρ. 16. Ἐρριχναν **ὅ,τι** **κι' ἂν** εἶχαν μέσα στὴ φωτιά Πα. 105 (πρβλ. **καὶ** πολυτιμότερα πράγματα **νὰ** εἶχαν, τὰ ἔρριχναν κλπ.). Τὸν καθοδήγησαν **νὰ** μὴν τὸν δώσῃ τὸ μύλο σὲ κανέναν, **ὅ,τι** **κι' ἂν** τοῦ δώσουν Π.Μ. 74. Αὐτὰ τὰ λόγια τὰ βρίσκεις ἀληθινὰ, **ὅποιο** τραγούδι **κι' ἂν** ἐξετάσῃς Ἀποστολ. 135. Νὰ σοῦ δώσω, **ὅ,τι** **καὶ** **νὰ** θέλῃς Μβ. 432. **Ὅ,τι** **καὶ** **νὰ** εἶναι, θὰ τὸ ξορκίσωμε Ἐρσ. 277. Τὸ κόμμα εἶναι θρησκεία· δὲν τἀλλάζει **ὅ,τι** **καὶ** **νὰ** γίνῃ Πα. 129. **Ὅ,τι** **καὶ** **νὰ** σοῦ τάξῃ, ἐσὺ **νὰ** μὴ τσῇ (=τῆς) ἀνοιξῇς Μβ. 455. **Ὅπου** **κι' ἂν** ρίξω τὴ ματιά μου, τὴ νίκη τοῦ νεροῦ καὶ τὴν πλημμύρα βλέπω Α.Ζ. 45. **Ὅπου** **καὶ** **νὰ** βρίσκεται, θυμᾶται ὅλα τὰ παλιὰ Ζ.Π. 73. **Ὅπως** **καὶ** **νὰ** τίς πῆτε, ἐμένα δὲν θὰ μοῦ κακοφανῇ Παπαν. 166. **Ὅπως** **κι' ἂν** τὸ πάρετε τοκετὸς εἶναι, καὶ μάλιστα πρῶτος τοκετὸς Τρ. 265. **Ὅσο** **κι' ἂν** τὸ θέλουν, δάσος δὲν μποροῦν **νὰ** κάμουν Λουκὸλ. 71. Δὲν τὰ παίρνει ὁ ἀγέρας τὰ κεραμίδια τους, **ὅσο** σφοδρὸς **καὶ** **νὰ** εἶναι Μακρυγ. 404. Οἱ Τοῦρκοι, **ὅσο** **καὶ** **νὰ** φοβέριζαν τὸ χωριό, ποτὲ δὲν τὸ πάτησαν Βλαχ. 60. Ἐχεις δίκιο· **ὅσο** **καὶ** **νὰ** ἐπικοινωνήσῃ μὲ τὸν κόσμον γύρω του τὸ βουδῶ, ὁ ἥχος θὰ τοῦ μείνῃ ἄγνωστος γιὰ πάντα Ἐρσ. 276. Ἀλήθεια, **ὅσο** **καὶ** **νὰ** τὴ διαβάσῃ κανεὶς τὴν Ἀντιγόνη, κάθε φορὰ θὰ βρῇ κάτι ὠραῖο, ποὺ τοῦ εἶχε ξεφύγει πρὶν Ἐρσ. 240.

Σημ. Στὴ φράσι **ὅσο** **νὰ** πῆς (**ὅσο** πῆς) ἡ ὑποτακτικὴ χρησιμοποιεῖται μὲ τὴν ἔννοια τοῦ δυνατόυ: Ἐνα δέντρο ψηλό, **ὅσο** **νὰ** πῆς (=ὅσο μπορεῖς **νὰ** πῆς). Καλὴ διάθεση **εἶχε** **ὁ** **σην** **πῆς** Ἀποστολ. 30 (πρβλ. § 199, 4 καὶ βλ. § 49, 1).

§ 267. Ἀναφορικὲς προσδιοριστικὲς προτάσεις, μὲ τίς ὁποῖες ἐκφράζεται ὁ τρόπος, κατὰ τὸν ὁποῖον γίνεται μιὰ πράξις, ἢ μιὰ παρομοίωσις, κανονικὰ εἰσάγονται μὲ τὰ ἀναφορικὰ μόρια ὅπως καὶ καθῶς: Δίχως αὐτὰ δὲν ξεκινοῦσε πονθενά, **ὅπως** δὲν πάει δίχως τουφέκι ὁ στρατιώτης στὸν πόλεμο Χ.Θ. 63.

Ἄπλωσ' ἔμπρὸς τὰ χέρια ἀνοιχτά, καθὼς θὰ τᾶπλωνε σὲ μιὰ ὀπασία Ἐρσ. 85· βλ. καὶ 139.

Μόνο σὲ (παλαιότερα) δημοτικὰ τραγούδια βρίσκονται τέτοιες ἀναφορικὲς παρομοιαστικὲς προτάσεις εἰσαγόμενες μὲ τὸ ὥς ἢ μὲ τὸ ἅπλῳ σάν, (ὥσάν): Ὡς τρέμει τὸ καρνόφυλλο, νὰ τρέμῃ τὸ γιοφύρι (=ὅπως τρέμει) Ε. 89, 39. Ἀγάπα με σάν σ' ἀγαπῶ, θέλε με, σάν σὲ θέλω (=ὅπως σὲ ἀγαπῶ κλπ.) Πάσσο. Δίστ. 2· βλ. καὶ Ε. 80, 14. 86B, 4. Πάσσο. 436, 44. 498, 2. Δίστ. 495, 1071, 1107. Καὶ σάν τοῦ εἶπεν, ἔκαμε (=ὅπως τοῦ εἶπε. Ἀπ' τ' Ἀκριτικὸ ἔπος) Κμπ. 20. Ὡσάν ἢ νύχτα ἢ σκοτεινὴ ὄλα τὰ κάνει μαῦρα, ἔστ' εἶναι ὄλα στὴν καρδιά, πὺν τὴν πλακώνει ἢ λαύρα (=ὅπως ὄλα τὰ κάνει μαῦρα) Πάσσο. Δίστ. 1120.

Συνηθέστατες ὅμως εἶναι καὶ στὴν κοινὴ ὁμιλουμένη ἀναφορικὲς προτάσεις εἰσαγόμενες μὲ τὸ σάν καὶ τὸ νὰ κατόπι του, ἥτοι μὲ σάν νὰ ἢ σὰ νὰ (ἢ ὥσάν νὰ) καὶ μ' αὐτὲς ἐκφράζεται ὑποθετικὴ παρομοίωσις· (σάν νὰ=ὅπως ἐάν, καθὼς ἐάν): Τὸ πούλι κατεβαίνει ἀκράτητα, σάν νὰ τὸ σέρνει μαγνήτης Πα. 35· βλ. καὶ Ε. 17, 4-5. 52, 9 (σάν νὰ εἴμαστε γυναῖκες). 85, 39. Οἱ ἱππεῖς σφυρίζουν, σὰ νὰ μοιρολογοῦν Χ.Θ. 14. Μεγάλῃ θυσία! αὐτὸ εἶναι, σάν νὰ χάνω μιὰ ὀλόκληρη χώρα ἀπ' τὸ πατρικὸ μου κράτος Ζ.Π. 152. Ἐτρεχα, σάν νὰ μὲ κυνηγοῦσαν Τρ. 225. Τὰ ἄλογα χλιμίντριζαν, σὰ νὰ ζητοῦσαν βοήθεια Πα. 8. Ὅλοι ἐκεῖ μέσα δουλεύαμε, σὰ νὰ ἔταν δικό μας τὸ κατάστημα Τρ. 217· βλ. καὶ Πάσσο. Δίστ. 1135. Μ' ἔπιασε ρῖγος, ὥσάν νὰ εἶχα θερμὴν Ἀμ. 25. Ὁ Θέμος, σὰ νὰ ἤθελε νὰ δικαιολογηθῇ, μοῦ εἶπε Τρ. 95· βλ. καὶ 96 καὶ 118. Ζ.Π. 11. Ὁ θυρωρὸς μὲ κοίταξε, σάν νὰ μὴν καταλάβαινε ρωμαῖκα Τρ. 44. Ἡ Μανροδέσα, σάν νὰ τῆς χάριζαν χίλια ἀγαθὰ, τὰ δέχτηκε τὰ κατίρια μὲ κλᾶμα στὰ μάτια Χ.Θ. 25. Τὸ παρὰστημά του μονάχα νᾶβλεπε, σ' ἔπιανε μιὰ εὐλάβεια, ὥσάν νᾶβλεπε κανένα ὁμηρικὸ ἥρωα Χ.Θ. 49. Ὁ Δήμαρχος κοκνοῦσε τὸ κεφάλι, σάν νὰ τὸν ἐλεεινολογοῦσε Ἐρσ. 127. Ἀρχισε νὰ λήη τὰ κρίματά της ἕνα πρὸς ἕνα, σάν νὰ τὰ εἶχε γραμμένα Π.Μ. 10. Ξεράθηκαν τὰ δέντρα, σάν νὰ τὰ ἔδειρε ἀδρὺ χαλάζι Πα. 33. Ἐκαμε ἕνα κίνημα τῶν χειρῶν, σάν νὰ ἠσύχασε, πὺν τὸν ἔβλεπε ἐπὶ τέλους νᾶρχεται Ἐρσ. 40. Σάν νὰ τὸν δάγκωσε φίδι, ἐπισθοχώρησε ὁ Γιακουμῆς Ζ.Π. 108· βλ. καὶ 64 (σάν καὶ νᾶκλεψε).

Μβ. 466 (σὰ νὰ βγῇκε). "Ε! ἄς τὴν ἀφήσωμε στὴν τύχη της, εἶπε ὁ Διαμαντῆς, σὰ νὰ εἶχε φοβηθῇ κανένα κακὸ Ζ.Π. 95.

Σπάνια στὴν περίπτωσι αὐτὴ χρησιμοποιεῖται ἀντὶς γιὰ τὸ σὰν νὰ τὸ ὅπως νά: "Ολα τὰ πράγματά μου ἔμειναν, ὅπως νά'χω πεθάνει πρὶν ἀπὸ καιροὺς (Καρυντ.) Κμπ. 267.

Σημ. Κάποτε στὶς προτάσεις αὐτές, ποὺ εἰσάγονται μὲ τὸ σὰν νά, ἐνυπαρχει ἔννοια αἰτιολογίας: "Υστερα ὁ καπνοπώλης, σὰ νὰ βαρέθηκε, μοῦ εἶπε" Ἀν θέλεις κλπ. (=ἐπειδὴ ὡς φαίνεται βαρέθηκε) Τρ. 47.

Ἡ φράσις σὰν νὰ λέμε παίρνει κάποτε τὴν ἔννοια τῆς φράσεως ὥστε λοιπὸν: Σὰν νὰ λέμε, κύριε Τηλημόνιδι, γιὰτὸ μᾶς τὴν ἐφέρατε τόσο πρόωγα Τρ. 254.

Καὶ ἡ φράσις σὰν νὰ ποῦμε συχνὰ χρησιμοποιεῖται μὲ τὴν ἔννοια τοῦ δηλαδῆ: Ἡ "Ερση, δημάρχέ μου, ἦτον μιὰ ἀπ' τὶς τρεῖς κόρες τοῦ Κέκροπος, σὰν νὰ ποῦμε τοῦ πρώτου δημάρχου τῆς Ἀθήνας "Ερσ. 75 βλ. καὶ § 199, 1.

§ 268. Ἑλλιπεῖς ἀναφορικὲς προτάσεις. Ἀναφορικὲς προτάσεις εἰσαγόμενες μὲ τὶς ἀναφορικὲς λέξεις ὅσος, ὅτι, ὅπου, ὅπως, καθὼς καὶ ὅσο, ἐκφέρονται συχνὰ ἑλλιπῶς, ἥτοι μὲ παράλειψι κάποιου ἢ κάποιων ὄρων τους, ἰδίως τοῦ ρήματος τους, ποὺ ἐννοεῖται ἀπ' τὰ συμφραζόμενα κατὰ τὸ σχῆμα ἀπὸ κοινοῦ ἢ κατ' ἀναλογίαν: Ὁ Καλλιάδης εἶπε καὶ στὴν "Ερση *ὅ,τι* καὶ στὸν Παῦλο (=ὅ,τι εἶπε) "Ερσ. 120. *Γινόταν ὅ,τι* κάθε χρόνο (=ὅ,τι γινόταν) Χάρ. Μ. 11. Οἱ ποιηταὶ *παλιώνουν, ὅπως* τὰ ροῦχα (=ὅπως παλιώνουν) Ζ.Π. 146 βλ. καὶ 52 (παραμονεύει, ὅπως ἡ γάτα). *Γράφομε ὅπως* οἱ ἄλλοι γύρω μας (=ὅπως γράφουν) Τριαντ. 19. *Θὰ δοξαστοῦμε, ὅπως* καὶ πρῶτα (=ὅπως δοξαστήκαμε) Λπ. 80. *Δὲν* τοὺς ἀνησύχησε τόσο τὸ τραγούδι, *ὅσο* τὰ πονηρὰ βλέμματα μερικῶν ἀντιθέτων (=ὅσο τοὺς ἀνησύχησαν) Πα. 137. Κανένας λαὸς *δὲν ἀγάπησε* καὶ *δὲν ἐπίστεψε* τόσο στὸν ἄνθρωπο, *ὅσο* ὁ ἀρχαῖος ἐλληνικὸς (=ὅσο ἀγάπησε καὶ ἐπίστεψε στὸν ἄνθρωπο) Κακρ. 21. Ἡ μάνα του *ἦταν καλὴ* καὶ ἀγαθὴ, *ὅπως* ὅλες οἱ γυναῖκες τοῦ καιροῦ της (=ὅπως *ἦταν καλὲς* καὶ *ἀγαθὲς* ὅλες κλπ.) Πα. 39. Τὸ πρόσωπό της *ἦταν* ἄγριο, ἀπειλητικὸ, *ὅπως* τοῦ ζώου ποὺ ἔνοιωσε τὸν κίνδυνον (=ὅπως *εἶναι* ἄγριο, ἀπειλητικὸ τὸ πρόσωπο τοῦ ζώου) Χάρ. 14.

10. Πλάγιες έρωτηματικές προτάσεις.

§ 269. Πλάγιες έρωτηματικές προτάσεις ή άπλως πλάγιες έρωτήσεις λέγονται οί δευτερεύουσες προτάσεις που περιέχουν μιá έρώτησι, που έγινε ή πρόκειται νά γίνει και άνακοινώνεται σέ κάποιον: (*Έφυγε ό Πέτρος*;) . Μé ρωτάει, *άν έφυγε ό Πέτρος*. (Θάναχωρήσης αύριο, Πέτρο;). Πάω νά ρωτήσω τόν Πέτρο, *άν θ'άναχωρήση αύριο*. Πρβλ. Ροδ. 76: Θά μείνης άργά; *Σ' έρώτησα άν θά μείνης άργά*.

Σημ. Μιά πλάγια έρώτησις μπορεί νά προέρχεται όχι άπό μιá πραγματική έρώτησι, άλλ' άπό μιá πρότασι άναφωνήσεως (§ 205,9): *Είδατε, είδατε, αύσθησι πού τήν έχει τó παιδί μου*; Τρ. 286' (πρβλ. *Αύσθησι πού τήν έχει τó παιδί μου!*). *Θυμάσαι, τί κακό πού μου 'κανε τó θέαμα αύτό!* Έρσ. 27' (πρβλ. *Τί κακό πού μου κάνει τó θέαμα αύτό!*).

Η φράσις πάλι, στην όποίαν περιλαμβάνεται ή πλάγια έρώτησις, μπορεί στό σύνολό της νά είναι έρωτηματική, ήτοι μιá πλάγια έρώτησις μπορεί νά έξαρτάται άπό μιá εύθεϊά έρώτησι: *Ξέρεις, Κασσάνδρα, ποιός είναι ό κύριος*; Τρ. 58' (πρβλ. *Ποιός είναι ό κύριος*; ξέρεις Κασσάνδρα;).

§ 270. Καί οί πλάγιες έρωτήσεις, όπως οί εύθεϊες, είναι ή όλικής άγνοίας ή μερικής άγνοίας έρωτήσεις (§ 203).

1) Οί πλάγιες έρωτήσεις **όλικής άγνοίας** εισάγονται μέ τó (έρωτηματικό) μόριο *άν* ή μέ κάποιο άπ' τά μόρια *μή, μήπως, μή τυχόν* (πρβλ. § 203, 1): *Ρώτησε τó Στέργιο, άν είχε γράμμα άπό τόν πατέρα του* Τρ. 12. (Εύθεϊά έρώτησις: *Έχεις γράμμα άπό τόν πατέρα σου*;) . *Ρώτησε τόν Πέτρο, μήπως θέλεις τίποτα*. (Εύθ. έρ.: *Μήπως θέλεις τίποτα, Πέτρο*;) .

Οί διμελείς πλάγιες έρωτήσεις (πρβλ. § 203, 1) εισάγονται κανονικά μέ τó *άν* - ή (ήτοι τó πρώτο μέλος τους εισάγεται μέ τó *άν* καί τó δεύτερο μέ τó *ή*): *Δέν μου είπατε, άν μέ συγχωρείτε ή μέ καταδικάζετε καί σεις* Τρ. 278. (Εύθ. έρ.: *Μέ συγχωρείτε ή μέ καταδικάζετε*;) . *Απορούσε, άν είναι στά συγκαλά του ή τόν χτύπησε κανέν' άερικό* Πα. 159. (Εύθ. έρ.: *Είναι στά συγκαλά του ή τόν χτύπησε κανέν' άερικό*).

Μπορεί όμως σέ μιá τέτοια διμελή πλάγια έρώτησι νά έπαναλαμβάνεται τó *άν* μετά τó *ή*, ή νά τίθεται μόνο τó *ή* έμπρός άπ' τó δεύτερο μέλος, ή (σπανιότερα) κι' έμπρός άπό

καθέν' ἀπὸ τὰ δυό της μέλη, ὅποτε ὅμως ἡ πλάγια ἐρώτησις ἐκφέρεται μὲ κάπως ἰσχυρότερο τόνο, σὰν εὐθεῖα ἐρώτησις: Κατὰ βάθος δὲν ξέρω, *ἂν* εἰρωνεύομαι αὐτὴ τῇ στιγμή *ἢ* *ἂν* σοβαρολογῶ Παπαν. 170. (Εὐθ. ἐρ.: *Εἰρωνεύομαι αὐτὴ τῇ στιγμή ἢ σοβαρολογῶ*);. *Ρώτησέ τον*, θὰ κατέβη στὸν Πειραιᾶ *ἢ* θὰ μείνῃ ἐδῶ τὸ μεσημέρι. (Εὐθ. ἐρ.: *Θὰ κατέβης στὸν Πειραιᾶ ἢ θὰ μείνης ἐδῶ τὸ μεσημέρι*);. *Ἡ* ἡμουνα *ἢ* δὲν ἡμουνα, κανεῖς δὲ μὲ λογάριαζε Τρ. Δ. 88. (Μποροῦσε νὰ πῇ καί: *Ἄν* ἡμουνα *ἢ* δὲν ἡμουνα, κανεῖς κλπ., καθὼς ἐπίσης καί: *Ἡ*μουνα *ἢ* δὲν ἡμουνα, κανεῖς κλπ.). Βλ. Τρ. Δ. 98. (Εὐθ. ἐρ.: *Υπάρχει ἢ δὲν ὑπάρχει αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος*);).

Σημ. Ὅταν ὁ λόγος ἐκφέρεται μὲ γοργότητα, δὲν τίθεται κανένας σύνδεσμος: *Ζῇ, πέθανε*, ποιός ρωτάει (= *ἂν* ζῇ *ἢ* πέθανε, δὲ ρωτάει *κανεῖς*). Πρβλ. Βυ. 58: *Σκοτώθηκε; ζῇ; ρωτᾷ τρέμοντας*· πρβλ. καὶ § 233, Σημ. β'.

Σὲ δημοτικὰ τραγούδια χρησιμοποιεῖται καὶ τὸ *κι' ἂν-κι' ἂν*: *Δὲν ξέρομε, δὲν εἶδαμε, κι' ἂν εἶναι κι' ἂν δὲν εἶναι* (= *ἂν* εἶναι *ἢ* δὲν εἶναι) Ε 33, 8' βλ. καὶ Σικελ. 64: *Δὲν ξέρει κι' ἂν ἐπέθανε, δὲν ξέρει οὐδὲ κι' ἂν ζῇ*.

2) Οἱ πλάγιες ἐρωτήσεις *μερικῆς ἀγνοίας* εἰσάγονται ὅπως καὶ οἱ ἀντίστοιχες πρὸς αὐτὲς εὐθεῖες ἐρωτήσεις, ἥτοι μὲ κάποια ἐρωτηματικὴ ἀντωνυμία (§ 97) ἢ μὲ κάποιο ἐρωτηματικὸ μόριο (*γιατί, ποῦ, πότε, πῶς, πόσο* κλπ.): *Θὰ μᾶς πῆς, τί εἶναι, γίδα ἢ γελάδα* Μβ. 504. (Εὐθ. ἐρ.: *Τί εἶναι*);. *Ο παππᾶς δὲν ἤξερε, τί νὰ πῇ* Μβ. 502. (Εὐθ. ἐρ.: *Τί νὰ πῶ*);· βλ. καὶ Σικελ. 107: *Ἐλα πές μου, ποῦ ἦταν ἡ φωλιά* Ζ.Π. 98. (Εὐθ. ἐρ.: *Ποῦ ἦταν ἡ φωλιά*);. *Κανένας δὲν ξέρει, γιὰ ποιοὺ λόγο ἢ Δελούδα γεννηθήκε κουφή καὶ μουγγή* Ζ.Π. 59. (Εὐθ. ἐρ.: *Γιὰ ποιοὺ λόγο ἢ Δελούδα . . . καὶ μουγγή*);).

Σημ. Μποροῦν στὴν ἴδια φράσι νὰ συνυπάρχουν δυὸ πλάγιες ἐρωτήσεις, ἡ μιὰ ὀλικῆς καὶ ἡ ἄλλη μερικῆς ἀγνοίας: *Ὅσοι μὲ εἶδαν, μὲ ἠρώτων, τί εἶχα, ἂν ἤμουν ἄρρωστος* Κονδ. 56' (πρβλ. *Τί ἔχεις; εἶσαι ἄρρωστος*);. Βλ. καὶ *Ερσ. 148.

§ 271. Πλάγιες ἐρωτηματικὲς προτάσεις συνοδεύουν

1) ρήματα, καὶ

α') τὰ ρήματα (ἐ)ρωτῶ, ἐξετάζω-ἀπορῶ, θαυμάζω, δὲν ἔχω (= ἀπορῶ) καὶ ὅσα ἔχουν παρόμοια σημασία: *Τὴν ἐρώτησε, τί τὸ ἔκαμε τὸ ψωμί* Μβ. 480. (Εὐθ. ἐρ.: *Τί τὸ ἔκαμε τὸ ψωμί*);. *Τὸν ρω-*

τοῦσε, *πότε* θά γυρίσῃ Χ.Θ. 50. (Εὐθ. ἐρ.: *Πότε* θά γυρίσῃς;). *Ἀπόρρησα, γιατί* ἔβλεπε ἀριστερά Πα. 116. (Εὐθ. ἐρ.: *Γιατί* βλέπει ἀριστερά;). *Ὁ ἀδερφὸς ἐθαύμαζε, πῶς* γίνονται αὐτὰ ὅλα Ζ.Π. 133· βλ. καὶ Ε. 189, 2. *Δὲν εἶχαν, τί* νὰ κάμουν Πα. 123. (Εὐθ. ἐρ.: *τί* νὰ κάμωμε;). *Ἀμφιβάλλω, ἂν* τὴν ἐπῆρε εἶδησι κανένας ἄλλος ἀπὸ μένα Τρ. 65. (Εὐθ. ἐρ.: *Τὴν* ἐπῆρε . . . ἀπὸ μένα;).

β') τὰ ρήματα λέω, ἐξηγῶ, γράφω-δείχνω-θυμοῦμαι καὶ ὅσα ἔχουν παρόμοια σημασία: *Θὰ μᾶς πῆς, ἂν* εἶναι γελάδα ἢ γίδα Μβ. 504. (Εὐθ. ἐρ.: *Γελάδα* εἶναι ἢ *γίδα*;). *Δέ* μοῦ εἶπες, *πῶς* θὰ τὸ κάμωμε Ἔρσ. 44. (Εὐθ. ἐρ.: *Πῶς* θὰ τὸ κάμωμε;). *Ἄς* μοῦ γράψῃ σ' ἓνα χαρτί, *τί* διατάσσει Ζ.Π. 42. (Εὐθ. ἐρ.: *Τί* διατάσσετε;). *Τὸ μέλλον* *θὰ* δείξῃ, *ποιὸς* σκέπτεται ὁρθότερα Τρ. 57. (Εὐθ. ἐρ.: *Ποιὸς* σκέπτεται ὁρθότερα;). *Δέ* *θυμοῦμαι, ἂν* ἦταν κ' αὐτὸς ἐκεῖ. (Εὐθ. ἐρ.: *Ἦταν* κ' αὐτὸς ἐκεῖ;).

γ') τὰ ρήματα σκέπτομαι, συλλογίζομαι, λογαριάζω καὶ ὅσα ἔχουν παρόμοια σημασία: *Σκέψου, τί* θὰ κάμῃς αὐριο. (Εὐθ. ἐρ.: *Τί* θὰ κάμω αὐριο;). *Δογάριασε, πόσα* τοῦ στοίχισε αὐτὴ ἡ δουλειά. (Εὐθ. ἐρ.: *Πόσα* τοῦ στοίχισε αὐτὴ ἡ δουλειά;).

δ') τὰ ρήματα βλέπω, κοιτάζω, ἀκούω, αἰσθάνομαι, νοιώθω, καταλαβαίνω, μαντεύω, βρίσκω-μθαίνω, ξέρω, γνωρίζω, ἀγνοῶ καὶ ὅσα ἔχουν παρόμοια σημασία: *Σώπα καὶ* *θὰ* *ιδῆς, τί* θὰ πάθῃ Μβ. 505. *Κοίταζε* ἀνυπόμονα ἀπάνω, *πότε* θὰ φανῇ ἢ Ἔρση Ἔρσ. 258. *Ἀκοῦστε, παιδιὰ μου, τί* θὰ σᾶς παραγγείλω Π.Μ. 103. (Εὐθ. ἐρ.: *Τί* θὰ μᾶς παραγγείλετε;). *Δὲν καταλάβαινε, τί* ἔχει Πα. 59· βλ. καὶ Τρ. 144. *Ἦθελε* *νὰ* *μαντέψῃ, τί* κρύβει μέσα του Πα. 133. *Νὰ* *βροῦν, σέ* *ποιόν* ἀνήκει Ἔρσ. 148. *Νὰ* *μάθουν, μὲ* *ποιόν* ἔχουν *νὰ* κάμουν Πάσσ. 29, 12. (Εὐθ. ἐρ.: *Μὲ* *ποιόν* ἔχομε *νὰ* κάμωμε;). *Ἐρριξα, μὰ* *δὲν* *ξέρω, ἂν* σκότισα κανένα Πα. 43. (Εὐθ. ἐρ.: *Σκότισα* κανένα;). *Δὲν* *ξέρετε, πόσο* σᾶς ἀγαπάει ὁ Θεὸς μας Τρ. 87. *Δὲν* *ἤξερα, τί* ἔλεγα Τρ. Δ. 56· βλ. καὶ Πα. 37. Μβ. 498. *Τί* ἔλεγον ἐκεῖ ὁ πατέρας μου καὶ ὁ ἄγνωστος, *δὲν* *γνωρίζω* Μπ. 17.

ε') τὰ ρήματα φροντίζω, προσπαθῶ, πᾶσχω, πκσχίζω, παλεύω, δοκιμάζω καὶ ὅσα ἔχουν παρόμοια σημασία: *Ποιὸς* ἦταν ὁ ἀφέντης καὶ *ποιὸς* ὁ δούλος, *δὲ* *φρόντιζαν* Πα. 155. (Εὐθ. ἐρ.: *Ποιὸς* εἶναι ὁ ἀφέντης καὶ *ποιὸς* ὁ δούλος;). *Δοκιμάζουν* τὴ μηχανή, *ἂν* δουλεύει καλά. (Εὐθ. ἐρ.: *Δουλεύει* καλὰ ἡ μηχανή;).

2) φράσεις, που σχηματίζονται με τὰ ρήματα εἶμαι, ἔχω, βρίσκω κ. ἄ. καὶ που ἔχουν σημασία παρόμοια με κάποιο ἀπ' τὰ παραπάνω ρήματα, ὅπως π. χ. δὲν εἶμαι βέβαιος, δὲν εἶναι βέβαιος, εἶναι παράξενο, εἶναι ζήτημα - δὲν ὑπάρχει εἰδήσις, (πληροφορία) - δὲν ἔχω βεβαιότητα, δὲν ἔλαβη γνώσι - δὲ βρίσκω ἐξήγησι κ. ἄ. τ. ἢ καὶ ἀπλὰ ὀνόματα με παρόμοια σημασία: **Δὲν εἶμαι καὶ ἐντελῶς βέβαιος, ἂν ἄρχισε νὰ λειτουργῇ τὸ σχολεῖο** Ἐρσ. 145· (πρβλ. **Δὲ γνωρίζω καλά, ἂν κλπ.**). **Ἦμπορεῖ νὰ τεθῇ τὸ πρόβλημα, ἂν ἡ ἐρμηνευτικὴ διεύθυνση γίνεται ὁλοκληρωτικὰ ἀπροκατάληπτη κλπ.** Γεωργ. 205· (πρβλ. **Ἐρωτᾶται ἂν κλπ.**). **Δὲν ὑπάρχει καμιά πληροφορία, ποῦ βρίσκεται τώρα** (πρβλ. **Δὲν ξέρεи κανεῖς, ποῦ κλπ.**). **Εἶναι παράξενο, πῶς ἐργάζεται ὁ νοῦς μας** Ζ.Π. 31· (πρβλ. **Εἶναι νὰ θαυμάζῃ κανεῖς, πῶς κλπ.**). **Πόσο ἐπρόσεχαν σὲ ὅ,τι διάβαζαν, εἶναι ἄλλο ζήτημα** Ἐρσ. 23· (πρβλ. **Δὲν ἐξετάζω, πόσο ἐπρόσεχαν κλπ.**). **Δὲ μπορῶ νὰ βρῶ μιὰ ἐξήγησι, τί ἔγινε ἡ Θεοδωρούλα καὶ τὸ παιδί της** Τρ. 298· (πρβλ. **Δὲ μπορῶ νὰ ἐξηγήσω, τί κλπ.**). **Ἔτσι, στὴν ἀπορία μας ἐκείνη, πῶς θὰ ἔκριναν οἱ λόγοι τῆς ἐποχῆς τὰ ἐλληνικὰ τῶν εὐαγγελίων, μόνο μιὰ ἔμμεση εἰδηση μποροῦσε νὰ ἔχωμε** Τριαντ. 52· (πρβλ. **Ἀποροῦμε πῶς θὰ ἔκριναν κλπ.**).

§ 272. Οἱ πλάγιες ἐρωτήσεις ἐκφέρονται ἀναλόγως τοῦ περιεχομένου των στὶς ἐγκλίσεις, ποὺ ἐκφέρονται καὶ οἱ ἀντίστοιχες πρὸς αὐτὲς εὐθεῖες ἐρωτήσεις (§ 204), ἥτοι

1) σὲ ὀριστικὴ ἀπλή (§ 188): **Ξέρω, τί κάνω** Ζ.Π. 119. (Εὐθ. ἐρ.: **τί κάνεις;**). **Ζητᾷ ἡ φιλολογία νὰ γνωρίσῃ, τί ἦσαν οἱ Ἕλληνες** Γεωργ. 16. (Εὐθ. ἐρ.: **Τί ἦσαν οἱ Ἕλληνες**). **Ποιὸς ξέρεи, ἂν θὰ πᾶμε ζωντανοί** Π.Μ. 14. (Εὐθ. ἐρ.: **Θὰ πᾶμε ἄραγε ζωντανοί;**). **Ἐγνοῖα σου! καὶ ἐγὼ ξέρω, τί θὰ πῶ** Μβ. 497. (Εὐθ. ἐρ.: **Τί θὰ πῆς;**). **Ἐγὼ ξέρω, γιατί γέλασε** Ζ.Π. 142. (Εὐθ. ἐρ.: **Γιατί γέλασε;**). **Τὸν ρωτοῦσε, πότε θὰ γυρίσῃ** Χ.Θ. 50. (Εὐθ. ἐρ.: **Πότε θὰ γυρίσῃς;**). **Μὲ ρώτησε, ἂν ἔπινα τσαΐ** Τρ. 23. (Εὐθ. ἐρ.: **Πίνεις τσαΐ;**). **Μὲ ρώτησε, σὲ ποιὲς μάχες εἶχα λάβει μέρος** Τρ. 41. (Εὐθ. ἐρ.: **Σὲ ποιὲς μάχες ἔχεις λάβει μέρος;**). **Κοίτα πόσοι καρτεροῦνε** Σικελ. 52. (Εὐθ. ἐρ.: **Πόσοι καρτεροῦνε;**). **Χώρισαν καὶ δὲν ἔμαθαν ποτέ, γιατί εἶχαν ζήσει μαζί** Ζ.Π. 9. (Εὐθ. ἐρ.: **Γιατί ἔχομε ζήσει μαζί;**). **Γιὰ πηγαίετε νὰ ἰδῆτε, τί ἔπαθε ἡ γριά** Μβ. 479. (Εὐθ. ἐρ.: **Τί ἔπαθε ἡ γριά;**).

2) σὲ ὀριστική δυνητική (§ 191, 2): Δὲν ξέρω, *τί θὰ ἔκανα*, ἂν ἦτανε παιδί μου Ροδ. 63. (Εὐθ. ἐρ.: *Τί θὰ ἔκανες*, ἂν ἦτανε κλπ.). Καὶ ἂν ἄνοιγε τὰ ἄλλα συρτάρια, ποίος ξέρεי *τί πράματα θὰ ἄβρῃσκε* Ἰλιγγ. 33· βλ. καὶ Τρ. Δ. 101. Πα. 84. Ἔνοιωθε, πόσο δύσκολο *θὰ ἦταν*, τώρα ποὺ τὸν ξαναεῖδε, νὰ τὸν χωριστῇ Βυ. 38. (Εὐθ. ἐρ.: *Πόσο δύσκολο . . . νὰ τὸν χωριστῶ!* § 269, Σημ.). Φαντάσου, ἂν ἦταν καλωσύνη, *τί δρόμο θὰ παίρναμε* Λπ. 142. Βλ. § 204, 2.

Σημ. Σὲ ὀριστική παρατατικοῦ μὲ τὸ θὰ μπροστά της ἐκφέρεται ἡ πλάγια ἐρώτησις, καὶ ὅταν σ' αὐτὴν ὁ λόγος εἶναι γιὰ μιὰ πράξι μέλλουσα στὸ παρελθόν: Ἔδειξε ποῦ *θὰ ἔσκαβαν* Μελ. 440. (Εὐθ. ἐρ.: *ποῦ θὰ σκάψουμε*); Δὲν ἔβλεπε, πῶς *θὰ τὰ ἐκατάφερον* εἰς τὴν λειτουργίαν Ππδ. Α', 77. (Εὐθ. ἐρ.: *Πῶς θὰ τὰ καταφέρουμε σὴ λειτουργία*); Δὲν ἤξεραν, ἂν ἔφυγε γιὰ πάντα ἢ *θὰ ξαναγύριζε* Ἑρσ. 154. (Εὐθ. ἐρ.: *Ἐφυγε γιὰ πάντα ἢ θὰ ξαναγυρίσει*); Δὲν ἦταν βέβαιο, ἂν *θὰ κρατοῦσε* τὸ λόγο του Πα. 140. (Εὐθ. ἐρ.: *Θὰ κρατήσῃ ἄραγε τὸ λόγο του*); Πρβλ. § 239, 2, β'. § 242, 2. § 262, 2.

Μπορεῖ ὅμως στὴν περίπτωσι αὐτὴ νὰ τίθεται καὶ χρόνου μέλλοντα ὀριστική: Ὁ Παῦλος πρόσμενε πάντα νὰ ἰδῇ, *τί θὰ κάνουν* οἱ ἀρμόδιον ἂν *θὰ* τὸ παραλάβουν αὐτοὶ τὸ βουβό, ἢ *θὰ φροντίσουν* νὰ βροῦν, σὲ ποιὸν ἀνήκει Ἑρσ. 148. (Μποροῦσε νὰ πῇ καί: *τί θὰ ἔκαναν . . . ἂν θὰ* τὸ παραλάβαιναν ἢ *θὰ φροντίζαν*). Βλ. § 270, 2, Σημ. καὶ πρβλ. § 266, 1, γ'. Σημ.

3) σὲ ὀριστική ὁποιοδήποτε χρόνου (ἐκτὸς ἀπὸ μέλλοντα) μὲ τὸ νὰ μπροστά της: Δὲν ξέρω ἐδῶ, ποίος *νὰ εἶναι* τώρα ὁ τόπος (Καρνωτ.) Κμπ. 267. (Εὐθ. ἐρ.: *Ποίος νὰ εἶναι* τώρα ὁ τόπος); Ἦθελα νὰ μαντέψω, *τί ὥρα τάχα νὰ ᾿ναι* Τρ. Δ. 60· (πρβλ. Ἑρσ. 182: *Τί ὥρα νὰ εἶναι*); βλ. καὶ Ε. 118, 7. Πάσσ. 615, 1-2. Λ.Ε', 73 (δὲν εἶδες, *τί νὰ γίνονται*); Δὲν καταλαβαίνω, γιατί καὶ ἡ Δόλα *νὰ κάθεται* ἐδῶ μονάχη της καὶ *νὰ μὴν πηγαίνει* μὲ τὸν ἄντρα της Τρ. 197. (Εὐθ. ἐρ.: *Γιατί νὰ κάθεται; - γιατί ἄραγε κάθεται κλπ.*). Βλ. § 204, 3.

4) σὲ ὑποτακτική ἀπορηματική (§ 199, 7. § 204, 4, α'): Δὲν ξέρω, *τί νὰ κάνω* Πάσσ. Δίστ. 554. (Εὐθ. ἐρ.: *Τί νὰ κάμω*); βλ. καὶ Λπ. 204. Δὲν εἶχαν *τί νὰ κάμουν* Πα. 123. (Εὐθ. ἐρ.: *Τί νὰ κάμουμε*); Ὁ παππὰς δὲν ἤξερε, *τί νὰ πῇ* Μβ. 502. (Εὐθ. ἐρ.: *Τί νὰ πῶ*); βλ. καὶ 498. Δὲν ἤξερε, ποῦ *νὰ τότε πᾶ* τὸν ἄντρα της Μβ. 481. (Εὐθ. ἐρ. *Ποῦ νὰ τὸν πάω*); Ἀκουε τὰ λόγια τοῦ πονητοῦ καὶ δὲν εὗρισκε, πῶς *νὰ τὰ παραστήσῃ* Πα. 33. (Εὐθ. ἐρ. *Πῶς νὰ τὰ παραστήσω*); Ἐιότε τοὺς εἶδα *νὰ πισωπλατίσουν* ὅλους, σπρώχνοντας ὁ ἕνας

τὸν ἄλλον, ποιός **νὰ πρωτοφύγη** Ζάκ. 62· (πρβλ. τὴ φράσι: **κοίταζαν ποιός νὰ πρωτοφύγη**)·

Κάποτε ὅμως ἡ ὑποτακτικὴ αὐτὴ μὲ τὸ **νὰ** μπροστά της φανερώνει ἐκπληξι (§ 199, 5), καὶ μὲ μιὰ τέτοια πλάγια ἐρώτησι ἐκφράζεται ἓνα πραγματικὸ γεγονός: **Ἄμα τὸν εἶδε κείνη** (τὸν ἀδερφό της), **θάμαξε, πῶς νὰ βρεθῇ** σὲ κείνα τὰ μέρη (=πῶς **βρέθηκε** σὲ κείνα τὰ μέρη) Π.Μ. 107· (πρβλ. **Ὁ ἀδερφός μου νὰ βρεθῇ** ἐδῶ! **παράδοξο πράμα!** Βλ. § 199, 5).

Σημ. Ἐμπρὸς ἀπ' τὴν πλάγια ἐρώτησι προτάσσεται καμιά φορὰ τὸ ἄρθρο τὸ (ἢ σπανιότερα τὰ) καὶ τὴν οὐσιαστικοποιεῖ (§ 127, 1): **Χρῶμαισιτες** ρεκλάμες **ἔλεγαν, τὸ τί γίνεται** κάθε δειλινὸ πίσω ἀπὸ καὶ Πα. 110. **Ὅταν γυρίσω** πάλι στὸν τόπο πὺν ἀγαπῶ, **στοὺς χωριανούς τὸ τ(ί) εἶδαν** τὰ μάτια μου θὰ πῶ Ἀθάν. 42. **Ἐρώταγα** (=ρωτοῦσα), **τὸ ποῦ νὰ εἶν'** ἡ μάνα σου Ε. 118, 7. βλ. καὶ 23, 2. **Πρέπει** πρῶτα πρῶτα **νὰ ἐρευνηθῇ τὸ τί ἔχει παραδοθῇ** ἀπὸ ἀξιόπιστους μάγιστρος Γεωργ. 198. **Τὸ πῶς περνοῦμε** τίς μέρες καὶ τίς νύχτες μας, **ἕνας Θεὸς τὸ ξέρει** Ἠλ. 27. **Τοὺς εἶπα τὰ τί δοκίμασα** καὶ ὅ,τι μοῦ εἶπε ὁ Μπέγγης Μακρυγ. 26.

Σὲ ζωνηροὺς διαλόγους πάλι ἡ πλάγια ἐρώτησις ἐκφέρεται πολὺ φορὰς μόνη της, χωρὶς ρῆμα ἀπ' τὸ ὁποῖον νὰ ἐξαρτᾶται: **Ζῇ αὐτός; Ἀν ζῇ; ζῇ καὶ βασιλεύει, παιδί μου** (=Ρωτᾶς, ἂν ζῇ;) Τρ. 142. Πρβλ. καὶ Βυ. 58: **Σκοτώθηκε; ζῇ; ρωτᾷ τρέμοντας. Ἀν ζῇ; λέει!** βασιλεύει! Βλ. § 249, Σημ.

11. Ἑνδοιαστικὲς προτάσεις.

§ 273. Ἑνδοιαστικὲς προτάσεις λέγονται οἱ δευτερεύουσες προτάσεις, ποὺ εἰσάγονται μὲ τὸ (ἐνδοιαστικὸ) μόριο **μή**, ἢ σπανιότερα, μὲ τὸ **μήπως** ἢ τὸ **νὰ μή**, καὶ ποὺ τὸ περιεχόμενό τους εἶναι κάποιος (ἐνδοιασμός, ἥτοι) φόβος γιὰ κάποιον πιθανὸ ἢ ἐνδεχόμενο κακὸ καὶ ἐν γένει γιὰ κάτι δυσάρεστο καὶ ἀνεπιθύμητο: **Φοβήθηκα μὴν πέσω** Τρ. Δ. 101. **Νὰ τὴ λὲς** «**Δεσποινίς**». **Κοίταξε, μὴν κάμης** λάθος Τρ. 156. **Τρόμαξε, μήπως** τὴ **συλλάβῃ** μὲ τὸ **μαντήλι** του **στὰ χέρια** της Ἐρσ. 256. **Κοίταξε** καλὰ, **νὰ μὴν τύχῃ** καὶ τὸ **πάρουν** τὸ **τραπεζομάντηλο** ἀπ' τὰ **χέρια** σου (=μὴν **τύχῃ**) Π.Μ. 36.

Οἱ ἐνδοιαστικὲς προτάσεις ἐκφέρονται (σπανιότερα) καὶ ἀποφατικῶς, ἥτοι εἰσάγονται μὲ τὸ **μὴ δέν**, (**μήπως δέν**, **νὰ μὴ δέν**). Μὲ αὐτὲς ἐκφράζεται φόβος, ὅχι μήπως γίνῃ (ἢ ἔγινε), ἀλλὰ μήπως δὲ γίνῃ (ἢ δέν ἔγινε) κάτι, καὶ σ' αὐτὸ ἐγκείται τότε τὸ δυσάρεστο καὶ ἀνεπιθύμητο γιὰ κείνον ποὺ τὴν ἐκ-

φέρει την ένδοιαστική πρότασι: *Φοβάται, μὴ δὲν ξαναγυρίσῃ* πῶς τὸ παιδί της ἀπ' τὰ ξένα. *Φοβοῦμαι, μὴ δὲν τὸν ἐπρόφτασε* τὸ τηλεγράφημά μας στὸ Παρίσι.

§ 274. Ἑνδοιαστικὲς προτάσεις ἀκολουθοῦν

1) Ὑστερ' ἀπὸ τὰ ρήματα φοβοῦμαι, τρέμω, τρομάζω, ἀνησυχῶ κ. ἄ. τ., καθὼς καὶ ὕστερ' ἀπὸ τίς λέξεις φόβος, τρόμος, ἀνησυχία καὶ ἄλλες τέτοιες, εἴτε μόνες τους εἴτε σὲ περιφράσεις, ὅπως π. χ. ἔχω φόβο, μὲ πιάνει φόβος (ἢ τρόμος), ἔχω ἀνησυχία κ. ἄ. τ.: *Φοβόταν, μὴ μετανοίωσῃ* Ζ.Π. 122· βλ. καὶ Τρ. 75. Ε. 82, 23. 122, 4. *Φοβότανε, νὰ μὴν* τὸν πιάσουν Βλαχ. 121. *Τρέμω, μὴν* τύχη καὶ μοῦ πῆς κλπ. Ἐφταλ. 227. *Ἡ μάννα τρέμει, μὴν* τὸ χάσῃ τὸ παιδί της Βαλαωρ. Ἀνθολ. 25· πρβλ. Πα. 12. *Ἦταν* μιὰ σφήκα ἐπάνω σ' ἀμάραντα, καὶ ἀπὸ φόβον, μὴ μὲ κεντρώσῃ, τὰ ἐπέταξα εἰς τὴν θάλασσαν Ἀμ. 48. Γαμπρὸς καὶ πεθερικὰ φόβο καὶ τρόμο, μὴν πάθῃ τίποτε ὁ διάδοχος, ὁ κληρονόμος Τρ. 253. *Τρόμος* μ' ἔπιανε ἐμένανε, μὴπως φανερώσῃ τίποτε στὸ παραμίλημά της Τρ. Δ. 84. Δὲν εἶχε καμιά ἀνησυχία, μὴπως τοὺς ξαναφύγῃ τὸ παιδί Ἐρσ. 144.

2) Ὑστερ' ἀπὸ τὰ ρήματα φυλάγω, φυλάγομαι, (προφυλάσσομαι), ὑποπτεύομαι, κοιτάζω, προσέχω κ. ἄ. τ., καθὼς καὶ ὕστερ' ἀπὸ φράσεις ἢ λέξεις μὲ παρόμοια σημασία, ὅπως λαβαίνω προφύλαξι, ἔχω ἢ βάζω ὑποφία κ. ἄ. τ.: *Οὕλη νύχτα ἐφύλα(γ)ε, μὴ* τοῦ τότε κλέψουνε Μβ. 461. *Φυλάγεται* πολὺ, νὰ μὴν κρυώσῃ. *Κοίταξε, νὰ μὴ* σὲ φιλήσῃ ἡ μάννα σου ἀπὸ τὰ δυὸ μάγουλα, γιατί θὰ μὲ λησμονήσῃς (=μὴπως σὲ φιλήσῃ) Μβ. 416. *Πρόσεξε, μὴ* σὲ κλέψουν Λύλ. 20· βλ. καὶ Ε. 22, 23. 182, 1. *Λάβε* τὰ μέτρα σου, μὴ σὲ γελάσῃ. Ὁ καπετάνιος ἦταν ἀγαθὸς ἄνθρωπος· μακρινὰ ὁμως, νὰ μὴ τὸν θυμώσῃς. Τὸν θυμώσες; ἴδιος βοριᾶς γίνεται (=πρόσεξε ὁμως, μὴπως τὸν θυμώσῃς) Λπ. 195.

3) Ὑστερ' ἀπὸ ὁποιαδήποτε φράσι, ποῦ στὸ σύνολό της δείχνει μιὰ ἐνέργεια, στὴν ὁποίαν προβαίνει κανεὶς, διότι ἔχει ὑπ' ὄψιν του κάποιο ἐνδεχόμενον κακὸ ἢ κάτι δυσάρεστο ἐν γένει: *Τὸν ἐκρυψε* ἀπὸ τὰ δώδεκα ἀδέρφια, μὴ τότε φᾶνε Μ. 436. *Τᾶλεγα* αὐτὰ πολὺ σιγά, λοξοκοιτάζοντας τὸ Στέργιο, μὴ μ' ἀκούσῃ καὶ μὲ βγάλῃ ψεύτη Τρ. 8. *Κατεβάστε* τὸ παιδί σ' ἀμπάρι τοῦ καϊκιῦ, μὴ μᾶς ξεφύγῃ καὶ πέσῃ στὴ θάλασσα Ἐρσ. 6· βλ. καὶ 144 (μὴν πάη

και πνιγῇ). Ἐγὼ θὰ σᾶς σκεπάσω, μὴν τύχη καὶ σᾶς μυριστῇ ὁ δράκοντας καὶ σᾶς φάη Μβ. 472· βλ. καὶ 491 (μὴ ντροπιαστοῦμε), 531 (μὴν ξυπνήση). **Νὰ σὲ συνοδεύσω** ὡς ἐκεῖ, **μήπως** κακοπαθήσης Ππδ. Γ', 96. **Πατοῦσε** καλά, **νὰ μὴ** γλυστρήσῃ καὶ πέσῃ (=μήπως, γλυστρήσῃ - ἀπὸ φόβο μὴ γλυστρήσῃ) Κμπ. 189. **Ἄς πηγαίνωμε** τώρα σπῖτι, **νὰ μὴν** ἀνησυχοῦν, πὺν ἀργοῦμε (=μήπως ἀνησυχοῦν) Μπ. 20.

§ 275. Οἱ ἐνδοιαστικὲς προτάσεις κανονικὰ ἐκφέρονται σὲ ὑποτακτικὴ (μελλοντικὴ, § 196), καθόσον κανονικὰ περιέχουν κάτι ποὺ ἀναφέρεται στὸ μέλλον: **Φοβᾶμαι, μήπως τὴν πικράνη** Ω.Γ. 6. **Ἐφοβόντανε, μὴν πέσῃ** τὸ Μεσολόγγι Ζάκ. 46. **Δὲ σκιάζομαι νὰ μὴ χαθῶ**, δὲ μὲ τρομάζει ὁ χάρος Ἀθάν 26. **Φοβήθηκα, μὴν τοῦ ῥθῃ** καμιά ἀποπληξία ἐκεῖ μέσα, καὶ **ἔκοιπα τὴν** κουβέντα Τρ. 216. **Φοβᾶται, μὴ δὲν ἐπιτύχῃ** σὺς ἐξετάσεις. (Βλέπε καὶ ὅλα τὰ παραπάνω παραδείγματα).

Ἐκφέρονται ὅμως πολλὲς φορὲς οἱ ἐνδοιαστικὲς προτάσεις καὶ σὲ ὀριστικὴ (ἀπλή), ὅταν τὸ κακὸ ἢ δυσάρεστο ποὺ φοβᾶται κανεὶς, τὸ φαντάζεται ὅχι ὡς ἐνδεχόμενο, ἀλλὰ ὡς πραγματικό, (ἦτοι ὅτι γίνεται ἢ ἔγινε): **Πήγαινε** κ' ὅλο κοίταζε δεξιά κ' ἀρίστειρά, **μὴν τὴ βλέπουν** Ζ.Π. 64' (πρβλ. κοίταζε, μήπως τὴν **ἐβλεπαν**). **Κόφτει** δρόμο ὁ δράκος καὶ θεωρεῖ καὶ **ποπίσω του**, ἀπ' τὸ φόβο του **μὴν τὸν κυνηγᾷ** κανένas Π.Μ. 133' (πρβλ. ἀπ' τὸ φόβο του, μὴν τὸν **κυνηγοῦσε**). **Ἐστιάχτηκε μὴ τὴ βάλανε** ἐκεῖ (στὴν κάσα) στοχάζοντάς τηνε πεθαμένη Ζάκ. 57. **Ναί**, ἀποκρίθηκε σὰ φοβισμένος, **μὴν τὰ λόγια τοῦ Ἀργύρη τὴν ἐβαστοῦσαν** ἀκόμα στὴ ζωὴ Θεοτόκ. 41. **Ὁ μυλωνᾶς** ἔτρεξε νὰ ἰδῇ, **μὴν ἔφαγε** ὁ δρόλαπας τίς φτερωτὲς τοῦ μύλου του Πα. 64' βλ. καὶ Μπ. 89. **Νὰ ἰδῶ, μήπως σοῦ ξέφυγε** κανένα λάθος Ἐρσ. 28. **Ἐχει ὑποψία, μήπως τὸν ἔχουν διαβάλε** στὸν προϊστάμενό του.

Καὶ σὲ δυνητικὴ ὀριστικὴ (§ 191, 2) μπορεῖ νὰ ἐκφέρεται καμιά φορὰ μιὰ ἐνδοιαστικὴ πρότασις, (ποὺ ἀκολουθεῖ ὕστερ' ἀπὸ ρῆμα χρόνου ἱστορικοῦ): **Δὲν τῶκαμα** αὐτό, **γιατὶ φοβήθηκα, μήπως θὰ μοῦ ἔβγαине** σὲ κακό· (πρβλ. ἂν τὸ ἔκανα αὐτό, **θὰ μοῦ ἔβγαине** σὲ κακό. § 245, 2).

§ 276. Οἱ ἐνδοιαστικὲς προτάσεις ἀρχῆθεν εἶναι ἀνεξάρτητες προτάσεις, ποὺ φανερώνουν γενικὰ κάτι κακὸ ἢ ἀπλῶς

κάτι δυσάρεστο και άνεπιθύμητο, πρὸς τὸ ὅποῖον μὲ φόβο διατίθεται **ἀποκρουστικῶς** ἐκεῖνος ποὺ μιλεῖ. Καὶ συχνὰ ἐκφέρονται οἱ προτάσεις αὐτὲς καὶ ὡς άνεξάρτητες: **Μὴν πάθω τίποτε μ' αὐτὸ τὸ φάρμακο. Μὴ μᾶς δαγμάσῃ αὐτὸ τὸ σκυλί.** Βλ. Ε. 70, 30. 89, 46. Ἡ κόρη τῆς τῆς ἔλεγε νὰ πάψῃ, **μὴ τ' ἀκούσῃ** ὁ άντρας τῆς καὶ τῆνε διώξῃ. «**Μὴ μάθῃ**, λέει, ὅτι εἶμαι φτωχιά, διότι δὲν τὸ ξέρεῖ» Μβ. 481. Μποροῦσες νὰ μείνῃς κ' ἐδῶ, εἶπεν ἡ μητέρα μόνο **μὴ ξυπνήσῃ** ἄξαφνα τὸ Κρινιὸ καὶ πάρῃ φόβο Ππδ. Φόν. 63. Βαγγελίστρα μου! εἶπε **μὴ μ' ἀκούσουν** καὶ μὲ σουρομαδήσουν Τρ. 151. Μὰ θὰ βλέπῃς; **Μὴν πέσῃς** Ἔρσ. 181' βλ. καὶ 108 (**μὴν τὴν πειράξῃ ἡ θάλασσα**). Στὸ γιὰλὸ μὴν κατεβῆς· ὁ γιὰλὸς ἔχει φουρτούνα· **μὴ σὲ πάρῃ καὶ πνιγῇς** λ. τ. Βρέ! **μήπως τὸν ξαναἰδοῦμε** (τὸν τμηματάρχη μας) στὴ γυριστὴ καρέκλα; Ζ.Π. 41. **Μὴν ξπαθε** τίποτε τὸ παιδί καὶ γιὰντὸ δὲ φαίνεται τόσην ὥρα; Κι' ἐγὼ θὰ φύγω γρήγορα· εἶναι πολὺ ἀργά, καὶ **μήπως δὲν προφθάσουμε** τὸ τελευταῖο τραμ Τρ. 288.

Ἐπειδὴ ὅμως συνήθως ἐμπρὸς ἀπ' τὶς ἐνδοιαστικὲς προτάσεις προτάσσεται τὸ ρῆμα, ποὺ φανερώνει τὴ συναισθηματικὴ κατάστασι τοῦ προσώπου ποὺ μιλεῖ, (ἤτοι τὸ ρῆμα φοβοῦμαι, φυλάγομαι κ. τ. ὁ. § 274), ἔρχονται κατόπιν οἱ προτάσεις αὐτὲς σὲ στενότερη συντακτικὴ σχέσι μὲ τὸ ρῆμα αὐτὸ καὶ φαίνονται σὰν νὰ ἀποτελοῦν συμπλήρωμα τῆς ἐννοίας του καὶ σὰν νὰ ἐξαρτῶνται ἀπ' αὐτὸ μὲ τὸ μόριο **μή**, (**μήπως, νὰ μή**): α') **Φοβοῦμαι μὴν πάθω** τίποτε μὲ αὐτὸ τὸ φάρμακο. β') **φοβοῦμαι, μὴν πάθω** τίποτε μὲ αὐτὸ τὸ φάρμακο.

Ὅτι ἡ σύνδεσις τῆς ἐνδοιαστικῆς προτάσεως μὲ τὸ προηγούμενὸ τῆς φόβου σημαντικὸ ρῆμα εἶναι ἐντελῶς ἐξωτερικὴ καὶ ὄχι ἐσωτερικὴ, αὐτὸ τὸ δείχνει κοντὰ στ' ἄλλα καὶ τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ μπορεῖ τὸ φόβου σημαντικὸ ρῆμα νὰ ἔχῃ μιὰν ἄλλην πρότασι στὸ μεταξὺ ὡς ἄμεσο ἀντικείμενό του, ὅπως π.χ.: **Φοβᾶμαι νὰ σοῦ τὸ πῶ, μὴ μὲ πάρῃς γιὰ παλαβὸ**, Τρ. Δ. 67. **Φοβᾶμαι πῶς θ' ἀνησυχῇς** γιὰ κάτι ἄλλο, **μήπως ἔχω τίποτα, γιὰνὰ ὑποφέρω** πολὺ Βεν. 116.

Σημ. Ἄνεξάρτητες ἐνδοιαστικὲς προτάσεις ἐκφερόμενες σὲ ὑποτακτικὴ (κανονικὰ ἀορίστου, α' προσώπου), ἔχουν πολλὰς φορὰς ἐννοια ἀπειλῆς: **Βρὲ κάμπε ἀρρωσταίαικε, δῶ μου τὴ λεβεντιά μου· μὴ λειώσω οὐλα τὰ χιόνια μου καὶ θάλασσα σὲ κάμω** Ε. 57, 18. **Ἄσε με, μὴ βλαστημήσω** Πα. 4.

Σόπα, σόπα, ραφτόπουλο, νά μὴ σὲ καταδώσω (=μὴ σὲ καταδώσω) Δ.Α', 646. Σήκω γοργὰ ἀπ' τὰ χόματα, μὴν πάρω τὸ ραβδί! Σικελ. 99' (πρβλ. § 251, 5).

Πλάγιος λόγος.

§ 277. Τὰ λόγια ἑνὸς ἢ τ' ἀκούει κανεὶς ἀπ' αὐτὸν ἀμέσως καὶ ἀπ' εὐθείας ὁ ἴδιος μὲ τ' αὐτιά του, ἢ τὰ πληροφορεῖται ἐμμέσως, ἥτοι τ' ἀκούει ἀπὸ κάποιον ἄλλον, ποὺ τοῦ τὰ ἀνακοινώνει, ἀφοῦ αὐτὸς τὰ ἄκουσε προηγουμένως ἀπὸ κείνον ποὺ τὰ εἶπε. Στὴν πρώτη περίπτωσι λέμε ὅτι ὁ λόγος εἶναι εὐθύς, στὴ δεύτερη ὅτι εἶναι **πλάγιος**: *Θὰ τὸν κάμουμε καὶ γαμπρό.* - *Ἐλεγαν, πὼς θὰ τὸν κάμουν καὶ γαμπρό* Τρ. Δ. 84. *Γιατί εἶσαι πικραμένη;* - *Τὴ ρώτησε, γιατί εἶναι πικραμένη* Μβ. 444.

Σημ. Ὁ ἑνας πλάγιος λόγος μπορεῖ μερικὲς φορὲς νὰ προέρχεται κι' αὐτὸς ἀπὸ πλάγιο λόγο καὶ νὰ εἶναι, ἔτσι νὰ ποῦμε, δυὸ φορὲς πλάγιος, ἥτοι νὰ περιέχῃ τὰ λόγια ἑνός, ποὺ τὰ ἀνακοινώνει κάποιος, ἀφοῦ καὶ σ' αὐτὸν τὰ ἀνακοίνωσε προηγουμένως ἕνας ἄλλος: *Mās εἶπε (τὸ γρατόπουλο), πὼς τοῦ (εἶ)πε ὁ βλησιδιάρης μας, πὼς θὰ νάρθῃ τὸ βράδυ μὲ τὴ γυναῖκα του* Τρ. Δ. 68.

§ 278. Ἡ ἀνακοίνωσις τῶν λόγων ἑνός σὲ ἄλλον γίνεται κατὰ δυὸ τρόπους, ἥτοι τὰ λόγια ἑνός ἀνακοινώνονται σὲ ἄλλον

1) αὐτολεξεῖ, δηλαδὴ μὲ τὴς ἴδιες λέξεις, ἀμετάβλητες, σὲ ἀνεξάρτητο λόγο, ὅπου μόνο προτάσσεται ἀπλῶς ἢ ἀκολουθεῖ ἢ παρεμβάλλεται, κατὰ τὴς περιστάσεις, ἕνας τύπος τοῦ ρήματος λέω ἢ τοῦ ἀποκρίνομαι ἢ τοῦ ρωτῶ, ἢ κάποια ταυτόσημη φράσις: *Εἶπες*· «Θὰ πάγω σ' ἄλλη γῆ» Καβάφ. Ἀνθολ. 106. «*Ἡ ἔρχομαι ἢ δὲν ἔρχομαι*» *τοῦ εἶπα* Ππδ. Β', 22. *Στὸ δρόμο ποὺ πηγαίναμε, μοῦ λέει* «διωγῶ» Σταύρ. Ἀνθολ. 455. *Φωνὴ τοὺς ἤρθ'* ἐξ οὐρανοῦ κι' ἀπ' ἀρχαγγέλου στόμα· «*Πάψετε τὸ Χερουβικὸ κι' ἄς χαμηλώσουν τ' ἄγια . . .*» Ε. 2, 8. *Ἐκεῖνα μοῦ ἀποκρίθησαν βαρυστασιναγμένα*· «*Ἐχάσαμε τὴν κλεφτουργιὰ καὶ τὸ λεβέντη Κώστα . . .*» Ε. 45, 7· βλ. καὶ 47, 9. 49, 18. 52, 3 κ. ἄ.

Στὴν περίπτωσι αὐτὴ λέμε ὅτι ὁ πλάγιος λόγος εἶναι **ἀτελής** (καὶ στὸ γραπτὸ λόγο κατὰ τὴν περίπτωσι αὐτὴ γίνεται συνήθως χρῆσις τῶν εἰσαγωγικῶν σημείων, καὶ μέσα σ' αὐ-

τὰ περικλείονται τὰ λόγια πού ἀνακοινώνονται σέ ἄλλον αὐτολεξεῖ, ὅπως στὰ παραπάνω παραδείγματα).

Σημ. Σέ λαϊκά τραγούδια ὁ ἀτελής πλάγιος λόγος εἰσάγεται πολλὲς φορές ἀποτόμως, χωρίς δηλαδή νά προτάσσεται ὁ κατάλληλος τύπος τοῦ ρήματος λέω ἢ ρωτῶ ἢ ἀποκρίνομαι κ. τ. ὅ: *Ἡ Δέσπω θανὲν στὸ χέρι νάρπαξε, κόρες καὶ νύφες κρᾶζει*· «Σκλάβες Τουρκῶν μὴ ζήσωμε...» **Ε.** 8, 10' (ἀντὶ *κρᾶζει καὶ τοὺς λέει*). Μιά παππαδιά τὰγνάντισε (τὰ μπαϊράκια) ἀπὸ ψηλὴ ραχοῦλα· *Ποῦ εἶστε τοῦ Λάμπρου τὰ παιδιά...* **Ε.** 5, 4' (ἀντὶ *τὰγνάντισε καὶ φώναξε*).

2) μεταβεβλημένα λίγο πολύ, ἀναλόγως τῆς μορφῆς τῆς διηγήσεως, ἤτοι μὲ ἀντικατάστασι μιᾶς ἀντωνυμίας ἀπὸ ἄλλη, μὲ μεταβεβλημένο τὸ πρόσωπο τοῦ ρήματος ἢ καὶ τὴν ἐγκλισὶ τοῦ καὶ τὸ χρόνο του, σὲ λόγο **ἐξαρτημένο** ἀπὸ κάποιο ρῆμα λεκτικὸ ἢ αἰσθητικὸ ἢ γνωστικὸ ἢ ἐρωτηματικὸ (§ 238 καὶ § 271): *Μὲ ρώτησε, ἂν τῆς πᾶσι τὸ καπέλλο* **Τρ.** 185. (Εὐθὺς λόγ.: *Μοῦ πᾶσι τὸ καπέλλο*;). *Ἐρχεται ἓνας τσοπάνης καὶ λέει, πῶς αὐτὸς σκότωσε τὸ θειοῦ Π.Μ.* 97. (Εὐθ. λόγ.: *Ἐγὼ σκότωσα τὸ θειοῦ*). *Αὐτὴ τοῦ ἔλεγε, νὰ μὴ τὴν ξεχάσῃ, καὶ αὐτὸς τῆς ἔλεγε, ὅτι εἶναι ἀδύνατο νὰ τὴν ξεχάσῃ* **Μβ.** 436. (Εὐθ. λόγ.: *Νὰ μὴ μὲ ξεχάσῃς· εἶναι ἀδύνατο νὰ σὲ ξεχάσω*). *Μοῦ ὑποσχέθηκε διὸ θὰ ἔπαυε τὸν Ὑπουργό, ἂν δὲ μὲ προβίβαζε* **Τρ.** 40. (Εὐθ. λόγ.: *Θὰ τὸν πάψω τὸν Ὑπουργό, ἂν δὲ σὲ προβιβάσῃ*).

Στὴν περίπτωσι αὐτὴ λέμε ὅτι ὁ πλάγιος λόγος εἶναι **τέλειος**.

Σημ. Σὲ ἐκτενεῖς διηγήσεις καμιά φορὰ (συμφύρονται, ἤτοι) ἀνακατεύονται εὐθὺς καὶ πλάγιος λόγος: *Τότε ἡ κόρη ἐδιηγέθηκε ὅλη τὴν ἱστορίαν, καὶ ὅτι «αὐτὴ ποὺ ἔχεις γυναῖκα σου, εἶναι λάμνισσα», καὶ ὅτι «ἐπῆγε νὰ μὲ φάῃ ἀπὸ τὸ δέντρο» καὶ ἔτσι ἀναγκάστηκε νὰ γίνῃ ψάρι* **Μβ.** 439. (Ὅπως ἄρχισε ἡ διήγησις, θὰ ἔπρεπε σὲ πλάγιον λόγο νὰ συνεχιστῇ ἔτσι: «καὶ ὅτι αὐτὴ ποὺ εἶχε γυναῖκα του, ἦταν λάμνισσα, καὶ ὅτι ἐπῆγε νὰ τὴν φάῃ ἀπὸ τὸ δέντρο, καὶ ἔτσι ἀναγκάστηκε» κλπ. Εὐθὺς πάλι ὁ λόγος θὰ ἦταν: «Αὐτὴ ποὺ ἔχεις γυναῖκα σου, εἶναι λάμνισσα» ἐπῆγε νὰ μὲ φάῃ ἀπὸ τὸ δέντρο, καὶ ἔτσι ἀναγκάστηκε νὰ γίνῃ ψάρι»). Πῆγα εἰς τὸ κονσουλάτο τοῦ Ρούσοικον καὶ εἶπα τὰ αἰτία καὶ νὰ μείνω ἐκεῖ φυλα(γ)μένος. Δὲν μὲ βάσταγε ὁ κόνσολας. *Μοῦ λέγει, τέτοιες ὥρες κινδυνεύει καὶ αὐτὸς* **Μακρυγ.** 20. (Εὐθὺς λόγος κανονικὸς θὰ ἦταν: «τέτοιες ὥρες κινδυνεύω κι' ἐγώ»).

Κάποτε πάλι ἡ ἔκφρασις ἑνὸς πλαγίου λόγου συμπίπτει τελείως μὲ τὴν ἔκφρασι τοῦ ἀντίστοιχου εὐθέος λόγου, (ἰδίως σὲ περιπτώσεις

που ὁ λόγος αὐτὸς εἶναι σὲ τρίτο πρόσωπο): *Οἱ γιατροὶ βεβαίωσαν ὅτι σὲ λίγο θὰ ἀναρρώση καὶ θὰ μπορέση νὰ κάμῃ τοὺς γάμους του* Τρ. 126. (Εὐθ. λόγ.: *Σὲ λίγο θὰ ἀναρρώση κλπ.*)

§ 279. Ἕνας πλάγιος λόγος μπορεῖ νὰ προέρχεται ὁλόκληρος ἀπὸ μιὰ ἢ περισσότερες κύριες, ἥτοι ἀνεξάρτητες, προτάσεις κρίσεως ἢ ἐπιθυμίας ἢ ἐρωτηματικές· μπορεῖ ὅμως νὰ προέρχεται ἐν μέρει ἀπὸ μιὰ κύρια πρότασι, κι' ἐν μέρει ἀπὸ μιὰ ἢ περισσότερες δευτερεύουσες, ἥτοι ἐξαρτημένες προτάσεις: (*Τὸν πάγο τὸν ἐκόψαμε ἀπ' τὸ δικό μας μαγαζί*). Οἱ κατηγορούμενοι *ἔλεγον, πὼς ἔκοψαν τὸν πάγο ἀπὸ τὸ δικό τους μαγαζί* Πα. 81. (*Ἔτοιμαστέτε γιὰ τὴν ἔφοδο*). Ὁ Μᾶρκος *διατάσσει νὰ ἐτοιμασθοῦν διὰ τὴν ἔφοδον* Μπ. 60. (*Ἔχεις γράμμα ἀπὸ τὸν πατέρα σου;*) (*Ἐ*)ρώτησε τὸ Στέργιο, *ἂν εἶχε γράμμα ἀπὸ τὸν πατέρα του* Τρ. 12. (*Νὰ φύγετε καὶ νὰ πᾶτε πέρα ἀπὸ τὸν ποταμό*). Κι' ὅποτερὰ λέει στὰ δέροφια του ὁ Τσιρτσώνης *νὰ φύγουν καὶ νὰ πᾶν πέρα ἀπὸ τὸν ποταμό* Π.Μ. 113. (*Ἄν θέλεις, ἡμπορεῖς ὅλα τοῦ ἐχθροῦ τὰ σχέδια νὰ τὰ χαλάσης*). Ἡ φωνὴ τοῦ λέει, *πὼς ἂν θέλει, ἡμπορεῖ ὅλα τοῦ ἐχθροῦ τὰ σχέδια νὰ τὰ χαλάσῃ* Πα. 165. (Θὰ ἔρθω τὸ πρῶτ', *νὰ σὲ προσπέμψω, ὥστε εἶναι περὶττὸ νὰ μὲ ἀποχαιρετίσης*). Ὁ Ἀναστάσιος μοῦ *εἶπεν*, ὅτι θὰ ἔλθῃ τὸ πρῶτ' *νὰ μὲ προσπέμψῃ, ὥστε ἦτο περὶττον νὰ τὸν ἀποχαιρετίσω* Ἀμ. 114. (Θὰ πεθάνῃς τότε, *ποὺ θὰ ἰδῇς ἕνα λύκο νὰ μαλώνῃ μ' ἕνα μοσκάρι*). Θυμήθηκε ἕναν παλαιὸ χρησμό *πῶς θὰ πεθάνῃ τότες, ποὺ θὰ δῇ ἕναν λύκο νὰ μαλώνῃ μ' ἕνα μοσκάρι* Κόντογλ. 10.

§ 280. Κατὰ τὴ μετατροπὴ ἑνὸς λόγου ἀπὸ εὐθὺ σὲ πλάγιον συμβαίνουν τὰ ἑξῆς:

1) ὅσον ἀφορᾷ τίς κύριες ἢ ἀνεξάρτητες προτάσεις· α') οἱ ἀνεξάρτητες προτάσεις κρίσεως (§ 201, 2) μετατρέπονται κανονικὰ σὲ εἰδικές προτάσεις (§ 238): *Ἡ Εὐγενοῦλα παινεύτηκε, πὼς Χάρο δὲ φοβάται* Ε. 217, 2. (Εὐθ. λόγ.: *Δὲ φοβοῦμαι Χάρο*. § 188). Ὁ Θέμος *τὴν ἐχάιδεψε τὴ μικρὴν, λέγοντας σὲ μένα, ὅτι ἦταν καὶ τούτῃ ὀρφανούλα καὶ θὰ εἶναι ἀφοσιωμένη σὲ μένα* Τρ. 270. (Εὐθ. λόγ.: *Εἶναι καὶ τούτῃ ὀρφανούλα καὶ θὰ εἶναι ἀφοσιωμένη σὲ σένα*). Μοῦ ὑπόσχονταν, *ὅτι τὰ ὑπόλοιπα θὰ μοῦ τὰ δώσῃ αὐτὴ* Τρ. 186. (Εὐθ. λόγ.: *Τὰ ὑπόλοιπα θὰ σοῦ τὰ δώσω ἐγώ*). Ὁ ἀρχαιο-

λόγος κατάλαβε, πώς οἱ δυὸ νεοφερμένοι **θα εἶχαν** κάποια γνωριμία με τὸν κόσμον Ἑρσ. 194. (Εὐθ. λόγ.: Οἱ δυὸ νεοφερμένοι **θα ἔχουν** κάποια γνωριμία κλπ. § 191, 1). Εἶπε, πώς **θα ἐρχόταν** κί αὐτός, ἂν τὸν εἰδοποιούσαμε ἐγκαίρως. (Εὐθ. λόγ.: **Θὰ ἐρχόμουν** κί ἐγώ, ἂν με εἰδοποιούσατε ἐγκαίρως. § 191, 2).

Σημ. Συχνὰ σὲ διηγήσεις, σὲ σύνθετο πλάγιο λόγο, ποὺ ἀρχίζει με βουλευτική πρότασι καὶ ἔπρεπε νὰ συνεχίζεται με πρότασι εἰδική (ἰδίως μετὰ τὸ ρῆμα λέγω, ποὺ συντάσσεται καὶ με εἰδική καὶ με βουλευτική πρότασι, ὅπως εἶδαμε, § 238, 1, α' καὶ § 256, 1, α'), παραλείπεται ὁ εἰδικὸς σύνδεσμος (ὅτι ἢ πώς), ποὺ ἔπρεπε νὰ εἰσάγῃ τὴν εἰδική πρότασι, καὶ ἡ πρότασις αὐτὴ ἀκολουθεῖ ἔτσι ἔντελῶς ἀσυνδέτως: *Καλεῖ ἡ δούλα τὸ Γιάννη καὶ τοῦ λέει νὰ κάμῃ μιὰ χρυσή μνηλιά μέσ' στή μέση τοῦ περιβολιοῦ, ἄλλοιῶς **θα τότε κόψῃ** Μβ. 456' (ἀντίς: **ὅτι ἄλλοιῶς **θα τότε κόψῃ****. Εὐθ. λόγ.: **Νὰ κάμῃς** μιὰ ... ἄλλοιῶς **θα σὲ κόψω**). Κί' ὅποτε λέει σταδέρφια του ὁ Τσιρτσώνης νὰ φύγουν καὶ νὰ πᾶν πέρα ἀπὸ τὸν ποταμό, νὰ πλαγιάσουν, νὰ κοιμηθοῦν, καὶ κείνος **θα κρυφτῇ** ἐκεῖ κοντὰ κλπ. Π.Μ. 113' (ἀντίς: καὶ **ὅτι** ἐκεῖνος **θα κρυφτῇ** κλπ. Εὐθ. λ.: **Νὰ φύγετε** καὶ νὰ πᾶτε ... κί' ἐγὼ **θα κρυφτώ** ἐδῶ κοντὰ). Βλ. καὶ Μβ. 449: *Ἡ νύφη ἔλεγε, ἂν ἦταν δυνατό, νὰ ἀναζήσῃ ὁ Γιῶργης καὶ ὅ,τι τῆς ἔλεγε **θα ἔκανε** **θα ἔδινε** καὶ τὴν ἴδια τση (=της) τῇ ζωῇ' (ἀντίς: καὶ **ὅτι** **θα ἔκανε** **ὅ,τι** τῆς ἔλεγε **ὅτι** **θα ἔδινε** κλπ.)*.*

β') Οἱ ἀνεξάρτητες προτάσεις ἐπιθυμίας (§ 201,2) οἱ ἐκφερόμενες σὲ προστακτικὴ μονολεκτικὴ καθὼς καὶ οἱ ἀποτρεπτικές ἢ ἀπαγορευτικὲς προτάσεις οἱ εἰσαγόμενες με ἅπλῳ τὸ μόριο **μὴ** (§ 192, 1 καὶ 2), μετατρέπονται σὲ βουλευτικὲς προτάσεις (§ 255): *Ὁ ναύαρχος εἶπε, νὰ κάμῃ ἔγγραφο πρὸς τὴν Κυβέρνησιν Μπ. 89. (Εὐθ. λόγ.: **Κάμε** ἔγγραφο κλπ.) Μοῦ λέει νὰ **μὴ δίνω** προσοχὴ στὰ λόγια του. (Εὐθ. λόγ.: **Μὴ δίνῃς** προσοχὴ κλπ.). **Μὲ διέταξε νὰ μὴν πῶ** τίποτε σὲ κανένα (Εὐθ. λόγ.: **Μὴν πῆς** τίποτε σὲ κανένα).*

Οἱ προτάσεις οἱ ἐκφερόμενες με τὸ νά, (νὰ μὴ) καὶ ὑποτακτικὴ, ἐκφέρονται φυσικὰ ὁμοίως καὶ στὸν πλάγιο λόγο: *Οἱ χωρικοὶ μοῦ ἔλεγαν ἐπιμόνως νὰ γραφῶ δημότης ἐκεῖ καὶ νὰ με κά-
νουν μίαν ἡμέραν βουλευτὴν Ἀμ. 88. (Εὐθ. λόγ.: **Νὰ γραφῇτε** δημό-
της ἐδῶ καὶ **νὰ σᾶς κάμωμε** κλπ.) Τοὺς **εὐχῆθηκε νὰ ζήσουν** καὶ
νὰ εὐτυχίσουν. (Εὐθ. λόγ.: **Νὰ ζήσετε** καὶ **νὰ εὐτυχίσετε**. § 199, 3).*

Οἱ εἰσαγόμενες με τὸ ὅς προτρεπτικὲς ἢ παραχωρητικὲς ἢ εὐχετικὲς προτάσεις, εἴτε σὲ ὀριστικὴ ἐκφέρονται (§ 190, 2), εἴτε

σὲ ὑποτακτικὴ (§ 198 κ. ἐ.), κανονικὰ δὲν μεταβάλλονται στὸν πλάγιό λόγο. Μὲ αὐτὲς ἡ χρησιμοποιοῖται συνήθως ἀτελὴς πλάγιος λόγος (§ 278, 1), ἡ γίνεταί τροποποιήσις τῆς ἐκφράσεώς τους μόνον στὰ πρόσωπα τοῦ λόγου: "Εγνοία σου! **λέει** ἐκείνη" **ἄς τὸν ξπαιρνα** καὶ τὰ ρέστα εἶναι δουλειὰ δική μου Μβ. 427. "Ἄς μοῦ **λειπε** τέτοια θεοσύνη, **εἶπε** μὲ ἀποστροφὴ ὁ Νικολάκης" Ερσ. 289. "Ἄς **χαθῶ**, **ἔλεγε**, **ἄς πεινάσωμε** οἱ ἄλλοι Τρ. 93. "Ὁ κάβουρας, ἀφοῦ σκέφτηκε σκέφτηκε, **ἄς γίνουμε**, **λέει**, **κουμπάροι** Π.Μ. 24. Πάντα μοῦ **ἔλεγε**, πὼς ἄλλο δὲν παρακαλεῖ τὸ Θεό, παρὰ νὰ μὲ ἰδῇ μέγαλον ἄνθρωπο, κ' **αὐτὴ ἄς πεθάνη** ἀπάνω στὸν ἀργαλειό Τρ. 35. (Εὐθ. λόγ.: "Ἄλλο δὲν παρακαλῶ τὸ Θεό, παρὰ νὰ σὲ ἰδῶ μέγαλον ἄνθρωπο, κ' **ἐγὼ ἄς πεθάνω**. Πρβλ. Τρ. Δ. 106: Νὰ τὰ ἰδῶ ἄλλη μιὰ φορὰ κι' ἀπὲ **ἄς πεθάνω**).

Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τὶς εὐχετικὰς προτάσεις, ποὺ ἐκφέρονται μὲ τὸ νὰ καὶ ὀριστικὴ παρατατικοῦ (ἡ ὑπερσυντελικου. § 190, 2. β'): "ὦ! **λέει**, ἀρχοντόπουλό μου, **νὰ (εἶ) χεs**, νὰ μοῦ **ᾶδινεs** Μ. 397. "Ἐ Θεέ μου! καὶ **νὰ (ἔ) πεφτεs** μέσα, Ξενοῦλα, **εἶπεν** ἡ Φραγκομανοῦ Πλδ. Φόν. 122.

γ') Οἱ ἀνεξάρτητες ἐρωτηματικὰς προτάσεις, ἥτοι οἱ εὐθεῖες ἐρωτήσεις, μετατρέπονται σὲ πλάγιες ἐρωτήσεις (§ 270-§ 272): "Ὁ Κόχραν προσκαλεῖ τοὺς ὀπλαρχηγούς, διὰ **νὰ ἐρωτήση**, **ἂν εἶναι** ἔτοιμοι διὰ τὴν προσβολήν Μπ. 130. (Εὐθ. λόγ.: **Εἶστε** ἔτοιμοι, γιὰ τὴ προσβολή;). Μὲ **ρώτησε** πάλι, **τί εἶχε συμβῇ** Τρ. 226. (Εὐθ. λόγ.: **Τί** ἔχει συμβῇ;).

2) ὅσον ἀφορᾷ τὶς δευτερεύουσες ἢ ἐξαρτημένους προτάσεις, (τὶς αἰτιολογικὰς, τὶς ὑποθετικὰς, τὶς ἐνδοτικὰς ἢ παραχωρητικὰς, τὶς τελικὰς, τὶς βουλευτικὰς, τὶς ἀποτελεσματικὰς, τὶς χρονικὰς καὶ τὶς ἀναφορικὰς), σ' αὐτὰς ἡ ἔγκλισις μένει ἡ ἴδια, καὶ μεταβάλλεται, ἂν τὸ ἀπαιτῇ ἡ μορφή τῆς διηγήσεως, μόνον τὸ πρόσωπο τοῦ ρήματος, ἡ καὶ ὁ χρόνος του, ὅταν ὁ πλάγιος λόγος ἐξαρτᾶται ἀπὸ ρῆμα χρόνου ἱστορικοῦ. (Βλ. τὴν ἐπόμενη παραγράφου): "Ὁ ἁμαξᾶς μοῦ **ἀπάντησε**, **ὅτι** πάει στὸ στάβλο, **γιατὶ εἶναι** κουρασμένο **τᾶλογό** του Τρ. 67. (Εὐθ. λόγ.: **Πάω . . . γιατὶ εἶναι** **τᾶλογό** μου κλπ.). "Ἐλεγαν **ὅτι** δὲν ἠμποροῦν πλέον **νὰ κρათήσουν** κλεισμένοι, **διότι ἔλειπαν** τὰ τρόφιμα Μπ. 97. (Εὐθ. λόγ.: **Δὲν ἠμποροῦμε** πλέον **νὰ κρათήσωμε** . . . **διότι ἔλειπαν** κλπ. § 242

καὶ § 257). Ἡ φωνὴ τοῦ λέει, πὼς *ἂν* θέλει ἡμπορεῖ ὅλα τοῦ ἐχτροῦ τὰ σχέδια νὰ τὰ χαλάσῃ Πα. 165. (Εὐθ. λόγ.: *Ἄν* θέλεις, ἡμπορεῖς... νὰ τὰ χαλάσῃς. § 245 καὶ § 257). *Ἐβαλε* σιὸ νοῦ του νὰ μὴ φύγῃ πίσω, σὰν δὲν παντρευτῇ Ἡθ. 87. (Εὐθ. λόγ.: Νὰ μὴ φύγω, σὰν δὲν παντρευτῶ. § 245, 4, α'). Μοῦ εἶπε πὼς, *ἂν* καὶ δὲν τὸν προσκάλεσαν, θὰ πάῃ. (Εὐθ. λόγ.: *Ἄν* καὶ δὲ μὲ προσκάλεσαν, θὰ πάω. § 253, 1). *Εἶπε* πὼς, καὶ νὰ τὸν προσκαλέσουν, αὐτὸς δὲ θὰ πάῃ. (Εὐθ. λόγ.: Καὶ νὰ μὲ προσκαλέσουν, ἐγὼ δὲ θὰ πάω. § 253, 2, β'). *Ἐλεγαν* πὼς, *γιανὰ* ἀναγνωριστῇ σιὸν τόπο του ἀρχηγός, ἔφερε τοὺς Σουλῶτες κ' ἔδεσαν τὸν κόσμον Πα. 134. (Εὐθ. λόγ.: *Γιανὰ* ἀναγνωριστῇ... ἔφερε κλπ. § 255). Ὁ Ἀναστάσιος μοῦ εἶπεν ὅτι θὰ ἔλθῃ τὸ πρωί, νὰ μὲ προσπέμψῃ, ὥστε ἦτο περιττὸν νὰ τὸν ἀποχαιρετίσω Ἀμ. 114. (Εὐθ. λόγ.: Θὰ ἔρθω τὸ πρωί, νὰ σὲ προσπέμψω, ὥστε εἶναι περιττὸν νὰ μὲ ἀποχαιρετίσῃς. § 255 καὶ § 260, 1, α'). Ὁ πατέρας του ἄφησε ἐντολὴν σιὸ Ζαχαρία, *ὅταν* ἀποφασίσῃ νὰ παντρευτῇ, νὰ πάρῃ ρωμὰ Τρ. 248. (Εὐθ. λόγ.: *Ὅταν* ἀποφασίσῃς νὰ παντρευτῇς, νὰ πάρῃς ρωμὰ. § 262, 3, α'). Ὁ Καραϊσκάκης *ἔλεγε* νὰ μὴ προχωρήσουν, *πρὶν* παραδοθῶν οἱ Ἀλβανοὶ Μπ. 123. (Εὐθ. λόγ.: Νὰ μὴ προχωρήσωμε, *πρὶν* παραδοθῶν οἱ Ἀλβανοί. § 262, 3, α'). Ὁ Γῶγος τοὺς εἶπε, νὰ μὴ ρίξῃ κανέναν, *ἂν* δὲν ρίξῃ πρῶτος αὐτὸς Μακρυγ. 28. (Εὐθ. λόγ.: Νὰ μὴ ρίξῃ κανέναν σας, *ἂν* δὲ ρίξω πρῶτος ἐγώ). *Εἶπε* ὁ Πέτρος νὰ τοῦ στείλῃς τὰ βιβλία, *ποὺ* σοῦ *ἔδωκε* χτές. (Εὐθ. λόγ.: Νὰ μοῦ στείλῃς τὰ βιβλία, *ποὺ* τοῦ *ἔδωκε* χτές. § 266, 1, α'). Πάει καὶ *παραγγέρνει* (=παραγγέλλει) ὁ βασιλέας τοῦ στρατοῦ του, νὰ τὴν ἀφήσουνε τὴ βασιλοπούλα νὰ πάῃ, *ὅπου* θέλει. Μ. 402. (Εὐθ. λόγ.: Νὰ τὴν ἀφήσετε τὴ βασιλοπούλα νὰ πάῃ, *ὅπου* θέλει. § 266, 2, δ').

§ 281. Εἰδικῶς γιὰ τὴ χρῆσιν τῶν χρόνων τοῦ ρήματος στὸν πλάγιον λόγον παρατηροῦμε τὰ ἑξῆς·

“Ὅταν τὸ ρῆμα τῆς κυρίας προτάσεως, μετὰ τὴν ὁποῖαν ἀκολουθεῖ ἕνας πλάγιος λόγος, εἶναι χρόνου ἱστορικοῦ (§ 170, 4, β', Σημ.), τότε

1) ἂν τὸ ρῆμα τῆς προτάσεως τοῦ ἀντίστοιχου εὐθέως λόγου εἶναι χρόνου ἐνεστώτα ἢ παρακειμένου, στὸν πλάγιον λόγον τὸ ρῆμα αὐτὸ ἢ μένει στὸν ἴδιον χρόνο, ἢ μετατρέπεται στὸν

ἀντίστοιχο ιστορικό χρόνο, (ἤτοι ἀπὸ ἐνεστῶτα μετατρέπεται σὲ παρατατικό κί' ἀπὸ παρακείμενο σὲ ὑπερσυντέλικο), ὅταν γιὰ τὸν προσδιορισμὸ τοῦ χρόνου τῆς πράξεως παίρνη θέσι ἐκεῖνος, ποὺ τὴν ἀνακοινώνει τὴν πρᾶξι στὸν ἄλλο· (πρβλ. § 239, 1, α'): *Τῆς ἔλεγε, ὅτι εἶναι ἀδύνατο νὰ τὴν ξεχάσῃ* Μβ. 436. (Εὐθ. λόγ.: *Εἶναι ἀδύνατο νὰ σὲ ξεχάσω*). *Ἡ Εὐγενούλα παινεύτηκε, πὼς δὲ φοβᾶται Χάρο* Ε. 217, 2. (Εὐθ. λόγ.: *Δὲ φοβοῦμαι Χάρο*). *Τὴ ρώτησε γιατί εἶναι πικραμένη* Μβ. 444. (Εὐθ. λόγ.: *Γιατί εἶσαι πικραμένη*);. *Ὁ βασιλέας ἐκάλεσε ὅλον τὸν κόσμον (καὶ ρώτησε), ποῖος μπορεῖ νὰ τοῦ φέρῃ τὴν κόρη του πίσω* Μβ. 521. (Εὐθ. λόγ.: *Ποῖος μπορεῖ νὰ μοῦ φέρῃ τὴν κόρη μου πίσω*);. *Ἐλεγε πὼς αὐτὸς τὸ ἔχει στείλει τὸ τηλεγράφημα*. (Εὐθ. λόγ.: *Ἐγὼ τὸ ἔχω στείλει τὸ τηλεγράφημα*).

Ἀλλά: *Ὁ βασιλεὺς δὲν ἤξερε, ποιά ἀπ' τὶς δυὸ ἦταν ἡ γυναῖκα του* Πα. 37 (Εὐθ. λόγ.: *Ποιά ἀπ' τὶς δυὸ εἶναι ἡ γυναῖκα μου*);. *Ζητοῦσε νὰ γνωρίσῃ, ποῦθε ἐρχόταν τῆς καμπάνας ἡ κλαγγή* Πα. 160. (Εὐθ. λόγ.: *Ποῦθε ἐρχεται ἡ κλαγγή*);. *Ἀπόρησα, γιατί ἔβλεπε ἀριστερὰ* 116. (Εὐθ. λόγ.: *Γιατί βλέπει ἀριστερὰ*);. *Ἐλεγε, πὼς αὐτὸς τὸ εἶχε στείλει τὸ τηλεγράφημα*.

Καὶ στὰ παραδείγματα ὅπως αὐτὰ μπορούσε νὰ πῇ: *Δὲν ἤξερε, ποιά εἶναι ἡ γυναῖκα του*. *Ζητοῦσε νὰ γνωρίσῃ, ποῦθε ἐρχεται ἡ κλαγγή*. *Ἀπόρησα, γιατί βλέπει ἀριστερὰ*, ὅπως πάλι στὰ πρῶτα ἐκεῖνα παραδείγματα μπορούσε νὰ πῇ: *Τῆς ἔλεγε, ὅτι ἦταν ἀδύνατο νὰ τὴν ξεχάσῃ*. *Παινεύτηκε, πὼς δὲ φοβόταν Χάρο*. *Τὴ ρώτησε γιατί ἦταν πικραμένη*. (Ρώτησε) *ποῖος μπορούσε νὰ τοῦ φέρῃ τὴν κόρη του*.

2) ἂν τὸ ρῆμα τῆς προτάσεως τοῦ ἀντίστοιχου εὐθέως λόγου εἶναι χρόνου μέλλοντα, στὸν πλάγιο λόγο τὸ ρῆμα αὐτὸ ἢ μένει πάλι στὸν ἴδιο χρόνο, ἢ μετατρέπεται σὲ παρατατικό μὲ τὸ θά μπροστά του, ὅταν πάλι γιὰ τὸν προσδιορισμὸ τοῦ χρόνου τῆς πράξεως παίρνει θέσι ἐκεῖνος, ποὺ τὴν ἀνακοινώνει τὴν πρᾶξι στὸν ἄλλο (πρβλ. § 239, 2, β'): *Ἐφώναζαν, ὅτι θὰ τὸν σκοτώσωμε κλπ.* Βασιλόπουλο, *ἐγὼ εἶμαι ἐκείνη ποὺ τοῇ (=τῆς) ἔταξες, πὼς θὰ τὴν πάρῃς* Μβ. 439. (Εὐθ. λόγ.: *Θὰ σὲ πάρω γυναῖκα*). *Ὁ Κόχαν ἐφοβέρισε τοὺς Ἕλληνας, ὅτι θὰ πάρῃ τὰ πλοῖα καὶ θὰ φύγῃ*

Μπ. 130. (Εὐθ. λόγ.: **Θὰ πάρω τὰ πλοῖα καὶ θὰ φύγω**). Ἐφερε τὸν Καλλιόδη ἴσια στὸ σπίτι, μ' ὅλες τὶς διαμαρτυρίες του, πὼς εἶναι πρωὶ καὶ **θὰ ἐνοχλήσουν τὴν Κυρία** Ἐρσ. 84. (Εὐθ. λόγ.: **Εἶναι πρωὶ καὶ θὰ ἐνοχλήσωμε τὴν Κυρία**). Δὲν εἶχε καμιὰ ἀνησυχία, μήπως τοὺς ξαναφύγῃ τὸ παιδί τὴ νύχτα ἀπ' τὸ καμαράκι, **ὅταν θὰ κοιμοῦνται** Ἐρσ. 144. (Εὐθ. λόγ.: **Δὲν ὑπάρχει πιά φόβος νὰ μᾶς ξαναφύγῃ τὸ παιδί τὴ νύχτα, ὅταν θὰ κοιμούμαστε**).

Ἄλλὰ: Ὁ παππᾶς ἔλπιε, πὼς δὲ **θὰ ἔφτανε ἐκεῖ τὸ νερό** Πα. 8. (Εὐθ. λόγ.: **Δὲ θὰ φτιάσῃ ἐδῶ τὸ νερό**). Ἡ Κόρα εἶπε στὸ Δημήτρη **ὅτι δὲ θὰ τὸν ἔβλεπε** αὐριο Ἰλλιγ. 91. (Εὐθ. λόγ.: **Δὲ θὰ σὲ ἰδῶ αὐριο**). Δὲν ἦταν βέβαιο, **ἂν θὰ κρατοῦσε** τὸ λόγο του Πα. 140. (Εὐθ. λόγ.: **Θὰ κρατήσῃ** τὸ λόγο του;). Ὁ βασιλέας εἶπε, πὼς, **ἂν** δὲν τοῦ βγάγῃ κάθε μέρα τὸ ζευγάρι τὰ σακαρπίνια, **θὰ** **(ν)τήνε σκότωνε** Μβ. 519. (Εὐθ. λόγ.: **Ἄν δὲ μοῦ βγάγῃς . . . θὰ σὲ σκοτώσω**). Ἡ ρονὰ μοῦ εἶχε **τάξει πὼς θὰ μὲ πήγαινε** μιὰ μέρα (στὸ Σούνιο), νὰ ἰδῶ τὶς κολῶνες Αἰλ. 8. (Εὐθ. λόγ.: **Θὰ σὲ πᾶω** μιὰ μέρα κλπ.). Ἄλλοι λέγανε, πὼς **μεγάλωσε καὶ θὰ τὴν παντρεύανε**, λέγανε, πὼς **θὰ παιρνε** τὸ γιό τοῦ δημάρχου μας Τρ. Δ. 21 καὶ 25. (Εὐθ. λόγ.: **Μεγάλωσε καὶ θὰ τὴν παντρέψουν** - **Θὰ πάρῃ** τὸ γιό τοῦ δημάρχου μας). Ποιὸς νὰ μοῦ τῶλεγε καὶ νὰ τὸ πίστευα, **ὅτι θὰ περνοῦσαν** ἔξι χρόνια, χωρὶς ν'ἀντικρύσω τὴν Ἀκρόπολι; Τρ. 125. (Εὐθ. λόγ.: **Θὰ περάσουν** ἔξι χρόνια, χωρὶς ν'ἀντικρύσης κλπ.).

Καὶ στὰ παραδείγματα ὅπως αὐτὰ μποροῦσε νὰ πῇ: Ὁ παππᾶς ἔλπιε, πὼς δὲ **θὰ φτιάσῃ ἐκεῖ τὸ νερό**. Ἡ Κόρα εἶπε στὸ Δημήτρη **ὅτι δὲ θὰ τὸν ἰδῇ** αὐριο. Δὲν ἦταν βέβαιο, **ἂν θὰ κρατήσῃ** τὸ λόγο του. Ὁ βασιλέας εἶπε, πὼς . . . **θὰ τὴν σκοτώσῃ**. Τοῦ ἔγνεψα, **ὅτι θὰ τοῦ πῶ**. Ἄλλοι λέγανε, πὼς **θὰ τὴν παντρέψουν**, πὼς **θὰ πάρῃ** τὸ γιό τοῦ δημάρχου. Ποιὸς νὰ μοῦ τῶλεγε . . . **ὅτι θὰ περάσουν** ἔξι χρόνια κλπ., ὅπως πάλι στὰ πρῶτα ἐκεῖνα παραδείγματα μποροῦσε νὰ πῇ: **Ἐφώναζαν, ὅτι θὰ τὸν ἐσκότωναν** τὸ φονιᾶ. Τῆς ἔταξες, πὼς **θὰ τὴν ἔπαιρνες**. Ἐφοβέρισε, **ὅτι θὰ ἔπαιρνε** τὰ πλοῖα καὶ **θὰ ἔφευγε**. Μ' ὅλες τὶς διαμαρτυρίες του, **ὅτι ἦταν πρωὶ καὶ θὰ ἐνοχλοῦσαν τὴν Κυρία**. Δὲν εἶχε ἀνησυχία, μήπως τοὺς ξανάφευγε τὴ νύχτα, **ὅταν θὰ κοιμοῦνταν**.

Σημ. α'. Μιά μελλοντική υποτακτική (§ 196), πού υπάρχει σέ υποθετική ή άλλη δευτερεύουσα πρότασι, όταν ή πρότασις αὐτή μεταφερθῇ σέ πλάγιο λόγο εξαρτώμενο ἀπό ρήμα χρόνου ἱστορικοῦ, μπορεῖ νά μετατρέπεται σέ ὀριστική παρατατικοῦ: *Στὴν κοπέλλα, εἶχε ἡ τύχη τῆς (=της) γραμμένο, ἂν ἔβλεπε καμιά φορὰ θάλασσα, νὰ γένῃ ἀμέσως ψάρι* Μβ. 454. (Εὐθ. λόγ.: *Αὐτὴ ἡ κοπέλλα, ἂν ἰδῇ καμιά φορὰ θάλασσα, νὰ γίνῃ κλπ.*). Πρβλ. "Ερσ. 31.: *Φοβέριζαν, πὼς θὰ τὰ πάρουν πάλι στὸ καῖκι τὰ ψάρια, ἂν δὲ γίνῃ κάποια τάξι στὸ πούλημα. Μποροῦσε κι' ἐδῶ νὰ πῇ: ἂν δὲ γινόταν κάποια τάξι κλπ.* Πρβλ. ἐπίσης Μελ. 442: *Φοβότανε πὼς, ἂν κλειστοῦν στὴ σπηλιά, θὰ τοὺς πιάσουν οἱ Τοῦρκοι. Μποροῦσε νὰ πῇ καί: ἂν κλείνονταν, θὰ τοὺς ἐπιαναν*). Συλλογίζονταν τὴν ἐκπληξί πὺν θὰ τοῦ κάμω, *ὅταν θὰ τὴν ἔβλεπε* "Ιλιγγ. 20. (Εὐθ. λόγ.: "Εκπληξί πὺν θὰ τοῦ κάμω, *ὅταν θὰ μὲ ἰδῇ*!).

"Ετσι καί στὰ παραδείγματα Μβ. 519 καί "Ερσ. 144, πὺν παραθέτομε στὰ προηγούμενα, μποροῦσε νὰ πῇ: "Ο βασιλέας εἶπε, πὼς, *ἂν δὲν τοῦ ἔβγανε κάθε μέρα τὸ ζευγάρι τὰ σκαρπίνια, θὰ τῆς σκότωνε. Δὲν εἶχε καμιά ἀνησυχία, μήπως τοὺς ξανάφενγε* τὸ παιδί τὴ νύχτα ἀπ' τὸ καμαράκι, *ὅταν θὰ κοιμοῦνταν.*

Σημ. β'. Στὴν καθημερινή καὶ τὴν ἀφελῇ ἐν γένει ὁμιλία παρατηρεῖται τάσις νὰ διατηρῶνται στὸν πλάγιο λόγο ἡ ἔγκλισις καὶ ὁ χρόνος τοῦ ρήματος, πὺν εἶναι στὸν ἀντίστοιχο εὐθύ λόγο: *Τοῦ ἔλεγε ὁ Γιάννης, ὅτι ἔχει μία ἀδερφή, πὺν ὄντας γελᾷ, πέφτουνε ζαχαρόκουκα* Μβ. 455. (=ὅτι εἶχε ... πὺν ὅταν γελοῦσε, ἔπεφταν. Εὐθ. λόγ.: "Εχω μιὰ ἀδερφή, πὺν ὅταν γελᾷ, πέφτουνε ζαχαρόκουκα). "Η κοπέλλα εἶπε στὸ σκλάβο πὼς *ὅ,τι καὶ ν' ἀκούσης, νὰ μὴ γυρίσῃ νὰ κοιτάξῃ ὀπίσω* Μβ. 416. (Εὐθ. λόγ.: "Ο,τι καὶ νὰκούσης, νὰ μὴ γυρίσης κλπ.). "Ενας ἀνεκνος ἔβλεπε τοῦ κόσμον τὰ παιδιὰ καὶ λυποῦνταν, *γιατί νὰ μὴν ἔχῃ κι' αὐτὸς παιδί* Λ.Ε'. 452. (Εὐθ. λόγ.: *Γιατί νὰ μὴν ἔχω κι' ἐγὼ παιδί*; § 204, 4, α'). Τοῦ πέρασε ἡ ὑποψία, πὼς τὸ παιδί *θὰ 'ναι κοφάλαλο* "Ερσ. 36. (Εὐθ. λόγ.: *Θὰ εἶναι κοφάλαλο αὐτὸ τὸ παιδί.* § 191,1). "Η "Ερση πρώτη καταλάβε, πὼς τὸ τηλεγράφημα *θὰ εἶναι δικό τους* "Ερσ. 62. (Εὐθ. λόγ.: *Δικό μας θὰ εἶναι τὸ τηλεγράφημα*).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΤΑ ΜΟΡΙΑ

§ 282. Τῶν μορίων τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσας ὁ ἀριθμὸς δὲν εἶναι ἀσήμαντος, κι' ἂν ἀκόμη περιοριστοῦμε σὲ κεῖνα μόνο ποὺ εἶναι εὐχρηστα στὴν κοινὴ ὁμιλουμένη. Ἀπὸ αὐτά, τὰ περισσότερα προέρχονται ἀπ' τὴν ἀρχαία γλῶσσα, πολλὰ μὲ τὴν ἀρχικὴ τους γλωσσικὴ μορφή, μερικὰ λίγο πολὺ παραλλαγμένα φωνητικῶς. Ἀλλὰ εἶναι δημιουργήματα τῆς νέας Ἑλληνικῆς ἢ δάνεια ἀπὸ ξένες γλώσσες. Ἡ ἐξέλιξις τῶν σημασιῶν καὶ τῶν συντάξεων τους εἶναι ἀρκετὰ ἐνδιαφέρουσα, καὶ μερικὰ ἀπὸ αὐτά, ὅπως π.χ. τὸ **νᾶ**, τὸ **πού**, τὸ **σάν**, μὲ τίς πολλὰς καὶ ποικίλες σημασίες τους εἶναι ὄντως γλωσσικοὶ Πρωτεῖς, κατὰ τὸ χαρακτηρισμὸ ποὺ ἔδωκε ὁ ἀοίδιμος Κοραΐς στὸ μόριο **πού**. Ἐξετάζομε ἐδῶ τὰ εὐχρηστα ἰδίως στὴν κοινὴ ὁμιλουμένη μόρια, καθὼς καὶ μερικὲς φράσεις ποὺ χρησιμοποιοῦνται κι' αὐτὲς ὡς μόρια.

Α') **ἄϊντε**. (Προῆλθε ἀπ' τὸν ἀρχαῖο ρηματικὸ τύπο προστακτικῆς **ἄγετε**, ποὺ χρησιμοποιοῦνταν καὶ ὡς μόριο προτρεπτικό). Χρησιμοποιεῖται ὡς προτρεπτικὸ μόριο (=ἐμπρός, ἔλα) ἢ μόνο του μὲ μονολεκτικὴ προστακτικὴ, π.χ.: **Ἄϊντε πῆγαινε** (§ 192, 4) ἢ μὲ τὸ **νᾶ** κατόπι του καὶ ὑποτακτικὴ: **Ἄϊντε νὰ φύγωμε ἀπὸ δῶ** (§ 192, 4 καὶ § 199. Βλ. καὶ § 222, 3).

Β') **ἀκόμη, ἀκόμα**. (Προέρχεται ἀπ' τὸ ἀρχαῖο σπάνιο ἐπίρρημα **ἀκμήν**=ἀκριβῶς τῇ στιγμῇ ἐκείνῃ. (Βλ. Ξενοφῶντος Κύρου Ἀνάβασις Δ', γ', 26). Συνήθης σημασία του ἡ χρονικὴ (=ἔως τώρα, καὶ τώρα-ἔως τότε, καὶ τότε. § 148, 1), κι' ἀπ' αὐτὴ προῆλθαν οἱ ἄλλες σημασίες του, ἥτοι ἡ προσθετικὴ (§ 148, 1, α'), ἡ ἐπιτακτικὴ (§ 150, 1) καὶ ἡ ἐπιδοτικὴ (**ἀκόμα καί, καί... ἀκόμα**. § 148, 1, β'. § 231. § 253, 2, β').

Με τὴν ἀρχικὴ τοῦ σημασία, τὴ χρονικὴ, εἰσάγει πολλὰς φορὲς ἀνεξάρτητες βουλευτικὰς προτάσεις (§ 199), ποὺ ἐκφράζουν δυσφορία ἢ ἀγανάκτησι, διότι κάτιτι βραδύνει νὰ γίνη ἢ νὰ τελειώσῃ: *Ἀκόμα νὰ φανῇ τὸ βαπόρι!* (=ἀκόμα δὲ φάνηκε). *Ἀκόμα νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ διαταγὴ του!* Ζ.Π. 44. *Ἀκόμη νὰ χορτάσῃ!* (=ἀκόμη δὲν ἐχόρτασε) Λ.Δ', 87. Βλ. § 199, 5.

Οἱ τέτοιες ἐκφράσεις ἴσως προέρχονται κατὰ ἀπλολογία ἀπὸ ἐξαρτημένες βουλευτικὰς προτάσεις (§ 256)· πρβλ. *Δὲ λέει ἀκόμα νὰ χορτάσῃ!*

Γ') ἀλλὰ. Σύνδεσμος ἀντιθετικὸς (ἀρχαῖος, ἐξ Ἰσου εὐχρηστος μὲ τὸν ταυτόσημό του **μὰ**, ἄγνωστος ὅμως στὰ δημοτικὰ τραγούδια). Ἡ ἀντιθετικὴ τοῦ ἔννοια ἐνισχύεται μὲ τὴν προσθήκη τοῦ **ὅμως** κατόπι τοῦ (**ἀλλ'** ὅμως).

Κανονικὰ εἰσάγει κάποια ἀντίθεσι πρὸς τὰ προηγούμενα (§ 230, 1, α' καὶ β'. § 251, 2). Χρησιμοποιεῖται προσέτι, γιανὰ εἰσαγγὴ ἔνστασι ἢ ἀντιπαρατήρησι (§ 230, 1, δ') ἢ ἕναν ὅρο ἢ μιὰ συμφωνία (§ 230, 1, γ') ἢ μιὰν ἐκπληξι (§ 230, 1, ε').

Μὲ τὸ καὶ κατόπι τοῦ (**ἀλλὰ καὶ**) ἢ τὸ οὔτε ἢ οὔτε καὶ (**ἀλλὰ οὔτε-ἀλλὰ οὔτε καὶ**) χρησιμοποιεῖται κανονικὰ σὲ ἐπιδοτικὰς συμπλοκὰς (§ 231, 1 καὶ 3. Βλ. καὶ § 230, 1): *Εἶναι ἀδιάλλακτοι, ἀλλὰ καὶ προσεκτικοί* Χάρ. Κ. 106. *Ὁ φίλος μου τῆς ἐξοχῆς, οὔτε ἀπρόθυμος, ἀλλὰ οὔτε καὶ φορτικὸς μὲ τὴς περιποιήσεις του* Χάρ. Κ. 13.

Πολλὰς φορὲς χρησιμοποιεῖται τὸ **ἀλλὰ** μὲ τὸ **ποῦ** εὐθὺς κατόπι τοῦ. Ἔτσι μὲ τὸ **ἀλλὰ ποῦ** εἰσάγεται, μὲ κάποιον ἐπιφωνηματικὸ τόνο, παρατήρησις μὲ τὴν ὁποία δηλοῦται, γιὰτὶ ἐκεῖνο ποῦ λέγεται προηγουμένως εἶναι ἢ ἦταν κάπως δύσκολο ἢ καὶ ἀδύνατο: *Θέλω νὰ ἔρθω κι' ἐγὼ μαζί σας· ἀλλὰ ποῦ δὲν ἔχω νὰ φέρσω κανέναν στὸ σπίτι!* (=ἀλλὰ πῶς νὰ ἔρθω, ἀφοῦ δὲν ἔχω κλπ.). *Ἦρθε καὶ ὁ καιρὸς νὰ θερίσουν· ἀλλὰ ποῦ ἔκανε ζέστη πολλὴ καὶ ἡ ἀλεποῦ δὲν τῆς ἐρχόταν καλὰ νὰ θερίξῃ μέσ' στὴ λαύρα!* (=ἀλλὰ πῶς νὰ θερίσῃ ἡ ἀλεποῦ, ἀφοῦ ἔκανε κλπ.). Π.Μ. 12. *Ἐμπῆκε πάλι στὴ χώρα· ἀλλὰ ποῦ ἤθελε* (=ἔπρεπε) *νὰ περάσῃ ἀπὸ τοῦ βασιλιᾶ τὸ παλάτι!* *Δὲν εἶχε ἄλλοῦ νὰ περάσῃ* (=ἀλλὰ ἀπὸ ποῦ νὰ περάσῃ, ἀφοῦ ἔπρεπε κλπ.) Μβ. 499.

Μεταξὺ τῶν δυὸ αὐτῶν μορίων μπορεῖ νὰ παρεμβάλλεται

ἡ λέξις ἔλα ἢ ἡ φράσις ἔλα πάλι: "Ἐπρεπε νὰ ὑποχωρήσω· ἀλλὰ ἔλα πάλι πού τὸ δικό μου τὸ τουφέκι δὲν ἀξίζει τίποτε! (=ἀλλὰ πῶς νὰ ὑποχωρήσω, ἀφοῦ τὸ δικό μου κλπ.) Κονδ. 165. Πρβλ. καί: **Μὰ ἔλα πού** δὲ γίνονται τὰ αἰσθήματα λόγια Ἀποστολ. 21.

Σημ. Ἡ συνεκφορὰ αὐτὴ τοῦ ἀλλὰ πού ἴσως προῆλθε ἀπὸ φράσεις στίς ὁποῖες τὸ πού μετὰ τὸ ἀλλὰ εἶχε θέσι ἀναφορικῆς ἀντωνυμίας· πρβλ. Κονδ. 24: Δὲν πειράζει· μαγειρεύομε μόνοι μας. **Ἄλλ** ἐγὼ πού δὲν ξέρω οὔτε ἀγὰ νὰ ψήσω; (=Ἀλλὰ πῶς νὰ μαγειρέψω μόνος μου ἐγώ, ὁ ὁποῖος δὲν κλπ.-ἀλλὰ πῶς νὰ μαγειρέψω μόνος μου ἐγώ, ἀφοῦ δὲν ξέρω κλπ.).

Δ') ἀλλοιῶς. (Ἀρχήθεν ἀλλοιῶς, ἐπίρρημα τοῦ ἐπιθέτου ἀλλοῖος=ἀλλοιώτικος· ὥστε ἀρχικὴ τοῦ σημασία εἶναι ἀλλοιωτικά, κατ' ἄλλον τρόπον).

Συχνὰ χρησιμοποιεῖται, γιανὰ ἀναπληρώνη στὴ σειρὰ τοῦ λόγου μιὰ ὑποθετικὴ πρότασι, πού περιέχει τὸ νόημα μιᾶς προηγούμενης προτάσεως· (=ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσεϊ· ἂν συνέβαινε αὐτό, ἂν γίνῃ ἢ ἂν θὰ γίνῃ αὐτὸ κλπ.): Καλὰ πού δὲν πίνει καὶ τῆλογο κρασί, σὰν τὸν ἀφέντη του· ἀλλοιῶς δὲ θὰ μὲ πῆγαινε στὸ μοναστήρι μὲ γερό κεφάλι (=ἂν ἔπινε κ' αὐτὸ κρασί κλπ.) Ἐρσ. 160. Βλ. § 250, 1.

Ε') ἄμ, ἄμέ, ἄμή. (Ἰσως ἀπὸ τῆς τουρκικῆς γλώσσας τὸ ama ἢ amma=ἀλλὰ). Συνήθης σημασία τους ἡ τοῦ μά, ἀλλὰ· κάποτε ὅμως καὶ ἡ τοῦ τώρα λοιπόν, λοιπόν. § 230. 5.: Δυπᾶσαι, θεῖα· Ελένη; **Ἀμ** τί ἄλλο μπορῶ νὰ κάνω πιά ἐγώ; Ροδ. 37. Κι' ἂν πῆς κ' εἰς ἓνα μύρμηκα, σὶν κόσμον τί ζητεῖ, θὰ σ' ἀπαντήσῃ αὐθαδῶς· **Ἀμέ** καὶ σὺ τί θέλεις; Σουρ. Ἀνθολ. 446. **Ἄμ** φῶς καὶ χαράν, ἄμῃ φλογώδεις ἀκάνθας βρέχει δι' αὐτοὺς ὁ ἥλιος Κάλβ. 75 βλ. καὶ 111.

Κάποτε χρησιμοποιεῖται τὸ ἄμ ἐντελῶς στὴν ἀρχὴ ὁμιλίας, καὶ ἡ ἀντίθεσις μ' αὐτὸ γίνεται πρὸς κάποια ἐνδόμυχη σκέψι ἐκείνου πού μιλεῖ: Ἐνας στρατιώτης, ἐκεῖ πού πῆγαιναν χωρὶς καμιά κουβέντα, γύρισε καὶ τοῦ 'πε· **Ἀμ** ὦ, τι ἔχουμε, πατριώτη, θὰ τὸ δώσουμε γιὰ τὴν πατρίδα Ζ.Π. 178. (Ἡ ἐνδόμυχη σκέψις τοῦ θὰ ἦταν: Στενοχωριέσαι βέβαια, πατριώτη, πού σοῦ παίρνουν τῆλογο. **Ἀμ** ὦ, τι ἔχουμε κλπ.).

Τὸ ἄμέ ἢ ἄμή χρησιμοποιεῖται συχνὰ σὲ διαλόγους καὶ μόνο του ἐρωτηματικῶς ὡς ἔντονη βεβαιωτικὴ ἀπάντησις πρὸς

μιὰ καταφατική ἐρώτησι, μὲ τὴ σημασία τοῦ **βεβαιότατα**, ἢ τῆς φράσεως **πῶς ὄχι**;: *Θὰ πᾶς καὶ σὺ σὶ τὸ θέατρο; Ἀμέ; Κι' ἄμα ἦτανε νὰ θέλῃ ἡ κότα νὰ πάρῃ καὶ λιγάκι ἄερα, τὴν ἔβγαζα μοναχὴ μου σὸ δρόμο. Δεμένη; Ἀμέ; ἀπὸ τὸ πόδι Ψαθ. Ἀθ. Νέ. 11-12-38. Πρβλ. καί: Ἀλήθεια τὸ λές; Ἀμή, ψέματα; Ξεν. 209. Στὴ φ(υ)λακή; ρώτησε μ' ἀπορία συγκρατητῇ. Ἀμή, ποῦ θέλεις; εἶπε αὐτὸς Βλαχ. 126.*

ΣΤ') ἄμα. (Ἀρχική του σημασία ἢ τοῦ ὁμοῦ, **μαζί-συν-χρόνως**). Χρησιμοποιεῖται κανονικὰ ὡς σύνδεσμος χρονικὸς (= εὐθὺς ὡς, ἀφοῦ, ὅταν. § 261, 2) ἢ ὑποθετικὸς (=ἐάν, ἂν. § 244). *Θαλλάξης ἰδέα, ἄμα τὸν γνωρίσης* Ἔρσ. 64.

Ζ') ἄμποτε (=εἴθε. Προήλθε ἀπ' τὴ συνεκφορὰ **ἂν ποτε**= ἂν καμιὰ φορὰ, σὲ ὑποθετικὰς προτάσεις ποὺ εἶχαν τὴν ἔννοια θερμῆς εὐχῆς· πρβλ. § 250, 2). Χρησιμοποιεῖται

1) μόνο του, ὡς εὐχετικὸ συμπλήρωμα σὲ κάτι ποὺ εἶπε κάποιος ἄλλος: *Θὰ προκόψῃ πολὺ σὴν ἐπιστήμῃ ὁ Πέτρος. Ἀμποτε!* (πρβλ. τὴ φράσι: Ὁ Θεὸς νὰ δώσῃ!).

2) μὲ τὸ **νὰ** κατόπι του, ὡς εἰσαγωγικὸ εὐχετικῆς προτάσεως: *Ἀμποτε ὁ Θεὸς νὰ σᾶς ἀξιώσῃ!* Πιδ. Β', 73. *Ψυχαὶ μαριτῶν, χαίρετε! Τὴν ἀρετὴν σας ἄμποτε νὰ μιμηθῶ εἰς τὸν κόσμον* Κάλβ. 145. Βλ. καὶ Σκίλ. 190: *Ἀμποτε νὰ σὲ εἶχα ἀκούσει!* Βλ. § 199, 3 καὶ § 190, 2, β'.

Η') ἂν. Σύνδεσμος (ἀρχαῖος). 1) ὑποθετικὸς (=ἐάν. § 244). 2) εὐχετικὸς (μὲ ὀριστικὴ παρατατικὸς=εἴθε **νὰ**. § 250, 2). 3) ἐρωτηματικὸς, ποὺ εἰσάγει πλάγιες ἐρωτήσεις ὁλικῆς ἀγνοίας: *Δὲν ξέρω, ἂν θὰ ἔρθῃ.* § 270, 1. 278, 1, γ'.

ἂν-ῆ, σὲ διμελεῖς πλάγιες ἐρωτήσεις. § 270, 1.

ἂν καί. Σύνδεσμος ἀντιθετικὸς (=μολοντί). Κανονικὰ χρησιμοποιεῖται γιὰ σύνδεσι ἐξαρτημένων προτάσεων (ἐνδοτικῶν ἢ παραχωρητικῶν, § 253, 1), σπάνια καὶ γιὰ σύνδεσι κώλων περιόδου (§ 236, 2). Κάποτε καὶ γιανὰ ἐκφραστῇ ἐναντίωσις πρὸς μιὰν ἀπλὴ ἔννοια (§ 253, 1, Σημ.).

Θ') ἀναμεταξύ. Βλ. **μεταξύ.**

Ι') ἀνίσως (Προέρχεται ἀπ' τὴ συνεκφορὰ **ἂν ἴσως**. Πρβλ.

ἄν τυχόν). Χρησιμοποιεῖται ὡς ἰσοδύναμο μὲ τὸ ἀπλό ἄν: *Ἀνίσως τὸν συναντήσης, πές του πὼς τὸν θέλω*. § 244. Βλ. καὶ § 222, 5.

ΙΑ') ἄρα. Σύνδεσμος συμπερασματικὸς (ἀρχαῖος=ἐπομένως, λοιπόν). Βλ. § 234 καὶ § 235, 3. Τὸ ἤλεκτρονιο ἔχει μᾶζα 1845 φορὲς μικρότερη ἀπὸ τὴ μᾶζα τοῦ ἀτόμου τοῦ ὕδρογόνου, ἄρα εἶναι πολὺ ἐλαφρότερο ἀπ' αὐτὸ Ἡλεκτρ. 4. Ἡ ὑπαρξὴ ἀρχῶν ἀπόλυτης βεβαιότη-
τας, ἄρα καὶ κύρους καθολικοῦ Παπαν. 9. Μόνο ἓνα λογικὸ ὄν μπο-
ρεῖ νὰ δοῦν κατὰ τὴν παράστασι τῶν νόμων, δηλαδὴ σύμφωνα μὲ ἀρχές.
Ἄρα (μόνο λογικὸ ὄν) ἔχει θέληση Παπαν. 12. Βλ. καὶ 16, 30, 92 κ. ἄ.

ΙΒ') ἄραγε. Μόριο ἐρωτηματικὸ (ἀρχαῖο, ἀπ' τὸ ἄρα καὶ γέ): *Ἄραγε τὰ ξέρει αὐτὰ ὁ Πέτρος*; Βλ. § 203, 1 καὶ 2.

ΙΓ') ἄς. (Προῆλθε ἀπ' τὸν ἀρχαῖο ρηματικὸ τύπο προστα-
κτικῆς ἄφες¹=ἄφησε, ὅπου στὴν ἀρχαία Κοινὴ χρησιμοποιοῦν-
ταν ἐμπρὸς ἀπὸ ρῆμα ὑποτακτικῆς, συνήθως ἀ' προσώπου, καὶ
ὡς μόριο προτρεπτικόν. Βλ. Εὐαγγέλιο κατὰ Λουκᾶν στ', 42 καὶ
κατὰ Ματθαῖον ζ', 4: *Ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος*. Κατὰ Ματθαῖον
κζ', 49: *Ἄφες ἰδωμεν, εἰ ἔρχεται Ἡλίας*).

Ἀρχικὴ τοῦ σημασίας, ὡς μορίου, ἡ **προτρεπτικὴ**, σὲ σύν-
ταξι κυρίως μὲ ὑποτακτικὴ: *Τοὺς εὐκλεεῖς προγόνους μας ἃς μιμι-
θῶμεν* Κάλβ. 48. *Ἄς ἐξετάσουμε βαθύτερα τὸ ζήτημα* Παπαν. 22·
βλ. καὶ 28. *Ἐ! ἃς τὴν ἀφήσωμε στὴν τύχη της*, εἶπε ὁ Διαμαντῆς
Ζ.Π. 15. *Ἄς μοῦ γράψῃ ὁ ἓνα χαρτί, τί διατάσσει* Ζ.Π. 43. *Αὐτο-
κτονῶ ἃς μὴν ἐνοχληθῇ κανεῖς* (=παρακαλῶ νὰ μὴν ἐνοχληθῇ κλπ.)
Μητρο. Β', 133. Βλ. § 198, 1.

1. Μὲ τὴν ἀρχικὴ τοῦ ρηματικῆ σημασία τοῦ ἄφες, ἄφησε χρησι-
μοποιεῖται τὸ ἄς καὶ τώρα ἀκόμη (μὲ αἰτιατικὴ τῆς προληπτικῆς ἢ
ἐπαναληπτικῆς ἀντωνυμίας κατόπι του): *Ἄς τῆνε νὰ κοιμηθῇ* (=ἄφησέ τὴν
νὰ κλπ.) Μβ. 470. *Ἄς τα! ἃς τα*, σὲ παρακαλῶ! φθάνει πιά, μὴ μοῦ τὰ θυμίζης
Ξεν. 241· βλ. καὶ 219. Βλ. καὶ Βάγνερ, Ρίμα θρηνητικὴ, 307: *Ἄς τον αὐτὸν
καὶ νὰ ἄλλον* (=ἄφησέ τον αὐτόν).

Γιὰ τὴν προέλευσι τοῦ ἄς ἀπ' τὸ ἄφες, ὅσον ἀφορᾷ τὸ φωνητικὸ
μέρος, μπορεῖ νὰ παραβάλλη κανεῖς τὴν ὁμοία προέλευσι τοῦ ἄσε
ἀπὸ τὸ ἄφησε: *Μὰ τί συνέβη*; *Ἄσε με!* δὲν ξέρω Ξεν. 202· βλ. καὶ 246. *Ἐκεῖ-
νος λέει Ἄσε νὰ ξημερώσῃ καὶ πάω* (=ἄφησε νὰ κλπ.) Μβ. 440.

“Ομοια καὶ σὲ σύνταξι μὲ ὀριστική παρατατικοῦ (σπάνια ὑπερσυντελίκου), ὅταν ἡ προτροπὴ ἀναφέρεται στὸ παρελθόν (γιὰ κάτι ποὺ δὲν ἔγινε): *Ἄς μελετοῦσες, γιὰ νὰ μὴν ἀπορροφῇς*. Βλ. 190, 2, α’.

Ἀπ’ τὴν ἀρχικὴ αὐτὴ σημασίᾳ προέρχεται ἡ σημασία

1) τῆς **συγκαταθέσεως**· (ἄς =δέχομαι νά) καὶ τῆς **συγκαταβάσεως**· (ἄς =μπορεῖ νά), σὲ σύνταξι πρῶτα μὲ ὑποτακτική, ἀλλὰ καὶ μὲ ὀριστική: (Θέλει νὰ ἔρθῃ κι’ ὁ Πέτρος). *Ἄς ἔρθῃ κι’ ὁ Πέτρος*. *Ἄς εἶναι* ἄς ἔχῃς χάρη σὴν Κόρα Ἰλιγγ. 96. (Πόσα μίλια τὴν ὥρα λές νὰ παίρνῃ αὐτὸ τὸ βαπόρι;) *Ἄς παίρνει* τὸ πολὺ δέκα μίλια τὴν ὥρα.

Ἔτσι μὲ ὀριστικὴ παρατατικοῦ ἢ ἀορίστου, ὅταν ὁ λόγος εἶναι γιὰ κάτι, ποὺ ἀναφέρεται στὸ παρελθόν: (*Ἦθελε νὰ ἔρθῃ κι’ ὁ Πέτρος*). *Ἄς ἐρχόταν* κι’ ὁ Πέτρος. (Θὰ περπατήσατε πολὺ). *Μπα! ἄς περπατήσαμε* τὸ πολὺ δυὸ ὥρες. (§ 190, 1 καὶ 2 καὶ § 198, 2).

2) τῆς **ἀδιαφορίας**· (ἄς=ἀδιάφορο ἂν, ἀδιαφορῶ ἂν κ. τ. τ.), σὲ σύνταξι πάλι πρῶτα μὲ ὑποτακτική: (Θὰ βραχῆς χωρὶς ὀμπρέλα). *Ἄς βραχῶ*. Θὰ τὸ κάμω τὸ καλὸ κι’ ἄς πάῃ σὰ χαμένα Πα. 138. Θὰ κάμωμεν τὸ χρέος μας κι’ ἐμεῖς οἱ ἀδύνατοι κι’ ἂν χαθοῦμεν, *ἄς χαθοῦμεν* Μακρυγ. 405. Ἰδὲς § 198, 2.

“Ομοια καὶ μὲ ὀριστικὴ κάθε χρόνου, ἐκτὸς ἀπὸ μέλλοντα. § 190, 1 καὶ Σημ.

3) τῆς **εὐχῆς**· ἢ **ἀπευχῆς** μὲ τὸ μὴ κατόπι του· (ἄς=εἴθε νά), σὲ σύνταξι πρῶτα μὲ ὑποτακτική (§ 198) καὶ δεύτερο μὲ ὀριστικὴ παρατατικοῦ (§ 190, 2, β’): *Ἄς μὴ δώσῃ ἡ μοῖρα μου εἰς ξένην γῆν τὸν τάφον!* Κάλβ. 42· βλ. καὶ 59. *Ἄς μὴν* ξυπνοῦσα ἀπ’ τὸνειρον αὐτὸ Σικελ. 216.

4) τῆς **παρὰχωρήσεως** ἢ **ἐναντιότητος**· (ἄς=ἔστω κι ἂν· μολονότι), σὲ σύνταξι πρῶτα μὲ ὑποτακτική: *Ἄς θυμώσῃ* ὅσο θέλει· ἐγὼ θὰ τὸ κάμω αὐτό. (§ 198, 2 καὶ 3). “Ομοια καὶ μὲ ὀριστική: *Μὰ ἡ Κίρκη τοῦ λέει τοῦ Γλαύκου, πὺς τὸν ἀγαπᾷ ἡ ἴδια. Κι’ ἄς ἦτον* τέτοιο τέρας, εἶπε μὲ ἀπορία ὁ Νικολάκης. *Ἄς ἦτον*, ἐξακολούθησε ἡ Ἔρση (=μολονότι ἦταν) Ἔρσ. 290.

Τέτοια σημασία κανονικὰ ἔχει τὸ **ἄς** μὲ τὸ καὶ μπροστά του (καὶ ἄς, κι’ ἄς) ἢ καὶ κατόπι του, ὕστερ’ ἀπὸ μιὰ ἢ περισσότερες λέξεις (ἄς . . . καί): *Ἄς μὲ κρατῇ ἡ μάνα μου, κι’ ἄς μὲ*

κρατῇ ἀνάποδα (=εἶθε νὰ μὲ κρατῇ ἡ μάνα μου, ἔστω κι' ἂν μὲ κρατῇ ἀνάποδα) λ. λ. "Ἀς ζῇ τὸ παιδί μου, κι' ἄς κάμῃ ὅ,τι θέλει Πα. 55. Λουλένι ὄλη μέρα, ἄς εἶναι καὶ ἄρρωστος. § 198, 2 καὶ 3.

"Ἐτσι συνηθέστατα μὲ ὀριστική. § 190, 2, β'. § 253, 1 καὶ 2.

Σημ. Κάποτε τὸ ἄς παίρνει τὴν ἔννοια τῆς φράσεως ἀρκεῖ μόνο νὰ ἦ τοῦ ὑποθετικοῦ ἄν: "Ἀς εἶναι τὸ χῶμα καλὸ, ἄς ἀξίξῃ ὁ σπόρος, καὶ γρήγορα ὁ κάμπος λουλουδιάζει (=ἀρκεῖ μόνο νὰ εἶναι κλπ.) Ψυχ. 255. "Ἀς εἶν' καλὰ τὸ μυαλό, κερδαίνεις καὶ βασιλείο Μβ. 494.

ΙΔ') ἄφ' ἑνὸς (μὲν)-ἄφ' ἑτέρου (δέ). (§ 134, 2, α'). Σύνδεσμοι ἀντιθετικοί, ὅχι ἀσυνήθεις στὴν κοινὴ ὁμιλουμένη, (μὲ τὴ σημασίαν τῆς λαϊκότερης ἐκφράσεως· ἀπ' τῇ μιᾷ μεριᾷ-κι' ἀπ' τὴν ἄλλῃ μεριᾷ). § 228. "Ἀφ' ἑνὸς μὲν βεβαιώνουν . . . ἄφ' ἑτέρου μᾶς πληροφοροῦν Δημαρ. 28. Γύρω ἀπ' τὸν Σαίξπηρ ἄφ' ἑνὸς κι' ἀπὸ τὸν Μολιέρο ἄφ' ἑτέρου Πολίτ. Β', 10· βλ. καὶ Δημαρ. 52.

ΙΕ') ἀφότου. ('Αρχῆθεν ἄφ' οὗτου=ἀπ' τὸν καιρὸ πού, ἀπὸ τότε πού). Χρονικὸς σύνδεσμος. § 261, 2.

ΙΣΤ') ἀφοῦ. ('Αρχῆθεν ἄφ' οὗ=ἄφ' οὗ χρόνου=ἀπ' τὸν καιρὸ πού). Σύνδεσμος 1) χρονικὸς (§ 261, 2): Οἱ περισσότεροι ἄνδρες γίνονται ἐχθροὶ τῆς γυναίκας, ἀφοῦ ἀπελπιστοὺν νὰ γίνουν φίλοι τῆς "Ερσ. 244. 2) αἰτιολογικὸς (=δεδομένου ὅτι, ἐπειδὴ. § 241): Ναί, θὰ σᾶς τὰ πῶ, ἀφοῦ τὸ θέλει ὁ μπαμπᾶς μου Τρ. 252. "Ἡ ὀνομασία ἦταν περιττὴ, ἀφοῦ ὁ τόπος εἶχε τὸνομά του Χάρ. Μ. 82.

ΙΖ') γῆ (=ῆ. § 232. Διαλεκτικὸ καὶ τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν. Προῆλθε ἀπ' τὸ ἦ μὲ τὴν προσθήκην ἐμπρός του τοῦ παρσιτικοῦ γ· πρβλ. γαῖμα=αἷμα): Γῆ οὗλοι θάποθάνωμε, γῆ θὰ λευθερωθοῦμε Ε. 18Α', 34· βλ. καὶ 92, 17.

ΙΗ') γιά. Χρησιμοποιεῖται

1) ὡς πρόθεσις. § 135: Αὐτὸ εἶναι γιὰ σένα. (Προῆλθε ἀπ' τὴν ἀρχαίαν πρόθεσιν διὰ. § 145, 1).

2) ὡς σύνδεσμος α') διαζευτικὸς (=ῆ. § 232. Μᾶλλον διαλεκτικὸ καὶ τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν, καὶ θὰ προῆλθε αὐτὸ τὸ γιά ἀπ' τὸ προηγούμενον γῆ· πρβλ. ἀκόμη-ἀκόμα,

καθώς καὶ **πιά, πλιά** ἀπ' τὸ **πίο, πλιό**==πλέον): *Ποιός ξέρει τί μᾶς βρῖσκει γιὰ ζοῦμε, γιὰ πεθαίνουμε* Βλαχ. 13. *Βουνά ψηλά καὶ ὄμορφα καὶ δέντρα φουντωμένα, γιὰ φέρετε τὴν ἀγάπη μου, γιὰ πάρτε με καὶ μένα* λ. τ. Βλ. καὶ Ε. 28, 12. 98, 6. 217, 27. 225, 5. Λ.Α', 645. *Μπᾶς καὶ τρελλάθηκες; γιὰ μέθυσες;* Ἑρσ. 326· βλ. καὶ Μυρ. 8 κ. ἁ. *Δίνεις μιάλιρα; γιὰ τὸ κόβω (τὸ παιδί=εἰδύλως τὸ κόβω)* Χ.Θ. 65· πρβλ. ἤ

β') αἰτιολογικὸς (=διότι, γιατί. § 241. Μόνο σὲ διαλέκτους καὶ σὲ δημοτικὰ τραγούδια. Αὐτὸ τὸ **για** θὰ προῆλθε βέβαια ἀπ' τὸ **γιατί** μὲ συγκοπή τῆς τελευταίας του συλλαβῆς σὲ γρήγορη συνεκφορά μὲ τὰ ἐπόμενα): *Στράτες μου, καθαρίστε, μηλὲς μου, φουντωθῆτε, γιὰ θὰ περάσῃ ὁ γαμπρὸς* Λ.Ε', 161· βλ. καὶ Λ.Δ', 64. *Τὴν τελευταία (κάμερα) τοῦ περὶ ὁ Ἀράλης νὰ μὴν τὴν ἀνοίξῃ, γιὰ θὰ ᾖ γιὰ κακὸ τοῦ* (=διότι θὰ εἶναι) Μβ. 530.

Συχνότερα ὅμως (σὲ διαλέκτους πάλι καὶ σὲ δημοτικὰ τραγούδια) χρησιμοποιεῖται τὸ αἰτιολογικὸ αὐτὸ **για** ὡς εἰσαγωγικὸ εὐθείας ἐρωτήσεως (=για ποῖό λόγο; γιὰ ποιά αἰτία; γιατί;): *Σκλάβοι μου, γιὰ δὲ χαίρεστε;* Λ.Ε', 142 καὶ 153· βλ. καὶ Ε. 24, 9. Θ.Χρ. 24. Πάσσ. 239, 8· καὶ πρβλ. Πάσσ. 83, 13: *Χρῖστο μου, γιὰ δὲν ἔρχεσαι; γιατί δὲν προσκυνᾷτε;* καὶ 241, 1: *Ἀνάπλι, τί δὲ χαίρεσαι; γιὰ δὲ βαρεῖς παιγνίδια;* (§ 65, 5).

3) ὡς **μόριο δεικτικὸ ἢ προτρεπτικὸ**. (Αὐτὸ τὸ **για** προῆλθε ἀπ' τὸ ἀρχαῖο **μόριο εἶα**· πρβλ. *Εἶλα δὲς καὶ ἐμὲ τριπτούσκον δαμῖν, νὰ ροκανίσω τοῦ Πτωχοπροδροῦμον*. Κμπ. 27). Ἔτσι

α') δεικτικὸ (=νᾶ, ἰσοῦ, ἰδέε. Μᾶλλον διαλεκτικὸ). Κανονικὰ μὲ ὀνομαστικὴ κατόπι του, ἢ μὲ ὀλόκληρη πρότασι: *Γιὰ οἱ ρίζες μου, καὶ δέσε τᾶλόγ σου* Λ.Ε', 114· βλ. καὶ 96 καὶ 98. (Πρβλ. Ε. 147Β', 8: *Νὰ ἡ ρίζα μου καὶ δέσε τᾶλόγ σου*). *Γιὰ κάτου εἶναι τὰ φορτώματα* Πα. 80. *Καράβι, καραβάκι! γιὰ! τὸ πανί του πῶς φουσκώνει!* Χρηστομ. Ἀνθολ. 492.

β') προτρεπτικὸ =ἐμπρός, ἔλα, στάσου! Μὲ τὴ σημασίᾳ αὐτῇ συνηθέστατο καὶ στὴν κοινὴ ὁμιλουμένη). Μὲ μονολεκτικὴ προστακτικὴ (§ 192, 1) ἢ μὲ τὸ **νὰ** καὶ ὑποτακτικὴ (προτρεπτικὴ. § 198 κ. ἑ.): *Γιὰ ἄφησέ με ἐμένα νὰ δοκιμάσω* Ἑρσ. 139. *Αλαφροῦσκιωτε καλέ, γιὰ πῆς ἀπόψε τί ᾄδες* Σολωμ. 197. *ὦ! γιὰ δές, πῶς σὲ ζητᾷ ὁ λαὸς σου!* Σκίπ. 216. *Γιὰ δές με!* Ροδ. 12. *Καὶ τὰ μάτια της! γιὰ δῆτε τα, πῶς φεγγοβολοῦν!* Ἀμ. 83. *Γιὰ νὰ δοκι-*

μάσω καὶ στὸν ἑαυτό μου Ἔρσ. 288. *Γιὰ νὰ τὴν γνωρίσουμε, εἶπε ὁ Δεριανὸς Ἰλιγγ. 204 βλ. καὶ Ε. 33, 5. 86Α', 29.*

Σημ. Κάποτε τὸ **γιαῖ**, διαλεκτικῶς, χρησιμοποιεῖται καὶ στὴ θέσι τοῦ (βεβαιωτικοῦ) **δᾶ**: *Σωπᾶτε τελοσπάντων, δὲ θὰ πεθάνουμε γιὰ Χ.Θ. 73.*

ΙΘ') **γιανᾶ**. (Προῆλθε ἀπὸ ἔνωσι τῶν μορίων **γιαῖ** καὶ **νᾶ** κατὰ σύμφυρσιν ἀπὸ ταυτόσημες προτάσεις, ποὺ ἡ μιὰ εἶχε τὴν πρόθεσι **γιαῖ** καὶ ἡ ἄλλη τὸ μόριο **νᾶ**: π. χ. *Πῆγε γιὰ νερό-πῆγε νὰ φέρη νερό*==*πῆγε γιανᾶ φέρη νερό*. Βλ. § 132, 3 καὶ § 135, 2. Πολλοὶ γράφουν χωριστά, **γιαῖ** **νᾶ**).

Χρησιμοποιεῖται ὡς σύνδεσμος

1) **τελικὸς** (=μὲ τὸ σκοπὸ **νᾶ**, κ. τ. ὄ. § 254): *Ὅπως ὁ ἄρρωστος ζηταί τὸ γιατρικόν, γιανᾶ θεραπευθῇ, ἔτσι καὶ ὁ ἄδικος τὴν τιμωρία, γιανᾶ σωθῇ Παπαν. 101.*

Σημ. Ἀπ' τὸ ἀπλὸ (τελικὸ) **νᾶ** διαφέρει τὸ **γιανᾶ**, ὅτι αὐτὸ εἶναι πιὸ ἰσχυρὸ καὶ πιὸ ἔντονον· πρβλ. *Ἦρθα, γιανᾶ σὲ ἰδῶ - ἤρθα, νὰ σὲ ἰδῶ*. (Βλ. τὸ τελικὸ **νᾶ**).

2) **ἀποτελεσματικὸς** (=ὥστε **νᾶ**. § 260, 2): *Ὅτε εἶμαι ἐρωτευμένος, γιανᾶ στραβῶνωμαι Τρ. 16. Ἀνὲν εἶναι μακρυνᾶ, γιανᾶ ἀργήσῃ νᾶ ῥθῃ Χάρ. Κ. 131. Ποιὸς ὅμως θὰ εἶναι ἀρκετὰ δυνατός, για-νὰ σταματήσῃ τὴν ἄνοιξιν, τὴ σιγμὴ πού μᾶς ξυπνᾷ θερμὴ ἢ πρὸς τῆς; Τριαντ. 57.*

Ἡ σημασία αὕτῃ τοῦ **γιανᾶ** προῆλθε ἀπ' τὴν προηγούμενη, ἀπὸ φράσεις, στίς ὁποῖες τὸ τελικὸ **γιανᾶ** μποροῦσε νὰ ἐκλαμβάνεται καὶ ὡς ἀποτελεσματικόν: *Κι' ἂν δὲ γίνῃ μιὰ μέρα τεχνίτης, γιανᾶ ζῇ μὲ τὸ ἐπάγγελμά του, θὰ μπορῇ νὰ γίνῃ καλὸς στοιχειοθέτης ἢ δακτυλογράφος* (=γιανᾶ ζῇ-ὥστε **νὰ** ζῇ) Ἔρσ. 271. *Ἐστάθηκα σιωπηλὸς γιανᾶ βρῶ τί νὰ τοὺς πῶ, γιανᾶ φύγουνε* (=γιανᾶ φύγουνε - ὥστε **νὰ** φύγουνε) Ζάκ 62.

3) **αἰτιολογικὸς** (=ἐπειδὴ, ἀφοῦ. § 241 καὶ 243): *Γιανᾶ συναστρέφωμαι ὀλημερὲς μὲ σένα, μπερδεύτηκα στὰ κάλλη σου, καὶ ἄλλοί-μονο σὲ μένα* (=ἐπειδὴ συναστρέφωμαι) Πάσσ. Δίστ. 173. *Θὰ ἦτον καλὸς πατέρας, γιαν'* ἀφήσῃ τὰ παιδιά του *ἔτσι ἀγαπημένα μεταξὺ τους* (=ἀφοῦ ἄφησε) Ἔρσ. 198.

Κι' ἡ σημασία αὕτῃ τοῦ **γιανᾶ** προῆλθε ἀπ' τὴν τελικὴ του

σημασία ἢ ἀπ' τὴν ἀποτελεσματική, ἀπὸ φράσεις στὶς ὁποῖες συνδυάζονται ἔννοια σκοποῦ ἢ ἀποτελέσματος καὶ ἔννοια αἰτίας, ὅπως π.χ.: Θὰ πληρώθηκε βέβαια καλὰ ὁ πλοίαρχος **γιανὰ** **κάνη** αὐτὸ τὸ **ἐγκλημα** (=γιανὰ **κάμη**-**ἀφοῦ** ἔκαμε) Ἔρσ. 42. Πολὺ **σκληρὸ** θὰ εἶναι αὐτὸ τὸ παιδί, **γιανὰ** **κάνη** αὐτὸ πὺν ἔκανε (=ὥστε **νὰ** **κάμη**-**ἀφοῦ** ἔκαμε) Ἔρσ. 260.

Σημ. Κάποτε τὸ **γιανὰ** χρησιμοποιεῖται καὶ μὲ χρονικὴ σημασία (=ὡς πὺν **νὰ**, ἕως ὅτου **νὰ**): Τασούλα μ', τί μᾶς ἀργησες τόσο, **γιανὰ** σὲ διούμς Πάσσ. 67, 13. Πέρασαν ὥρες πολλές, **γιανὰ** μὲ προσέξῃ Τρ. 40. Χρειάστηκε καιρὸς, **γιανὰ** ἐνφωθῇ ἡ ἐπιστήμη στὴ σημερινή της ἀντίληψη Τριαντ. 35.

Ἄλλοτε χρησιμοποιεῖται (ὅπως καὶ τὸ **νὰ**) ὡς ἀναφορικὴ ἀντωνυμία, ἥτοι ὡς ἰσοδύναμο μὲ τὸ πὺν **νὰ**, (ὁ ὁποῖος **νὰ**. § 266, 2, β'): Κί' ἐγὼ παν-τέχω κυνηγό, **γιανὰ** μὲ κυνηγήσῃ Πάσσ. 499, 26· βλ. καὶ 498, 10. Ἔτσι στὴ Θράκη δὲν ἦταν ἀγρόματοι ἄνθρωποι, **γιανὰ** μὴν ξέρουν **νὰ** βάλουν μιὰ ὑπογραφή (=ὥστε **νὰ** μὴν ξέρουν - οἱ ὅποιοι **νὰ** μὴν ξέρουν) Χ.Θ. 55. Κανένας γραμματισμένος δὲν εἶναι (=δὲν ὑπάρχει μετὰς μας), **γιανὰ** μᾶς γελάσῃ Πλδ. Α', 74. Εἶναι ἄνθρωπος αὐτός, **γιανὰ** **κάμη** τίποτα; (=πὺν **νὰ** **κάμη**-τέτοιος πὺν **νὰ** **κάμη**) Μητσ. Β', 120. Θὰ πάρω κάμπον καὶ βοννά, τὰρχίμια **νὰ** ρωτήσω, μήνα μὲ βροῦν τὸ **γιατρικό**, **γιανὰ** σὲ λησμονήσω (=μὲ τὸ ὅποιον **νὰ** σὲ λησμονήσω) Φωρ. 2, 270. Πάσσ. Δίστ. 413. Οἱ ἀναλυσεῖς αὐτὲς δὲν ἡμποροῦν **νὰ** ἀποτελέσουν θεμέλιο, **γιανὰ** στηριχθῇ ἡ ὁρθόδοξη θρησκευτικότητα (=στὸ ὅποιον **νὰ** στηριχθῇ) Γεωργ. 192.

Κάποτε πάλι σὲ δημοτικὰ τραγούδια καὶ σὲ λαϊκὰ παραμῦθια χρησιμοποιεῖται τὸ **γιανὰ** ἀντὶς γιὰ τὸ ἀπλὸ βουλευτικὸ **νὰ**: Σὰ μὲ **ρωτᾶς**, Κυριάκαινα, καὶ **θέλεις** **γιανὰ** μάθης (=θέλεις **νὰ** μάθης) Ε. 14, 4· βλ. καὶ 53 Β', 17. Δύνεσαι, μαῦρε μ', **δύνεσαι** σὸ ἀῖμα **γιανὰ** πλέξης; Ε. 70, 26. Ὁ δρᾶκος τὸν **φοβέρισε** **γιανὰ** τὸν καταλύσῃ (=τὸν καταλύσῃ) Θ.Χρ. 25. Ὁ βασιλεὺς μοῦ **εἶπε** **γιανὰ** τοῦ κάνω μιὰ φορεσιά (=τὸν **νὰ** τοῦ **κάμω**) Π.Μ. 101. Ἀρμόδιος **γιανὰ** μιλῇσῃ Δημαρ. 22· περβλ. 23: ἀναρμόδιος **νὰ** μιλῇσῃ.

Κάποτε τέλος τὸ **γιανὰ** ἔχει τὴν ἔννοια τῆς φράσεως ἂν πρόκειται: Τώρα **γιανὰ** τίς ἀγοράσῃς αὐτὲς τίς κάλτσες, δὲν τίς βρίσκεις οὔτε μὲ χίλιες δραχμές. Ἡ ἔχει ἔννοια ἀναφορᾶς (=ὅσον ἀφορᾶ τὸ **νὰ**): Ὁ καλύτερος τρώπος, **γιανὰ** προκαλέσωμε τὸ τραγούδι τοῦ τραγουδιστῇ, εἶναι ἡ σιωπὴ Τρ. Δ. 42.

Κ') **γιατί**. (Ἀπὸ τὴ συνεκφορὰ τῶν λέξεων γιὰ τί, ἀρχῇ-θεν διὰ τί. Περβλ. **γιανὰ**). Χρησιμοποιεῖται

1) ὡς μόριο εἰσαγωγικὸ εὐθείας ἐρωτήσεως ἢ πλαγίας· § 203,2 καὶ § 270, 2. Βλ. καὶ § 199,5 καὶ § 204,4, α'.

2) ὡς σύνδεσμος αἰτιολογικὸς (=διότι. § 241 κ. ε.): Οἱ φτωχοὶ μποροῦν **νὰ** κοιμῶνται ἥσυχοι, **γιατὶ** οἱ κλέφτες πηγαίνουν στὰ σπιτία τῶν πλουσίων Χάρ. Μ. 41.

Σε δημοτικά τραγούδια χρησιμοποιείται έτσι κάποτε το **γιατί** νά (με ύποτακτική) αντίς για το **ἐπειδή** (με ὀριστική): *Γιατί νά ζοῦν τᾶδέρφια μου, γυναίκα δὲ μὲ παίρνεις* (=ἐπειδὴ ζοῦν) Πάσσ. Δίστ. 180. (Πρβλ. αἰτιολογικὸ **γιανὰ**).

Σημ. Κάποτε τὸ αἰτιολογικὸ **γιατί** χρησιμοποιεῖται μετὰ τὴ σημασίᾳ τοῦ **εἰδάλλως** (πρβλ. § 250, 1): *Ἄς τὸ τούφεκι, τοῦ φώναξα, γιατί, μὲ τὸν οὐρανό, θὰ σὲ σκοτώσω* Κονδ. 164. *Μὴ μὲ βρίζης, γιατί σοῦ βγάλω τὸ μάτι μὲ τὴν ὀμπρέλλα* Μητσ. Α', 114. *Μὴ τρῶς τὰ σταφύλια, γιατί θὰ σὲ σκοτώσω* Μβ. 471· βλ. καὶ 495· ἐπίσης καὶ § 243, Σημ.

ΚΑ') **δὰ.** ('Απ' τὸ ἀρχαῖο **δῆ**· πρβλ. **ἀκόμη ἀκόμα** κ. ἄ. ὅ.). Μόριο κυρίως δεικτικὸ (ἐπιτασσόμενον). Ἔτσι συχνὰ κατόπι ἀπὸ δεικτικὰς ἀντωνυμίας καὶ δεικτικὰ ἐπιρρήματα: *Τοῦτο δὰ, τόσος δὰ, ἐδῶ δὰ, ἔτσι δὰ*. Βλ. § 83, 1, β'. Σημ.

'Απ' τὴ δεικτικὴ τοῦ σημασίας προέρχεται ἡ σημασία τοῦ **βέβαια, ἀναμφιβόλως** (καθὼς καταλαβαίνει, ὅπως ξέρεις, ὅπως ξέρομε, κ. τ. ὅ.): *Ὁ ἀδερφός μου θὰ χαρῇ πολὺ νὰ σὰς ἰδῇ*· ξέρετε **δὰ** πόσο σὰς ἀγαπᾷ Τρ. 188. *Τὸ γέλιο - τὸ ξέρετε δὰ - εἶναι τοῦ δάκρυου ὁ φυσικὸς ἀντίλαλος* (=τὸ ξέρετε βέβαια) Παπαν. 169. *Τέτοιος εἶναι κ' αὐτός· ἂν δὲν ἦταν δὰ τέτοιος, θὰ τὸν διώχνανε ἀπ' τὴν ὑπερησία του*; Τρ. 223. *Τὸ ξέρομε δὰ τὸ νησι σπιθαμὴ μὲ σπιθαμὴ ἀπὸ παιδιὰ* Ἑρσ. 305. *Δίκιο εἶχαν, κύριε Ἀγγελῇ μου, σύμφωνα μὲ τίς ἰδέες τους, ποὺ εἶναι δὰ καὶ ὅλον τοῦ κόσμου ἰδέες* (=εἶναι, ὅπως ξέρομε) Τρ. 276.

Ἔτσι κάποτε καὶ μετὰ εἰρωνικὸ τόνο: *Τί λὲς δὰ; ὄχι δὰ!* Χρησιμοποιεῖται προσέτι

1) ὡς **μόριο προτρεπτικὸ**, κατόπιν ἀπὸ ρῆμα προστακτικῆς: *Σώπα δὰ. Ἔ! κάτω δὰ κάτω σύ, νοικοκύρη, νὰ ξεκουραστῇς* Π.Μ. 21.

2) ὡς **σύνδεσμος**· α') συμπερασματικὸς. Βλ. § 235, 2. β') μεταβατικὸς, (ὅπως τὸ **λοιπόν**): *Γὰ ξετυλίξον, λέει στὸ φίδι, ἀπ' τὸ λαιμὸ τᾶνθρώπου· ἔμπα μέσα στὴν κρησάρα, νὰ ἰδοῦμε, χωρεῖς; Ξετυλίχτηκε δὰ τὸ φίδι, μπῆκε μέσ' στὴν κρησάρα, μὰ εἶχε τὸ κεφάλι του ἔξω. Λέει ἡ ἄλεπού· Μέσα ἔχε τὸ κεφάλι σου, μέσα. Ζάρωσε δὰ τὸ φίδι, ἔβαλε τὸ κεφάλι του μέσα* Π.Μ. 21.

ΚΒ') **δὲ ἢ δέν.** (Ἔτσι μετὰ τὸ τελικὸ **ν** ἐμπρὸς ἀπὸ φωνῆεν

ἢ ἀπὸ κ ἢ π ἢ τ, σὲ κάθε ἄλλη περίπτωσι δέ). Ἀποφατικό μόριο **ἀρνητικό**. (Προήλθε ἀπ' τὸ ἀρχαῖο οὐδέν, ποὺ χρησιμοποιοῦνταν καὶ ἐπιρρηματικῶς ὡς ἔντονο καὶ ἐμφαντικό ἀρνητικό μόριο μετὰ τὴν σημασίαν τοῦ διόλου δέν· πρβλ. Ἀπολλόδαωρος οὐδὲν ἐπαύετο δακρύων Πλάτωνος Φαίδων, 117 Δ'. Ἐμᾶς οὐδὲν φοβάται (Ἀπὸ τὸ ἔπος τοῦ Ἀχιλλεῦς) Κμπ. 18. Λέγω τά με οὐδὲν ἀρμόζουν (Μιχ. Γλυκᾶ) Κμπ. 29. Κρυφά, κρυά μου, σὲ ἀγαπῶ, καὶ σὺ οὐδὲν τὸ ξέρεις Ε., ἐπίμειρον, 3, Ε. 4).

Κανονικὰ συντάσσεται μετὰ ὀριστική, ἀπλή ἢ δυνητική (§ 201, 2), καὶ μετὰ ὑποτακτική μόνον μελλοντική σὲ ὀρισμένες περιπτώσεις (§ 196).

Σὲ ὀρισμένες συνεκφορὲς προτάσεων χρησιμοποιεῖται ἡ ἄρνησις δέν καὶ ἰδιορρυθμῶς. Ἔτσι μετὰ τὴν ἀπλή παράθεσις δύο προτάσεων, ποὺ ἔχουν τὸ ἴδιο ρῆμα, καὶ ἡ πρώτη τους εἶναι καταφατική κι' ἡ δεύτερη ἀποφατική (μετὰ τὸ δέν ἢ τὸ καὶ δέν), ἐκφράζεται

1) ἡ ἔννοια τοῦ **μόλις**, (μόλις καὶ μετὰ βίας, μετὰ πολλὴν δυσκολίαν κ. τ. ὅ.): Τὸ φιδάκι μετὰ καιρὸν μεγάλωσε· **χωροῦσε δὲ χωροῦσε** πιά μετ' σιγῇ κρησάρα II.M. 19. Βλ. § 225, Σημ. β'.

2) ἐξωτερικῶς μὲν **διαζευτική σχέσις** τῶν δύο προτάσεων μεταξὺ τους καὶ συγχρόνως ὑποθετική σχέσις τους πρὸς μιὰ τρίτη πρότασι, μετὰ τὴν ὁποῖαν συνεκφέρονται, ἐσωτερικῶς δὲ ἰσχυρὴ **ἐναντιωματική σχέσις** τῆς δεύτερης ἀπ' τὴν πρώτην πρὸς τὴν τρίτην: **Μπορῶ δὲν μπορῶ**, πρέπει νὰ πάω (=εἴτε μπορῶ, εἴτε δὲν μπορῶ, πρέπει-μολονότι δὲν μπορῶ, πρέπει κλπ.). Βλ. § 225, Σημ. β'. καὶ § 196, 2.

Πολλὲς καὶ διάφορες εἶναι οἱ ἀποφατικὲς συμπλοκές, ὅπου τὸ δέν χρησιμοποιεῖται εἴτε μόνον του, ἢ συνηθέστερα συνδυασμένο μετὰ ἄλλα μόρια. Ἔτσι:

α') δέν-δέν (=δέν-καὶ δέν). § 227, 1.

β') δέν-ἀλλὰ οὔτε. § 231, 2, α'.

γ') δέν-καί, γιανὰ ἐκφραστῇ ἡ ἀντίθεσις (=δέν-καὶ ὅμως. § 226), ἢ ἄμεση χρονικὴ ἀκολουθία (=μόλις-καί. § 226, Σημ. β').

δ') δέν-καὶ δέν, δέν-καὶ (νὰ) μή, δέν-μή. § 227, 1.

ε') δέν-οὔτε, δέν-οὔτε δέν, δέν-οὔτε καί, δέν-καὶ οὔτε (καί). § 227, 2.

στ') δέν . . .μόνον - ἄλλὰ καὶ ἡ μὰ καί. § 231.

ζ') δέν . . . ὅχι - μὰ οὔτε καί. § 231, 2.

ΚΓ') δῆθεν. Μόριο (ἀρχαῖο, ταυτόσημο μὲ τὸ τάχα, ὅχι τὸ ἐρωτηματικό). Μὲ αὐτὸ χαρακτηρίζεται κάτιτι ὡς προσποιητό: *Ποῖός εἶναι αὐτός; μοῦ λέει. Δῆθεν* δὲν τὸν ἐγνώριζε, (ἐνῶ τὸν ξέρει πολὺ καλὰ).

Συχνὰ χρησιμοποιεῖται μπρὸς ἀπὸ ὀνόματα μὲ τὸ ἄρθρο μπροστά του: *Ὁ δῆθεν φίλος. Ἡ δῆθεν ξαδέσφη του.*

ΚΔ') διότι. Μόριο (ἀρχαῖο) ταυτόσημο μὲ τὸ αἰτιολογικὸ **γιατί**, πολὺ εὐχρηστο στὴν κοινὴ ὁμιλουμένη. § 241. Βλ. **γιατί**.

ΚΕ') δίχως. (Ἀπ' τὸ ἀρχαῖο ἐπίρρημα **δίχως**, τὸ ταυτόσημο μὲ τὸ ἐπίσης ἀρχαῖο **δίχα**, ποὺ χρησιμοποιοῦνταν καὶ ὡς πρόθεσις μὲ τὴ σημασίᾳ τοῦ ἄνευ, χωρίς). Ταυτόσημο μὲ τὸ **χωρίς**, καὶ ἔχει τὴν ἴδια μ' αὐτὸ σύνταξι: *Ἀγάπη δίχως αἵματα* Ἀθάν. 29. *Ἡ παιρὶδα τοῦ πρωτάρη ἀνθρώπου, τοῦ δίχως βασιλιάδες καὶ θεοὺς* Ἀθάν. 74. Βλ. § 131. § 132, 3. § 256, 5, Σημ. β'.

ΚΣΤ') ἔ! Ἐπιφωνηματικὸ μόριο. Συνοδεύει λέξεις ἢ φράσεις παίρνοντας θέσι ἄλλοτε ἐμπρὸς τοὺς καὶ ἄλλοτε κατόπι τοὺς. Κάποτε καὶ παρεμβάλλεται ἀνάμεσ' ἀπ' τὶς λέξεις μιὰς προτάσεως, ἢ ἐκφέρεται ἐντελῶς μόνο του. Χρησιμοποιεῖται

1) ἐμπρὸς ἀπὸ ὄνομα κλητικῆς πτώσεως ἢ ἀπ' τὴν προσωπικὴ ἀντωνυμίᾳ τοῦ β' προσώπου (σύ, σεις) ὡς κλητικὸ ἐπιφώνημα, γιανὰ προκαλεῖται ἔτσι περισσότερο ἢ προσοχὴ ἐκεينوῦ, πρὸς τὸν ὅποιον ἀπευθύνεται κανεὶς: *Φωνάζανε γελῶντας: ἔ! Βασίλη, ἔ! Ἀργύρη!* Βεν. 72. *Φύλακα! ἔ! φύλακα! νὰ πῆς στὸν Πέτρο νὰ ῥοθῇ ἐδῶ* Ροδ. 78. *Ἐ! σύ! τί γυρεύεις αὐτοῦ;* (Βλ. § 52, 2).

Ἔτσι ὅμως μπορεῖ νὰ προσφωνῇ κανεὶς μόνο πολὺ γνωστά του ἢ κατώτερα του πρόσωπα.

2) ἐμπρὸς ἀπὸ πρότασι πού τὸ περιεχόμενό της βρίσκεται σὲ κάποια ἀντίθεσι πρὸς τὰ προηγούμενα. (Τότε ἔ=ἄλλά): *Ὁ γαιτρός εἶπε: Τὴν πειράζετε τὴν καημένη, κύριε Τηλημονίδη. Ἐ! μὴ σὲ μέλη, Δόλα (=ἀλλὰ μὴ σὲ μέλη)* Τρ. 253.

3) ἐμπρὸς ἀπὸ πρότασι, τῆς ὁποίας τὸ περιεχόμενο σὲ μιὰ συνομιλία εἶναι σύμφωνο μὲ τὸ περιεχόμενο μιᾶς προηγούμενης προτάσεως. (Τότε τὸ **ἔ!** καταντᾷ στὴ σημασία τοῦ **λοιπόν**): *Κάτσε λιγάκι, νὰ ξεκουραστῇς. "Ε! ὅς κάτω λίγο* Ξεν. 218. *"Ἡ κυρία μου εἶπε νὰ μου δείξης νὰ στρώσω τὸ τραπέζι. "Ε! νά! θὰ βάλῃς τὶς καρέκλες κλπ. (=λοιπόν, νά, θὰ κλπ.)* Ξεν. 190. *Μὰ δὲ μὲ ρωτᾷς, ποιά λέω νὰ πάρω. "Ε! σὲ ρωτῶ· ποιά λὲς νὰ πάρῃς;* Βουτ. 69.

Πολλὲς φορές, ἰδίως σὲ διαλόγους, συνδυάζεται ἔτσι τὸ **ἔ!** μὲ τὸ **λοιπόν**: *Φαίνεται ὅτι ἐκεῖ βασίζετε τὴ νίκη σας . . . "Ε! λοιπόν* ἔχετε ἀπατηθῇ Ροδ. 33. *Ξέρετε ποῦ πηγαίνει ὁ γιατρός; Βέβαια. Σᾶς εἶπε; Ναί. "Ε! λοιπόν* ἔπρεπε νὰ λείψω ἐγὼ ἀπ' τὴν ἔφοδο; Ροδ. 79.

"Αλλοτε ἔτσι γίνεται ἐπιβεβαίωσις ἐκείνου ποῦ λέει ὁ ἄλλος: *Νὰ πᾶς, νὰ ζητήσης ἀπὸ τὸ γιατρό, τὸ Στρατῆ, τὸν ξέρεις . . . "Ε! καλὰ . . . (=βέβαια, καλὰ)* Ροδ. 60. Πρβλ. Τρ. 101: *Δὲ λέτε, κύριε Θέμο, πὼς σᾶς τράβηξαν καὶ ὅσα εἴχατε στὸ πορτοφόλι;* "Ε! **βέβαια**, θὰ πλήρωσα τὸν παπᾶ κλπ.

4) ἐμπρὸς ἀπὸ μιὰ φράσι ἢ μιὰ λέξι, ποῦ ἐπαναλαμβάνεται σὲ διάλογο ἀπὸ τὰ προηγούμενα, γιανὰ ἐκδηλωθῇ δυσφορία γι'αὐτὸ ποῦ λέει ὁ ἄλλος: *Θὰ τρελλαθῶ, ὅταν ξέρω πὼς ἐκεῖ στὸ δάσος χαροπαλεύει τὸ παιδί μου. "Ε! τὸ παιδί σου, τὸ παιδί σου!* "Αρκετὰ μοῦ ζάλισες τὸ κεφάλι Ροδ. 50.

5) ὕστερ' ἀπὸ μιὰ ἐρώτησι ἢ ἀπὸ πρότασι ἐκφερόμενη σὲ προστακτική, γιανὰ ἐπιστηθῇ ἔτσι περισσότερο ἢ προσοχὴ τοῦ ἄλλου στὸ περιεχόμενό της. Τὸ **ἔ!** τότε ἔχει τὴν ἔννοια τῆς φράσεως **ἀκούς; ἀκουσες τί εἶπα;** κ. τ. ὁ: *Ξέρεις τί εἶπαν οἱ χριστιανοὶ γιὰ τὸ φίδι; ἔ!* Βεν. 148. *"Ακουσες; μόλις πᾶτε, νὰ τοῦ κάνατε ἀντιτετανικό. Μὴν ξεχάσετε ἔ!* Μυρ. 316.

6) ὕστερ' ἀπὸ πρότασι εἴτε ἐρωτηματικὴ εἴτε ἀποφαντική, γιανὰ προκληθῇ τρόπον τινὰ ἐκεῖνος, πρὸς τὸν ὁποῖον ἀπευθύνεται κανεῖς, νὰ ἐκφέρῃ τὴ γνώμη του σχετικῶς μὲ τὰ προηγούμενα. Τὸ **ἔ!** τότε παίρνει τὴν ἔννοια τῆς φράσεως **δὲν εἶν' ἔτσι; τί λὲς ἐσύ; τί γνώμη ἔχεις ἐσύ;** κ. τ. τ.: *Πὼς σᾶς φαίνεται, κύριε Ἀγγελῆ, τὸ παιδάκι μου; Δὲν εἶναι χαριτωμένο; ἔ!* Τρ. 286. *"Ε! παιδί μου, καμιά φορὰ ἡ ἀγάπη . . . Κάνει καὶ τὸ λαγὸ λιοντάρι· ἔ! (=δὲν εἶν' ἔτσι;) Ξεν. 221. "Α! εἶναι καλὴ ἔμένα μᾶρεσε πολὺ. "Ε! Νίκο! (=Εὐὸ τί λὲς, Νίκο;) Ξεν. 208. Πέτε ἔ! δὲν εἶναι*

παιδάκια; Βουτ. 3. Θὰ σὲ παρακαλέσω νὰ μὲ ἀφήσης μονάχο γιὰ λίγη ὥρα . . . **Μὲ συγχωρεῖς, ἔ;** δὲ σὲ διώχνω, σὲ περιμένω σὲ μιὰ ὥρα (=μὲ συγχωρεῖς, δὲν εἶν' ἔτσι;) Ροδ. 18.

7) ὕστερ' ἀπὸ μιὰ ἐρώτησι, ποὺ ἐπαναλαμβάνει σὲ διάλογο τὸ νόημα τῆς προηγούμενης προτάσεως μὲ κάποιο τόνο εἰρωνικό. Τὸ ἔ τότε ἔχει τὴν ἔννοια τῆς φράσεως **ἔτσι λές;** **ἀλήθεια λές;** κ. τ. τ.: *Ἀρκετὰ μοῦ ζάλισες τὸ κεφάλι καὶ μ' ἔκαμες νευρικό. Σ' ἔκαμα νευρικό, ἔ; Μὰ δὲν ἔχεις λοιπὸν καρδιὰ ἀνθρώπου;* Ροδ. 50. Πρβλ. Θεοτόκ. 18: *Δὲς ποὺ τὰ λησμόνησε ὁ κόσμος; ἔτσι λές, ἔ; γελιέσαι. Ἐπίσης 19: Δὲς καὶ δὲν τὸ ξέρω, ἔ!*

8) ὕστερ' ἀπὸ μιὰ ἐρωτηματικὴ πρότασι, μὲ τὴν ὁποίαν ἐκδηλοῦται ἀποδοκιμασία γιὰ κάτι ποὺ γίνεται ἢ καὶ ἀπειλή. *Γιατί μπαίνεις ἐνὸς στῆ μέση; **γιανὰ μᾶς ἀκούη ἔ!** ὁ κόσμος;* Θεοτόκ. 20. *Ἦταν πράματα αὐτὰ, **ποὺ ἔκαμε;** ἔ; Ξεν. 243. Πάλε δὲν εἶσαι* στὰ συγκαλά σου, **ἔ;** Θεοτόκ. 9. ***Δὲν θέλεις;** ἔ! **Δὲν πίνεις;** ἔ! Δοιπὸν καλὰ ἔτελείωσε;* ἐγὼ φεύγω Ξεν. 246.

9) ἀνεξάρτητο, ἐμπρὸς ἀπὸ φράσεις ποὺ περιέχουν ἐκπληξι ἢ, συνηθέστερα, ἐπιτιμητικὴ παρατήρησι. Τὸ ἔ! τότε παίρνει τὴν ἔννοια τῆς φράσεως **τί βλέπω; τί εἶν' αὐτά;** κ. τ. τ.: *Ἔ! ἐδῶ εἶσαι σύ; ποὺ βρέθηκες;* Ξεν. 197. *Ἔ! παρακαλῶ! οἱ σκηνὲς νὰ λείπουν. Τί μοῦ τοὺς κουβάλησες ὅλους ἐδῶ;* Ξεν. 237.

Ἔτσι κάποτε καὶ ἐντελῶς μόνο του (πολὺ ἔντονο καὶ μακροπρόθερτο-ἔξεε!): *Ἔ! (=Ἔ! τί εἶναι αὐτὰ ποὺ κάνεις;)* Ξεν. 250.

ΚΖ') ἔάν. Σύνδεσμος ὑποθετικός (ἀρχαῖος), ταυτόσημος μὲ τὸ ἄν, ποὺ εἶναι πιὸ συνήθης στὴν κοινὴ ὁμιλουμένη. § 244.

ΚΗ') ἐδῶ, καὶ δῶ, μὲ ἀφαίρεσι τοῦ ἀρκτικοῦ ἔ. (Προήλθε ἀπ' τὸ ἀρχαῖο ἐπίρρημα ᾧδε μὲ τὴν τοπικὴ σημασία τού· πρβλ. Πλάτωνος Πρωταγόρας, 238Δ': *Προὔτρεψάς με ᾧδε ἀφικέσθαι.* Εὐαγγέλιον κατὰ Ἰωάννην στ', 9: *ἔστι παιδάριον ἐν ᾧδε, ὃ ἔχει πέντε ἄρτους.* Ὁ ἀναγραμματισμὸς ἀπὸ ᾧδε σὲ ἐδῶ θὰ ἐγινε κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ σχετικὸ τοῦ ἐπίρρημα ἐκεῖ· πρβλ. *Μένε ᾧδε, μένε, ἐκεῖ-μένε ἐκεῖ, μένε ἐδῶ).*

Χρησιμοποιεῖται κάποτε κατόπιν ἀπὸ σύναρθρο ὄνομα ἀντὶς γιὰ τὸ ἐτοῦτος δὰ ἢ αὐτὸς δὰ: *Βιβλιοθήκη ξεχωριστὴ ἀπ'*

τοῦ σοφοῦ ἐδῶ (=ἀπ' τῆ βιβλιοθήκη τοῦ σοφοῦ ἐτούτου δᾶ) Ἔρσ. 114.

Συνήθως ὁμῶς χρησιμοποιεῖται ἔτσι μὲ τὴν πρόθεσι ἀπὸ μπροστά του (ὁ . . . ἀπὸ δῶ, ἡ . . . ἀπὸ δῶ κλπ.): Ἐγὼ κ' ὁ κύριος Μανόλης ἀπὸ δῶ μπήκαμε μέσα Τρ. 100. Ὁ φίλος μας ἀπὸ δῶ (=ὁ φίλος μας ἐκείνουτος δᾶ) Τρ. 138. Βλ. καὶ § 134, 12, Σημ. α'.

Πολὺ συχνὰ χρησιμοποιεῖται ἡ φράσις ἐδῶ καὶ ἔμπρὸς ἀπὸ προσδιορισμῶν, ποὺ σημαίνουν ἓνα ὀρισμένο χρονικὸ διάστημα, μὲ χρονικὴ καὶ αὐτὴ σημασία. Ἔτσι μὲ τὸ ἐδῶ καὶ φανερώνεται

1) τὸ χρονικὸ διάστημα, ποὺ διαρκεῖ ἕως τῶρα μιὰ πράξις, ποὺ ἄρχισε κάποτε στὸ παρελθόν (ἐδῶ καὶ=ἕως τώρα): Εἴμαστε γειτόνοι ἐδῶ καὶ τριάντα χρόνια Πλδ. Α', 92. Θὰ σᾶς ἐκθέσω τὸ ἱστορικὸ αὐτῆς τῆς τραγωδίας· γιατί ἀληθινὴ τραγωδία κατάντησε γιὰ μένα ἐδῶ καὶ δυὸ μῆνες (=δυὸ μῆνες ἕως τώρα) Ροδ. 20. Ἐγὼ ἔχω ἄντρα στὴν ξενιτειὰ ἐδῶ καὶ δέκα χρόνια Θ.Χρ. 26· βλ. καὶ Ζ.Π. 60.

2) τὸ χρονικὸ διάστημα, ποὺ ἔχει περάσει ἕως τῶρα (ἢ ἕως ἓνα χρονικὸ σημεῖο τοῦ παρελθόντος), ἀφότου ἔγινε μιὰ πράξις (ἐδῶ καὶ=πρὶν, πρὶ): Τῆς πέθανε τὸ παιδί ἐδῶ καὶ μιὰ βδομάδα (=πρὸ μᾶς ἐβδομάδας) Π.Μ. 140. Ἐδῶ καὶ πέντε λεπτὰ ἦταν πούλι πετούμενο (=πρὸ πέντε λεπτῶν) Ζ.Π. 166. Ὁ λοχαγὸς εἶχε πεθάνει ἐδῶ καὶ χρόνια (=ἀρκετὰ χρόνια πρὶν) Ζ.Π. 129· βλ. καὶ 19 καὶ Ἔρσ. 67. Βλαχ. 100. Τρ. 45. Θ.Χρ. 26. Α.Ε', 90.

Κάποτε ἡ σημασία αὐτῇ τοῦ ἐδῶ καὶ γίνεται σαφέστερη μὲ τὴν προσθήκη τοῦ πρὶν μετὰ τὸ χρονικὸ προσδιορισμὸς: Ἐδῶ καὶ πέντε λεπτὰ πρὶν ὁ ἓνας δὲ γνώριζε τὸν ἄλλο Πα. 94.

Σημ. Μὲ χρονικὴ σημασία χρησιμοποιεῖται καὶ ἡ φράσις ἀπὸ δῶ καὶ πέρα ἢ ἀπὸ δῶ κι' ἔμπρὸς (=στὸ ἐξῆς, στὸ μέλλον): Ἀπὸ δῶ καὶ πέρα θὰ πασιῶν νὰ ὑποτάξῃ τὴν τυχαίτητα Πρεβελ. 12. Δὲν τὸ φορῶ ἀπὸ δῶ καὶ πέρα Μελ. 150· βλ. καὶ Τρ. 185. Δημαρ. 51. Ἀπὸ δῶ κι' ἔμπρὸς πρέπει νὰ βλεπώμαστε κάπου κάπου, νὰ τὰ λέμε (=ἀπὸ τώρα καὶ στὸ ἐξῆς) Ροδ. 22. Ἐκεῖνη βρῆκε καὶ τὴ θῆση ποὺ θὰ ἔβανε ἀπὸ δῶ κι' ἔμπρὸς (=ἀπὸ τότε στὸ ἐξῆς) Βεν. 112· βλ. καὶ 164.

Προκειμένου γιὰ τὸ παρελθὸν χρησιμοποιεῖται καὶ ἡ φράσις ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα (=ἐκτοτε): Ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα ἡ ποίηση πῆρε ἄλλους δρόμους Παγαγ. 102.

Χρησιμοποιείται, ἐννοείται, ἢ φράσις ἀπὸ δῶ καὶ πέρα καὶ κυριολεκτικῶς μὲ τὴν τοπικὴ τῆς σημασίας: *Ἀπὸ δῶ καὶ πέρα ὁ δρόμος δὲν ἔχει ἀνηφοριὰ* Δουκόπ. 10.

ΚΘ') εἰδάλλως, εἶδεμή. Τὸ πρῶτο προέρχεται ἀπ' τὴν (ἀρχαία) συνεκφορὰ εἰ δὲ ἄλλως (= ἄν δὲ ἄλλοιῶς) καὶ τὸ δευτερο ἀπ' τὴν (ἀρχαία ἐπίσης) συνεκφορὰ εἰ δὲ μὴ (= ἄν δὲ ὅχι), καὶ ἔχουν καὶ τὰ δυὸ τὴν ἔννοια τῆς φράσεως ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει, κι' ἔτσι ἀναπληρώνουν μιὰ ὑποθετικὴ πρότασι, ποὺ περιέχει τὸ νόημα μιᾶς προηγούμενης προτάσεως, (ὅπως καὶ τὸ ἐπίρρημα ἄλλοιῶς). Βλ. § 250, 1 καὶ τὸ ἄλλοιῶς (Δ').

Λ') εἴθε. Μόριο εὐχετικὸ (ἀρχαῖο). Χρησιμοποιεῖται ὅπως ἀκριβῶς τὸ ταυτόσημό του ἄμποτε. (Βλ. Ζ').

ΛΑ') εἴτε. Μόριο ἀρχαῖο, (ποὺ προήλθε ἀπ' τὴ συνεκφορὰ εἴ τε = καὶ εἰ = καὶ ἔτσι - καὶ ἄν). Χρησιμοποιεῖται ὡς σύνδεσμος

1) ἀπλὸς διαζευτικὸς (= ἤ). § 232.: *Ὁ νοματάρχης κοινούσε τὸ κεφάλι, εἴτε γιανὰ φοβερίση εἴτε γιανὰ δείξη πὺς ἔβλεπε ἄσκημα τὰ πράματα* Βλαχ. 79.

2) ὑποθετικὸς διαζευτικὸς (εἴτε-εἴτε = κι' ἄν-κι' ἄν) § 248.

ΛΒ') ἐκεῖ ποῦ. Ἡ φράσις αὐτὴ χρησιμοποιεῖται πρῶτα μὲ τὴν ἀρχικὴ τῆς σημασία, τὴν ἐπίρρηματικὴ (= τὸ μέρος ποῦ): *Ἐκεῖ ποῦ δὲ σὲ θέλουνε, τί πᾶς καὶ ξεφυτρώνεις;* Ε. 135, ξθ'. βλ. καὶ 90Α', 22.

Κανονικὰ ὁμῶς χρησιμοποιεῖται ἡ φράσις ἐκεῖ ποῦ ὡς σύνδεσμος

1) χρονικὸς (= τὴ στιγμὴ ποῦ, τὴν ὥρα ποῦ, τότε ποῦ-ἐνῶ, ὅταν, καθὼς. § 261, 1): *Καὶ κεῖ ποῦ θὰ τὴν ψεiriζῆς, θὰ σὲ ρωτάει τί βρίσκεις* (= ἐνῶ θὰ τὴν ψεiriζῆς κλπ.) Μβ. 476· βλ. καὶ Ε. 70, 7. Πάσσ. 12, 7. *Κτύπησαν τὸν τραγουδιστὴν ἐκεῖ ὅπου τραγουδοῦσε* Τερτσ. Ἀνθολ. 465. *Κι' ἐκεῖ ποῦ κόνιτε νὰ γεννήση, μηνᾶνε τοῦ βασιλιᾶ νὰ πάη νὰ πολεμήση* (= ὅταν κόνιτε) Μβ. 428· βλ. καὶ Μ. 446.

Σημ. Ἡ σημασία αὐτὴ τοῦ ἐκεῖ ποῦ (πολὺ συνήθης) προήλθε ἀπὸ φράσεις, στίς ὁποῖες συνδυάζεται ἡ ἔννοια τόπου καὶ χρόνου, ὅπως π. χ.: *Μιὰ φορὰ κι' ἔσαν καιρὸ ἕνας πετεινὸς σκάλιζε σὲ μιὰ κοπριά· κι' ἐκεῖ ποῦ*

σκάλιζε, ηῦρε μιὰ φυλλάδα (=στό μέρος ὅπου σκάλιζε-καθώς ἐσκάλιζε) Π.Μ. 3· βλ. καὶ 27 (*κεῖ ποὺ ἄρμεγε τὰ πρόβατά του*). Μβ. 436 (*ἐκεῖ ποὺ κνηγοῦσε*). Λιλ 8. (*ἐκεῖ ποὺ ἐργαζόταν*).

Ἄλλωστε καὶ μόνο του τὸ ἐκεῖ, ὅπως καὶ τὸ αὐτοῦ, χρησιμοποιεῖται καὶ μὲ χρονικὴ σημασία· πρβλ.: *Πάνω κάτω, ἐκεῖ πρὸς τὸ γιόμα κοντά*, (ἐ)κατὸ λάφια σκοτώσαν Βιζ. 67. Ὁ Κωσταντῆς ὁλονυχτὶς καρτέρειγε στὸ σπίνι· κι' αὐτοῦ στὰ ξημερώματα τὸ μαῦρο του σελλώνει Ε. 74, 119· βλ. καὶ στίχ. 212.

2) αἰτιολογικὸς (=ἀφοῦ. § 241): *Ἐκεῖ ποὺ περιμένειες δυὸ ὄρες*, μποροῦσες νὰ περιμένεις ἀκόμα ἓνα τέταρτο.

3) ἐναντιωματικὸς (=ἂν καί, ἐνῶ, μολονότι. § 253, 1): *Ἄλλος κανένας χωρισμὸς δὲν ἀναγκάζει τόσο τὴν καρδιά νὰ δείχνεται χαιράμενη, ἐκεῖ ποὺ λειώνει ἀπὸ τὸ φαρμάκι τῆς Λπ. 88.*

Σημ. Κάποτε τὸ ἐκεῖ ποῦ, ἰδίως σὲ σύνταξί του μὲ τὸ νὰ καὶ ὑποτακτικὴ ἢ μὲ μέλλοντα, παίρνει τὴν σημασία τοῦ ἀντι ἢ τοῦ ἂν πρόκειται: *Ἐκεῖ ποὺ νὰ πεθάνῃ αὐτός, καλύτερα νὰ πέθαινα ἐγώ. Ἐκεῖ ποὺ νὰ ζημιωθῶ ἐγώ, ὥς ζημιωθῇ αὐτός. Κεῖ ποὺ θὰ ὠφεληθῇ ἓνας ἄλλος, γιατί νὰ μὴν ὠφεληθῇς σὺ; Μητ. Β', 34.*

ΛΓ') ἐκτός. Προθετικὸ ἐπίρρημα (ἀρχαῖο), μὲ ἀρχικὴ σημασία ἔξω (ἀπὸ). Ὡς προθετικὸ ἐπίρρημα σπάνια χρησιμοποιεῖται στὴν κοινὴ ὁμιλουμένη μὲ τὴν ἀρχικὴ του, τὴν τοπικὴ, σημασία (μὲ γενικὴ=ἔξω ἀπὸ. § 68, 1), συνηθέστερα χρησιμοποιεῖται μεταφορικῶς, κανονικὰ μὲ τὴν πρόθεσι ἀπὸ κατόπι του, γιανὰ δηλωθῇ ἐξαίρεσις (§ 68, 1, Σημ.). Πρβλ. καὶ Παναγ. 16: *Δὲν ἐνδιαφέρει κανένα ἄλλον ἔξω ἀπὸ τὸ δημιουργό της.*

Μὲ τὴν σημασίαν τῆς ἐξαιρέσεως συχνὰ τὸ ἐκτός προτάσσεται προσέτι

1) ἐμπρὸς ἀπὸ εἰδικὴ πρότασι, ποῦ εἰσάγεται μὲ τὸ ποῦ ἢ τὸ μόνο ποῦ ἢ μὲ τὸ τοῦ ὅτι: *Δὲν πάω, γιατί, ἐκτός ποῦ εἶναι μακρυνά, εἶναι καὶ πολὺς ἀνήφορος. Σὲ τίποτε δὲ μᾶς βοήθησε, ἐκτός μόνο ποῦ ἦρθε μαζί μας. Δὲν τὸ θέλω, γιατί, ἐκτός τοῦ ὅτι εἶναι στενὸ, εἶναι καὶ πολὺ ἀκριβό.*

2) ἐμπρὸς ἀπὸ πρότασι ὑποθετικὴ ἢ χρονικὴ (ὑποθετικὴ, § 262, 3), γιὰ τὴν ὁποῖαν χρησιμεύει ὡς ἀπόδοσις, μὲ τὸ νὰ ἐπαναλαμβάνη ἔτσι συνοπτικὰ τὸ νόημα μιᾶς ἀμέσως προηγούμενης προτάσεως ἀποφατικῶς, ἂν ἡ προηγούμενη αὐτὴ πρότασις εἶναι καταφατικὴ, καταφατικῶς, ἂν ἐκεῖνη εἶναι ἀπο-

φατικῇ (§ 249): Ποῦ θὰ πάη; θὰ τὸ κάμῃ ἢ πείνα **νὰ ξαναγυρίσῃ**, **ἐκ-τὸς ἂν** πέσῃ στὴ θάλασσα καὶ πιγῇ (=δὲ θὰ ξαναγυρίσῃ, μόνον ἂν πέσῃ κλπ.) Ὑερσ. 132· βλ. καὶ 146. Τὰ βουβάλια **δὲ χτυπᾶνε ποτέ**, **ἐκτὸς ἂν** εἶναι λυσσασμένα (=χτυπᾶνε μόνο ἂν εἶναι κλπ.) Τρ. Δ. 45. Στὰ χωρὰ τίποτε **δὲν ἀλλάζει**, **ἐκτὸς ἂν** ἔρθῃ σεισμός ἢ κατακλυσμός (=ἀλλάζει μόνον, ἂν ἔρθῃ κλπ.) Ζ.Π. 61. Στους νομάρχας **δὲν πρέπει νὰ γράφετε** «διατάσσομεν», **ἐκτὸς ὅταν** θέλωμεν νὰ τοὺς ἐπιπλήξωμεν (=πρέπει νὰ γράφετε «διατάσσομεν», μόνον ὅταν ἢ ἐὰν θέλωμεν κλπ.) Τρ. 70.

ΛΔ') ἔμ. (Προέρχεται πιθανότατα ἀπ' τὸ τούρκικο hem= καὶ ἔπειτα). Χρησιμοποιεῖται ὡς σύνδεσμος

1) **ἀντιθετικός**, ἰσοδύναμος μὲ τὸ **μά**. (§ 230, 5): Αἶ, παπᾶ Θωμᾶ μου, καλησπέρα καὶ τὴν εὐχή σου! **Ἔμ** δὲ μᾶς βλέπεις τόσο ἀσκέρι, καὶ τραβᾶς νὰ σφαλιστῇς στὸ κελλί σου; (=μὰ) Ὑερσ. 164. Καμιά φορὰ καὶ ἐντελῶς στὴν ἀρχὴ ὁμιλίας, (ὅπως καὶ τὸ **ἄμ**): Σιγομιλοῦσαν τώρα ὅλοι στὴν ἐκκλησιὰ μαθαίνοντας τὸ πάθημα τοῦ παπᾶ τους, ποὺ ἀπόψε ἔλειπε ἀπὸ τὸν μεγάλο ἐσπερινό. **Ἔμ** ποίος τὸν εἶπε νὰ στεφανώνῃ ξαδέρφια; (=μὰ ποίος τοῦ εἶπε) Χ.Θ. 73.

2) **συμπλεκτικός** (**ἔμ-ἔμ=καὶ-καί**), μόνον διαλεκτικῶς: **Ἔμ** κορίτσι χρυσό, **ἔμ** χρυσὴ προίκα, ἔλεγε στὸ γαμπρό της Ὑθ. 14. (Κι' αὐτὸ τὸ διπλὸ **ἔμ-ἔμ** ἀπ' τὸ τούρκικο hem-hem).

ΛΕ') **ἐν!** Μόριο δεικτικὸ (=νά, ἰδοῦ), εὐχρηστο σὲ διαλέκτους μόνον (π.χ. τῆς Ἀρκαδίας, τῆς Μάνης, τῆς Κεφαλληνίας). Ἔτσι λέγεται π.χ. **Ἐν τος**, **ἐν τη**, **ἐν το** (=νά τος, νά τη, νά το), **ἐν τοι**, **ἐν τες**, **ἐν τα** (=νά τοι ἢ νά τους, νά τες, νά τα). Πρβλ. καὶ Μελ. 449: **Ἔτονε** καὶ τοῦτος! (=ἐντος-νά τος).

ΛΣΤ') **ἐντούτοις**. Σύνδεσμος ἀντιθετικός (=ἔμωι, μολα-ταῦτα. § 229, 3). Προήλθε ἀπ' τὴν ἀρχαία συνεκφορὰ **ἐν τούτοις** (=μέσα σ' αὐτὰ=μὲ αὐτὰ=μὲ ὅλα αὐτά, μολαταῦτα): Πάει νὰ γελάσῃ κανεὶς μὲ τὰ ἔργα τῶν νέων... **ἐντούτοις** οἱ νέοι λογογράφουμας εἶναι ἀπαιτητικοὶ Πολίτ. Α', 281.

ΛΖ') **ἐνῶ**. (Προήλθε ἀπ' τὴν ἀρχαία συνεκφορὰ **ἐν ᾧ**=ἐν ᾧ χρόνῳ=μέσα στὸν καιρὸ ποῦ-τότε ποῦ). Χρησιμοποιεῖται ὡς σύνδεσμος

1) **χρονικός**: Ἐρεθισμένος ἄρχισε νὰ μιλᾷ **ἐνῶ** ζωογράφου-

φιζε Ζ.Π. 17. (§ 261, 1. Συνηθέστερο άπ' αυτό εΐναι τὸ ἐκεῖ πού).

2) **έναντιωματικὸς** (=άν καί, μολονότι. § 253 κ. έ.).

ΛΗ') **έξόν**, (**ξόν**=έκτός, έκτός άπό). Εϋχρηστο σέ διαλέκτους καί στή λαϊκότερη γλώσσα: *Τήν ιστορία του κανένas δέν τήν καλοήξερε, έξόν ή μακαρίτισσα* Έφταλ. 50.

Συνήθως χρησιμοποιεΐται στή συνεκφορά **έξόν άπό** (=έκ-τός άπό) καί **έξόν άν** (=έκτός άν): *Ξόν άπό μένα μέσ' στο σπίτι μου ξερημά Μαλακ. 767. "Ολοι οί "Ανατολίτες έξόν άπό τους Κινέζους Κόντογλ. 101. Σάν ξημέρωνε κι' ό ήλιος έπαιρνε ψηλά, έξόν άν χιόνιζε, τότε άρχιζε τοϋ σπιτιοϋ μας ή γιορτή Χ Θ. 60. (Βλ. καί τὸ **έκτός**).*

ΛΘ') **έπειτα**. Άρχήθεν έπίρρημα χρονικό (=όστερα): *Πήγαινε πρώτα σύ, έπειτα ξερχομ' έγώ*. Χρησιμοποιεΐται καί ώς σύνδεσμος

1) **συμπερασματικὸς**, εισαγωγικὸς έρωτήσεων, πού εκφράζουν κάποιο σφοδρό πάθος, (άγανάκτησι, ισχυρή άποδοκιμασία ή έπιδοκιμασία, κ. τ. τ.): *"Επειτα πώς νά μή θυμώνη κανείς; (=λοιπόν ύστερ' άπ' αυτά πώς κλπ.). "Επειτα ποιός μπορεί νά πη κακό γι'αυτόν τόν άνθρωπο; Βλ. § 235, 4.*

2) **άντιθετικὸς**, συνήθως μέ τὸ καί μπροστά του· (καί **έπειτα**=καί όμως, καί ένταύτοις. § 229, 3).

Μ') **έτσι**. (Προήλθε άπ' τὸ άρχαίο έπίρρημα **οϋτωςί**=έτσι δά). Χρησιμοποιεΐται πρώτα κανονικά μέ τήν άρχική του, τήν έπιρρηματική σημασία· (=μ' αυτόν τ'έν τρέπω. Βλ. § 148, 4, καθώς καί § 30, Σημ. 2 καί § 32, Σημ. 1).

Συχνά χρησιμοποιεΐται προσέτι ώς μόριο εισαγωγικό εύχης (μέ τὸ νά καί ύποτακτική ή όριστική παρατατικοϋ): *"Εχω πιει πέντ' έξ' ως τώρα' έτσι νά 'χω τήν εύχή σου, παπλά (=είθε νά έχω)* Πλδ. Β', 88. (Βλ. καί § 199, 3). *"Ετσι ν(ά) άκουα νά βουίζη τόν βαθόν ώκεανό, καί στο κύμα του νά πνίξη κλπ.* Σολωμ. 46. (Βλ. § 190, 2, β').

Έπίσης χρησιμοποιεΐται κάποτε έμπρός άπό επίθετο μέ τήν έννοια τοϋ **τόσο**: *Κι' εΐν' έτσι τρυφερή, πού μόλις άνασαινει Καρυωτ. Άνθολ. 149.*

Σέ διαλέκτους χρησιμοποιεΐται καί ώς σύνδεσμος

1) **Χρονικὸς** (με διάφορες σημασίες=μόλις, εὐθύς ὡς, ἄμα, ἀφοῦ, καθὼς, ὅταν κλπ. § 261): *"Ἐτσι ἐχάραξε ἡ αὐγή, ἐπῆρε ὁ ξένος τὸ σακκί κι' ἔφυγε* Μβ. 513· βλ. καὶ 418, 423, 424, 467 κ. ἃ καθὼς καὶ Μ. 396, 420, 424, 429 κ. ἃ. Πάσσ. 463, 17. *"Ἐτσι τὸ ἔκαψε τὸ καμίνι τρία ἡμερὸνυχτα, ἐπῆγε στὸ γιालὸ (=ἀφοῦ τὸ ἔκαψε) Μβ. 457. Τὸ λοιπὸν ἐκεῖνος ἐκαθότουνα κι' ἔτρωε· κι' ἔτσι ἔτρωε, ἀρχίνας τὴ φλογέρα (= κι' ἀφοῦ ἤθελε φάει, ἀρχινοῦσε) Μβ. 493. *"Ἐτσι τὴν εἶχε ὁ ντριελλὸς τὴ σαομόνικα στὰ χέρια του, λέει στὸν ἀδρεφό του (=καθὼς τὴν εἶχε, ἐνῶ τὴν εἶχε) Μβ. 492. Νὰ μὴν τὰ λύσης τὰ σακκιά, παρὰ ἔτσι πᾶς στὸ σπίτι σου (=διὰ πᾶς) Μβ. 478. Θὰ ῥθω κι' ἐγώ, ἔτσι φύγη ὁ παππᾶς (=ἄμα φύγη) Μβ. 514· βλ. καὶ 444, 467, 503 κ. ἃ.**

2) **ὑποθετικὸς** (=ἔν, ἄμ. § 244): *Θὰ σὲ σκοτώσῃ, ἔτσι τὸ μάθη ὁ ἄντρας σου (=ἂν τὸ μάθη) Μβ. 488· βλ. καὶ 421, 444 κ. ἃ. Βλ. καὶ § 216.*

ΜΑ') **ἐφόσον**. ('Απ' τὴν ἀρχαία συνεκφορὰ ἐφ' ὅσον= ἐπὶ ὅσον χρόνον=ὅσον καιρὸ-ὅσο). Σύνδεσμος κυρίως χρονικὸς (§ 261, 1). Χρησιμοποιεῖται καὶ ὡς σύνδεσμος αἰτιολογικὸς (= ἀφοῦ, ἐπειδὴ. § 241): *"Ἐφόσον τὸ θέλεις, θὰ τὸ κάμω.*

ΜΒ') **ἕως**. 'Αρχαῖο ἐπίρρημα χρονικόν. Χρησιμοποιεῖται (ὄχι πολὺ συχνά) ὡς πρόθεσις (ὅπως τὸ ὥς, § 144), προπάντων με ἐπιρρήματα τοπικά ἢ χρονικά: *"Ἐως ἐκεῖ. "Ἐως χιτές. Τὰ ἕως τὸ 1843 γεγονότα* Κμπ. 276.

Προθετικὸν ἐπίρρημα εἶναι τὸ ἕως καὶ στὴν (ἀρχαία) φράσι **ἕως ὅτου**, ποὺ χρησιμοποιεῖται ἀνέκαθεν ὡς σύνδεσμος χρονικὸς: (ἕως ὅτου=ἕως τοῦ χρόνου ὅτου=ὡς τὸν καιρὸ ποῦ, ὡς ποῦ. § 261, 3).

ΜΓ') **ἤ**. Μόριο ἀρχαῖο. Χρησιμοποιεῖται κανονικὰ ὡς σύνδεσμος διαζευκτικός: *"Ο κόσμος θᾶναι ἢ ὁ χαμὸς ἢ τὸ διπλὸ ταξίδι* "Ηλ. 32. Βλ. § 232. Συχνὰ ὁμοῦς χρησιμοποιεῖται καὶ με ἄλλες σημασίες, διάφορες, σύμφωνα με τὴν ἔννοια τῶν συμφραζομένων. "Ἐτσι χρησιμοποιεῖται τὸ **ἢ**

1) ὕστερ' ἀπὸ κάποια ἀξιῶσι ἢ ἀπαίτησι ἢ καὶ παράκλησι
 α') με τὴ σημασίᾳ τοῦ **ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει, εἰδεμή, εἰδάλλως**: *"Ἐλευθερία, ἢ θάνατος!*

"Ετσι με τὸ ἢ εἰσάγεται συνήθως κάποια ἀπειλή: *Νὰ τὰ δέσης αὐτὰ τὰ σκυλιά, ἢ θὰ τὰ σκοτώσω!* (=εἰδάλως) Κονδ. 41. *Θὰ βάλετε τὸ γαμπρό μου βασιλιά· ἢ θὰ βάλω τὸν πετεινό μου νὰ σᾶς ταμπήση* Π.Μ. 52. *Γιὰ δῶσε μας τὴν κόρη σου, ἢ θενὰ πᾶμε σένα!* Λ.Δ', 67. Βλ. καὶ § 232, 1, β', Σημ. καὶ πρβλ. § 250, 1.

β') με τὴ σημασία τοῦ ἢ **καλύτερα**: ('Επανορθωτικός ἢ): *Πήγαινε, νὰ ἰδῇς τί κάνει τὸ παιδί· ἢ ἄς πάω μόνη μου.* Πρβλ. Βουτ. 1: *"Ενα δωμάτιο, ἢ καλύτερα ἀποθήκη μεγάλη.*

2) ὡς εἰσαγωγικὸ ἐρωτηματικῆς προτάσεως κατόπιν ἀπὸ ἄλλη πρότασι ἐπίσης ἐρωτηματικὴ ἢ καὶ ἀπλή ἀποφαντικὴ

α') με τὴ σημασία τοῦ ἢ **μᾶλλον**: (Τροποποιητικός ἢ): *"Ανθρωπος εἶν' αὐτός; ἢ διάβολος; Εἶσαι ὁ ἑκατομμυριοῦχος, ποὺ ἀκούγεται τώρα τελευταῖα; ἢ συγγενὴς του;* Ζ.Π. 79.

β') με τὴ σημασία τοῦ ἢ **ἀπεναντίας, ἢ ἀντιθέτως**: ('Αντιθετικός ἢ): *Ζοῦν ἀκόμα; ἢ τὰ θέρισε ἡ ἀρρώστια;* Πα. 153. *Δὲ θὰ κάνουμε, Γέρο-Γιάννη, λογαριασμό, νὰ μοῦ δώκης ὅ,τι μένει; Νὰ σοῦ δώκω; ἢ νὰ μοῦ δώκῃς; φωνάζει ἐκεῖνος ἀγριεμένος* Πα. 17. *Θὰ μ(οῦ) ἀνοίξης, ἢ νὰ φύγω;* Ξεν 218.

γ') με τὴ σημασία τοῦ ἢ **μήπως**: (Διασαφητικός ἢ). "Ετσι εἰσάγεται κάποιος λόγος, ποὺ μπορεῖ νὰ προβληθῇ γιὰ τὸ ὅτι γίνεται ἢ γιὰ τὸ ὅτι δὲ μπορεῖ νὰ γίνῃ ἐκεῖνο ποὺ λέγεται στὴν προηγούμενη ἐρώτησι: *Τί κάθῃσαι ἐδῶ τόσην ὥρα; ἢ περιμένεις κανένα; Πᾶμε νὰ τὸ δώσουμε τὸ κινίνο στὸν καπετὰν Πιερρῇ; ἢ θὰ μείνεις μετ' ῆς Ρηνούλα;* Τρ. Δ. 72. (Πρβλ. *Ἀστειεύεσαι; ἢ μήπως ζηλεύεις;* "Ερσ. 69. *Γιὰ λέγε λοιπόν . . . ἢ μήπως πρόκειται περὶ μυστικοῦ;* "Ερσ. 102).

"Ετσι εἰσάγεται κάποτε καὶ κάποια ὑπόμνησις γιὰ τὸ δυνατόν τῆς πραγματοποιήσεως μιᾶς προηγούμενης ἀπειλῆς: *Κόβεις τὸν ἄερα, μὰ νόβω τὸ λάστιχο, τοῦ ἀπαντῶ θυμωμένα· ἢ ξέχασες πῶς ἔχω τὸ λάζο μαζί μου;* Λπ. 240. Βλ. καὶ **γῆ** (ΙΖ') καὶ **γιά** (ΙΗ', 2).

ΜΔ') **θά**: (ἢ **θάν, θανά, θαλὰ-θελά, θενά**. 'Απ' αὐτοὺς τοὺς τύπους ὅμως ἄλλοι εἶναι ἐντελῶς ἄχρηστοι στὴν κοινὴ ὁμιλουμένη, κι' ἄλλοι μόνο διαλεκτικοὶ καὶ τῶν δημοτικῶν

τραγουδιών). Προήλθε απ' τη συνεκφορά **θέλει νά**¹. Περβλ.: *Κι' ἄν δὲν ἐρῇ, κι' ἄν δὲ φανῇ, καλόγρια θέλ' νά γένω* (=θά γίνω) Θ.Χρ. 26. *Μαῦρα ράσα θὰ φορέσω, μοναχὸς θὲ νά γενῶ* Πάσσ. 332, 5. *Ἄννα, ὁ Θεὸς τὸν πόθο μας θανά τὸν εὐλόγησεν* Σικελ. 84· βλ. καὶ 32 καὶ 93.

Τρεῖς εἶναι οἱ συνήθεις σημασίες τοῦ μορίου **θά**, ἦτοι

1) ἡ **μελλοντική**. Τῇ σημασίᾳ αὕτῃ τὴν ἔχει κανονικὰ τὸ **θά**, ὅταν χρησιμοποιεῖται (μὲ ὑποτακτικὴ) γιὰ τὸ σχηματισμὸ τοῦ μέλλοντα ἐν γένει: **Θὰ γράφω** (§ 176), **θὰ γράψω** (§ 180), **θὰ ἔχω γράψει** (§ 186).

Τέτοια εἶναι ἡ σημασία τοῦ **θά** προσέτι στὴ σύνταξι του μὲ ὀριστικὴ παρατατικὸν σὲ διηγήσεις, ὅταν ὁ λόγος εἶναι γιὰ

1. Στις ἐκφράσεις ποὺ ἔδωκαν ἀφορμὴ, ὥστε ἡ φράσις **θέλει νά** (καὶ κατόπιν καὶ οἱ φράσεις **θέλεις νά**, **θέλω νά**) νά λάβουν ἔννοια μελλοντική, καὶ μὲ μιὰ γρήγορη συνεκφώνησι νά καταλήξουν τέλος στὸ **θά** (ἀπ' τὸ **θέλ'** **νά-θέ νά**, **θενά-μὲ ἀφομοίωσι θανά-καὶ** ἔπειτα **θάν** ἐμπρὸς ἀπὸ φωνήεν καὶ **θά** ἐμπρὸς ἀπὸ σύμφωνο), τὸ ρῆμα **θέλω** εἶχε τὴν ἔννοια τοῦ μέλλει, πρόκειται ἡ τοῦ **πρέπει**, ὅπως δείχνουν διάφορα σχετικὰ παραδείγματα· π.χ.: *Εἶναι ὁ Μῆτρος ἄρρωστος καὶ θέλει νά πεθάνῃ* (=μέλλει νά) Πάσσ. 162, 7. *Σὲ κλαίει κι' ὁ πατέρας σου, ποὺ θέλεις νά πεθάνῃς* (=μέλλεις νά, πρόκειται νά) Πάσσ. 162, 12. *Καὶ τώρα μοῦ 'ρθε ὁ θάνατος καὶ θέλω νά πεθάνω* (=πρόκειται νά πεθάνω) Πάσσ. 105, 10. Φωρ. 1, 56. Περβλ. καὶ 36, 11: *Ζύγωσε, ποὺ θενὰ χαθῶ καὶ θέλω νά πεθάνω. Ἡ μάνα μας εἶναι πολὺ μακρὰ θαμμένη, ἀπάνω στὸ βουνό, καὶ θέλει νά κινήσουμε πολὺ ταχυνό* (=πρέπει νά) Π.Μ. 54. Περβλ. καὶ Μβ. 499: *'Εμπῆκε πάλι στὴ χώρα' ἀλλὰ ποὺ ἤθελε νά περάσῃ ἀπὸ τοῦ βασιλιᾶ τὸ παλάτι. Δὲν εἶχε ἄλλοῦ νά περάσῃ* (=ἔπρεπε νά περάσῃ). Ἐπίσης 521: *"Οποῖος ἤθελε τὸ 'βρεῖ, ἤθελε νά πάρῃ τὴ βασιλοπούλα γιὰ γυναῖκα του* (=ἔμελλε νά, ἐπρόκειτο νά πάρῃ). Ἐπίσης Ξεν. 177: *'Εκεῖνος, ἐκεῖνος ὁ μασκαρᾶς ἤθελε σκοτώμα!* (=ἔχρειάζετο σκοτόμα-ἔπρεπε νά τὸν σκοτώσουν). Ἐπίσης Θεοτόκ. 37: *Μάτια μου νόμος κι' αὐτός!* *'Εκεῖνος ποὺ τὸν ἔκαμε, ἤθελε πνίξιμο* (=ἔπρεπε νά τὸν πνίξουν).

Καὶ στὸ μόριο **θά** κατόπι διακρίνεται πολλὰς φορὲς ἡ ἔννοια τοῦ **θέλω** ἢ τοῦ **πρόκειται** ἢ τοῦ **πρέπει**: *Βοήθεια κόσμε!*, *ὁ Ἀργύρης θὰ μὲ σκοτώσῃ!* (=θέλει νά μὲ σκοτώσῃ) Θεοτόκ. 21. *Καλέ, θὰ μοῦ πῆτε πὼς νειριά-στηκα μ' ἀνοιχτὰ τὰ μάτια;* (=θέλετε νά μοῦ πῆτε;-πρόκειται νά μοῦ πῆτε;) Ἐρσ. 134. Βλ. καὶ § 181, 1. *"Ἡ γυναῖκα τοῦ κυρίου Ροθανοῦ μιλᾷ Ἑλληνικά; Γιατί δὲ θὰ μιλᾷ τὴ γλῶσσα της;* (=γιατί δὲν πρέπει νά μιλᾷ τὴ γλῶσσα της;) Ἐρσ. 74. *Καὶ ἡ ἐκκλησιὰ γιανὰ 'ναι τόσο παλιά, θὰ εἶναι καὶ τὸ χωριό πολὺ παλιό* (=πρέπει νά εἶναι) Βλαχ. 84.

κάτι πού **ἐπρόκειτο** νά γίνη στο παρελθόν: Ἐπόψε ἡ Κόρα **θα ρεμπελέυε** (=ἐκεῖνο τὸ βράδυ ἡ Κόρα **ἐπρόκειτο νά ρεμπελέυη**) Ἰλιγγ. 7. Τὸ πρῶτὸ **θάρχιζε** ὁ πόλεμος (=ἐπρόκειτο νὰρχίση) Βλαχ. 113. Μπῆκαν στὸ βαπόρι. Σὲ μιὰ ὥρα **θα σήκωναν** τὴν ἄγκυρα Βεν. 161· βλ. καὶ Ζ.Π. 179. Τὸ μικρὸ ἦταν ἐτοιμοθάνατο καὶ **θα πῆγαινε** στὸν ἄλλο κόσμο ἀβάφτιστο (=ἐμελλε νά πάη) Τρ. 101· βλ. καὶ Χ.Θ. 48. Πῆρε τὸν ἀνήφορο κατὰ τὶς στρατῶνες· ἀπὸ κεῖ **θᾶβγαινε** στὸ δρόμο γιὰ τ' ἀμπέλια (=ἐμελλε νά βγῇ) Ἡθ. 114. Προβλ. καὶ § 239, 2, β'. § 242, 2. § 266, 1, γ', καὶ Σημ. § 262, 2. § 272, 2, Σημ.

Ἔτσι καὶ σὲ διηγῆσεις, στίς ὁποῖες ὁ λόγος εἶναι γιὰ κάτι, πού **φανταζόταν** κάποιος, ὅτι ἐμελλε νά πράξη ἢ ὅτι ἐμελλε νά γίνη στο παρελθόν: Ἐγὼ ἤθελα νά τὸ κόψω τὸ γιούσουρι . . . **θα τὸ ξέπλενα** στὴν ἀμμουδιά . . . καὶ **θα ἔβανα** διαλαλητή, νά διαλαλήσῃ σὲ ὅλη τὴ χώρα . . . **θα ἔτρεχε** ἀμέσως μελίσσι ὁ λαὸς κλπ. Λπ. 235· (πρβλ. εὐθὺ λόγος: **Θὰ τὸ ξεπλύνω** . . . **θα βάλω** διαλαλητή . . . **θα τρέξῃ** κλπ.). Μὲ αὐτὲς κι' ἄλλες ὁμοιες ἀνοησίες στὸ κεφάλι μου προχώρησα παρακάτω κοιτάζοντας πάντα ψηλὰ κι' ἄριστέρα, νά ἰδῶ τὴν πινακίδα μὲ τὴ χτυπητὴ ἐπιγραφή. **Θᾶμπαινα** στὸ κατάστημα, **θᾶδυνα** γνωριμία στὸν Κομπολογᾶ, καὶ ὕστερα βλέποντας καὶ κάνοντας Τρ. 181· (πρβλ. εὐθὺ λόγος: **Θὰ μπῶ** στὸ κατάστημα, **θα δώσω** γνωριμία κλπ.).

Ἀλλὰ στὴν περίπτωσι αὐτὴ χρησιμοποιεῖται καὶ ἀπλὸς μέλλοντας, ὅταν αὐτὸ πού φανταζόταν κανεῖς ὅτι **θα** γινόταν κάποτε στὸ παρελθόν, παρουσιάζεται ὡς ἀπόλυτη πεποίθησίς του: Τοῦ ἦρθεν ὁ πόθος νὰ δράσῃ. **Ναί. Θὰ κάμῃ** στὸ δικαστήριό μιὰ κατάθεσι πολύνκοιτη . . . Ὁλὴ ἡ χώρα **θα μιλῇ** γιὰ τὴν κατάθεσί του Ζ.Π. 75· (πρβλ. **Θὰ κάμω** μιὰ κατάθεσι . . . **θα μιλῇ** κλπ. Μποροῦσε νὰ πῇ καί: **Θὰ ξιγανε** στὸ δικαστήριό . . . **θα μιλοῦσε** κλπ.).

Ὁμοια τέλος καὶ σὲ διηγῆσεις, πού κυρίως ἀποτελοῦν, ἔτσι νὰ ποῦμε, ἓνα τρίτο εἶδος **πλαγίου λόγου**· (πρβλ. § 281, 2): Ὁ ἀρχηγὸς μᾶς ἀπεκάλυψε τὸ σχέδιον, τὸ ὁποῖον ἐστιροῖζετο εἰς τὸν δόλον· **θα ἐπαίρναμε** δηλαδὴ μαζὶ μιάν ὄρνιθα καὶ **θα τὴν ἐδέναμεν** εἰς τὸν κορμὸν δένδρου, καὶ ἀπὸ τὸ πόδι της **θα ἐδέναμεν** πάλιν ἓνα σπάγον μακρύν. **Θὰ ἐκρυπτόμεθα**· ἓνας **θα ἐτραβοῦσεν** ὀλίγον τὸν σπάγον καὶ **θα ἔκαμνε** τὴν ὄρνιθα νά φωνάξῃ. Ἡ ἄλεπού **θα ἔτρεχεν** ἐκεῖ καὶ **θα τὴν ἐτουφεκίζαμεν** Ἀμ. 73· (πρβλ. εὐθὺ λόγος: Ὁ ἀρχηγὸς μᾶς

εἶπε· Θὰ πάρωμεν μίαν ὄρνιθα . . . θὰ τὴν δέσωμε . . . θὰ κρυφτοῦμε . . . ἕνας θὰ τραβήξῃ . . . θὰ κάμῃ τὴν ὄρνιθα νὰ φωνάξῃ, ἢ ἀλεποῦν θὰ τρέξῃ . . . θὰ τὴν τουφεκίσωμε).

2) ἡ **πιθανολογική·** (Θά=πιθανῶς, ἴσως, πιστεῦω, ὡς φαίνεται κ. τ. τ. Βλ. § 191, 1): *Ἐπαρχιώτης θὰ ᾽σαι, πατριώτη, καὶ θ᾽ ὀρχεσαι* πρώτη φορὰ στὴν Ἀθήνα, μοῦ εἶπε ὁ Ἀμαζᾶς (=εἶσαι ὡς φαίνεται-ὀρχεσαι πιστεῦω) Τρ. 67. *Τρελλὸς θ᾽ ἄναι, εἶπε συλλογισμένο τὸ παιδί* Βλαχ. 120. *Πές τους ἐσὺ τὴν ἱστορία τον' θὰ τὴν θυμᾶσαι, γιατί σου εἶχε κάμει μεγάλη ἐντύπωσι* (=τὴν θυμᾶσαι πιστεῦω) Ἑρσ. 287. *Μάγισσα μάννα σ' ἔκαμε, μάγο πατέρα θὰ ᾽χεις* (=ἔχεις ὡς φαίνεται) Μ. 403. *Τὸ φίδι θὰ εἶχε μᾶκρος ὡς ὀχτὼ πόδια* Βεν. 142. *Οἱ καμπάνες χτυπᾶνε. Κάποιος θὰ πέθανε* Ροδ. 83· βλ. καὶ Ππδ. Α', 88. *Θὰ μᾶς βροῖκατε σὲ μιὰ κατὰστασι, σὰν νὰ σωθήκαμε ἀπὸ νανάγιο ἐδῶ* (=μᾶς βροῖκατε ἴσως) Ἑρσ. 85.

Τὰ παραπάνω ἰσοδύναμα μὲ τὸ **Θὰ** ἐπιρρήματα ἢ φράσεις (πιθανῶς, ἴσως, ὡς φαίνεται κλπ.) μποροῦν καὶ νὰ συνυπάρχουν στὴν πρότασι, πού ἐκφέρεται μὲ τὸ πιθανολογικὸ **Θὰ**, κι' ἔτσι καταφαίνεται καθαρά ἡ πιθανολογικὴ τοῦ σημασία: *Θὰ εἶναι, ὡς φαίνεται, πολλὸ πλούσιος* Τρ. 61. *Θὰ ξέμαθε, φαίνεται, νὰ πετᾷ* Βεν. 123. *Ἰσως, κυρὰ Παναγιώτα, ἐκεῖ θὰ πηγαίνουν, πιστεῦω, καὶ τὰ δολλάρια ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ* Τρ. 198.

Ἀλλὰ καὶ λέξεις ἢ φράσεις, πού σημαίνουν βεβαιότητα (π.χ. **βέβαια, ἀσφαλῶς, ἐξάπαντος, χωρὶς ἄλλο** κ. τ. τ.) μποροῦν νὰ προστίθενται στὶς προτάσεις αὐτές, πού ἐκφέρονται μὲ τὸ πιθανολογικὸ **Θὰ**. Ἔτσι ἐκεῖνος πού μιλεῖ, φανερώνει ὅτι ναὶ μὲν δὲ γνωρίζει ἀκριβῶς, ἀν ἀληθεύει αὐτὸ πού λέει, οὐχ' ἤττον ὅμως θέλει νὰ πιστεῦῃ ὅτι εἶναι ἔτσι πού λέει: *Ἐσεῖς βέβαια θὰ τὸ ξέρετε τὸ σπίτι τοῦ κυρίου Ἀνέστη* Τρ. 117· (πρβλ. 114: *Αὐτὴ θὰ τὸ ξέρῃ τὸ σπίτι τοῦ κυρίου ἐφέτη*). *Θὰ γελαῖτε βέβαια μὲ τίς προλήψεις μου* Τρ. 206· βλ. καὶ 59 καὶ 198. *Ἀσφαλῶς θὰ τὸ διάβασε κάποτε αὐτὸ τὸ ἀριστοῦργημα ὁ Παπαδιαμάντης* Κμπ. 190. *Τὸ βουβό! αὐτὸ θὰ εἶναι· δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἄλλο* Ἑρσ. 139.

Στὴν τελευταία αὕτὴ περίπτωσι χρησιμοποιεῖται κάποτε ἀντὶς γιὰ τὸ ἀπλὸ **Θὰ** ἢ φράσις **Θὰ** πρέπει νὰ ἢ ἀπλῶς **πρέπει** νά: *Ὁ σιχουρογὸς τῆς Ἑλληνικῆς παραλλαγῆς τοῦ Χρονικοῦ τοῦ Μορέως θὰ πρέπει νὰ ἔζησε στὴν ἀρχὴ τοῦ δέκατου τέταρτου*

αἰῶνα (=θά ἔζησε βέβαια-ἔζησε *πιθανότατα*) Κμπ. 33. Ἰδὲς καὶ § 169, 2, Σημ. α'.

Σημ. Μπορεῖ στὴν ἴδια φράσι τὸ θά μὲ ὀριστικὴ ἐνεσιῶτα νὰ εἶναι μιὰ πιθανολογικὸ καὶ μιὰ μελλοντικὸ: *Θὰ γελᾷτε βέβαια μὲ τὶς προλήψεις μου, ἀλλὰ ὅταν γίνετε πατέρας, θὰ τὶς ἔχετε καὶ σεῖς* (=γελᾷτε ἴσως) Τρ. 206.

3) ἡ *δυνητική*. (θά=δυνατὸν νά, μπορεῖ νά κ. τ. ὅ.). Μὲ τὴ σημασίᾳ αὐτὴ τὸ θά συντάσσεται μὲ ὀριστικὴ παρατατικοῦ, ἢ σπανιότερα, ὑπερσυντελικοῦ, (ποτὲ ἀορίστου): *Ποιὸς θὰ τὸ πρίστευε πὼς τὸ φῶς τοὺς θὰ γινόταν ἀφορμὴ ν' ἀπομείνουν ἄτολμοι ἀπόγονοι στὸ σκοτάδι!* (=μποροῦσε νὰ τὸ πιστεύῃ) Τριαντ. 27. Βλ. § 191, 2.

Σημ. α'. Μὲ ὀριστικὴ παρατατικοῦ τὸ θά εἶναι πολλὰς φορὲς ἐπαναληπτικὸ, ἥτοι σημαίνει ἐπανάληψι μιᾶς πράξεως στὸ παρελθόν· (§ 191, 2, Σημ. β'): *Τὸ σύρμα τοῦ τηλεγράφου θὰ τὸ πετροβολοῦσαμε . . . στὸν πάγκο θὰ χαράζαμε μιὰ τριῶτα . . . τὴ βρύση θὰ τὴν ἀνοίγαμε, νὰ χυθῇ τὸ νερὸ* Ζ.Π. 92· βλ. καὶ 21. *Κάθε χρόνο θὰ γινότανε αὐτὸ* Ἡθ. 99. Ἡ χρῆσις αὐτὴ τοῦ θά μὲ ὀριστικὴ παρατατικοῦ προέρχεται βέβαια ἀπ' τὴν ὅμοια χρῆσι τοῦ στὸν ἀπλὸ μέλλοντα α'. Βλ. § 176, Σημ. α'.

Σημ. β'. Ἡ πιθανολογικὴ καὶ ἡ δυνητικὴ σημασίᾳ τοῦ θά προῆλθε ἀπ' τὴ μελλοντικὴ τοῦ σημασία, ἀπὸ φράσεις, στίς ὁποῖες ὁ ἀπλὸς μέλλοντας α' σημαίνει κάτι τὸ ἐνδεχόμενον (176, Σημ. α'): *Σήμερα, Θεοδώρουλα, εἶσαι ἀδιάθετη καὶ δὲ θὰ πᾶς σὲ δουλειά, γιατί εἶναι Σάββατο καὶ θᾶχετε πολλὴ ἐργασία* Τρ. 241.

ΜΕ') *θές*. (Προῆλθε ἀπὸ τὸ θέλεις, καὶ πολλὰς φορὲς χρησιμοποιεῖται ἀντὶς γι' αὐτό: *Τί θές ἐσὺ αὐτοῦ;*). Διπλὸ (θές-θές) χρησιμοποιεῖται ὡς σύνδεσμος διαζευκτικὸς (=εἴτε-εἴτε). Βλ. § 233 καὶ Σημ. α'.

ΜΣΤ') *ἴσως*. Ἐπίρρημα ἀρχαῖο, καὶ σημαίνει ἀρχῆθεν ἐξ ἴσου, ἀλλὰ καὶ *πιθανῶς*. Σὲ σύνταξί του μὲ ρῆμα χρησιμοποιεῖται καὶ μόνον τοῦ καὶ μὲ τὸ νά κατόπι τοῦ: *"Ἰσως τὸ ἤθελε-ἴσως νὰ τὸ ἤθελε. "Ἰσως ἤρθε-ἴσως νὰ ἤρθε. "Ἰσως ἔρθη-ἴσως νὰ ἔρθη*. (Βλ. § 196, 1).

ΜΖ') **κάθε**. (Προήλθε απ' την αρχαία συνεκφορά **καθ' ἕν** =κατὰ ἕν=χωριστὰ ἕνα ἕνα). Χρησιμοποιεῖται

1) συνηθώς ὡς ἀόριστη **ἀντωνυμία** (ἐπιθετική, ἄκλιτη. § 100, 1): **Κάθε** ἄντρας· **κάθε** γυναῖκα· **κάθε** παιδί (=ἐκαστος ἄντρας κλπ. § 110).

2) συχνά ὡς προθετικό **ἐπίρρημα** σὲ προσδιορισμοὺς ποὺ σημαίνουν χωρισμὸ σὲ ἀριθμητικὲς ποσότητες (ἀπὸ τὰ δύο κι' ἐπάνω): *Νὰ παίρνῃς ἀπ' αὐτὸ τὸ φάρμακο **κάθε** δυὸ ὥρες. Ἔρχεται **κάθε** ὀχτὼ (ἡμέρες) καὶ μᾶς βλέπει.*

Ἡ φράσις **κάθε** ποῦ, (ἡ ὁποία προήλθε απ' τὴν πληρέστερη φράσι **κάθε** φορὰ ποῦ), χρησιμοποιεῖται ὡς σύνδεσμος χρονικὸς (=ὅσες φορές, ὡσάκις· § 261): **Κάθε** ποῦ τὴ συλλογιζόμουν, κάτι μέσα μου ράγιζε (Λιλ. 25· βλ. καὶ Καρ. 39).

ΜΗ') **καθόσον**. (Προήλθε απ' τὴ συνεκφορά **καθ' ὅσον** =κατὰ ὅσον=γὰρ τόσο ὅσο). Χρησιμοποιεῖται ὡς σύνδεσμος αἰτιολογικὸς (=διότι. § 241): *Δὲ θὰ ἔρθῃ, **καθόσον** δὲν εὐκαιρεῖ.*

ΜΘ') **καθώς**. (Σχηματίστηκε στὴν αρχαία Κοινὴ απ' τὸ ἀρχαιότερο **καθὰ=καθ'** ἃ=σύμφωνα μὲ τὰ ὁποῖα-ὅπως. Πρβλ. τὸ νέο **κατὰ πῶς**=ὅπως. § 137, 3, α'). Χρησιμοποιεῖται

1) μὲ τὴν ἀρχικὴ του σημασίαν, ἥτοι ὡς **ἐπίρρημα** ἀναφορικὸ τροπικόν: *Ἐκαμα, **καθὼς** μοῦ εἶπες. Δὲν ἐχώρηκε ποτὲ μάτι ἀνθρώπου γιὰ τὸν ἥλιο, **καθὼς** τώρα ἐγὼ γιὰ σὲ (=ὅπως τώρα) Σολωμ. 144. § 264. Βλ. καὶ § 268.*

2) ὡς σύνδεσμος α') χρονικὸς (=ἐκεῖ ποῦ, ἐνῶ-ἔμα): **Καθὼς** τὰ ἐψένανε (τὰ κουκκιά), ἔσκασε ἕνα κουκκὶ Μβ. 465. **Καθὼς** ἔφτασε στ' ἄλωνι ὁ παππᾶς, ἔπιασε καὶ λαιμάριασε τᾶλογα (=ἔμα ἔφτασε) Πα. 5· βλ. καὶ Ε. 74, 33. Πάσ. 227, 14. (§ 261, 1 καὶ 2). β') αἰτιολογικὸς (=ἔφθου, ἐπειδὴ): *Γιατί τὸν λὲν Ἀράπη τὸν κάβο; ρώτησε ἡ Ἔρση. **Καθὼς** εἶναι ἔτσι ψηλὸς καὶ μαῦρος, τὴ νύχτα ἀπ' τὴ θάλασσα δείχνεται σιδήλθεια σὰν ἕνας Ἀράπαρος δλόρθος (=ὅπως εἶναι-ἐπειδὴ εἶναι) Ἐρσ. 298. Ἀχ! **καθὼς** πίνω ἀπ' τὴ βρουσούλα σας, πουλάκια μου, δῶστε μου τὴ χάρη σας νὰ πετάξω (=ὅπως πίνω-σὰν πίνω, ἐπειδὴ πίνω) Ππδ. Φόν. 204.*

Ν') καί. Ἀρχῆθεν ἐπίρρημα, μὲ τῇ σημασίᾳ τοῦ ἐπίσης, προσέτι. (Προσθετικὸς καί): "Ἄν ἔπαιρνα ἄλλη (γυναίκα), θᾶπαιρνα καὶ προῖκα Πα. 12. Βλ. § 216.

Μερικὲς φορές τὸ προσθετικὸ αὐτὸ καί παίρνει τὴν ἔννοιαν τοῦ **κοντὰ στ' ἄλλα**: Ἐλᾶτε μέσα, γιατί κάνει καὶ κρύο. Τρ. 6. Σήμερα, Θωδωρούλα, εἶσαι ἀδιάθετη καὶ δὲ θὰ πᾶς σὲ δουλειά, γιατί εἶναι καὶ Σάββατο, καὶ θάχετε πολλή ἐργασία Τρ. 241.

Σὲ μιὰ σειρά πάλι τριῶν ἢ περισσοτέρων μελῶν (ἥτοι κώλων) μιᾶς περιόδου, ποὺ παρατάσσονται ἀσυνδέτως τὸ ἓνα μετὰ τὸ ἄλλο, τίθεται πολλὰς φορές ὁ προσθετικὸς καὶ στὴν ἀρχὴ τοῦ τελευταίου μέλους ἔτσι σὰν συγκεφαλαιωτικός (=καὶ τέλος, καὶ ἐκτὸς ἀπ' αὐτά): Δέκα χωριά ἐχάλασα, τὰ ξαναφκειάνω πάλε· δυὸ μοναστήρια χάλασα, τὰ ξαναχίζω πίσω καὶ σᾶς χαρίζω τᾶρματα μαζί με τὴν εὐχή μου Ε. 51, 5 κ. ἔ. Βλ. καὶ 22, 16 κ. ἔ.

Ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀρχικὴν σημασίαν προέκυψαν οἱ ἄλλες διαφορὲς σημασίαι τοῦ καί, ἥτοι

1) ἡ **ἐπιδοτικὴ** (=ἔκδομα καί, ἔστω καὶ -καὶ μάλιστα. Ἐπιδοτικός καί). Ἡ ἐπίδοσις γίνεται ἢ πρὸς κάτι ἀνώτερον καὶ πρὸς σημαντικόν, ἢ πρὸς κάτι κατώτερον καὶ ἀσήμαντον: **Καὶ ἓνας ἐνατομ-μυριοῦχος** δὲ θὰ ξόδευε τόσα. Δὲ θὰ μπορούσε νὰ τὸν ἀνεχτῇ, καὶ **πατέρας** του νὰ ἦταν Χάρ. Μ. 45. **Γιὰ σέκανε καὶ τὴ ζωὴ μου** (ἐνν. θυσιάσῃ) Μ. 440· βλ. καὶ Ε. 5, 29. 179, 1. **Τότε τ' Ἀμπελάκια** ἦταν μεγαλύτερα καὶ ἀπὸ τὴ Λάρισα Πα. 68. **Αὐτὸ τὸ ξέρει καὶ ἓνα μικρὸ παιδί.** **Εἶχε** τὸ χάρισμα νὰ θυμᾶται, **δὲ** διάβαζε καὶ μιὰ μόνη φορὰ Ἐρσ. 222. **Εἶχα** νὰ τοῦ πῶ πράγματα, ποὺ ἦταν μεγάλη ἀνάγκη νὰ τ' ἀκούσῃ, καὶ ἀμέσως (=καὶ μάλιστα ἀμέσως) Τρ. 214. **Γιατί βγῆκες, παιδί μου, καὶ μὲ τέτοιο κρύο;** Τρ. 104.

Συχνὰ τὸ καί αὐτὸ συνοδεύεται ἀπ' τὸ ἐπίρρημα **ἀκόμη** ἢ τὸ **μάλιστα** ἢ τὸ **ὥς**. (Τὸ **ἀκόμη** τίθεται ἢ μπροστὰ ἢ κατόπιν ἀπ' τὸ καί, τὸ **μάλιστα** κατόπιν του, καὶ τὸ **ὥς** μπροστὰ του): **Κάθε γυναίκα . . . πρέπει νὰ 'χῃ** τὴ φορεσιά της ἑτοιμὴ γιὰ τὴν ὥρα τοῦ θανάτου· **ἀκόμα κι' ἡ** φτωχότερη Ζ.Π. 63. **Ἦταν** προσβολὴ μας νὰ μᾶς ἀγνοοῦν **κι'** αὐτὲς **ἀκόμα** οἱ πέτρες Ζ.Π. 93. **Μοῦ ἔλλαξε ἀκόμα καὶ** τὸνομα Τρ. 260· βλ. καὶ 58. **Κι' ὁ** βασιλεὺς **ἀκόμη** καὶ μὲ δλοὺς εἶν' ἴσα Ε. 206, 6· βλ. καὶ Μπ. 52 καὶ § 93, 2. **Ὁ Στέφανος** ἔχει **ἀθλιον** γραφίμον, καὶ **δταν ἀκόμη** δὲν εἶναι συγκινημένος Ἀμ. 35. **Τὶς**

δυνὸ ἄλλες μορφές τῆς διγλωσσίας θὰ τίς ἔχομε καὶ ἐμεῖς . . . καὶ ὅταν ἀκόμη θὰ ἔχη ἐπικρατήσῃ ἡ δημοτικὴ Τριαντ. 4. Μυστικὰ δὲν ἔχουν οἱ ἀντίθετοι, καὶ μάλιστα τέτοιες ἡμέρες Πα. 129. Αὐτὸ δὰ τὸ καταλαβαίναμε ὡς καὶ μεῖς, πὺν ἤμαστε παιδιὰ (=καὶ μεῖς ἀκόμα) Τρ. Δ. 20. Βλ. καὶ Πάσσ. Δίστ. 1124. Φωρ. 2, 276 (ὡς καὶ στὴ γῆς κλπ.).

Σημ. Μὲ τὸ ἐπιδοτικὸ καὶ πολλὰς φορὲς ἐνισχύεται ἀπλῶς ἡ ἐννοια μιᾶς ἀντωνυμίας (ἰδίως προσωπικῆς ἢ δεικτικῆς) ἢ ἐνὸς ἐπιθέτου ἢ ἐπιρρηματος: Τί φωνάζει; *Ξέρω καὶ γώ;* Τάχα τί μᾶς ἔκαμε καὶ αὐτός, πὺν φουσκώνει τόσο; Πα. 142. *Ἀχ! τί χρόνια καὶ κεῖνα!* Πα. 49. Τὸ γέρο Παλιόκαπα καὶ ποιός δὲν τὸν ἀκούει; Βλαχ. 8. *Μὰ καὶ τί νὰ ἰδῶ;* δὲ βλέπω καὶ τίποτα (= ἀπολύτως τίποτε) Ξεν. 230. *Δὲν εἴμαστε δὰ καὶ πολλοὶ* Πα. 75. *Μέρα καὶ σήμερα!* (=ἐλεεινὴ μέρα σήμερα). *Καλὴ νύχτα κι' ἀπόψε,* ἔ! Πα. 58. *Ἐμεῖς οἱ φτωχοὶ δὲ θέλουμε καὶ πολὺ,* γιανὰ κάνουμε κέφι (=πάρᾳ πολὺ) Πα. 19. *Δὲν πέρασαν καὶ πολλὰ χρόνια* (=τόσο πολλὰ) Βουτ. 4. *Τὸ ξέρω καὶ καλά!* εἶπε ὁ Ἀνάστος (=πολὺ καλὰ) Βλαχ. 81.

2) ἡ ἐνδοτικὴ ἢ παραχωρητικὴ (=ἔστω καὶ. Ἐνδοτικὸς καί). Ἡ σημασία αὐτῇ τοῦ καὶ εἶναι πολὺ συγγενὴς μὲ τὴν προηγούμενη, ἀπ' τὴν ὁποία καὶ προέρχεται: *Καλὸ κι' αὐτό. Φτάνουν καὶ τόσα. Καὶ* ἑκατὸ δραχμὲς νὰ σοῦ δώσῃ, καλὰ εἶναι. *Καὶ* νὰ γυρίσω τώρα στὸ νησί, πάλι δὲ θὰ ἡσυχάσω Λπ. 24.

Παραχωρητικὸς εἶναι ὁ καὶ ὡσαύτως σὲ φράσεις σὰν ἐτούτῃ: *Θὰ πάω κι' ἐγὼ στὸ θέατρο. Καὶ* δὲν πῶς; (=πήγαινε δὲν ὑπάρχει καμιά ἀντίρρηση).

Σημ. Ἐνδοτικὸ ἢ παραχωρητικὸ εἶναι κανονικὰ τὸ καὶ σὲ συνδέσεις τοῦ μὲ τὸ νὰ ἢ τὸ ἂν ἢ τὸ ἄς; (καὶ νὰ, καὶ ἂν ἢ κι' ἂν, καὶ ἄς ἢ κι' ἄς), ὅταν αὐτὰ μόνον τοὺς ἢ μὲ κάποια ἀναφορικὴ λέξι μπροστά τοὺς εἰσάγουν μιὰ πρότασι: *Καὶ* νὰ μοῦ τὸ χάριζαν, δὲ θὰ τὸ ἐπαινεα. *Κι' ἂν* ἐπῆγες, τί τὸ ὄρελος; *Θὰ* τὸ κάμω, *κι' ἄς* πᾶν στὰ χαμένα Πα. 138. *Νὰ* σοῦ δώσω *ὅτι καὶ* νὰ θέλεις Μβ. 432. *Κάθε* γυναῖκα, *ὅποια* *κι' ἂν* εἶναι, πρέπει νὰ ᾔχη τὴ φορεσιά της ἑτοιμὴ γιὰ τὴν ὥρα τοῦ θανάτου Ζ.Π. 62. *Ὅπου* καὶ νὰ βρίζεται, θυμᾶται ὅλα τὰ παλιὰ Ζ.Π. 73. Βλ. καὶ § 121, 2.

3) ἡ ἀντιθετικὴ ἢ ἐναντιωματικὴ (=ἀπ' τᾷλλο μέρος-καὶ ὅμως, ἀλλ' ὅμως, ἀλλά, μὲ, καὶ μολαταῦτα-ἐνῶ, μολονότι κ. τ. ὅ. Ἀντιθετικὸς ἢ ἐναντιωματικὸς καί): *Ἐσὺ κοιμᾷσαι ξέγνοιαστη, κι' ἐγὼ* κακοθυγᾶω Πάσσ. 558, 9. *Εἶμαι* φτωχὸς *καὶ* κείνη πλούσια

Μβ. 471. Στους χίλιους μέσα **και** χωρίς συντροφιά Πα. 49. Ξύπνιος **και** βλέπω όνειρα (=και όμως βλέπω) Ἀθάν. 31. Μοῦ ἔλεγε τὸ **ναί και** ποτε δὲν ἀποφάσιζε (=ἀλλὰ ποτέ) Ροδ. 80. Ποῦ εἶστε, παλληκάρια μου, λίγα **κι** ἀντρεωμένα (=λίγα, ἀλλὰ ἀντρεωμένα) Λ.Ε', 58. Ὁ Γριβόδημος θάνατο δὲν εἶδε **και** πεθαμένον εἶχε (=και όμως) Βν. 30. Πέθαινε **και** δὲν καταδεχότανε νὰ ζητήσῃ ἓνα ποτήρι νερό Ροδ. 8. Σκλάβο μου, γιὰ τραγούδησε, γιανὰ σὲ λευτερώσω. Πόσες φορὲς τραγούδησα **και** λευτεριά δὲν εἶδα Πάσσ. 448, 14. Ἡ Αὐγή, **κι** ἀπροικη, ὅπως εἶναι, **κι** ὀρφανή, δὲ στέργει νὰ γίνῃ γυναικα τοῦ Βάγγου (=μολονότι ἀπροικη) Κμπ. 348.

Μὲ τὴ σημασία του αὐτὴ τὸ **καί** εἰσάγει πολλές φορὲς ἔνστασι ἢ ἀντιλογία: Πὲς **και** τοῦ Πέτρου νὰ ῥθῃ μαζί σου. **Κι** ἂν δὲ θελήσῃ νὰ ῥθῃ; (=Μὰ ἂν δὲ θελήσῃ). **Και** φαντάζεσαι πὼς θὰ γίνῃ αὐτὸ πὸν λές; (=Ἀλλὰ φαντάζεσαι κλπ.). Βλ. Ε. 55, 6. 92, 13-4. 169, 13. 184, 3. (Βλ. καὶ § 219, 3).

4) ἡ διαζευκτικὴ (=ἦ. Διαζευκτικὸς καί): Ποιὸς εἶδε ψάρι σὶ βουνὸ **και** θάλασσα σπαρμένη; Ε. 72Β', 1. Στῆς Βουργαριᾶς τὸν κάμπο πέντε **και** δέκα δὲν περνοῦν Λ.Ε', 84' βλ. καὶ Ε. 70, 18. 72Α', 1 (σ' Ἀνατολή **και** Δύση). 78Β', 12.

5) ἡ μεταβατικὴ. (Μεταβατικὸς καί). Τὸ **καί** ἔτσι τίθεται στὴν ἀρχὴ μιᾶς περιόδου ἢ ἑνὸς κώλου μιᾶς περιόδου, ἀπλῶς γιανὰ μεταβῇ ὁ λόγος ἀπ' τὰ προηγούμενα στὰ ἐπόμενα: Τώρα μὲ τὴ σειρά ἄρχεψε νὰ παντρεύῃ τὰ παιδιὰ του. **Και** πάντρεψε πρώτα τὸ μεγάλο του γιὸ κλπ. Ἡθ. 10. Τί θὰ τοὺς κάμῃς; τὸν ρώτησα. **Και** κεῖνος μοῦ ἀπάντησε: Αὐριο τοὺς στέλνω στὴ Λάρισα Πα. 85. Ὁ βασιλιᾶς τὸ λοιπὸν ἐκαθότουνα σὶ παραθύρι **και** ἐκαμάρωνε τὴν ὁμορφή γυναικα (τοῦ ράφτη). **Και** ὁ ράφτης ἐζήλευε Μβ. 450' βλ. καὶ Ε. 24, 5. 29, 6. 49, 8. 50, 5 κ. ἄ.

Μεταβατικὸς εἶναι ὁ **καί** ἐπίσης σὲ συνδέσεις προτάσεων σὰν ἐποῦτες: Πηγαίνετε **κι** ἔφθασα Τρ. Δ. 98. Ἄσε νὰ ξημερώσῃ **και** πάω Μβ. 440. Ἄσε νὰ μεγαλώσω **κι** ἔρχεσαι **και** μὲ πιάνεις Μβ. 495. Αὐτὴ εἶναι ἡ Μίς Ἐλλιὸς **και** νὰ τὴν χαιρετίσης Τρ. 49.

6) ἡ συνδετικὴ. (Συνδετικὸς καί. § 219): Παίζουν **και** γελοῦν. Ὁ Ὀλυμπος **κι** ὁ Κίσαβος Ε. 23, 1.

Σημ. α'. Σὲ βραχυλογικὲς συνδέσεις σὰν ἐτούτη: *Κάθε κορφή καὶ φλάμπουρο, κάθε κλαδί καὶ κλέφτης* (Ε. 23, 9), τὸ καὶ σημαίνει συνύπαρξι προσώπων ἢ πραγμάτων. Βλ. καὶ Ε. 2, 4 καὶ πρβλ. καὶ Σικελ. 85: *"Οπου πλατάνια, καὶ νερά, κι' ὅπου νερά, μελίσσια*. Καὶ σὲ συνδέσεις σὰν ἐτούτη: *Κάθε σάχνυ καὶ κοιλὸ* (Πάσσ. 311, 19), τὸ καὶ σημαίνει *ισότητα* (=κάθε σάχνυ -κάνει σιτάρι- ἴσα μὲ ἓνα κοιλὸ). Βλ. καὶ Πάσσ. 312, 8.

Σημ. β'. Καὶ σὲ συνδυασμούς του μὲ ἄλλα διάφορα μόρια τὸ καὶ ἔχει μιὰ ἀπ' τὶς παραπάνω σημασίες του, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὴν ἀντιθετικὴ καὶ τὴν παραχωρητικὴ. Ἔτσι:

καὶ . . . ἀκόμη ἢ ἀκόμη καί. § 93, 2. § 148, 1, β'. § 252, Σημ.

καὶ ἄν· βλ. κι' ἄν. καὶ ἄς· βλ. κι' ἄς.

καὶ ἔπειτα. § 228. § 229, 3.

καὶ μάλιστα ἢ καὶ . . . μάλιστα: *Τὸν ἔβλαψε καὶ μάλιστα πολὺ* - ἢ καὶ πολὺ μάλιστα.

καὶ νὰ ἢ καὶ . . . νὰ (=κι' ἄν), παραχωρητικός, ὥστερ' ἀπὸ τὶς ἀναφορικὲς ἀντωνυμίες ὁποιος, ὅσος, ὅ,τι ἢ ἀπὸ ἀναφορικὰ ἐπιρρήματα ὅπου, ὅπως, ὅσο κλπ. § 121, 2. § 266, 2, ε'. § 253, 2.

καὶ νὰ - καὶ νὰ (=κι' ἄν - κι' ἄν, εἴτε - εἴτε) § 248.

καὶ ὅμως. § 230, 2.

καὶ ποὺ (=μολοντί, ἄν καί). § 253, 1.

καὶ ὡς τόσο (=καὶ ὅμως). § 228. § 229, 3.

ἀλλὰ καὶ ἢ μὰ καί. § 228. § 230, 1. § 231, 1.

μιὰ καὶ (αἰτιολογικῶς=ἀφοῦ) § 241, (χρονικῶς=ἄμα, μόλις) § 261, 2.

ὡς καὶ (ἐπιδοτικῶς=ἀκόμη καί). Βλ. ὡς

Γιὰ τὶς συνδέσεις τοῦ καὶ μὲ τὸ δέν, μή, ὅχι, οὔτε, μήτε βλ. στὰ ἀρνητικὰ μόρια.

Σημ. γ'. Βλ. καὶ § 223 (θέσις τοῦ καί).

ΝΑ') καίτοι. Μόριο (ἀρχαῖο, ἀπ' τὸ καὶ + τοῖ=καὶ βεβαίως), κανονικὰ ἐναντιωματικὸ (=ἄν καί, μολοντί). Βλ. § 228.

ΝΒ') κᾶν (κάνε ἢ κάνε μου, μᾶλλον διαλεκτικῶς). Μόριο ἀρχαῖο, ποὺ προήλθε ἀπ' τὴ συνεκφορά τοῦ ἐπιδοτικοῦ καὶ μὲ τὸ μόριο ἄν (καὶ ἄν - κᾶν). Χρησιμοποιεῖται:

1) ὡς ἐπίρρημα μὲ τὴ σημασία

α') τοῦ **τουλάχιστο**, κανονικὰ σὲ καταφατικὲς προτάσεις, ἀλλὰ καὶ σὲ ἀποφατικὲς ἢ ἐρωτηματικὲς: *Γιὰ νὰ ἰδῶ στὸ δαχτυλίδι, ἔχει κανένα γράμμα, καὶ νὰ καταλάβω κᾶν πῶς τὴν ἔλεγε αὐτὴ τὴ δόλια Π.Μ. 61. Τὸ Διάνο θέλω ζωντανὸ ἢ κᾶν ἀποθαμένο Πάσσ. 88, 8. Δὲ μπόρεσε νὰ μάθῃ κᾶν τὸ ἐπ' ὧμου Καρυωτ. Ἀνθολ. 155*

βλ. καὶ Κακρ. 12. "Ε! εἶσαι **κάνε** εὐχαριστημένη σὲ τοῦτο τὸ σπῆτι; Ξεν. 219· βλ. καὶ 218. Ζάκ. 42. Τρ. 182. Δὲ μοῦ **δίνεις** **κάνε** μου λιγυλάκι κόλλα; Μητσ. Α', 101. (Πρβλ. καὶ τοῦ Πτωχοπροδρόμου, Κμπ. 26; Κί' ἐμὲ νὰ μὴ μὲ δίδωσι **κἄν** θύννον νὰ χορτάσω!).

β') τοῦ **διόλου**, κανονικὰ σὲ προτάσεις ἀποφατικές ἢ προτάσεις εἰσαγόμενες μὲ τὸ **χωρὶς κἄν**, (ὅπου ὅμως ὑπολανθάνει πάλι καὶ ἡ σημασία τοῦ **τουλάχιστο**): Τὸ σπῆτι ἦτον πολὺ καθαρὸ, γιὰτὶ **δὲν** εἶχε **κἄν** κατοικηθῇ ἀκόμα Ἔρσ. 21. Τὸν πῆραν καὶ τὸν βγάλανε ἔξω μὲ τὴ βάρκα. Δὲ ρώτησε **κἄν** τί εἶναι Βεν. 162. Προσφέρει ὑπηρεσίες, ποὺ **δὲν** τίς ὑποπιέυεται **κἄν** ὁ πρακτικὸς νοῦς Χάρ. Κ. 20. Τὸ μεσημέρι δὲν ἔκατσε ἀντίκρυ μου, δὲ γύρισε **κἄν** νὰ μὲ κοιτάξῃ Τρ. Δ. 66· βλ. καὶ Ἀμ. 130. Χάρ. Μ. 15. "Ισως νὰ μὴ θυμᾶσαι **κἄν** ἐκεῖνα τὰ δυὸ μας γεύματα Τρ. 282. Χωρὶς ἄλλο οὔτε **κἄν** θὰ τὰ πρόσσεχε (=δὲ θὰ τὰ πρόσσεχε διόλου) Τριαντ. 52. Τὴν ἔβαλα ἀμέσως στὴν τσέπη μου τὴ σημειώσει, **χωρὶς** **κἄν** νὰ τὴν κοιτάξω Τρ. 188· βλ. καὶ 229 καὶ 253.

"Ετσι καὶ στὴ φράσι **οὔτε κἄν** (=διόλου ἀπολύτως): Κοιμήθηκες ἐσύ; Ἐγὼ **οὔτε** **κἄν**. Πρβλ. καὶ Π.Μ. 121: Τὸ τάπωσα καὶ **μηδὲ** **κἄν** ἔσταζε πιά (=καὶ διόλου δὲν ἔσταζε).

2) ὡς **σύνδεσμος** διαζευκτικὸς (μὲ χροιά ἀμφιβολίας) σὲ σειρὰ προτάσεων ἢ ἀπλῶν ἐννοιῶν· (**κἄν**-**κἄν**=ἢ-ἢ, εἴτε-εἴτε, ἴσως-ἴσως): Μοῦ εἶπε γιὰ τὸ Μανόλη· «**κἄν** εἶχε σκοτωθῇ στὸν πόλεμο, **κἄν** εἶχε αὐτοκτονήσει, **κἄν** κάποιος αὐτοκίνητο τὸν εἶχε κόψει» Τρ. 147. **Κἄν** ὁ βοριάς τὰ βάρεσε, **κἄν** ἡ νοτιά τὰ πῆρε Ε. 53Β', 1. **Κάνε** σὲ γάμο λείπουνε, **κάνε** σὲ πανηγύρι Πάσσ. 235, 14. Βλ. καὶ Φωρ. 1, 144. 2, 34. Α.Δ', 79 (ὅπου τὸ **κἄν** τέσσερεις φορές στὴ σειρά).

Σημ. Λέγεται πολλὰς φορές καὶ ἡ φράσις **κἄν** καὶ **κἄν**, σὰν ἐπιθετικὸς προσδιορισμὸς, μὲ τὴ σημασία τοῦ πολλοὶ καὶ διάφοροι: Ἐμένα μοῦ ἔχουνε ἐμπνεύσει θανμάσια ποιήματα **γυναικες** **κἄν** καὶ **κἄν**, **δασκάλες**, **μοδίστρες**, **μαμμές** κλπ. Τρ. 201.

ΝΓ') **κι' ἄν** (= καὶ ἄν. Βλ. καί). Ὡς μόριο παραχωρητικὸ ὕστερ' ἀπὸ ἀναφορικές ἀντωνυμίες ἢ ἐπιρρήματα (§ 121, 2. § 266, 2, ε'), σὲ ἐνδοτικές προτάσεις, § 252. § 253, 2· **κι' ἄν**-**κι' ἄν** (=εἴτε-εἴτε) σὲ ὑποθετικές προτάσεις συνδεόμενες διαζευκτικῶς.

§ 196, 2. § 248. (=ἄν-ῆ) σὲ πλάγιες διμελεῖς ἐρωτήσεις.
§ 270, 1, Σημ.

ΝΔ') **κι' ἄς** (= καὶ ἄς. Βλ. καί). Ὡς μόριο παραχωρητικό, (μὲ ὑποτακτική) § 198, 2. (Μὲ ὀριστική παρατατικού, ὕστερ' ἀπὸ εὐχετική πρότασι· **ἄς-κι' ἄς**) § 190, 2, β'. Εἰσαγωγικὸ ἐνδοτικῶν προτάσεων, μὲ ὁποιοδήποτε χρόνο τῆς ὀριστικῆς (ἐκτός ἀπὸ μέλλοντα) § 253, 1.

Σημ. Προήλθε ἀπ' τὴν παρατακτικὴ σύνδεσι (§ 215, 2), ἀπὸ συνεκφορά τοῦ καὶ μὲ τὸ ἄς σὲ σύνδεσι δυὸ προτάσεων μὲ τὸ καί, ποὺ ἡ δευτέρῃ τους συνέβαινε νὰ εἰσάγεται μὲ τὸ παραχωρητικὸ ἄς: *Μακρονὰ ἀπὸ τέτοιον ἄνθρωπο, κι' ἄς τὸν λέη ὁ κόσμος καὶ Θεὸ Τρ. Δ. 85. Θὰ τὸ κάμω τὸ καλὸ, κι' ἄς πάη στὰ χαμένα Πα. 138. Παπούτσι ἀπὸ τὸν τόπο μου, κι' ἄς εἶν' καὶ μπαλωμένο λ. λ.*

ΝΕ') **κιόλας, κιόλας**. ('Αρχικὸς τύπος εἶναι **κιόλα**. Βλ. τὴ Σημ. στὸ τέλος. Τὸ **κιόλας** ἔγινε ἀπ' τὸ **κιόλα** μὲ τὴν προσκόλλησι ἐνὸς τελικοῦ **ς**, κατὰ τὸ ἀμέσως, νωρὶς κ. τ. ὅ. Πρβλ. καὶ **τότε-τότες**).

Συνηθέστατο μόριο ἐπιρρηματικὸ

1) κυρίως **χρονικὸ**, μὲ διάφορες σημασίες, καὶ

α') μὲ τὴν σημασίαν τοῦ **ἀπὸ τώρα, τόσο νωρὶς**, ἥτοι γιανὰ δηλωθῇ ὅτι κάτι ἔγινε ἢ γίνεται ἢ θὰ γίνη **πολὺ νωρίτερα** καὶ **πολὺ γρηγορότερα** ἀπὸ ὅ,τι περίμενε κανεὶς: *Εὐπνήσε κιόλας τὸ παιδί (δηλαδὴ πολὺ πρὶν ἀπ' τὴ συνηθισμένη του ὥρα). Μπά! κοιμήθηκε κιόλα;* Ξεν. 213. *Τί; τί; νὰ φύγης κιόλα!* ἀκόμα δὲν σὲ εἶδαμε (=ἀπὸ τώρα-τόσο γρηγορὰ) Τρ. 161. *Νάτην κιόλα ἡ βάρκα!* Ἑρσ. 128. *Ἐξὶ μῆνες ἔχουν περάσει κιόλας* Λιλ. 25. *Πῆγαν τριάντα χρόνια κιόλα!* Τέλλ. 33.

β') μὲ τὴν σημασίαν τοῦ **ἀμέσως, στὴ στιγμή**: *Πειρολέεσο, δικό σου τὸ μπαϊράκι, φωνάζει ὁ Καπετᾶνος. Μὲ τὸ λόγο ἰάξαρε κιόλας* Πα. 103. Πρβλ. Παπαν. 14: *Νὰ γίνη αὐτὴ τὴ στιγμή κιόλας νόμος γιὰ ὅλους.*

Ἔτσι καὶ μὲ τὰ ἐπιρρήματα **τώρα, σήμερα, αὔριο** κλπ. μπροστά του μὲ τὴν ἔννοια τῆς φράσεως **χωρὶς καμιά ἀναβολή**: *Ἡ μοῦ γράφεις, λέει, τὸ σπῖτι στὸ νομά μου τώρα κιόλα, ἢ θὰ*

βγῶ στὸν κόσμον νὰ φωνάξω πὼς κλπ. Τρ. 153· περβλ. καὶ 272: "Ελα, ἔλα **κιάλα** νὰ παραλάβῃς ἀπὸ τώρα (τὸ ταμεῖο). Ξεν. 225: Θὰ ἰδῇς! (Θὰ τῆς τὸ στείλω) **ἀπόψε κιάλας!**

γ') σπάνια, μὲ τὴ σημασίᾳ τοῦ **πιά**, (ἤδη): Καλὰ ποὺ τὸ βαπτίσαμε **κιάλας** Ππδ. Φόν. 97. Τῶνομά της εἶναι **κιάλας** σθησμένο ἀπὸ τὴ θύμηση τοῦ κόσμου Κόντογλ. 83. "Όταν θὰ ξυπνήσουν, τὸ ποντὶ θὰ βρῖσκεται **κιάλας** στὸ Λυκαθητὸ Βεν. 121.

2) **ἐπιδοτικὸ προσθετικὸ**, μὲ τὴ σημασίᾳ

α') τοῦ **μάλιστα**: Τρῶνε τὸ γάλα μας, παίρνουν τὸ μαλλί μας, ἔπειτα πίσω πίσω μᾶς σφάζουν **κιάλα** καὶ μᾶς τρῶνε Π.Μ. 20. (Αὐτοί) ἦτανε δράκοι κι' ἀδέρφια **κιάλα** Π.Μ. 106. Καὶ ἅμα εἶναι **κιάλα** για-τρὸς, νὰ τό 'χης βέβαιον πὼς εἶναι ἀγύρτης Τρ. Δ. 85. Σὰν ἀγριεμένοι μοῦ φαίνεστε. "Ακουσα κι' ἐμεγαλοφωνάζατε **κιάλας** Κονδ. 65. Τὸ τρα-γούδι ἀρέσει στὸν κόσμον. "Ο Ἑρταλιώτης **κιάλας** εἶναι ἐνθουσιασμένος μαζί του "Αποστολ. 21. Πολλοὶ γράφουνε ἀπόψε γράμματα αἰώνιον ἀποχωρισμοῦ. Πολλοὶ **κιάλας** παραδῶσανε ἓνα σωρὸ οἰκογενειακὰ κει-μήλια στὸ ταμεῖο τῆς Μεραρχίας γιὰ φύλαξη Μυρ. 341.

β') τοῦ **προσέτι**: Τὸν τυλίγει μέσ' στὸ πάπλωμα καὶ τὸν βάζει στὸ σεπτύκι. Σφουγγάρισε **κιάλα**, νὰ μὴ μυρίζῃ ἀνθρωπίλας τὸ σπῖτι Π.Μ. 90. "Αλλὰ νὰ μ' ἀφήσετε **κιάλας** νὰ φάω ἐδῶ μέσα Θεοτόκ. 31· βλ. καὶ 5 (συχὰ **κιάλας**). "Αντὶς καλύτερα, χειρότερα. "Εμπνυωσε **κιάλα** τὸ ἓνα δάχτυλον γύρω στὸ νύχι "Ερσ. 214. "Απὸ δαυτὰ βγάνω **κιάλας** καὶ μαγειρεύουνε Μβ. 462. Νάποχαιρετίσης **κιάλας** Τρ. 111. "Εγὼ τουρκεῦω **κιάλας** γιὰ τὸ χατήρι σου "Εφταλ. 44.

"Ετσι καὶ μὲ τὴν ἔννοια τοῦ **ἄλλωστε**, (κοντὰ στ' ἄλλα): Καὶ ἐπειδὴ, ὅπως ξέρεις, εὐκόλῃ πιστεύομε ἐκεῖνον ποὺ μᾶς ἀρέσει-παιδὶ **κιάλα** ἤμουννα-ἄρχισα νὰ μετανοιῶνω γιὰ τὸν τρόπο μου Τρ. Δ. 66. Κι' ὥς ποὺ νὰ ἔρθουν οἱ ὁδηγίες . . . ἂν ἔρθουν **κιάλας!** τὸ παιδί τί θὰ γίνη; "Ερσ. 37.

Σημ. Τὸ **κιάλας** αὐτὸ χρησιμοποιεῖται καὶ σὲ ἐπιδοτικὰς συνδέ-σεις προτάσεων, στὸ δεύτερον μέρος, μὲ τὴ σημασίᾳ τοῦ **ἀλλὰ καί**: "Ο ἐρμηνευτὴς δὲν ἀνάλει **μόνον**, συνθέτει **κιάλας** δὲν πιστοποιεῖ **μόνον**, ἐξηγεῖ **κιάλας** (=ἀλλὰ καὶ συνθέτει κλπ.) Κακρ. 33. (Βλ. § 231, 1).

γ') τοῦ **ἐξάλλου**, τοῦ (ἀντιθετικοῦ) **πάλι**: Καὶ πὼς νὰ πᾶμε (στὸ παλάτι) στὴν κατάντια μας; ἔλεγε ὁ ψαρᾶς. "Αλλὰ τί νὰ κάμῃ

κιάλας ὁ κακομοίρης, ποὺ ἦρθε ἀπὸ τὸ παλάτι σιρατιώτης ἐπίτηδες! Μβ. 430. Βλ. καὶ Πα. 75 (Μὰ θὰ πῆς, ποιὸς τὸ ξέρει **κιάλα**). Θεοτόκ. 4 (μὰ ἦταν **κιάλας**).

Ἔτσι (σὲ δημοτικὰ τραγούδια) καὶ σὲ συνδυασμὸ μὲ τὸ ἀντιθετικὸ **μόνο**: *Κάμε ἰσάφι στήν Τουρκιά· κόψε, μόν' ἄφρε κιάλας* (ἀλλὰ καὶ ἄφρε) Πάσ. 233, 35. Φωρ. 2, 60.

3) **βεβαιωτικό**, μὲ τὴ σημασία τοῦ **ὄντως**, **πράγματι**, **ἀκριβῶς**. Ἔτσι κανονικὰ (σὲ ἐλλιπεῖς συνήθως ἀναφορικές προτάσεις) κατόπιν ἀπ' τὸ **ὅπως**: *Ἐπειτα τοὺν (=τοὺς) εἶπε· Ἐγὼ θὰ πέσω, νὰ κοιμηθῶ. Ὅπως κιάλας* ἔπρεσε σιὸ κρεβάτι *τη (=της)* Μβ. 489· βλ. καὶ 498. *Ἐσκεφτήκανε κι' εἶπαν νὰ καλέση τὸ βασιλόπουλο τὸ ράφτη. Ὅπως κιάλας ἐγίνηκε.* Ἐκάλεσε τὸ ράφτη κλπ. 451· βλ. καὶ 418, 440 κ. ἄ. *Γιὰ τοῦτο κιάλας (=ἀκριβῶς)* Θεοτόκ. 4.

Σημ. Ἀρχικὴ σημασία τοῦ **κιάλα** εἶναι ἡ ἐπιδοτικὴ προσθετικὴ. (Πρβλ. καί). Ἀλλ' ἀπὸ φράσεις σὰν ἐτοῦτες: *Τὰ ἔφαγε (τὰ σῦκα) κι' ὅλα (=καὶ ὅλα-καὶ μάλιστα ὅλα)· Τὰ κλάδεψε (τὰ δέντρα) κι' ὅλα* κ. ἄ. ὁ. εὐκολο ἦταν νὰ πάρῃ κατόπιν ἢ φράσις **κι' ὅλα**, (**κιάλα**) σημασία χρονικὴ, παρόμοια μὲ τὴ σημασία τοῦ μορίου **πιά**, (**πλέον**, **ἤδη**), ἀπ' τὸ ὁποῖον ὁμως διαφέρει (βλ. παραπάνω, 1, α' καὶ β'), καὶ μὲ τὸ ὁποῖον σπάνια συμπίπτει.

Τὸ **κιάλα(ς)** ποτὲ δὲν τίθεται στὴν ἀρχὴ τῆς προτάσεως, ἀλλὰ πάντοτε κατόπιν ἀπ' τὸ ρῆμα τῆς ἢ (σπανιότερα) κατόπιν ἀπὸ καμιά ἄλλη λέξι τῆς, (ὅπως μπορεῖ νὰ ἴδῃ κανεὶς στὰ παραπάνω παραδείγματα). Τὸ νὰ προτάσσεται δὲν εἶναι σύμφωνο μὲ τὴ σύνταξι τοῦ στη γνήσια δημοτικὴ. (Πρβλ. π.χ. Δημαρ. 25: *Κιάλας ὁμως κάτω ἀπὸ τόσες ποι-κίλες συναισθηματικὲς καταστάσεις* κλπ. Ὅμοίως Ἠλ. 22: *Κιάλας ἀκούω τρα-χειὰ φωνή*).

ΝΣΤ' λοιπόν, (κάποτε καὶ μὲ τὸ ἄρθρο τὸ μπροστά του **τὸ λοιπόν**, μᾶλλον διαλεκτικῶς, ἢ εἰρωνικῶς. Ἀρχικὴ του σημασία: **τὸ ὑπολειπόμενον**, **ἐκείνο ποὺ ὑπολείπεται**).

Σύνδεσμος συμπερασματικὸς πολύχρηστος. § 235, 1. Χρησιμοποιεῖται προσέτι

1) ἀπλῶς γιὰ νὰ μεταβαίνη ὁ λόγος ἀπ' τὰ προηγούμενα στὰ ἐπόμενα (πρβλ. καί): *Ἀπὸ τὸ πρῶν ὡς ἄλλος Ροβινσὼν ἄρχισα νὰ φροντίζω νὰ ἐξασφαλίσω ἡσυχωτέραν νύκτα. Κατῶρθωσα λοι-πὸν νὰ ἐτοιμάσω ἐν ἀχύρινον στρῶμα* κλπ. Ἀμ. 20. *Μιὰ φορὰ κι' ἔγαν*

καιρὸ ἦταν ἕνας βασιλιάς καὶ μιὰ βασίλισσα καὶ εἶχανε μιὰ δούλα. **Τὸ λοιπὸν** ἡ βασίλισσα δὲν ἔκανε παιδιὰ κλπ. Μβ. 444· βλ. καὶ 445, 450 κ.λ.

2) γιανὰ γίνεται συγκεφαλαίωσις τῶν προηγουμένων, ἡ γιανὰ ξανασυνεχίζεται ὁ λόγος, ποὺ τυχαίνει νὰ διακόπτεται μὲ τὸ νὰ παρεμβάλλωνται στὸ μεταξὺ ἄλλα, ποὺ δὲν ἔχουν ἄμεση σχέσι μὲ κεῖνα, ποὺ διηγεῖται κανεῖς: Πάει **λοιπὸν** αὐτὸς καὶ ὁ Ὁρφανίδης, ὁ καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν-αἱ! ψυχὴ μου! ἀνθρωπος ἀλήθεια! τζιμάλι καρδιά· οὔτε εἶδα οὔτε θὰ ἰδῶ τέτοια ἄγια ψυχὴ· καλῶρα του, ὅπου κι' ἂν εἶναι, πᾶνε **λοιπὸν** αὐτοὶ καὶ βροσκοῦν τὸ μπάριμπα μου Τρ. Δ. 45· βλ. καὶ Ἀμ. 13: Δὲν ἀνοιξα **λοιπὸν** τὰ βλέφαρα κλπ.

3) γιανὰ εἰσάγεται κάποια προτροπὴ ἢ παρακίνησις ἢ ἐρώτησις: Ἄν εἶχα τὴν παραμικρὰν ἀμφιβολίαν, δὲν θὰ σοῦ τὸ ἔλεγα· **λοιπὸν ἄκουσε** Μπ. 19. Σὰν ἀρνὶ ἢ τραγὶ μοιάζει. **Δὺς' το λοιπὸν** (τὸ σακκί), νὰ ἰδοῦμε Ἔρσ. 3. **Δοιπόν, Παῦλε, νὰ κατεβαίνουμε**, εἶπε ὁ ἔφορος, καὶ σηκώθηκε Ἔρσ. 128. Ὅταν ἔμεινε μόνος μὲ τὸν ἔφορο ὁ Παῦλος, τοῦ εἶπε **Δοιπόν**, κύριε Καλλιάδῃ, **πᾶμε ἐμεῖς**; Ἔρσ. 81.

NZ') μᾶ. Μόριο ὁμοτικὸ (ἀρχαῖο): **Μὰ** τὸ Θεό! Βλ. § 55, 6.

NH') μᾶ. (Ἀπ' τὸ ἰταλικὸ ma, ποὺ προήλθε ἀπ' τὸ λατινικὸ magis=μᾶλλον). Σύνδεσμος ἀντιθετικὸς συνηθέστατος, ἰσοδύναμος μὲ τὸ ἄλλά. (Βλ. στὰ προηγούμενα, Γ').: Ἔχω φτερά, **μὰ** δὲν πετῶ Ἀθάν. 47. Θέλει νὰ τὴ σκοτώσῃ, **μὰ** δὲν ἔχει ὅπλο Κμπ. 342. Βλ. § 230, 1.

Σὲ λαϊκὰ τραγούδια χρησιμοποιεῖται καὶ ἰδιορρύθμως, ἥτοι

1) ὡς μεταβατικὸς σύνδεσμος, ἰσοδύναμος μὲ τὸ μεταβατικὸ καί: Ὁ Νάνος πάει στὴ Βουργαριά, νὰ μάση παλληκάρια. **Μὰ** τὰ ῥυμσε, τὰ σῦναξε, τὰ ῥυμσε πεντακόσια. **Μὰ** κάτσε καὶ τὰρμήνεψε κλπ. Λ.Ε', 150· βλ. καὶ 166 καὶ Ε. 219, 11. Περβλ. § 230, 1, ε'.

2) ἐντελῶς στὴν ἀρχὴ τοῦ λόγου, ἥτοι χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ τίποτε προηγούμενο, πρὸς τὸ ὁποῖον νὰ γίνεται μ' αὐτὸ ἡ ἀντίθεσις: **Μὰ** τοῦ λεβέντη τῶνομα τὸ πῆρε τὸ ποτάμι· τὸ πῆρε καὶ τὸ ξέσυρε στοῦ Μάη τὸ περιβόλι Θ.Μ. 32, 1. Ἡ ἀντίθεσις ἔτσι γίνεται πρὸς κάποια ἐνδόμυχη σκέψις ἐκείνου ποὺ μιλεῖ, ἢ ὁποία δὲν ἐκφράζεται: (=Θέλετε ἢ ρωτᾶτε νὰ μάθετε τοῦ νεκροῦ τούτου

λεβέντη τῶνομα; **Μ**ὰ τοῦ λεβέντη τῶνομα τὸ πῆρε κλπ. Πρβλ. τὴ συνήθη ἐρώτησι: *Ποιὸς πέθανε; πῶς τὸν λένε;*) Πρβλ. ἄμ (Ε') καὶ ἔμ (ΛΔ').

Ἔτσι ἐντελῶς στὴν ἀρχὴ παίρνει τὸ **μὰ** καὶ τὴ σημασία τοῦ **μολονότι**: *Μὰ ἐγὼ τὸν ἥλιο ἀνάμωσα, ποτὲ μὴν τραγουδήσω, καὶ τώρα γιὰ τοὺς φίλους μου θὰ βγάλω ἓνα τραγούδι (= μολονότι ἐγὼ ὤμωσα . . . ἐντούτοις τώρα θὰ βγάλω)* Ε. 225, 1.

Συνδυάζεται καὶ μὲ τὸ **πάλι** καὶ τὸ **πού**. Ἔτσι: **μὰ πάλι** = ἀλλὰ πάλι, ἀλλ' ὅμως **μὰ πού**, βλ. **ἀλλὰ πού**.

ΝΘ') **μαθέ, μαθές**. (Πρβλ. τότε, τότες-ποτέ, ποτές κ. ἄ. τ. Προήλθε ἀπ' τὸ **μάθε**, τύπο τῆς προστακτικῆς τοῦ ἀορίστου **ἔμαθα**). Εὐχρηστο στὴ λαϊκότερη καὶ ἀφελέστερη μάλλον γλῶσσα. Χρησιμοποιεῖται

1) ὡς **ἐπίρρημα**, μὲ τὴ σημασία

α') τοῦ **δηλαδῆ**, σὲ ἐπεξηγήσει: *Νύσταξε ὁ μαντολόης κι' εἶπε: Ἦρθε ὁ πρῶτος (ὁ ὕπνος **μαθῆ**) . . . ἦρθε καὶ τῆς στραβῆς ὁ γιὸς (ὁ τρίτος ὕπνος **μαθῆ**)* Π.Μ. 135. *Δὲ μοῦ λές, ἀστεφάνωτη τὴν ἔχει ὁ δάσκαλος; Τί θὰ πῇ ἀστεφάνωτη; ἀγαπητικιά **μαθές**;* Ἐρσ. 67. *Ἐκεῖ ποὺ φάσκωνε ἡ γιαγιά σου τὸ **μωρό**, τὴ μάinna σου **μαθές**, βλέπει στὴν αὐλὴ ἓναν Τοῦρκο Βλαχ. 58· βλ. καὶ Τρ. 120 (θέλω νὰ πῶ **μαθές**). Τρ. 196 (ἐκεῖνη **μαθές** ἡ δουλίτσα τῆς κυρὰ-Δόλας).*

β') τοῦ **βέβαια**, **ἀλήθεια** (σὲ ἐρωτηματικὲς προπάντων προτάσεις): *Καὶ πῶς δὲν ἦρθε; Πῶς δὲν ἦρθε **μαθές**;* Ππδ. Β', 22. *Δὲ μ(οῦ) λές, παππαδιά, γιατί λένε «Κύρι' ἐλέησον, παππαδιά, πέντε μῆνες δυὸ παιδιά;» Γιατί τὸ λένε **μαθές**;* Ππδ. Β', 93. *Ἄ! γιατὸ γελᾶτε ἔτσι! Ἀμ πῶς νὰ μὴ γελᾶτε **μαθῆ**, ἀφοῦ μοῦ κονβαλήσατε ἐδῶ μέσα τὴ χαρὰ ἀτόφια* Τρ. 257.

Ἔτσι καὶ μὲ εἰρωνικὴ χροιά τοῦ λόγου (μαθέ=δὰ): *Ὅριστε ἀπάνω, κύριε Ἀγγελεῖ . . . Γαμπρὸς ἐμπῆκε **μαθῆ** στὴν αὐλὴ καὶ νὰ μὴν τὸν πάρουν μυρουδιά!* Τρ. 155.

γ') τοῦ **τάχα**, τοῦ **δηθεν**: *Καὶ ποῦ πᾶνε, κυρὰ Θεώνη; Μὰ κι' αὐτό, ἀφέντη μου, καμώνεσαι πῶς δὲν τὸ ξέρεις **μαθές**;* Τρ. 121.

δ') τοῦ **θαρρεῖς**, **νομίζεις**, σὲ ἐρωτηματικὲς ἰδίως προτάσεις: *Τί κάθεσαι τώρα καὶ δὲ φεύγεις, σταυρουμάinna; τ(ι) εἶν' ἐδῶ; πανηγύρι **μαθές**;* Βλαχ. 23. *Ἄμα τὸν βλέπω ἐκεῖνον, σὰν ψάρι **μαθές** λαχαρωῶ* Λιλ. 18.

Ἄλλὰ σὲ τέτοιες προτάσεις παίρνει καὶ τὴν ἔννοια τοῦ (ἐρωτηματικοῦ) **τάχα** ἢ τοῦ **δᾶ**: *Κι' ἐγὼ τί φταίω; Δὲν ἤμουν καλὰ μαθέ*; Βεν. 157· βλ. καὶ 93.

Σημ. Ὅπως βλέπει κανεὶς σὲ ὅλα τὰ παραπάνω παραδείγματα, ὅταν τὸ **μαθ(ε)ς** χρησιμοποιηταὶ ὡς ἐπίρρημα, δὲν τίθεται στὴν ἀρχὴ τῆς φράσεως, ἀλλὰ πάντοτε ἐπιτάσσεται.

2) σπάνια, ὡς **σύνδεσμος** ἀντιθετικός, εἰσαγωγικός κάποιας παρατηρήσεως ἢ ἐνστάσεως· (**μαθέ**=*ἀλλά, μά*): *Μὲ ξύπνησε ἡ φωνὴ τῆς Ἀννούλας. Ἐδῶ μαθές* εἶσαι τόσην ὥρα καὶ δὲ μιλάς; (= *Μὰ ἐδῶ εἶσαι κλπ.*) Ἑφταλ. 42. Ἐπίασεν ὁ καημένος ὁ ἄνθρωπος, κλαιγότανε· *Μαθὲ* τί ἔναι τοῦτο ποὺ θὰ κάνης; Ἐγὼ σ' ἔσωσα καὶ σὺ νὰ μὲ πνίξης; Π.Μ. 19. Κλαίει ὁ κύρης κι' ἡ μάνα του· *Μα-θές*, παιδάκι μου, ἀκόμα δὲ σὲ εἶδαμε, νὰ σὲ χάσωμε; Π.Μ. 83.

Ἡ σημασία του αὐτὴ προήλθε ἀπ' τὴ σημασία τῆ βεβαιωτικῆς (1, β'). Πρβλ. Τρ. 8: *Γράφω τιμωρία, εἶπε ἡ μικρή. Μ' ἔβαλε ἡ δασκάλα μου, ἡ στρίγλα*· τί περιμένεις *μαθὲ* ἀπὸ γεροντοκόρη (= *τί περιμένεις βέβαια-ἀλλὰ τί περιμένεις*).

Ξ') **μακάρι**. Μόριο εὐχետικό. (Προήλθε ἀπ' τὸ οὐδέτερο ἐπίθετο **μακάρι-ον**=*καλότυχον*). Χρησιμοποιεῖται

1) ὅπως ἀκριβῶς τὰ ταυτόσημά του εὐχետικά μόρια **ἄμποτε** καὶ **εἶθε**: *Μακάρι νὰ (ἦ)ταν ἔτσι!* (= *εἶθε νὰ ἦταν*) Τρ. 152. *Μακάρι νὰ τ'όκαιαν* (τὸ δάσος) Ροδ. 7. Βλ. § 199, 3 καὶ § 190, 2, β'.

2) ὡς ἐπιτατικό τῆς ἐννοίας τοῦ **καὶ** (ὅπως τὸ **ἀκόμα**) σὲ ἐνδοτικές προτάσεις· § 252, Σημ. καὶ § 253, 2, β'. Ἀλλὰ καὶ ὡς ἐπιτατικό μιᾶς ἀπλῆς ἐννοίας: *Εἶναι ἀδύνατο νὰ μὴν ἔρθῃ ὁ Θεός, νὰ ἴδῃ, μακάρι καὶ γιὰ μιὰ στιγμὴ, τὸ Μπέμπη* (= *ἔστω καὶ γιὰ μιὰ στιγμὴ*) Τρ. 284.

ΞΑ') **μάλιστα**. Ἐπίρρημα ἀρχαῖο (= *προπάντων, περισσότερο* ἀπ' ὅλα κ. τ. τ.). Χρησιμοποιεῖται

1) ὡς **ἐπίρρημα** α') μὲ τὴν ἀρχικὴ του σημασία: *Μυστικά δὲν ἔχουν οἱ ἀντίθετοι καὶ μάλιστα τέτοιες ἡμέρες* (= *καὶ προπάντων*) Πα 129. (Πρβλ. καί). β') μὲ τὴ σημασία τοῦ **ναί, βέβαια**, σὲ καταφατικές ἀπαντήσεις πρὸς ἐρωτήσεις ὁλικῆς ἀγνοίας: *Ἐσὺ*

τὸ εἶπεσ αὐτό; **Μάλιστα**. Βλ. § 203, 1. γ') με τήσημασία τοῦ ἐπὶ πλέον, προσέτι, κιόλας: *Κὶ ἄξαφνα ἔγινε ἥσυχος, εὐθυμος μάλιστα* Τρ. 240.

2) ὡς σύνδεσμος ἀντιθετικός (=ἀπεναντίας). Βλ. § 228. § 229, 3. § 231, 3.

ΞΒ') **μεταξύ**. Ἐπίρρημα (ἀρχαῖο=ἀνάμεσα). Ἔτσι με σημασία τοπική, κυριολεκτικῶς (π.χ. *μεταξὺ τῶν δύο σπιτιῶν*) καὶ μεταφορικῶς (π.χ. *μεταξὺ φίλων* Ροδ. 60), ἢ με σημασία χρονική: *Τὸ διάστημα μεταξὺ δύο πολέμων* Παναγ. 25. Ἔτσι καὶ στίς συνήθεις φράσεις **ἐν τῷ μεταξύ** ἢ **στο μεταξύ** (ἐνν. χρονικὸ διάστημα).

Συχνὰ χρησιμοποιεῖται με τίς προσωπικὲς ἀντωνυμίες **μας, σας, τους** (ἢ **των**) κατόπιν τοῦ ὡς ἀλληλοπαθῆς ἀντωνυμία: *Τότε ἀποφασίστηκε μεταξύ των ὁ χωρισμὸς* Ζ.Π. 11. Βλ. § 96, 2. § 163.

Σημ. Σὲ ἀλληλοπάθεια χρησιμοποιοῦνται σπανιότερα καὶ τὰ σύνθετα **ἀναμεταξὺ** καὶ **συναμεταξὺ**: *Οἱ παραλλαγὲς διαφέρουν ἀναμεταξὺ τους κατὰ τὴ γλῶσσα* Κμπ. 14' βλ. καὶ 17 καὶ 316. *Πιάνονται συναμεταξὺ τους* Ἐρσ. 310.

ΞΓ') **μή**, (**μήν**, με τελικὸ ν κατὰ τὸ ἀντίστοιχο **δέν**, ἐμπρὸς ἀπὸ λέξεις ποὺ ἀρχίζουν ἀπὸ φωνῆεν ἢ ἀπὸ κ ἢ π ἢ τ). Μόριο ἀποφατικὸ (ἀρχαῖο).

1) Καθαρῶς **ἀπαγορευτικὸ** ἢ **ἀποτρεπτικὸ**. Κανονικὰ με ὑποτακτική, εἴτε ἔτσι ἀπλὸ (§ 192, 2) εἴτε συχνότερα με τὸ ἄς ἢ τὸ νὰ μπροστά του (§ 193, 2, γ'. Βλ. καὶ § 198, 1 καὶ § 199, 2): *Μὴ μ' ἐρωτᾷς τὸ ἀνέκφραστον μυστήριον τοῦ θανάτου* **μήν** *ἐρευνᾷς* Κάλβ. 52. Ἀλλὰ ὡς ἀποτρεπτικὸ, με τὸ ἄς μπροστά του, συντάσσεται τὸ **μή** καὶ με ὀριστικὴ παρατατικὸ ἢ ὑπερσεντελικὸ, ὅταν ἡ ἀποτροπὴ ἀναφέρεται στοῦ παρελθόν (§ 190, 2, α').

Ἀπαγορευτικὸ εἶναι τὸ **μή** καὶ στίς διάφορες ἀποφατικὲς ἢ ἐπιδοτικὲς συμπλοκές, στίς ὁποῖες χρησιμοποιεῖται εἴτε μόνο του ἢ συνηθέστερα με ἄλλα μόρια, ὅπως: **καὶ μή** ἢ **καὶ νὰ μή**, § 225. **δέν-(νὰ) μή**, **(νὰ) μή-(νὰ) μή**, § 227, 1. **δέν-καὶ (νὰ) μή**, **(νὰ) μή-καὶ δέν**, **(νὰ) μή-καὶ (νὰ) μή**, § 227, 1. **μή-καὶ ἢ νὰ μή-καί**, § 226. **(νὰ) μή-μήτε**, § 227, 2. **μή-μή... μή** (=μή-μήτε... μήτε), § 227, 3. Σημ. β'. **ὄχι μόνον νὰ μή-ἀλλὰ** (ἢ **μὰ**) **καὶ νὰ ἢ ἀλλὰ μάλιστα νὰ**, § 231, 3, β'. **ὄχι μόνον νὰ**

μη-άλλ' οὔτε καὶ νά, § 231, 2, β'. ὅχι ποῦ-(μὰ) καὶ νά μή, § 231, 3, β', Σημ.

Ἀπαγορευτικό εἶναι καὶ τὸ **μη** ποῦ χρησιμοποιεῖται α') ὡς **ἀπευχετικό**, ἀπλὸ πάλι ἢ μὲ τὸ **νά** μπροστά του (μη ἢ **νά** μη=εἴθε νά μή) § 199, 3 καὶ § 190, 2, β'.

Ἔτσι καὶ στὴ φράσι **μη χειρότερα** (=εἴθε νά μὴν ἴσοῦμε χειρότερα πράγματα) Ἀμ. 16 καὶ Ροδ. 6.

β') ὡς **τελικό** (ἀποφατικό· **μη**=για νά μή, νά μή § 254): Ἔλα σβῆσε τὸ κερί, **μὴν** τὸ λειώνη ἄδικα ὁ ἀέρας (=για νά μή τὸ λειώνη) Ἑρσ. 138.

2) Ἀπλὸ ἀποφατικό, ἥτοι ἀντίστοιχο

α') πρὸς τὸ **δέν**. Τέτοιο εἶναι τὸ **μη**, (μολονότι ἀρχῆθεν ἀπαγορευτικό κι' ἐδῶ), στίς ἀποφατικές ὑποθετικές προτάσεις, ποῦ εἰσάγονται μὲ τὸ **νά** (§ 244 καὶ § 247, 2: **Νά** **μὴν** πάω, θὰ τοῦ κακοφανῇ= **ἂν** **δέν** πάω κλπ.), καθὼς καὶ ὅταν συνάπτεται μὲ μετοχὴ σέ-οντας (§ 209 κ. ἐ.). Συχνὴ εἶναι ἡ στερεότυπη φράσις **θέλοντας καὶ μη** (=θέλοντας καὶ **μη** **θέλοντας**=θέλω, δὲ θέλω=εἴτε θέλω, εἴτε δὲ θέλω) Μυρ. 17.

β') πρὸς τὸ στερητικό **ἄ** (ἢ τὸ **ὅχι**). Ἔτσι σὲ συντάξεις του μὲ ἐπιθετα καὶ μετοχές ἐπιθετικές (§ 211), ἢ μὲ οὐσιαστικά, συνήθως σύναρθρα: **Ὁ** **μη** εἰλικρινής (=ὁ ἀνειλικρινής). **Ὁ** **μη** συνηθισμένος στοὺς κόπους (=ὁ ἀσυνήθιστος). **Ἡ** **μη** ἀνανέωσις τῆς ἐγγραφῆς. (Ἡ χρῆσις αὐτὴ τοῦ **μη** ἀνήκει στὴ λογιότερη γλῶσσα): Τόσοι σοφοὶ θωρῶντας τὴ ζωὴ, ἴδια τὴ βρῖσκουν μὲ **τὴ** **μη** ζωὴ Φωτιάδ. 105. **Οἱ** **μη** παράλληλες πλευρὲς τοῦ τραπέζιου Γιαννίδ. 45. Καὶ τότε, ἄνθρωπε **μη** ἀναμάρτητε, ἄφησε κάτω τὸ λίθο τοῦ ἀναθέματος Παλαι. Ἑλ. Βῆ. 6-7-41. Ἡ καθαγίαση τοῦ ἐπαγγέλματος εἶναι φαινόμενο **μη** ἐλληνικὸ Γεωργ. 9.

3) Ἑνδοιαστικό, συνήθως κατόπιν ἀπὸ ρήματα ἢ λέξεις ἢ φράσεις ἐν γένει, ποῦ ἔχουν τὴν ἐννοια φόβου ἢ προφυλάξεως, ἔτσι μόνο του (**μη**=μήπως) ἢ μὲ τὸ **δέν** κατόπι του (**μη** **δέν**=μήπως δέν) § 273 κ. ἐ.

4) Ἑρωτηματικό (**μη**=μήπως), εἰσαγωγικὸ ἐρωτήσεως εἴτε εὐθείας (§ 203, 1. § 204, 4, β'), εἴτε πλαγίας (§ 270, 1). Συχνὰ καὶ μὲ τὴ λέξι **τυχόν** κατόπι του (**μη** **τυχόν** ἀρχῆθεν=μήπως κατὰ τύχην).

Ἔτσι, ὡς ἐρωτηματικό, σὲ διαλέκτους καὶ σὲ δημοτικά τραγούδια καὶ **μήνα**, (ἀπ' τὸ **μήν** μὲ ἓνα α στο τέλος κατὰ τὰ πολλὰ σέ-α ἐπιρρήματα): **Μήνα** καὶ γάμος γίνεται, **μηνά** 'ναι πανηγύρι; (=μήπως γάμος γίνεται κλπ.) Πάσσ. 12, 18· βλ. καὶ Ε. 238, 2. (Βλ. καὶ § 222, 5).

Σημ. α'. Γιά τὴ θέσι τοῦ ἐρωτηματικοῦ **μὴ** βλ. § 203, 1, **Σημ.**

Σημ. β'. Ἐνδοιαστικό καὶ τελικό **μὴ** πολλές φορές δὲν ξεχωρίζουν: Φοβάμαι νὰ σοῦ τὰ πῶ· **μὴ** μὲ πάρης γιὰ παλαβὸ (=μήπως μὲ πάρης-γιανὰ **μὴ** μὲ πάρης) Τρ. Δ. 67. Ἡ γριὰ συγκρατιότανε **μὴ** δείξη τὴν τρεμούλα της (=γιανὰ **μὴ**-μήπως δείξη) Βλαχ. 114. Πάλι μεταφίλει με, **μὴν** πέσω καὶ πεθάνω (=μήπως-γιανὰ **μὴ**) Φωρ. 2, 280.

Ἔτσι καὶ τὸ νὰ **μή**: Πάω νὰ κρατήσω κείνον τὸ βράχο, νὰ **μὴν** πέση καὶ μᾶς πλακώσει (=μήπως πέση-γιανὰ **μὴν** πέση) Π.Μ. 13.

ΞΔ') **μὴ** γάρ, ἢ συνηθέστερα, **μήγαρις**. (Ἀπ' τὸ ἀρχαῖο **μὴ** γάρ ἢ **μήγαρ**=μήπως βέβαια, μήπως τάχα, μήπως δά). Μόριο εἰσαγωγικό εὐθείας ἐρωτήσεως (§ 203, 1): **Μὴ** γὰρ παραπονιέσαι γιὰ φαγί; Βζ. 78. **Μήγαρις** ἤμουν μοναχός; Λπ. 14. (§ 205, 4).

ΞΕ') **μηδέ**. Μόριο ἀποφατικό (ἀρχαῖο, ἀπ' τὴ συνεκφορά **μὴ** **δέ**. Ἀρχική του σημασία καὶ νὰ **μή**, **μήτε** νά, **μήτε**· πρβλ. οὐδέ). Σχεδὸν ἄχρηστο στὴν κοινὴ ὁμιλουμένη (§ 227, 3, **Σημ. γ')**, βρίσκεται σὲ δημοτικά τραγούδια καὶ σὲ διαλέκτους μὲ τὴ σημασία

1) τοῦ καὶ δὲν ἢ ἀλλὰ δέν: Σὰν εἶν' ἡ ἀγάπη μπιστική, παλιώνει, **μηδὲ** λειώνει Ε. 135, ιβ' βλ. καὶ Α.Ζ. 37.

2) τοῦ οὔτε, (μήτε), σὲ ἐπίδοσι ἀποφατικὴ ἢ σὲ ἀποφατικὴ συμπλοκή: Δὲν εἶχα σκοπὸ νὰ πωπατήσω **μηδὲ** τρίχα (=οὔτε μιὰ τρίχα) Λπ. 77· βλ. καὶ Ε. 75, 74 (πρβλ. ἐπιδοτικό καί): Αὐτοῦ κλαράκι δὲν εἶναι **μηδὲ** καὶ χορταράκι Πάσσ. 319, 3. Νὰ **μὴ** μὲ θάψουν σ' ἐκκλησιά **μηδὲ** σὲ μοναστήρι 391, 22. **Μηδὲ** ὁ νοτιάς τὰ βάρεσε, **μηδὲ** ἡ νοτιά τὰ πῆρε (=οὔτε-οὔτε) Ε. 53 Β', 3· βλ. καὶ 89, 30 (καὶ πρβλ. 75, 71). Δὲ θὰ ζημιωθῆς **μηδὲ** τοῦ λόγου σου, **μηδὲ** ἡ ἐκκλησιά Ἔρσ. 164. (Βλ. § 227, 2 καὶ 3).

Κάποτε χρησιμοποιεῖται καὶ σὲ λογοτεχνικά ποιήματα: Καλὸ δὲ μελετᾷ, **μηδὲ** σὲ καλοπιάνει Τέλλ. 64. Βουδὴ, **μηδ'** ἓνα στεναγμὸ

μηδ' ἓνα δάκρυ χύνει Γρυπ. 25. *Μηδὲ στιγμή νά φύγω ἀπὸ κοντά σας ζητῶ Σικελ. 202· βλ. καὶ 224. Δὲν εἶναι (τὸ δάκρυ) αὐτὸ γιὰ τὸ χαμὸ σας, μηδὲ γιὰ τὸν ξενιτεμό σας 'Αθάν. 62.*

ΞΣΤ') μὴ δὲν (=μήπως δὲν). Βλ. μὴ ἐνδοιαστικὸ καὶ ἐρωτηματικὸ (ΞΓ', 3 καὶ 4).

ΞΖ') μήπως. Μόριο ἀρχαῖο (ἀπ' τὴ συνεκφορὰ τῶν λέξεων μὴ πῶς=μήπως μὲ κάποιον τρόπο). Χρησιμοποιεῖται

1) ὡς ἐρωτηματικὸ, εἰσαγωγικὸ ἐρωτήσεως εὐθείας (§ 203, 1, § 204, 4, β') ἢ πλαγίας (§ 270, 1). Βλ. καὶ § 222, 5. (Γιὰ τὴ θέσι του βλ. § 203, 1, Σημ.).

2) ὡς ἐνδοιαστικὸ (μήπως, μήπως δὲν) ὅπως τὸ ταυτόσημό του μὴ, (μὴ δὲν). § 273.

ΞΗ') μήτε. Μόριο ἀποφατικὸ (ἀρχαῖο, ἀπ' τὴ συνεκφορὰ τῶν λέξεων μὴ τε=καὶ μὴ, καὶ νὰ μὴ), ἀρχῆθεν ἀπαγορευτικὸ μόνο καὶ ἀποτρεπτικὸ. Μὲ τὸν καιρὸ ὅμως ἄρχισε νὰ χρησιμοποιεῖται καὶ ἀντὶς γιὰ τὸ οὔτε, ὅπως καὶ τοῦτο πάλι νὰ παίρνη τὴ θέσι τοῦ μήτε, καὶ τώρα τὸ οὔτε εἶναι πολὺ πιὸ εὐχρηστο καὶ σὲ πολλὰ ἀντικαθιστᾷ τὸ μήτε. Βλ. τὸ οὔτε καθὼς καὶ τὴν § 225, Σημ. α'.

ΞΘ') μιά. Ἡ ἀριθμητικὴ αὕτὴ λέξις ἄρχισε νὰ χρησιμοποιεῖται καὶ ὡς μόριο, ἀφοῦ ἀποσπᾶστηκε ἀπὸ τὴ φράσι μιὰ φορά. (§ 148, 7). Αὕτὴ ἡ φράσις πάλι χρησιμοποιεῖται πρῶτα μὲ τὴν κυριολεκτικὴ τῆς σημασίᾳ (=ἅπαξ): *Τὸν βλέπομε μιὰ φορὰ τὴν ἑβδομάδα.* Χρησιμοποιεῖται ἔπειτα μὲ τὴν ἔννοια τοῦ βεβαίως, ἐξάπαντος, χωρὶς ἄλλο, ἀδιαμφισβητήτως κ. τ. τ.: *Ὁ Πέτρος μιὰ φορὰ δὲν τὸ πῆρε τὸ βιβλίον· κάποιος ἄλλος τὸ πῆρε. Μὰ ἐγὼ μιὰ φορὰ τὸν "Ἥλιο ἔκαμα (=ἐγέννησα) Μβ. 429.*

Ἀποσπασμένη τώρα ἀπ' τὴ φράσι μιὰ φορὰ χρησιμοποιεῖται κατόπι συχνὰ ἡ λέξις μιά, εἴτε ἐντελῶς μόνη τῆς εἴτε συνδυσμένη μὲ ἄλλα μόρια ἢ φράσεις, μὲ διάφορες σημασίες. Ἔτσι χρησιμοποιεῖται

1) μόνη τῆς, γιανὰ εἰσάγη δευτερεύουσες προτάσεις μὲ ἔννοια χρονικὴ ἢ αἰτιολογικὴ ἢ ὑποθετικὴ (μιὰ=ἅμα, ἀφοῦ, ἂν

κ. τ. τ.): **Μιά** μπήκε μέσα, δὲν μπόρεσε νὰ τὸν βγάλῃ κανεὶς (=ἄμα μπήκε). **Μιά** δὲ σοῦ ἄρесе, μὴν τὸ παίρνῃς (=ἄφοῦ δὲν σοῦ ἄρесе). **Μιά** τὸν ἔβαζαν στὰ χέρια τους, δὲν τὸν γλύτωνε κανεὶς (=ἂν τὸν ἔβαζαν κλπ.).

Ἄλλὰ ἔτσι, μὲ χρονικὴ ἢ αἰτιολογικὴ σημασία, χρησιμοποιεῖται συχνὰ τὸ **μιά** μὲ τὸ σύνδεσμο **καὶ** ἢ τὸ μόριο **ποῦ** εὐθύς κατόπι του· (**μιά καὶ-μιά** **πού**): Ὑποκείμενα ἐκεῖ τὰ πλοῖα, **μιά** **ποῦ** περνοῦσαν τὸ αὐλάκι, δὲν εἶχαν φόβο ἀπὸ κανέναν καιρὸ (=ἄμα, μόλις περνοῦσαν) Ὑποκ. 317. **Κανένας** δὲν εἶχε τὴ διάθεσι νὰ τοῦ διεκδικήσῃ τὸ βουδὸ, **μιά** **καὶ** τὸ εἶχε σπῖτι του (=ἄφοῦ τὸ εἶχε) Ὑποκ. 148. **Μιά** **ποῦ** οἱ Ἕλληνες ἔμειναν ἔτσι 400 χρόνια, μποροῦν λαμπρὰ νὰ μείνουν ἄλλα τετρακόσια (=ἄφοῦ ἔμειναν) Ζ.Π. 153. **Καὶ** **μιά** **ποῦ** βρισκόμαστε μπροστὰ στὸν πίνακα τῶν ἐλαττωμάτων, ἂς σταθοῦμε καὶ στὸ ποίημα κλπ. Παναγ. 116.

2) στὴν ἀρχὴ δυὸ ἀλλεπαλλήλων προτάσεων, συνήθως μὲ διαφορετικὸ ἢ ἀντίθετο περιεχόμενο, γιανὰ δηλωθῇ συνεχὴς συχνὴ ἐπανάληψις δυὸ σχετικῶν πράξεων (**μιά-μιά** ἢ **μιά-καὶ** **μιά**=ἐπανειλημμένως, πότε-πότε, ἄλλοτε-ἄλλοτε): Ὁ τόπος δὲν τὴ χωροῦσε· **μιά** σηκώνονταν, **μιά** καθότανε Λιλ. 22. Τὰ κύματα **μιά** ἔρχονται, **μιά** πᾶνε Γρυπ. 25. **Κλεισμένο** στὸ δωμάτιο **μιά** ἔγραφε **καὶ** **μιά** σβοῦσε Ὑποκ. 72-73· βλ. καὶ 82. **Καὶ** **μιά** κοιτάζει τὸ μωρό, **μιά** τὴ μητέρα Πολέμ. Ἀνθολ. 354. Περβλ. καὶ Σολωμ. 116: Τῆς παίρνει μὲ χέρι ἄργον τὸ στεφάνι, **τὸ** **βάνει**, **τὸ** **βγάνει** ἀπ' τὴν κεφαλὴ (=μιά τὸ βάνει, **μιά** τὸ βγάνει).

3) στὴν ἀρχὴ δυὸ ἀλλεπαλλήλων προτάσεων ἐπίσης ὡς ἀντιθετικὸς σύνδεσμος μὲ τὴ σημασία τοῦ ἁπλ. ἑνός μὲν-ἁπλ. ἑτέρου δέ: Ὁ παπποὺς ὅλη ἐκείνη τὴν ὥρα σόπαινε, **μιά** γιανὰ βροῇ καιρὸ νὰ σκεφτῇ **καὶ** **μιά** γιανὰ μὴ δείξῃ λιποψυχία Βεν. (Αἰολικὴ γῆ, στὴ Νέα Ἑσθία, τεῦχος 361, σελ. 384). Σκέφτηκε λοιπὸν νὰ στρέψῃ πίσω **μιά** γιὰ τὸ κακὸ σημάδι **ποῦ** εἶδε, **καὶ** **μιά** γιὰτὶ κατὰλαβε πῶς κλπ. Κόντογλ. 12.

4) στὴ φράσι **μιά καὶ** **δυό**, μὲ τὴν ὁποῖαν σὲ ἀφελεῖς διηγῇσεις συνδέεται μὲ τὸ **καὶ** **μιά** πρότασις παρατακτικῶς μὲ ἄλλη προηγούμενη πρότασις, γιανὰ δηλωθῇ ὅτι **μιά** πράξις ἀκολούθησε εὐθύς ἀμέσως ὕστερ' ἀπὸ **μιά** ἄλλη πράξις· (**καὶ** **μιά**

καὶ δυὸ=καὶ χωρὶς χρονοτριβή, καὶ ἀμέσως): Τοῦ ἔκανε γέμιση πετυχημένη, καὶ μιὰ καὶ δυὸ τοῦ ἔστειλε σὶδ φοῦρνο μιὰ πῦττα Χ.Θ. 59. Προσβάλλει τὴν θρησκείαν μας, εἶπαν . . . Καὶ μιὰ καὶ δυὸ ἐπῆγαν καὶ κατήγγειλαν τὸν ἄνθρωπον σὶνὸν Καδῆν Ἑλ. Βῆ. 14-7-30.

Ο') **μολαταῦτα, μολοντοῦτο**. Τὸ πρῶτο προέρχεται ἀπ' τὴ φράσι **μὲ ὅλα ταῦτα** (=μὲ ὅλα αὐτά, παρ' ὅλα αὐτά) καὶ τὸ δεύτερο ἀπ' τὴ φράσι **μὲ ὅλον τοῦτο** (=μὲ ὅλο αὐτό, παρ' ὅλο αὐτό). Βλ. § 138, 15.

Χρησιμοποιοῦνται καὶ τὰ δυὸ ὡς σύνδεσμοι ἀντιθετικοί. § 228 καὶ § 229, 3.

ΟΑ') **μόλις**. Ἐπίρρημα ἀρχαῖο, (ἀρχικὴ σημασία του μὲ πολὺν κόπο καὶ πολλὴ δυσκολία. Βλ. § 148, 8.). Χρησιμοποιεῖται καὶ ὡς σύνδεσμος χρονικός, μὲ τὴ σημασία τοῦ εὐθὺς ὡς, **ἀμέσως ἅμα** (§ 261, 2): *Μόλις* τὸ εἶδε, ἔβαλε ὑποψία, μὴν εἶναι τὸ παιδί του Μ. 407· βλ. καὶ Βυ. 21. Ἀμ. 10. Ἑρσ. 87. Τρ. 20. Ἦθελε αὐτὸ τὸ γράμμα νὰ τὸν βρῇ, *μόλις* ἐκεῖνος θάφτανε στὴν Καλκούτα Ἰλιγγ. 439. *Μόλις* λάβω γράμμα του, θάναχωρήσω.

Σημ. Καὶ ὡς ἐπίρρημα τὸ *μόλις* χρησιμοποιεῖται μὲ χρονικὴ σημασία (=πρὸ ὀλίγων στιγμῶν): *Μέσα εἶναι ὁ Πέτρος; Μόλις βγήκε. Τώρα μόλις ἔμαθα, πὼς εἴσθε ἀδιάθετος* Ροδ. 9.

ΟΒ') **μολονότι, μόλον ποῦ, (μόλον ὁπού)**. Προῆλθαν ἀπ' τὴς συνεκφορῆς **μὲ ὅλον ὅτι** (=παρ' ὅλον ὅτι), **μὲ ὅλον ποῦ** (=παρ' ὅλον ποῦ. § 138, 15). Χρησιμοποιοῦνται ὡς σύνδεσμοι ἀντιθετικοί, εἰσαγωγικοὶ ἐνδοτικῶν προτάσεων (§ 252. § 253, 1): Ὅτι μπορῶ καὶ ἐγὼ θ' ἀγωνιστῶ σήμερα, **μ' ὅλον ὁπού** ἔμαι ἀστενής Μακρυγ. 220· βλ. καὶ 388 καὶ 403 κ. ἄ.

ΟΓ') **μόνον, μόνο, (μόν, μόνε-μοναχά, μονάχα**. Αὐτὰ διαλεκτικά. Ἀπ' τὸ οὐδέτερο τοῦ ἐπιθέτου **μόνος-μοναχός**). Χρησιμοποιεῖται

1) ὡς ἐπίρρημα, καὶ φανερώνει

α') **ἀποκλεισμό ἢ περιορισμό**. (Ὅχι κανέναν ἄλλον-ὄχι τίποτε ἄλλο): Ἦρθε **μόνον** ὁ Πέτρος, (κανεῖς ἄλλος). Εἶδα **μόνο** τὴ Μαρία, (κανέναν ἄλλον). Ἐφαγε **μόνο** καὶ ἔφυγε, (δὲν ἔκαμε τίποτε ἄλλο).

β') **ἐξαίρεσι**: Σὲ λίγο **ὅλοι** κοιμήθηκαν στὸ παλάτι **μόνον** τὸ **πουλί** δὲν μπορεῖ νὰ κοιμηθῇ Πα. 35. **Ξέρετε ἀπὸ τὸ πρῶλ** μένω σχεδὸν νησιική **μόνον** τὸ **μεσημέρι** παίρνω λίγο γάλα Τρ. 249.

Ἄν τὸ ἐξαιρούμενο εἶναι ὄχι ἓνα πρόσωπο ἢ πρᾶγμα, ἀλλὰ μιὰ πρᾶξις, χρησιμοποιεῖται συνήθως ἡ φράσις **μόνο πού**, (**μόνο πὸν δέν**. § 238, 3, Σημ. α'): Ἡ **Θοδωρούλα** ἦταν πολὺ **μικρὴ**, δὲν **καταλάβαινε** **μόνο πὸν κυνηγοῦσε** πεταλοῦδες Τρ. 28. **Φέρατε πίσω**, σώνει καὶ καλὰ, τὸ **χαράτσι** **μονάχα πὸν** τοῦ **δώσατε** αὐτὸ τὸ **ἅγιο ὄνομα** . . . **ψυχόγροσο** (=μὲ τὴ διαφορὰ **μόνον** ὅτι) Βλαχ. 71. **Πλάγι** του **κ'** ὁ **Πολύδερος** ἀπολάβαινε τίς τιμὲς τοῦ **ψάλτη** **μόνο πὸν δέν καταλάβαινε** τὰ **τούρκικα**, νὰ **νοιώση** τοὺς **ἐπαίνο**ς, **πὸν** τοῦ **χάριζαν** (=ἐκτὸς **μόνο πὸν δέν** κλπ.) Χ.Θ. 69. **Φοροῦν** **τουαλέτες** τοῦ **τελευταίου** **συρμοῦ** **μόνο πὸν** τὰ **φορέματα** **εἶναι** ὅλα **κλειστὰ εἰς** τὸν **λαιμόν** (=ἐκτὸς **μόνον** ὅτι-μὲ τὴ διαφορὰ **μόνον** ὅτι κλπ.) Ἑλ. Βῆ. 11-10-31.

Σημ. Ἡ φράσις **μόνο πὸν δέν** ἢ **μονάχα πὸς δέν** (ἢ, διαλεκτικότερα, **μόν καὶ δέν**) χρησιμοποιεῖται καὶ μὲ τὴ σημασίᾳ τοῦ σχεδὸν ἢ τῆς φράσεως **λίγο** ἔλειψε νὰ (§ 188, Σημ. β'): Ἡ **φωνὴ** του **ἔτρεψε** **μονάχα πὸς** δὲν **ἐκλαιγε** (=σχεδὸν **ἐκλαιγε**) Τρ. Δ. 45. **Ἐφυγε** καὶ **πῆγε** στὸ **δεύτερο** **ἀδερφὸ**· ἀλλὰ καὶ **κείνος μὸν καὶ δέν** τὸν **ἔδειρε** (=λίγο **ἔλειψε** νὰ τὸν **δειρῇ**) Π.Μ. 104.

γ') **ἀνώτατο ἀριθμητικὸ ὄριο**. **Θὰ μείνω** **ἐδῶ πέντε** **μέρες** **μόνο**.
2) **ὡς σύνδεσμος**·

α') **ἀντιθετικὸς (συνθεστάτα)**=**παρά, παρὰ** **μόνο**, ἀλλὰ. § 230, 4 καὶ Σημ.): **Δέν** **κλαίω** τὴ **μάννα** **πὸν** τὸ **γιν** δὲ **θὰ** τὸν **ξαναῖδῃ** . . . **μόν** **κλαίω** τὴν **ἀγαπητικιά**, **πὸν** δὲν **μπορεῖ** νὰ **κλάψῃ** Ἀθάν. 61. **Σύρτε** **μοναχὰ** νὰ **μὴ** **μαλώσετε** Βλαχ. 113.

Σημ. Ἡ ἀντιθετικὴ σημασίᾳ τοῦ **μόνον** προῆλθε ἀπ' τὴν ἀρχικὴ τοῦ σημασίᾳ (τοῦ ἀποκλεισμοῦ καὶ τῆς ἐξαιρέσεως). Πρβλ. Ἑρσ. 167: **Κοίταξε, Παῦλε**, τί **ὠραία** **θέα** **ὀλόγυρα** . . . **μόνον** **ὅτι** **θὰ** **θέλαμε** **ἐμεῖς** νὰ **ἰδοῦμε** **δὲ** **φαίνεται** (=μόνο **δὲ** **φαίνεται**-**ἀλλὰ** **δὲ** **φαίνεται**). Βλ. καὶ Πα. 33 (**μόνον** **μπροστὰ** στὸ **παραθύρι** κλπ.).

β') **συμπερασματικὸς** (=λοιπόν. **Σπάνια** καὶ **κυρίως** **στὴ** **λαϊκότερη** **γλῶσσα**). Βλ. § 235, 5, Σημ.

Σημ. Μὲ τὴ σημασία συνδέσμου, χρονικοῦ, χρησιμοποιεῖται κάποτε καὶ τὸ μόνο πού: *Μόνο πού τὸ φαντάζομαι, μού ῥχεται ἀσφυξία* (=μόνο καθὼς τὸ φαντάζομαι-καὶ ὅταν ἀπλῶς τὸ φαντάζομαι) Ἔρσ. 172.

Γιὰ τὴ φράσι **μόνο νά** (=ἀρκεῖ μόνο νά) βλ. § 199, 2, Σημ. καὶ § 230, 4. Μὲ τὴ σημασία αὐτὴ χρησιμοποιεῖται καὶ στὴν ἀρχαία Κοινὴ τὸ **μόνον** ἵνα· π. γ. πρὸς Γαλάτας β', 10: *Μόνον τῶν πτωχῶν ἵνα μνημονεύωμεν*.

ΟΔ') **μπᾶ!** Μόριο ἐπιφωνηματικόν, συνηθέστατο στὴν καθημερινὴ ὁμιλία. Χρησιμοποιεῖται ἢ ἐντελῶς μόνο του, ἢ στὴν ἀρχή, καὶ κάποτε καὶ στὸ τέλος, μιᾶς προτάσεως·

1) σὲ ἐκδήλωσι **ἐκπλήξεως** γιὰ κάτι πού βλέπει ἢ ἀκούει κανεῖς, κάτι πού δὲν τὸ φανταζόταν καὶ δὲν τὸ περίμενε. Μὲ τὴ σημασία αὐτὴ τὸ **μπᾶ** προφέρεται συνήθως κάπως παρατεταμένο (**μπάά!**=τί βλέπω! τί ἀκούω! τί λές! κ. τ. ὅ.): *Εἶπε μὲ τὴν ἀνησυχία πού γεννᾷ πάντα ἓνα τηλεγράφημα. Μπᾶ!* γιὰ μᾶς εἶναι! τί νά τρέχει; Ἔρσ. 62. *Αἰωνίως μ' ἓνα σωματοφύλακα βρῖσκεσαι. Μπᾶ!* καὶ γιατί μὲ ἤθελες μοναχῇ; Ξεν. 225. *Εἶναι μισὴ ὥρα πού τὴν πῆρε (τὴν πῆτα) τὸ παιδί. Μπᾶ!* ἔκαμε ὁ Πίτας· ποῖο παιδί; Τρ. Δ. 27· βλ. καὶ Τρ. 151 καὶ 155. *Ἔχω μέσα καὶ τὸ παιδί τῆς Ζαφειρίτσας. Μπᾶ!* πού ναι το; Απ. 72. *Ἐκείνη λέει Μπᾶ!* βασιλόπουλό μου, γιὰ τὸ πικραίνεισαι; Ἐργοῖα σου κλπ. Μβ. 450.

Κάποτε ἔτσι καὶ διπλὸ στὴ σειρά: *Μὰ εἶχα πάει ἓνα βράδυ, ὅταν ἔμαθα πὼς ἀρρώστησε. Μπᾶ! Μπᾶ!* ἐπῆγες κιόλας; Ἀμ τότε τί μ' ἐρωτᾷς ἔμένα; Τρ. 153· βλ. καὶ Ξεν. 195.

Συχνὰ τέλος τὸ **μπᾶ** αὐτὸ χρησιμοποιεῖται καὶ μὲ εἰρωνικὴ χροιά (=μωρὲ τί λές; ἀλήθεια);: *Ἐγὼ ἀγγλικά δὲν ξέρω. Ὡραῖα! Ξέρω ὅμως τὴ παναπὴ Νιμπελοῦγκεν. Μπᾶ!* Μάλιστα Ψαθ. Ἀθ. Νέ. 1-12-38. *Τὸ καταλάβετε; Πῶς; δὲ μού διαφεύγει τίποτα. Μπᾶ!* Βουτ. 26.

2) μὲ ἔννοια **ἀποφατικῇ**, ἥτοι γιὰ νὰ ἐκφραστῇ

α') ἐμφαντικὴ **ἄρνησις** σχετικὰ μὲ κάτι πού λέει ἢ ρωτᾷ ἓνας ἄλλος (**μπᾶ**=ὄχι ὄχι-ὄχι ποτὲ-ὄχι διόλου κ. τ. ὅ.): *Πάω νὰ φάω κάτι. Στὸ σπίτι σου; Μπᾶ!* δὲν ἔχω καιρὸ (=ὄχι ὄχι στὸ σπίτι μου) Τρ. 73· βλ. καὶ Πα. 75. *Λές νά τὸ πῇ στὸ σπίτι σου; Μπᾶ!* τὸ πολὺ πολὺ νά τὸ πῇ σὺς ἀδερφές του Ἰλιγγ. 27.

Πολλές φορές ἔτσι καὶ μέ τὸ ἐπιφώνημα ᾌ! μπροστά του: 'Τὸ βραδάκι, ἂν θέλετε, περνῶ ἀπὸ δῶ καὶ σᾶς παίρνω. **ᾌ μπᾶ!** εὐχαριστοῦμε' δὲν εἶναι ἀνάγκη Λιλ. 19. Μαλώνετε καὶ τοῦ λόγου σας; **ᾌ μπᾶ!** τίποτε, τοῦ ἀπήνησα (=ᾌ ὄχι ὄχι) Κονδ. 65. Πιστεύω θὰ πέθανε πλέον. **ᾌ μπᾶ!** ζῇ Μητσ. Β', 124.

Μὲ τὴ σημασία αὐτὴ τέλος λέγεται συχνὰ τὸ μπᾶ καὶ τρεῖς φορές στὴ σειρά, μὲ γοργὴ προφορά: Καὶ θᾶρχεται νὰ σὲ βλέπη; **ᾌ μπᾶ μπᾶ μπᾶ!** Οὔτε μιὰ φορὰ τὴ βδομάδα Ξεν. 186. Τί; ἔκαμε τὸ φουστάνι, γιανὰ τὸ φορέση; **μπᾶ μπᾶ μπᾶ!** (=κάθε ἄλλο) Ζ.Π. 63.

Σημ. Κάποτε τὸ μπᾶ αὐτὸ καταντᾷ ἰσοδύναμο μὲ τὸ ἀλλὰ-ἀλλ' ὄχι: Τρομαγμένη πετάχτηκε στὸ κρεβάτι . . . **Μπᾶ!** δὲν ἦταν τίποτα Λιλ. 7.

Καὶ σὲ ζωηρές καὶ ἀφελεῖς διηγήσεις δηλοῦται ἔτσι μὲ τὸ μπᾶ πὼς ἦταν ἀδύνατο νὰ γίνη κάτι ποὺ λέγεται σὴν ἀμέσως προηγούμενῃ πρότασι: Σταματάω, τὸν παίρνω στὸ ταξί. Γιὰ ποῦ, κύριος; Κάνει νὰ μιλήσῃ **μπᾶ!** δὲν ἔβγαине μιλιὰ ἀπ' τὸ στόμα του (=ἀλλὰ ποῦ νὰ μιλήσῃ-ἀλλὰ ἦταν ἀδύνατο νὰ μιλήσῃ) Ψαθ. Ἀθ. Νέ. 1-12-38.

β') ἐμφαντικὴ ἀπόκρουσις ἢ ἀποδοκιμασία κάποιου ἰσχυρισμοῦ ἢ μιᾶς ἀπαιτήσεως ἢ προτροπῆς ἐνὸς ἄλλου (=τί 'ναι αὐτὸ ποῦ λές): 'Εμὲ μοῦ ἔφερες χῆνα; **Μπᾶ,** σὲ καλὸ σου! μὴν ἐβουρλίστηκες; Μβ. 502. Αὐτὴ, μάτια μου, πέφτει τᾶντερό της γιὰ τὸ παιδί . . . **Μπᾶ,** κυρὰ Θεώνη, μὴν κολάζεσαι αὐτὴ εἶναι ἀρραβωνιασμένη Τρ. 121.

'Ἔτσι καὶ διπλὸ ἢ τριπλὸ στὴ σειρά τὸ μπᾶ: Μαρή, κάμε δυὸ περπατησιὲς ὅζω, ἔτσι φορεμένη. **Μπᾶ! μπᾶ!** ἔκαμεν ἡ Λελοῦδα, τρομαγμένη . . . 'Ἰσια μὲ τοῦ παπᾶ, μαρή, ὄχι παρέκει. **Μπᾶ! μπᾶ!** Ζ.Π. 64. **Μπᾶ! μπᾶ! μπᾶ!** ἔκανε δὲν ἔπρεπε νὰ γίνη αὐτό . . . 'Αντρες καὶ γυναικες μαζί Βουτ. 13. Δὲν πᾶς καὶ σὺ μαζί τους στὸ θέατρο; **Μπᾶ μπᾶ μπᾶ!** μὲ αὐτοὺς νὰ πάω ἐγὼ στὸ θέατρο; ποτέ!

Σημ. α'. Παρόμοια εἶναι ἡ χρῆσις τοῦ μπᾶ καὶ σὲ φράσεις ποὺ ἐκφράζουν δυσφορίαν, ἀγανάκτησι, ἀηδία κ. τ. ὅ.: Σήκω ἀπὸ δῶ! πῆγανε παραπέρα **μπᾶ!** μὲ ἔσκαες! **Μπᾶ!** τὴ σκύλλα τὴ μάνα ποὺ πέταξε τὸ σπλάγχο της! 'Ερσ. 32. 'Αν ἐρωτενόμενα, θὰ προτιμοῦσα ὅστερ' ἀπὸ λίγα χρόνια ἐκεῖνο τὸ στραβοπόδαρο καὶ μυζιάρικο ἀγοροκόριτσο, τὴ Θεωδοῦλα. **Μπᾶ,** νὰ χαθῇς! εἶπε ὁ Στέργιος (=τί 'ναι αὐτὰ ποὺ λές!) Τρ. 16. 'Ακοῦς, μαρή; ἡ Κούλα ἀπὸ τώρα παν-

τρειά! τί, γιέ μου, κουτσονόπανα τούς κάμαμε τούς γάμους! μπᾶ μπᾶ μπᾶ! (=τί πράματα εἶν' αὐτά!) Τρ. Δ. 32.

Σημ. β'. Κάποτε τὸ μπᾶ φαίνεται καὶ σὰν ἐπιβεβαιωτικὸ μόριο (=βέβαια, μάλιστα): Θὰ εἶναι πλέον τῶν ὀγδοήντα ἐτῶν. *Μπᾶ!* καὶ περισσότερο Μητσ. Β', 124. Σὲ διαλέκτους (π.χ. τῆς Λέσβου) χρησιμοποιεῖται κανονικά τὸ μπᾶ μὲ τέτοια σημασία.

ΟΕ') *μπᾶς καί.* (Φράσις μᾶλλον λαϊκή). Χρησιμοποιεῖται ὡς μόριο ἐρωτηματικὸ εἰσαγωγικὸ εὐθείας ἐρωτήσεως, μὲ τὴν σημασία τοῦ *μήπως*: *Μπᾶς καὶ τρελλάθηκες; γιὰ μέθυσες;* Ἔρσ. 326. *Μπᾶς καὶ εἶναι τουρκόπουλο, καὶ δὲ νοιώθει τὴ γλῶσσα μας;* β. Βλ. καὶ Τρ. Δ. 33.

Σημ. Προήλθε ἀπ' τὴ φράσι *μὴ πᾶς καί*, ποὺ χρησιμοποιεῖται πολλές φορές ἔτσι ἀκέρια ἐμπρὸς ἀπὸ ρῆμα ὑποτακτικῆς ὡς ἀποτρεπτικὴ σύστασις μὲ ἐκδήλωσι κάποιου ἐνδοιασμοῦ, (ὅπως τὸ *μήπως*): *Κοίταξε, μὴ(ν) πᾶς καὶ μεθύσης καὶ μὲ ντροπιᾶσης* Μβ. 498. (Μποροῦσε νὰ πῇ καί: *Κοίταξε, μήπως μεθύσης κλπ.*) *Νὰ σοῦ πῶ τοῦ λέει* *Μὴ(ν) πᾶς καὶ φιλήσης τὴ μητέρα σου καὶ μὲ ἀλησιμονήσης* Μ. 437· βλ. καὶ Μβ. 515. Πρβλ. καὶ τὴ φράσι *μὴν τύχη καί*: *Μωρέ, μὴν τύχη καὶ ὁ Κομποδόρος ἀγαπάει πράγματι τὴν Κούλα;* (=μήπως ὁ Κ.) Τρ. Δ. 24.

ΟΣΤ') *νά.* Μόριο δεικτικὸ (προτακτικὸ· πρβλ. δά. Προήλθε ἀπ' τὸ ἀρχαῖο δεικτικὸ μόριο *ἦν, ἦνι*=*ἰδού*. Βλ. καὶ *ἐν, ΛΕ'.* Ἄλλοι τὸ θεωροῦν τὸ *νά* αὐτὸ λέξι σλαυϊκῇ). Βασικὴ του σημασία *ἐδῶ εἶναι, ἐκεῖ εἶναι, αὐτὸς εἶναι, αὐτὴ εἶναι* κ. τ. δ. (Πρβλ. *Ποῖος; ποῖος; Νά! νά! ἐκεῖνος ποὺ τρέχει* Βουτ. 58) ἢ *ἰδὲς ἐδῶ, ἰδὲς ἐκεῖ* κ. τ. δ. Χρησιμοποιεῖται

1) σὲ δεῖξιμο προσώπων ἢ πραγμάτων. Στὴν περίπτωσι αὐτῇ

α') ὅταν στὸ νοῦ ἐκείνου ποὺ μιλεῖ, ἐπικρατῇ ἡ πρώτη του σημασία (ἦτοι τοῦ *ἐδῶ εἶναι-αὐτὸς εἶναι* κ. τ. δ.), τότε τὸ ὄνομα τοῦ προσώπου ἢ τοῦ πράγματος, ποὺ δείχνει κανεὶς καὶ ποὺ ἀκολουθεῖ κατόπι τοῦ *νά*, ἐκφέρεται σὲ πτώσι ὀνομαστικῇ: *Μπροστὰ φάνηκε ἡ ἄκρη ἐνὸς κάθου ψηλοῦ καὶ μαύρου* *Νά ὁ Ἄρᾶ-πης!* εἶπε δείχνοντάς τον ὁ Ἀντρίκος Ἔρσ. 298. *Νά! ἡ ἐκκλησοῦλα, νά! ἡ πηγὴ Σταυρ.* Ἀνθολ. 455. *Μ' ἔδειξε κάποιος* *Νά τος!* (Παλαμ.) Κμπ. 224· βλ. καὶ Ροδ. 85. Χ.Θ. 27. (Βλ. § 84, 1). *Νά ἡ ρίζα μου*

Ε. 147Β', 8. **Νά** κι' ἡ Ἀσία! Γρυπ. 113. **Νά** ἡ εὐκαιρία νά τὰ πῇ στή δίκη Ζ.Π. 75· βλ. καί 82. **Νά** αὐτός, νά κι' ὁ φίλος του! Πα. 105. **Νά** γαμπρός γιά τὸ κορίτσι μου! (=αὐτὸς εἶναι-καλὸς-γαμπρὸς κλπ.) Π.Μ. 30.

Τὶς περισσότερες φορές ὅμως τίθεται μετὰ τὸ δεικτικὸ νά πρῶτα ἡ ὀνομαστικὴ τῆς προληπτικῆς ἀντωνυμίας (τος, τη, το, § 82) καὶ ἔπειτα ἀκολουθεῖ σὰν ἐπεξήγησις (§ 28, 2) ἡ ὀνομαστικὴ τοῦ ὀνόματος τοῦ προσώπου ἢ τοῦ πράγματος ποὺ δείχνει κανεῖς: **Νά** τος ὁ κύρ-Μανόλης! Χ.Θ. 25. Διαβαίνει, νά τος! ὁ Σωτήρης Σκίτης! Σκίπ. 25. **Νά** τος ὁ θεόσταλτος ἄγγελος Λπ. 205· βλ. καί Ζ.Π. 48. **Νά** τη ἡ Σούλα ἔφτασε Βλαχ. 50. **Νά** τη τῶν κύκνων ἡ ψυχή Σικελ. 135· βλ. καί 37. **Νά** το τὸ μοναστήρι Βλαχ. 42.

Σημ. Σὲ διηγήσεις, ὅταν πρόκειται γιὰ κάποια αἰφνίδια καὶ ἀπροσδόκητη ἐμφάνισι ἐνὸς προσώπου ἢ πράγματος, ἢ προεξαγγελία του (σὲ νοητὸ δεῖξιμο, § 88, 2) γίνεται συνήθως πρὸ ἔντονη μὲ τὴν προσηκὴ τῆς γενικῆς (ἡθικῆς) σου μετὰ τὸ δεικτικὸ νά (§ 76, 2): Ἀκόμα δὲν ἀπόφανε καὶ νά σου ἕνας λύκος! Πάσσ. 401, 21· βλ. καί 428, 3. 436, 18. 463, 14. 469, 19. Ε. 91, 17. Κάτι ἀκριδὲς φανήκανε στὸ Νεμπερλέρ· νά σου καὶ τ'ἀγριοπούλια ἀπὸ πίσω Πα. 88. **Νά** σου, ἐκεῖ πού διάβαζα, ἕνα ὄνομα, πού μ' ἔκανε νάναψη-δήσω Τρ. 128.

Πρβλ. καὶ τὴ στερεότυπη φράσι νά τα μας! ποὺ λέγεται σὲ ἐκδήλωσι ἐκπλήξεως καὶ δυσφορίας μαζί γιὰ κάτι ποὺ ἕνας λέει ἢ κάνει. (=γιὰ ἰδὲς τί λέει! γιὰ ἰδὲς τί κάνει!). Βλ. § 76, 2.

β') ὅταν στὸ νοῦ ἐκείνοῦ ποὺ μιλεῖ, ἐπικρατῇ ἡ δεύτερη σημασία του, (ἦτοι τοῦ ἰδὲς ἐδῶ, ἰδὲς ἐκεῖ κ. τ. ὅ.), τότε τὸ ὄνομα τοῦ προσώπου ἢ τοῦ πράγματος, ποὺ δείχνει κανεῖς, καὶ ποὺ ἀκολουθεῖ κατόπι τοῦ δεικτικοῦ νά, τίθεται σὲ πτώσι αἰτιατική: Τρέξε νά με! Μαλακ. 759. Κοίταξέ με. **Νά** με! Σκίπ. 183· βλ. καί Ροδ. 21. **Νά** με! γύρισα Ππδ. Γ', 82. Ἐλα, Ἀγγέλα μου, νά καμαρώσης τὸν ἄνδρα σου. **Νά** τον! Ξεν. 236. Τῇμανούλα ἔχω-νά την-εἰς τὰ μάτια μου μπροστὰ Ἀθάν. 21. **Νά** την, ἐδῶ τὴν ἔχω Ζ.Π. 152. (Βλ. § 55, 2).

Προκειμένου ὅμως γιὰ τρίτο πρόσωπο κανονικὰ καὶ στὴν περίπτωσι αὐτὴ τίθεται μετὰ τὸ δεικτικὸ νά πρῶτα ἡ αἰτιατικὴ τῆς προληπτικῆς ἀντωνυμίας (τος, τη, το, § 82) καὶ ἔπειτα ἀκολουθεῖ σὰν ἐπεξήγησις τὸ ὄνομα τοῦ προσώπου ἢ τοῦ πράγματος, ποὺ δείχνει κανεῖς, σὲ πτώσι αὐτὸ ὄχι μόνον αἰτιατική,

παρά και όνομαστική τις περισσότερες φορές: **Νά** τη λοιπόν **τήν** **ἐλπίδα** και **τήν** **ἀνταπόδοση** Πα. 106. **Νά** **την** ή **Ἄρτα** 159. **Νά** **την**, ή **Ἀνοιξη** προβάλλει Σκίπ. 123. **Νά** **την** ή **κοινωνία**, όπως τή φαντάστηκε Ζ.Π. 76.

Και έτσι σε όνομαστική τίθεται κανονικά ένας κατηγορηματικός προσδιορισμός της προσωπικής ή της προληπτικής ανωνυμίας, ενώ αυτή μετά τὸ δεικτικό νά εἶναι σε πτώσι αιτιατική: **Νά** **με** **τώρα** **δεμένος** στον τροχὸ τοῦ πολέμου Μυρ. 16. **Ἡ** **Θοδωρούλα** δὲν **εφαίνονταν** . . . **Νά** **την** όμως σε λίγο **πεταχτή**, **δροσερή**, **γελαστή** Τρ. 86.

Σημ. Μὲ αιτιατική συντάσσεται κανονικά τὸ δεικτικό νά, όταν προηγῆται ἀπὸ ὄνομα, πού στήν πρότασι ἔχει θέσι ἀντικειμένου τοῦ ρήματος: **Τράβαγε** **μάρμαρο** και **κακό** **νά** **μάρμαρο** **θεόρατο!** Ζ.Π. 175.

Ἐπίσης, όταν μὲ τὴν ἔννοια τῆς δειξεως συνδυάζεται ἡ ἔννοια τοῦ πᾶρε, λάβε: **Γιάννη** **μον**, **νά** **ἐτοῦτη** **τῇ** **βέργα** Μβ. 456· βλ. και 512 (**νά** **τὰ** **κλειδιά**.) **Νά** **τοὺς** **ἀνδρες** **μας!** **νά** **τοὺς** **πάρης** **εἰς** **τὸν** **πόλεμον** Μπ. 46. (**Ἄς** **τον** **αὐτὸν** **και** **νά** **ἄλλον**=**πᾶρε** **ἄλλον** Βάγν. Ρίμα **θηρητικῇ** 307). Πρβλ. και Π.Μ. 146: **Παίρνε** **μὲ** **τὸ** **χουλιόρι**, **νά** **σου** **φάβα** **τῆς** **παππαδιάς** (=δίνει **φάβα** **σὴν** **παππαδιά**).

Ἔτσι και μόνο του τὸ νά χωρὶς αιτιατικὴ κατόπι του, ἡ ὁποία δμως ἔννοεῖται ἀπὸ τὰ προηγούμενα: **Δῶσε** **μον** **λίγο** **ψωμί**. **Νά** (=λάβε, πᾶρε).

Μὲ τὴ σημασία αὐτὴ σχηματίζει τὸ δεικτικό νά και τύπο πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ, νάτε (=πάρτε, λάβετε): **Νάτε** **τὰ** **βιβλία** **σας**. **Νάτε** **φτωχοί**, **τὰ** **γρόσια** **μας** Λ.Ε', 122. (Πρβλ. στήν ἴδια σελίδα: **Πά**₂**τε**, **φτωχοί** **μον**, **τᾶσπρα**).

2) ἔμπρὸς ἀπὸ ὁλόκληρη πρότασι, γιανὰ προκαλῆται ἔτσι ἀμέριστη ἡ προσοχή τοῦ ἄλλου στὸ περιεχόμενο τῆς προτάσεως αὐτῆς, πού προεξαγγέλλεται μὲ τὸ νά: **Νά!** **ὁ** **χιτώνας** **μον** **λάμπει**, **γυαλίζει** **σὰν** **τοῦ** **ἄμμου** **τὸ** **κρίνο!** Σικελ. 5. **Μιά** **φορὰ** **ἤρθαν** **σὴ** **ζήση** **μον** **τὰ** **τυφλοπόντικα** **και** **νά!** **ἀπὸ** **γεωργὸ** **μὲ** **κάνανε** **ἀγωγιάτη** Πα 87. **Και** **νά**, **σὲ** **λίγο** **ἐβάδιζα** **ἀνάμεσα** **στὰ** **πλήθη** **μ'** **αἱματωμένα** **στήθη** Σικελ. 207. **Νά!** **ἀκούονται** **πατήματα** Πα. 36. **Νά!** **σοῦ** **φέραμε** **ἓνα** **δαχτυλίδι** **τῆς** **μάννας** **μας** Π.Μ. 60. **Νά**, **φτάσαμε**, **εἶπε** **ὁ** **καπετάν** **Ἀντώνης** **Βλαχ**. 114· βλ. και 100. **Νά!** **δὲν** **ἀκοῦς** **τὸ** **ἀηδόνι** **ἔξω** **πὺν** **ψέλνει;** Σκίπ. 122. **Νά!** **ποῖος** **εἶναι** **ὁ** **ἐνοχος!** **Νά!** **ποῖος** **μοῦ** **φερε** **τὸ** **αἷμα** **στὸ** **κεφάλι!** Ροδ. 14. **Νά!** **πέρασε** **κι'** **αὐτὴ** **ἡ** **νύχτα** Ππδ. Φόν. 40. **Νά!** **τώρα** **δὰ** **ἦταν** **ἐδῶ** **και** **μ'** **ἔφυλνε** Ζ.Π. 172.

Ἔτσι κι' ἔμπρὸς ἀπὸ προτάσεις προτροπτικές: **Ἔλα**, **δάσκαλέ**

μον, εξακολούθησε ἡ Κυρ.² Αλιάνη· **νά!** κοίταξε καὶ τὸ γράμμα τῆς Κούλας, **νά!** διάβασέ το Τρ. Δ. 39.

Ἡ προεξαγγελία τῆς προτάσεως γίνεται πιδ ἔντονα με τὴν προσθήκη ὕστερ' ἂπ' τὸ δεικτικὸν **νά** τοῦ συνδέσμου καὶ (§ 222, 3) ἢ τοῦ μορίου πού (ὡς εἰδικοῦ συνδέσμου, § 238), με τὸ δεύτερο αὐτό, γιανὰ παρασταθῇ ὡς ἀπολύτως βέβαιο καὶ ἀδιαμφισβήτητο πιά τὸ περιεχόμενον τῆς προτάσεως, πού ἀκολουθεῖ μετὰ τὸ **νά**: Ἔμα νύχτωσε, ἐπήγανε. **Νά καὶ** μπαίνουν μέσα Μβ. 510. Ἐκείνη τὴν ὥρα **νά καὶ** μπαίνει ὁ γέρο-Βασίλης Ἐφταλ. 18. Ὅπου **νά σου καὶ** περνάει ἕνας μ' ἕνα γαϊδούρι Μβ. 493. (§ 76, 2). Ἀπὸ τὸ βάθος τοῦ δρόμου . . . **νά καὶ** προβάλλαν κάτι καβαλλάρηδες ἀγριεμένοι Ἡθ. 64. Καὶ **νά καὶ** βλέπει μπροστά της ἕνα σπίτι καὶ μπαίνει Π.Μ. 56· βλ. καὶ Ε. 72Α', 19. Τὸ βόλι δὲ σὲ πιάνει; **Νά πού** σ' ἔπιασε! Βλαχ. 118. **Νά πού** ἦρθε στὸ κόσμον κι' αὐτὸ Πιδ. Φόν. 39. **Νά πού** μαι πάλι στὸ νησί μας! Μυρ. 342. **Νά πού** ἔγινε ἀλήθεια! Πα. 51. Ἀξαφνα **νά πού** ξεριζώθηκαν τὰ δυνὸ κορμύδεντρα! Πα. 158. **Νά πού** ἔχετε δωμάτια διαθέσιμα, τοῦ εἶπα Τρ. 135· βλ. καὶ 167 καὶ 190. Οἱ ἄνθρωποι ἀπελπίζουν, ὁ Θεὸς δὲν ἀπελπίζει· **νά πού** θά 'χω κι' ἐγὼ ἀπὸ δῶ καὶ πέρα ἕναν προστάτη Τρ. 185.

Σημ. α'. Πολλὲς φορές με τὸ δεικτικὸν **νά** γίνεται συγκεφαλαίωσις προηγουμένων ἐννοιῶν ἢ νοημάτων: Σπιτάκια, παραγώνια, αὐλές . . . χάνια, φιλιὰ, λόγια γλυκὰ-νά τὰ ὄνειρά μας τώρα (=αὐτὰ εἶναι) Ἀθάν. 30.

Ἄλλοτε πάλι μιὰ πρότασις πού εἰσάγεται με τὸ δεικτικὸν **νά**, χρησιμεύει γιανὰ ἐπιβεβαιῶνῃ ἕναν προηγουμένον γενικὸν ἰσχυρισμό: Κάθε μέρα ὅλο ζημίες μᾶς κάνει· **νά σήμερον** πάλι μᾶς ἔσπασε ἕνα βάζο.

Σημ. β'. Με τὸ **νά καί**, ἢ συνηθέστερα με τὸ καὶ **νά** ἐκφράζεται πολλὲς φορές ἄμεση χρονικὴ ἀκολουθία δυὸ πράξεων: Ὅτι ἀλλάξαν δὰ τὰ ροῦχα των κι' ἀνέβηκε ὁ τσοπάνης πάνω στὸ δέντρο, **νά κι' ἔρχεται κι' ὁ ἄνθρωπος πού** κυνηγοῦσε τὸ χωριάτη (=ἀμέσως ἔρχεται) Π.Μ. 141. Δὲν εἶχε ἀκόμα καλοπαιεῖ τὸν καφέ του, καὶ **νά** χτύπησε ἡ ξώπορτα Χ.Θ. 72· βλ. καὶ 54.

Σημ. γ'. Οἱ δυὸ χρήσεις τοῦ δεικτικοῦ **νά**, (ἦτοι με ὄνομα ἢ ἀντωνυμία καὶ με ὀλόκληρη πρότασι κατόπι του) μποροῦν **νά** συνδυάζονται στήν ἴδια φράσι: **Νά ἡ** γοργόνα **κι' ἔρχεται** Π.Μ. 83. Βλ. καὶ Πάσσ. 462, 16. Φωρ. 2, 240. **Νά, μία** βοσκοῦλα στὸ βουνό, **πού** κάθεται καὶ κλαίει Σολωμ. 14. **Νά** τοι περνοῦν τώρα τὸ μεγάλο δρόμο . . . **νά** τοι φτάνουν Χ.Θ. 25. **Νά** τες οἱ γυναῖκες, συγυρᾶνε μέσα Βλαχ. 60. Τότε **νά κι' οἱ** μῆνες ἔφτασαν Π.Μ. 56. **Μὰ** **νά** τον καὶ κατέβαινε Πάσσ. 219, 11· βλ. καὶ 511, 19. **Νά** τους **πού** ξεκινοῦν ἀπὸ

μακρυνά κι' ἔρχονται Ζ.Π. 125. Καί **νά** με τώρα, πού σέρομαι σάν τὸ λαβωμένο πουλί Ροδ. 81· βλ. καὶ Πάσσ. 490, 7. 624, 11.

Σημ. δ'. Τὸ δεικτικὸ **νά** μπορεῖ καὶ **νά** ἐπαναλαμβάνεται μὲ ἔμφασι, πολλὲς φορὲς στὴ σειρὰ, μὲ τὴν ἔννοια τοῦ εἰρωνικοῦ ὀρίστε (=χαμάρωσε τώρα), σὲ ἐκφράσεις ἀγανακτήσεως: *Ξέσκιζε τὴ φωτογραφία λέγοντας· Νά τὰ μεγαλεῖα σου! νά τὸ σόϊ σου! νά! . . . νά!* Ζ.Π. 138.

Ἔτσι εἰσάγονται καὶ δυὸ ἢ περισσότερες στὴ σειρὰ προτάσεις, μὲ τὸ **νά** καὶ ἔμπρὸς τους ἡ καθεμιά, γιανὰ δηλωθῇ δυσφορία, πού οἱ ἀναφερόμενες στίς προτάσεις αὐτὲς σχετικὲς μὲ ἕνα σκοπὸ ἐνέργειας δὲν κατέληξαν στὸ ἐπιδιωκόμενο ἀποτέλεσμα: *Νά καὶ γράμματα τοῦ στείλαμε, νά καὶ τοῦ τηλεγραφήσαμε . . . ἀπάντησι καμιά δὲ λάβαμε* (=μολονότι καὶ γράμματα τοῦ στείλαμε καὶ τοῦ τηλεγραφήσαμε, ἐντούτοις κλπ.).

ΟΖ') **νά**. Πολύχρηστο καὶ πολυσήμαντο μόριο. Προῆλθε (κατὰ τὸν 9ο μ. Χ. αἰῶνα¹) ἀπ' τὸ ἀρχαῖο μόριο ἵνα, τὸ ὁποῖον στὴν ἀρχαία γλῶσσα χρησιμοποιοῦνταν κανονικὰ ὡς τελικὸς σύνδεσμος (=γιανὰ). Χρησιμοποιεῖται τὸ **νά** αὐτὸ

1) μὲ τὴν ἀρχικὴ του σημασία, τοῦ **γιανὰ**. (Τελικὸ **νά**, § 254). Κανονικὰ κατόπιν ἀπὸ ρήματα κινήσεως σημαντικὰ (ἔρχομαι, πάω, πηγαίνω, τρέχω κλπ), καθὼς καὶ κατόπιν ἀπ' τὰ ρήματα δίνω, στέλνω, ἐτοιμάζω καὶ ἄλλα μὲ παρόμοια σημασία: *Βασιλέα μου, ἦρθα νὰ ἐργαστῶ* Μβ. 523. *Ἐλα, νὰ πιάσουμε χορὸ στὸ περιβόλι τὰνθηρὸ Ἀθάν.* 47. *Θὰ πάω, νὰ τὸν ἰδῶ* Ζ.Π. 23. *Ὁ πρόεδρος σηκώθηκε, νὰ ἰδῇ τί τρέχει* Πα. 73. *Ἡ Γαρουφαλιά βγήκε, νὰ δώσῃ κλαρὶ στὴν κατοῖκα της* Ζ.Π. 47. *Εἰς τὸ γυαλὸ κατέβηκε, καράβι νὰ ναυλώσῃ* Λ.Α'., 625. *Φεύγω στάντικρον τὸ χωριό, νὰ χτίσω οἰκοδομὴ* Σικελ. 88. *Δῶσε μου τὴν ἐφημερίδα, νὰ τὴ διαβάσω* βλ. Ε. 85, 6. Πάσσ. 480, 8. *Ἔστειλε τὸν κλητῆρα, νὰ τοῦ φέρῃ τὴν ὀμπρέλλα* Ἑρσ. 72. *Ἡ θειά μου, νυστασμένη, ἔστρωσε νὰ κοιμηθῇ* Τρ. Δ. 56. *Ἐκρίθη εὐλογον νὰ μὴν μαζωνώμαστε πολλοὶ νὰ μιλοῦμεν, νὰ μὴν προδοθοῦμεν* (=γιανὰ μὴν) Μακρυγ. 378. Βλ. καὶ Ε. 111, 2. 147Β', 10. 158, 1. 171, 11. 212, 1.

Ἐπίσης σὲ μιὰ σειρὰ δυὸ (ἢ περισσότερων) ὁμοταγῶν τελικῶν προτάσεων, πού ἡ πρώτη τους εἰσάγεται μὲ τὸ **γιανὰ**, ἡ δεύτερη (ἢ καὶ ἡ τρίτη, ἂν ὑπάρχῃ) εἰσάγεται κανονικὰ μὲ τὸ **νά**: *Ὁ ἀρνητὴς ἔρχεται, γιανὰ ἐκτοπίσῃ καὶ νὰ κυριαρχήσῃ* Χάρ. Κ.

1. Γ. Ν. Χατζιδάκις, ΜΝΕ, Α', σ. 210. Β', σ. 493.

104. Δέθηκε με τὸν ἄντρα της ὅπως τὸ ζῶο με τὸν ἀφέντη του. **Γιανὰ** τὸν ὑπηρετῇ, **νὰ** ράβη τὰ ροῦχα του, **νὰ** τὸν περιμένη μῆνες ἀπὸ τῆ θάλασσα Βεν. 171· βλ. καὶ Πάσσ. 605, 2.

Σε μιὰ τέτοια σειρὰ ὁμοταγῶν τελικῶν προτάσεων ἐπαναλαμβάνεται τὸ **γιανὰ**, μόνον ἂν πρόκειται νὰ τονιστῇ καὶ τῆς δεύτερης τελικῆς προτάσεως τὸ περιεχόμενο: *Πήγαιναν, γιανὰ τὸν ἰδοῦν καὶ γιανὰ μάθουν τὸ μυστικὸ τῆς τέχνης του* Ζ.Π. 102.

“Ὅταν ὁμως οἱ τελικὲς προτάσεις, ποὺ ἀκολουθοῦν ἢ μιὰ κατόπιν ἀπ’ τὴν ἄλλη, δὲν εἶναι ὁμοταγεῖς, ἀλλὰ ἡ δεύτερη ἀπ’ αὐτὲς ἐξαρτᾶται ἀπ’ τὴν πρώτη, τότε εἶναι δυνατὸν ἢ πρώτη νὰ εἰσάγεται με τὸ **νὰ**, κι’ ἡ δεύτερη, ποὺ ἐκφράζει τὸν κύριο σκοπὸ, νὰ εἰσάγεται με τὸ **γιανὰ**: *Ἡ βασίλισσα ἔβγαλε τὴν Πούλια, νὰ τὴν χτενίσῃ, γιανὰ τὴν πουλήσῃ* Μβ. 424.

Σημ. Καὶ κατόπιν ἀπὸ ἄλλα ἐκτὸς ἀπὸ τὰ παραπάνω ρήματα χρησιμοποιοῦνται τὸ τελικὸ **νὰ**, ἀντὶς γιὰ τὸ **γιανὰ**, ὅταν ἀπὸ τὰ συμφραζόμενα φαίνεται καθαρὰ ἡ τελικὴ τοῦ σημασίας καὶ δὲν ὑπάρχῃ ἀνάγκη νὰ ἐκφραστῇ κάπως ἐντονότερα καὶ με ἔμφασι ἡ ἔννοια τοῦ σκοποῦ. (Βλ. **γιανὰ**, 1Θ): *Πᾶρε καὶ μιὰ ἀναμμένη λαμπάδα, νὰ βλέπῃς στὸ δρόμο* (=γιανὰ βλέπῃς) Ππδ. Α’, 95· βλ. καὶ Πάσσ. 24, 22. *Κόψε με, ν’ ἀγιάσω* (=γιανὰ ἀγιάσω) Βλαχ. 109. *Εγὼ θὰ καθίσω ἐδῶ, νὰ πάρω ἕναν καφέ* Τρ. 189.

2) με τὴ σημασία τοῦ ὥστε **νὰ**, ἢ κάποτε τοῦ ἔτσι ποὺ **νὰ** οὕτως ὥστε **νὰ**. (Ἀποτελεσματικὸ **νὰ** § 260. Πρβλ. καὶ § 236, 3): *Μόλις δυνάμωσα λίγο, νὰ παίρνω τὰ πόδια μου* (=ὥστε νὰ παίρνω) Ἔρσ. 195. *Ὁ Θέμος δὲν ἦταν πιὰ στὴν ὑπηρεσία, νὰ ὑποχρεώῃ κόσμο* Τρ. 242. *Ὅτι κραικέλλα δὲν ἔχει ἡ γῆς, νὰ τὴν πάρῃ κανεὶς εἰς τὴν πλάτη του* (=ὥστε νὰ μπορῇ νὰ τὴν πάρῃ) Μακρυγ. 9. *Δὲν εἶμαι γυναικα, νὰ φοβηθῶ τὰ ὄνειρα* Πα. 7· βλ. καὶ Φωρ. 1, 150. Πάσσ. 107, 6. 130, 23. 562, 11. *Φκειάστε μου τὸ κιβούρι, νὰ ’ναι πλατύ, νὰ ’ναι μακρὸν* (=οὕτως ὥστε νὰ εἶναι) Πάσσ. 156, 11· βλ. καὶ 304, 2. *Στήριξέ το καλά, νὰ στέκεται ἴσια* (=οὕτως ὥστε **νὰ**).

Τὸ ἀποτελεσματικὸ αὐτὸ **νὰ** χρησιμοποιεῖται πολλὰς φορὲς με τὴν ἔννοια τῆς φράσεως (ἐπὶ τῷ ὄρω **νὰ**), με τὴ συμφωνία **νὰ**: *Μοῦ ἔδωκε ἑκατὸ δραχμὲς, νὰ τοῦ δώσω σὲ δυὸ μῆνες ἑκατὸν πενήντα* Πα. 15· βλ. καὶ 70 (*Μοῦ δίνεις τὸ γομάρι, νὰ σοῦ δώκω τὰ λογο;*) καὶ Πάσσ. 234, 37.

Σημ. Ἡ ἀποτελεσματικὴ σημασία τοῦ *νά* εὐκόλο ἦταν *νά* προέλθῃ ἀπ' τὴν πρώτη του, τὴν τελικὴ σημασία, ἀπὸ συνεκφορὰς προτάσεων, ὅπου σκοπὸς καὶ ἀποτελεσματικὴ ἦταν δυνατό *νά* συγχέωνται¹ π.χ. Παπ-
παδιά, ξέρεῖς τί *νά* κάμῃς, *νά* στραβωθῇ ὁ παππᾶς; (=για *νά* στραβωθῇ ὥστε *νά*
στραβωθῇ) Μβ. 511. Ἀφορμὴ γύρευε, *νά* μείνῃ (=για *νά* ὥστε *νά*) Ππδ. Α', 83.
Τὰ θάνατο βοτάνι *νά* φᾶς καὶ σύ, βαρυνόμουν, ποτὲ *νά* μὴν πεθάνῃς (=για *νά* μὴν-
ὥστε *νά* μὴν) Πάσσ. 16β (στὶς σημειώσεις).

Ἀλλὰ καὶ τῆς ἀρχαίας γλώσσας τὸ *ἵνα*, ἀπ' τὸ ὁποῖον προήλθε τὸ *νά*, χρησιμοποιοῦνταν κάποτε ὡς ἀποτελεσματικὸς σύνδεσμος, ὅταν ἐπρόκειτο *νά* δηλωθῇ ἐπιδιωκόμενον ἀποτελεσματικόν π. χ. Καὶ σύ, φίλος, ἄλ-
κιμος ἔσο', *ἵνα* τίς σε καὶ ὀνιγόνων ἐν εἴπῃ (=ὥστε *νά*) Ὀδύσσ. α, 302¹. Ὅμοια
καὶ στὴν ἀρχαία Κοινὴ: Τίς ἡμαρτεν, οὗτος ἦ οἱ γονεῖς αὐτοῦ, *ἵνα* τυφλὸς γεν-
νηθῇ; (=ὥστε *νά* γεννηθῇ) Εὐαγγέλιον κατὰ Ἰωάννην θ', 2. Οὗτω μαρὸς ἦν, *ἵνα*
μὴ ἴδῃ (=ὥστε *νά* μὴν ἴδῃ) Ἐπικτήτου, II, 2, 16.

Καὶ μὲ τὴν ἄλλην, τὴ συγγενῇ πρὸς τὴν προηγούμενην σημασίαν, ἦτοι
μὲ τὴν σημασίαν τῆς φράσεως (ἐπὶ τῷ ὄρῳ *νά*), μὲ τὴ συμφωνίαν *νά*, χρη-
σιμοποιεῖται ἐπίσης τὸ *ἵνα* στὴν ἀρχαία Κοινὴ² π. χ. Ἰάκωβος καὶ Κηφᾶς
καὶ Ἰωάννης δεξιὰς ἔδωκαν ἐμοὶ καὶ Βαρνάβᾳ κοινωνίας, *ἵνα* ἡμεῖς εἰς τὰ ἔθνη,
αὐτοὶ δὲ εἰς τὴν περιτομὴν Πρὸς Γαλάτας β', 9.

3) μὲ τὴν σημασίαν τοῦ ἀναφορικοῦ *ποῦ* *νά* (=ὁ ὅποιος *νά*, ἡ
ὁποία *νά* κλπ.), καὶ σπάνια καὶ τοῦ ἀπλοῦ *ποῦ* (=ὁ ὅποιος, ἡ
ὁποία κλπ.), ἦτοι ὡς ἀναφορικὴ ἀντωνυμία. (Ἀναφορικὸ ἀντωνυ-
μικὸ *νά*. Βλ. § 266, 1, ε' καὶ 2, β' καὶ γ'): Κάνω καὶ ξένην ἀδεορφή,
τὰ ροῦχα *νά* μοῦ πλένῃ (=ἡ ὁποία *νά* μοῦ πλένῃ) Πάσσ. 320, 9. *Νά*
εἶχα νεράτζι *νά* ῥιχνα στὸ πέρα παραθύρι (=τὸ ὁποῖον *νά* ἔρριχνα) Ε.
180, 1. Δὲ θὰ βρεθῇ ἕνας ποταμός, *νά* ᾖ γὰρ μᾶς πλωτός; (=ὁ
ὁποῖος *νά* εἶναι) Σεφέρ. 28. Ἔχω πολλά, *νά* σοῦ εἰπῶ (=τὰ ὁποῖα *νά*)
Πάσσ. 532β, 9.

Συνήθως μιὰ τέτοια ἀναφορικὴ πρότασις ἀκολουθεῖ ὕστερ'
ἀπὸ πρότασι ἀποφατικὴν, ἢ ἀπὸ πρότασι ἐρωτηματικὴν ἰσοδύ-
ναμη μὲ πρότασι ἀποφατικὴν (§ 204, 5): Δὲν ἔχω μάννα, *νά* μὲ
κλαίῃ καὶ *νά* πονῇ γιὰ μένα (=ἡ ὁποία *νά*) Πάσσ. 230, 4. Δὲν ἦθε λά-
φια *νά* χτυπήσῃ (=τὰ ὁποῖα *νά*) Βιζ. 88. Δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος, *νά*
τὴ δέχεται μιὰ τέτοια προσβολή (=ποῦ τὴ δέχεται). Ὑπάρχει πατέρας,
νά θέλῃ τὸ κακὸ τοῦ παιδιοῦ του; (=ποῦ θέλει).

1. Ἰδὲς στὸ Ὅμηρικὸ λεξικὸ τῇ λέξει *ἵνα*.

2. Blass-Debrunner, σ. 217, § 391.

Αν τὸ νόημα τῆς φράσεως στὸ σύνολό της ἀναφέρεται στὸ μέλλον, τότε τὸ ἀναφορικό νὰ ἰσοδυναμεῖ μετὰ τὸ πού θά, ὁ ὁποῖος θά κλπ.: Ἐκεῖ πού θά πηγαίνης, θά ἰδῆς μιὰ γυναῖκα, νὰ γνέθῃ σ' ἓνα δέντρο (= πού θά γνέθῃ-ἡ ὁποία θά γνέθῃ) Μ. 435· βλ. καὶ Πάσ. 347, 4.

Ἐπίσης τὸ ἀναφορικό αὐτὸ νὰ ἰσοδυναμεῖ πολλές φορές ὅπως καὶ τὸ ἀπλό πού μετὰ ἐμπρόθετο ἀναφορικό: Δὲν ἔχω κι' ἐγὼ ἓναν ἄνθρωπο, νὰ πῶ τὸ πόνο μου (= σὶδὸν ὁποῖον νὰ πῶ). Βλ. Πάσ. 611, 4 καὶ Δίστ. 641. Σηλιά, νὰ μπῇ, δὲ βρίσκεται στὸ δρόμο του, ὅταν βρέχῃ (= σὶτὴν ὁποῖαν νὰ μπῇ) Ἀθάν. 70. Ἐγὼ ἔχω σπῖτι νὰ μείνω (= σὶτὸ ὁποῖον νὰ) Ξεν. 239. Ποιὲς παιγνίδι δὲν περνᾷ, κάποιος νὰ μὴ τὴνὲ χτυπήσῃ (= σὶτὸ ὁποῖον νὰ μὴ) Τέλλ. 84. Φέρνει κι' ἓνα λαφόπουλο, νὰ παίξῃ ὁ Κωστιαντῆς του (= μετὰ τὸ ὁποῖον νὰ παίξῃ) Πάσ. 462, 17. Θὰ ῥθῇ καιρός, νὰ πικραθῇς, θὰ ῥθῇ καιρός, νὰ κλάψῃς (= πού θά πικραθῇς- κατὰ τὸν ὁποῖον θά πικραθῇς) Πάσ. 347, 4· βλ. καὶ Δίστ. 399.

Τέλος τὸ ἀναφορικό αὐτὸ νὰ ἰσοδυναμεῖ μετὰ τὸ τέτοιος πού νά· (§ 266, 2, γ'): Δὲν εὐρίσκεται βοτάνι εἰς τὸν κόσμον, νὰ μετὰ γιάνῃ (= τέτιο πού νὰ μετὰ γιάνῃ) Πάσ. 532, 3· βλ. καὶ 104, 12 καὶ Δίστ. 313. Πρᾶμα νὰ γελᾷς καὶ νὰ κλαῖς (= τέτιο πού νὰ) Ἀποστόλ. 7.

Καὶ κάποτε μιὰ πρότασις εἰσαγόμενη μετὰ τέτιο νὰ ἐπέχει θέσι κατηγορουμένου ἢ ἐπιθετικοῦ προσδιορισμοῦ: Ἡ αὐτὴ τοῦ τοῦ κυρ-Λευτέρῃ ἦταν νὰ τῇ χαίρεισαι Ἡθ. 71· (πρβλ. ἦταν ὥρατα). Ἐνα παλληκάρι νὰ τὸ πιῇς σὶτὸ ποτιήρι, ὅπως ἔλεγε Ἡθ. 44· (πρβλ. ἓνα παλληκάρι χαριτωμένο).

Σημ. Ἡ ἀναφορική σημασία τοῦ νὰ προῆλθε προφανῶς ἀπ' τὴν ἀρχική του σημασία, τὴν τελική, σὲ συνεκφορὲς προτάσεων, σὶς ὁποῖες σκοπὸς καὶ ἀναφορὰ εὐκόλα μποροῦσαν νὰ συνδυάζονται π.χ. Ἐγὼ χω' ῥάρι σοῦ ὅσω, νὰ σπείρης, νὰ θερίσης (= γιανὰ σπείρης-τὸ ὁποῖον νὰ σπείρης) Πάσ. 480, 18. Νᾶχαμε ἓναν γέροντα, νὰ μᾶς φυλάῃ τὸν κῆπο (= γιανὰ μᾶς φυλάῃ-ὁ ὁποῖος νὰ κλπ.) Πάσ. 275, 1. Σκοινιά ἔχαν νὰ τὸν δέσουνε, σὰ νὰ ἔτανε κριάρι (= γιανὰ τὸν δέσουνε-μετὰ τὰ ὁποῖα νὰ τὸν κλπ.) 24, 22. Εἶχαν καὶ πέντε μπιέθες, τὴ σούβλα νὰ γυρίουν (= γιανὰ γυρίουν-οἱ ὁποῖοι νὰ γυρίουν) Φωρ. 1, 118.

Ἀλλὰ καὶ τὸ ἴνα, ἀπ' τὸ ὁποῖον προῆλθε τὸ νά, χρησιμοποιοῦνταν σὶτὴν ἀρχαία Κοινὴ καὶ ὡς ἀναφορικό, μετὰ τὴν σημασία τοῦ πού νά, ὁ ὁποῖος νά· π.χ. Ἐδόθη μοι σκόλοψ τῇ σαρκί, ἄγγελος Σατάν, ἴνα με κολαφίσῃ· ἴνα μὴ ὑπεραίρωμαι (= ὁ ὁποῖος νὰ με κολαφίσῃ) Πρὸς Κορινθίους Β', ιβ', 7. Ἄν-

θρωπον οὐκ ἔχω, ἵνα βάλλῃ με εἰς τὴν κολυμβήθραν (==ὁ ὁποῖος νὰ μὲ ρίψῃ) Εὐαγγέλιον κατὰ Ἰωάννην ε', 7.

4) μὲ σημασία **βουλευτική**, ἥτοι ὡς εἰσαγωγικὸ προτάσεων, μὲ τίς ὁποῖες ἐκφράζεται ἐν γένει **βούλησις, θέλησις**. (Βουλευτικὸ νά). Οἱ προτάσεις αὐτὲς εἶναι

α') **ἀνεξάρτητες** προτάσεις, καὶ σ' αὐτὲς ἀναλόγως τοῦ περιεχομένου των καὶ κατὰ τὸ νόημα τῶν συμφραζομένων ἢ ἔννοια τοῦ νά μπορεῖ νά ἀναπτύσσεται μὲ διάφορες φράσεις, καθὼς: θέλω νά, ἐπιθυμῶ νά, ἀπαιτῶ νά, παρακαλῶ νά, προτείνω νά, λέω νά κ. τ. ὅ. ἢ δέχομαι νά, εἶμαι πρόθυμος νά, προσφέρομαι νά, εἶμαι σύμφωνος νά, ἀναλαμβάνω νά κ. τ. ὅ. ἢ πρέπει νά. ἐπιτρέπεται νά κ. τ. ὅ. Βλ. § 192, 1 κ. ἔ. § 197, καὶ κυρίως βλ. § 199 κ. ἔ. Πρβλ. καὶ § 190, 2, α' καὶ παραπάνω ΟΓ', 2, β', Σημ.

β') **ἐξαρτημένες** προτάσεις, ποὺ χρησιμεύουν ὡς συμπλήρωμα τῆς ἔννοιας (ἥτοι ὡς ἀντικείμενο) διαφόρων ρημάτων (προπάντων βουλευτικῶν καὶ δυνητικῶν), ἢ ὡς ὑποκείμενο ἀπροσώπων ρημάτων ἢ ἐκφράσεων, ἢ ὡς προσδιορισμὸς ὀνομάτων οὐσιαστικῶν ἢ ἐπιθέτων ἢ περιφράσεων μὲ παρόμοια ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πρὸς τὰ παραπάνω ρήματα σημασία. Βλ. § 256 κ. ἔ.

Στὶς προτάσεις αὐτὲς ἡ βουλευτικὴ σημασία τοῦ νά εἶναι τελειῶς ἐξασθενημένη, ἥτοι σ' αὐτὲς τὸ νά εἶναι, ἔτσι νά ποῦμε, μόριο τελειῶς **ἀχρωμάτιστο σημασιολογικῶς**, καὶ καταντᾷ νά εἶναι ἔν' ἀπλὸ συνδετικὸ λεξίδιο: πρβλ. π. χ. *Θέλω νά φάγω - θέλω φαγῇ*.

Σημ. α'. Καὶ τὸ ἵνα στὴν ἀρχαία Κοινὴ χρησιμοποιεῖται ὡς βουλευτικόν. Καὶ πρῶτα (ὅπως στὴ νέα γλῶσσα τὸ νά) χρησιμοποιεῖται ἔτσι τὸ ἵνα σὲ ἀνεξάρτητες προτάσεις: *Ἴνα ἐλθὼν ἐπιθῇς αὐτῇ τὰς χεῖρας* (==νά ἐπιθέσης) Κατὰ Μάρκον ε', 23. *Ἴνα παραγένη πρὸς με βούλομαι σοὶ τι σημαίνει* (==νά ἔρθῃς) (Σχολιαστὴς, στὸν Οἰδίπ. ἐπὶ Κολωνῶ τοῦ Σοφοκλέους, στίχ. 156) Radermacher, σελ. 170.

*Ἐπειτα πολὺ συχνότερα σὲ ἐξαρτημένες προτάσεις, ποὺ χρησιμεύουν ὡς συμπλήρωμα τῆς ἔννοιας ρημάτων ἢ ἄλλων λέξεων ἢ φράσεων, ὅπου στὴν ἀρχαία γλῶσσα συντάσσονταν κανονικὰ μὲ ἀπαρέμφατο (τελικόν), ὅπως ἐκ παραλλήλου ἐξακολουθοῦν νά συντάσσονται καὶ στὴν ἀρχαία Κοινὴ. Πρβλ. *Παρέδωκε φυλάσσειν αὐτὸν* Πράξεις Ἀπο-

στόλων ιβ', 4· βλ. και ζ', 42. Τὸν δὲ Ἰησοῦν παρέδωκεν ἵνα σταυρωθῇ Κατὰ Ματθαῖον κζ', 26. Οὐδένα ἤθελεν γνῶναι Κατὰ Μάρκον ζ', 24. Θέλω ἵνα μοι δῶς σι', 25. (Ἐρωτῶ=παρακαλῶ). Ἡρώτων αὐτὸν μεῖναι παρ' αὐτοῖς Κατὰ Ἰωάννην δ', 40. Ἡρώτα αὐτὸν ἵνα τὸ δαιμόνιον ἐκβάλῃ Κατὰ Μάρκον ζ', 26· βλ. και κατὰ Ἰωάννην δ', 47. Οὐκέτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι νῖός σου Κατὰ Λουκᾶν, ιε', 21. Οὐκ εἰμὶ ἄξιος ἵνα λύσω αὐτοῦ τὸν ἱμάντα τοῦ ὑποδήματος Κατὰ Ἰωάννην α', 27. Καθὼς ἔθος ἐστὶ τοῖς Ἰουδαίοις ἐνταφιάζειν Κατὰ Ἰωάννην ιθ', 40. Ἔστι δὲ συνήθεια ὑμῖν ἵνα ἔνα ὑμῖν ἀπολύσω ἐν τῷ Πάσχα Κατὰ Ἰωάννην ιη', 39. Ὡρα ἵνα δοξασθῇ Κατὰ Ἰωάννην ιβ', 28. Ὡρα ἡμᾶς ἥδη ἐξ ὕπνου ἐγερθῆναι Πρὸς Ῥωμαίους ιγ', 11.

Στὴν ἀρχαία γλῶσσα δμως δὲν ὑπάρχουν τέτοιες συντακτικὲς χρήσεις τοῦ ἵνα. Ὡς μοναδικὸ παράδειγμα ὅπου χρησιμοποιεῖται τὸ ἵνα ὡς βουλευτικὸ, σὲ ἀνεξάρτητη πρότασι, θεωρεῖται τοῦ Οἰδίποδος ἐπὶ Κολωνῶ τοῦ Σοφοκλέους, στίχ 156: ἀλλ' ἵνα τῷ δ' ἐν ἀφθνήκτῳ μὴ προσπέσῃς νάπει (Radermacher σελ. 170).

Σημ. β'. Βουλευτικὸ εἶναι τὸ νά και στο νά μὴ ποὺ χρησιμοποιεῖται ὡς ἀπαγορευτικὸ, (ἀποτρεπτικὸ κλπ. Π. χ. Ἐοὺ νά μὴ μιλῇς. Αὐτὸ νά μὴ σὲ σκοτίζει Ροδ. 30). § 192, 2 και 3, γ' και § 199, 2, και ὡς ἐνδοιαστικὸ (=μήπως· π.χ. Τὴν κυρίως πάντα ὁ φόβος, νά μὴν πεθάνῃ Ζ.Π. 33). § 273 κ. ἐ., καθὼς και στίς διάφορες ἀποφατικὲς συμπλοκὲς νά μὴ-και νά μὴ, (νά μὴ-νά μὴ), νά μὴ-και δὲν (§ 227, 1), νά μὴ-μήτε (§ 227, 2).

Σπάνια χρησιμοποιεῖται και μόνο του τὸ νά ὡς ἐνδοιαστικὸ ἀντὶς γιὰ τὸ νά μὴ (=μήπως): *Μὴ φοβεῖστε, ὡρὰ πονλᾶκια, νά σᾶς πάρω τῇ ζωῇ Πάσ. 559, 1.*

5) μὲ σημασία εὐχετική, ἦτοι μὲ τὴν σημασία τοῦ ἄμποτε νά, μακάρι νά, εἶθε νά. (Εὐχετικὸ νά): *Οἱ φλόγες τοῦ πολέμου νά μὴ σοῦ γνιάξουν* οὔτε μιὰ τριχούλα σου, καλέ μου (=εἶθε νά μὴ) Ἀθάν. 24. *Στεγνὴ μου γνώση, νά σ' εἶχα* πρῶτα! λ. λ. Βλ. § 190, 2, β'. § 199, 3. (Πρβλ. και § 204, 3, Σημ. και § 250, 2). Προφανῶς τὸ νά αὐτὸ προέρχεται ἀπ' τὸ προηγούμενο νά, τὸ βουλευτικὸ. Πρβλ. *Νά ἡμουν* πονλί, *νά πέταγα, νά πήγαγα* τοῦ ψήλου. Ἡθελα νά ἡμουν ὁμορφος, *νά ἡμουν και παλληκάρι* λ. τ. (§ 258, 1).

Σημ. Ἡ χρῆσις αὐτὴ τοῦ νά ὡς εὐχετικοῦ μὲ ὀριστικὴ (ἱστορικὸ ἡρότου) εἶναι ἥδη μεσαιωνικὴ: *Χριστέ, νά τὴν ἐπιᾶσα!* (=εἶθε νά τὴν ἐπ.). (Pernot) Προδρ. III, 189. *Νά μὴν εἶχα γεννήθην!* Μαυροφρ. Μνημ. 226, 428. Πρβλ. και: Ἀμποτε ἵνα ἐφρόντιζες! Νικήτ. 500, 22.

Καὶ ἴσως τὴν ἀρχὴ τῆς τὴν ἔχει ἡ σύνταξις αὐτὴ τοῦ νά στὴ σύνταξι τοῦ ἀρχαίου ἵνα μὲ ὀριστικὴ ἱστορικοῦ χρόνου, σὲ περιπτώσεις ποὺ ἐπρόκειτο νά δηλωθῇ σκοπὸς ἐπιθυμητὸς μὲν, ἀλλ' ἀνεκπλήρωτος·

π χ. Ἀλλά σε ἐχρῆν ὑμῖν συγχωρεῖν, ἵνα συνουσία ἐγένετο Πλάτωνος Γοργίας, 335C.

6) ὡς εἰσαγωγικὸ ἐρωτήσεως (Ἑρωτηματικὸ νά). Τὸ νά αὐτὸ

α') ἂν ἡ ἐρωτηματικὴ πρότασις, ποὺ εἰσάγει, ἐκφέρεται σὲ ὑποτακτικὴ, μπορεῖ νά ἀναπτύσσεται μὲ τίς φράσεις **θέλεις νά, θέλετε νά, πρέπει νά, ἐπιτρέπεται νά** κ. τ. ὄ. (Ἀπορηματικὸ νά). Πρβλ. *Νά τοῦ τηλεγραφήσω; Θέλεις νά τοῦ τηλεγραφήσω;* Βλ. § 197, 1. § 199, 7 καὶ § 204, 4.

β') ἂν ἡ ἐρωτηματικὴ πρότασις, ποὺ εἰσάγει, ἐκφέρεται σὲ ὀριστική, ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ **ἄραγε** ἢ τὸ (ἐρωτηματικὸ) **τάχα** (Κυρίως ἐρωτηματικὸ νά): *Ποῦ νά'μαι; (=ποῦ ἄραγε εἶμαι;)* Σκίπ. 157. *Ποιοὶ νά 'στε σεῖς;* 177. *Ἡ Ἀθγόυλα ποῦ νά 'ναι;* Σόλωμ. 112. *Τί νά κατόρθωσε ὁ ἀπικισμός;* Τριαντ. 18. *Τί εἶδος νά εἶναι τὰ Ἑλληνικά τοῦ Ἀποστόλου Παύλου;* Τριαντ. 44. Βλ. § 203 καὶ § 204, 3.

Τὸ ἰσοδύναμό του **ἄραγε** ἢ **τάχα** μπορεῖ νά συνυπάρχῃ μὲ τὸ νά αὐτό: *Γιατί αὐτοὶ δὲ φαίνονται πονθενά; τάχα νά πέθαναν ποῖν; τάχα νά εἶχαν φύγει πράγματι ἀπ' τὴν Ἀθήνα;* Τρ. 297. *Ἄραγε νά ζοῦν;* Βεν. 139. βλ. καὶ Κονδ. 65.

Τέτοιο εἶναι τὸ νά καὶ στὴ φράσι **νά μὴ, (νά μὴ δέν),** ποὺ χρησιμοποιεῖται ἐρωτηματικῶς ὡς ἰσοδύναμη μὲ τὸ ἐρωτηματικὸ **μήπως, (μήπως δέν):** *Νά μὴ μυρίστηκε τίποτα; (=μήπως μυρίστηκε)* Ξεν. 228. *Νά μὴν ἦτον ἰδέα σου;* Ἑρσ. 144. *Νά μὴ δέν ἄκουσες καλά;* Βλ. § 203, 1 καὶ § 204, 3 καὶ παραπάνω (ΞΓ', 4).

Κάποτε ὅμως τὸ νά μὴ αὐτὸ ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ δέν ἢ τὸ μήπως δέν: *Νά μὴν τὸ κατάλαβε ἄραγε ἀκόμα; (=δέν τὸ κατάλαβε ἄραγε ἀκόμα; -μήπως δέν τὸ κατάλαβε ἄραγε ἀκόμα;)* Βεν. 122.

Σημ. Ἑρωτηματικὸ ἐν γένει νά χρησιμοποιεῖται καὶ σὲ πλάγιες ἐρωτήσεις. Βλ. § 272, 3 καὶ 4.

7) μὲ τὴ σημασία τοῦ ὑποθετικοῦ ἂν, (**σάν, ἅμα· Ὑποθετικὸ νά**): *Νά θέλει, τὸ κάνει (=ἂν θέλει).* *Νά περπατήσω ἔναργα, μὲ λὲν πὼς καμαρώνω (=ἂν περπατήσω)* Θ.Χρ. 58. *Νά τό'ξερα πὼς θά σὲ βρῶ ἐδῶ, θά 'φερνα καὶ τὴν Ἑλλή μαζί μου (=ἂν τὸ ἔξερα).* Βλ. § 244 καὶ § 247, 2.

Σε προτάσεις που ἐκφέρονται μὲ κάποιον ἐπιφωνηματικό τόνο καὶ που ἐκφράζουν ἀποδοκιμασία, τὸ ὑποθετικό αὐτὸ νὰ παίρνει καὶ τὴν ἔννοια τῆς φράσεως ἂν εἶναι, ἂν πρόκειται: "Ο,τι μπορῶ κ' ἐγὼ θάγωνιστῶ σήμερα, μ' ὅλον ὀποῦμαι ἀστενής. *Νὰ* χαθοῦνε τόσοι ἀγωνισταὶ καὶ νὰ μείνω ἐγώ, ξίκι νὰ γένῃ καὶ σ' ἐμένα ἡ ζωὴ (=ἂν πρόκειται νὰ χαθοῦν) Μακρυγ. 220.

Σημ. Τὸ ὑποθετικό νὰ μποροῦσε νὰ προέλθῃ

α') ἀπ' τὸ ἀπορηματικό νά. (Βλ. προηγ. 6, α'). "Υστερα δηλαδή ἀπὸ μιὰ ἀπορηματική πρότασι (§ 199, 7) ἀκολουθεῖ πολλὰς φορές ἄλλη πρότασις, που φανερώνει τί ἐπακολουθεῖ ἢ τί μπορεῖ νὰ ἐπακολουθήσῃ, ἂν γίνῃ ἐκεῖνο, που ἐκφράζεται στὴν πρώτη πρότασι: "Ορτσα νὰ κάνω, πνίγομαι' γιομάτα; δὲ γλυτώω λ. λ. *Νὰ* τὸ κάμω; θὰ θυμώσῃ' *Νὰ* τοῦ τὸ πῆς; θὰ τοῦ κακοφανῇ. Ἀλλὰ συσχετιζόμενα τὸ ἓνα μὲ τὸ ἄλλο αὐτὰ που ἐκφράζουν οἱ δυὸ αὐτὲς προτάσεις, βρίσκονται σὲ σχέσι ὑποθετικῇ μεταξὺ τους: "Ορτσα ἂν κάνω, πνίγομαι κλπ. "Αν τὸ κάμω, θὰ θυμώσῃ κλπ.

Σὲ δημοτικά μάλιστα τραγοῦδια βρίσκει κανεὶς παράλληλα παραδείγματα αὐτῶν τῶν δυὸ συντάξεων, ὅπως π. χ. Ε. 168: *Τί νὰ σοῦ στείλω, γιόκα μου, αὐτοῦ σταῖ ξένα πού'σαι; νὰ στείλω μῆλο; σέπεται' κυδῶνι; μαραγκιάξει' τί νὰ σοῦ στείλω, ξένε μου; τί νὰ σοῦ προβοδήσω; μῆλο ἂν στείλω, σέπεται κλπ.*

β') ἀπ' τὸ βουλευτικό νὰ (βλ. προηγ. 4, β'), που εἰσάγει βουλευτικές προτάσεις, οἱ ὁποῖες χρησιμεύουν ὡς συμπλήρωμα τῆς ἔννοιας ρημάτων ἰδίως ψυχικοῦ πάθους σημαντικῶν (§ 256, 1, β' καὶ ε') ἢ ὡς ὑποκειμένο ἐνὸς ἀπρὸσωπου ρήματος ἢ μιᾶς ἀπρόσωπης ἐκφράσεως (§ 256, 2, α' καὶ β'), ὅπως π.χ. "Ο ἀδερφός μου *θὰ χαρῇ* πολὺ νὰ σὰς ἰδῇ Τρ. 188. *Θὰ λυπηθῇ* πολὺ νὰ μάθῃ πὼς εἶσαι ἄρρωστος. Σὲ συμφέρει πολὺ νὰ τὸ κάμῃς αὐτό. *Καλύτερα εἶναι* νὰ τοῦ μιλήσῃς καὶ σὺ. "Ωραῖο *πρᾶγμα* θὰ εἶναι νὰ ἐρθῇ καὶ νὰ μὴ μᾶς βρῇ ἐδῶ.

Οἱ τέτοιες μὲ τὸ νὰ εἰσαγόμενες βουλευτικὲς προτάσεις, ὅταν μάλιστα τὸ νόημα τῆς φράσεως στὸ σύνολό του ἀναφέρεται στὸ μέλλον, εὐκόλο εἶναι νὰ ἐκλαμβάνονται ὡς ὑποθετικές: (=Θὰ χαρῇ πολὺ, ἂν σὰς ἰδῇ. Σὲ συμφέρει πολὺ, ἂν τὸ κάμῃς. *Καλύτερα εἶναι*, ἂν τοῦ μιλήσῃς καὶ σὺ κλπ.). Πρβλ. καὶ τῆς ἀρχαίας Κοινῆς: *Καλὸν* σοὶ ἐστὶν εἰσελθεῖν (=νὰ εἰσελθῇς-ἂν εἰσελθῇς) Κατὰ Ματθαῖον ιη', 8. *Καλὸν* αὐτοῖς ἐστὶν ἐὰν μείνωσιν ὡς καγὼ Πρὸς Κορινθίους Α', ζ', 8.

8) μὲ σημασία **δυνητική**, ἥτοι μὲ τὴν σημασίαν τῆς φράσεως ἐνδέχεται νὰ ἢ τῶν φράσεων **μπορῶ νά, μπορεῖς νά κλπ.** ἢ (ἂν ἢ πρᾶξις ἀνήκῃ στὸ παρελθόν) **μποροῦσα νά, μποροῦσες νά κλπ.** (Δυνητικό **νά**): *Λές νὰ τὸ πῇ* στὸ σπίτι του; *Μπᾶ!* τὸ πολὺ πολὺ *νὰ τὸ πῇ* σὺς ἀδερφές του (=ἐνδέχεται νὰ τὸ πῇ) "Ιλιγγ. 27.

Τὰ πρῶτα μου βήματα, **νὰ πῆς**, σὺ νερὸ τὰ ἔκαμα (=μπορεῖς νὰ πῆς) Απ. 4. Βλ. § 199, 4. Ποβλ. καὶ στίχ. Ἱμπερίου καὶ Μαργαρώνας (Κμπ. 44): Μακρὸς ἦτον ὡς τὸ βεργίν, λυγρὸς ὡς τὸ καλάμιν, ἡ μέση του, **νὰ ἔλεγε**, ὥραϊον δαχτυλίδιν (=μποροῦσες νὰ πῆς).

Ἔτσι συνήθως σὲ ἐρωτηματικές προτάσεις (μερικῆς ἀγνοίας συνήθως ἐπιφωνηματικές, § 203, 2): Δὲν κάνεις καὶ σὺ τίποτα; **Τί νὰ κάμω**, ἄρρωστος ἄνθρωπος; (=τί μπορῶ νὰ κάμω). **Ποιὸς νὰ τὸ ἔλεγε**, πὼς ἡ αἴγλη λογοτεχνικῆς δημιουργίας ὑπέροχης . . . θὰ θάμπωνε γενεὲς ἐπιγόνων μὲ ἀδύναμα μάτια (=ποιὸς μποροῦσε νὰ τὸ πῇ) Τριαντ. 27. **Ποιὸς νὰ** ἔξερε πὼς θάσμιγαν τὰ δύο μας μονοπάτια; Ἀθάν. 23. Ἐσὺ γιατί δὲ μιλοῦσες; **Τί νὰ ἔλεγα**; (=τί μποροῦσα νὰ πῶ;). Ἐπερε νὰ εἶσαι μασκέ **ποῦ νὰ βρίσκαμε** τὸ κοστουμί; (=ποῦ μποροῦσαμε νὰ βροῦμε); Ἰλιγγ. 37. Θέλεις τίποτα, θειὰ-Ἐλένη; Ὅχι **τί νὰ θέλω** ἐγώ; (=τί μπορῶ νὰ θέλω;) Ροδ. 37.

Σημ. Τὸ νὰ αὐτὸ μποροῦσε νὰ προέλθῃ ἀπ' τὸ ἀπορηματικὸ νὰ (βλ. παραπάνω, 6, α'), ποῦ σὲ ἐρωτήσεις μερικῆς ἀγνοίας (§ 203, 2) χρωματίζεται συνήθως μὲ τὴν ἔννοια τοῦ δυνατοῦ: **Τί νὰ κάμω**; (=τί μπορῶ νὰ κάμω). **Πῶς νὰ πάω** μὲ τέτοιον καιρὸ; (=πῶς μπορῶ νὰ πάω κλπ.). Βλ. § 204, 4, α'.

Ἐδῶ ἀνήκει καὶ τὸ νὰ, ὅπου στὴ φράσι **νὰ ἰδῆς** (νὰ ἰδῇτε) ἔχει πολλὰς φορὲς σημασία μελλοντικὴ (=θὰ): **Τώρα νὰ ῥθῇ** ὁ μπαμπᾶς σου, καὶ **νὰ ἰδῆς** ἐσὺ τί θὰ σοῦ κάμῃ! (=θὰ ἰδῆς) Τρ. 135.

9) μὲ σημασία **παραχωρητική**, ἥτοι μὲ τὴν σημασία τοῦ καὶ **νὰ, κι' ἄν, ἔστω κι' ἄν, κι' ἄν** πρόκειται νὰ κ. τ. τ. (Παραχωρητικὸ νὰ. § 253, 2, β'): Ὁ κόρακας **νὰ ἀσπρίσῃ**, αὐτὸ θὰ γίνεταί (=καὶ νὰ ἀσπρίσῃ-κι' ἄν ἀσπρίσῃ ὁ κόρακας) Ζ.Π. 90. Ἦταν καλὰ, μοῦ λένε, νὰ πῆγαινες καὶ μόνος σου εἶσαι ἀστενής. Τοὺς λέγω, **νὰ πεθάνω** εἰς τὸν δρόμον, θὰ πάγω νὰ (ἐ)νεργήσω ὅτι μπορῶ (=κι' ἄν πρόκειται νὰ πεθάνω) Μακρυγ. 212. Δὲν τὸν ἐπαινε, **νὰ μοῦ χαρίζανε** τὸν οὐρανὸ μὲ τᾶστρα (=κι' ἄν ἀκόμη μοῦ χαρίζανε) Ππδ. Α', 16.

Τὶς περισσότερες φορὲς τὸ νὰ αὐτὸ ἔχει μπροστά του καὶ τὸ ἐνδοτικὸ καί. Βλ. § 253, 2, β'.

Σημ. Τὸ νὰ αὐτὸ προῆλθε ἀπ' τὸ ὑποθετικὸ νὰ (βλ. παραπάνω, 7), ὅπως μπορεῖ νὰ τὸ παρατηρήσῃ κανεὶς σὲ ὅλα τὰ σχετικὰ παραδείγματα.

10) με σημασία **ειδικοῦ συνδέσμου**, ἤτοι τοῦ πῶς, (ὅτι. Εἰδικὸ νά). Ἔτσι χρησιμοποιεῖται τὸ νά ὕστερ' ἀπὸ ὀρισμένα μόνο ρήματα, ὅπως τὸ λέω, (δὲν) πιστεύω, (δὲ) θυμοῦμαι, (δὲ) φαντάζομαι, (δὲν) ξέρω κ. ἄ. τ., ὅταν πρόκειται γιὰ κάτιτι ἀμφίβολο καὶ ἀμφισβητήσιμο: **Δὲς νά** τὸ πῇ στὸ σπῖτι του; (=ἔχεις τὴν ἰδέα **ὅτι** θὰ τὸ πῇ;) Ἰλιγγ. 27. **Δὲν** ξέρομε **νά** χεῖ δῶ πάνω τίποτ' ἀρχαῖα (=πὼς ἔχει-ἀλλὰ ἴσως ἔχει) Ἑρσ. 198. **Δὲ** θυμοῦμαι **νά** τὸ εἶπα (=ὅτι τὸ εἶπα-ἀλλὰ ἴσως νά τὸ εἶπα). **Δὲν** ὑπάρχει παράδειγμα **νά** **στάθηκε** πολὺν στὸ ἴδιο μέρος (=ὅτι στάθηκε) Ζ.Π. 110. Βλ. § 240 καὶ πρβλ. § 259.

Σημ. Τὸ νά αὐτὸ ἴσως προῆλθε ἀπ' τὸ ἀπλὸ βουλητικὸ νά, ποὺ εἰσάγει προτάσεις, οἱ ὁποῖες χρησιμεύουν ὡς ὑποκείμενο ἀπροσώπων ρημάτων, σὰν τὸ φαίνεται, μοιάζει καὶ ἄλλα παρόμοια, ποὺ ἐνέχουν τὴν ἔννοια τῆς ἀβεβαιότητος καὶ τῆς ἀμφιβολίας (§ 256, 2, α'): *Μιὰ ἄλλη κατηγορία ποιημάτων ἐκ πρώτης ὄψεως μοιάζει νὰ ἔρχεται σὲ ἀντίθεσι μὲ τὴν πρώτη (=φαίνεται νὰ φαίνεται πὼς ἔρχεται) Κμπ. 260.*

11) με σημασία **χρονική**, καὶ συνήθως με τὴ σημασία τῶν χρονικῶν συνδέσμων **προτοῦ (νά), κοντὰ νά** (=λίγο πρὶν νά), ὡς ποὺ νά, ἅμα, ἀφοῦ, σάν, καθὼς, ἐκεῖ ποῦ. (§ 261. Χρονικὸ νά): *Δὲν* εἶσαι σὺ ποὺ ξυπνᾷς, *δυν* τρεῖς ὥρες **νά** **ξημερώση**, καὶ ἀρχίζεις **νά** φωνάζης; (=προτοῦ νά **ξημερώση**) Π.Μ. 9· βλ. καὶ Λ.Δ', 167. Πάσσ. 9, 5. 10, 2. 221, 3. 406, 1 (καὶ πρβλ. Πάσσ. 454, 5: *Κι' αὐτοῦ* πρὸς τὸ *ξημέρωμα*, *δυν* ὥρες **προτοῦ** **νά** **φέξη**). Καὶ πᾶσῃ ὁ πόλεμος τὴν ἄλλη ἡμέρα ἀπὸ *δυν* ὥρες **νά** **φέξη** ὡς τὸ σουρούπωνμα Μακρυγ. 30· βλ. καὶ 401. Ἡ Πούλια ἦτο ἥδη ὑψηλά, τέσσαρες ὥρες **νά** **φέξη** (=προτοῦ **φέξη**) Ππδ. Α', 12. **Νὰ** **μποῦνε** στὸ Χερουβικὸ καὶ **νά** **ῥβγη** ὁ βασιλέας, *φωνή* τοὺς ἦρθε ἐξ οὐρανοῦ (=κοντὰ νὰ **μποῦνε** κλπ.) Ε.2, 7· βλ. καὶ Πάσσ. 196, 5 (καὶ πρβλ. Πάσσ. 194, 5 καὶ Φωρ. 2, 340: **Σιμὰ** **νά** **βγοῦν** τὰ ἄγια κι' ὁ βασιλεὺς τοῦ κόσμου, *φωνή* τοὺς ἦρθ' ἐξ οὐρανοῦ). **Νὰ** **βασιτάξη** (ὁ καιρὸς), **νά** **σηκώσουμε** τὸ *πρῶτο* καὶ τὸ *δεύτερο* *χέρι*, *λέμε* (=ὡς ποὺ νὰ **σηκώσουμε**) Πα. 16. *Θέλεις* **νά** *πᾶμε* ὡς τὸ *χωριό*; ἀργότερα ὅμως, **νά** **πέση** ὁ ἥλιος (=ἀφοῦ **πέση**) Ἑρσ. 53. Ἐκεῖνο τὸ *ζαχαρένιο*, τὸ οὐράνιο πρόσωπό της, σὲ *παίρνει* φόβος *τώρα*, **νά** τὸ *βλέπης* (=ὅταν τὸ *βλέπης*) Τρ. Δ. 107.

Ὅταν τὸ νόημα τῆς φράσεως ἀναφέρεται στὸ παρελθόν,

κανονικά τὸ νὰ αὐτο, μὲ ὑποτακτική, ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ χρονικὸ **σάν, (καθώς, ὅταν)** καὶ ὀριστικὴ παρατατικὸ ἢ ἀορίστου: **Νὰ ἀκούω** ἔτσι τὰ ἀναφιλητά της, μοῦ ἐρχότανε καὶ μένα δάκρυα στὰ μάτια (=σάν ἀκουα-καθὼς ἀκουα) Λιλ. 23. **Κι' ἐγὼ ν' ἀκούσω** αὐτὰ... φεύγω κι' ἀκόμα φεύγω (=σάν ἀκουσα) Ἰ. Γρυπάρης, Οἰδίπους Τύραννος, Μετάφρ. στὴ Νέα Ἑστία, τεύχ. 362, σελ. 473. **Τῆς κάνανε κακό, νὰ τὰ λέη** αὐτὰ (=ὅταν τὰ ἔλεγε) Βλαχ. 58. Πρβλ. κι' ἀπ' τὸ Μεσαιωνικὸ ποίημα Ἀχιλλήϊς (χειρόγραφο L, στίχ. 472): **Νὰ τὴν ἰδῇ** ὁ Ἀχιλλεύς, λιγοθυμία τὸν ἐπιάσεν (=σάν τὴν εἶδε-ἅμα τὴν εἶδε) βλ. Μ. Κριαρᾶ, στὴν Ἀθηνᾶ, τόμ. 50ὸς (1940), σελ. 188.

Σημ. Ἡ χρονικὴ σημασία τοῦ νὰ μποροῦσε νὰ προέλθῃ ἀπὸ διάφορες ἄλλες χρήσεις του, ἥτοι

α') ἀπὸ τὴ χρῆσι του στὶς πληρέστερες χρονικὲς συνδεσμικὲς φράσεις **προτοῦ νὰ, πρὶν νὰ, κοντὰ νὰ, ὥς πού νὰ, ὅσο νὰ** κλπ., κατὰ ἀπλολογίαν, μὲ παράλειψι δηλαδὴ τοῦ προτοῦ, τοῦ πρὶν, τοῦ κοντὰ κλπ., ὅπως δειχνουν ἀντίστοιχες ἐκφράσεις σὲ παραδείγματα ἀπὸ τὰ παραπάνω (Π.Μ. 9. Πάσσ. 454, 5. Ε. 2, 7. Πάσσ. 194, 5 κλπ.).

β') ἀπὸ τὴ χρῆσι του ὡς βουλευτικὸ ὕστερ' ἀπὸ ρήματα ἢ φράσεις, ποὺ φανερώνουν προσδοκία καὶ ἀναμονή, ὅπως π.χ. **Περιμένω νὰ βγῇ τὸ φεγγάρι** (=περιμένω τὴν ἀνατολὴ τοῦ φεγγαριοῦ-περιμένω ἕως ὅτου νὰ βγῇ τὸ φεγγάρι) Ππδ. Α', 86. **Τὸ φεγγάρι θ'ἀεργήσῃ νὰ βγῇ** Α', 82. **Ὁ κουέτος ἔφας τὸ γούρνο σῦκο, καὶ ὁ τρελλὸς ἐκαθότουνα** ἀπάνω στὴ συκιά, νὰ γουρμάσῃ τὸ ἄγουρο σῦκο (=καθόταν καὶ περιέμενε νὰ ὀριμάσῃ-ἕως ὅτου ὀριμάσῃ) Μβ. 491.

γ') ἀπὸ τὴ χρῆσι του ὡς ὑποθετικὸ συνδέσμου, σὲ φράσεις σάν ἑτοῦτες: **Καὶ τώρα τί θὰ ποῦν οἱ χωριανοί, νὰ τὴν ἰδοῦν** ἔξαφνα καινούργοντυμένη, σάν νὰ τῆς συνέβηκε κανένα μεγάλο καλὸ; (=ἂν τὴν ἰδοῦν-ἅμα ἢ ὅταν τὴν ἰδοῦν) Ζ.Π. 63. **Ἀν ἔχη γονιούς κι' εἶναι φτωχοί, κακομαθαίνοντας ἐδῶ τὸ παιδί αὐτό, πῶς θὰ τοῦ φανῇ, νὰ τὸ ματαπάρουν** κοντὰ τους; (=ἂν τὸ ματαπάρουν-ὅταν τὸ ματαπάρουν) Ἐρσ. 149.

δ') ἀπὸ μιὰ χρῆσι του, ὅπου ἰσοδυναμεῖ μὲ τὴ φράσι μὲ τὸ νὰ (βλ. παρακάτω): **Ψηλώνει ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου, νὰ τὸ συλλογίζεται** (=μὲ τὸ νὰ τὸ συλλογίζεται-ὅταν τὸ συλλογίζεται) Ππδ. Β', 35. **Τὸ βασιλόπουλο ἐθαμπώθηκε, νὰ βλέπῃ νὰ πέφτουνε τέτοια πράματα ἀπὸ τὰ μαλλιά της** (=μὲ τὸ νὰ βλέπῃ-καθὼς ἔβλεπε) Μβ. 477.

12) ὡς εἰσαγωγικὸ ἐπιφωνηματικῶν προτάσεων, ποὺ ἐκφέρονται σὲ ὑποτακτικὴ, καὶ μὲ τίς ὁποῖες ἐκφράζεται δυσφορία καὶ ἀπαρέσκεια, θλιψίς κ. τ. τ. (Ἐπιφωνηματικὸ νὰ): **Ἐγὼ νὰ εἶμαι βασίλισσα** στὰ καλά μου κι' ἢ μητέρα μου **νὰ πεινάη!** Μ. 414.

"Ω! τὸ λεβέντη τοῦ Μεσολογγοῦ μας! Καὶ νὰ μετρώω καὶ νὰ ναι ὁ Τάκη-Πλούμας τριάντα τρία χρόνια μέσ' στὴ γῆς! Μαλακ. 765. Βλ. § 199, 5 καὶ § 190, 2, β', Σημ. 2.

Παρόμοιο εἶναι τὸ νὰ καὶ σὲ προτάσεις, πού περιέχουν ἀποδοκιμασία καὶ κατάκρισι ἢ ἀπόκρουσι: *Νοικοκυρὰ εἶν' αὐτὴ! νὰ φήνη* τὸ σπίτι της ξάπλα καὶ *νὰ τρέχη* δῶ κι' ἐκεῖ! *Ἐγὼ νὰ ξαναπατήσω* στὸ σπίτι του! ποτέ! Μὲ δάκρυα εἰς τὰ μάτια μου τ' ἀποκρίθηκα: Διὰ μένα *νὰ σοῦ περάση* κακὴ ἰδέα, τὸ παιδί σου; Μακρυγ. 16. Βλ. § 199, 8 καὶ § 204, 3, Σημ.

13) ὡς εἰσαγωγικὸ ἀνεξαρτήτων προτάσεων, πού σὲ διηγῆσεις ἐκφέρονται μὲ κάποιο δραματικὸ τόνο ἔτσι σὲ ὑποτακτικὴ ἀντὶς νὰ ἐκφέρονται σὲ ὀριστικὴ παρατατικοῦ. (Διηγηματικὸ νά): *Ἄμα τᾶκουσε αὐτὰ ἡ Μαρία, νὰ κλαίη, νὰ φωνάζη, νὰ τραβᾷ* τὰ μαλλιά της! (=ἐκλαιε, φώναζε, τραβοῦσε). *Ὅστε νὰ μεγαλώσης* ἐσὺ (μοῦ ἔλεγε), θὰ τὸ πάρω ἡγὼ τὸ Βαγγελιό. *Νὰ σκάσω* ἐγὼ ἀπὸ τὸ θυμὸ κι' ἀπ' τὴ συναίσθησι τῆς ἀδυναμίας μου (=ἔσκαζα ἐγὼ-μοῦ ἐρχόταν νὰ σκάσω ἐγὼ) Κονδ. (Πρώτη ἀγάπη, 9). Τὸ λόγο δὲν ἀπόσωσε, τὴ συντυχίᾳ δὲν εἶπε, *νὰ δγῆς* τοὺς Τούρκους κι' ἔφευγαν πεζοῦρα καὶ καβάλλα (=ἔβλεπε τοὺς Τούρκους) Πάσσ. 203, 16. Βλ. § 200 (βλ. καὶ Νέα Ἑστία, τόμ. 25ος, τευχ. 293, 1 Μαρτίου 1939).

14) ὡς ἰσοδύναμο μὲ τὴ φράσι μὲ τὸ νά. Τὸ νὰ δηλαδὴ μὲ ὑποτακτικὴ στὴν περίπτωσι αὐτὴ ἐκφράζει ὅ,τι καὶ ἡ (τροπικὴ) μετοχὴ σὲ -οντας τοῦ ἀντίστοιχου ρήματος: *Βαρέθηκα νὰ τᾶκούω* αὐτὰ κάθε μέρα (=μὲ τὸ νὰ τᾶκούω-ἀκούοντας αὐτά). *Λυποῦμαι νὰ τὸν βλέπω* νὰ ὑποφέρη. *Ἡ νογὰ ἦταν ἀκόμα νέα κι' ὠραία...* μαράζωνε *νὰ μένη* ἔτσι μοναχὴ (=μένοντας ἔτσι) Λιλ. 13. *Ὅταν ξεσηκώνης τὸν κόσμον, νὰ φωνάξης* βᾶκ βᾶκ βᾶκ, ἐκεῖνο μικρὴ ἁμαρτία τὴν ἔχεις; (=μὲ τὸ νὰ φωνάξης-φωνάζοντας) Π.Μ. 10. *Κάνεις κακὸ τοῦ ἑαυτοῦ σου, νὰ ποτίζεσαι* χολὴ ὅλη μέρα (=μὲ τὸ νὰ ποτίζεσαι-ποτιζόμενος) Θεοτόκ. 35.

Σημ. Ἐδῶ ἀνήκει καὶ μιὰ χρῆσις τοῦ νὰ μὲ ὑποτακτικὴ ὕστερ' ἀπὸ τὸ ρῆμα κάνω μὲ προσδιορισμὸ τοῦ κάποιο τροπικὸ ἐπίρρημα σὰν τὸ καλὰ, κακά, ἄσχημα κ. τ. τ. Στὶς φράσεις αὐτὲς τὸ νὰ μὲ ὑποτακτικὴ ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ πού καὶ ὀριστικὴ, ἥτοι ἐκφράζει κάτι πού πράγματι γίνεται ἢ ἔγινε (§ 256, 3, α'): *Καλὰ κάνεις νὰ μὴ δίνης* προσοχὴ σὲ τέτοια λόγια (=ποῦ δὲν δίνεις). *Ἄσχημα ἔκαμες νὰ τοῦ τὸ πῆς* (=ποῦ τοῦ τὸ εἶπες)

"Αν όμως τὸ ρῆμα **κάνω** εἶναι σὲ δυνητική ὀριστική (§ 191, 2) ἢ σὲ χρόνο μέλλοντα, τότε τὸ **νά**, πού ἀκολουθεῖ, εἶναι κανονικὰ ὑποθετικό: **Θάκανες καλύτερα νὰ διώξεις τὴν καμαριέρα σου** (= **ἂν** διώξης-**ἂν** ἔδιωχνες) Ξεν. 176. **Καλὰ θὰ κάμης νὰ κοιτάξης μόνο τὴ δουλειά σου** (= **ἂν** κοιτάξης). "Ασχημα **θὰ κάμη νὰ τοῦ τὸ πῆ** (= **ἂν** τοῦ τὸ πῆ).

15) ὡς ἰσοδύναμο μὲ τὴ φράσι **ὡς πρὸς τὸ νά, ὅσον ἀφορᾷ τὸ νά**. ('Αναφορικό **νά**): **"Ο ναύαρχος Ντόρια εἶχε πολὺν περίεργους τρόπους νὰ δείχνη τὴν εὐγνωμοσύνη του** (= ὅσον ἀφορᾷ τὸ νὰ δείχνη) Μελ. 28. **Δὲν ἦταν προετοιμασμένοι νὰ τὰ κάμη**. **Κι ἦταν ἀργὰ νὰ τὰ μάθῃ** Ζ.Π. 145. **Μὰ θὰ εἶναι πολὺν πρῶι ἀκόμα νὰ νηυσυ-χῆσωμε τὴν Κυρία** (= γιανὰ ἀνησυχήσωμε-ὡς πρὸς τὸ νὰ ἀνησυχήσωμε) "Ερσ. 82. (Βλ. καὶ **γιανά, ΙΘ', 3, Σημ.**).

"Ετσι, μὲ ἔννοια ἀναφορᾶς, χρησιμοποιεῖται κανονικὰ τὸ **νά** μὲ ὑποτακτική (ἰδίως **α' ἢ γ'** προσώπου) στὴν πρώτη ἀπὸ τρεῖς προτάσεις, πού ἐκφέρονται στὴ σειρά ὡς ἀπάντησις σὲ μιὰν ἐρώτησι, καὶ πού ἀπ' αὐτὲς ἡ δεύτερη ἐπιβεβαιώνει ἢ ἀρνεῖται ἐκεῖνο πού ἐκφράζει ἡ πρώτη, ἐνῶ ἡ τρίτη, πού εἰσάγεται μὲ τὸν ἀντιθετικό σύνδεσμο **ἀλλὰ**, ἐκφράζει κάτιτι τὸ ἐναντίο πρὸς τὴ δεύτερη: **Τὸν γνωρίζεις ἐπὶ τὸν κύριο Δημητριάδη; Νὰ τὸν γνωρίζω, τὸν γνωρίζω, ἀλλὰ δὲν ἔχω στενὲς σχέσεις μαζί του** (= ὅσον ἀφορᾷ τὸ νὰ τὸν γνωρίζω, τὸν γνωρίζω κλπ.). **Γιατί δὲν τρῶς; ἔφαγες ἔξω; Νὰ φάω, δὲν ἔφαγα, ἀλλὰ δὲν πεινῶ**. **Τὸν εἶδε αὐτὸς μὲ τὰ μάτια του ἐκεῖ μέσα; Νὰ τὸν ἰδῇ, δὲν τὸν εἶδε, ἀλλὰ ἄκουσε, λέει, τὴ φωνή του**. **Μήπως καίει τὸ γάλα τοῦ παιδιοῦ; Νὰ καίῃ, δὲν καίει, ἀλλὰ εἶναι πολὺν ζεστό**.

16) στὴ θέσι ἄλλου ὑποτακτικοῦ συνδέσμου, (συνήθως ἀντὶς γιὰ τὸν ὑποθετικό σύνδεσμο **ἂν** ἢ **σάν**, τὸν παραχωρητικό **κι' ἂν** ἢ τὸν χρονικό **ὅταν**). "Ετσι χρησιμοποιεῖται τὸ **νά**, ἰδίως σὲ δημοτικά τραγούδια καὶ σὲ μεσαιωνικά δημῶδη ποιήματα, ὅταν παρεκτείνεται ὁ λόγος, στὸ δεύτερο (ἢ καὶ στὸ τρίτο) μέλος μιᾶς σύνθετης ὑποθετικῆς ἢ παραχωρητικῆς ἢ χρονικῆς προτάσεως: **"Αν μ' ἀκούση ἡ Παναγιά καὶ παιδέψη τὴν κλεψιά καὶ νὰ ἰδῶ τὸ λαγιορὶ μέσα πάλι στὸ μαντρί, τὴν ἡμέρα τὴ Λαμπρὴ θεὰ ψήσω ἔν' ἀρνὶ** (= καὶ **ἂν** ἰδῶ) Πάσσ. 507, 38. **"Αν ἦσουν γὰρ εἰς τὸν Μορέαν, ἐκεῖ ὅπου ἦσουν ἀφέντης, καὶ νὰ εἶχες μάχην μετ' ἐμὲν, ὥσάν νὰ ἐπεχειρίστης, οὐδὲν ἡμπόρεις στὰ μακρὰ μετ' ἐμὲ νὰ**

ὑπομένης (=καὶ ἂν εἶχες) Χρονικὸν τοῦ Μορέως, στίχ. 4226· βλ. καὶ στίχ. 4248 καὶ Ἐρωτόκριτον, Β', 748 καὶ 1589 καὶ Ε. 205 καὶ πρβλ. Wagner-Σαγλήκη, στίχ. 36: **Εἰ** δὲ καὶ εὐφης τα εἰς μεριὰν **καὶ νὰ** τὰ λησμονήσης, **καὶ** πάλιν εἰς τὰ πρότερα κακὰ **νὰ** ἀποκινήσης, ἄλλον ποτ' ἐκ τὰ χέρια μου ποσῶς οὐ βροίσεις γράμμαν (=ἂν τὰ εὐφης καὶ ἂν τὰ λησμονήσης κλπ.).—**Μὰ** τὴν ἀλήθεια, λέγω σας, ὅσα **κι' ἂν** τὲς παινέσω, **νὰ** τὲς σηκώσω ἀφ' τὴν γῆν, στὰ ὕψη **νὰ** τὲς θέσω, τόσον καὶ πλεὰ καὶ πλεότερα **νὰ** μὲ ὑπερικήσουν (=κι' ἂν τὲς σηκώσω-κι' ἂν τὲς θέσω) Wagner-Θανατικὸν τῆς Ρόδου, στίχ. 96. "**Ὀνταν** ἀσπρίσουν τὰ μαλλιά **κι'** ἡ πέτσα **νὰ** ζαρώση, δὲν εἶναι τὸ πρεπούμενο στὴν κόχη **νὰ** καμαρώση (=καὶ ὅταν ἡ πέτσα ζαρώση) λ. λ. Τὴν γέενναν **νὰ** φύγωμεν καὶ τοῦ πυρὸς τὸν τρόμον, **δντα** κτυπήσουν ἄγγελοι **καὶ νὰ** ἔγερθῇ τὸ πλῆθος (=καὶ ὅταν ἐγερθῇ) Wagner-Μανόλη Σκλάβου, Ἡ συμφορὰ τῆς Κρήτης, στίχ. 250. Βλ. καὶ Ἐρωτόκριτον, Β', 1619.

Στὸν Ἐρωτόκριτο τὸ **νὰ** αὐτὸ συνεχίζει καὶ τὸ **τό**, ποὺ χρησιμοποιεῖται σ' αὐτὸν μὲ χρονικὴ σημασία (=ὅταν, ὁσάκις): **Πολλὲς φορὲς μ'** ἐκάμασι τὰ κοπελλίστικά σου **κι'** ἦπια φαρμάκια καὶ χολὲς γιὰ τὰ κουτσουνικά σου. **Τό** ἔλεες κλάφει **καὶ νὰ** ἰδῶ τὸ δάκρυο **νὰ** προβάλῃ, μέ' βροίσκε γιὰ τὸ κλάμμα σου παρατροπὴ μεγάλη (=ὁσάκις ἤθελες κλάφει **καὶ** ὁσάκις ἤθελα ἰδεῖ) Γ', 99.

Σημ. α'. Ἡ χρῆσις αὕτῃ τοῦ **νὰ** ἴσως προέρχεται ἀπ' τὸ ὅτι ὑποσυνειδητὰ στὴν ψυχὴ ἐκείνου ποὺ μιλεῖ αἰωρεῖται ἐμπρὸς ἀπ' αὐτὸ κάποια ρηματικὴ ἔννοια, σὰν τὸ γίνῃ, συμβῇ ἢ (ἂν τὰ λεγόμενα ἀναφέρονται στὸ παρελθόν) **συνέβαινε** κ. τ. ὅ. ("Ἄν μ' ἀκούσῃ ἡ Παναγία **καὶ γίνῃ-νὰ** ἰδῶ τὸ λαγαρόν κλπ." **Ἄν** ἦσουν γὰρ εἰς τὸν Μορέαν . . . **καὶ-συνέβαινε-νὰ** εἶχες μάχην κλπ. **Τό** ἤθελες κλάφει **καὶ-συνέβαινε-νὰ** ἰδῶ τὸ δάκρυο **νὰ** προβάλῃ κλπ.).

Σημ. β'. Ἀπλὸ τὸ **νὰ**, ὅταν παρεκτείνεται ὁ λόγος, χρησιμοποιεῖται κανονικά, καὶ ἀντὶς γιὰ μιὰ πληρέστερη συνδεσμικὴ φράσι, ποὺ ἔχει τὸ **νὰ** στὸ τέλος τῆς, ὅπως ὅσο **νὰ** ἢ ὅσο ποὺ **νὰ**, ὡς ποὺ **νὰ**, ἔως ὅτου **νὰ**, ὥστε **νὰ**, σὰν **νὰ** κ. τ. τ., καθὼς καὶ μετὰ τὸ γιὰτὶ **νὰ**, ἴσως **νὰ** κ. τ. τ.: *Κέρανα με, Ρήγη μ' ὁμορφη, κέρανα με, ὅσο νὰ φέξῃ, ὅσο ποὺ νὰ βγῇ ὁ αὐγερινός, νὰ πάγῃ ἡ Πούλια γιόμα (=ὅσο νὰ πάγῃ) Πάσος. 107, 3. Πρόσμενέ με σιὸ κίσκι, ὡς ποὺ νὰ ντυθῶ καὶ νὰ κατεβῶ (=καὶ ὡς ποὺ νὰ κατεβῶ) Ἐρσ. 10. Ὡστε νὰ στρώσῃ ὁ Κωσταντῆς καὶ νὰ σελλώσῃ ὁ Ἀλέξης, εὐρέθη τὸ Βλαχόπουλο σὸ μαῦρο βαβιλλάρης (=καὶ ὥστε νὰ σελλώσῃ) Ε. 70, 15· βλ. καὶ Πάσος. 380, 10. Μοιάζει σὰ νὰ μέρωσε καὶ νὰ ξαστέρωσε ἡ ψυχὴ του (=καὶ σὰ νὰ ξαστέρωσε)*

Βλαχ. 116. Πετάχτηκα ὀρθὸς ἀπὸ τὴν ἄκρη ἐκείνη τοῦ καφενεῖου καὶ βγήκα στὸ δρόμο, *σὰν νὰ πνιγόμενα καὶ νὰ ζητοῦσα πνοή* (=καὶ *σὰν νὰ ζητοῦσα*) Τρ. 203. "Ἐρωτα, πονηρὸ πουλί, *γιατί νὰ μὲ γελάσης; νὰ πάρης τὴν καρδίτσα μου καὶ νὰ τήνε χτικιάσης; (=γιατί νὰ πάρης)* Πάσσ. Δίστ. 312. "Ἰσως τώρα *νᾶφρσε* τὸ ὄνομα αὐτοῦ, *καὶ νὰ ξαναπῆρε* τὸ πραγματικὸ (=καὶ *ἔσως νὰ ξαναπῆρε*) Τρ. 295.

"Ἐτσι καὶ μετὰ τὸ *γιανὰ* (=γιά νά): "Ἐγὼ δὲν ἤμουν καμιά μεγαλοποριοκοῦσα, βλέπεις, *γιανὰ* μὲ ἀγαπήσουν *καὶ νὰ* μὲ στεφανωθοῦν ἐν πομπῇ καὶ παρατάξει (=καὶ *γιανὰ* μὲ στεφανωθοῦν) Ππδ. Γ', 84. (Βλ. ΙΘ', καὶ παραπάνω, 1).

Κάποτε τὸ *νὰ* διαδέχεται τὸ *ἄς*: "Ἐλα *ἄς* τελειώνουμε, *καὶ νὰ* πᾶμε, *γιατί* στὸ σπίτι μου θάνησυχοῦν (=καὶ *ἄς* πᾶμε) Τρ. 229.

Σημ. γ'. "Ὅπως εἶναι πολύχρηστο καὶ πολυσήμαντο τὸ μόριο *νὰ*, δύσκολα ξεχωρίζει κανεὶς πολλές φορές μιὰ ὀρισμένη σημασία του: *Κόρη* μου, δὲν παντρεύεσαι, *πραματευτὴν νὰ πάρης*; Θ.Χρ. 26· βλ. καὶ Πάσσ. 86, 3 καὶ 87, 5. Καὶ γιὰ τὸ *Θεμελῆ*, ὅπου σταθῇ κ' ὅπου βρεθῇ ὁ κύρ *Ἀνέστης*, κολλάει τὸ στόμα του, *νὰ τὸν παinueύη* Τρ. 15. Καὶ *τρελλαίνεται, νὰ κλαίη* *μανρομαντηλωμένη* ἢ *Ρουμπέσα* μοιρολογώντας *Ἡθ. 57*. "Ἐμενε πολὺ ἄργα τὴ νύχτα κάτω ἀπ' τᾶστρα, *νὰ προσεύχεται* (=γιατὰ προσεύχεται-καὶ προσευχόταν) Βεν. 70. Τὸ παιδὶ ἔμεινε ἀπὸ πίσω του, *νὰ τὸν κοιτάξῃ χάσκοντας* (=καὶ τὸν κοίταξε) Βλαχ. 120. "Ὅσο ἔστεκα *νὰ* σὲ θωρῶ, *πῆρε ἡ ψυχὴ κλπ.* (=καὶ σὲ θωροῦσα) Τέλλ. 88. Σὰν ξανα-νεβῆτε σὲ καμιάν ὥρα, *νὰ φέξῃ* λίγο καὶ τὸ φεγγαράκι, *θὰ γίνη καθρέφτης* (ἢ θάλασσα) ἴσια πέρα "Ἐρσ. 167. *Νὰ παντρευτῆς, νὰ γγαστρωθῆς, νὰ ἰδῶ τὴν ἐμορφιά σου' νὰ κάμης* καὶ *κἀνα παιδί*, *νὰ ἰδῶ τὴ λεβεντιά σου λ. τ.* Περβλ. Πάσσ. Δίστ. 496: *Κόρη* μου, πρὶν *νὰ παντρευτῆς*, πολὺ φυσάει ἡ ποδιά σου' *σὰν παντρευτῆς, σὰν γγαστρωθῆς νὰ διῶ τὴν καταντία σου. Ἐσοκίστηκε ἀπαρηγόρητο τὸ παιδί, νὰ κλαίη, σὰν εἶδε τὸνεῖρό του νὰ σβήνῃ* Χ.Θ. 23· βλ. καὶ Πάσσ. Δίστ. 292 καὶ 840. *Κ' οἱ ἴδιοι καμαρώνουν νὰ* τοὺς λὲς *Ντάληδες* (=μὲ τὸ *νὰ-ἄμα, ὅταν*) Δουκόπ. 229. Γράφω μὲ πολλὴ ἀγανάχτησιν ἀναντίον τῶν αἰτίων' *ὄχι νᾶχω* καμιά ἰδιαίτερη κακίᾳ ἀναντίον τους, ἀλλὰ ὁ ζῆλος τῆς πατρίδος μοῦ *δίνει αὐτεῖσιν τὴν ἀγανάχτησιν* (=ὄχι *διότι*-συμβαίνει-*νὰ ἔχω*) Μακρυγ. 4.

Σημ. δ'. Παράλειψις τοῦ *νὰ*. Σὲ δημοτικὰ τραγούδια τὸ *νὰ* (ἰδίως τὸ τελικὸ καὶ βουλητικὸ) παραλείπεται κάποτε γιὰ λόγους μετρικοῦς: *Καὶ τρεῖς καλὲς γειτότισσες πᾶν, τὴν παρηγορήσουν* (=πᾶνε, *νὰ* τὴν κλπ.) Φωρ. 2, 380. *Κάλλιο μὲ θάψουν μέσ' σιτὴ γῆ* (=νὰ μὲ θάψουν) Λ.Ε', 72. *Κ' οἱ γέροντες παρακαλοῦν, τάζουν στὸν Ἀϊ-Γιώργη, καλὰ νὰ πᾶν, καλὰ νὰ ρθοῦν, μαλώματα μὴν εὔρουν* (=νὰ μὴν εὔρουν) Πάσσ. 490, 4.

"Ἐτσι ἀπλὸ μῆ, (μὴν) ἀντὶς γιὰ τὸ *νὰ μὴν* καὶ Πάσσ. 8, 10. Ε. 225, 1. Λ.Α', 165, (πρὸς τὰ ὅποια παρὰβαλε Λ.Α', 639: "Ἐγὼ στὸν ἥλιο ἄμωσα οὔτε *νὰ* φάω, οὔτε *νὰ* πῶ). Βλ. καὶ § 218, 1.

ΟΗ') *ναί*. Ἐπίρρημα βεβαιωτικὸ (ἀρχαῖο), ἀντίθετο τοῦ *ὄχι*. Λέγεται καὶ μόνο του ὡς μονολεκτικὴ βεβαιωτικὴ ἀπάν-

τησις σὲ μιὰν ἐρώτησι (π.χ.: Ἐσὺ ἔχεις τὴν πέννα μου; **Ναί**) καὶ στὴν ἀρχὴ ἢ στὸ μέσον μιᾶς καταφατικῆς προτάσεως, γιανὰ τονιστῇ περισσότερο ὅ,τι παρουσιάζεται ὡς βέβαιο μ' αὐτῇ: *Εἶσαι θυμωμένος; Ναί·* θυμωμένος μὲ τὴ μοῖρα μου Ροδ. 79. *Ναί, κόπος ἀνυπόφερτος εἶναι ἡ ζωὴ* Κάλβ. 54· βλ. καὶ 66. *Σήμερ' ἀπιστοὶ ἐγεννήθη, ναί,* τοῦ κόσμου ὁ Λυτρωτὴς Σολωμ. 44. *Τὸ ξεύρω, ναί,* καρδιά μου, πὼς ραγίζεσαι Βιζ. 56.

Σὲ πολὺ ἔντονες ἐπιβεβαιώσεις μπορεῖ καὶ νὰ ἐπαναλαμβάνεται: *Τί συμβαίνει, Ρίτσα; δὲν κατοικεῖ ἐδῶ ἡ οἰκογένεια; Ναί, ναί,* ἐδῶ Τρ. 150. *Ναί, ναί,* ἀπεθάνανε Σολωμ. 123· βλ. καὶ Ἰλιγγ. 128. *Καὶ τοὺς εἶδες; . . . μὲ τὰ μάτια σου; Ναί, ναί, ναί!* Ξεν. 176· βλ. καὶ Κονδ. 32.

Μὲ τὸν ἀρχαῖο σύνδεσμο μὲν κατόπι τοῦ χρησιμοποιεῖται τὸ **ναί** καὶ ὡς σύνδεσμος ἀντιθετικός (ναὶ μὲν-ἀλλὰ). Βλ. § 228 καὶ § 229, 2.

Συχνὰ χρησιμοποιεῖται τὸ **ναί** καὶ ὡς εἰσαγωγικὸ μιᾶς ἔντονης διαμαρτυρίας ἢ ἀντιπαρτηρήσεως μὲ τὴν ἔννοια τῆς φράσεως: *Κάθε ἄλλο ἀληθεύει παρὰ ὅτι κ. τ. τ.: Τί κάθεσαι αὐτοῦ ἔτσι; ἀπ' τὸ πρῶν δὲν ἔκαμες τίποτα. Ναί, δὲν ἔκαμα τίποτα! ἔγὼ δὲν ἐσκοῦπισα; δὲ σγύρισα τὰ δωμάτια; . . .*

Ὅμοια καὶ ὡς εἰσαγωγικὸ προτάσεως, ποὺ περιέχει ἀποδοκιμασίαν ἢ ἀπόκρουσι μιᾶς ἀξιώσεως ἢ προτροπῆς: *Πήγαινε σύ, νὰ τοῦ μιλήσης. Ναί, νὰ πάω ἐγώ, γιανὰ μὲ βροίση! (Τὸ νόημα εἶναι: Δὲν πάω διόλου, γιατί θὰ μὲ βροίση).*

Σὲ παρόμοιες περιπτώσεις πολλὰς φορές ἀκολουθεῖ μετὰ τὸ **ναί** καὶ ὁ ἀντιθετικὸς σύνδεσμος **μὰ** ἢ **ἀλλὰ**, γιανὰ δηλωθῇ ὅτι **ναί** μὲν ἀληθεύει ἐκεῖνο ποὺ λέγεται προηγουμένως, ἐξ ἴσου ὅμως ἀληθεύει κι' ἐκεῖνο ποὺ λέγεται μετὰ τὸ **μὰ** ἢ **ἀλλὰ**: *Ταπεινότητι σοῦ γέρνει ἡ τρισάθλια κεφαλὴ, σὰν φτωχοῦ ποὺ θυροδέρνει κι' εἶναι βάρος του ἡ ζωὴ. Ναί· ἀλλὰ* τὴν ἀντιπαλεύει *κάθε τέκνο σου μ' ὄρμη κλπ.* Σολωμ. 28. *Μεθαύριο θὰ τοῦ κόψουν τὸ ψωμί καὶ σιγὰ σιγὰ τὸ κρέας. Ναί, μὰ* δὲν εἶναι λίγο αὐτὸ ποὺ γίνεται *μὲ τίς ἔρουνες τῆς ἀστυνομίας* Ροδ. 41.

Ἄλλοτε τέλος μὲ τὸ **μὰ ναί** ἀπλὸ κατόπιν ἀπὸ μιὰ πρότασι δηλοῦται ὅτι διόλου δὲν ἐπιτυγχάνεται ἐκεῖνο ποὺ δηλοῖ

ή πρότασις αὕτη: *Ἦθελε νὰ τὰ μπαλώσῃ μὰ ναι!* (=μὰ δὲν τὸ κατόρθωσε διόλου) Ξεν. 178.

ΟΘ') νέ. Μόριο ἀποφατικὸ (=οὔτε), εὐχρηστο σὲ διαλέκτους καὶ στὰ δημοτικὰ τραγούδια. Προέρχεται ἀπ' τὸ Τουρκικὸ πε καὶ χρησιμοποιεῖται κανονικὰ διπλὸ (νέ . . . νέ): *Νὲ σε-νίμ, νὲ μπενίμ* (=οὔτε δικός σας οὔτε δικός μας) Ζ.Π. (στὸ διήγημα γιὰ τὸ Δεσπότη πού τούρκεψε καὶ ξανάγινε χριστιανὸς). Βλ. καὶ Ε. 74, 104. Βλ. § 227, 3, Σημ. γ'.

Π') ντέ. Μόριο ἐπιτακτικὸ. Χρησιμοποιεῖται συνήθως

1) κατόπιν ἀπὸ ρῆμα προστακτικῆς ἐγκλίσεως, γιανὰ ἐκφραστῇ ἐπίμονη ἀξίωσις ἢ ἀπαίτησις, καὶ πολλὰς φορὲς δυσφορία συγχρόνως, διότι δὲν ἐκτελεῖται ἀμέσως αὐτὸ πού ζητεῖ κανεὶς, ἢ διότι κάτι ὅχι εὐχάριστο κάνει ἕνας ἄλλος σ' αὐτόν: *Κάμε ὄρκο πὼς δὲ χάρηκες· Κάμε ντέ*, σὰν κοιτᾷς Τρ. Δ. 70. *Πήγαινε, νὰ ἰδῇς ποίος εἶναι· πήγαινε ντέ!* Ἡ Ἀσημίνα ἦταν σὰ νεῦρα της. *Ἄσε με ντέ*, Ἀλεξάνδρα, μὴ μὲ τραβᾷς ἔτσι ἀπὸ τὸ χέρι, μοῦ ἔκανε ἀπότομα Λιλ. 22.

Ἀντὶς ὅμως γιὰ τὸ ἀπλὸ ντέ ὅστερ' ἀπ' τὴν προστακτικὴ χρησιμοποιεῖται παρόμοια πολλὰς φορὲς τὸ ἔλα ντέ ἐμπρὸς ἀπ' αὕτη: *Ἡσύχασε, νὰκούσωμε τί λένε· ἔλα ντέ* ἡσύχασε. Ἡ Ἀσημίνα μὲ σκούνησε. *Ἐλα ντέ* μὴν κοιμᾷσαι, Ἀλεξάνδρα Λιλ. 20. (§ 192, 4).

Σημ. Ἡ φράσις ἔλα ντέ χρησιμοποιεῖται καὶ μόνη της (ἐμπρὸς ἀπὸ ἐρωτηματικὴ πρότασις), γιανὰ δηλωθῇ ὅτι συμμερίζεται κανεὶς τὴν ἀπορία ἢ τὸ θαυμασμὸ τοῦ ἄλλου γιὰ κάτι: *Πὼς τὰ κέρδιος τόσα χρήματα!* *Ἐλα ντέ*, πὼς τὰ κέρδιος; (=πράγματι εἶναι νὰ ἀπορῇ κανεὶς πὼς κλπ.).

2) κατόπιν ἀπὸ ρῆμα ὀριστικῆς ἐγκλίσεως, γιανὰ ἐκφραστῇ δυσφορία γιὰ τὴν ἐπίμονή τοῦ ἄλλου σὲ κάτι καὶ νὰ δηλωθῇ συγχρόνως ὅτι ἔγινε ἢ θὰ γίνῃ ἐξάπαντος αὐτὸ πού ἐκεῖνος λέγει ἢ ἀπαιτεῖ: *Ὁ Πέτρος σὲ περιμένει μέσα στὴ σάλα· ἄκουσε;* *Ἀκουσα ντέ!* Φύγε τώρα ἀπ' ἐδῶ· φύγε, σοῦ λέω. *Θὰ φύγω ντέ!*

Μὲ τέτοιο νόημα χρησιμοποιεῖται συχνὰ ἡ φράσις *καλὰ ντέ!*: *Ἀκουσε;* μόλις πᾶτε, νὰ τοῦ κάνετε ἀντιτετανικό· μὴν ξεχάσετε, ἔ! Μὲ κοιτάζει θυμωμένα καὶ προχωρεῖ. *Καλὰ ντέ!* (=μάλιστα)

ἄκουσα, δὲ θὰ ξεγάσωμε κλπ.) Μυρ. 316. *Ἔλα. Καλὰ ντέ, μὴ μὲ τραβᾷς, πᾶμε* Ξεν. 183· βλ. καὶ 189.

Σημ. Συχνὴ εἶναι καὶ ἡ φράσις *ἔτσι ντέ*. Αὐτὴ λέγεται, γιανὰ δηλωθῇ εὐχαρίστησις α') διότι γίνεται κάτι, ποὺ πολὺ τὸ θέλει καὶ τὸ ἐπιθυμεῖ κανεὶς: *Νὰ σᾶς πῶ, ἀλήθεια, πῶς συνέβη; ἔτσι ντέ!* λέγε Ξεν. 177. *Τοὺς ἔκαμε ἔτσι νὰ φιληθοῦν στόμα μὲ στόμα. Καὶ ὕστερα εἶπε ἔτσι ντέ! μὲ κάνετε εὐτυχισμένη* Ἰλνγγ. 199. β') διότι κάτι δυσάρεστο παθαίνει ὁ ἄλλος ἀπὸ ἀπειθεία καὶ κακογνωμιὰ του: *Χτύπησα στὸ πόδι μου. ἔτσι ντέ! καλὰ νὰ σοῦ γίνη, ἀφοῦ δὲν ἀκοῦς.* (§ 199, 6).

ΠΑ') *ὅμως*. Σύνδεσμος ἀντιθετικὸς (ἀρχαῖος), ἀρκετὰ εὐχρηστος (§ 228 καὶ § 229, 1). Συνδέει ἀντιθετικῶς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον περιόδους ἢ κῶλα περιόδων (§ 230, 2), ἀλλὰ καὶ ἀπλὲς προτάσεις (§ 251, 2 καὶ 252, Σημ.).

Ἡ ἀντίθεσις παρουσιάζεται πρὸς ἔντονον μὲ τὴν πρόταξιν καὶ τοῦ *καὶ* ἐμπρὸς ἀπ' τὸ *ὅμως*: *Σοῦ φαίνεται παρὰ ξενο καὶ ὅμως εἶναι ἀλήθεια* Ροδ. 7. Πρβλ. καὶ (Ν', 3).

ΠΒ') *ὅποτε*. Σύνδεσμος χρονικὸς. (Προῆλθε ἀπ' τὸ ἀρχαῖον *ὀπότε*=*ὀσάκις*). Χρησιμοποιεῖται

1) κανονικὰ μὲ τὴ σημασίαν τοῦ *κάθε φορά πού, ὀσάκις*: *Ὅποτε θὰ τῆς λένε ἔτσι τῆς ὀρνιθας, θὰ γεννᾷ* Π.Μ. 34· βλ. § 261, 1 καὶ 2 καὶ § 262, 1 καὶ 3, β'.

2) σπανιότερα μὲ τὴ σημασίαν τοῦ *ὅταν* (τοῦ ἀοριστολογικοῦ=ὅποιαδήποτε ὥρα, ὅποιαδήποτε ἡμέρα κ. τ. τ.): *Ὅποτε εὐκαιρήσῃ, ἂς ἔρθῃ νὰ μὲ βρῇ. Θὰ σοῦ στείλῃ (κορίτσι), ὅποτε τοῦ καπνίσῃ* Ξεν. 175. Βλ. § 262, 3, α'.

ΠΓ') *ὀπότε*. Σύνδεσμος χρονικὸς (ἀρχαῖος), ὅχι πολὺ εὐχρηστος. Χρησιμοποιεῖται ἀντὶς γιὰ τὸ (χρονικὸν) *ὅπου* ἢ τὸ *ὅταν* (τὸ ἀντίστροφο· βλ. *ὅταν*): *Κατεβαίναμε τὴν ὁδὸν Ὀμήρου ὀπότε βλέπουμε μπροστά μας τὴ Μαρία μὲ τὸν Πέτρο.* (Πρβλ. *Ἐνῶ* κατεβαίναμε . . . βλέπομε κλπ.).

ΠΔ') *ὅπου-πού*. (Τὸ *ὅπου* λέγεται καὶ *ὀπού*, μᾶλλον διαλεκτικῶς, καθὼς καὶ *ἀπού*). Εἶναι, μὲ τὴ δεύτερη ἰδίως μορφὴ του (*πού*), τὸ πιὸ εὐχρηστο καὶ τὸ πιὸ πολυσήμαντο μῦριον τῆς

νέας Ἑλληνικῆς γλώσσας, ὅπως καὶ τὸ νά. Χρησιμοποιεῖται μὲ ποικίλες σημασίες ὡς ἐπίρρημα, ὡς ἀντωνυμία, ὡς σύνδεσμος καὶ ὡς μόριο εὐχετικό καὶ ἐπιφωνηματικό.

Τὸ ἀρχικὸ ὅπου, ἀπ' τὸ ὁποῖον προήλθε τὸ πού, στὴν ἀρχαία γλῶσσα κανονικὰ ἦταν ἐπίρρημα ἀναφορικὸ τοπικὸ (=σὲ ὅποιο μέρος-σὲ μέρος πού). Πρβλ. π.χ. Ξενοφῶντος Κύρου Ἀνά-
βασις, Γ', β', 34: *Δήλον ὅτι πορεύεσθαι ἡμᾶς δεῖ ὅπου ἔξομεν τὰ ἐπι-
τήδεια.*

1. ὅπου-πού ὡς ἐπίρρημα. Ἔτσι χρησιμοποιεῖται

1) τὸ ὅπου (μὲ τὴν ἀρχικὴ του σημασία, ἥτοι) ὡς ἐπίρρημα **τοπικὸ ἀναφορικὸ ὁριστολογικὸ** (=σὲ ὅποιο μέρος): *Ὅπου γύριζες, ἀπάνταινες ἄντρες, γυναῖκες, παιδιά* Πα. 92. *Ὅπόδρη (=ὅπου εὔρη)* *ἔαστερο νερό, θολώνει καὶ τὸ πίνει* E. 182, 6. Πάσσ. 400, 9. 408, 6 (§ 264 κ. ἐ.).

Τὴ σημασία αὐτὴ ἔχει κανονικὰ τὸ ὅπου, ὅταν ἐκφέρεται μὲ τὸ νά, (καὶ νά) ἢ τὸ κι' ἂν κατόπι του: *Ὅπου καὶ νὰ βροῖ-
σκειται, θυμᾶται ὅλα τὰ παλιὰ* Z.Π. 73. *Ὅπου κι' ἂν ρήξω τὴ ματιά
μου, τὴ νίκη τοῦ νεροῦ καὶ τὴν πλημμύρα βλέπω* A.Z. 45. (§ 266, 2, ε').

Σπανιότατα χρησιμοποιεῖται μὲ τέτοια σημασία (σὲ δημο-
τικὰ τραγούδια) καὶ τὸ πού: *Ἀπὸ τὰ ξένα, πού βρεθῶ, μηνύματα
σοῦ στέλνω (=ὅπου κι' ἂν βρεθῶ)* Πάσσ. 323, 5.

Σημ. Ἡ φράσις ὅπου (καὶ) νά'ναι ἢ ὅπου κι' ἂν εἶναι (=ὁπουδὴ-
ποτε Ἰλιγγ. 179) χρησιμοποιεῖται συνήθως μὲ τὴν ἔννοια τοῦ ὅχι ὕστερ'
ἀπὸ πολλὴ ὥρα, ὅχι ὕστερ' ἀπὸ πολλὸν καιρὸ-ἢ-σὲ πολλὴ λήγη ὥρα, σὲ
πολὺ λίγον καιρὸ (ἀρχαῖο: ὅσον οὕπω): *Ὅπου νά'ναι, θάρθη ὁ ὑπάλληλος*
Z.Π. 185. *Ἔρχεται* εἶμαι βεβαία. *Ὅπου καὶ νά'ναι δέξον τον* Ξεν. 194' βλ. καὶ Ἡθ.
120. X.Θ. 53. *Ὅπου καὶ νά'ναι φτάνουνε* Γρυπ. 74. *Ὅπου κι' ἂν εἶναι ἡ νοικο-
κυρά σου θὰ μᾶς κράξῃ* Θεοτόκ. 7. *Θὰ μείνετε ἐδῶ κοντὰ μας, ὡς πού νᾶρθη ὁ γαι-
τρός. Ὅπου καὶ νά'ναι θὰ φτάσῃ. Νά τος!* Ροδ. 85. *Οἱ γειτόνισσες τὴ ρωτοῦσαν καθε
μέρα* Κοντεῦουνε, *θειά, οἱ κότες νὰ μάθουνε γράμματα; Καὶ κεῖνη τοοῦ ἔλεγε* (=τοὺς
ἔλεγε), *πὼς ὅπου καὶ νά'ναι θὰ τοοῦ τοοῖ* (=τοὺς τίς) *παρέδινε ξεφτέρια* Μβ. 496.

2) τὸ ὅπου, καὶ συνηθέστερα τὸ πού, ὡς ἐπίρρημα **τοπικὸ ἀναφορικὸ ὁριστικὸ** (=στὸ μέρος πού). Τότε τὸ ὅπου ἢ τὸ πού ἀναφέρεται συνήθως σὲ κάποιον δεικτικὸ ἢ ἄλλο τοπικὸ ἐπίρρημα (αὐτοῦ, ἐδῶ, ἐκεῖ κλπ.), καὶ συνηθέστερα σὲ κάποιον ἐμπρόθετο προσδιορισμὸ τόπου: *Αὐτοῦ πού βούλεσαι νὰ πᾶς* κι'

δπου ξεπεραιεύσαι, ἂν εὖρης νιούς, χαιρέτα τους Ε. 183, 1. Νά 'ρθω κι' ἐγὼ **αὐτοῦ** ποὺ τρῶς, Θεωδορούλα; Τρ. 73. "**Οπου** ἰδῆς δυὸ κυπαρίσσια καὶ στὴ μέση δυὸ σμυριές, **ἐκεῖ μέσα** εἶμαι θαμμένος λ. τ. Ἔστριφογυρίζανε ἐδῶ κι' ἐκεῖ γυρεύοντας τὸ κακό, καὶ τὸ βρῖσκανε καὶ **δπου** δὲν ἤτουν Ζάκ. 44. Πεθαίνει ἡ κόρη στὴ σοφίτα τοῦ σπιτιοῦ, **δπου** ἐκεῖνος τὴν εἶχε φυλακίσει Κμπ. 345. Δὲν **υπάρχει** λογοτεχνία, **δπου** δὲν **υπάρχει** γλῶσσα Χάρ. Κ. 49. Οἱ ἀναπαραστάσεις εἶναι χορήσιμες μόνο **δπου** λείπουν τὰ καθαρὰ γεγονότα Χάρ. Κ. 25. Μπῆκα κορυφὰ στὸ σαλόνι, **ποῦ** ἔπαιζε πιάνο ἡ νονά (=δπου ἔπαιζε) Λιλ. 13. Β(γ)ήκαμε σ' ἕνα ὁμορφο γιालό, **ποῦ** 'ναι ὁ Ἀϊ-Γιάννης τῶν καλογήρων Τρ. Δ. 75. Πᾶρε καὶ μένα **ποῦ** πηγαίνεις (=στὸ μέρος ποῦ, αὐτοῦ ποῦ) Πάσσ. 326, 10· βλ. καὶ 325, 11. (§ 264 κ. ξ.).

Ἀναφερόμενο ἔτσι σὲ ἐμπρόθετο τὸ **δπου**, μὲ τὸ **καὶ** κατόπι του, παίρνει κάποτε τὴ σημασία τοῦ **κι'** **ἐκεῖ**: Γεννήθηκε στὴ Σκίαθο, **δπου** καὶ πέθανε Κμπ. 184· βλ. καὶ Πάσσ. 446, 2.

Σημ. Τὸ ἐκεῖ **δπου**, καὶ συνηθέστερα τὸ ἐκεῖ **πού**, χρησιμοποιεῖται καὶ ὡς χρονικὸς σύνδεσμος (=καθὼς, ὅταν, ἐνῶ κλπ.): Καὶ **κεῖ δπου** ἐμπαίνανε στὴ χώρα, ἀκοῦνε θρήνους καὶ δαρμούς Μ. 441. Βλ. Α.Β', ἐκεῖ **πού**.

3) τὸ **δπου**, καὶ συνηθέστερα τὸ **ποῦ**

α') ὡς ἰσοδύναμο μὲ **ἐμπρόθετο** ἀναφορικὸ προσδιορισμὸ τοῦ **τόπου** (=στὸν ὁποῖον, στὴν ὁποίαν κλπ. - ἀπ' τὸν ὁποῖον, ἀπ' τὴν ὁποίαν κλπ.) ἢ τοῦ **χρόνου** (=κατὰ τὸν ὁποῖον, κατὰ τὴν ὁποίαν κλπ. § 115, 2). Καὶ χρησιμοποιοῦνται ἔτσι τὸ **δπου** καὶ τὸ **ποῦ** ὄχι μόνο κατόπιν ἀπὸ ἐμπρόθετο, ποῦ σημαίνει τόπο ἢ χρόνο, ἀλλὰ καὶ κατόπιν ἀπὸ ἕν' ἀπλό ὄνομα ποῦ ἔχει σημασία τοπικὴ ἢ χρονικὴ: Μέσα **στὸ** κοινωνικὸ **σύνολο**, **δπου** ὁ καθένας ζῇ (=στὸ ὁποῖον) Παπαν. 95. **Στὸν τόπο**, **ποῦ** ἐπῆγε, ἔπιασε φίλια μ' ἕνα βασιλόπουλο (=στὸν ὁποῖον ἐπῆγε) Μβ. 454. Ἀπόμεινε σωριασμένη **στὴν** **καρέκλα**, **ποῦ** εἶχε πέσει (=στὴν ὁποίαν) Ἐρσ. 136. Θὰ πάγω **στὰ** **Καλάβρυτα** **ποῦ** 'ναι τὰ παλληκάρια (=μέσα **στὰ** ὁποῖα) Πάσσ. 173, 8· βλ. καὶ 230, 1. Δὲ θὰ πιῆς καφέ; Θὰ πιῶ **στὸ** **καφε-νεῖο** **ποῦ** μὲ περιμένει ἕνας φίλος μου (=στὸ ὁποῖον) Ξεν. 211· βλ. καὶ Ἡθ. 86. Τῆνε πῆγε σ' ἕνα ἔρημο **μέρος**, **δπου** δὲν ἦταν ἄνθρωπος (=στὸ ὁποῖον) Μβ. 521. **Στὸ δρόμο** **ποῦ** ἐπῆγαινε, ἀπάντησε ἕνα περιβόλι (=ἀπὸ τὸν ὁποῖον-διὰ τοῦ ὁποῖου ἐπῆγαινε) Μβ. 436. Σ' ὅλα

τὰ μέρη ποῦ περναῖς, σκορπαῖς τὸ μέθυ (=ἀπὸ τὰ ὁποῖα-διὰ τῶν ὁποίων) Σκίπ. 86· βλ. καὶ Ε. 85, 20. **Θέλω, πρὶν πεθάνω, νὰ ξαναἰδῶ τὸν τόπο ὅπου γεννήθηκα** (=στὸν ὁποῖον) Τρ. Δ. 34. **Ὁ συσσωρευτὴς εἶναι μιὰ ἀποθήκη, ὅπου ἀποθηκεύουμε τὴν ἡλεκτρικὴ ἐνέργεια μὲ μορφὴ χημικῆς ἐνέργειας** (=στὴν ὁποῖαν) Ἡλεκτρ. 230. **Ξέρει τὰ μοναστήρια πᾶντα** (=ποῦ ἔπαιρνα) ψωμί, καὶ ξέρει τὶς **τρούπες ὅπου** κρύβονται (=ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἔπαιρνα-στὶς ὁποῖες κρύβονται) Ε. 22, 19. Κατάρτες καὶ ἀναθέματα μὲ διώχνουν **ὅπου** πάω (=ἀπ' ὅπου- ἀπὸ καὶ ποῦ πάω) Σκίπ. 187. (Πρβλ. Βεν. 165: *Γυρίζουν νὰ βυθιστοῦν στὸ Αἰγαῖο, ἀπ' ὅπου ἦρθαν.* Ἐπίσης 75: *Δὲ φαινόταν ἐκεῖ γύρω καμιά βάρκα, ἀπ' ὅπου νὰ εἶχαν πέσει*). **Ὁμως αὐτοὶ εἶναι θεοὶ καὶ κατοικοῦν ἀπ' ὅπου** βλέπουνε μέσ' στὴν ἄβυσσος καὶ στὴν καρδιὰ ἀνθρώπων (=ἐκεῖ ὁπόθεν) Σολωμ. 159. **Τῇ μέρᾳ ἐκείνῃ δὲν ξεχνῶ, Ἀθήνα, ποῦ** θὰ σάφηναι (=κατὰ τὴν ὁποῖαν) Σκίπ. 67. **Ἐρχεται ὥρα ποῦ** ἀλλάζει γύρω μας ἡ ζωὴ (=κατὰ τὴν ὁποῖαν) Βλαστ. 7. **Φοριχτὴ νὰ ἡ ὥρα ποῦ** ἄνθρωπος βαριά ψυχομαχᾷ Σολωμ. 23. **Ἐχομε ἐποχὰς ποῦ** ξεσπᾷ ὁ δημοτικισμὸς (=κατὰ τὶς ὁποῖες) Τριαντ. 29. **Γιὰ νὰ μὴν πέσωμε στὸ Μάη, ποῦ** δὲ γίνονται γάμοι (=κατὰ τὸν ὁποῖον) Τρ. 252. **Δέκα χρόνια πέρασαν, ποῦ** ἡ ὁμορφὴ Ραχηλῶς διάλεγε τὸ νέο, ποῦ θὰ πάρη (=κατὰ τὰ ὁποῖα) Ἡθ. 40· βλ. καὶ Πάσσ. 431, 10. **Εἶχε τὴ λεπτότητα νὰ μὴ μοῦ κάμῃ μήτε μιὰ ἐρώτησι γιὰ τὸν καιρὸ, ποῦ** ἔλειπα (=κατὰ τὸν ὁποῖον) Τρ. 272. **Εἶναι κάμποσος καιρὸς τώρα, ποῦ** δὲν σὲ ἀναγνωρίζω Ροδ. 43. **Τὸ κλουβὶ νὰ(ν) τὸ ἀνοίξης μοναχὰ τὴν ὥρα, ποῦ** θὰ φτιάσουμε στὴ χώρα τοῦ βασιλιᾶ (=κατὰ τὴν ὁποῖαν) Μβ. 455· βλ. καὶ 483. Βλαχ. 18. **Κάποια στιγμή, ποῦ** μὲ πρόσεξε, τρόμαξε (=κατὰ τὴν ὁποῖαν) Τρ. 77. **Εἶναι μιὰ στιγμή κρίσιμη, ποῦ** πρέπει καὶ σὺ νὰ μὲ βοηθήσης Ροδ. 18· βλ. καὶ Πάσσ. Δίστ. 881. Βλαχ. 20.

β') ὡς ἰσοδύναμο μὲ **ἐμπρόθετο** ἀναφορικὸ προσδιορισμὸς, ποῦ σημαίνει **τρόπος** ἢ **αἰτία** ἢ **ἀναφορὰ** κ. τ. τ. (§ 115, 2): **Ὁ τρόπος, ποῦ** θὰ τὴ φοροῦσα τὴν ἐσάρπα, θὰ συμπλήρωνε τὴ σημασίαν τοῦ χρώματος (=κατὰ τὸν ὁποῖον) Ἑρσ. 56. **Θὰ μοῦ πῆς τὴν αἰτία, ποῦ** ἐγελοῦσες (=γιά τὴν ὁποῖαν) Μβ. 481. **Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος, ποῦ** ἔφυγα (=γιά τὸν ὁποῖον). **Ὡ! ἡ ἀδερφοῦλα μου, ποῦ** ἐγὼ ἔσκισα τὴ θάλασσα, γιὰ νὰ τὴν ἰδῶ (=γιά τὴν ὁποῖαν, γιὰ χάριν τῆς ὁποίας) Μβ. 500. **Εἶναι ἡ δόξα, ποῦ** τοῦ εἶχαν πεῖ (=γιά τὴν ὁποῖαν-περὶ τῆς ὁποίας) Ζ.Π. 104. **Ἐκεῖνο, ποῦ** εἶμαι βέβαιος, εἶναι πῶς

κλπ. (=για τὸ ὁποῖον-περὶ τοῦ ὁποίου) Τρ. Δ. 106. *Κανείς ἄς μὴ με νοιώσῃ, οὔτε ἡ μαννούλα, ποὺ μαζί θὰ σταυροκοπηθοῦμε* (=μὲ τὴν ὁποίαν μαζί θὰ κλπ.) Ἀθάν. 46.

Σημ. Ἐδῶ ἴσως ἀνήκει καὶ τὸ ποὺ τῆς φράσεως ποὺ λές, (ποὺ λέτε), τῆς ὁποίας συνηθέστατα γίνεται χρῆσις στὸ λόγο παρενθετικῶς, μὲ τὴ σημασία τοῦ νὰ ξέρης, μάθε το, ἄκουσε-λοιπόν, τέλος πάντων κ.τ.δ.: Ἄμ, ποὺ λές, ἔκαμα καὶ γὼ γεωργός, εἶπε ἀπότομα ὁ ἀγωγιάτης μου-ἡμουνα, ποὺ λές, γεωργός στὸ Τατάρι Πα. 86 καὶ 87. Βλ. καὶ Ζ.Π. 160, 174, 175 κ.ά. Βλαχ. 112. *Ποὺ λές, Ἀλεξάνδρα, νὰ σοῦ πῶ τὰ μυστικά μου* Λιλ. 18. *Πάω, ποὺ λές, καπετὰν Χαράλαμπε, στὸ Βαλαῶ καὶ τοῦ λέω* Τρ. Δ. 27. *Ἐκεῖ, ποὺ λές, Ἀγγελή, ἀντικρύσαμε ἓνα θέαμα σαραχτικό* Τρ. 100¹ βλ. καὶ 250. *Νὰ σὰς πῶ, ἀλήθεια, πὼς συνέβη;* Ἄν θέλεις! *Λοιπὸν, ποὺ λέτε, ἐγὼ εἶχα κατεβῇ στὴν τραπεζαρία* κλπ. Ξεν. 177. *Καὶ τότε, ποὺ λέτε, ὁ Ἀλέκος μας θὰ λυγὴ καὶ θὰ δένη, θὰνεβάξῃ καὶ θὰ κατεβάξῃ ὑπουργούς* Τρ. 83. *Εἶδαν κι' ἀπόειδαν, ποὺ λές, οἱ μπέηδες, στέλνουν δυὸ Τούρκους στὴν Ἀνατολή* (=τέλος πάντων) Πα. 91.

Ὅτι ἡ φράσις ποὺ λές, (ποὺ λέτε) χρησιμοποιεῖται, χωρὶς ἐκεῖνος πρὸς τὸν ὁποῖον ἀπευθύνεται κανεὶς νὰ ἔχη πεῖ τίποτε προηγουμένως, αὐτὸ καθαρὰ φαίνεται στὸ ἔξης κομμάτι ἀπὸ τὸν Μητσάκη, Β', 31: *Ἦρχισε νὰ μοῦ ἐκθέτῃ ἐπακριβῶς τὰ οἰκογενειακὰ καὶ τὰτομικὰ του, χωρὶς κανεὶς νὰ τῷ δώσῃ τὴν παραμικρὰν ἀφορμὴν πρὸς τοῦτο. Ἐγὼ, ποὺ λές, Δημητράκη μου, (σημειωτέον δὲν εἶχα εἰπεῖ λέξιν), ἐγὼ, ποὺ λές, Δημητράκη μου, ἤμουν γεωμέτρης κλπ.*

Καὶ θὰ προῆλθε ἡ χρῆσις αὐτῇ τῆς φράσεως (ποὺ λές) κατ' ἀπόσπασιν, ἀπὸ φράσεις, στίς ὁποῖες τὸ ποὺ ἰσοδυναμοῦσε μὲ τὸ ἐμπρόθετο γιὰ τὸν ὁποῖον, γιὰ τὴν ὁποίαν κλπ. (=περὶ τοῦ ὁποίου, περὶ τῆς ὁποίας κλπ.), ὅπως π.χ. στὴ φράσι: *Αὐτός, ποὺ λές, ἦταν μιὰ φορὰ δῆμαρχος* (=αὐτός, γιὰ τὸν ὁποῖον λές, ἦταν κλπ.-αὐτός, νὰ ξέρης, ἦταν κλπ.).

Σὲ διαλέκτους ἀντὶς γιὰ τὸ ποὺ λές χρησιμοποιεῖται καὶ ἡ φράσις *γιατὶ λές*: *Τὴ νύχτα, γιατί λές, ἔκαμε πὼς ἀποκοιμήθηκε* Μβ. 464¹ βλ. καὶ 463.

4) τὸ ποὺ ὡς ἐπίρρημα ἀναφορικὸ τροπικὸ (=ὅπως, καθὼς) κανονικὰ μὲ τὸ ρῆμα λέγω: *Ὁ κυρ-Ἀνέστης τὴν Πόπη τὴ λα-τροῦνε θὰ τὴν κρατῇ, ποὺ λένε, στίς ἀπαλάμες του* (=ὅπως λένε) Τρ. 93. *Ἄντρα τότε δὲν εὗρισκες μὲ τὸ κερί, ποὺ λέει ὁ λόγος, στὸ χωριὸ Λουκόπ.* 103. *Δὲν ἔχω κοριματίσει ποτέ μου σὲ ἄνθρωπο... μὰ μήτε καὶ σὲ ζωντανά, ποὺ λέει ὁ λόγος* Βν. 52¹ βλ. καὶ Πιάσσ. 327, 5 καὶ πρβλ. Τρ. 217: *Θέ μου, μὴ δώσης τοῦ φτωχοῦ πόρτα καὶ παραθύρι... ὅπως λέει ἡ παροιμία.* (§ 264 κ. ε.).

Σημ. α'. Ἐδῶ ἴσως ἀνήκει καὶ τὸ ποὺ, μὲ τὸ ὁποῖον συνδέονται δυὸ ρηματικοὶ τύποι (ὀριστικῆς ἐγκλίσεως), οἱ ἴδιοι, ὅταν πρόκειται νὰ δηλωθῇ ὅτι μιὰ πρᾶξις ἐξάπαντος ἢ ἀναμφισβητήτως ἔγινε ἢ γίνεται

ἢ θὰ γίνη: Τώρα νύχτωσε πού νύχτωσε (=νύχτωσε ὅπως νύχτωσε=ἀναμφισβητήτως νύχτωσε) Ππδ. Α', 84. Τόκανες πού τόκανες' ὡς ἔν (=εἶναι)' πέ(ς) μας μπάρεμ (=τοῦλάχιστο)(=τό ἔκαμες ὅπως τό ἔκαμες=ἀναμφισβητήτως τό ἔκαμες) 'Ηθ. 105.

Στις τέτοιες ἐκφράσεις ὑπάρχει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ ἔννοια αἰτιολογίας: Νὰ κάνης λίγο τὸν κουφό' εἶσαι κουφή πού εἶσαι (=ἀφοῦ δὲ εἶσαι ἀφοῦ μάλιστα εἶσαι κουφή) Βλαχ. 49. Λοιπὸν γοργόνα θὰ γίνη, ἔ; 'Η νυχτερίδα συλλογίζεται' Γιατί γοργόνα; ἔχει πού ἔχει μιὰ σὸ ἄλλο χέρι (=ἀφοῦ δὲ ἔχει κλπ.) Βεν. 109. Ξοδεύεις πού ξοδεύεις' παίρνει τοῦλάχιστο πράματα τῆς προκοπῆς (=ἀφοῦ ἐξάπατος ξοδεύεις). Θὰ πᾶς πού θὰ πᾶς' πᾶρε καὶ τὸ παιδί μαζί σου (=ἀφοῦ ἐξάπατος θὰ πᾶς κλπ.). Περβλ. καὶ § 221, 1, β'.

Ἐδῶ ἴσως ἀνήκει ἐπίσης καὶ τὸ πού, τὸ ὁποῖον χρησιμοποιεῖται μὲ τὴν ἔννοια τῆς φράσεως μὲ τὸ νὰ σὲ φράσεις σὰν ἑτοῦτες: Καὶ τὴ κέρδος ἔχει πού σωπαίνει; (=ὅπως σωπαίνει μὲ τὸ νὰ σωπαίνῃ) Ἑρσ. 34. Τίποτα δὲν κάνεις, πού στενοχωρεῖσαι. Καλὰ ἔκαμες πού ἦρθες (=ὅπως ἦρθες—μὲ τὸ νὰ ἔρθης). Τί κατάλαβες πού τὸσπασες; (=ὅπως τὸ ἔσπασες—μὲ τὸ νὰ τὸ σπάσης). Περβλ. νά, ΟΖ', 14, Σημ.

Ὅμοιως καὶ τὸ πού τῆς φράσεως πού θὰ πῇ, ἡ ὁποία παρενθετικῶς χρησιμοποιεῖται μὲ τὴ σημασία τοῦ δηλαδῆ: Καὶ τὰ πέλαια ἦταν κατοικημένα ἀπὸ θεούς; εἶχαν, πού θὰ πῇ, θεϊκὰ καράβια κι' ἀρμένιζαν; Ἑρσ. 285.

Σημ. β'. Ἡ παραπάνω σημασία τοῦ πού προήλθε ἀπ' τις προηγούμενες σημασίες του, ἰδίως ἀπὸ φράσεις, στίς ὁποῖες τὸ πού σημαίνει ἀναφορὰ καὶ μπορεῖ νὰ ἐκλαμβάνεται ὅτι σημαίνει καὶ τρόπο· π.χ. Πῆγες σὴν Ἀγγελική, πού ἔλεγες; (=ὅπου ἔλεγες-ὅπως ἔλεγες). Πότε θὰ πᾶς γιὰ ρίξι, πού σου ἴπα; (=γιά τὸ ὁποῖον σου εἶπα-ὅπως σου εἶπα) Ζ.Π. 54.

II. ὅπου-πού ὡς ἀντωνυμία ἀναφορικὴ (ἄκλιτη, κάθε γένους, ἀριθμοῦ καὶ πτώσεως. § 113 κ. ἑ.). Χρησιμοποιεῖται ἔτσι

1) συνήθως τὸ πού, ὡς ἰσοδύναμο μὲ τὴν ἀντωνυμία ὁ ὁποῖος, ἡ ὁποία, τὸ ὁποῖον: Ἀπάντηξα τὸν ἄνδρα τῆς γυναικός, ὁ πού ἀνέβαινε (=ὁ ὁποῖος ἀνέβαινε) Ζάκ. 50. Κάποιος, πού θὰ πεινοῦσε, θὰ τὴν πῆρε τὴν πῖττα Τρ. Δ. 27. Ἄκουσε τὴ γειτόνισσα, πού φώναζε κι' ἔλεγε πὼς κλπ. (=ἡ ὁποία) Π.Μ. 134. Εἶναι φωτιά πού δὲν καίει, φῶς πού δὲ φωτίζει (=ἡ ὁποία . . . τὸ ὁποῖον) Παπαν. 101. Ἐτσι γεννιοῦνται οἱ ὁμορφιές, πού μᾶς χαρίζει ἡ φύση (=τις ὁποῖες) Σεφέρ. 27. Πολλοὶ ἔν(αι) οἱ δρόμοι πῶχει (=πού ἔχει) ὁ νοῦς (=τοὺς ὁποῖους ἔχει) Σολωμ. 190. Ἦταν κι' ἓνα χοντρὸ δέμα ἀπὸ σιρατό-χαρτο, πού ἔχα ξεχάσει πὰ τὸ περιεχόμενό του (=τοῦ ὁποῖου εἶχα ξεχάσει κλπ.) Μυρ. 5. (Βλ. § 115, 1).

Σε φράσεις σάν ἐτοῦτες: *Μὴν εἶν' ὁ Τσόγκας πῶρχειται* (= *ποὺ ἔρχεται* Πάσσ. 91, 6). *Κ' ἡ δόλια μου γυναικα νά την ποὺ ἔρχεται* (Ε. 71, 14). *Νὰ κ' ὁ Γιαννάκης πῶρχειται* (= *ποὺ ἔρχεται* Πάσσ. 5, 9), τὸ *ποὺ* ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ *αὐτὸς ποῦ*, *αὐτὴ ποῦ* κλπ.

Σημ. α'. Ὅπως βλέπει κανεὶς καὶ στὰ παραπάνω παραδείγματα, ἄρθρο ἐμπρὸς ἀπ' τὸ *ποῦ* (ἢ *ὅπου*), τὸ ὁποῖον χρησιμοποιεῖται ὡς ἀντωνυμία, δὲν τίθεται. Στὸν ποιητικὸ λόγῳ ὁμῶς ἐκφέρεται κάποτε τὸ *ποῦ* αὐτὸ καὶ μὲ τὸ ἄρθρο ἐμπρὸς του, ἰδίως σὲ ἐμπρόθετες ἐκφορές: *Ψυχαί, αἱ ποὺ ἐδοξάσατε τὸν Ἀσωπὸν καὶ τᾶσος τοῦ Μαραθῶνος* (= *αἱ ὁποῖαι*) Κάλβ. 46. *Ξεχνῶ τὸ ποῦ μὲ τρώει σαράκι* (= *τὸ σαράκι, τὸ ὁποῖον μὲ τρώει*) Τσιριμ. Ἀνθολ. 467. *Ὡ ἐὼν θεὸς τοῦ ἀναπαμοῦ, γιὰ τὸν ὅπου ἡ τρυγὸνα ομίγει πιστὰ στοῦ τρυγὸνα τὸ ἄσμα τῇ φωνῇ της* (= *γιὰ τὸν ὁποῖον*) Σκίπ. 215. Πρβλ. καὶ Γρυπ. 17: *Χαρὰ στὸν ὅπου γλύτωσε, χαρὰ στὸν πῶχει* (= *ποὺ ἔχει*) φύγει.

Σημ. β'. Ἡ ἀναφορικὴ σημασία τοῦ *ποῦ* (ἢ *ὅπου*) προήλθε ἀπ' τὴν προηγούμενην σημασίαν του, ἰδίως ἀπὸ φράσεις στὶς ὁποῖες τὸ μόριο αὐτὸ χρησιμοποιεῖται ὡς ἰσοδύναμο μὲ ἐμπρόθετο ἀναφορικὸ προσδιορισμὸ (3, α' καὶ β'), ὅπου μποροῦσε νὰ ἐκλαμβάνεται καὶ ὡς ἰσοδύναμο μὲ ἀπλὴ ἀναφορικὴ ἀντωνυμία π.χ. *Ὁλόχαρος ὁ νοῦς του βλέπει ἕνα ἕνα τοὺς τόπους, ποὺ θὰ διάβαινε* (= *ἀπ' τοὺς ὁποῖους θὰ διάβαινε - τοὺς ὁποῖους θὰ διάβαινε*) Πα. 159. *Νά, μία βοσκούλα στὸ βουνό, ποὺ κάθεται καὶ κλαίει* (= *στὸ βουνὸ ὅπου - μία βοσκούλα ἢ ὁποῖα*) Σολωμ. 14.

2) συνήθως τὸ *ὅπου*, (καὶ σπάνια καὶ τὸ *ποῦ*), ὡς ἰσοδύναμο μὲ τὴν ἄοριστολογικὴ ἀντωνυμία *ὅποιος* (§ 117, Σημ. 2): *Ὅπου εἶχε μαῦρο γλήγορο(ν) εἶδε τὸν κορνιαχτό του* (= *ὅποιος εἶχε*) Ε. 75, 72. *Ὅπόχει* (= *ὅπου ἔχει*) μάτια, ἃς βλέπη (= *ὅποιος ἔχει*) Πάσσ. Δίστ. 497· βλ. καὶ 144, 7 καὶ Δίστ. 78 καὶ 126 καὶ Φωρ. 2, 272 καὶ 286. *Ποὺ εἶπῃ τὸ «θέλω» εἰς ἐμὲ πρέπει καὶ νά 'ναι ἄξιος* (= *ὅποιος εἶπῃ*) Ε. 72Β', 20. *Ὅπου* τοῦ μέλλει νὰ πνιγῇ, ποτέ του δὲν πεθαίνει (= *ὅποιανοῦ*) λλ. Πρβλ. καί: *Ὅπου* τὸν φοῦρνον ἔκτισε, πάλι ἃς τὸν χαλάση (Μιχ. Γλυκάς) Κμπ. 29.

3) συνήθως τὸ *ποῦ*, ὡς ἰσοδύναμο μὲ τὸ *τέτοιος ποῦ* ἢ μὲ τὸ *τόσος ποῦ* ἢ *ὅσος* (§ 113, 2): *Ὁ Καστάνιο δὲν ἦταν ἀνθρωπος, ποὺ τὰ δέχεται τέτοια* (= *τέτοιος ποῦ τὰ δέχεται*) Ζ.Π. 21· βλ. καὶ Τρ. 92. *Ἐκεῖ πόλεμος γίνεται, ποὺ ἡ γῆς ἀνατρομάζει* (= *τέτοιος ποῦ - τέτοιος ὥστε*) Λαογρ. Δ', σελ. 82. *Σιωπὴ βαθεῖα, ποὺ δὲν ἐσάλευε μὰ πνοὴ Σικελ.* 25. *Καὶ ἄλλα τέτοια* (τοῦ εἶπαν), ὅσα θέλεις, *ποὺ* ξέ-

ρετε σεις οί γραμματισμένοι (=τέτοια πον-δοπία) Τρ. Δ. 46. Καί οί τρεῖς μαζί ἀποτελοῦσαν **ένα σύμπλεγμα**, **πον** θάξιζε νά ζωγραφισθῇ ἀπό τὸν ἀπαλὸ καὶ τεχνικὸ χρωσιῆρα τοῦ Γκύζη (=τέτοιο πον) Τρ. 288. Ἐροβολοῦσαν τὲς σκάλες μὲ μιὰ ταραχή, **δπον** μοῦ φάνηκε πὼς οἱ περισσότεροὶ ἐγκρεμιζόντανε (=τέτοια πον) Ζάκ. 62. Δὲν ἔχω **τόσα** χρήματα, **πον** μοῦ χρειάζονται (=όσα). Ἐφα(γ)α κι' ἐγώ, παιδάκι μου, ξύλο, μὰ ἔφα(γ)ες καὶ σύ, **πον** ἔγνοια σου! (=τόσο πον-όσο) Μβ. 511.

III. ὅπου-πον ὡς σύνδεσμος. Ἔτσι χρησιμοποιεῖται

1) ὡς **χρονικὸς** σύνδεσμος, μὲ ποικίλες σημασίες (§ 261 κ. ἑ.): Πον ἦτον ὁ κύρ-Μοναχάκης, **πον** κατέβηκες ἀπ' τὸ σπίτι; (=διαν) Ππδ. Γ', 72. Τὸ πρωί, **πον** ἐσηκώθηκε, ἔκαμε νά πάη νά ξυπνήσῃ τὸ παιδί (=διαν) Μβ. 497. Τώρα **πον** θά φύγῃς, πᾶρε μαζί σου καὶ τὸ παιδί (=όποτε) Σεφέρ. 77· βλ. καὶ Τρ. 209. Παρηγόρα με καὶ μένα τώρα, **πον** ἔμαι μοναχὴ (=όποτε) Πάσσ. Δίστ. 818· (πρβλ. καὶ Μβ. 492: Τώρα εἶναι, **πον** θά μᾶς χαλάσουν· καὶ Πάσσ. 67, 18: Τασούλα μ', τί μᾶς ἔφερες, **πον** ἔρθες νά προσκυνήσῃς (=τώρα πον ἦρθες). Ἀπόψε εἶδα σιὸν ὕπνο μου, σιὸν ὕπνο, **πον** κοιμώμουν (=ἐκεῖ πον-διαν) Πάσσ. 8, 4. Δυὸ χρόνια εἶναι, **πον** ἀπολύθηκε (=ἀφότου) Ἐρσ. 284· βλ. καὶ 20. Ππδ. Γ', 85. Τρ. 151. Δὲν πᾶνε ἀκόμα τρεῖς μέρες, **πον** ἀφῆκε τὸ κρεβάτι (=ἀφότου) Τέλλ. 39. Εἶναι μισὴ ὥρα, **πον** τὴν πῆρε τὴν πῆττα τὸ παιδί (=ἀφότου) Τρ. Δ. 27. Πόση ὥρα εἶναι, **πον** τοὺς εἶδατε; (=ἀπὸ τότε πον-ἀφότου) Ππδ. Γ', 88. Τὸ καράβι ἔχει τόση ὥρα, **πον** ἦρθε Βεν. 111· (πρβλ. Τρ. 14: Τὸν ἀγαπάει καὶ τὸν σέβεται ἀπὸ τότε **πον** ἦταν μικρὸ παιδί). Ἡ Γαρούφα ἔβουρλίστηκε, **πον** τᾶκουσε (=σάν, ἄμα) Μβ. 450.

Χρονικὴ σημασία ἔχει κανονικὰ τὸ **πον** μὲ τὸ ὅσο ἢ τὸ ὡς καὶ σπάνια τὸ ὥστε, τὸ (χρονικὸ) ὅτι, τὸ ἐπίρρημα **πρῶτο** καὶ τὴ λέξι **κάθε** μπροστά του: Ἡ δόλια ἢ Μυρσῖνα καρτέρεσε καρτέρεσε, **ὅσο πον** βασιλέψε ὁ ἥλιος (=ἕως διον) Π.Μ. 55· βλ. καὶ Πάσσ. 107, 3. Ζ.Π. 23. Ζύγωσαν στὴν ἀμμουδιά, **ὅσο πον** κάθισε ἡ πλώρη Ἐρσ. 1. Πρόσμενέ με σιὸ κιόσκι, ὡς **πον** νά ντυθῶ καὶ νά κατεβῶ Ἐρσ. 10. Ἀντιβουῖζει ἡ θάλασσα ὀλονυχτιῆς, ὥστε **πον** πρόβαλε ἡ αὐγὴ (=ἕως διον) Σολωμ. 161. Τᾶλλο πρωί, **ὅτι πον** ἐκλείδωνε ὁ ράφτης τὴ γυναῖκα του, νά σου ἢ γιὰ στὴν πόρτα (=διαν ἀκριβῶς) Μβ. 450· βλ. καὶ 515. **Πρῶτο πον** λάβω γράμμα του, θά σὲ εἰδοποιήσω (=εὐθὺς

ὡς λάθω) βλ. Μβ. 485. Καὶ **κάθε** ποὺ σὺ κῦμα θουτήξῃ τὸ κουπί, σὺ μέτωπο τοῦ δίνει ἢ κόρη ἓνα φιλή (=κάθε φορὰ ποὺ—δσάκις θουτήξῃ) Τυπάλλδ. Ἀνθολ. 470.

Σημ. α'. Ἡ σημασία αὐτὴ τοῦ ποὺ προήλθε ἀπὸ φράσεις, σὺς ὁποῖες αὐτὸ ὡς ἐπίρρημα ἀναφέρεται σὲ ἐμπρόθετο ἢ σ' ἓν' ἀπλὸ ὄνομα μὲ χρονικὴ σημασία (I, 3, α'): *Στὸν καιρὸ τοῦ παπποῦ μου, ποὺ ἤμουν μικρὸ κορίτσι κλπ.* (=κατὰ τὸν ὁποῖον ἤμουν-ὅταν ἤμουν) Ππδ. Β', 24. *Μιὰ ἡμέρα ποὺ ἐβγήκε περίπατο ὁ βασιλιάς, ἀνέβη ἡ γριὰ βασίλισσα στὴ σοφίτα* (=κατὰ τὴν ὁποῖαν ἐβγήκε-ὅταν ἐβγήκε) Μβ. 497. *Τὴν τελευταία φορὰ, ποὺ πῆγε στὴν Ἱερουσαλήμ.* Τριαντ. 41. *Τὴν ἐκλείδωνε λοιπὸν(ν) πάντα σὺ σπῖτι τὴ γυναῖκα του, ἀπὸ τὴν ἀγῆ, ποὺ ἔφευγε νὰ πάῃ στὴ δουλειὰ του, ὡς τὸ βράδυ, ποὺ ἐγύριζε* (=κατὰ τὴν ὁποῖαν ἔφευγε—ὁπότε ἔφευγε κλπ.) Μβ. 450.

Σημ. β'. Σπάνια χρησιμοποιεῖται καὶ τὸ ὅπου ὡς χρονικὸς σύνδεσμος (ισοδύναμος μὲ τὸ ἀντίστροφο ὅταν ἢ ὁπότε): *Πᾶνε ὀπίσω· ἐκοίτας ἐδῶ, ἔρανε* (=ἔφαγες) *ἐκεῖ, ὅπου βλέπει ἓνα ὠραῖο περιβόλι* (=ὅταν βλέπει-ὁπότε βλέπει) Μ. 433. (Βλ. παρακάτω ὅταν).

2) ὡς αἰτιολογικὸς σύνδεσμος μὲ διάφορες πάλι σημασίες (§ 241 κ. ἑ.): *Θύμωσε ποὺ δὲν ἐπῆγες καὶ σὺ* (=διότι). *Λυπήθηκε ποὺ δὲν τὸ ἔμαθε πρωτίτερα* Πα. 48' (πρβλ. *Λυποῦμαι γιὰτὶ δὲν μπορῶ κλπ.* Ἰλιγγ. 415). *Φταίω γὰρ ποὺ δὲ σὲ ἀνοίγανε;* (=διότι) Μβ. 489. *Χτυπάω τὸ κεφάλι μου, ποὺ δὲ σὰς ἄκουσα* Πάλλ. 67. *Κλαίει ποὺ φεύγουν τὰ πουλιά* (=διότι) Γρυπ. 24' βλ. καὶ Λ.Ε', 127. *Μᾶς μάλωσαν λίγο, ποὺ ἀργήσαμε* (=ἐπειδὴ) Τρ. Δ. 79. *Πᾶμε τώρα, εἶπε ἡ Ἑρση ἀνόρεχτη, ποὺ ἐβλεπε σὰ χαμένο τ' ὠραῖο ὄνειρό της* (=σὰν -ἐπειδὴ ἐβλεπε) Ἑρσ. 308. *Δὲν ἐσυλλογίστηκα πὼς μπορεῖ νὰ ξυπνήσῃ, νὰ τρομάξῃ, ποὺ θὰ λείπω* (=ἐπειδὴ) Ππδ. Φόν. 63. *Ὁ καημὸς μου ποὺ θάφενγα, ἐμεγάλωνε μέσα μου* (=γὰρ τὸ δι-διότι) Σκίπ. 67. *Χτυπάει τὴν πόρτα τοῦ μοναστηριοῦ, λέει Μοῦ δίνετε τὴν ἄδεια, ποὺ εἶμαι ξένος καὶ κατατρε(γ)μένος, νὰ ἡσυχάσω ἀπόψε ἐδῶ;* (=ἐπειδὴ εἶμαι) Μ. 447. *Παιδιά μου, ποὺ εἶμαι φτωγὴ, κάμετε εὐσπλαχνία* (=ἐπειδὴ) Μβ. 434. *Δῶσε μου ἓνα σῦκο, ποὺ διψῶ* (=διότι, ἐπειδὴ) Μβ. 466. *Μιὰ χελωνούλα βροῖκα καὶ τὴν πῆρα, ποὺ τὴ θέλει ἡ Ξεφτέραινα σὺ σπῖτι, γιὰνὰ τρώῃ τοὺς ψύλλους* (=ἐπειδὴ) Ἑρσ. 17. *Τὶ παράκληση νὰ κάνῃ, θὰ μοῦ πῆτε, ποὺ δὲν μπορεῖ πὰ νὰ διαβάσῃ, μήτε νὰ ψάλλῃ* (=ἀφοῦ) Ἑρσ. 204. *Μὰ ποῦ νὰ σηκωθοῦνε νὰ χορέψουνε, ποὺ ἦτουνε* (=ἦταν)

πεθαμένες; (=ἀφοῦ ἦταν) Μβ. 505· βλ. καὶ Πάσσ. 421, 4. *Μὰ τί νᾶ-
κανα, ποῦ δὲν εἶχα σπίτι μου ξύλο δράμι; (=ἀφοῦ-σάν)* Ἡθ. 116· βλ.
καὶ Τρ. Δ. 85. Μβ. 430. *Ἐρμο τουφέκι σκοτεινό, τί σ' ἔχω γὼν στο
χέρι; Ὅπου σὺ μου γίνεσαι βαρὺ, κι' ὁ Ἀγαρηνὸς τὸ ξέρει!* (=ἀφοῦ
μου ἔγινεσαι) Σολωμ. 176. *Τρεῖς εἶν' ἀνάθεμάτες! πέτε μου ποιά νάπαρ-
νηθῶ, ποῦ ν' ὄλες μαυρομάτες!* (=ἀφοῦ εἶναι) Πάσσ. Δίστ. 192· βλ.
καὶ 407, 6.

Ἔτσι ὡς αἰτιολογικὸ χρησιμοποιεῖται τὸ **ποῦ** καὶ μὲ τὸ μό-
ριο **σάν** μπροστά του, εἴτε εὐθὺς ἀμέσως πρὶν ἀπ' αὐτὸ εἴτε
μὲ τὴν παρεμβολὴ μετὰ τὸν οὐσιαστικοῦ ἢ ἐπιθέτου ἢ
καμιᾶς ἄλλης λέξεως. Ἔτσι ἐκφράζεται μιὰ αἰτιολογία προ-
φανῆς καὶ ἀδιαμφισβήτητης: *Ἡ Ξανθὴ ἔτρεξε στὴν πόρτα νὰ μὲ δεχθῇ.
Καὶ τὴ μιμήθηκε σ' αὐτὸ ὅλο τὸ προσωπικόν, σάν ποῦ ἦταν πιά ἡ ἰδιο-
κτῆτρια τοῦ καταστήματος (=ἀφοῦ δὲ ἀφοῦ βέβαια)* Τρ. 272. *Νικόλα,
κάτσε φρόνιμα, σάν καπειᾶνος ποῦ σαι* Πάσσ. 171, 1· βλ. καὶ 41, 34.
Φωρ. 1, 20 καὶ 2, 330. Τρ. 35. *Πήγαινε καὶ σὺ νὰ παίξεις, σάν παιδί
ποῦ εἶσαι. Ἀλλὰ ἐκείνη, σάν ἔξυπνη κόρη ποῦ ἦτιονα (=ἦταν), βάνει
πρῶτα τὸ τριαντάφυλλο σ' ἓνα ποτήρι νερὸ (=ἐπειδὴ βέβαια ἦταν)* Μβ.
463. *Ἦθελε γυναικα τίμια καὶ καλή, σάν τίμιος καὶ καλὸς ποῦ ἦταν
κι' αὐτὸς (=ἐπειδὴ τίμιος καὶ καλὸς ἦταν)* Πα. 65.

Ὅμοια καὶ στὴ φράσι **εἶναι ποῦ** (=αὐτὸ γίνεται διότι, αὐτὰ
γίνονται διότι): *Ἀκοῦς τὸ θρῆνο τὸν πολὺ, ὅπου βογγοῦν τὰ δάση; . . .
εἶναι ποῦ ἀποχωρίζονται τὴ δόλια τὴν πατρίδα* Ε. 9, 16.

Σημ. Ἡ αἰτιολογικὴ σημασία τοῦ **ποῦ** προήλθε κυρίως ἀπ' τὸ **ποῦ**
ὡς ἀναφορικὴ ἀντωνυμία (II, 1). Πρβλ. *Ἡ κόρη, ποῦ ἦταν φρόνιμη, τοὺς κρᾶ-
ζει καὶ τοὺς λέει (=ἡ ὁποία ἦταν-ἐπειδὴ ἦταν)* Πάσσ. 144, 5. *Μιὰ περδικούλα κά-
θονταν ψηλὰ σ' ἓνα λιθάρι περιγελάει τὸν κυνηγόν, ποῦ δὲν τὴν ντουφεκάει (=ὁ ὁποῖος
δὲν-διότι δὲν)* Λ.Ε', 110· βλ. καὶ Ε. 48, 1, 211, 1-2. *Στὰς διαταγὰς σας! εἶπε ὁ λο-
χίας, ποῦ θὰ μ' ἔπαιρνε βέβαια γιὰ σπουδαῖο πρόσωπο κλπ. (=ὁ ὁποῖος θὰ-ἐπειδὴ
θὰ)* Τρ. 292. Βλ. καὶ § 266, 2, α'.

3) ὡς ἀποτελεσματικὸς σύνδεσμος (=ὥστε. § 260): *Μεγάλῃ
ἀρρώστεια μ' εὗρηκε, μ' ἔρριξε τοῦ θανάτου, ποῦ πέσαν τὰ ξανθὰ μαλ-
λιά (=ὥστε ἔπεσαν)* Πάσσ. 517, 19.

Πολλὲς φορὲς τὸ ἀποτελεσματικὸ αὐτὸ **ποῦ** ἰσοδυναμεῖ
μὲ τὸ ἔτσι πού, (οὕτως ὥστε) ἢ μὲ τὸ τόσο πού: *Κάθε λογῆς*

ἀγριοπούλια χτυποῦσαν τὶς σαγονιές τους, **ποὺ** σ' ἔπιανε τρόμος νὰ τὰκοῦς (=ἔτσι ποὺ σ' ἔπιανε) Πα. 91' βλ. καὶ Πάσσ. 517, 60. Ἔτσι σιὸ σπίτι αὐτὸ βολεύθηκαν σὰν καλὰ, **ποὺ** νὰ μὴν τοὺς λείπη τίποτε (=οὕτως ὥστε νὰ) Ἐρσ. 22. Οἱ γυναῖκες, τί τὰ θέλεις, εἶναι πάντα ἀλαφρόμυαλες, **ποὺ** τὶς γελάει κι' ἓνα μικρὸ παιδὶ (=τόσο ποὺ) Τρ. Δ. 97' βλ. καὶ Ε. 135, β'. Μβ. 518 (**ποὺ** ἐχάλαε ὁ κόσμος).

Συχνά τέλος τὸ ἀποτελεσματικὸ **ποὺ** ἀκολουθεῖ μετὰ τὴν ἀντωνυμία **τόσος**, (**τόση**, **τόσο**) ἢ τὸ ἐπίρρημα **τόσο**, (**τόσο** πολὺ) ἢ μετὰ τὴν ἀντωνυμία **τέτοιος**: Ἐχω **τόσα** χρόνια νὰ τὴν ἰδῶ, **ποὺ** οὔτε καὶ κείνη δὲ θὰ μὲ θυμᾶται (=ὥστε οὔτε) Μβ. 450. Ἡ Μυρσίνα **τόσο** ὁμορφη ἦταν, **ποὺ** καὶ πεθαμένη φαινόταν σὰν ἄγγελος Π.Μ. 61. Πάλι σὲ λιγάκι τὸ φίδι τὸν ἔσφιξε (τὸν κάβουρα) **τόσο**, **ποὺ** ἀπελπίστηκε Π.Μ. 25' βλ. καὶ Ζ.Π. 140. Ἐκάμετε ἀνεβαίνοντας **τόση** ταραχὴ, **ποὺ** λογιάζω πὼς ἤρθετε νὰ μοῦ δώσετε προσταγές Ζάκ. 47. Κοιμώσουν **τόσο** γλυκὰ ἀκόμα, **ποὺ** δὲ θέλησα νὰ σὲ ξυπνήσω Ἐρσ. 190. **Τόσο** πολὺ τὴ μέθυσε ὁ χυμὸς τοῦ ἡλιου, **ποὺ** ἔγειρε τὸ κεφάλι της κλπ. Ἡλ. 35. Ἐπὶ **τόσο** πολὺ, **ποὺ** σιὸ τέλος τὸν ἐπῆραν ἀνασηκωτὰ καὶ τὸν ἐπῆραν σὲ μιὰ κάμαρα, νὰ κοιμηθῇ Τρ. Δ. 32-33' βλ. καὶ Μ. 424. Κελαδεῖ μὲ **τέτοιον** πόνον, **ποὺ** τὰ δέντρα μαραινόνται ἀμέσως Πα. 32. Μπροστὰ σιὸν κόσμον ἡ Καϊνίτσα μιλοῦσε σιὸ σύζυγό της μὲ **τέτοια** τρυφερότητα, **ποὺ** θὰ τὴν ἔλεγε τρυγονάκι τῆς ἀγάπης Ζ.Π. 169.

Σημ. Κι' αὐτὴ ἡ σημασία τοῦ **ποὺ** προῆλθε ἀπ' τὸ **ποὺ** τὸ χρησιμοποιοῦμενο ὡς ἀναφορικὴ ἀντωνυμία. Πρβλ. Τί μαῦρα μοιρολόγια ἀπὸ τὴν Πάργα βγαίνουνε, **ποὺ** τὰ βουνὰ ραγίζουν (=τέτοια ποὺ-ὥστε) Ε. 9, 3. Νὰ τὸν πᾶτε σὲ μιὰν ἐρημιὰ, **ποὺ** νὰ μὴν εἶρε στράτα (=τέτοια ποὺ νὰ-ὥστε νὰ) Π.Μ. 42. Μοῦ δώσε **τόσα** χρήματα, **ποὺ** θὰ μοῦ φτάσουν νὰ περάσω ὅλο τὸ μῆνα (=ὅσα θὰ-ὥστε θὰ).

4) ὡς **ἐναντιωματικὸς** σύνδεσμος (=ἐνῶ, ἀν καί, μολοντί. § 253, 1): Πὼς μοῦ λές νὰ παντρεντῶ, κι' ἄλλον ἄντρα νὰ πάρω, **ποὺ** (δ) ἄντρας μοῦ ἔναι ἄρρωστος κι' ἄρρωστικὸ γυρεύει (=ἐνῶ) Πάσσ. 381, 2' βλ. καὶ Δίστ. 316. Πὼς θὰ μὲ κάμης νὰ τὴν πάρω (τὴ βασίλισσα γυναῖκα), **ποὺ** εἶμαι φτωχὸς καὶ κείνη πλούσια; (=ἐνῶ) Μβ. 471. Ἄν φύγετε, θὰ τὸν στερεήσετε ἀπὸ μιὰ μεγάλη χαρά, **ποὺ** τόσο σπάνιες εἶναι οἱ χαρὲς στὴ ζωὴ του Τρ. 284.

Τέτοια σημασία έχει πολλές φορές το **ΠΟΥ** και με το **και** μπροστά του: **Και πού** πήγα και τὸν παρακάλεσα, τίποτε δὲ θέλησε νὰ μοῦ κάμη (=και μολονότι).

Σημ. Κι' αὐτὴ ἡ σημασία τοῦ **πού** προέρχεται ἀπ' τὸ **πού** ὡς ἀναφορική ἀντωνυμία. Περβλ. Αὐτὸ δὲ τὸ καταλαβαίναμε ὡς καὶ μεῖς, **πού** ἤμαστε παιδιά (=οἱ ὅποιοι ἤμαστε-**ἂν** καὶ ἤμαστε) Τρ. Δ. 20. Μὰ ἀπὸ **πού** κι' ὡς **πού** τὴν κυρία Ροδαγού, **πού** εἶναι Κωνσταντινοπολίτισσα, τὴν κάνατε Γερμανίδα; (=ἡ ὅποια εἶναι-ἐνῶ εἶναι) Ἔρσ. 75. Τὸ λέγε οἱ ἄλλοι, νὰ τὸ λέτε καὶ σεῖς, κύριε Ἀγγελεῖ, **πού** μὲ γνωρίζετε ἀπὸ τόσο δὲ κοριτσάκι; (=ὁ ὅποιος μὲ-ἐνῶ μὲ) Τρ. 163.

5) ὡς **παρὰχωρητικὸς** σύνδεσμος (=κι' ἂν ἀκόμη πρόκειται. Περβλ. § 253, 2). Τὸ **πού** αὐτὸ ἔχει κανονικὰ κατόπι τοῦ τὸ **νὰ** μὲ ὑποτακτική (ἢ, σπανιότερα, ὀριστική παρὰχωρητική. § 190, 1): Δὲν ξαναγυρίζω στὸ σπίτι του, **πού νὰ** τὸν ἰδῶ κρεμασμένο Ξεν. 177. Ἐγὼ δὲν τὸν παίρνω αὐτὸν (ἄντρα), **πού νὰ** μὲ κάμη χρυσή Φορτ. Ἐλ. Βῆ. 6-9-31.

6) ὡς **εἰδικὸς** σύνδεσμος (=ὅτι, πῶς. § 238 κ. ἐ.). Ἔτσι χρησιμοποιεῖται τὸ **πού** συνήθως ὕστερ' ἀπὸ ῥήματα αἰσθητικὰ (βλέπω, ἀκούω κ. τ. ὅ.) ἢ, σπανιότερα, λεκτικὰ ἢ γνωστικὰ (λέω, ξέρω κ. τ. ὅ.): Ὅτι ἐπήγαινε νὰ φύγη, **εἶδε πού** ἔλαμψε ἓνα φῶς ἀπὸ τὴ σοφίτα (=εἶδε ὅτι) Μβ. 439· βλ. καὶ Π.Μ. 91. Πα. 102. Γιὰ τοῦτο τὴν **εἶδες** τώρα **πού** ἐχαμογέλασε (=ὅτι) Ζάκ. 56. Τοὺς **ἄκουσαν πού** μιλοῦσαν μεταξύ τους ξένη γλῶσσα (=ὅτι μιλοῦσαν) Ἔρσ. 74. Δὲν **ἄκοῦς πού** φοβερίζουν ἄντρες μύριοι καὶ παιδιά; Σολωμ. 33. **Θυμᾶμαι πού** καὶ τὰ μικρὰ παιδιά εἶχανε νὰ κάμουν μὲ τῶνομό της (=ὅτι) Τρ. Δ. 47. Τῆς **εἶπε πού** ἤθελε νὰ τὴν πάρῃ γυναικα (=πῶς ἤθελε) Π.Μ. 90· βλ. καὶ Ε. 86 Α', 31. Ἐγὼ **ἤξερα πού** μόνο γιὰ τὸ Χριστὸ **πού** περπάτησε ἀπάνω στὰ νερά, χωρὶς νὰ βουλιάξῃ (=ὅτι περπάτησε) Ἔρσ. 285.

Σημ. α'. Ἐπειδὴ τὸ **πού** αὐτὸ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰσάγει πρότασι, **πού** ἐκφράζει ἓνα πραγματικὸ γεγονὸς, μπορεῖ νὰ λέγεται καὶ **πού** **πραγματικὸ**. Καὶ τέτοιο εἶναι πάντοτε τὸ **πού**, μὲ τὸ ὅποιον εἰσάγονται **προτάσεις**, **πού** προεξαγγέλλονται μὲ τὸ δεικτικὸ **νά**: Κοιμῶσιν τόσο γλυκὰ ἀκόμα, **πού** δὲ θέλῃς νὰ σὲ ξυπνήσω. **Νὰ πού** ξύπνησα μόνῃ μου (=ἰδοὺ δι ξύπνησα) Ἔρσ. 190. Εἶπαμε χτες νὰ κάμουμε αὐτὸ τὸ ταξίδι, καὶ **νά πού** ἤρθαμε Βεν. 76. Κι' ἄξαφνα ἔγινε ἡσυχος, εὐθυμος μάλιστα. Καὶ **νά πού** ἔγινε κι' ἐγὼ εὐθυμη Τρ. 240. Βλ. καὶ ΟΣΤ', 2.

"Ομοια καὶ στὴ φράσι κρίμα πού, (στὴν ὁποῖαν ὁμῶς τὸ πού ἐνέχει καὶ ἔννοια αἰτιολογική): *Κρίμα πὸν ὁ Σολωμὸς δὲν ἔγραψε τραγωδίες* (=εἶναι κρίμα ὅτι-εἶναι κρίμα διότι) Κμπ. 138. *Κρίμα πὸν χαλάσαμε τόσα παλληκάρια ἄδικα* Π.Μ. 111. *Τὶ κρίμα πὸν πρέπει νὰ γυρίσωμε καὶ στίς πεζότητες τῆς ζωῆς;* "Ερσ. 27· βλ. καὶ 57.

"Ομοιο τέλος εἶναι καὶ τὸ πού τῆς φράσεως ἴσια ἴσια πού, ἢ ὁποῖα χρησιμοποιεῖται καὶ μὲ τὴ σημασία τοῦ ὅλως ἀπεναντίας ἢ τοῦ μόλις. "Ετσι Τρ. 40: *"Ισια ἴσια πὸν σὲ καταγγέλλουν γιὰ φανατικὸ ὁπαδὸ αὐτοῦ τοῦ προδότη* (=ἐμεῖς ξέρομε ὅτι σὲ καταγγέλλουν-ὅλως ἀπεναντίας σὲ καταγγέλλουν κλπ.). Τρ. 116: *"Η ξημερώνει ἢ δὲν ξημερώνει ἀπόψε ἴσια ἴσια πὸν ἀναπνέει* (=μόλις ἀναπνέει).

Σημ. β'. Εἰδικὸ εἶναι τὸ πού καὶ στίς φράσεις καλὰ πού, καλύτερα πού, εὐτυχῶς πού, (ἐξὸν πού ἢ ἐξὸν ὁποῦ=ἐκτός τοῦ ὅτι) κ. τ. ὅ.: *Καλὰ πὸν ἦρθα* (=καλὰ ἔκαμα πὸν) Ππδ. Φόν. 113· βλ. καὶ Α', 87 καὶ Β', 50. *Καλύτερα πὸν ἀργεῖ ἔλεγε μέσα της* (=καλύτερα εἶναι πὸν) Ππδ. Φόν. 113. *Εὐτυχῶς πὸν βρέθηκα ἐγὼ ἐκεῖ*. "Εξὸν ὁπὸν τὸ χέρι μου τρέμει, ἀλλὰ καὶ τὰ μάτια ἐκπονοφώτισαν Βν. 54. (Βλ. καὶ § 238).

Οἱ τέτοιες φράσεις ἐν γένει ἔχουν προέλθει ἀπὸ συντομολογία ἢ ἀπὸ σύμφυρι' πρβλ. *"Εκαμα καλὰ πὸν ἦρθα. Καλύτερα εἶναι πὸν ἀργεῖ. Εὐτυχῶς βρέθηκα ἐγὼ ἐκεῖ*: Εἶναι εὐτύχημα πὸν βρέθηκα ἐγὼ ἐκεῖ.

"Ετσι σὲ μερικές τέτοιες φράσεις φαίνεται πὼς πλεονάζει τὸ πού: "Ορίστε! φωνάζει ὁ κλέφτης, γιανὰ φύγη ὁ νοικοκύρης. *Καὶ βέβαια πὸν πρέπει νὰ φύγη ὁ νοικοκύρης* (=καὶ βέβαια πρέπει) Ξεν. 243. *Δὲν ἔπρεπε νὰ τὴν κρατήσουμε. Καὶ βέβαια πὸν δὲν ἔπρεπε νὰ τὴν κρατήσετε* Ξεν. 237. *Εὐτυχῶς πὸν βρέθηκε ὁ Πέτρος ἐκεῖ* (=εὐτυχῶς βρέθηκε).

Σημ. γ'. Ἡ σημασία τοῦ πού ὡς συνδέσμου εἰδικοῦ μποροῦσε νὰ προέλθῃ ἀπ' αὐτὸ ὡς ἐπίρρημα (I, 3, α'), καθὼς καὶ ὡς ἀναφορικὴ ἀντωνυμία: *"Εμεῖς ἐπὶ τὸν εἶδαμε στὸν ἄμμο, πὸν κοιμώτον* (=ὅπου κοιμώτον-ὅτι κοιμώτον) Πάσο. 346, 8· βλ. καὶ Θ.Χρ. 34 καὶ πρβλ. Ε. 6, 1: *Τάκουσατε τί γίνηκε στὰ Γιάννη, πὸν πίνανε τὶς δεκαφτὰ μὲ τὴν Κυρὰ Φροσύνη;* (=ὅπου ἐπίνεαν-ὅτι δηλαδὴ ἐπίνεαν). *Εἶδα τὸν ἥλιο πὸν ἔλαμνε* (=ὁ ὅποιος ἔλαμνε-ὅτι ἔλαμνε) Ε. 72Β', 12. *"Επῆ(γ)α ὀπίσω ἀπὸ τὸν καθρέφτη καὶ εἶδα τὴ γυναῖκα τῆς Ζάκυνθος, πὸν ἐκρομότουνα* (=ἡ ὁποία-ὅτι) Ζάκ. 62. *Νά! δὲν ἀκοῦς τὸ ἀηδόνι ἔξω πὸν ψάλλει;* (=ὅπου-τὸ ὅποιον-ὅτι) Σκίπ. 122. *"Ακουσε τὴ γειτόνισσα, πὸν φώναζε κ' ἔλεγε πὼς . . .* (=ἡ ὁποία φώναζε-ὅτι φώναζε, νὰ φωνάζῃ) Π.Μ. 134. *"Εκοίταξαν τὸν Καραβέλα πὸν ἔμασσοῦσε μὲ περισσὴν ὄρεξη* (=ὁ ὅποιος ἔμασσοῦσε-ὅτι ἔμασσοῦσε) Θεοτόκ. 33·

7) ὡς μεταβατικὸς σύνδεσμος, μὲ διάφορες σημασίες. "Ετσι χρησιμοποιεῖται στὴ σειρὰ τοῦ λόγου, σὲ διηγήσεις, κυρίως τὸ ὅπου (ἢ ὁπού), καὶ πολὺ σπάνια τὸ πού

α') ὡς ἰσοδύναμο μὲ τὸ μεταβατικὸ καί· (βλ. Ν', 5): Θὰ πάω, λέει, νὰ ἰδῶ. **Ὅπου** πραγματικῶς χτυπάει τὴ πόρτα καὶ τοῦ ἀνοίγει ἡ ἴδια ἢ κυρία (=καὶ πραγματικῶς) Μβ. 419· βλ. καὶ 420 καὶ 427 καὶ Μ. 430. Ἦρθε καὶ ἡ ὥρα νὰ γεννήσῃ. **Ὅπου** ἐκεῖ πὺν ἐγένε-
 ρε, τοῦ ἦρθε (=τῆς ἦρθε) μία λιγοθυμία Μ. 446. Τοῦ (=τῆς) λέει·
 Κοίταξε μὴν πᾶς καὶ μεθύσης καὶ μὲ ντροπιάσης. **Ποὺ** αὐτὴ λέει (= καὶ αὐτὴ λέει) Μβ. 498· βλ. καὶ 499.

Ἔτσι παίρνει κάποτε τὸ ὅπου τὴν ἔννοια τοῦ καὶ πρά-
 γματι: Ξέρεις, λέει, τί νὰ κάμω; νὰ σὲ κορύνω στὴν ἀρμαράδα μου.
Ὅπου τό κορύψε (τὸ παιδί) Μ. 418. (Πρβλ. καὶ τὸ παραπάνω παρὰ-
 δεῖγμα Μβ. 419 καὶ § 219, 1, β', Σημ.).

β') ὡς ἰσοδύναμο μὲ τὸ μεταβατικὸ **λοιπὸν**: Ἐπήγαινε πρα-
 γματικῶς στὸ βασιλικὸ τραπέζι, ἀλλὰ τὰ παιδιὰ δὲν ἠθέλανε νὰ κάτσουνε.
Ὅπου λέει ὁ βασιλεὺς· Γιατί παιδάκια μου κλπ. Μβ. 430· βλ. καὶ 433
 καὶ Μ. 441. Τὴν αὐγὴ πάει ὁ ταβερνιάρης καὶ βλέπει τὴν καταστροφὴ.
Ὅπου ἀρχίνησε νὰ θυμῶνῃ Μ. 403· βλ. καὶ Μβ. 518 (ποὺ ἀρχίνησε
 νὰ τραβομαλλίεται) καὶ Μ. 405 (ποὺ σὲ τοῦτο τὸ ἀναμεταξὺ κατεβή-
 κανε οἱ μοῖρες κλπ.).

Καὶ πολλὰς φορὲς συνεκφέρεται αὐτὸ τὸ ὅπου (ἢ ὅπου) μὲ
 τὸ **λοιπὸν**: Νὰ γένουμε, λέει, ἀδέρφια· πέντε ἐμεῖς καὶ ἓνας σὺ ἔξι.
Ὅπου λοιπὸν τὰ συμφωνήσανε Μ. 396. Τὴν ἐπήρανε (τὴν κόρη) τὰ
 παιδιὰ καὶ ἐφεύγανε. **Ὅπου λοιπὸν** ἐξύπνησε ὁ δρόκος καὶ δὲν τὴν
 ἤυρθε ἐκεῖ Μβ. 522· βλ. καὶ 495.

γ') ὡς ἰσοδύναμο μὲ τὸ μεταβατικὸ ἀλλά: Ἀρπάζει ἓνα
 μπουκούγι (ζυμάρη) καὶ κατέθηκε. Πάει στὸ καλύβι της. **Ὅπου** σὲ λίγο
 νὰ σὺν τὸ βασιλόπουλο μέσα Μ. 428.

Ἔτσι μὲ τὸ ὅπου αὐτὸ ἀναλαμβάνεται καὶ συνεχίζεται
 λόγος, ποὺ ἔχει διακοπὴ μὲ τὴν παρεμβολὴ ἄλλου λόγου στὸ
 μεταξύ: **Ὅπου** ἂς ἀφήσουμε τώρα τὴν κακομοίρα αὐτοῦνη (=αὐτὴ)
 κι' ἂς πιάσουμε (=κι' ἂς ποῦμε γιὰ) τὰ παιδάκια (=ἀλλὰ ἂς ἀφήσουμε)
 Μβ. 430· βλ. καὶ 428. (Πρβλ. καὶ § 230, 1, δ').

δ') ὡς ἰσοδύναμο μὲ τὴ φράσι ὡς ποὺ τέλος: Δῶθες τὸ 'χει
 (ἢ θάλασσα τὸ κιβώτιο), ἐκεῖθες τὸ 'χει, **ὅπου** τὸ βλέπουνε ἀπὸ ἓνα πα-
 λάτι Μ. 425. Τὸ παίρνει (ὁ τρελλὸς τὸ ἀδράχτι) καὶ πηγαίνει. **Ὅπου**
 φτάνουνε σ' ἓνα γάμο Μβ. 491.

Σημ. Τὸ μεταβατικὸ ὅπου, (ὀπού) μπορούσε νὰ προέλθῃ ἀπ' τὸ ὅπου, (ὀπού) τὸ χρησιμοποιούμενο ὡς ἐπίρρημα ἀναφορικὸ τοπικόν. Πρβλ. τὸ παραπάνω (στὸ γ') παράδειγμα Μ. 428: *Πάει στὸ καλύβι της. Ὅπου σὲ λίγο νὰ σου τὸ βασιλόπουλο μέσα* (=στὸ ὁποῖον-καλύβι-σὲ λίγο κλπ.).

IV. **ΠΟΥ** ὡς μόριο **ΕΥΧΕΤΙΚΟ** (=καὶ εἴθε, εἴθε, καὶ μακάρι, καὶ ὁ Θεὸς νὰ δώσῃ κ.τ.θ.), σπάνια σὲ εὐχές, συνήθως σὲ ἀπευχές καὶ προπάντων σὲ κατάρες (ὕστερ' ἀπὸ ἐκφράσεις δυσφορίας ἢ ἀγανακτήσεως γιὰ κάτι ποὺ ἐγίνε ἢ δὲν ἐγίνε, ἢ γίνεται ἢ δὲ γίνεται). Ἔτσι χρησιμοποιεῖται τὸ **ΠΟΥ** μὲ ὑποτακτικὴ ἢ ὀριστικὴ εὐχητικὴ κατόπι του (§ 190, 2, β' καὶ § 199, 3) ὡς εἰσαγωγικὸ προτάσεως, ποὺ μπορεῖ νὰ ἐκφέρεται καὶ μόνη της, συνήθως ὅμως παρεμβάλλεται στὸ λόγο ἢ ἀκολουθεῖ ὕστερ' ἀπὸ κάποια πρότασι ἢ κάποια λέξι ἐπιφωνηματικὴ (μπᾶ! ἀιντε, κ.ἄ.τ.): *Ποὺ νὰ μὴ σώσῃ!* (=εἴθε νὰ μὴ). *Κοιμήσου, ποὺ νὰ σὲ χαρῇ ὁ νιός,* *ποὺ θὰ σὲ πάρῃ!* (=καὶ εἴθε νὰ σὲ χαρῇ) Ε. 153, 2. *Δὲν τὸν χωνεύω, ποὺ νὰ τὸν ἀλέσῃ ὁ μύλος!* Ξεν. 225. *Ἀπὸ κειόν, ποὺ ποτὲ νὰ μὴν πεθάνῃ,* ἐπῆρα τὸ ὕφος κλπ. Λασκ. Ἀνθολ. 195. *Βρῆκεν ἀφορμὴ πὼς ἦταν ἄρρωστη* ἄρρωστη βαρυνὰ στὸ στρῶμα, *ποὺ νὰ μὴν τὴν φάῃ τὸ χῶμα!* λ.τ. *Μωρέ, ποὺ νὰ πάρῃ ἡ εὐχή,* εἶπε Χ. Θ. 44. *Ἀφησε, μωρὴ, τὸν ἀδερφό σου νὰ ξανασάνῃ, ποὺ νὰ σὲ κόψῃ τὸ παιδί τῆς Παναγίας!* Τρ. 11. *Ποῦ εἶσαι, μωρέ, ποὺ νὰ μὴν φτάσῃς!* Ζ.Π. 55. *Μ'ἔκαψες, ποὺ νὰ καῖς σὰν τὸ κερὰκι τῆς Λαμπρῆς!* (=καὶ εἴθε νὰ καῖς) λ.τ. (Πρβλ. Πάσσ. Δίστ. 578: *Μὲ τρέλλανες, νὰ τρελλαθῇς!*). *Μπᾶ, ποὺ νὰ δαγκάσῃ τὴ γλῶσσα του!* Λπ. 142. *Μπᾶ! ποὺ νὰ σᾶς φάῃ τὸ σκοτάδι!* Βλαχ. 9' βλ. καὶ 110, καὶ Ε. 123, 8. Πάσσ. 347, 5 καὶ Δίστ. 280 καὶ 530. *Οὐχ! ποὺ ἄλλῃ νὰ μὴν εἶναι ἡ γυναῖκα σου, παρ' ἢ Γδυμνοπουκαμισάκι!* Μβ. 432. *Προδότης, ποὺ νὰ μὴν εἶχε κλήρα* (=καὶ εἴθε νὰ μὴν εἶχε) Πα. 137.

Ἔτσι χρησιμοποιεῖται τὸ **ΠΟΥ** κι' ἐμπρὸς ἀπὸ τὴ λέξι ἀνάθεμα, ποὺ κι' αὐτὴ ἐκφράζει μιὰ κατάρρα κι' ἀντιστοιχεῖ κι' αὐτὴ ἐπομένως μὲ μιὰ εὐχητικὴ πρότασι: *Εὐπνα, π(οὺ) ἀνάθεμά σε!* (=ποὺ ἀνάθεμα νὰ ἔχῃς - ποὺ καταραμένος νὰ 'σαι) Ζ.Π. 166' βλ. καὶ 171 καὶ Λ.Δ', 163. Πάσσ. 631, 5. 632α, 1 καὶ 19. Θ.Χρ. 51. *Ἐρωτα, π(οὺ) ἀνάθεμά σε, τυραννεῖς, μὰ δὲ λυπᾶσαι* Πάσσ. Δίστ. 311. *Π(οὺ) ἀνάθεμά τον* (τὸ λίβα)! δὲν ἄφησε φροῦτο γιὰ φροῦτο Αἰλ. 6. *Π(οὺ) ἀνάθεμά σε, κυνηγέ, μὲ τὸ κυνήγημά σου!* Λ.Δ', 97' βλ. καὶ

Ζ.Π. 171. Χοντρος κάβρος, **π(οὺ) ἀνάθεμά τον!** (=ἀνάθεμα νά 'χη-καταραμένος νά 'ναι) Λπ. 70.

Σημ. Τὸ ποὺ αὐτὸ προῆλθε ἀπ' τὸ ποὺ ὡς ἀναφορική ἀντωνυμία II, 1). Πρβλ. π.χ. *Παρασκευὴ ξημέρωσε, ποὺ μὴ 'χε ξημερώσει* (=ἡ ὁποία εἶθε νὰ μὴν εἶχε ξημερώσει-καὶ εἶθε νὰ μὴν κλπ.) Λ.Ε', 168. *"Ετσι περνοῦμε τὴ ζωὴ μας γιὰ τὴ σταφίδα, ποὺ νὰ εἶχε λείψει* (=ἡ ὁποία εἶθε νὰ-καὶ εἶθε νὰ) Πα. 16. *Νὰ μπήξω τὸ μαχαίρι στὸ λαμὸ τοῦ ἀνδρός μου, ποὺ νὰ τονε πάρῃ ὁ διάολος!* (=τόν ὁποῖον εἶθε νὰ-καὶ εἶθε νὰ) Ζάκ. 48.

V. ποὺ ὡς μόριο ἐπιφωνηματικό. "Ετσι χρησιμοποιεῖται τὸ ποὺ σὲ προτάσεις, ποὺ ἐκφράζουν θαυμασμό, ἐκπληξι, χαρά, ἐλεεινολόγησι κ. τ. ὅ. Καὶ χρησιμεύει τὸ ποὺ στὶς προτάσεις αὐτές, γιανὰ ἐξαίρη τὴν ἔννοια μιᾶς προηγούμενης λέξεως, ὥστερ' ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ἀκολουθεῖ ἡ πρότασις, ποὺ εἰσάγεται μ' αὐτό. "Ετσι τὸ ποὺ τίθεται

1) κατόπιν ἀπὸ ἓνα ὄνομα οὐσιαστικό ἀπλό: *"ὦ! συ(μ)-φορὰ ποὺ μ' εὔρηκε!* (=τί μεγάλη συμφορὰ) Μβ. 519. *"Αχ! τὴν τρομάρα ποὺ πῆρα!* (=πόσο μεγάλη τρομάρα) Ππδ. Φόν. 116. *"ὦχ ὁρφανοθρεμμένη μου, καρδιὲς ποὺ τὲς μαραίνεις!* (=πόσες καρδιὲς) Πάσσ. 532ε, 1. *Παιδὶ ποὺ εἶσαι!* (=τί ἄγνωμο παιδὶ ποὺ εἶσαι) Ροδ. 7' (πρβλ. 39: *Παιδὶ ποὺ εἶσαι! δὲν καταλαβαίνεις τίποτα*). *Θέρο ποὺ στὸν κάναμε!* (=τί μεγάλη καταστροφὴ ἐκάμαμε στοὺς ἐχθρούς!) Πα. 100. *Σκύλλα μάννα! θηλειὰ ποὺ τῆς πρέπει!* "Ερσ. 33. *Μέρεα ποὺ βρῆκε νὰ ταξιδένη!* (=τί ἀκατάλληλη κι' ἐλεινὴ ἡμέρα). *Συγγενεῖς ποὺ τοὺς ἔχομε, γυναῖκα! νὰ τοὺς χαιρώμαστε!* Χάρ. Μ. 19. *Βάσανα ποὺ ἔχει ἡ καημένη!* (=τί πολλὰ καὶ μεγάλα βάσανα ἔχει). Βλ. καὶ Πάσσ. Δίστ. 1109. *Βροχὴ ποὺ θὰ ρήξῃ!* νᾶξερес καὶ νᾶλεγес! (=τί μεγάλη βροχή).

2) κατόπιν ἀπὸ ἓνα ἐπίθετο ἀπλό ἢ μαζὶ μὲ ἓνα οὐσιαστικό, ποὺ προσδιορίζεται ἀπ' τὸ ἐπίθετο: *"Ομορφὴ ποὺ 'μαι ἐγώ!* (=τί ὁμορφὴ, πόσον ὁμορφὴ εἶμαι) Μβ. 475' βλ. καὶ 433 καὶ 437. *"Ομορφος ποὺ 'σαι, ρήγα γιέ, κι' ἄσκημα κονθεντιάεις!* Λ.Δ', 85' βλ. καὶ Ε. 39, 3. *Πᾶρε με σὶς ἀγκάλες σου, νὰ ἰδῇς πολλὰ ποὺ ξέρω* (=πόσο πολλὰ) Θ.Χρ. 22. *"Ὠραία ποὺ 'ναι ἡ ζωή!* (=πόσον ὠραία) Ζ.Π. 75. *Γλυκειὰ ποῦν'* (=ποῦν εἶναι) ἡ φωνὴ της! Ρώτ. "Ανθολ. 389. *"Ησυχα ποὺ εἶναι τὰ βουνά, ἡσυχοὶ ποὺ εἶναι οἱ κάμποι λ. τ.* "ὦ!

λέει, **παλιάνθρωπος πού είναι!** (=τί παλιάνθρωπος είναι) Μβ. 530. "Ένας πλάτανος, **παχύν** ήσκιον **πού έχει!** (=πόσο παχύν) Ε. 34, 2· βλ. και 9, 11 και Πάσσ. 222, 13. **Κακό** ζακόνι **πού** χετε (=πού έχετε) έσεεις οί χαραμήδες! (=τί κακό ζακόνι- πόσο κακή συνήθεια) Θ.Χρ. 28. Βαρνά κοιμάσαι, Κωσταντή, **υπνο βαρύν πού** κάνεις (=πόσο βαρύν υπνο) Πάσσ. 461, 5· βλ. και Φωρ. 2, 370.

"Ετσι χρησιμοποιείται τὸ πού και κατόπιν ἀπ' τὴς ἐπιθετικῆς δεικτικῆς ἀντωνυμίας **τέτοιος** και **τόσος**, καθὼς και τὴν ἄλλος: Δὲ λέμε καλύτερα, πῶς μᾶς βαστάει ἡ γῆς, **τέτοιον πού** εἶμαστε! (τόσον ἀμαρτωλοί, δηλαδή) Τρ.Δ. 80. **Τόσα πού** ἔπαθε και μυαλό δὲν ἔβαλε (=τόσο πολλὰ ἔπαθε). **"Άλλο πού** δὲν ἤθελε κι' ὁ Πέτρος! (ἀκριβῶς αὐτὸ ἤθελε, δηλαδή).

3) κατόπιν ἀπὸ ἑνα **ἐπίρρημα**, τροπικὸ ἢ ποσοτικὸ: **"Ωραία πού** τραγουδεῖ ἡ Μαρίκα! (=πόσον ὠραία). **"Άσχημα πού** φέρθηκες! (=πόσον ἄσχημα). **Πολὺ πού** τὸν νοιάζει αὐτὸν γιὰ μένα! (=πόσο πολὺ - δηλαδή, **διόλου δὲν** τὸν νοιάζει).

Σημ. α'. Καὶ στὶς τρεῖς παραπάνω περιπτώσεις μπορεῖ ἐμπρὸς ἀπ' τὸ οὐσιαστικὸ ἢ τὸ ἐπίθετο ἢ τὸ ἐπίρρημα, πού προηγεῖται ἀπ' τὸ ἐπιφωνηματικὸ πού, νὰ προτάσσεται και τὸ ἐπιφωνηματικὸ **τί** (ἢ **πόσο**), κι' ἔτσι ἡ σημασία τους νὰ ἐξαίρεται ἀκόμη περισσότερο: **"Α! τί** θηρίο **πού** εἶναι ὁ ἄνθρωπος! (=πόσον ἀγριο θηρίο) Τρ. Δ. 80· βλ. και Πάσσ. 86, 1. **Τί** καθαρὸς **πού** εἶναι ὁ οὐρανός! Χάρ. 12. **Τί** ἔμορφη **πού** 'σαι, μάτια μου! Πάσσ. Δίστ. 1001· βλ. και Μβ. 433. **Τί** σιχαμερὴ **πού** εἶν' ἡ ζωή! Ζ.Π. 133. **Τί** παγωμένο **πού** 'ναι τὸ χέρι σου! Ζάκ. 53. **Τί** ἔμορφη γυναῖκα **πού** χεις (=πού ἔχεις), βρὲ Σαῖνι μου! Θ.Χρ. 34. **"Αχ! τί** καλὰ **πού** ἦταν! Βεν. 76. **Τί** καλὰ **πού** δὲ σ' ἄκουσα, νὰ ἔρθω μαζί σου (=πόσο καλὰ ἔκαμα πού κλπ.) Πα. 97. **Τί** ἄσχημα **πού** φέρθηκες! Βλ. και Τρ. 27. **Τί** γρήγορα **πού** γέρασα! Πάσσ. Δίστ. 975.

Σημ. β'. Καὶ τὸ ἐπιφωνηματικὸ πού προῆλθε ἀπ' τὸ πού, τὸ χρησιμοποιούμενο ὡς ἀναφορικὴ ἀντωνυμία (II, 1), κατὰ συντομολογίαν ἀπὸ ἐκφράσεις πληρέστερες, στὶς ὁποῖες ἐμπρὸς ἀπ' τὸ (ἀναφορικὸ) πού προηγεῖται ὀλόκληρη πρότασις, ἐρωτηματικὴ εἰσαγόμενη μετὰ τὸ **τί**, συνήθως ἐπιφωνηματικὴ. Πρβλ. Α.Ε', 141: **Τί** εἶν' τὸ κακό, **πού** γίνεται σὴ μέση στὸ Δεβίδι; (=τί εἶναι τὸ κακό, τὸ ὁποῖον κλπ.). Ε. 68, 4: **Τί** εἶν' τὸ κακό, **πού** πάθαμε οἱ μαῦροι οἱ Λαζαῖοι! Ε. 212, 1: **Γιὰ** ἰδὲς καιρό, **πού** διάλεξε ὁ Χάρος νὰ σὲ πάρῃ! (=καιρό, **τὸν** ὁποῖον κλπ.). Βλ. και Ε. 205, 2. Πάσσ. 2, 1, 3, 1, 4, 1. 69, 3. 272, 1. 498, 11. Φωρ. 1, 76. Θ.Χρ. 11.

Σὲ ὅλ' αὐτὰ τὰ παραπάνω ὅμως μπορεῖ νὰ λείψῃ πρῶτα τὸ ρῆμα, πού εἶναι στὴν πρότασι, ἢ ὁποῖα προηγεῖτ' ἐμπρὸς ἀπ' τὸ πού, ἔπειτα

καὶ τὸ προηγούμενο ἀπ' αὐτὸ τί, χωρὶς διόλου νὰ μεταβάλλεται τὸ νόημα τῆς προτάσεως ἢ νὰ χάνη τίποτε ὁ ἐπιφωνηματικὸς τόνος τῆς ἐκφράσεως. Πρβλ. *Τί εἶν'* τὸ κακὸ πού πάθαμε! - *τί κακὸ πού πάθαμε!* - *κακὸ πού πάθαμε!*

Σημ. γ'. Σὲ δημοτικὰ τραγούδια κάποτε (γιά μετρικοὺς λόγους) παραλείπεται τὸ (ἀναφορικὸ) πού: *Ποιὸς εἶδε πράσινο δέντρο! . . νά' χη γερά-νια φύλλα (= πού νά' χη - τὸ ὅποιον νά' ἔχη)* Θ.Χρ. 52. Πρβλ. καὶ νά, ΟΖ', στὸ τέλος.

Κάποτε πάλι φαίνεται σὰν νὰ περιττεύη: *Τὸ λοιπὸν(ν) τόσο πολὺ πού τῇ συμπάθησε ὁ βοσκός, πού τὴν ἐκράτησε (= τόσο πολὺ τῇ συμπάθησε)* Μ. 424. *Ἄκουσε, μπρὲ γυναῖκα, καὶ μένα. Ἐχτρός του δὲν ἤμουνα, σὲ εἶπα καὶ πού σὲ λέγω (= καὶ σὲ λέγω)* Ἡθ. 85.

Σημ. δ'. Ὅπως εἶναι πολυχρηστο καὶ πολυσήμαντο τὸ μόριο πού, παρουσιάζεται σὲ πολλὰ, στὴν ἴδια φράσι, μερὶς καὶ μερτεῖς σημασίες, καὶ σὲ ἀρκετὰ εἶναι δύσκολο νὰ καθοριστῇ ἡ ἀκριβὴς σημασία του, ἢ φαίνεται πὼς περιττεύει. Ἔτσι π.χ. *Καὶ δὲν σ' ἐνοιωσε τὸ Κρινιό, πού ἔφυγε; (= ὅτι-δὲν)* Πλδ. Φόν. 63. *Κάθισε, πού σὲ παρακαλεῖ ἡ Πόπη μου (= ὅπως-ἀφοῦ)* Τρ. 165. *Γιατί μου ἔκαμες ἐντὸ (= αὐτὸ) τὸ κακό; Τί κακὸ καὶ ξεκακό, λέει, πού ἐσεῖς ἠθέλατε νὰ μὲ φάτε! (= ἀφοῦ-ἐνῶ)* Μβ. 470. *Τί ἔχεις, καημένη κό-ρακα, πού σκούξεις καὶ φωνάζεις; (= σὺ ὁ ὅποιος-γιά τὸ ὅποιον-καὶ)* Πάσσ. 128, 1. *Θάλασσα, πικροθάλασσα καὶ πικροκνυματοῦσα, πού ἐπνιξε τὸ παιδάκι μου, πού ἄλλο παιδί δὲν ἔχω! (πού ἐπνιξε; = σὺ πού ἐπνιξε; - σὲ ὀνομάζω ἔτσι, γιατί ἐπνιξε; πού ἄλλο παιδί δὲν ἔχω = ἐμένα πού δὲν ἔχω; - ἐνῶ δὲν ἔχω;)* Ε. 88, 36. *Παιδάκι μου, τὸν πόνο σου πού νὰ τὸν ἀπιθώσω; πού κι ἂν τὸν εἴξω τριςτρίτα, τὸν παίρνουν οἱ διαβάτες . . . (πού =; τὸ ὅποιον; - διότι;) Ε. 199, 4. Αὔριο τὸ πρωὶ θὰ φύγω ἀπὸ τὴ μητέρα μου, πού δὲν μπορῶ ἄλλο νὰ βασιτάξω (πού =; ὅπου; - διότι;) Μ. 413. Εἶσαι μὲ τὰ σωστά σου, πού θὰ πιῇς καφὲ μοναχὴ σου; (=; ἀφοῦ; - ἐάν;) Ξεν. 245. Γυναῖκα, εἶπε κείνος πού ἔφυγα, μὲ βγήκε σὲ καλὸ (=; ὅπως ἔφυγα; - τὸ ὅτι ἔφυγα;) Λ.Ε', 453. Ἦρθα νὰ μοῦ πῇς τὸ μυστικὸ, πού ἔχεις τέτοια πλοῦτια (πού =;) Μ. 417. Καλέ, τί γέλια, εἴν' αὐτὰ, πού σὰς ἀκούω τόσες ὥρες; (πού =;) Τρ. 257. Ὁ δημοτικισμὸς . . . μόλις πού τόλμησε νὰ πλησιάζῃ τὴν ἠθογραφίαν τῆς μικρῆς πολιτείας Χάρ. Κ. 76. Δὲν καταλάβαινα πὼς ἀργοῦσε, οὔτε πού εἶχε βάλει ὁ νοῦς μου κανένα κακό (πού =;) Ξεν. 177. Δὲν τό ἔξευρα ἡ κακότηκη, δὲν τό ἔξευρα ἡ καημένη νά' χα τοῦ δώσει τὸ φιλί, νὰ τὸν παρηγορήσω, περὶ πού (= παρὰ πού) τὸν ἐξνιτωρ καὶ χάθηκε στὰ ξένα (πού =;) Πάσσ. 384, 1. Ὁ γρουπάρης ἔβαλε μὲ τὸ νοῦ του πὼς . . . (θὰ ἦταν) . . . κανένα γουρουνοπούλο . . . Μὰ ἔλα πού φωνὴ δὲν ἀκούγονταν ἀπ' τὸ σακί! (ἔλα πού =;) Ἐρσ. 2. Βλ. καὶ (στὰ προηγούμενα, στὸ Γ') ἄλλὰ πού. Ἀνοιξέ το, νὰ ἰδοῦμε. Ἀ! ντροπὴ εἶναι, καημένη. Καλέ, ἀνοιξέ το, πού εἶναι ντροπὴ! Τὰ σεντούκια τῶν ὑπηρετριῶν εἶναι γιανὰ τὰ ψάχνουν οἱ κυρίες! (πού =; Τὸ νόημα εἶναι: δὲν εἶναι ἀπολύτως καμιά ντροπὴ) Ξεν. 229.*

ΠΕ') ὅπως. Ἐπίρρημα ἀναφορικό τροπικό ἀρχαίο (=ἔτσι πού, με τὸν τρόπο πού-καθώς): *Κάμε ὅπως θέλεις*. (Βλ. § 264 κ. ἐ. καὶ § 268).

Χρησιμοποιεῖται καὶ διπλό, εἴτε ἔτσι ἀσυνδέτως (ὅπως ὅπως), ἢ με τὸ καὶ στο μέσον (ὅπως κι' ὅπως), με τὴν ἔννοια τῆς φράσεως ὅπως εἶναι δυνατόν, με τὰ μέσα πού ὑπάρχουν, ὅπως μπορῶ, (-εῖς, -εἰ κλπ.)- με κάθε τρόπο, με ὅποιονδήποτε τρόπο κ. τ. τ.: *Ἄν ἐνοιωθῶν κάποτε καὶ καμιά ἔλ- λειψι, κοίταζαν ὅπως ὅπως νὰ τὴν ἀναπληρώσουν* Ἑρσ. 22. *Νὰ θερί- σουμε, λέει ὁ ἀγῶς, νὰ τὸ κόψουμε ὅπως ὅπως* Πα. 89. *Τώρα πρέπει νὰ βγῇ τὸ ψωμί ὅπως ὅπως* Ἑφταλ. 35. *Καημὸ τό 'χε (ἡ θειά μου) νὰ με παντρέψῃ ὅπως ὅπως, πρὶν πεθάνῃ* (Μυρ.) Κμπ. 309· βλ. καὶ (Παλαμᾶ) Κμπ. 228 καὶ Τρ. 152 καὶ 164.

Τέλος ἡ φράσις αὐτὴ παίρνει τὴν ἔννοια τοῦ ὅχι (τόσο) καλὰ: *Ζῇ ὅπως κι' ὅπως* Πα. 71.

Χρησιμοποιεῖται προσέτι τὸ ὅπως (παρόμοια με τὸ κα- θώς, ΜΘ') ὡς σύνδεσμος

1) χρονικός (=ἐκεῖ πού, ἐνῶ - ἄμα. § 261, 1 καὶ 2): *Ὅπως ἀνέ- βαινα τὴ σκάλα, μοῦ ἤρθε ζάλη*· βλ. καὶ Πάσσ. 176, 7. *Ὅπως ἄνοιξε τὸ ἀρμάρι, ἔπεσε ὁ καθρέφτης*.

2) αἰτιολογικός (=ἐπειδὴ, ἀφοῦ. § 241): *Ὅπως φέρονσαι ἔτσι, θὰ καταντήσης νὰ μὴν ἔχῃς κανένα φίλο*. Πρβλ. Τρ.Δ. 60: *Ἡ μανίκα, πλατεῖα ὅπως ἦτανε, ἔφευτε κι' ἄφηνε νὰ φαίνεται τὸ χέρι της κλπ.* (=καθὼς ἦτανε - ἐπειδὴ ἦτανε).

Σημ. α'. Σὲ δημοτικά τραγούδια καὶ σὲ διαλέκτους ἀντὶς γιὰ τὸ ὅπως, λέγεται καὶ πώς: *Νὰ τὸν πονέσῃ ἡ καρδιά, πὼς πόνεσε καὶ μένα* (= ὅπως πόνεσε) Θ.Χρ. 44. *Πέρασε, πὼς περνοῦσε* Θ.Χρ. 43. (Πρβλ. ὅπου, ὅπου- πού, ΠΔ').

Σημ. β'. Καὶ στὴν ἀρχαία γλῶσσα χρησιμοποιεῖται τὸ ὅπως παρόμοια ὅχι μόνον ὡς ἐπίρρημα παρὰ καὶ ὡς σύνδεσμος χρονικός καὶ αἰτιολογικός.

ΠΣΤ') ὅσο. Κανονικὰ ἐπίρρημα ποσοτικό, (κυρίως αἰτια- τικὴ τοῦ ἐνικοῦ τοῦ οὐδετέρου τῆς ἀναφορικῆς ἀντωνυμίας ὅσος. § 119): *Τρέχα ὅσο μπορεῖς*. Μπορεῖ νὰ ἀποδίδεται ἔτσι στο

δεικτικό ἐπίρρημα **τόσο**: Δὲν τοὺς ἀνῆσυχσε **τόσο** τὸ τραγούδι, **ὅσο** τὰ πονηρὰ βλέμματα τῶν ἀντιθέτων Πα. 137. **Ὅσο** περνοῦσαν οἱ ὄρες, **τόσο** τὸ μαρτύριο γινόταν φοβερότερο Ἰλιγγ. 94.

Συχνὰ χρησιμοποιεῖται τὸ **ὅσο** μὲ τὴν πρόθεσι **γιά** (κι' αἰτιατική ὀνόματος οὐσιαστικοῦ ἢ οὐσιαστικῆς ἀντωνυμίας) κατόπι του, μὲ τὴ σημασίαν τῆς φράσεως **ὅσον ἀφορᾷ**, ἐν σχέσει **μέ**, ὡς πρὸς κ. τ. ὅ. (πρβλ. § 135, 8): **Ὅσο γιά τὸ φόρεμα**, θὰ ἰδοῦμε τί θὰ γίνη Ἰλιγγ. 40. **Ὅσο γιά τὴ σύνταξη**, ποῖος ξέρει ἂν ὁ Κώστα-Γίδας ἀξιώθηκε νὰ τὴ χαρῇ Βλαχ. 129· βλ. καὶ Ζ.Π. 103 καὶ 153. Τρ. 55. Ἐρσ. 249. **Ὅσο γιά τὴν ὥρα**, δὲ μᾶς χρειάζεται τίποτε (=ὡς πρὸς τὸ παρόν). **Ὅσο γιά μένα**, μὴν ἀνησυχῆς διόλου· βλ. καὶ Βυ. 13. **Ὅσο γι' αὐτό**, εἶναι ψημένη στὴ δουλειὰ Τρ. 256.

Κάποτε τὸ **ὅσο** **γιά** αὐτὸ συντάσσεται καὶ μὲ ὀνομαστικὴ ἐπιθέτου: **Ὅσο γιά μεγάλος**, εἶναι κι' ἂν εἶναι τὰ ἐξήντα τὰ ζυγώνει (=ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἂν εἶναι μεγάλος) Τρ. 121.

Χρησιμοποιεῖται προσέτι τὸ **ὅσο** ὡς **σύνδεσμος**

1) χρονικὸς (§ 262), καὶ

α') μόνο του (μὲ ὀριστική), μὲ τὴ σημασίαν τοῦ **ἐφόσον**, (ῥσσην ὥρα, ὅσον καιρὸ κ. τ. ὅ.): **Ὅσο** ζῶ, θὰ τὸν κλαίω Τρ. 20. **Ὅσο** εἶχα τὸν πατέρα μου, δὲν εἶχα ἀνάγκη νὰ μῶ δούλα Ξεν. 185. **Ὅσο** τοῦ μιλοῦσα γιὰ τὸ ζήτημα, τὸν ἔβλεπα νὰ νευριάζη Τρ. 215.

β') συνηθέστερα, μὲ τὸ **ποῦ** (καὶ ὀριστική) ἢ μὲ τὸ **νά** (καὶ ὑποτακτική) κατόπι του (=ἕως ὅτου, ὡς ποῦ - ἕως ὅτου **νά**, ὡς ποῦ **νά**): **Ἐκλαγα** σὰ γιομᾶτα, **ὅσο ποῦ** μ' ἔπιασε **λόξιγκας** Τρ.Δ. 48· βλ. καὶ Ἐρσ. 1. Π.Μ. 55 (**ὅσο ποῦ** βασίλεψε ὁ ἥλιος. § 262, 1). Θὰ ζήσω **ᾧ**, **ὅσο** **νά** πεθάνω Βλαχ. 105· βλ. καὶ 104. Κάτσε **ᾧ** καὶ φύλαγε τὰ κόλλυθα, **ὅσο** **νά** ῥθουμε κι' ἐμεῖς Π.Μ. 55· βλ. καὶ Ἐρσ. 77. Ε.11, 36. Τρ. 150 (**ὅσο** **νά** ἰδοῦμε). § 262, 3, α'.

Σημ. Κάποτε χρησιμοποιεῖται ἀντὶς **γιά** τὸ **ὅσο** **νά** τὸ **ὅσο** **ποῦ** **νά**: **Κέρα** με **ὅσο** **νά** φέξη, **ὅσο** **ποῦ** **νά** βγη ὁ αὐγερινὸς Πάσσ. 107, 3.

Κάποτε πάλι τὸ **ὅσο** **νά** χρησιμοποιεῖται μὲ τὴ σημασίαν τοῦ **προτοῦ** **νά**: **Σηκώνομαι** πολὺ ταχνά, **δὐὸ ὥρες** **ὅσο** **νά** φέξη Πάσσ. 119, 1. (Βλ. **νά**, ΟΖ', 11).

2) αἰτιολογικὸς, σπάνια (=ἐπειδὴ, καθὼς. § 241): **Καὶ** **πάλι**, **ὅσο** ἔβλεπε τὴν ἐπιμονή μου, δὲν ἤθελε **νά** μὲ **δυσαρεστήση** Τρ. 75.

Σημ. α'. Χρονικός σύνδεσμος εύκολο ήταν νά γίνη τὸ **ὅσο**, ἀφοῦ ὡς ἐπίρρημα μπορούσε νά ἀναφέρεται καί σέ ποσὸν χρόνου. Περὶλ. *Τὸ χωρὶς δὲν εἶχε λιμάνι. Γιὰ τὸ καὶ δὲν ἄραξαν ἐκεῖ καράβια καὶ καΐκια, παρὰ μόνον προσωρινὰ καὶ μὲ καλοκαιριά, ὅσο γιὰ νὰ φορτώσουν προϊόντα τοῦ τόπου (= ὅσο-χρονικὸ διὰστημα χρειάζονται-γιὰ νὰ φορτώσουν)* Ἑρσ. 58. "**Ὅσο** ἐγενότονα ὁ γάμος, ὁ ράφτης ὅλο σὸ παρθένο τοῦ σπιτιοῦ του ἐκοίταζε (= ὅσο-χρονικὸ διὰστημα-γιώταν ὁ γάμος) Μβ. 452.

Κι' ἀπ' τὴ χρονικὴ σημασία του ἔπειτα εύκολα μπορούσε νά προέλθῃ ἡ αἰτιολογικὴ.

Σημ. β'. Τὸ **ὅσο** χρησιμοποιεῖται καὶ ὡς εἰσαγωγικὸ ἐνδοτικῶν προτάσεων, μὲ τὸ **κι'** ἂν ἢ τὸ καὶ νά κατόπι του. (Βλ. § 252, Σημ. καὶ § 266, 2, ε'). Στὴν περίπτωσι αὐτὴ τὸ **ὅσο** ἄλλοτε συνδέεται στενὰ μὲ μιὰ λέξι τῆς ἐνδοτικῆς προτάσεως, (ἕνα ἐπίθετο ἢ ἐπίρρημα), ποῦ παρεμβάλλεται ἀνάμεσ' ἀπ' αὐτὸ καὶ τὸ **κι'** ἂν ἢ καὶ **νά**: *Καὶ θὰ εἶχαν τάχα τὴ διάκρισι νά μὴ μὲ πειράζουν κατὰ πρόσωπο οἱ ἄλλοι, ὅσο καλοὶ ἄνθρωποι κι' ἂν ἦταν; (= καὶ πολὺ καλοὶ ἄνθρωποι ἂν ἦταν)* Τρ. 273. "**Ὅσο** πνευματικὸς καὶ ἂν εἶναι ὁ λόγος, δὲν παύει νά εἶναι λόγος Γεωργ. 188.

"Ἄλλοτε ἀναφέρεται στὸ νόημα ὅλης τῆς ἐνδοτικῆς προτάσεως, καὶ τότε τὸ **κι'** ἂν ἢ καὶ **νά** ἀκολουθεῖ εὐθὺς κατόπι του: "**Ὅσο** κι' ἂν βασανίζω τὸ μυαλό μου, δὲν μπορῶ νά βρῶ μιὰ ἐξήγησι, τί ἔγινε ἡ Οδοωρούλα (= μολονότι πολὺ βασανίζω) Τρ. 298. *Μὴ μ' ἀφήνης αὐτὴ τὴ στιγμὴ, ὅσο κι' ἂν μὲ μισεῖς* Τρ. 230. Τὸ θέμα τοῦτο **ὅσο κι' ἂν** ἢ ἐπιπόλαια ματαὶ τὸ δείχνει ὡς ἐξηγητὴν, κλείνει μέσα σὸ βάθος του μιὰ αἰωνία ἐπικαιρότητα (= μολονότι . . . τὸ δείχνει) Γεωργ. 7. "**Ὅσο** κι' ἂν κοπιᾷσης, τίποτε δὲ θὰ κάμης. "**Ὅσο** καὶ νά θέλῃ, δὲ θὰ τὸ κατορθώσῃ αὐτό.

ΠΖ') **ὅταν.** (Διαλεκτικῶς καὶ **ὄντα** ἢ **ὄντας**). Σύνδεσμος χρονικὸς ἀρχαῖος (§ 261, 1 καὶ 2. § 263, 2).

Σὲ διηγῆσεις, ὅταν ὁ λόγος εἶναι γιὰ κάτι τὸ αἰφνίδιο καὶ ἀπροσδόκητο, πολλὰς φορὲς ὁ σύνδεσμος **ὅταν** εἰσάγει πρότασι, ποῦ ἢ λογικὴ τῆς σχέσις πρὸς τὴν κυρία πρότασι ποῦ προσδιορίζει, εἶναι ἀντίστροφη πρὸς τὴν συντακτικὴν τῶν σχέσι, ἦτοι ἢ πρότασις αὐτὴ περιέχει τὸ κύριον νόημα καὶ ἢ κυρία πρότασις περιέχει τὸ δευτερευόν. (**Ἀντίστροφο ὅταν**, ποῦ μπορεῖ νά ἀποδίδεται μὲ τὸ **ἀλλὰ τότε, τότε ὁμως, καὶ τότε κ. τ. τ.**): *Ἐγύρισα εἰς τὸ σπίτι μου, ὅταν ἔξαφνα ἀντικρῶζω ἕνα γέροντα ἀσπρομάλλη μὲ μαῦρο φέσι (= ὅταν ἐγύρισα σὸ σπίτι μου, ἀντίκρυσσα κλπ.)* Μπ. 136. *Ὅλοι σώπαιναν, ὅταν ἄξαφνα ἀκούστηκε ἕνας πυροβολισμὸς (= ἐνῶ ὅλοι σώπαιναν, ἀκούστηκε)* Ἑρσ. 35· βλ. καὶ

133. "Ημουν έτοιμος νά δευτερώσω τὸ ρώτημά μου, **ὅταν** ἄκουσα τριποδισμό στὴ σκάλα (=ἐνῶ ἤμουν έτοιμος, ἄκουσα) Πα. 84. Στάθηκα κί' ἐγὼ μὲ τὸ φίλο μου, **ὅταν**, δὲν ξέρω πῶς, τὰ μάτια μου ἔπασαν σ' ἓνα παραθύρι τοῦ ἀντικρυνοῦ σπιτιοῦ (=καθὼς ἐστάθηκα... ἔπασαν) Πα. 109. "Ετρίβα τὰ μάτια μου, γιανὰ πεισθῶ δι' δὲν ὄνειρεύομαι, **ὅταν** ἔξαφνα ἓνα γλυκύτατον σιγανὸ τραγούδι ἀκούσθηκε πίσω ἀπὸ τὰ πυκνὰ δένδρα (=ἐνῶ ἔτρίβα... ἀκούστηκε) "Αμ. 24. "Ημουν ἀπορροφημένος σὺς παρατηρήσεις μου, **ὅταν** ἄνοιξε πάλι ἡ μεσόπορτα καὶ φάνηκε ἡ Πηνιὼ (=ἐνῶ ἤμουν... ἄνοιξε) Τρ. 22. (Βλ. καὶ ὁπότε ΠΓ' καὶ ὅπου ΠΔ', ΙΙΙ, 1, Σημ. β').

Σημ. Σὲ δημοτικὰ τραγούδια συνεκφέρεται κάποτε τὸ ὅταν, (ὄντα) μὲ τὸ νά: Ποιὲ νά μὴν πῇ ἄνθρωπος, ἡ ἀγάπη πὼς παλιώνει' **ὅταν** νά σμίξουνε τὰ δνὸ, σὰν τῇ φωτιά φουντώνει Πάσ. Δίστ. 799. Πρβλ. "Οντα νάσπρίσουν τὰ μαλλιά κί' ἡ πέτσα νά ζαρώση, δὲν εἶναι τὸ προεπομένο στὴν κόχη νά καμαρώση λ.λ. (Βλ. στὰ προηγούμενα, ΟΖ', 16).

ΠΗ') ὅτι. Μόριο ἀρχαῖο. Κανονικὰ χρησιμοποιεῖται ὡς σύνδεσμος

1) εἰδικός (=πῶς § 238): "Ημωνα βέβαιος **ὅτι** θὰ τῇ γελοῦσα Τρ. 192' βλ. καὶ 8, 125, 138. "Εφτασα σὶδὸ συμπέρασμα **ὅτι** εἶχα ἀκολουθήσει ἐξ ἀρχῆς ἓνα δρόμο, ποὺ μ' ἔφερε σὶδὸ ἀδιέξοδο (Ξεν.) Κμπ. 347. **Τὸ ὅτι** γεννήθηκε πολὺν πρὶν ἀκουσθῇ τὸ κήρυγμα τοῦ ὄρους τῶν "Ελαιῶν, **αὐτὸ** εἶναι ἴσια ἴσια ἡ ὑπεροχὴ τῆς "Ερσ. 243.

2) αἰτιολογικός, σπάνια (=πού, διότι. § 241, Σημ.): Χαίρομαι, **ὅτι** εὐλοκρινῶς μετενόησες "Αμ. 6. "Εχει δίκιον ὁ κύριος Μαῦρος νά λέγῃ αὐτό, **ὅτι** ὅταν πολεμούσαμεν ἐμεῖς καὶ σκοτιωνόμαστε, ὁ κύριος Μαῦρος πῆγε εἰς τὴν Εὐρώπη κλπ. Μακρυγ. 255.

Σημ. Σὲ μερικὰ δὲν ξεκαθαρίζει κανεὶς, ἂν πρόκειται γιὰ εἰδικὸ ὅτι ἢ γιὰ αἰτιολογικόν: Τὸ πῆραν κατάκαρδα, **ὅτι** θὰ φεύγαν ἀπὸ τὴν ὁδὸν "Ερ-μοῦ (=τὸ ὅτι θὰ φεύγαν-ποὺ ἢ διότι θὰ φεύγαν) Τρ. 216.

Σὲ δημοτικὰ τραγούδια δὲ βρῖσκεται οὔτε εἰδικὸ οὔτε αἰτιολογικὸ ὅτι.

3) χρονικός, συνηθέστατα, μὲ τὴ σημασία

α') τοῦ εὐθὺς ὡς, μόλις (§ 261, 2): "Οὐ ἐφτάσανε σιοῦ β-αισιλῶ τὸ σπῆτι, λέει (ἢ ἀλουποῦ) Μβ. 472. "Ηρθε ἡ ὥρα κί' ἔκατσαν νά

φᾶνε. "Οὐ ἀρχίσανε, περνᾷ ἡ γάτα καὶ πατεῖ τοῦ τρελλοῦ τὸ ποδάρι Π.Μ. 146. Καὶ **δτι** εἶχε ἀποτελειωμένα τὰ λόγια τῆς ἡ θεά, οἱ δικοί μας ἐκάνανε φοβεροὺς φωνὰς γιὰ τὴ νίκη Ζάκ. 53· βλ. καὶ Μβ. 485. Πάσ. 489, 7.

β') τῆς φράσεως **τῇ στιγμῇ (ἀκριβῶς) πού** (§ 261, 1): *Μὰ **δτι** ἐπῆγαινε νὰ φύγη, εἶδε πὺν ἔλαμψε ἕνα φῶς ἀπὸ τὴ σοφίτα Μβ. 439. "Οὐ ἔκανε γιανὰ τὸ κόψη (τὸ τριαντάφυλλο), παρουσιάζεται ἕνα φίδι Μ. 434. Καὶ **δτι** ἔβγαίνα ἀπὸ τὴ θύρα τοῦ σπιτιοῦ, ἀπάντηξα τὸν ἄνδρα τῆς γυναικὸς Ζάκ. 50. "Υστερ' ἀνεβαίναμε κατὰ τὸ χτήμα, **δτι** ἄρχιζε νὰ χρυσώνῃ ὁ ἥλιος τῆς Ἀνατολῆς τὰ βουνὰ Ἐφταλ. 49.*

Μὲ τὴ σημασία αὐτὴ μπορεῖ τὸ **ὅτι** νὰ ἔχῃ καὶ τὸ πού κατόπι του: *Τᾶλλο πρωῒ, **δτι** πὺν ἐκλείδωνε ὁ ράφτης τὴ γυναικα του, νὰ σου ἡ γριὰ στὴν πόρτα (=τὴ στιγμῇ ἀκριβῶς πού) Μβ. 450· βλ. καὶ 515.*

γ') σπάνια, τοῦ ἐκεῖ πού, καθῶς: *Μὰ ἡ ἀλιτήρια δὲν τσῆ ὅσσε (=τῆς ἔδωσε) ἀρκετὸ νερό, νὰ ξεδιψάσῃ. Ὅπου **δτι** ἐπηαίνανε, βλέπουνε ἕνα νερόμυλο Μ. 438. Ὅπου **δτι** ἐτοιμαζότανε, νὰ σου ὁ Ἀράπης Μβ. 530. Ἦρθαν καὶ μοῦ τό ἅπαν σιὸν καφενέ, **δτι** ἔλεγα νὰ κινήσω γιὰ δῶ Ἐρσ. 126.*

Σημ. Τὸ χρονικὸ **ὅτι** προῆλθε ἴσως ἀπ' τὸν ἀρχαῖο χρονικὸ σύνδεσμο **ὅτε**, καὶ χρησιμοποιεῖται προσέτι καὶ ὡς ἐπίρρημα μὲ τὴ σημασία 1) τοῦ μόλις πρὸ ὀλίγου (§ 148, 8, γ'): *Τότε ἦτανε γαμβρὸς περιζήτητος... **δτι** εἶχε ἐρθεῖ ἀπὸ τὴν Εὐρώπη Τρ. Δ. 84. Μέσα εἶν' ὁ Πέτρος; "Οχι· **δτι** ἐβγήκε. Βλ. Μητ. Α', 58. 2) τοῦ μόλις καὶ μετὰ βίας, (σὲ ἐλάχιστο βαθμό): *Τὸ ἀνοίγει τὸ κιβώτιο καὶ γλέπει τὴ γυναικα του, πὺν **δτι** ἀνάσαινε Μβ. 446. (Πρβλ. πού, ΠΔ', ΙΙΙ, 6, Σημ. α').**

ΠΘ') οὐδέ. Ἀποφατικὸ μόριο ἀρχαῖο, προσθετικὸ ἢ ἐπιδοτικό. (Προῆλθε ἀπ' τὴ συνεκφορὰ τῶν λέξεων οὐ δὲ καὶ ἀρχικὴ τοῦ σημασία εἶναι καὶ δέν, οὔτε, οὔτε καί· πρβλ. τὸ μηδέ). Σχεδὸν ἄχρηστο στὴν κοινὴ ὁμιλουμένη (§ 227, 3, Σημ. γ'), ὅπου ἀντὶς γι'αὐτὸ εἶναι εὐχρηστο τὸ οὔτε: *Δὲ σιέεται οὐδὲ φύλλο (=οὔτε φύλλο) Γρυπ. 62· βλ. καὶ Λπ. 26. Οὐδ' ἄνεμο φοδᾷται οὐδὲ θάλασσα Λπ. 22. Οὐρανὸς γιαντοὺς δέν εἶναι, οὐδὲ πέλαγο, οὐδὲ γῆ Σολωμ. 27. Πηγαίνει στὴ βρύση, δέν εἶναι οὐδ' ἐκεῖ Σολωμ. 112.*

Σὲ δημοτικὰ τραγοῦδια βρῖσκεται ἀρκετὰ συχνά: *Δέν τὰ*

μαϊνάρω τὰ πανιά κι' οὐδὲ τὰ ρίχνω κάτω Ε. 67, 5· βλ. καὶ 13, 9. 38, 6. 55, 4. 73, 21. **Οὐδὲ** στὸ Βάλτο φάνηκεν **οὐδὲ** σὴν κρύα βρύση Ε. 49, 5. (Πρβλ. Πάσ. 2, 4: **Οὔτε** σὲ γάμο πέφτουνε, **οὔτε** σὲ πανηγύρι). Βλ. καὶ Ε. 8, 3. 11, 6. 66Β', 3. κ. ἀ. Πάσ. 3, 3. 343, 18. 485, 23 κ. ἀ.

4') **οὔτε**. Ἀποφατικό μόριο ἀρχαῖο, (ἀπ' τὴ συνεκφορὰ τῶν λέξεων οὐ καὶ **τέ**=καὶ ὅχι, καὶ δέν), σύστοιχο τοῦ ὁμοίου ἀποφατικοῦ μορίου **μήτε** (ΞΗ'). Χρησιμοποιοῦνται τὰ δυὸ αὐτὰ μόρια, σὲ ἀποφατικές πάντοτε προτάσεις, μὲ σημασίες ἀντίστοιχες πρὸς τὶς σημασίες τοῦ καί, ἤτοι

1) μὲ σημασία **προσθετική**, ἀποφατικῶς (=καὶ-δέν, καὶ-μή, καὶ νὰ μή): **Οὔτε** τὰ δημοτικά τραγούδια ἔχουν ἀπολύτως ἐνιαῖα γλῶσσα (=καὶ τὰ δημοτικά τραγούδια δέν ἔχουν) Κμπ. 320. "Α! λέει, **οὔτε** ἐσύ μὲ ἄκουσες· θὰ σὲ κόψω (=καὶ ἐσὺ δέν μὲ ἄκουσες) Μβ. 463· βλ. καὶ 529. Ἀμ. 64 (**οὔτε** ἡ δική σας μητέρα), 77 (**οὔτε** ἐγώ), Πα. 148 (**οὔτε** ὁ Διγενῆς), Τρ. Δ. 40 (**οὔτε** αὐτὴ τὴ στιγμή). Ἡ γλῶσσα τοῦ Κάλβου δέν εἶναι δημοτική. **Δέν** εἶναι ἴσως **μήτε** καθαρεύουσα (= δέν εἶναι οὔτε=δέν εἶναι ἐπίσης καὶ) Κμπ. 160.

Μὲ τὸ προσθετικό αὐτὸ **οὔτε**, (**μήτε**) συνυπάρχει κάποτε στὴν πρότασι (πλεοναστικῶς) καὶ τὸ δέν (κατόπι του) ἢ τὸ καί (ἐμπρὸς ἢ κατόπι). "Ετσι ὁ λόγος γίνεται ἐμφαντικότερος: **Οὔτε** ἐγὼ δέν τὸν εἶδα (=οὔτε ἐγὼ τὸν εἶδα=καὶ ἐγὼ δέν τὸν εἶδα) Μβ. 440. Αὐτό, τοῦ εἶπα, δέν ἔχει καμιά σημασία καὶ **οὔτε** εἶναι καμιά ἀνάγκη νὰ τὸ μάθετε (=καὶ δέν εἶναι ἐπίσης) Τρ. 227. Δέν κάθε-ται κανένας ἐκεῖ; "Οχι· **μήτε** καὶ κάθισε ποτές ἄνθρωπος, καθὼς ἔχουν νὰ λέν οἱ γέροι (=οὔτε καὶ κάθισε) Ἐρσ. 216.

2) μὲ σημασία **ἐπιδοτική**, ἀποφατικῶς (=καί... ἀκόμα ὅχι, ἀκόμα καί... ὅχι): **Δέν** παίρνουν τίποτα σιὰ σοβαρά, **οὔτε** τὸ θάνατο (=καὶ τὸ θάνατο ἀκόμα ὅχι) Ζ.Π. 149. Αὐτὸ δέν τὸ ἤξερε **οὔτε** ὁ ἴδιος Ζ.Π. 102. Δέν τολμᾷ νὰ τὸ πῇ **οὔτε** στὸν ἑαυτὸ της Ζ.Π. 114· βλ. καὶ 117. Τρ. 223 (**οὔτε** τὴν πόρτα). Ἡ Κόρα δέν ἐννοοῦσε νὰ χω-ρισθῇ ἀπὸ τὸ παιδί της **οὔτε** μιὰ ὥρα. "Ιλιγγ. 315. Μὰ εἶδες τὸ ντύ-σιμό της; Ἔνα παλιοφούσανο μπαμπακερό, ποὺ **μήτε** ἡ δούλα μας δέν τὸ φορεῖ (=οὔτε ἡ δούλα μας=καὶ ἡ δούλα μας ἀκόμα δέν τὸ φορεῖ) Ἐρσ. 129. Δέν ἤξερα ποῦ νὰ κοιτάξω **μήτε** κι' ἐγὼ Σεφέρ. 75. **Δέν** ἔχεις πιά **μήτε** ὄνομα (=οὔτε ὄνομα) Ἀθάν. 84. **Δίχως** τὸ θέλημα

Θεοῦ **μήτε** πονλί στο βρόχι (=οὔτε πονλί=**καί** πονλί **ἀκόμα** **δὲν** πιάνεται) Πα. 50. **Οὔτε** τὰ κόκκαλά μας **νὰ** **μὴ** σμίξουν (=μήτε τὰ κόκκαλά μας = **καί** τὰ κόκκαλά μας **ἀκόμα** **νὰ** **μὴ**) Ππδ. Β', 36 37. **Δὲ** δέχτηκεν ἀπ' τὰ χέρια της **οὔτ'** ἓνα ποτήρι νερό Ζ.Π. 115· βλ. καὶ Π.Μ. 123. Μβ. 493.

Μὲ τὸ ἐπιδοτικὸ αὐτὸ **οὔτε**, (ὅταν μάλιστα ἡ ἐπίδοσις γίνεται πρὸς κάτι κατώτερο καὶ πιὸ ἀσήμαντο), συνυπάρχει κάποτε καὶ τὸ **κᾶν** (=τουλάχιστο): **Οὔτε** **κᾶν** ἐφημερίδες **δὲ** διαβάζω Τρ. 96.

Σημ. Ἐδῶ ἴσως ἀνήκει καὶ τὸ **οὔτε**, ποὺ εἶναι σὲ φράσεις σὰν ἐτοῦτες: *Μιά σιπταμὴ καὶ οὔτε. Μιά μπουνκιά καὶ οὔτε* (=οὔτε μιὰ μπουνκιά). Πρβλ. τὸ καί, σὲ φράσεις σὰν ἐτοῦτη π.χ. *Εἶναι πενήντα καί.* § 223, Σημ.

3) μὲ σημασία **ἐνδοτικὴ ἢ παραχωρητικὴ**, ἀποφατικῶς (=ἔστω καὶ-ὅχι. Σημασία συγγενῆς πρὸς τὴν προηγούμενη): *Ἐβλεπα ψηλὰ στοὺν οὐρανό, πὺν δὲν εἶχε οὔτε ἓνα ἄστρο* Μυρ. 360· βλ. καὶ Πα. 91 (**οὔτε** ἓνα ποντίκι), Μβ. 493 (**οὔτε** ἓνα κανάτι), Τρ. 107 (**οὔτε** μιὰ λέξι)· βλ. καὶ Ζ.Π. 13. Τρ. 171 (**μήτε** μιὰ ματιά). **Δὲν** εἶχαν ἀκόμη περάσει **οὔτε** ἑκατὸ χρόνια Τριαντ. 46. Θέλει **νὰ** μιλήσῃ, **μὰ** **δὲν** μπορεῖ **οὔτε** **ν'** ἀνασάνῃ (=μήτε **νὰ** -ἔστω καὶ **νὰ**) Πα. 36.

4) μὲ σημασία **συμπλεκτικὴ**, ἀποφατικῶς (=καὶ δὲν-καί... ὅχι. § 227, 2 κ.ἐ.): *Τὸ ἐμπόριο τὸ παραμέλησε, οὔτε φαίνονταν πιὰ στοὺς κατάστημα (=καὶ δὲ φαινόταν)* Τρ. 212. **Δὲν** ἔχουν πιὰ λύπη **οὔτε** ἔλεος (=καὶ ἔλεος **ὅχι**) Πα. 147. *Οἱ φιλότεχνοι δὲν ὁδηγοῦσαν ἐκεῖ ξένους οὔτε ἐπαρχιώτες* Ζ.Π. 111· βλ. καὶ Τρ. 142. (Πρβλ. § 227, 3, Σημ. β'). **Δὲν** ξέρω **οὔτε** τί κάνω, **οὔτε** τί λέω. Ἰλιγγ. 28. **Οὔτε** ξέρω, **οὔτε** θέλω **νὰ** μάθω Χάρ.Μ. 35.

Σημ. Ἀπ' τὴν ἐπιδοτικὴ καὶ τὴν παραχωρητικὴ σημασία τοῦ **οὔτε** (μήτε) προέρχεται κατόπιν ἡ σημασία τοῦ διόλου **δὲν** (καὶ διόλου **δὲν-διόλου** **νὰ** **μὴ**): *Ἐσένα οὔτε σὲ λογαριάζω, εἶπε ὁ καλόγερος (=δὲ σὲ λογαριάζω διόλου)* Βλαχ. 34. *Ἐγὼ οὔτε ἤξερα τί μοῦ ἐγίνετο (=διόλου δὲν ἤξερα)* Μπ. 28. *Μὰς ἔβρεξε ὡς τὸ κόκκαλο καὶ οὔτε τὸ νοιώσαμε (=καὶ ὅμως διόλου δὲν)* Πα. 21· βλ. καὶ Ἑρσ. 280 (**οὔτε** *ιδεάν* εἶχαν), Ἀμ. 66. Τρ. 101 (καὶ **οὔτε** *κατάλαβα*), Ἑρσ. 144 (**οὔτε** *συλλογίστηκα*). *Αὐτὸ οὔτε* μοῦ πέρασε ἀπὸ τὸ νοῦ (=δὲ μοῦ πέρασε διόλου). *Αὐτὸ οὔτε* **νὰ** τὸ σκεφτῆς (=νὰ **μὴν** τὸ σκεφτῆς διόλου). *Νοιώθω ἓνα πράγμα, πὺν οὔτε* τὸ εἶχα φαντασθῇ (=δὲν τὸ εἶχα φαντασθῇ διόλου) Ἰλιγγ. 303. *Μήτε* λόγος **νὰ**

γίνεται (=διόλου νὰ μὴ γίνεται λόγος) "Ερσ. 197. *Μὰ σὰν τί ζωντανὸ (εἶναι);* Γιά, γουρουνόπουλο εἶναι μικρὸ καὶ *μῆτε* γρούζει (=καὶ οὔτε γρούζει - καὶ διόλου δὲ γρούζει) "Ερσ. 3. *Μῆτε* γρούζει τὸ παλάτι νὰ κοιτάξη (=οὔτε γρούζει - καὶ διόλου δὲ γρούζει) Α.Ζ. 17.

Κάποτε καὶ μ' αὐτὸ τὸ οὔτε (μῆτε) συνυπάρχει τὸ *κᾶν* (=τουλάχιστο -διόλου): "Αφωσιωμένη εἰς τὰς διηγήσεις τοῦ ἱππότου της οὔτε ἐγύρισε *κᾶν* νὰ μὲ ἰδῇ (=διόλου δὲν ἐγύρισε) "Αμ. 71. *Οὔτε* νὰ τὰ πῆς *κᾶν* αὐτὰ μπροστὰ στὸν Κώστα "Ιλιγγ. 296. Πρβλ. καὶ Βλαστ. 182: *Μῆτε* ποὺ θὰ τὴν ξετάσουμε *καθόλου* σὲ τούτη μας τὴ μελέτη (τὴ μουσικὴ τοῦ Μελωδοῦ). Πρβλ. ἐπίσης Σικελ. 72: *Μηδὲ* ποὺ ἀκούει τὰλόγιαστο τραγούδι. Βλ. καὶ ΠΔ', ΙΙΙ, 6, Σημ. γ'.

4Α') *ὄχι*. Ἀποφατικὸ μόριο νεοελληνικὸ. (Πιθανῶς ἀπ' τὸ ἀρχαῖο *οὐχί*). Εἶναι κυρίως ἀνεξάρτητο ἀποφατικὸ μόριο, ἥτοι δὲ συνάπτεται ποτὲ ἔτσι μόνο του μὲ ῥημα, (ὅπως τὰ δυὸ ἄλλα ἀποφατικὰ μόρια, *δὲν* καὶ *μή*).

Συχνὰ λέγεται δυὸ φορές στὴ σειρὰ (καὶ κάποτε καὶ τρεῖς φορές: *ὄχι ὄχι - ὄχι ὄχι ὄχι*), κι' ἔτσι ἡ ἄρνησις ἐμφανίζεται πιὸ δυνατῇ.

Ἀντιστοιχεῖ πάντοτε πρὸς μιὰν ἀποφατικὴ πρότασι, ποὺ μπορεῖ νὰ ἐκφέρεται ἄλλοτε μὲ τὸ *δὲν* καὶ ἄλλοτε μὲ τὸ *μή*. (Πρβλ. "*Ὅχι, δὲν* ἐπῆγα ἐγὼ - "*Ὅχι, μὴν* πᾶς ἐσύ. Βλ. καὶ τὰ παρακάτω παραδείγματα). Χρησιμοποιεῖται τὸ *ὄχι*

1) ἐντελῶς μόνο του, ὡς σύντομη ἀπάντησις σὲ μιὰν ἐρώτησι ἢ προτροπῇ, παράκλησι κ. τ. ὄ.: *Ψάλλεις, κύριε δάσκαλε;* "*Ὅχι* (=δὲν ψάλλω) Κονδ. 17. *Νὰ πάω κι' ἐγὼ μαζί τους;* "*Ὅχι* (=νὰ μὴν πᾶς ἐσύ κλπ.). *Γράφει ὁ Δουκᾶς ἀπτικά;* "*Ὅχι* βέβαια (=δὲ γράφει βέβαια ἀπτικά) Τριαντ. 39. *Πᾶμε νὰ κάμωμε ἕναν περίπατο;* "*Ὅχι, ὄχι*, νὰ πᾶμε στὸν κινηματογράφο" βλ. καὶ "Αμ. 108.

2) μαζί μὲ μιὰ ἀποφατικὴ πρότασι, γιὰ ἐνίσχυσι τῆς ἀποφατικῆς τῆς ἐννοίας. Τότε τὸ *ὄχι* ἢ προτάσσεται ἢ ἐπιτάσσεται ἢ παρεμβάλλεται ἀνάμεσ' ἀπ' τίς λέξεις τῆς προτάσεως ποὺ συνοδεύει, ἢ καὶ προτάσσεται καὶ ἐπιτάσσεται συγχρόνως: "*Ὅχι, δὲ* γίνεται Βεν. 127. "*Ὅχι, δὲν* εἶναι ὁ θάνατος Σικελ. 6. "*Ὅμως, ὄχι, δὲν* εἶν' ξένο καὶ τὸ πέλαγο γιὰ σὲ Σολωμ. 48. "*Ὅχι, Καπετᾶνε, δὲν* τὸ κάνω αὐτὸ Βλαχ. 118. "*Α! τὸ φῶς ποὺ σὲ στολίζει, δὲν* εἶναι, *ὄχι*, ἀπὸ τῇ γῇ Σολωμ. 43· βλ. καὶ 143. "*Ὅχι, ὄχι, δὲν* θὰ ζήσω καταφρονημένη Πα. 29· βλ. καὶ Ε.82, 24. "*Ὅχι, ὄχι, δὲν* ἀπόστασα Ππδ. Γ', 73· βλ. καὶ Μπ. 13. *Δὲ* γερονᾶνε τὸν ἄνθρωπο τὰ χρόνια, *ὄχι*

Πα. 10. *Δὲν εἶναι, ὄχι*, δράκοι Πα. 148. "*Οχι, ὄχι, δὲν τὸν εἶδαμε, δὲν τὸν ἀκούσαμε, ὄχι* Λπ. 177. *Μὴ* λέτε τόσο βαρεῖς λέξεις. "*Οχι, μὴ* δίνετε τέτοιον ἄδικο χαρακτηρισμὸ Τρ. 57. Ἀπλώσα τὸ χέρι μου, νὰ τὴ χαιρετήσω. "*Οχι, ὄχι*, διαμαρτυρήθηκε ζωηρά, νὰ μὴ φύγετε, νὰ μὴ φύγετε Τρ. 284· βλ. καὶ Ξεν. 232. *Μὴ* τὴν πιστεύης, *ὄχι*· σὲ γελάει καὶ σένα, ὅπως καὶ μένα Τρ.Δ. 94.

Κάποτε καὶ τὸ *ὄχι* τίθεται μετὰ τὴν ἀποφατικὴ πρότασι, καὶ ἡ πρότασις αὐτὴ ἐπαναλαμβάνεται: *Τὸν παρακαλῶ νὰ μὴν* τὰ χωρίση· *ὄχι, ἂς μὴν* τὰ χωρίση Πα. 23.

3) ἐμπρὸς ἀπὸ κάποιο μέλος μιᾶς ἀποφατικῆς προτάσεως, στὸ ὅποιον πέφτει ὁ τόνος τῆς ἀρνήσεως καὶ τὸ ὅποιον ἐπαναλαμβάνεται ἔτσι μὲ ἔμφασι: *Δὲν* ἔχει νὰ δώσῃ λόγο σὲ κανένα, *ὄχι* σὲ κανένα Πα. 142.

4) ἐμπρὸς ἀπὸ ἓνα μέλος ὁποιασδήποτε προτάσεως ἢ φράσεως (ἥτοι ἐμπρὸς ἀπὸ ἓνα οὐσιαστικὸ ἢ ἐπίθετο ἢ ἀντωνυμία ἢ ἐπίρρημα ἢ ἐμπρόθετο), γιανὰ δηλωθῇ ἀρνήσεις τῆς ἐννοίας του ἢ ἀπόκρυσσις τοῦ σημαινομένου ἀπ' αὐτό. ("Ἐτσι ἰδίως σὲ ἀντιθέσεις): *Ἦρθε ὄχι ὁ Πέτρος*, ὁ Κώστας. *Ἡ ἔννοια ἔχει ψυχικὴ, ὄχι πραγματικὴ*, ἀξία Πολιτ.Α', 4. *Ἐτούτῃ* θὰ πάρῃ βασιλιᾷ, εἶπεν ἡ ἀσπροφώρα Μοῖρα, κι' ἔδδειξε τὴν Αὐγή. "*Οχι βασιλιᾷ*, εἶπε ἡ μαυροφώρα Πα. 26. Πάω νὰ ἰδῶ. "*Οχι μόνος*" μαζί, εἶπε ἡ Ἐρση Ἐρσ. 134. *Φέρε μου ἓνα ποτήρι νερό, ὄχι κρύο*. *Θέλω ὄχι αὐτό*, ἐκεῖνο. "*Οχι ἐδῶ*, ἐκεῖ βάλε το. "*Οχι* ἔτσι, ἔτσι δέσε το. "*Οχι σιῇ σκιά*, Μπέμπη. (Πρβλ. *Μὴ* ἐδῶ· *μὴ* ἔτσι· *μὴ* σιῇ σκιά, Μπέμπη).

Ἐδῶ ἀνήκουν καὶ οἱ στερεότυπες φράσεις *ὄχι καὶ καλύτερα* (=πέρα πολὺ καλὰ, ἐξαιρετικῶς καλὰ) καὶ *ὄχι καὶ χειρότερα* (=πέρα πολὺ κακὰ, πολὺ ἀσχημα): *Ἐτσι ἡ Μυρσίνα περνοῦσε μὲ τοὺς μῆνες ὄχι καὶ καλύτερα* Π.Μ. 58· βλ. καὶ 59. *Πῶς εἶναι ὁ Καπετᾶνος; ὄχι καὶ χειρότερα* Βλαχ. 114.

Σημ. Παρόμοια χρῆσις τοῦ *ὄχι* μπορεῖ νὰ γίνεταί κι' ἐμπρὸς ἀπὸ μιὰ βουλευτικὴ πρότασι (§ 256): *Βάλε λίγο νερὸ στὴ φωτιά· ὄχι νὰ ζεσταθῇ πολὺ*. (Πρβλ. *νὰ μὴ* ζεσταθῇ πολὺ).

5) ὡς σύντομη ἐπανάληψις μιᾶς προηγούμενης προτάσεως (συχνὰ ὑποθετικῆς ἢ βουλευτικῆς) στὴν ἀποφατικὴ τῆς μορφῆ: *Μὲ καταλαβαίνεις ἢ ὄχι;* (=ἢ δὲ μὲ καταλαβαίνεις;) Τρ. 228· βλ. καὶ

Ἔρσ. 44. Τὸ καλὸ ἀξίζει νὰ μᾶς ἀπασχολεῖ. Τὸ κακὸ **ὄχι** (=δὲν ἀξίζει νὰ κλπ.) Ζ.Π. 34. Σκληρὸ εἶσαι στὰ γαρούφαλλα, μὰ στὶς ἀγάπες **ὄχι** (=δὲν εἶσαι σκληρό) Τέλλ. 129. Τὸ νερὸ μοῦ ἔδειχνε ξερὰ τὰ φύκια, τὸ γιούσουρι ὁμως **ὄχι** (=δὲ μοῦ τὸ ἔδειχνε) Λπ. 238. Ἔτσι κάνουν τὰ καλὰ παιδιὰ γιὰ τοὺς γονιούς· **ὄχι** σὰν κλπ. (=καὶ δὲν κάνουν σὰν κλπ.) Τρ. 198. Κι' εἶναι πικραμένες, **ὄχι** γιὰτὶ ἡ ζωὴ τὶς ἀπαρνήθηκε **κι' οὔτε γιὰτὶ** ἡ λαλιὰ τοὺς ἔχει λείπει (=δὲν εἶναι πικραμένες διότι κλπ.) Ω.Γ. 11. Ἄν πῆγαινε καλὰ ἡ χροιά, πλέρωνα τὸν ἔμπορο· ἂν **ὄχι**, ἔμενα χρέος (=ἂν δὲν ἐπῆγαινε καλὰ ἡ χροιά) Πα. 14. (Πρβλ. 250, 1). Μπορεῖ νὰ βρέχη σιὸ ἓνα κτῆμα καὶ σιᾶλλο **ὄχι** (=νὰ μὴ βρέχη) Πα. 19.

Σημ. Ἐδῶ ἀνήκει καὶ ἡ ἐλλειπτικὴ φράσις ἂν **ὄχι** ἄλλο, ποὺ καταντᾷ νὰ σημαίῃ τουλάχιστο: Αὐτός, ἂν **ὄχι** ἄλλο, θὰ πονοῦσε γιὰ τὸ δυστύχημα καὶ θὰ μὲ βοηθοῦσε (=ἂν δὲ θὰ ἔκανε τίποτε ἄλλο - τουλάχιστο) Τρ. 114.

6) σὲ ἀντιθετικὴ συμπλοκὴ προτάσεων

α') μὲ τὸ **ὄχι** ποὺ-(μὰ) καὶ νὰ μὴ (=ὄχι διότι-μὰ κλπ.) ἢ **ὄχι** ποὺ δὲν-μὰ καὶ νὰ (=ὄχι διότι δὲν-μὰ κλπ.) § 231,3, β', Σημ.

β') μὲ τὸ **ὄχι** πῶς ἢ **ὄχι** πῶς δὲν - ἀλλὰ (=ὄχι διότι ἢ **ὄχι** διότι δὲν - ἀλλὰ): "**Ὅχι** πῶς εἶναι παιδί μου, κύριε Ἀγγελῆ, ἀλλὰ ὅλη ἡ γειτονιά ἔχει νὰ κάμῃ μὲ τὴν ἐξυπνάδα του Τρ. 286. Πρέπει νὰ πάω· **ὄχι** πῶς θὰ μὲ μαλώσουν, ἂν ἀργήσω, ἀλλὰ ἐγὼ ντρέπομαι Τρ. 78. "**Ὅχι** πῶς δὲν τὴν ἀγαποῦσα τὴν κακομοῖρα τὴν Τασία ἀλλὰ πῶς νὰ στείλω (χορήματα), ἀφοῦ (δὲν) εἶχα Τρ. 35. "**Ὅχι** πῶς δὲν ξανάρχεται ἡ χαρά. Ἐρχεται... **Μά**... Ἐφταλ. 34. Γιατὶ μὲ ἐμᾶς (αὐτὰ τὰ δυσάρεστα) παρουσιάζονται κανονικὰ καὶ σφοδρά. "**Ὅχι** πῶς καὶ σὲ ἄλλους λαοὺς δὲ βρίσκονται κάποτες ἢ καὶ συχνά... Πάλλ. 10.

Ἐδῶ βέβαια ἀνήκει καὶ ἡ βραχυλογικὴ χρῆσις τοῦ **ὄχι** νὰ σὲ φράσεις σὰν ἐτούτῃ: "**Ὅχι** νὰ τὸ παινευτῶ, μὰ ὅλη ἡ γειτονιά τὸ ἔχει μολόγημα (=ὄχι-πῶς θέλω-νὰ τὸ παινευτῶ, κλπ.) Τρ. 122· πρβλ. 164: "**Ὅχι** πῶς νὰ τὴν παινέψω τὴ θυγατέρα μου ἐγὼ, παινεύεται μονάχη της (=ὄχι πῶς-θέλω-νὰ κλπ.).

7) σὲ διάφορες ἄλλες συμπλοκὲς προτάσεων, καὶ

α') σὲ ἀπλὲς ἀποφατικὲς συμπλοκὲς (ἰδίως βουλευτικῶν προτάσεων): νὰ - καὶ **ὄχι** νὰ ἢ νὰ - **ὄχι** νὰ (=νὰ - καὶ νὰ μὴ). § 225 καὶ Σημ. α'. Βλ. καὶ § 225, Σημ. γ' καὶ § 226, Σημ. α'.

β') σὲ ἐναντιωματικὲς ἢ ἐνδοτικὲς συμπλοκὲς: **ὄχι νά-ὄχι νά...** (=καὶ νά—καὶ νά ἢ κι' ἄν—κι' ἄν): "**Ὅχι νά** θυμώσης, **ὄχι νά** φωνάξης, αὐτὸς ἐκεῖνο ποὺ θέλει θὰ κάμη (=καὶ νά θυμώσης καὶ νά φωνάξης - κι' ἄν θυμώσης κι' ἄν φωνάξης). Πρβλ. § 248.

γ') σὲ ἐπιδοτικὲς συμπλοκὲς, ὅπως **ὄχι - μὰ καὶ** (=ὄχι μόνο - μὰ καὶ) § 231,1, Σημ. α'. **ὄχι μόνο - ἀλλὰ καὶ** ἢ **μὰ καὶ** ἢ **παρὰ καί** § 231,1 καὶ Σημ. β'. **ὄχι μόνο δὲν - ἀλλὰ καὶ** ἢ **μὰ καὶ** ἢ **ἀλλὰ μάλιστα** (καί) § 231,3. **δὲν...** **ὄχι ἢ ὄχι...** **δὲν - μὰ οὔτε** (καί) § 231,2, α'. **ὄχι μόνο δὲν - μὰ καὶ δὲν ἢ ἀλλὰ οὔτε** ἢ **μὰ οὔτε** § 231,2, α'. **ὄχι μόνο νά μή - ἀλλ' οὔτε καὶ νά** § 231,2, β'. **ὄχι μόνο νά μή - ἀλλὰ καὶ νά ἢ μὰ καὶ νά ἢ ἀλλὰ μάλιστα νά** § 231,3, β'.

8) πολλὰς φορὲς ἐντελῶς ἰδιόρρυθμα. "Ἐτσι π.χ.

α') ὕστερ' ἀπὸ μιὰ διαβεβαίωσι ἢ διαπίστωσι ἢ προτροπῇ, παρατήρησι κ.τ.δ. εἰσάγει τὸ **ὄχι** μιὰ πρότασι, ποὺ περιέχει μιὰν ἔντονη διάψευσι τοῦ ἰσχυρισμοῦ ἐνὸς ἄλλου ἢ μιὰν ἔντονη ἀποδοκιμασίαν μιᾶς πράξεως, ποὺ ἔγινε ἢ γίνεται ἢ πρόκειται νά γίνη: Τοῦ τὰ ἔχω πεῖ ὅλα **ὄχι** δὲν ξέρεي τίποτα (=καὶ εἶναι ψέμα ὅτι δὲν ξέρεي τίποτε, **ὅπως ἰσχυρίζεται**). Τότε τοῦ εἶπε (τοῦ φιδιοῦ) ὁ κάθουρας· Νά ἔτσι εἶναι καλά· ἴσια, κουμπάρε, **ὄχι** μὲ μάζωνες, νὰ μὲ πνίξης (=ὄχι ὅπως ἔκανες ἐσύ, ποὺ μὲ μάζωνες κλπ. - κι' ἔκανες πολὺ ἄσχημα, ποὺ μὲ μάζωνες κλπ.) Π.Μ. 26. Νὰ κάθεσαι στὸ σπῖτι σου καὶ νὰ κοιτάξης τὴ δουλειά σου· **ὄχι** ἔρχεσαι κάθε μέρα ἐδῶ καὶ μᾶς ἀνησυχεῖς (=κάνεις πολὺ ἄσχημα, ποὺ ἔρχεσαι κλπ.). Τόσα χρόνια δὲν πάτησε ποτὲ στὴν πόρτα του· **ὄχι** νὰ πάη τώρα παραμονὲς ἐκλογῶν (=καὶ θὰ ἦταν ἐντελῶς ἄπρεπο νὰ πάη κλπ.) Πα. 129. Καὶ δὲ μοῦ λές, πῶς μπήκες ἐσύ; ποίος σοῦ ἄνοιξε; Κανένας· τὴν ὥρα πού... ἐτρούπωσα ἐγώ. "**Ὅχι**, θὰ σ' ἐπερίμενα νὰ εὐδοκήσης... (=βέβαια δὲ θὰ σ' ἐπερίμενα νὰ κλπ.) Ξεν. 225.

β') σὲ περιπτώσεις, ποὺ πρόκειται γιὰ κάτι τὸ ἀσυμβίβαστο πρὸς τὰ πράγματα, γιὰ κάτι τὸ ἄτοπο, γιὰ κάτι τὸ δυσανάλογο κ.τ.τ., φέρνει τὸ **ὄχι** σὲ ἀντίθεσι ἓνα πρόσωπο ἢ ἓνα πρᾶγμα πρὸς ἄλλο πρόσωπο ἢ πρᾶγμα μὲ τὴν ἔννοια τοῦ **πολὺ περισσότερο ἢ πολὺ λιγότερο**, ἀναλόγως τῆς ἐννοίας τῶν συμφραζομένων: "**Ἐσύ**, ποὺ εἶσαι ἄντρας, φοβᾶσαι, **ὄχι** αὐτό, ποὺ εἶναι μικρὸ παιδί (=πολὺ περισσότερο αὐτό, ποὺ εἶναι κλπ.). **Βουβάλι** σκά-

ζει αὐτός, **ὄχι** ἄνθρωπο. "Ένας κοινὸς ἄνθρωπος δὲν τὸ ἀνέχεται αὐτό, **ὄχι** ἓνας βασιλεὺς (=πολὺν λιγότερο τὸ ἀνέχεται ἓνας βασιλεὺς). "Εμ, αὐτοῦ νὰ μαγειρέψης, ἐμένα **μοναχὰ** δὲ φτάνει, **ὄχι** τὸ στράτευμα τοῦ βασιλεῖ (=πολὺν λιγότερο φτάνει γιὰ τὸ στράτευμα) Π.Μ. 48.

ηΒ') **πάλιν**, (πάλι, καὶ διαλεκτικῶς **πάλε**). Ἐπίρρημα ἀρχαῖο. (Ἀρχικὴ τοῦ σημασία πίσω). Χρησιμοποιεῖται ἔτσι κα-
νονικά, γιανὰ φανερώσῃ ἐπανάληψι μιᾶς πράξεως (=δεύτερη
φορὰ, καὶ ἄλλη φορὰ - ἐκ νέου): Τρώει **πάλι**. Ἐβγήκε **πάλι** δήμαρχος.

Χρησιμοποιεῖται προσέτι μὲ **ἀντιθετικὴ** σημασία

1) μόνο του, κατόπιν ἀπὸ ὀνόματα προσώπων ἢ ἀπὸ
προσωπικὲς ἢ δεικτικὲς ἀντωνυμίες, ἢ μὲ τὸν σύνδεσμο καὶ (ὡς
ἀντιθετικὸ) ἢ τὸ **μὰ** μπροστά του σὲ ὑποθετικὴ πρότασι, ποὺ
ἀποτελεῖ ἀντίθεσι πρὸς μιὰν ἄλλη προηγούμενη ὑποθετικὴ ἐπί-
σης πρότασι. Τότε τὸ **πάλι** ἔχει τὴ σημασία τοῦ (ἐξ ἄλλου),
ἀπ' **τᾶλλο μέρος**: "Ο Πέτρος **πάλι** τί γύρευε νὰ πάη ἐκεῖ; "Εὐὸ
πάλι ποτὲ δὲν ἤσυχάζεις. "Αν θέλει νὰ ἔρθῃ κι' ὁ Πέτρος, πᾶτε μαζὶ
κι' **ἀν** **πάλι** δὲ θέλει, πῆγαινε μόνος σου. "Αν τὴν πλανέψης, βασιλεῖ,
πᾶρε μου τὸ κεφάλι **μὰ** **πάλι** κι' (ἄ)ν δὲν πλανεθῇ, τί εἶναι τὸ στοίχη-
μά σου; Ε. 81, 11' βλ. καὶ Ε. 214, 14. (Ξεν.) Κμπ. 296.

2) μόνο του ἢ συνηθέστερα μὲ τὸ καὶ ἢ τὸ **μὰ** μπροστά
του, σὲ προτάσεις, ποὺ τὸ περιεχόμενό τους δείχνει **ἰσχυρὴ**
ἀντίθεση πρὸς μιὰ κατάστασι ἢ πρὸς κάποιους ὅρους, ποὺ
δείχνει μιὰ ἄλλη προηγούμενη πρότασις. Τότε τὸ **πάλι** ἔχει τὴ
σημασία τοῦ **μολαταῦτα**, **ἐν τούτοις**, (οὐχ ἦττον ὁμῶς):
Μ' ὅλα τὰ πέντ' ἔξι κερὰ ποὺ ἄναψαν, **πάλι** δὲ φωτίστηκε ἀρκετὰ ἢ
ἐκκλησιά "Ερσ. 165. Φορεῖ τὸ βαρὺ πανωφόρι του **καὶ** **πάλι** κρυώνει.
Βλ. Ε. 78Β', 12. Θέλω νὰ τὸν καταραστῶ καὶ τὸν πονεῖ ἢ ψυχὴ μου
μὰ **πάλι** ἄς τὸν καταραστῶ κι' ὅ,τι τοῦ μέλλει ἄς πάθῃ. (=οὐχ ἦτ-
τον ὁμῶς, ἄς τὸν καταραστῶ) Ε. 128Α', 10' βλ. καὶ 128Β', 12. (Πρβλ.
καὶ ἄλλὰ, Γ').

ηΓ') **παρά**. Ἀρχαία πρόθεσις. (Βλ. § 140). Στὴ νέα Ἑλλη-
νικὴ (ὅπου σὲ ὀρισμένες περιπτώσεις τονίζεται καὶ **πάρα**) χρη-
σιμοποιεῖται προσέτι

1) ὡς **ἐπίρρημα**

α') με τὴ σημασία τοῦ **λίγο πιό, ἀκόμη πιό-πιό**. "Ετσι με ἐπιρρήματα τοπικά: Ὁ Ἀγαλίδης τὸ εἶχε σύρει **πάρα πέρα** Βλαχ. 82. **Κάθεται πάρα πάνω. Πήγαινε πάρα κει**. βλ. Μ. 411. (§ 131, Σημ. δ')

Γενικὰ χρησιμοποιεῖται καὶ με τὴν ἔννοια τοῦ **πολύ, (ἐκ-τάκτως πολύ)**: **Εἶναι πάρα ἀπιά** Θεοτόκ. 35. **Εἶναι πάρα βρομερὸ** Θεοτόκ. 27. **Μὲ πάρα μεγάλα λιγνά πόδια** Θεοτόκ. 24. **Εἶχε παρὰ γεράσει** Θεοτόκ. 30. "Ετσι καὶ στὴ φράσι **πάρα πολὺ** ἔχει ἐπιτακτικὴ σημασία (=σὲ μεγάλο βαθμὸ πολὺ-πολὺ πολὺ). Παρόμοια καὶ σὲ φράσεις σὰν ἐτοῦτες: **Ἐχει καὶ παρὰ ἔχει. Θέλει καὶ παρὰ θέλει. Εἶναι καὶ παρὰ εἶναι** κ. ἄ. τ. (=ἔχει καὶ μάλιστα σὲ μεγάλο βαθμὸ **-ἀναμφισβητήτως** ἔχει κλπ.).

β') με τὴ σημασία τοῦ **παρὰ μόνο, (εἰ μὴ, εἰ μὴ μόνον)**, ἥτοι με σημασία **περιορισμοῦ**, ποὺ μπορεῖ νὰ ἀναφέρεται ἢ σὲ ἕναν (κύριο ἢ δευτερεύοντα) ὄρο τῆς προτάσεως ἢ σὲ ὁλόκληρη (δευτερεύουσα) πρότασι, ποὺ ἀκολουθεῖ μετὰ τὸ **παρὰ**. "Ετσι κανονικὰ σὲ προτάσεις ἀποφατικές: (**δέν...παρὰ**): **Δὲν ἔμειναν** στὰ κλήματα **παρὰ** οἱ τσαμπίδες Πα. 19. (Πρβλ. **Δὲν** τοῦ ἔμεινεν ἀπ' τῇ ζωῇ τῆς νιότης **παρὰ μόνο** ἢ **μανία** νὰ καλοντύνεται Ζ.Π. 167. βλ. καὶ 66 καὶ 109. **Στὸ χωριὸ δὲ βρήκανε ψυχὴ, παρὰ μοναχὰ** τὶς ὄρνιθες Βλαχ. 25. βλ. καὶ Μελ. 37 καὶ 38). **Δὲν πρόσεχε παρὰ ταῦτοκίνητα** ποὺ **πέρναγαν** Χάρ.Μ. 14. **Δὲ** στάθηκε **παρὰ** λίγα λεπτά Ζ.Π. 126. "Ολα, ὅσα εἶχαν πεῖ **πρὸ** ὀλίγου, **δὲν** ἦταν **παρὰ** μιὰ ἀκαδημαϊκὴ συζήτησις "Ιλιγγ. 120. **Τὸ καλὸ δὲν** κατορθώνεται **παρὰ** με **θυοσία** Πάλλ. 9. **Μὲ** πῆρε ἀμέσως ὁ ὕπνος καὶ **δὲν** ξύπνησα **παρὰ** τὸ **πρῶτ** Τρ. 241. βλ. καὶ Πάσσ. 565, 7. Μβ. 492. "Ερσ. 264. **Τὰ φτωχὰ κορίτσια δὲν** τὰγαποῦν **παρὰ** ὅπως ἀγαποῦν τὰ λούλουδα Πλδ.Γ', 84.

("Οτι σὲ προτάσεις σὰν τὶς παραπάνω τὸ **παρὰ** ἐκφράζει τὴν ἔννοια τοῦ **μόνο** περιγραφικότερα καὶ ἐντονότερα, αὐτὸ φαίνεται, ἅμα ἀφαιρέσωμε ἀπ' αὐτὲς τὴν ἄρνησι καὶ ἀντικαταστήσωμε τὸ **παρὰ** με τὸ **μόνο**: **Δὲν ἔμειναν παρὰ** οἱ τσαμπίδες - **ἔμειναν μόνο** οἱ τσαμπίδες. **Δὲ** στάθηκε **παρὰ** λίγα λεπτά - **στάθηκε μόνο** λίγα λεπτά).

Κι' ἐκφράζεται ἔτσι ἡ ἔννοια τοῦ **μόνο** ἀκόμα ἐντονότερα με τὴν προσθήκη στὴν ἀποφατικὴ πρότασι πρὶν ἀπ' τὸ **παρὰ** τῆς λέξεως **τίποτε** ἢ **κανεὶς** ἢ **ἄλλος** ἢ τῶν λέξεων **τίποτ'**

ἄλλο, κανείς ἄλλος κ. τ. τ.: Δὲν εἶδαμε τίποτα παρὰ ἓνα οἶγλο κι' ἓνα πηγάδι (=εἶδαμε μόνο καὶ μόνο ἓνα κλπ.) Μβ. 416. Κι' ἐγὼ ἄλλο δὲν ἤθελα παρ' αὐτὸ Τρ. 91. "Ἄλλο δὲν ἄκουα παρὰ μιὰ βαθεῖα ἁρμονικὴ φωνή Τρ. 187. "Ἄλλο δὲν ἔχει στοὺς τοῦ της παρὰ νὰ παίξῃ καὶ νὰ γελᾷ Τρ.Δ. 65. Τὸ ἀγρίμι ἄλλο δὲν κοιτάζει παρὰ νὰ τρυπώσῃ κάπου Τρ. 126. Πάντα μοῦ ἔλεγε πὼς ἄλλο δὲν παρακαλεῖ τὸ Θεὸ παρὰ νὰ μὲ ἰδῇ μεγάλον ἄνθρωπο Τρ. 35. Δὲν ξέρω ἄλλο παρὰ πὼς τὸ νηοὶ τῆς Ἑλληνικῆς δὲ σηκώνει οὔτε ἄνθρωπο οὔτε ἄλλο ζωντανὸ (=ξέρω μόνο καὶ μόνο πὼς κλπ.) Ἑρσ. 217. Στὸν ἔρημο δρόμο δὲν ἀκουγόταν τίποτε ἄλλο παρὰ ὁ χτύπος τῶν καινούργιων παπουτσιῶν τῆς μουγγῆς Ζ.Π. 65· βλ. καὶ Πα. 112 καὶ 113. Κατασκευάζοντας καὶ ὁ ἄνθρωπος, δὲν κάνει τίποτε ἄλλο παρὰ μιμεῖται τῇ φύσει Γεωργ. 88. Τὰ κελλιά δὲν εἶχαν κανένα ἐπιπλο ἄλλο παρὰ δυὸ σανιδοκρέβαια Ἑρσ. 155. Τὸ θέατρο ἐδῶ ἄλλο δὲν εἶναι παρὰ τέρεψις τῶν αἰσθήσεων Πολίτ.Β', 39.

Σημ. α'. Ἐτοί χρησιμοποιεῖται τὸ παρὰ καὶ σὲ προτάσεις ἐρωτηματικῆς ποὺ ἰσοδυναμοῦν μὲ προτάσεις ἀποφατικῆς (§ 205, 4): Ποιὸς μᾶς ἔδωκε τὸν ψῆφο παρὰ ὁ πατέρας του; (=κανένας ἄλλος δὲ μᾶς ἔδωκε . . . παρὰ) Πα. 123. Εἰς ποῖον ἄλλον παρὰ εἰς ἐμένα ἐφαρμόζεται αὐτὸ τὸ ρητόν; (=σὲ κανέναν ἄλλον δὲν ἐφαρμόζεται παρὰ κλπ.) Ἀμ. 53.

Σημ. β'. Οἱ φράσεις δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ καὶ δὲν μποροῦσε παρὰ νὰ ἐκφράζουσαν συνήθως ἐντονότερα τὴν ἐννοια τοῦ ἐξάπαντος (θά): "Ὅλα αὐτὰ τὰ ἐρωτήματα δὲν ἤμπορεῖ παρὰ νὰ μᾶς κάμουν διστακτικούς Γεωργ. 7. Καὶ δὲ σοῦ 'πα πὼς εἶναι ἀδελφός μου καὶ δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ἔρχεται (=καὶ ἐξάπαντος θὰ ἔρχεται) Ξεν. 226. Μιὰ γλώσσα δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ἀναγεώνεται σιγὰ σιγὰ Τριαντ. 26. Ἡ Κασσάνδρα δὲν μποροῦσε παρὰ νὰ ξέρῃ καὶ (=ἡ Κασσάνδρα ἐξάπαντος ἤξερε καὶ) Τρ. 119. Θάνοίγαν ὁμῶς μιὰ μέρα τὰ μάτια τους· δὲ μποροῦσε παρὰ νὰ τανοῖξον (=ἐξάπαντος θὰ τὰ ἀνοίγαν) Τρ. 235.

2) ὡς σύνδεσμος

α') συγκριτικός. Ἐτοί ὕστερ' ἀπὸ ἐπίθετα ἢ ἐπιρρήματα συγκριτικοῦ βαθμοῦ (§ 46): Προτιμότερος ὁ θάνατος παρὰ τέτοια ζωή. Κάλλιε θάνατος παρὰ νὰ περπατῶ μ' ἓνα πόδι (Παλαμᾶς) Κμπ. 290· βλ. καὶ Ε. 54,7. 74,8. Μᾶλλον τίς μάντενε παρὰ τίς ἐβλεπε Ἑρσ. 202.

Παρόμοιο εἶναι καὶ τὸ παρὰ, ποὺ χρησιμοποιεῖται ὕστερ'

ἀπὸ τὸ ἄλλος, ἢ συχνότερα τὸ κάθε ἄλλος σὲ προτάσεις **καταφατικές**, καὶ ποὺ δηλοῖ ἐξαίρεσι καὶ μπορεῖ νὰ ἀποδίδεται καὶ μὲ τὸ καὶ ὅχι: *Ἄν ἦτον ἄλλος παρὰ σεῖς, δὲν θὰ τὸ ἔκαμνα* (=ἄλλος ἀπὸ σᾶς—ἄλλος καὶ ὅχι σεῖς) Ἀμ. 109. *Αὐτὰ ἔδειχναν κάθε ἄλλο παρὰ ποιητὴ* (=καὶ ὅχι ποιητὴ) Ζ.Π. 83. *Κάθε ἄλλο ὅμως παρὰ βαρετὴ ἦτον γι'αὐτοὺς ἡ ἡσυχία καὶ μονότονη ζωὴ τοῦ νησιοῦ* Ἐρσ. 267. Βλ. § 134,6, γ'.

Σημ. α'. Ὁ προσδιορισμὸς τῆς συγκρίσεως μὲ τὸ παρὰ κάποτε προτάσσεται στὴν ἀρχὴ τῆς προτάσεως κι' ἔτσι παίρνει ἔμφασι: *Παρὰ τὰκαρπο ἀγάθι, ποὺ . . . καλύτερα ἔχω τὴν ἐλίτσα, ποὺ . . .* Ἐρσ. 296. *Παρὰ μὲ Τούρκους, μὲ θεριὰ καλύτερα νὰ ζοῦμε* Ε. 54, 7.

Σημ. β'. Κάποτε χρησιμοποιεῖται ὁ συγκριτικὸς σύνδεσμος παρὰ καὶ χωρὶς νὰ προηγήται (ἢ νὰ ἀκολουθῇ) ἐπίθετο ἢ ἐπίρρημα συγκριτικοῦ βαθμοῦ, τὸ ὁποῖον ὑπολανθάνει ὅμως μέσα στὰ συμφραζόμενα: *Μόνον ὁ Τασὸς φαινόταν κίτρινος σὰν θειαφοκέρι καὶ συλλογισμένος. Μὰ ἦταν, ὑποθέτω, ἀπὸ φόβο παρὰ ἀπὸ ντροπὴ* (=μᾶλλον ἀπὸ φόβο παρὰ ἀπὸ κλπ.-ἀπὸ φόβο καὶ ὅχι ἀπὸ ντροπὴ) Πα. 85· βλ. καὶ Πάσσ. 60, 62. Σ' αὐτὸ τὸ χαρακτηρισμὸ ἀκούω τὴ φωνὴ τοῦ Τερτσέτη παρὰ τὴ δική του (=μᾶλλον τοῦ Τερτσέτη παρὰ τὴ δική του-τοῦ Τερτσέτη καὶ ὅχι τὴ κλπ.) Μελ. 25. *Τί εἶναι αὐτὲς οἱ ἐκπλήξεις;* Προτιμῶ νὰ τίς παρονοιάσω, παρὰ νὰ τίς καθορίσω Χάρ. Κ. 119.

Ἔτσι τὸ παρὰ εἰσαγόμενος μιὰ βουλητικὴ πρότασι, ποὺ προτάσσεται μὲ ἔμφασι, παίρνει τὴν ἔννοια τῆς φράσεως ἂν εἶναι, (ἂν πρόκειται): *Παρὰ νὰ ξεχωρίσουμε, πᾶρε καὶ τὸ δικό μου* (=ἂν πρόκειται νὰ ξεχωρίσουμε) Ε. 80, 32.

β') ἀντιθετικὸς (=ἄλλά, μᾶ. Βλ. § 230,3): *Τὸν καλλιτέχνη δὲν τὸν κινεῖ ἐδῶ ἡ ἔμπνευση, παρὰ ἡ λαχτάρα* Πρεβελ. 66. *Νὰ μὴν καθίσης διόλου, παρὰ νὰ φύγης ἀμέσως.* Ἡ γενικὴ μόρφωση θὰ παρὼν σιάζῃ διάφορους βαθμοὺς ὅχι συμβατικὸς παρὰ πραγματικὸς Δελμ. 46.

Σημ. Σὲ διαλέκτους καὶ σὲ δημοτικὰ τραγούδια τὸ παρὰ, μὲ τὴν περιорιστικὴ καὶ τὴν ἀντιθετικὴ του ἰδίως σημασία, λέγεται καὶ παρὶ ἢ περὶ ἡ πέρια (πέργια). Βλ. Μβ. 463 (στὴν § 230,3). Πάσσ. 384, 3. *Κάλλια νὰ σκάσῃ ὁ μαῦρος του, πέργια τὸ λόγο ἀπὸ ἴπε* Θ.Χρ. 26.

Ἡ ἀντιθετικὴ σημασία τοῦ παρὰ προῆλθε ἀπ' τὴ συγκριτικὴ του σημασία σὲ φράσεις ἀποφατικές. Πρβλ. Εὐαγγέλιον κατὰ Λουκᾶν, γ', 13: *Μηδὲν πλέον παρὰ τὸ διατεταγμένον ἡμῖν πράσσετε* (=τίποτε περισσότερον ἀπὸ τὸ διατεταγμένον-τίποτε περισσότερον ἀλλὰ τὸ διατεταγμένον).

ηΔ') **πιά, πιά.**

1) τὸ ἐπίρρημα **πιά**, (σπανιότερα καὶ διαλεκτικότερα **πλιά**, **πλιό**, καὶ λογιότερα **πλέον**) ἐξαίρει τὸ χρονικὸ σημεῖο τῆς πράξεως, καὶ γενικὰ φανερώνει ὅτι **ὀριστικῶς** ἢ **πρᾶξις** ἔγινε ἢ γίνεται ἢ θὰ γίνη: *Πέθανε **πιά** πεθαίνει **πιά** θὰ πεθάνη **πιά**.*

Ἀναλόγως τώρα τοῦ εἵδους τῆς προτάσεως, στὴν ὁποίαν βρίσκεται τὸ **πιά**, καὶ ἀναλόγως τῆς ἐννοίας τῶν συμφραζομένων, σημαίνει εἰδικότερα

α') **διόλου ἀπὸ τότε** (σὲ προτάσεις ἀποφατικές, ποὺ ἀναφέρονται στὸ παρελθόν): *Δὲν ξαναπάτησε **πιά** στὸ σπίτι μας.* Βλ. καὶ Ε. 184,7. *Οὔτε τὴν ἀδερφή της οὔτε τὴν κόρη της εἶδε **πιά** ἡ νεράιδα Πα. 61·* βλ. καὶ Τρ. 275. *Οὔτε ἰδέαν εἶχα **πλέον** περὶ ἀναχωρήσεως* Ἀμ. 66· βλ. καὶ Μπ. 24.

β') **τώρα ἢ ἀπὸ τότε**, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ παρελθόν (σὲ προτάσεις καταφατικές ἢ καὶ ἀποφατικές ἀναφερόμενες στὸ παρόν): *Εἶμαι δική σου **πιά*** Σκίπ. 58. *Ἔχασε τὰ μάτια του· δὲν βλέπει **πιά**.* Δὲ βλέπουμε **πιά** σύνορα στὴ μαύρη γῆς ἀπάνω Ἀθάν. 31. *Δὲν εἶσαι **πλέον** τᾶπλερο κοράσι* Αὐγέρ. Ἀνθολ. 18. (Πρβλ. Βλαχ. 40: *Τώρα **πιά** δὲν εἶμαι ὁ Μόσκοις ὁ Σφοντύλης.* Μπ. 20: *Εἶσαι ἄνδρας, δὲν εἶσαι **πιά** παιδιὶ τώρα).*

γ') **ἀπὸ δῶ καὶ πέρα, στὸ ἐξῆς** (σὲ προτάσεις ποὺ ἀναφέρονται στὸ μέλλον): *Ἔτσι, Πρίντζιπα, θὰ τρῶς **πιά*** Μπ. 45. *Καμπαναρεῖὰ ποὺ **πιά** δὲ θὰ σημαίνουν* Σκίπ. 136. *Μὴ μιλῆς **πιά**.* Τὸ ξέρεις πὼς δὲ θὰ ξημερώση **πιά** Χάρ. 24. *Τὸ τριόσθαθο ἀναστέναγμα δὲ θὰ τὰκούσης **πλιά*** Μαλακ. 760. *Νὰ μὴ φᾶς **πιά** ἄλλο* Π.Μ. 145.

δ') **ἐπὶ τέλους** (ἰδίως σὲ προτάσεις ἐρωτηματικές ἢ σὲ προσταγές): *Πότε **πιά** θὰ φύγῃ ἀπὸ δῶ; Γύρισε **πιά** καὶ μὴν ἀργῆς* Σκίπ. 154.

ε') **χωρὶς ἄλλο, ἐξάπαντος** (ἰδίως σὲ προτάσεις καταφατικές): *Πεθαίνει **πιά**.* Αὐριο ἀναχωρεῖ **πιά** γιὰ τὴν Ἀμερικὴ. Ὅ,τι πέρασε, ἀνήκει **πιά** στὰ περασμένα Τριαντ. 27. *Τηλεγράφησε ὅτι ἔρχεσαι* τότε **πλέον** θὰ πιστεύῃ Ἀμ. 126.

2) τὸ **πιό**, (**πλιό-πλέον**) κανονικὰ χρησιμοποιεῖται ὡς ποσοτικὸ ἐπίρρημα (=περισσότερο), καὶ κανονικὰ (ὅπως εἶδαμε, § 43) σχηματίζεται μ' αὐτὸ τὸ περιφραστικὸ συγκριτικὸ ἐπιθέτων καὶ ἐπιρρημάτων: *Πιὸ καλὸς (=καλύτερος)· πιὸ καλὰ (=καλύτερα)*

πιό συχνά (= *συχνότερα*) Σκίπ. 25. Παρόμοια καί: *Πιό* (ἐ)δῶ, *πιό* (ἐ)κεῖ, *πιό* πέρα Τέλλ. 132. *Πιό* μέσα Βλαχ. 80.

Πολλές φορές ὅμως τὸ *πιό* προτάσσεται κι' ἐμπρὸς ἀπὸ οὐσιαστικά, πού σημαίνουν κάτι, τὸ ὁποῖον ἐπιδέχεται κάποια διαβάθμισι. Τότε τὸ *πιό* ἀναλόγως τῆς ἐννοίας τοῦ οὐσιαστικοῦ σημαίνει *περισσότερος, μεγαλύτερος, ἀνώτερος, καλύτερος, ἱκανότερος* κ.τ.τ.: *Σήμερα εἶναι πιό ζέστη* (= *περισσότερη ἢ μεγαλύτερη ζέστη*). *Ἡ Μαρία εἶναι πιό νοικοκυρά* (= *καλύτερη νοικοκυρά*). *Ὁ Πέτρος εἶναι πιό διπλωμάτης* (= *ἱκανότερος διπλωμάτης*). Πρβλ. § 36, Σημ.

Σημ. Ἡ χρονικὴ σημασία τοῦ *πλέον*, (ἀπ' τὸ ὁποῖον προῆλθε τὸ *πλιό, πλιά, καί* ἀπ' αὐτὰ ἔπειτα τὸ *πιό, πιά*), προέρχεται ἀπ' τὴν ἀρχικὴ τοῦ σημασία (*περισσότερο*), ἀπὸ προτάσεις ἀποφατικῆς καὶ ἰδίως ἀπαγορευτικῆς. Πρβλ. Μπ. 97: *Ἐλεγον οὐ δὲν ἠμποροῦν πλέον νὰ κρατήσουν κλεισμένοι* (= *περισσότερο-στό ἐξῆς*). *Μὴ γράφης πλέον* (= *μὴ γράφης περισσότερο-μὴ γράφης ἀπὸ τώρα καὶ πέρα*).

ιΕ') *πλέον, πλιά, πλιό*. Βλ. τὸ ἀμέσως προηγούμενο. (*πλέον* Ζάκ. 46 καὶ 57. *πλιά* Χ.Θ. 19 καὶ 65. Σολωμ. 108 καὶ 160. Πα. 147).

ιΣΤ') *πότε*. Ἐπίρρημα χρονικὸ ἐρωτηματικὸ (= *ποιά ὥρα; ποιά ἡμέρα; ποιά χρονιά; κ.τ.δ.*): *Πότε θὰ γυρίσης;*

Χρησιμοποιεῖται (μὲ τόνο ὅχι ἐρωτηματικὸ) καὶ μὲ τὴν σημασία

1) τοῦ *μιά φορά ἢ ἄλλοτε*. Τὴν σημασία αὐτὴ τὴν ἔχει τὸ *πότε*, ὅταν προτάσσει' ἐμπρὸς ἀπὸ δυὸ (ἢ περισσότερα) ὁμοταγῇ μέλη μιᾶς σύνθετης προτάσεως, ἢ ἐμπρὸς ἀπὸ δυὸ (ἢ περισσότερα) ῥήματα μιᾶς περιόδου: *Οἱ ναῦτες κοίταζαν πότε τὸν οὐρανό, πότε τὴ θάλασσα* Λπ. 9· βλ. καὶ Μβ. 490. Ζ.Π. 11 καὶ 43. Τρ. 56. *Πότε κρούεται, πότε φωτáει ξανά* Σικελ. 70. *Ὁ παππᾶς πότε ἔτρεχε πίσω ἀπὸ τὰ λογα, πότε στεκότανε*. Πα. 6· βλ. καὶ 124 (καὶ πρβλ. *μιά-μιά*, ΞΘ', 2).

2) τοῦ *κάποτε, ἀπὸ καμιά φορά, σπάνια* κ.τ.δ. Τὴν σημασία αὐτὴ τὴν ἔχει τὸ *πότε*, ὅταν ἐκφέρεται διπλὸ ἔτσι (*πότε πότε*), ἢ μὲ τὸ *καί* στοῖς μέσον (*πότε καὶ πότε*): *Ὁ γέρος ἔφτυνε*

τὸν καπνὸ λέγοντας *πότε πότε* φιοῦ! φαρμάκι! (=λέγοντας κάποτε κάποτε) Ζ.Π. 175. "Αλλάξε *πότε πότε* καμιά κουθέντα μαζί τους Βεν. 70' βλ. καὶ Τρ. 23. Τρ. Δ. 98. Πρβλ. καὶ § 148,5 (*κάπου κάπου*).

ιζ') *ποτέ*. Ἐπίρρημα χρονικὸ ἀοριστικόν. Ἀρχική του σημασία *κάποια φορά, μιὰ φορά, κάποτε, (κάποια ἡμέρα, κάποια χρονιά* κ.τ.δ.). Τὴν ἀρχική του αὐτὴ σημασίαν τὴν διατηρεῖ καὶ τώρα ἰδίως σὲ προτάσεις ἐρωτηματικὰς καταφατικὰς: *Εἶδες ποτέ σου λειτουργία ἀποκάτω ἀπ' ἱεστέρια;* (=εἶδες κάποια φορὰ-καμιά φορὰ) Πλδ. Α', 40. "Ω! καὶ νὰ τὸ εἶπα *ποτέ*, δὲν ἐννοοῦσα βέβαια αὐτὸ Ξεν. 245.

Κανονικὰ χρησιμοποιεῖται μὲ ἀποφατικὴν σημασίαν (=καμιά φορὰ-οὐδέποτε), ἢ μόνο του, ὡς σύντομη ἀποφατικὴ ἀπάντησις σὲ μιὰν ἐρώτησι, ἢ μέσα σὲ μιὰ πρότασι ἀποφατικὴ: *Θὰ μποροῦσε νὰ ξαναρχίσῃ ἐκεῖνη ἡ σχέση;* *Ποτέ, ποτέ!* Ἰλιγγ. 278. *Αὐτὸ δὲν θὰ γίνῃ ποτέ* (=οὐδέποτε) Ροδ. 29. *Ἡ θάλασσα δὲν εἶναι ποτέ ἡσυχῇ* Βεν. 165. *Δὲν ἐψήφισε ποτέ* του Κμπ. 191' βλ. καὶ Ζ.Π. 172. Τρ. 259. Ἐρσ. 268. Πάσσ. Δίστ. 128. *Μὴ μ' ἀρνηθῇς ποτέ* σου Πάσσ. Δίστ. 130.

Σημ. Ἡ ἀποφατικὴ σημασία τοῦ *ποτέ* προήλθε ἀπ' τὴ χρῆσι του σὲ ἀποφατικὰς προτάσεις, ὅπου εὐκόλο ἦταν νὰ νομίζεται πῶς εἶχε τὴ σημασίαν ὅχι τοῦ *κάποια φορά, κάποτε*, ἀλλὰ τοῦ *καμιά φορά, οὐδέποτε*. Πρβλ. *Οὐδεὶς ἐρεῖ ποτε* (=κανεὶς δὲ θὰ πῇ κάποια φορὰ-κανεὶς δὲ θὰ πῇ οὐδέποτε) Σοφοκλέους Αἴας, στίχ. 481.

ιη') *ποῦ*. Ἐπίρρημα τοπικόν ἐρωτηματικόν (=σὲ ποῖό μέρος);: *Ποῦ εἶναι ὁ Παῦλος;* *Ποῦ ἐπῆγε ὁ Πέτρος;*

Συνηθέστατα χρησιμοποιεῖται σὲ ἐπιφωνηματικὰς προτάσεις καὶ σὲ ρητορικὰς ἐν γένει ἐρωτήσεις (§ 205), καὶ στίς περισσότερας ἀπ' αὐτὰς δὲ διαφαίνεται διόλου ἡ ἀρχική του σημασία. "Ἐτσι μὲ τὸ *ποῦ* αὐτὸ εἰσάγονται προτάσεις, μὲ τίς ὁποῖες ἐκφράζεται

1) *ἐκπληξίς*. Στίς προτάσεις αὐτὰς ἡ ἔννοια τοῦ *ποῦ* μπορεῖ νὰ ἀναπτύσσεται μὲ τὴ φράσι *πῶς συνέβη καί;* *δὲν ξέρω πῶς συνέβη καί-κατὰ περίεργη σύμπτωσι* κ. τ. δ.: *Ποῦ τὸ κατάλαβες!* *Ποῦ σιὸ διάβολο πουργὸ πουργὸ πάλι μέθυσε!* Χ.Θ. 37.

Ποῦ στήν ὁργή βρέθηκε μὲ μιᾶς στήν πόρτα! Τρ. 11. **Ποῦ** πάησα (= πῆγα) καὶ ρωγιάστηκα σὲ μιὰ χήρα Βουργάρα! Θ.Χρ. 22.

2) **Ισχυρὴ ἄρνησις**. Στὶς προτάσεις αὐτὲς τὸ **ποῦ** μπορεῖ νὰ ἀναπτύσσεται

α') μὲ τὸ **πουθενὰ δέν**, ἢ συνηθέστερα μὲ τὸ **διόλου δέν**: **Ποῦ** βρεθήκανε τὰ χιόνια; (=πουθενὰ δέν ὑπάρχουν - διόλου δέν ὑπάρχουν χιόνια) Ππδ.Β', 24. (Πρβλ. Θ.Χρ. 50: Τώρα γυρίζεις καὶ μοῦ λές· **ποῦ** σὲ εἶδα, **ποῦ** σὲ ξέρω;). Δὲν ἔχει κανένα σῦκο; **Ποῦ** νὰ βρεθῇ τέτοιο πρᾶμα (=πουθενὰ δὲ βρίσκεται - διόλου δέν ὑπάρχει) Ππδ. Φόν. 41· βλ. καὶ Ζ.Π. 116. **Ποῦ** ἤξερε κείνος, ποίος πάτησε τὴν κάσσα; (=διόλου δέν ἤξερε) Π.Μ. 135. **Ποῦ** μυαλό, γιανὰ πάρω μαζί μου τὰ χειρόγραφα μου! Τρ. 17. Συνήθως ἄλλωστε δέν τὰ γράφει ὁ ἴδιος. **Ποῦ** καιρός; (=δέν ὑπῆρχε διόλου καιρός) Τριαντ. 43. **Ποῦ** τέχνη; **ποῦ** σύστημα; **ποῦ** μάθηση; Ψυχ. 182. Μὰ **ποῦ** νὰ γυρίση, νὰ τὸν ἰδῇ τὸ Γλαῦκο ἢ ὠραία Σκύλλα! (=μὰ διόλου δὲ γύριζε) Ἑρσ. 290. Προσπάθησα νὰ τὸν μεταπείσω. Μὰ **ποῦ** νὰ πεισθῇ! Πάλλ. 67. **Ποῦ** νὰ κάμῃ τὸν ἥλιο· ἓνα κουλούκι εἶναι (=διόλου δέν ἔκαμε τὸν ἥλιο - κάθε ἄλλο γέννησε παρὰ τὸν ἥλιο) Μβ. 428. Πρβλ. καὶ Βουτ. 8: Ἐφαχνα ἐδῶ, ἔφαχνα ἐκεῖ, γιανὰ βρῶ κάμ. **Ποῦ**; (=πουθενὰ τίποτε - διόλου τίποτε δὲ βρῆκα). Καὶ σελ. 10: Προσπάθησε νὰ κοιμηθῇ. Ἀλλὰ **ποῦ**! (=διόλου δέν μπόρεσε νὰ κοιμηθῇ).

β') μὲ τὴ φράσι **πῶς εἶναι** (ἢ ἦταν) **δυνατό**; **διόλου δέν εἶναι** (ἢ **δέν ἦταν**) **δυνατό - εἶναι** (ἢ ἦταν) **ἀδύνατο** κ. τ. ὄ.: Ἐλα! καὶ **ποῦ** νὰ φανταστῇς ποιὰ χάρη θὰ σοῦ κάνω! (=πῶς εἶναι δυνατό νὰ φανταστῇς - εἶναι ἀδύνατο νὰ φανταστῇς) Ἀθάν. 39· βλ. καὶ 41. Μὰ **ποῦ** νὰ σηκωθοῦνε, νὰ χορέψουνε, ποῦ ἤτουνα (= ἦταν) πεθαμένες; (=πῶς ἦταν δυνατόν νὰ σηκωθοῦνε) Μβ. 505. Γιὰ τὴν κυρία Θεοδορούλα μαλώνουν. Μπᾶ! ἦρθε ἡ Θεοδορούλα; **Ποῦ** νᾶρθη! σὰ θέλει, ἂς πατήσῃ τὸ κατώφλι τους Τρ. 155. **Ποῦ** νὰ ξεκαρφωθῇ! (=δέν ξεκαρφωνόταν μὲ κανένα τρόπο) Π.Μ. 118. (Βλ. καὶ § 205, 4).

Ἐδῶ ἀνήκει καὶ τὸ **ποῦ** τῆς φράσεως **ποῦ νὰ σοῦ** (ἢ **σᾶς**) **τὰ λέω** (Τρ. 150), καθὼς καὶ τῆς φράσεως **ἀπὸ ποῦ κι' ὥς ποῦ**, ἢ ὁποῖα παίρνει τὴ σημασία τοῦ **πῶς ἄραγε**; **γιὰ ποιόν ἄραγε λόγο**; κ. τ. ὄ.: Μὰ **ἀπὸ ποῦ κι' ὥς ποῦ** τὴν κυρία Ροδα-

νοῦ, πὺν εἶναι Κωνσταντινουπολίτισσα, τὴν κάνατε Γερμανίδα; Ὑρσ. 75· βλ. Ζ.Π. 114. Μὰ ἂν θέλω νὰ ζηλέψω, πρέπει νὰρχίσω ἀπ' τὸν ὑποτελώνη, πὺν εἶναι ἐπιτέλους καὶ νέος. Ἀπὸ ποῦ κι' ὡς ποῦ; Ὑρσ. 64· βλ. καὶ Τρ. 169.

3) ἰσχυρὴ ἐπιθυμία ἀπραγματοποίητη καθόσον ἀναφέρεται στὸ παρελθόν. Στὶς προτάσεις αὐτὲς μετὰ τὸ ποῦ ἀκολουθεῖ νὰ μὲ ὀριστικὴ παρατατικοῦ, καὶ τὸ ποῦ νὰ σ' αὐτὲς ἔχει τὴν ἔννοια τοῦ δυστυχῶς δέν, (ἢ εἶθε νά): Ὑδὸλια ἡ μάννα μου ποῦ νὰ τὸ ἤξερε, νὰ πάη νὰ κρυφτῇ; Πα. 52· βλ. καὶ Π.Μ. 135. Ποῦ νὰ τὸ ἄκουες, διὰν τὸ τραγουδοῦσεν ἐκείνη! Ὑμ. 91. Ποῦ νὰ ἦσουν ἀπὸ κανένα μέρος, νὰ μᾶς ἔδλεπες! Καὶ ποῦ νὰῖξερες πὺς ἐγὼ ἤθελα νὰ σὲ διώξω! Βουτ. 24.

Σημ. Τὸ ποῦ χρησιμοποιεῖται καὶ στὴ φράσι ποῦ καὶ ποῦ (μὲ τόνον ἐρωτηματικὸ ἀδύνατο) μὲ σημασία ὄχι μόνο τοπικὴ (=κάπου κάπου, σὲ μερικὰ μέρη, ἀραὶ ἀραὶ), ἀλλὰ καὶ χρονικὴ (=κάποτε κάποτε): Ποῦ καὶ ποῦ μαύριζαν τὰ σφουγγαράδικα Λπ. 98. Ἔκανε μόνο ποῦ καὶ ποῦ μικρὴ διακοπὴ Ὑρσ. 160· βλ. καὶ 331. Παρόμοια καὶ στὴ φράσι ἀραὶ καὶ ποῦ ἢ ἀργὰ καὶ ποῦ Χάρ. Μ. 30. (Πρβλ. κάπου κάπου § 148, 5, α' καὶ πότε πότε ὕΣΤ').

γθ') ποῦ (=ὅπου). Βλ. ΠΔ', ὅπου-πού.

Ρ') πρίν. Ἐπίρρημα ἀρχαῖο, χρονικὸ (=πρότερον-πρωτίτερα).

Στὴ νέα Ἑλληνικὴ χρησιμοποιεῖται

1) ὡς ἐπίρρημα χρονικὸ, μὲ τὴν ἀρχικὴ του σημασία: Τὶ κρεῖμα, νὰ μὴν τὸ καταλάβω πρὶν (=πρωτίτερα) Ὑρσ. 259. Πρέπει νὰ γίνῃ πρὶν μὴ ἐξέτασῃ Ἀποστολ. 10. Ὑμνοῦσαν τὸ ἀστόμωτο σπαθί, πὺν ἔζωσε πρὶν τὴν ἀλύγιστὴ μέση τοῦ Σφαλιτοῦ Πα. 124. Ἀλλὰ ἔτσι ὡς ἐπίρρημα χρησιμοποιεῖται, σπανιότερα, τὸ πρίν καὶ μὲ τοπικὴ σημασία (=πὶδ ἐμπρός).

Συνήθως τὸ ἐπίρρημα πρὶν συνοδεύεται ἀπὸ προσδιορισμὸ πὺν φανερώνει τὸ πόσο πρωτίτερα (ἢ πόσο πὶδ ἐμπρός) ἢ τὸ ἀπὸ πότε πρωτίτερα (ἢ ἀπὸ ποῦ πὶδ ἐμπρός), καὶ

α') τὸ πόσο πρωτίτερα (ἢ πόσο πὶδ ἐμπρός) ἐκφράζεται μὲ προσδιορισμὸ σὲ αἰτιατικὴ, πὺν κανονικὰ προτάσσεται ἀπ' τὸ πρίν: Ὁ πατέρας μου τριάντα χρόνια πρὶν ἀπὸ τὴν ἐπανάστασι

γύριζε τὰ βουνά Βλαχ. 88. *Πέντε μῆνες πρὶν ἀρραβωνιάστηκα* Λπ. 58. *Δίγα βήματα πρὶν εἶν' ἓνα μαγαζάκι.*

β') τὸ ἀπὸ πότε πρωτίτερα (ἢ ἀπὸ ποῦ πιὸ ἐμπρὸς) ἐκφράζεται μὲ ἐμπρόθετο προσδιορισμὸ ἀποτελούμενο ἀπὸ τὴν πρόθεσι ἀπὸ καὶ αἰτιατική, ὁ ὁποῖος κανονικὰ ἀκολουθεῖ εὐθὺς μετὰ τὸ πρὶν: Δὲ θὰ ὀρθοῦν *πρὶν ἀπ' τὸ Σεπτέμβριο* Ἑρσ. 230 βλ. καὶ 231. *Πρὶν ἀπὸ τὴν αὐγὴ* ἀλλάξανε λημέρι Βλαχ. 27. *Δίγο πρὶν ἀπὸ τὰ χρόνια τοῦ Χριστοῦ* Τριαντ. 6. Τὸ ἐδιάβασα πολὺν *πρὶν ἀπὸ σένα* Ἀμ. 6. *Πρὶν ἀπ' τὸ σπῖτι μας* εἶναι ἓνα φαρμακεῖο. (Πρβλ. καὶ § 46 καὶ § 134, 2, β', Σημ.).

2) ὡς σύνδεσμος χρονικός. Ἔτσι κανονικὰ συντάσσεται μὲ ὑποτακτική εἴτε ἀπλή εἴτε (σπανιότερα) μὲ τὸ νὰ μπροστά της: *Πρὶν φύγης*, νὰ σὲ ἰδῶ. Τὰ λόγια σου, *πρὶν νὰ τὰ πῆς*, μέτρα τα ἓνα ἓνα Ε. 233, ζ'. (Βλ. § 261, 3. § 262, 3, α'. § 263, 1).

3) καταχρηστικῶς, ὡς πρόθεσις (=πρό. § 145, 8) μὲ αἰτιατική (κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὴν ἀντίστοιχη πρόθεσι μετὰ. § 139): *Αὐτὴ ἡ ἱστορία ἔγινε πρὶν δέκα χρόνια* (=πρὸ δέκα ἐτῶν) Βεν. 87 βλ. καὶ Σεφέρ. 33. *Πρὶν τὸν Ὁθωνα* (=πρὶν ἀπ' τὸν Ὁθωνα) Πάλλ. 6. *Νὰ κατεβῆς ἀπ' τὸ τραμ μὴ στάσι πρὶν τὸ τέρμα* (=πρὶν ἀπ' τὸ τέρμα). *Πρὶν τὰ μεσάνυχτα* πάντα φεύγομε Ἑρσ. 217 βλ. καὶ 220 καὶ 230. *Φωνάζεις καὶ ξυπνᾷς τὸν κόσμον πρὶν τὴν ὥρα* Π.Μ. 9.

Κάποτε ἔτσι καὶ μὲ γενική, (ὅπως ἡ ἀρχαία πρόθεσις πρό): *Πρὶν τῆς ὥρας τοῦ ὕπνου* Ἑρσ. 253 βλ. καὶ 230. *Πρὶν τοῦ γυρισμοῦ* Τέλλ. 158. *Στὰ 272 πρὶν Χριστοῦ* Κόντογλ. 14.

Σημ. Σύμφωνα μὲ τὴ γνήσια δημοτικὴ σύνταξι, γιανὰ ἐκφράζωμε τὴν ἔννοια τοῦ πρωτίτερα μὲ τὸ μόριο πρὶν, πρέπει, ἂν μὲν γιὰ ἀφετηρία ἔχωμε κάτι ποὺ σημαίνει τόπο ἢ κάτι ποὺ σημαίνει ἓνα σταθερὸ χρονικὸ σημεῖο (Πάσχα, Χριστούγεννα, ἀνοιξη, καλοκαίρι, Σεπτέμβριος - αὐγὴ, μεσημέρι, μεσάνυχτα κ.τ.τ.), νὰ χρησιμοποιοῦμε τὸ πρὶν ἀπό: *Κάθετα ἐκατὸ βήματα πρὶν ἀπ' τὸ σπῖτι μας*. Θὰ γίνῃ ὁ γάμος τους *πρὶν ἀπ' τὸ Πάσχα*. *Σηκώθηκε κι' ἔφυγε πρὶν ἀπ' τὰ μεσάνυχτα*. Κι' ἂν γιὰ ἀφετηρία ἔχωμε κάτι ποὺ σημαίνει ἓνα κινητὸ χρονικὸ σημεῖο, πρέπει νὰ χρησιμοποιοῦμε ἀντὶς γιὰ τὸ πρὶν τὴ φράσι ἐδῶ καί: *Αὐτὴ ἡ ἱστορία ἔγινε ἐδῶ καὶ δέκα χρόνια*. *Ἐφυγε γιὰ τὸ Παρίσι ἐδῶ καὶ ἓνα μῆνα*. *Τὸν ἀντάμωσα ἔξω ἐδῶ καὶ μὴ βδομάδα*. Βλ. τὸ μόριο ἐδῶ (ΚΗ', 2).

ΡΑ') προτοῦ. Ἀρχαία ἐπιρρηματικὴ λέξις, ποὺ προήλθε

ἀπ' τῇ συνεκφορᾷ τῶν λέξεων πρὸ τοῦ (=πρὸ τούτου-τοῦ χρόνου=πρωτίτερα). Χρησιμοποιεῖται ὡς σύνδεσμος χρονικὸς ἀκριβῶς ὅπως τὸ **πρίν**: *Μὴ φύγης, προτοῦ (νὰ) γυρίσω ἐγώ*. Βλ. § 261. § 262,3. § 263.

PB') **πῶς**. Ἐπίρρημα ἐρωτηματικόν, ἀρχαῖο. Κανονικὰ χρησιμοποιεῖται μετὰ τὴν ἀρχικὴν τοῦ σημασίας (=με ποῖόν τρόπο; με ποῖό μέσο; κ.τ.θ.). *Δὲν εὑρίσκει πῶς νὰ τὰ παραστήσῃ τὰ λόγια τοῦ πούλιου Πα. 33. Πῶς ἦρθες; μετὰ τὸ τραῖνο ἢ μετὰ αὐτοκίνητο;*

Συνηθέστατα ὁμοῦς χρησιμοποιεῖται **ἐπιφωνηματικῶς** μετὰ τὴν σημασίαν

α') τοῦ **γιατί**; ἢ τῆς φράσεως **γὰρ ποῖό λόγο**;: *Καὶ πῶς δὲν ἦρθες*; Πιδ. Β', 22' βλ. καὶ Πάσσ. Δίστ. 161. *Πῶς δὲν μοῦ τὸ εἶπες αὐτὸ ἀπὸ πρίν*; Ἀμ. 21.

β') τῆς φράσεως **εἶναι περίεργο πού (ἢ ὅτι), εἶναι νὰ θαυμάζῃ κανεὶς πού (ἢ ὅτι)** κ.τ.θ.: *Ἀπὸ τόσο ὕψος πὺν ἔπεσε, πῶς δὲν ἐσκοιώθηκε!* *Πῶς γλύτωσε ὅστερ' ἀπὸ τέτοια ἀρρώστεια!* *Μέσα στὰ βάθη τοῦ καιροῦ πῶς ἡ καρδιὰ στενεύει!* Σεφέρ. 26.

γ') τῆς φράσεως **πῶς μπορεῖ (νὰ ἢ νὰ μὴ), εἶναι ἀδύνατο (νὰ ἢ νὰ μὴ)**: *Πῶς νὰ διασκεδάσῃ ἓνας ἄνθρωπος ἀπένταρος!* Τρ. 82. *Καὶ τώρα πῶς νᾶντισταθῇ σὲ τοῦτο τὸ ἀνέλπιστο, πὺν ἄκουσε;* Ζ.Π. 22. *Ἔτσι καὶ σὲ ἀπόκρουσι τοῦ ἰσχυρισμοῦ ἐνὸς ἄλλου: Πῶς δὲ με ξέρει, πὺν ὑπηρετήσαμε δυνὸ χρόνια μαζί στὸ στρατό!* (=πῶς εἶναι δυνατό νὰ μὴ με ξέρῃ κλπ.).

δ') τοῦ **βεβαίως ἢ βεβαιότατα**. Ἔτσι μόνον τοῦ, ὡς ἀπλὴ ἀπάντησις σὲ ἐρώτησι, ἂν ἔγινε ἢ ἂν συμβαίνει κάτι: *Τοὺς ἐτηλεγράφησες, Στέργιο μου; Πῶς;* *τοὺς ἐτηλεγράφησα τὸ μεσημέρι* Τρ. 139. *Τὸ καταλάβατε; Πῶς;* *Δὲ μοῦ διαφεύγει τίποτα* Βουτ. 26. *Ξέρετε καὶ τὴν τέχνην, κυρία Θεοδωρούλα;* Ἀμ. *πῶς, κύριε Ἀγγελῆ μου!* *Μία ζωὴ ἀνακατώνομαι μετὰ τὴν τέχνην αὐτήν, καὶ θέλετε νὰ μὴν τὴ μάθω;* Τρ. 207.

ε') τοῦ (ἐπιφωνηματικοῦ) **πόσο**!: *Ἀχ! αὐτὸ τὸ δέντρο πῶς μ' ἐβασάνισε!* Κονδ. 68. (Πρβλ. 67: *Ἀχ! αὐτὸ τὸ δέντρο πόσο μ' ἐβασάνισε!*). *Ἀχ! κ' αὐτὸ τὸ προβέγγερο!* *Πῶς τὸ βαριέμαι!* Ξεν. 230' βλ. καὶ 220 καὶ 223 καὶ Ζ.Π. 28. *Νὰ ξεύρατε πῶς οἱ ἀγαπᾷ!* Ἀμ. 103.

Τὴ χρυσή σας, ἄχ!, πῶς ζηλεύω Μοῖρα! Σκίπ. 70. Μιὰ ἀνησυχία πῶς με παιδεύει! Ω.Γ. 29.

Σημ. Σὲ πλάγιες ἐρωτηματικὲς προτάσεις χρησιμοποιεῖται καὶ διπλὸ τὸ πῶς με τὸ σύνδεσμο καὶ στὸ μέσον (πῶς καὶ πῶς), με τὴ σημασία α') τῆς φράσεως με κάθε τρόπο: *Κοιτάζω πῶς καὶ πῶς νὰ τὸν ξεφορτωθῶ αὐτὸν τὸν ἀνθρώπο.* β') τοῦ ἀνυπόμονα, με ἀνυπομονησία: *Περιμένας πῶς καὶ πῶς τὸ Σεπτέμβριο, γιὰ νὰ ἀναπνεύσουμε. Ἐφθασε, καὶ ἀσφυκτιοῦμε Παλαί.* Ἑλ. Βῆ. 13-9-44.

ΡΓ') πῶς. (Προήλθε ἀπ' τὸ ὅπως, ποὺ διαλεκτικὰ λέγεται καὶ ὁπῶς. Πρβλ. ὅπου-ὁποῦ-πού). Χρησιμοποιεῖται

1) με τὴν ἀρχικὴ τοῦ σημασία (τοῦ ὅπως=καθώς), ἥτοι ὡς ἐπίρρημα ἀναφορικὸ τροπικὸ (§ 264): *Νὰ κἀνὴ καὶ ἀλλοινοῦ καρδιά, πῶς ἔκαψεν ἐμένα Ἐρσ. 160 βλ. καὶ Θ. Χρ. 43 καὶ 44. Ἡ χρῆσις αὐτὴ τοῦ πῶς εἶναι μᾶλλον διαλεκτικὴ καὶ τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν. Βλ. ΠΕ', Σημ. α'.*

2) ὡς σύνδεσμος

α') εἰδικός, συνθηέστατα (=ἔτι. § 238): *Δὲν μπορεῖ νὰ μφισβητήσῃ κανεὶς πῶς ἡ Μεταρρύθμισις ἔφερε κάποια σύγχυσι Κμπ. 317. Καὶ τί πῶς εἴμαστε Χριστιανοί; τάχα καὶ ἡ θρησκεία μας δὲν παραδέχεται τὰ δαιμόνια; (=καὶ τί σημαίνει τὸ ἔτι εἴμαστε) Ἐρσ. 311.*

β') αἰτιολογικός, σπάνια (=ἐπειδὴ, διότι. § 241): *Αἰσθανόταν ντροπὴ πῶς ἡ Ἀσήμω θάφενγε ἀπ' τὸ σπῖτι τοῦ Ζ.Π. 137. Δὲν τὴν ἀγαποῦσε τὴν Πούλια, πῶς ἦτανε ὁμορφῇ Μβ. 423. Πιὸ συχνὰ ἔτσι με τὸ ὅχι μπροστά του: Τώρα εἶχαν συνεννοηθῇ καλύτερα. Ὅχι πῶς δὲν εἶχαν μαντέψει ὅτι ἦταν δυὸ δυστυχεῖς. Ἀλλὰ κλπ. (=ὅχι διότι δὲν εἶχαν μαντέψει) Χάρ. Μ. 17.*

Σημ. Τὸ πῶς ὡς εἰδικός σύνδεσμος (=ἔτι) μπορούσε νὰ προέλθῃ κι' ἀπ' τὸ (πλάγιο) ἐρωτηματικὸ πῶς, ἰδίως κατόπιν ἀπὸ ρήματα αἰσθήσεως σημαντικά. Πρβλ.: *Μ' ὅλη τὴν προφύλαξι δὲν βλέπεις πῶς με μαύρισε ὁ ἥλιος; (=πόσο με μαύρισε-δὲν με μαύρισε) Ἐρσ. 293. Κοίτα πῶς τὸ φεγγαράκι παιγνιδίζει ἀπὸψε μέσα στὰ κλαδιά! (= με ποῖον τρόπο-δὲν) Μαλακ. 758 βλ. καὶ Ροδ. 11. Κοίταξε πῶς ὁ ἥλιος χρυσώνει τὰ πανιά των! κοίταξε πῶς τὸ πέλαιος... ἀστράπτει! Κάλβ. 124 βλ. καὶ Πάσσ. 282, 4. (Φωρ. 2, 430). 579, 3.*

ΡΔ') σὰ ἢ σάν, ὡσάν. (Τὸ σάν κανονικὰ ἐμπρὸς ἀπὸ λέξεις ποὺ ἀρχίζουν ἀπὸ φωνῆεν ἢ ἀπὸ κ ἢ π ἢ τ· πρβλ. δὲ-δέν, μὴ-μὴν). Ἀρχικὸς τύπος εἶναι τὸ ὡσάν, τὸ ὁποῖον εἶναι μόριο

τῆς ἀρχαίας Κοινῆς, ποὺ προήλθε ἀπ' τῆ συνεκφορὰ τῶν ἀρχαίων μορίων ὡς (=ὅπως, καθώς) καὶ ἄν (=θά, τὸ δυνητικό). Πρβλ. Δημοσθένους κατὰ Μειδίου 14(519, 10): *Κρότον τοιοῦτον ὡς ἄν ἐπαινοῦντες... ἐποιήσατε*. Θεοφράστου περὶ φυτῶν αἰτίων 1, 16, 12: *Ταῦτα προσδέχου' ἄν ὡς ἄν οἰκεία*. Στὴν κοινὴ ὁμιλουμένη ὁ ἀρχικός αὐτὸς τύπος ὡσάν εἶναι ἄχρηστος. Σ' αὐτῇ χρησιμοποιοῖται κανονικά τὸ σὰ ἢ σάν. Σὲ μεσαιωνικά ὅμως δημῶδη κείμενα καὶ σὲ παλαιότερα δημοτικά τραγούδια βρίσκεται πολὺ συχνὰ τὸ ὡσάν, καθὼς καὶ σὲ νεότερα ποιήματα καὶ διαλέκτους: *Νὰ τοῦ μιλῆσης ὡσάν φίλος* Βιζ. 128. *Ὡσάν κισσὸς ἐφάνταζε* Σκίπ. 212. *Γυρνοῦν σὴν στάνη ὡσάν καὶ σὺ* Βιζ. 131. *Ἦταν ψηλὴ ὡσάν καὶ σέ, ἀφέντη μου* Μβ. 529. *Κόρη κι' ἐγὼ εἶμαι βασιλιᾷ, ὡσάν κι' ἐσένα* Βιζ. 98. Πρβλ. καὶ Μητσ. Β', 78: *Γιὰν ἰδῇ ἓνα σωρὸ κι' ἄλλα κορυμὰ σάν αὐτόν, ὡσάν αὐτόν κι' ἄλλα κουφάρια ἓνα σωρὸ*. Καὶ ἐπιστήμονες δημοτικιστὰι δὲν ἀποφεύγουν νὰ χρησιμοποιοῦν κάποτε τὸ ὡσάν ἀντὶς γιὰ τὸ ὡς ἢ τὸ σάν: *Ἡ γλῶσσα παρουσιάζεται ὡσάν μὴ ὑποκειμενικὴ ψυχολογικὴ ἐκδήλωση* Γεωργ. 86' βλ. καὶ 14 καὶ 18.

Σύμφωνα μὲ τὴν προέλευσί του τὸ ὡσάν εἶναι ἀρχῆθεν ἐπίρρημα ἀναφορικό τροπικὸ παρομοιαστικό (=ὅπως, καθώς): *Ὡσάν ἢ νύχτα ἢ σκοτεινὴ, ποὺ ὅλα τὰ κάνει μαῦρα, ἔτσι εἶναι ὅλα στὴν καρδιά, σάν τὴν πλακώση ἢ λάβρα* Ε. 135, μβ' βλ. καὶ Πάσσ. Δίστ. 1120. *Ὡσάν ἢ Πούλια τὴν ἀγὴν τὸνα καὶ τᾶλλο φέγγει κλπ.* Πάσσ. Δίστ. 349. *Ὡσάν ἢ μὴ τὸ ἔλεγε, τὸ ἔκαμεν ἢ ἄλλη* Φωρ. 2, 378' βλ. καὶ Ε. 65Β', 6. 73, 19. 74, 9. 76, 12. 217, 20. Πάσσ. Δίστ. 1134. Πρβλ. καὶ Συκελ. 17: *Κι' ὡσάν ὁ δημιουργὸς τῶν ἀγαλμάτων... νοιώθει νὰ τρέμη* κλπ. Βλ. καὶ 19.

Ἀναφορικό τροπικὸ παρομοιαστικὸ ἐπίρρημα εἶναι ἐπίσης ἀρχῆθεν καὶ τὸ σὰ (ἢ σάν), μὲ τὴ διαφορὰ μόνον ὅτι αὐτὸ ὡς ἐπίρρημα ποτὲ δὲν συνάπτεται μὲ ρήματα στὴν κοινὴν ὁμιλουμένη μὲ τὴ σημασία τοῦ ὅπως ἢ καθώς, μὲ τὴν ὁποία σημασία χρησιμοποιεῖται, ὅπως εἶδαμε παραπάνω, τὸ ὡσάν. Στὴν κοινὴν ὁμιλουμένη χρησιμοποιεῖται ἔτσι κανονικά τὸ ὅπως ἢ τὸ καθώς. Πρβλ. Ε. 80, 29: *Γιατί νὰ μὴ μοιράσουμε, καθὼς μοιράζουν ὅλοι;* Καὶ μόνον σὲ μεσαιωνικά δημῶδη κείμενα καὶ σὲ παλαιότερα δημοτικά τραγούδια βρίσκεται τὸ σάν κι' ἐμπρὸς ἀπὸ ρή-

ματα ἀντὶς γὰρ τὸ ὅπως ἢ τὸ καθώς: Καὶ σὰν τοῦ εἶπεν, ἔκαμε (=ὅπως τοῦ εἶπε Ἀκριτικὸν ἔπος) Κμπ. 20. Σὰν τὸν ζηλεύει ὁ βασιλιάς, κανεῖς δὲν τὸν ζηλεύει (=ὅπως τὸν ζηλεύει) Ε. 86 Β', 4' βλ. καὶ 80,14. Φωρ. 2,378. Πάσσ. 436,44. 449,19. 498,2. Δίστ. 2. 272. 495. 1071. 1107. Περβλ. καὶ Ψυχ. 97: Μὲ πῆρε ἀνατριχίλα, σὰν παίρνει σὺς ὥρες πὺν μεγάλα πράματα πᾶ νὰ γίνονν.

Δυὸ εἶναι τῶρα κανονικὰ οἱ χρήσεις τοῦ σὰν (σά), ἥτοι χρησιμοποιεῖται πρῶτα ὡς προθετικὸ ἀναφορικὸ ἐπίρρημα (=ὡς, ὅπως, ὅμοια μὲ) καὶ δεύτερο ὡς σύνδεσμος μὲ διάφορες σημασίεις.

1. Τὸ σὰν (σά) ὡς προθετικὸ ἐπίρρημα.

1) ὡς προθετικὸ ἀναφορικὸ ἐπίρρημα, πὺν φανερώνει παρομοίωσι, τὸ σὰν συνάπτεται μὲ ὀνόματα (οὐσιαστικὰ ἢ ἐπίθετα), μὲ ἀντωνυμίες καὶ μὲ ἐπιρρήματα ἡ ἐμπρόθετα: Νὰ ζήσης σὰν ἄνθρωπος Βυ. 35. Σὰν λιοντάρια πολέμησαν καὶ τὰ δυὸ μέρη Μακρυγ. 28. Στὸ περιγιάλι τὸ κρυφό, κι' ἄσπρο σὰν περιστέρι Σεφέρ. 17. Τρέχουν σὰν τρελλοὶ Ζ.Π. 45' βλ. καὶ Πλδ. Γ', 73. Φαίνεσαι σὰν ἄρρωστη Ροδ. 46. Τὸ ζῶο στρηφογύριζε σὰ δαιμονισμένο Ζ.Π. 48' βλ. καὶ Τρ. 10. Κι' ἦταν τὸ χαμογέλιο σου σὰν ἔτοιμο σπαθὶ Σεφέρ. 23. "Εφυγα ἀπ' τὸ παλιοχώρι νύχτα καὶ κυνηγημένος σὰ λυσσασμένος λύκος Τρ. 17. "Ο μισσὲρ Γιαννοῦτσος ἀγοράζει τὴ φούστα καὶ τὸ παιδί, τὸ ὅποιον ἔπειτα ἀνατρέφει σὰ δικό του Κμπ. 79. "Εναν ἄνδρα σὰν ἐσᾶς (=ὅπως ἐσεῖς) Τρ. 282. Κι' εἶδα σὰν τῶρα καὶ σὰ χτεὲς τὸν αὐριο τὸν καιρὸ (Παλαμ.) Κμπ. 225. Τράδηξε τὸ χέρι της σὰν ἀπὸ φωτιά Ζ.Π. 50. Μοσκοβολοῦσαν σὰν ἀπὸ πεῦκο βουνοῦ Κμπ. 215.

Μετὰ τὸ προθετικὸ αὐτὸ σὰν τῶρα ἓνα ὄνομα οὐσιαστικόν, ἂν εἶναι ἄναρθρο ἢ ἔχη μπροστά του τὸ ἀόριστο ἄρθρο (ἓνας, μία, ἓνα), ἐκφέρεται σὲ πτῶσι ὀνομαστική, ἂν ὅμως εἶναι σύναρθρο, κανονικὰ ἐκφέρεται σὲ πτῶσι αἰτιατική: "Ετρεχε σὰ λαγὸς (=ὅπως ἓνας λαγὸς) Μβ. 522. Τρέμει σὰν τὸ λαγὸ (=ὅπως ὁ λαγὸς) Βυ. 57' βλ. καὶ Πάσσ. Δίστ. 1032. "Ο ξένος εἰς τὴν ξενιτιὰ σὰν τὸν ἀνθὸν ἀνθίζει, καὶ σὰ βασιλικὸς ἀνθεῖ κλπ. Πάσσ. Δίστ. 698. Σκεπτόμουννα σὰν ἓνας κοινὸς θνητὸς Τρ. 80' βλ. καὶ "Ερσ. 329. "Ηταν γεμάτος ἀπὸ σκέψεις σὰν ἀστρονόμος (=ὅπως ἓνας ἀστρονόμος) Ζ.Π. 106' βλ. καὶ Πα. 119. Πάσσ. 491,10 καὶ Δίστ. 171. Τῆς κορασί-

δας τὸ μυαλὸ γυρίζει **σάν** τὸ **μύλο** (=ὅπως ὁ **μύλος**) Πάσσ. Δίστ. 970. **Σάν** τὸν **ἥλιο** ἐλαμποκόπαι Μβ. 428· βλ. καὶ Πάσσ. 613,9. **Ἐξαφνα** ἐλαμψε **σάν** **τὴν αὐγὴν** Σολωμ. 16. **Ἐφάνταζε** **σάν** τὸν **Ἀϊ-Γιώργη**, λίγο πὺδ μικρὸς Μαλακ. 765. **Ὅμοιαζε** **σάν** **τὴν πρῶρα** καραβιοῦ Ἡθ. 99. **Θὰ** περάσωμεν **σάν** ἀδελφοὶ Κονδ. 21. **Τὰ** σκουλαρίκια κινιοῦνται **σάν** **πολυέλαιοι** στὴν ἐκκλησιὰ Ἡθ. 29. **Ὀδρλιάζουνε** **σὰ** **λύκοι** Τρ. 19· βλ. καὶ Πάσσ. 223,7. **Μοῦ** φάνηκαν **σάν** **ἄνθρωποι** ἄεργοι Τρ. 262. **Πολεμοῦν** **γυναῖκες** **σάν** **τοὺς ἄντρες** (=ὅπως οἱ ἄντρες) Ε. 5,24. **Εἶναι** **κὶ** αὐτοὶ σήμερον **σάν** **τοὺς Βαλλιάνους** τῆς Κεφαλληνίας Μητσ. Β', 124. **Πιστεύουν** πὼς γράφουν **σάν** **τοὺς Ἀττικοὺς** τοῦ 400 π.Χ. (=ὅπως οἱ Ἀτικοὶ) Τριαντ. 19. **Μερικὲς** **γυναῖκες** **προαισθάνονται** **σάν** **τις γάτες** Ζ.Π. 110· βλ. καὶ Ε. 165,29. 135, η'. Πάσσ. 37,5. 42, 26. 223,7 239,12. 241,7. 491,10. Δίστ. 89. 171. 503. 827. Ε. 45,5. 46, 13. Πάσσ. 613,9. Δίστ. 448. 542. 602. 770. 970. 979.

Σὲ πτῶσι αἰτιατική ἐκφέρεται καὶ κάθε ἀντωνυμία μετὰ τὸ **σάν**: **Ἀκοῦς** **συχνὰ** **κὶ** ἐσὺ **σάν** **κὶ** **ἐμένα** ἐκεῖνο τὸ **λάλημα**; (=ὅπως ἐγὼ) Ζ.Π. 96· βλ. καὶ Πάσσ. Δίστ. 1134. **Εἶναι** **σάν** **ἐσένα** δυνατὸς (=ὅπως ἐσὺ) Π.Μ. 118. **Δὲν** **ἦτον** **ἄνθρωπος** **σάν** **ἐμᾶς** (=ὅπως ἐμεῖς) Ἔρσ. 215. **Δὲ** **θέλω** **νὰ** **πῶ** **ὅτι** **μορφώθηκα** **σάν** **ἐσᾶς** **ἢ** **σάν** **τόσους** **ἄλλους** (=ὅπως ἐσεῖς ἢ ὅπως τόσοι ἄλλοι) Τρ. 260· βλ. καὶ Βεν. 160. **Ἵλιγγ.** 368. Πάσσ. 559,13. **Εἶμαι** **σάν** **αὐτὸν** (=ὅπως αὐτὸς) Ζ.Π. 26. **Μὰ** **σάν** **ἐκεῖνον** χτύπησες **τὴν** **Ἀθήνα** (=ὅπως ἐκεῖνος) Σκίπ. 75. **Ἀκούστηκεν** **ὁ** **θρῆνος** **τῆς** **κότας** **σάν** **ἐκεῖνον** **τῆς** **γυναίκας** κλπ. Ζ.Π. 27.

Σπάνια συμβαίνει ἓνα σύναρθρο οὐσιαστικὸ νὰ ἐκφέρεται μετὰ τὸ **σάν** σὲ πτῶσι ὀνομαστική: **Σάν** **ἡ φωτιά** τοῦ πιπεριοῦ μ' ἔκαψε τὸ **φιλί** σου' (ἀντίς: **σάν** **τὴν φωτιά**) Φωρ. 2,286. **Ἐκλείδωσ'** **ἡ** **καρδούλα** **μου** **σάν** **τῶν Χανιῶν** **ἡ πόρτα** (ἀντίς: **σάν** **τὴν πόρτα**) Πάσσ. Δίστ. 269. **Εἶχα** **τὴ** **βεβαιότητα** **ὅτι** **θὰ** **μοῦ** **μιλοῦσε** **σάν** **ὁ ἀγαθότερος** **πατέρας** (ἀντίς: **σάν** **τὸν ἀγαθότερο πατέρα**) Τρ. 241. **Ἔτσι** **μοίραζαν** **οἱ** **ἀφεντάδες** **τοῦ** **κόσμου** **τὰ** **ἔθνη** **μεταξύ** **τους**, **σάν** **οἱ** **τσελιγγάδες** **τὰ** **τραγιά** (ἀντίς: **σάν** **τοὺς τσελιγγάδες**) Μελ. 152. **Ἦρτε** **σάν** **ἡ** **μπόρα** (ἀντίς: **σάν** **τὴν μπόρα**) Σικελ. Ἀνθολ. 405. (Πρβλ. Χατζόπ. Ἀνθολ. 484: **Μὲ** **ἄρπαξε**, **ἀλλὰ** **ὄχι** **ὅπως** **ἡ** **μπόρα**). Τῆς συντάξεως αὐτῆς τοῦ **σάν** μὲ ὀνομαστικὴ σύναρθρου οὐσιαστικοῦ συχνὰ κάνει χρῆσι ὁ Σικελιανός. Βλ. Σικελ. 29. 30. 38. 48. κ. ἄ.

Σε αίτιατική όμως εκφέρεται πάντοτε μετὰ τὸ σάν ἕνα οὐσιαστικό, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἂν εἶναι σύναρθρο ἢ ἄναρθρο, ὅταν ἡ παρομοίωσις ποὺ γίνεται μ' αὐτό, ἀναφέρεται στὸ ἀντικείμενο τοῦ ρήματος τῆς προτάσεως, ποὺ κι' αὐτὸ εἶναι σὲ πτώσι αίτιατική: *Τὸν ἀντρα μου τὸν θεωρεῖ σάν πατέρα της* Τρ. 196. *Τὸν ἀγαπῶ σάν ἀδελφὸ* Ἀργώ 234' βλ. καὶ Κμπ. 346. *Τοὺς βλέπει ὅλους σάν ἐχθρούς του.* (Βλ. § 62,4, Σημ.). Καὶ ἴσως ἀπὸ τέτοιες συντάξεις προήλθε ὡς πρὸ εὐφωνη ἢ σύνταξις τοῦ σάν μ' αίτιατική σύναρθρου οὐσιαστικοῦ, καὶ ὅταν ἀκόμη ἡ παρομοίωσις ἀναφέρεται στὸ ὑποκείμενο τῆς προτάσεως, ὅποτε σύμφωνα μὲ τὸ νόημα θὰ ἔπρεπε τὸ οὐσιαστικὸ νὰ ἐκφέρεται σὲ πτώσι ὀνομαστική: *Πολεμοῦν γυναῖκες σάν τοὺς ἀντρες*· (ἀντίς: *σάν οἱ ἀντρες* = *ὅπως οἱ ἀντρες*) Ε. 5,24.

Τέλος κάποτε τὸ σάν, κατὰ βραχυλογίαν, συντάσσεται καὶ μὲ γενική σύναρθρου οὐσιαστικοῦ προσδιοριστική μιᾶς αίτιατικής ἄλλου οὐσιαστικοῦ, ποὺ παραλείπεται, ἀλλὰ ἐννοεῖται ἀπὸ τὰ προηγούμενα: *Φωνὴ βραχνή σάν τῆς κίσσας* (= *σάν τῇ φωνῇ τῆς κίσσας*) Ἀμ. 90' βλ. καὶ Ε. 75,61 καὶ 151, 4. *Τὸ πρόσωπό του ἦτανε κατακίτρινο σάν τοῦ πεθαμένου* (= *σάν τὸ πρόσωπο τοῦ πεθαμένου*) Θεοτόκ. 21.

2) Στῇ σύνταξί του μὲ ὀνόματα οὐσιαστικά ἢ ἐπίθετα ἢ ἐπιρρήματα τὸ σάν δὲν ἔχει πάντοτε ἀπλῶς παρομοιαστική σημασία (= *ὅπως, ὅμοια* μὲ). Σύμφωνα μὲ τὴν ἄμεση ἀντίληψι τῶν προσώπων ποὺ συνομιλοῦν καὶ σύμφωνα μὲ τὴν ἐννοια τῶν συμφραζομένων ἡ ἐπιρρηματική του σημασία παίρνει διάφορες ἀποχρώσεις. Ἔτσι τὸ σάν παίρνει τὴν ἐννοια

α') τῆς φράσεως *μοῦ φαίνεται πῶς, νομίζω πῶς, κατὰ τὰ φαινόμενα* κ.τ.τ.: *Σάν κανόνια πέφτουν. Σάν καλὸς εἶναι. Σάν πολλὰ γυρεύει. Ἀς εἶναι ἔξι μῆνες σάν πολλὸ εἶναι, καημένη* Ξεν. 241. *Προχωροῦσε ἡρεμος καὶ σάν εὐχαριστημένος* Χάρ. Κ. 16. *Σὰ μακρὰ κάθεται.*

β') τοῦ ὁπωσδήποτε, σχετικῶς: *Ἔτσι στὸ σπίτι αὐτὸ βολεύτηκαν σάν καλά, ποὺ νὰ μὴν τοὺς λείπει τίποτα* Ἐρσ. 22.

γ') τῆς φράσεως ἔτσι νὰ ποῦμε, (τρόπον τινά): *Ἐρση! ἦταν σὰ μὰ φωνή, ποὺ ἔβγαινε ἀπ' τὸ μαρμάρινο στόμα κάποιας*

Κόρης τῆς Ἀκροπόλεως Ἔρσ. 25. Μὰ ἡ ἀνάστασις (τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας) ἦταν ἐφήμερη καὶ σὰ φαινομενικὴ Κμπ. 33. Αἰσθάνθηκα σὰν μιὰ σκιὰ πίσω καὶ γύρισα καὶ εἶδα τὸ Θέμο ὁρθὸν Τρ. 106. Βλ. καὶ § 99 (σὰν τί; σὰν ποιός; κ.τ.θ.).

3) Πολλὲς φορές τὸ σὰν συνάπτεται μὲ ἓνα ὄνομα (οὐσιαστικὸ ἢ ἐπίθετο), ποὺ ἐπέχει στὴν πρότασι θέσι κατηγορηματικοῦ προσδιορισμοῦ, προκειμένου ὄχι γιὰ παρομοίωσι, παρὰ γιὰ μιὰ πραγματικὴ σχέσι ἢ κατάστασι ἢ ιδιότητα, ἡ ὁποία προβάλλεται ὡς αἰτιολογία, γιὰ κεῖνο ποὺ λέγεται στὴν πρότασι αὐτῇ: Τὰ λόγια τῆς Ἀμαρούδας τοῦ ἔφεραν στὸ νοῦ, πὼς σὰν παππᾶς εἶχε κι' ἄλλα χρὴ (=σὰν παππᾶς ποὺ ἦταν -ἐπειδὴ ἦταν παππᾶς) Χ.Θ. 46. Νὰ μεταλάβης, γιέ μ', καὶ σὺ σὰ Χριστιανός, τὸν ἔλεγε (=σὰ Χριστιανός ποὺ εἶσαι -ἀφοῦ εἶσαι χριστιανός) Χ.Θ. 39' βλ. καὶ Μελ. 34. Πάσσι. Δίστ. 933. Νὰ μοῦ δηλώσης ὁρθὰ κοφτά, ἄφοβα, σὰν κόρη τοῦ Ζάρκα, ἂν θὰ μείνης μὲ μένα ἢ θὰ πᾶς μὲ τὸ γιατρό (=σὰν κόρη τοῦ Ζάρκα ποὺ εἶσαι -ἐφόσον εἶσαι κόρη τοῦ Ζάρκα) Ροδ. 46. Δὲν πᾶς μιὰ φορὰ καὶ σὺ σὰ νέος νὰ διασκεδάσης (=σὰ νέος ποὺ εἶσαι -ἀφοῦ εἶσαι νέος). Αὐτὸς ὅς ἔλεγε ὅ,τι ἤθελε ἐσὺ σὰ συγγενῆς ἔπρεπε νὰ μὲ ὑποστηρίξῃς (=σὰ συγγενῆς ποὺ εἶσαι -ἐπειδὴ εἶσαι συγγενῆς). Θέλει ὥρα νὰ σᾶς τὸ πῶ, καὶ νὰ κρίνετε κι' ἐσεῖς σὰ σπουδασμένος ἄνθρωπος (=σὰ σπουδασμένος ἄνθρωπος ποὺ εἶστε -ἐφόσον εἶστε σπουδασμένος ἄνθρωπος) Ἔρσ. 198. (Πρβλ. παρακάτω σὰν - πού).

Σημ. α'. Ὅπως μπορεῖ νὰ παρατηρήσῃ κανεὶς ἀνασκοπῶντας τὰ σχετικὰ παραδείγματα στὰ προηγούμενα (I, 1-3), ὡς προβετικὸ ἐπίρρημα τὸ μόριο σὰν μόνο σὲ δυὸ περιπτώσεις συνάπτεται μὲ ὄνομα οὐσιαστικόν, ἥτοι 1) ὅταν πρόκειται νὰ δηλωθῇ ἀπλὴ παρομοίωσις: Πολέμησαν σὰν λιοντάρια. Τὸν ἀδερφό της τὸν θεωρεῖ σὰν πατέρα της, καὶ 2) ὅταν πρόκειται νὰ δηλωθῇ αἰτία: Ὁ Πέτρος σὰ διευθυντῆς τοῦ ἐργοστασίου εἶναι πολὺ ἀπασχολημένος (=ἐπειδὴ εἶναι διευθυντῆς).

Σὲ ἐφημερίδες ὅμως, ποὺ γράφονται στὴ δημοτικὴ, καὶ σὲ ἄλλα δημοσιεύματα γραμμένα ἐπίσης στὴ δημοτικὴ, βλέπει κανεὶς ὅτι μερικοὶ ἀπὸ ζῆλο ὑπερδημοτικισμοῦ χρησιμοποιοῦν τὸ σὰν ἀντὶς γιὰ τὸ ὡς σὲ φράσεις, στὶς ὁποῖες οὔτε παρομοίωσις μπορεῖ νὰ ὑπάρχῃ οὔτε ἐννοια αἰτιολογίας. Ἔτσι σὲ μιὰ προσφώνησι κάποιου πρὸς ἓνα, ποὺ διορίστηκε Ὑπουργός, διαβάζομε: Μὲ μεγάλη μας χαρὰ σὲ χαιρετίζουμε, κύριε Ζ., σὰν Ὑπουργό. Καὶ ἄλλοῦ διαβάζομε: Ἡ πραγματεία αὕτη κυκλοφόρησε

για πρώτη φορά *σάν ανατύπωση* από το *Ἀρχαίο Φιλοσοφίας κλπ.* Καί ἄλλοι διαβάζουμε: Τότε ἀναγνωρίστηκε ἡ *Ἑλλάδα σάν κράτος ἀνεξάρτητο.* Καί ἄλλοι (*Ἐφημερίδα Ριζοσπάστης*, 1-11-45): *Ἡ ἀπεργία εἶχε σάν ἀποτέλεσμα νά διακοπῇ ἀμέσως ὁ φωτισμός. Αὐτὰ ὅμως στή γνήσια δημοτική θά ποῦν: Σέ χαιρετίζουμε κύριε Ζ. (ὅχι πού εἶσαι πράγματι Ὑπουργός, ἀλλά) σάν νά εἶσαι Ὑπουργός-Ἡ πραγματεία αὐτή κυκλοφόρησε (ὅχι σέ ἀνατύπωση πραγματική, ἀλλά) σέ κάτι πού ἦταν σάν ἀνατύπωση, πού ἔμοιαζε μέ ἀνατύπωση- Τότε ἀναγνωρίστηκε ἡ Ἑλλάδα (ὅχι πράγματι κράτος ἀνεξάρτητο, ἀλλά) σάν κάτι πού ἔμοιαζε μέ κράτος ἀνεξάρτητο κλπ. Τό σωστό λοιπόν εἶναι νά λέμε καί νά γράφουμε: Σέ χαιρετίζουμε, κύριε Ζ., ὡς Ὑπουργό-Ἡ πραγματεία αὐτή κυκλοφόρησε γιά πρώτη φορά ὡς ἀνατύπωση- Τότε ἡ Ἑλλάδα ἀναγνωρίστηκε ὡς κράτος ἀνεξάρτητο- Ἡ ἀπεργία εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα νά διακοπῇ ἀμέσως ὁ φωτισμός. "Οτι σ' αὐτὰ δέν ἔχει καμιά θέσι τὸ σάν, τὸ δείχνει καί τοῦτο, ὅτι δηλαδή αὐτὰ μποροῦν νά εἰπωθοῦν καί χωρίς τὸ σάν: τότε ἀναγνωρίστηκε ἡ Ἑλλάδα κράτος ἀνεξάρτητο- Ἡ ἀπεργία εἶχε ἀποτέλεσμα νά διακοπῇ κλπ.*

"Οτι τώρα τὸ μόριο ὡς, πού μόνο αὐτὸ ταιριάζει σέ φράσεις σάν τις παραπάνω, εἶναι δημοτικὸ, δημοτικότατο, τὸ δείχνει κοντὰ στὰ ἄλλα ἡ συχνὴ χρησιμοποίησις τοῦ ἅπ' τὸ Μακρυγιάννη στὰ Ἀπομνημονεύματά του, πού εἶναι γραμμένα στῇ δημοτικῇ. Παραθέτομε ἅπ' αὐτὰ μερικὰ παραδείγματα: "Ελαβα καὶ ἐγὼ ὡς ἄνθρωπος αὐτεῖν τὴν ἀδυναμία (σελ. 7). *Πρέπει νά ζῇ αὐτός καὶ οἱ συγγενεῖς του ὡς τίμοι ἄνθρωποι εἰς τὴν κοινωνία* (σελ. 9). *Ζῶ ὡς ἄνθρωπος μ' ἐκεῖνο ὁποῦ εὐλόγησε ὁ Θεός* (σελ. 10). *Μὴν ὑποφέροντας πλέον τὴν πῆνα, ἀποφάσισαν νά περάσουν ἀπὸ τὸ γιοφύρι, καὶ ὡς βρέφος ἐγὼ μικρό, νά μὴν κλάρω καὶ χαθοῦνε ὅλοι, ἀποφάσισαν νά μὲ πετάξουν εἰς τὸ δάσος* (σελ. 12). *Ἐκατὰ μὲ συμφωνίης ὅτι ἐγὼ ὡς δοῦλος δέν κάθομαι* (σελ. 14). *Εὐρέθῃ εὐλογον νά στείλουν ἐμένα ὡς πρᾶμα τευτῇ, νά πάγω εἰς Πάτρα* (σελ. 19). *Νά πάγω ὡς πρᾶμα τευτῆς εἰς τὴν Ἀρτα, νά ἰδοῦνε οἱ Τοῦρκοι καὶ νά μὴν ὑποψιαστοῦν* (σελ. 22). *Ὁ δυστυχὴς ἀρρώστησε βαρυνά, καὶ ὡς εὐεργέτης δικός μου, τὸν σιγῶντα καλύτερα ἀπὸ τὸν γονιόν μου* (σελ. 24). *Θέλει νά (ἐ)φοδιάσῃ καὶ τὸν Ἐπαχτοῦ ὡς σημαντικὸν κάστρο καὶ θέσῃ ἀναγκαῖα* (σελ. 27). *Ὡς λιοντάρι πολεμοῦσε καὶ ὡς φιλόσοφος ὁδηγοῦσε* (σελ. 28). *Καὶ τὸν λόγο του τὸν βάσταξε ὡς τίμιος ἄνθρωπος* (σελ. 242). *Σέ τόσους ἀγῶνες τῆς πατρίδας κινυνέψαμε καὶ ἡμαῖς ὡς ἀδελφοὶ* (σελ. 377). *Εἰς τὸ ἐξῆς θὰ ζήσωμεν μέ τὴν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ ὡς πατέρας μέ τὰ παιδιὰ* (σελ. 386). Βλέπε καὶ παρακάτω τὸ μόριο ὡς.

Σημ. β'. Σπανιότατα (σέ δημοτικὰ τραγούδια) χρησιμοποιεῖται τὸ προθετικὸ σάν καὶ ὡς μόριο συγκριτικὸ (=ἀπό, παρὰ. § 46): *"Ὀλον τὸν κόσμο γύρῃσα, νά βρῶ γλυκὸ σταφύλι δέν εὔρηκα γλυκότερο σάν τὸ δικό σου χεῖλι (= γλυκότερο ἀπὸ) Πάσσ. Δίστ. 682.*

"Ἰσως ὅμως ἐδῶ ὑπάρχει σύμφυρσις τῶν δύο ἐκφράσεων: *Δέν εὔρηκα* (ἄλλο) *γλυκὸ σάν τὸ δικό σου χεῖλι-καὶ-Δέν εὔρηκα γλυκότερο ἀπ' τὸ δικό σου χεῖλι.*

II. Τὸ σὰν (σὰ) ὡς σύνδεσμος. *Ετσι τὸ σὰν εἶναι

1) αἰτιολογικὸ (=ἀφοῦ, ἐπειδὴ. § 241, Σημ.). *Οχι πολὺ συχνὰ στὴν κοινὴ ὁμιλουμένη: **Σὰν** εἶδε πὼς δὲν μπορεῖ νὰ κάμῃ τίποτε, σηκώθηκε καὶ ἔφυγε. Βλ. *Ερσ. 163. Παιδιά, **σὰν** με ρωτήσατε, νὰ σᾶς τὸ μολογήσω Λ.Ε', 141. Κόρη, **σὰν** μοῦ τὸν ἐπαινᾷς, πᾶς νὰ μοῦ τότε φέρης; (=ἀφοῦ μοῦ τὸν παинеύεις) Φωρ. 2, 380. **Σὰν** ἤθελες νὰ μ' ἀρνηθῆς, γιατί νὰ μ' ἀγαπήσης; Πάσσ. Δίστ. 825· βλ. καὶ Ε. 14, 4. 74, 121. 82, 37.

2) ὑποθετικὸ (=ἐάν, ἂν. § 244). Συνηθέστατα στὴν κοινὴ ὁμιλουμένη: **Σὰ** θέλεις, πῆγαινε καὶ σὺ μαζί τους. Βλ. Ε. 32,1. 74,218. 130, 5. 135, γ'.

3) χρονικὸ, συνηθέστατα καὶ στὴν κοινὴ ὁμιλουμένη (§ 261, 2 καὶ § 263, 2), μὲ διάφορες σημασίες, ἥτοι

α')=ὅταν: **Σὰν** πῆγαν στὴ σπηλιά, ἤρξαν ἐκεῖ τὸν μεγάλο τὸν ὄφιν Π.Μ. 40· βλ. καὶ Βν. 37. **Σὰν** ἔχασα τὴ μητέρα μου, ἤμουν αὐτὴν δώδεκα χρονῶν (Μυρ.) Κμπ. 309. Μοῦ διηγόταν ἱστορίες ποὺ γίναν, **σὰν** ἦταν μικρὴ Λιλ. 30. Τώρα γέγρασα· ἔτσι θὰ πῆ καθένας, **σὰν** ἴδῃ τὸ ζωγραφισμένο πρόσωπό μου Πα. 80· βλ. καὶ *Ερσ. 6. Ε.112,2. 135,μβ. 152,5.

β')=ὅταν θά: Αὐτὸ τὸ δαχτυλίδι νὰ τὸ δώσετε στὴ Μυρσίνα, **σὰν** τρανέψῃ (=ὅταν θὰ μεγαλώσῃ) Π.Μ. 60. Κοιμήσου, γιὰ νὰ ξυπνήσης, **σὰ** χτυπήσουν οἱ καμπάνες Χ.Θ. 25. Θὰ μὲ ξεχάσης, ρώταγες, καλέ μου, **σὰν** πεθάνω; Οὐρ. *Ανθολ. 285. Θὰ κάμῃ τὸ καθήκον του, **σὰν** ἔρθῃ ἢ ὦρᾷ Ροδ. 31· βλ. καὶ Τρ. 183 καὶ 243. Ε. 48,7. 147 Β', 11. Πάσσ. Δίστ. 496. *Ἦθελε νὰ μὲ κάμῃ παππᾶ καὶ νὰ μὲ ἀφήσῃ σὺ πόδι του, **σὰν** πεθάνῃ (=ὅταν θὰ πεθάνῃ - ὅταν θὰ πέθαινε. § 263,2). Πα. 40.

γ')=ὅταν μιὰ φορὰ, ὅταν μιὰ φορὰ: *Αδύνατο εἶναι μιὰ καρδιά, **σὰν** πληρωθῇ, νὰ γιάνῃ Ε. 135, ιγ'.

δ')=ὅταν μιὰ φορὰ (θά), δόσκις (θά): **Σὰ** σὲ φιλῶ, μαραίνεσαι, **σὰ** σὲ κρατῶ, κλονεῖσαι (=δόσκις σὲ φιλῶ) Ε. 130,2. **Σὰ** θυμηθῶ τὴ μάνα μου, τὸ αἷμα μου παγώνει (=δόσκις θυμηθῶ) Λ.Α', 645. **Σὰν** κινήσῃ ἡ νεράιδα, ὅλα περιγύρα ἀναγαλλιάζουν (=δόσκις κινεῖ) Πα. 62· βλ. καὶ Πάσσ. Δίστ. 124. Θὰ γράφω, **σὰ** μοῦ μένῃ καιρὸς (=δόσκις θὰ μοῦ μένῃ) Μυρ. 10. Καὶ τί νὰ κάμω, **σὰν** βγαίνω ἀπ' τὸ τηλεγραφεῖο; (=δόσκις βγαίνω) Ζ.Π. 132. Καὶ **σὰν** τοὺς βλέπανε, φωνάζανε γελῶντας· *Ε, Βασίλη! *Ε, Ἀργύρη. Βεν. 72. *Εγὼ δὲν κτρινίζω, **σὰ** θυμώνω Θεοτόκ. 19.

ε')=ἄμα, μόλις, εὐθύς ὥς : *Σάν* τοὺς ἔρριξαν οἱ Τοῦρκοι τρεῖς κανονιές, ἄναιπε τὸ τουφέκι Ππδ. Α', 55. **Ετρίβαν* ὄλοι τὰ μάτια τους, *σάν* τὸν εἶδαν νὰ ἀράζη Βεν. 106. **Ἡ* Ἀγγή *σάν* εἶδε τὴν ἀδερχή της, τὴν ἀγκάλιασε Πα. 30' βλ. καὶ **Ἡ*θ. 27. Ε. 81, 9. *Σάν* τὸν ἰδῆ, μερώνει Ε. 135, λ'. Βλ. καὶ Πάσσ. Δίστ. 823.

Σημ. α'. Σπάνια, (σὲ παραμύθια), χρησιμοποιεῖται τὸ *σάν* καὶ ὡς ἐναντιωματικὸς σύνδεσμος (=ἄν καί, μολοντί): **Ο* κονμπάρος δ κάβουρας, *σάν* ντεπότανε καὶ λίγο, τοῦ **λεγε* ὅμως* πολὺ μὲ σφίγγεις, κονμπάρε Π.Μ. 24.

Σημ. β'. **Ἡ* χρονικὴ σημασίᾳ τοῦ *σάν* προήλθε ἀπ' τὴν (ἀρχικὴ του τὴν) ὁμοιωματικὴν σημασίαν, ἰδίως ἀπὸ φράσεις, στὶς ὁποῖες ὑπῆρχε ζευγὸς προτάσεων μὲ τὸ ἴδιο ρῆμα ἢ μὲ ρήματα ἀντίθετης σημασίας. Πρβλ. *Σάν* ἐμπῆκε ἐκεῖνος μέσα, μπῆκα κι' ἐγὼ (=ὅπως μπῆκε ἐκεῖνος μέσα, μπῆκα κι' ἐγὼ - ἄμα ἢ εὐθύς ὥς ἐμπῆκε ἐκεῖνος κλπ.). Πρβλ. καὶ Γένεσιν 27, 30: *Καὶ ἐγένετο, ὥς ἂν ἐξῆλθε* **Ἰακώβ* ἀπὸ προσώπου **Ἰσαὰκ* τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ **Ἡ*σαῦ, ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, *ἦλθεν* ἀπὸ τῆς θήρας (=ὅπως ἐξῆλθε ὁ **Ἰακώβ*, ἦλθε ὁ **Ἡσαῦ*-*ἔταν* ἐξῆλθε ὁ **Ἰακώβ* κλπ.).

**Ἡ* αἰτιολογικὴ του σημασίᾳ μπορούσε νὰ προέλθῃ κι' ἀπὸ τὴν ἀρχικὴν του σημασίαν, τὴν ὁμοιωματικὴν, κι' ἀπὸ τὴν σημασίαν του τὴ χρονικὴν, ἀπὸ φράσεις στὶς ὁποῖες ἡ ὁμοιωματικὴ ἢ ἡ χρονικὴ σχέσις μπορούσε νὰ ἐκληφθῇ καὶ ὡς αἰτιολογικὴ. Πρβλ. Ε. 217, 20: *Καὶ δὸς του τα τοῦ Κωσταντῆ, ἄλλου νάρραβωνιάση, ὥσάν κι' ἐγὼ παντρεύομαι, παίρνω τὸ Χάρον ἄντρα* (=ὅπως κι' ἐγὼ παντρεύομαι-ἐπειδὴ ἢ ἀφοῦ κι' ἐγὼ παντρεύομαι). **Ο* βασιλιάς *σάν* τᾶκουσε, πολὺ τοῦ κακοφάνῃ (=ἄμα τὸ ἄκουσε-ἐπειδὴ τὸ ἄκουσε) λ. τ. Πρβλ. καὶ τὴν σημασιολογικὴν ἐξέλιξι τῶν μορίων καθὼς καὶ ὅπως.

**Ἡ* ὑποθετικὴ τέλος σημασίᾳ τοῦ *σάν* προήλθε ἀπ' τὴν χρονικὴν, ἀπὸ φράσεις *σάν* ἐτοῦτες: *Σὰ φύγουν* οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ τὸ Μοριά, τότε νὰ γυρίσης καὶ σὺ (=ὅταν φύγουν-ἐὰν φύγουν) Πα. 12. **Ὡσάν* τὸ κάστρο πάρης, χάρισμα κι' αὐτὴ (=ὅταν πάρης-ἐὰν πάρης) Ε. 73, 19. Πρβλ. τὴν ὅμοια σημασιολογικὴν ἐξέλιξι τοῦ ἄμα.

III. Τὸ *σάν* χρησιμοποιεῖται καὶ συνδυασμένο μὲ ἄλλα μόρια, ἰδίως μὲ τὸ νὰ καὶ μὲ τὸ πού. **Ε*τσι

1) μὲ τὸ *σάν* νὰ (ἢ *σὰ* νὰ) εἰσάγονται ἀναφορικὲς ὑποθετικὲς προτάσεις παρομοιαστικὲς (=ὅπως ἐάν): **Ἦταν* ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους ἐκεῖνους, ποὺ μιλοῦν ἀπ' τὴν πρώτη ὥρα μὲ ὄλους, *σάν* νὰ τοὺς ἔχουν συγγενεῖς ἢ παλαιοὺς φίλους **Ε*ρσ. 72. **Ἀ*σπρولوγᾶ, *σὰ* νὰ **π*εσε χιόνι, τὸ περιβόλι **Ἀ*θάν. 24. *Θὰ* σὲ περιποιῆται, *σάν* νὰ ἦταν ἀδερχή σου Ροδ. 70. *Εἶναι* *σὰ* νὰ διαβαίνουν μυρωμένοι θάμνοι

Σεφέρ. 25. Ἔκαμε πρῶτα τὸ σταυρό της, σὰ νὰ ἔμπαινε ὃ ἐκκλησιά Βλαχ. 97. Βλ. § 267.

Ἄλλὰ κάποτε τὸ σὰν νὰ αὐτὸ παίρνει αἰτιολογικὴ χροιά καὶ φανερώνει κάποια πιθανὴ αἰτιολογία: Ὑστερα ὁ καπνοπώλης, σὰν νὰ βαρέθηκε, μοῦ εἶπε· Ἄν θέλεις περισσότερες πληροφορίες, ἀνέβα ἐπάνω (=ἐπειδὴ, ὥς φαίνεται, βαρέθηκε) Τρ. 47. Ἀξαφνα ἡ Ἔρση ἀνασηκώθηκε, σὰν καὶ νὰ θυμήθηκε Ἐρσ. 27· βλ. καὶ Ζ.Π. 95 (στὴν § 267). Κί· ἡ λίμνη, σὰ νὰ μάντεψε, καὶ τὰ νερά της κάνει καθρέφτη Σκίπ. 107.

Τέλος τὸ σὰν νὰ χρησιμοποιεῖται καὶ σὰν εἰσαγωγικὸ εἰδικῆς προτάσεως ἰδίως ὕστερ' ἀπὸ τὸ ρῆμα φαίνομαι καὶ τὰ συνώνυμά του (σὲ σύνταξι τοὺς εἶτε προσωπικὴ εἶτε ἀπρόσωπη): Ὁ καπετὰν Στόκος λέει σὰν νὰ εἶδε ἓνα πανὶ σὶ τὸ πέλαγος (=λέει πὼς τοῦ φαίνεται πὼς εἶδε) Ἐρσ. 35. Φαίνοτιαν σὰν νὰ μέρωσε καὶ ξεθάρρευσε λίγο (=φαινόταν-ὅπως μποροῦσε νὰ νομίζη κανεῖς-ὅτι ἡμέρωσε) Ἐρσ. 125. Φάνηκε σὰν νὰ ἤθελε νὰ παραστήσῃ ἀνθρώπου, ποὺ πάλεψαν μεταξὺ τοὺς Ἐρσ. 152. Αὐτὸ τὸ βουβὸ δείχνει σὰν νὰ τὸν ξέρει τὸν τόπο (=δείχνει-ὅπως μπορεῖ νὰ ὑποθέσῃ κανεῖς-ὅτι τὸν ξέρει) Ἐρσ. 302. Τοῦ φάνταζεν ὁ καλόγερος σὶ τὰ μάτια σὰν νὰ μὴ ἦταν τοῦ κόσμου τούτου Βν. 36.

Πολλὲς φορὲς ὅμως τὸ σὰν νὰ χρησιμοποιεῖται σὲ ἀνεξάρτητες προτάσεις μὲ τὴ σημασίαν τῆς φράσεως μοῦ φαίνεται πὼς, νομίζω πὼς κ.τ.τ. ἢ τῆς φράσεως φαίνεται πὼς, φαίνονται πὼς κ.τ.τ., ἥτοι γιανὰ ἐκφραστῇ μιὰ ἐντελὴς ἀτομικὴ γνώμη ἢ ἀπλή ὑπόνοια ἐκείνου ποὺ μιλεῖ: Ἡ θάλασσα σὰν νὰ καλυτέρευε καὶ ὥσως φύγη καμιὰ βάρκα (=μοῦ φαίνεται πὼς καλυτέρευε) Ἐρσ. 252. Ὅμως σὰν νὰ δυσανεκτήθηκε μ' αὐτόν μας τὸν ἀστεῖσμο Καβάφ. Ἀνθολ. 112. Σὰ νὰ μοῦ λές, θαρρῶ, ναί Ἐφταλ. 31. Κάποτε σὰ νὰ ροχαῖζει ὁ Λουκάς Τριαντ. 39. Γιὰ ἰδές! μιὰ βάρκα ἔρχεται ἀπ' τὸ μύλο ἐκεῖ μὲ σημαία. Σὰν νὰ εἶναι πολεμικὴ Ἐρσ. 59. Ἐσᾶς, κύριε δήμαρχε, σὰ νὰ σᾶς ἔχω ξαναἰδεῖ Ξεν. Ἀθ. Νέ. 12-12-33. Σὰν νὰ μὴν ἄκουσε. Σὰ νὰ κλαίει. Ἐλα τώρα, θεὶα Κατέρω, πᾶρ' τὸ παιδί... Σὰ νὰ μὴν ἀποφάσιζαν ὅμως νὰ χωριστοῦν τὸ μικρὸ καὶ ὁ ἄντρας (=φαινόταν ὅμως πὼς δὲν ἀποφάσιζαν) Τρ. 99. Πρβλ. καὶ παραπάνω, I, 2, α'.

Κάποτε τέλος τὸ σὰν νὰ χρησιμοποιεῖται μὲ τὴ σημασίαν

τοῦ μήπως τάχα καὶ μ' αὐτὸ εἰσάγεται σὲ διαλόγους μὲ κάποια εἰρωνεῖα ἀντιπαρατήρησις σὲ παρατήρησι, πού ἔχει κάμει ὁ ἄλλος: Ἐὐὸν ξεχνᾷς πὼς εἶναι δῶ καὶ ἡ γυναῖκα σου! **Σὰ νὰ λείπει, βλέπεις, ἡ δική σου** (=μήπως τάχα λείπει κλπ.=ἀλλὰ δὲ λείπει δὰ καὶ ἡ δική σου) Ξεν. 234.

2) μὲ τὸ **σάν πού**, ἢ, συνηθέστερα, **σάν... πού** εἰσάγεται συχνὰ αἰτιολογικὴ πρότασις· (§ 241): Ἡ Ἡθικὴ **σάν** πνευματικὴ πειθαρχία **πού** εἶναι, ἔχει βέβαια κάποια σχετικὴν αὐτοτέλεια (=ἐπειδὴ εἶναι πνευματικὴ κλπ.) Παπαν. 157. **Σὰ** βρώμικα **πού** ἦταν, τὰ πέταξε πέρα (=ἐπειδὴ ἦταν). Βλ. ΠΔ', III, 2 **πού**.

Κάποτε τὸ **σάν - πού** αὐτὸ (ἰδίως κατόπιν ἀπὸ ἀποφατικῆς πρότασι) παίρνει ἔννοια ἐναντιωματικῆ: **Τίποτε δὲν** τοῦ κινουῦσε **τὴν** ἀπορία καὶ τὸ θαυμασμό, **σάν** παιδὶ **πρᾶμα πού** ἦτον (=ἂν καὶ ἦταν - μολονότι ἔνα παιδί) Ἑρσ. 150.

Σημ. α'. Κι' ἐμπρὸς ἀπ' τὸν τελικὸ σύνδεσμο γιανὰ μπορεῖ νὰ προτάσσεται τὸ **σάν**, γιανὰ δίνῃ στὸ νόημά του τὴ χροιά τοῦ φαινομενικοῦ: Ἡ Θεοδωρούλα βλέποντας ὅτι εἶχα σταθῇ ὀρθὸς σὲ μιὰν ἄκρη κοντὰ στὴν πόρτα, **σὰ γιανὰ** τὸ σκάσω γαλλικά, τοῦ εἶπε· **Θέμο**, δὲ χαιρετᾷς τὸν κύριο Ἀγγελεῖ; (=μὲ σκοπὸ - ὅπως μποροῦσε νὰ νομίση κανεῖς - νὰ φύγω κρυφά) Τρ. 287.

Σημ. β'. Ὅπως συμβαίνει καὶ μὲ τὰ μόρια νὰ καὶ πού, καὶ τοῦ μορίου **σάν** μερικὲς φορὲς δὲν μπορεῖ νὰ καθοριστῇ ἀσφαλῶς ἡ σημασία. Πρβλ. π.χ. Πάσσ. Δίστ. 984: **Τί νὰ τὴν κάμω τὴν καρδιά, σάν εἶναι πικραμένη; μήτε χειμῶνα χαίρεται μήτε καὶ καλοκαίρι (σάν=;).** Βλ. καὶ Δίστ. 986. Ὁμοίως Πάσσ. 255,1: **Νὰ μουν πουλί, νὰ πέταγα, νὰ πῆγαινα τοῦ ψήλου, νὰ γνάτενα ἀπὸ μακρὰ τὸ δόλιο Μισολόγγι, σάν πολεμοῦν οἱ Ἕλληνες μὲ Τούρκους, μὲ πασάδες.**

Σημ. γ'. Βλ. καὶ § 146,2, **Σημ. β'** (γὰρ τὴ θέσι τοῦ **σάν**).

ΡΕ') **σάμπως.** Μόριο νεοελληνικόν, ὅχι καὶ πολὺ εὐχρηστο. (Προήλθε ἀπ' τὴ συνεκφορὰ τῶν μορίων **σάν** καὶ **πὼς**). Χρησιμοποιοῖται

1) σὲ ἀπλὲς προτάσεις ἐκφερόμενες σὲ ὀριστικὴ μὲ τὴν ἔννοια τοῦ **νομίζω (πὼς)**, **μοῦ φαίνεται (πὼς)** κ.τ.τ.: **Σάμπως** τὰ παραλές, ἀγαπητὴ Πάρη, τοῦ εἶπα Τρ. 59. Βλ. καὶ Ε. 80, 12. Α.Δ', 176. (Ἰδὲς § 188, **Σημ. β'**).

2) ὡς εἰσαγωγικὸ ἐρωτηματικῶν προτάσεων, μὲ τὴ σημα-

σία τοῦ (ἐρωτηματικοῦ) **μήπως**: Καὶ **σάμπως** δὲν ἔκαμε κάθε θυσία ὁ κύριος Θέμος; Τρ. 152. Μὰ **σάν πὼς** ἦταν μόνον οἱ ψύλλοι; "Αμ τὰ ποντίκια; "Ερσ. 192· βλ. καὶ 17.

Σημ. Μερικοὶ ποιηταί, ὅπως ὁ Σικελιανός, χρησιμοποιοῦν τὸ **σάμπως** καὶ ἀντὶς γιὰ τὸ ἀπλό **σάν**: Τραβηγμένο **σάμπως** λιοντάρι λαβωμένο Σικελ. 190. "Απλωνόταν **σάμπως** νεκρὸ στὴν κλίνη μου Σικελ. 193.

ΡΣΤ') **τάχα**. Ἀρχαῖο μόριο, μὲ ἀρχικὴ σημασία (**ταχέως**) γρήγορα καὶ πιθανῶς, ἴσως. Τώρα χρησιμοποιεῖται

1) ὅπως τὸ **δῆθεν** γιὰ κάτι τὸ προσποιητὸ ἢ φανταστικό, (ὅπως ἰδίως σὲ διηγῆσεις ὀνείρων): "Ἦθελες **τάχα** νὰ σαβανώσης τὸ κορίτσι Πιδ. Φόν. 63. **Θυμωμένη τάχα** ἀπάντησα Τρ. 253. Βλ. § 188, Σημ. β'.

2) ὡς εἰσαγωγικὸ εὐθείας ἐρωτήσεως, μὲ τὴν σημασία τοῦ **ἄραγε** ἢ τοῦ **μήπως**: **Τάχα** θὰ βρεθοῦν ποτὲ οἱ γονεῖς του; "Ερσ. 145. **Τάχα** κ' ἡ θρησκεία μας δὲν παραδέχεται τὰ δαιμόνια; "Ερσ. 311. Σὲ ποιά **τάχα** γλῶσσα γράφηκαν; Τριαντ. 30. Βλ. § 203 κ. ε.

Κάποτε χρησιμοποιεῖται ἔτσι τὸ **τάχα** καὶ σὲ πλάγια ἐρώτησι: "Ἦθελα νὰ μαντέψω, τί ὥρα **τάχα** νὰ 'ναι Τρ. Δ. 60.

Σημ. Συχνὰ τὸ ἐρωτηματικὸ **τάχα** συνδυάζεται μὲ τὸ ταυτόσημό του **νά**: (**τάχα νά**). Τίς καμπάνες ποιοὶ **τάχα** νὰ χτυποῦν; Σκίπ. 143. Βλ. § 203 καὶ παραπάνω, ΟΖ', 6, β'.

Συχνὰ ἐπίσης σὲ ἀφηγήσεις ὀνείρων καὶ φανταστικῶν ἐν γένει γεγονότων ἀντὶς γιὰ τὸ **τάχα** (=δῆθεν) χρησιμοποιεῖται τὸ λέει: Κι' ἄφαρνα μοῦ φάνηκε πὼς εἶδα μπροστά μου τὴ μικρὴ πεθαμένη. Σὰ νὰ ἐρχόταν, λέει, ἀπ' τὴν ἀντίθετη μεριά Διλ. 29.

ΡΖ') **τιγάρις**. (Ἀπ' τὴν ἀρχαία φράσι **τί γάρ**; ποῦ σημαίνει **γιατί ὅχι**; πὼς ὅχι;). Χρησιμοποιεῖται ὡς εἰσαγωγικὸ εὐθείας ἐρωτήσεως, μὲ τὴν σημασία τοῦ **μήπως**, **ἄραγε**, **μήπως τάχα** (§ 203): **Τιγάρις** θὰ σταθῇ στὸ λαιμό μου; Π.Μ. 8. Δὲ βλέπεις πὼς δὲ μπορῶ νὰ κουνιστῶ; Καὶ **τιγάρις** μπορῶ ἐγώ; Μβ. 469· βλ. καὶ 417. (Πρβλ. ΞΔ', **μήγαρις**).

ΡΗ') **τίποτε**. Προήλθε ἀπὸ στενὴ συνεκφορὰ τῆς (ἀρχαίας)

ἀόριστης ἀντωνυμίας **τί** (=κάτι. § 109) καὶ τοῦ ἀοριστολογικοῦ χρονικοῦ ἐπίρρηματος **ποτέ** (=κάποτε, μιὰ φορά).

Χρησιμοποιεῖται κανονικὰ ὡς ἀόριστη ἀντωνυμία (=κάποιο πρᾶγμα, κάτι- κανένα πρᾶγμα, τίποτε). Βλ. § 102 καὶ 104.

Κάποτε χρησιμοποιεῖται καὶ σὲ ἐρωτηματικὲς προτάσεις μὲ τὴ σημασίᾳ τοῦ **τυχόν-μὴ τυχόν**: *Μπῆκες τίποτε σὺ μέσα σ'αὐτὸ τὸ δωμάτιο;* (=μπῆκες τυχόν-μὴ τυχόν ἐμπῆκες). Ἡ σημασία αὐτὴ ἴσως προήλθε ἀπὸ χρῆσι τοῦ **τίποτε** ὡς αἰτιατικῆς τῆς ἀναφορᾶς (§ 65,7): *Τὴν ἔχετε τίποτε συγγένισσα τὴν κυρία Δόλα;* (=τὴν ἔχετε σὲ **τίποτε** συγγένισσα; - **μὴ τυχόν** τὴν ἔχετε συγγένισσα;) Τρ. 196.

ΡΘ') **τότε**. Χρονικὸ ἐπίρρημα ἀρχαῖο (=ἐκείνη τὴ στιγμή, ἐκείνη τὴν ὥρα, ἐκείνη τὴν ἡμέρα, ἐκεῖνο τὸ χρόνο, ἐκεῖνα τὰ χρόνια κ.τ.δ.). Χρησιμοποιεῖται καὶ ὡς συμπερασματικὸς σύνδεσμος, μὲ τὴ σημασίᾳ τῆς φράσεως (ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει), ἀφοῦ ἔτσι εἶναι τὰ πρᾶγματα ἢ τότε λοιπὸν, λοιπὸν (§ 235,4): *Ἐμεῖς τρῶμε καὶ νυκτοκοράκους καὶ γιούπηδες. Νυχτερίδες τρῶτε; Σὰν τύχουνε. Τότε τί δὲν τρῶτε;* Κονδ. 49. *ὦ! ἄλλο τίποτε, εἶπε ὁ Θέμος· ὅσο γι'αὐτὸ εἶναι ψημὲνὴ στὴ δουλειά... Ἀμ τότε,* (εἶπε ὁ γιατρός), *θὰ ξέρεις καὶ μαγείρεμα, καὶ θὰ μᾶς βοηθᾷ στὴν κουζίνα* Τρ. 256.

ΡΙ') **τώρα** (Προέρχεται ἀπ' τὴ φράσι **τῇ ὥρᾳ** καὶ ἀρχικὴ τοῦ σημασία εἶναι ἐτοῦτη τὴν ὥρα, αὐτὴ τὴν ὥρα, αὐτὴ τὴ στιγμή. Κατ' ἐπέκτασι κατόπι σημαίνει ἐτοῦτες τὶς ἡμέρες, ἐτοῦτον τὸ χρόνο, ἐτοῦτα τὰ χρόνια κ.τ.δ. "Ὅταν δὲ πρόκειται γιὰ κάτι παρελθόν, σημαίνει καὶ ὅ,τι τὸ **τότε**: *Αὐτὴ φαινότανε νὰ σκέπτεται τώρα* Βουτ. 13). Χρησιμοποιεῖται προσέτι μὲ τὴ σημασία

1) τοῦ **ἀμέσως, εὐθύς**: *Ἐλα, Πέτρο. Μιὰ στιγμή, τώρα ἔρχομαι. Σταθῆτε, τώρα τὰ κλειδιά σᾶς φέρνομε τοῦ κάστρου* Φωρ. 2,4.

2) τοῦ **μόλις (πρὸ ὀλίγου)**: *Μέσα εἶναι ὁ Πέτρος;* "Ὁχι **τώρα** ἔφηνε.

3) τοῦ **πιὰ, (πλέον, ἤδη)**: *Ἡ βασιλοπούλα τὴν εἶχε τώρα γιὰ πεθαμὲνὴ* (=τὴ θεωροῦσε πιά) Μ. 439. *Ἡ μάγνη τῆς* (=τῆς) *εἶπε μὲ τὸ νοῦ τῆς* (=τῆς) *τώρα ἐπέθανε* Μβ. 442. *Ὁ Κώστας τώρα πέθανε,* (τώρα καὶ τρία χρόνια) Λ.Ε'. 177. (Πρβλ. Ππδ. Γ', 85: *Εἶναι τώρα*

ἔξι χρόνια, πὺν τὸν ἔφαγε ἡ Μαύρη θάλασσα=εἶναι πὰ ἔξι χρόνια. Ἀλλὰ ἰδὲς καὶ τὸ ἀμέσως ἐπόμενον).

4) τοῦ ἕως τῶρα (μέχρι τοῦδε), ἕως τότε. Τῇ σημασίᾳ αὐτῇ τὴν ἔχει κανονικὰ τὸ τῶρα, ὅταν συνοδεύεται ἀπὸ προσδιορισμὸν σὲ αἰτιατικὴ πὺν φανερώνει ὀρισμένο χρονικὸ διάστημα (§ 65, 2, β'): Δὲν ἀκοῦς τὸ σκυλὶ μιὰ ὥρα τῶρα πῶς γκρινιάζει; Απ. 199. Ποῦ ἦσουν, γιέ μου, κι' ἔλειπες τῶρα μιὰν ἐβδομάδα; Λ.Α', 646· βλ. καὶ 609 καὶ Πάσσ. 445, 9. Τὰ ἀρχαῖα Ἑλληνικὰ διδάσκονται αἰῶνες τῶρα σὶὰ ἐκπαιδευτήρια Γεωργ. 7. Ἔτσι καὶ σὲ μᾶς, πενήντα ἑκατὸ χρόνια τῶρα, ἡ λογοτεχνία εἶναι ἐκείνη πὺν δούλεψε τὴν ἐθνικὴ γλῶσσα μὲ πίστη Τριαντ. 3. Δὲ σπάραιε ἀπ' τὴν κάμαρὴ τοῦ χρόνια τῶρα Βλαχ. 45. Τὰ φορέματα πὺν μοῦ τοίμαζε τῶρα καὶ δυὸ βδομάδες ἡ ἀδερφή μου Ἑφταλ. 26. Ὀγδόντα χρόνια τῶρα ὁ βράχος τοῦ Γριβόδημον κοιτάζει πρὸς τὴ Λαύρα Βυ. 42. (Πεβλ. καὶ Τρ. 14: Ἦταν φιλάσθενο παιδί τῶρα λίγα χρόνια εἶναι πὺν δυνάμωσε).

5) τοῦ (χρονικοῦ) ἐδῶ καὶ (=πρὸ. § 145, 8. Βλ. καὶ ΚΗ', 2). Καὶ μὲ τὴν σημασίαν αὐτὴν τὸ τῶρα συνοδεύεται ἀπὸ προσδιορισμὸν σὲ αἰτιατικὴ, πὺν φανερώνει ὀρισμένο χρονικὸ διάστημα. Συνήθως ὅμως μπροστὰ ἀπ' τὴν αἰτιατικὴν αὐτὴν προτάσσεται ὁ σύνδεσμος καί: Ἔχω πεθάνει τόσα χρόνια τῶρα (=ἐδῶ καὶ τόσα χρόνια—πρὸ πολλῶν ἐτῶν) Καρυωτ. 106. Ἀρέτω, ἀρρώστεια κόλλησα τῶρα δώδεκα χρόνια Λ.Ε', 177. Ὁ Κώστας τῶρα πέθανε, τῶρα καὶ τρία χρόνια (=πρὸ τριῶν ἐτῶν) 176. Πεβλ. Ἐδῶ καὶ τρία χρόνια τῶρα ἦρθε καὶ μὲ ζήτησε, ἀλλὰ δὲ μὲ βρῆκε Λουκόπ. 172. (Βλ. καὶ ΚΗ', 2).

Σημ. Φράσεις σὰν τις παραπάνω (4 καὶ 5) λέγονται κάποτε καὶ μὲ παράλειψιν τοῦ τῶρα: Ἡ μάνα μου κι' ὁ πατέρας μου εἶναι εἴκοσι χρόνια πεθάνοντες (=εἴκοσι χρόνια τῶρα) Ξεν. 243.

6) τοῦ συμπερασματικοῦ συνδέσμου λοιπόν: Δὲν μπόρεσα νὰ βρῶ αὐτοκίνητο. Τῶρα τί νὰ κάνουμε (§ 235, 2 καὶ 4).

ΡΙΑ') ὥς. Μόριο ἀρχαῖο, ἀρχήθεν ἐπίρρημα τροπικὸ δεικτικὸ (=ἔτσι) καὶ συνηθέστερα ἀναφορικὸ (=ὅπως, καθὼς).

Τῶρα χρησιμοποιεῖται 1) ὥς προθετικὸ ἐπίρρημα, (ἀναφο-

ρικό τροπικό παρομοιαστικό όπως το **σάν**, με το όποιο δμως δέν ταυτίζεται σέ ὄλα), 2) ὡς πρόθεσις καί 3) συνδυασμένο μέ ἄλλα μόρια.

Ι. Ὡς **προθετικό ἐπίρρημα** τὸ ὡς συντάσσεται κανονικά μέ ὄνομα οὐσιαστικό, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἄναρθρο, καί σπανιότερα μέ ὄνομα ἐπίθετο: *Μοῦ φέροθηκε ὡς ἀδελφός. Σοῦ μιλῶ ὡς φίλος.* Ἔτσι μέ τὸ ὡς μπροστά του ἕνα οὐσιαστικό (ἢ ἐπίθετο) χρησιμοποιεῖται

1) ὡς κατηγορούμενο εἴτε τοῦ ὑποκειμένου εἴτε τοῦ ἀντικειμένου τοῦ ρήματος τῆς προτάσεως (καί ρήματα ποῦ συντάσσονται ἔτσι συνήθως εἶναι τὸ χρησιμεῖω, χρησιμοποῖω, -οῦμαι, παρουσιάζω, -ομαι, θεωρῶ, -οῦμαι, μεταχειρίζομαι κ.ἄ.τ.): *Τὸ κελλίον αὐτὸ ἐχρησίμευεν ὡς μαγειρεῖον* (=γιά μαγειρεῖο) Ππδ. Α', 85. *Αὐτὸς μᾶς παρουσιάστηκε ὡς νοικοκύρης τοῦ κτήματος. Μᾶς τὸν παρουσίασαν ὡς μνηστῆρα τῆς κόρης τους. Μᾶς τὸν παρέστησε ὡς τρελλόν.*

Κάποτε τὸ ὡς στή χρῆσι αὐτὴ παίρνει τὴν ἔννοια τῆς φράσεως λέγοντας πῶς εἶναι, (προβάλλοντας τὴν ιδιότητα τοῦ...) κ.τ.τ.: *Μπήκε μέσ' σιὸ σπίτι ὡς ἀστυνομικός, κ' αὐτὸς ἦταν ἕνας λωποδύτης.*

Μέ μερικά πάλι ρήματα, ὅπως τὸ ἀναγνωρίζω, -ομαι, ὑπηρετῶ, χρησιμοποῖω κ. ἄ., χρησιμοποιεῖται ἔτσι τὸ ὡς προκειμένου ὄχι γιὰ παρομοίωσι, παρὰ γιὰ μιὰ πραγματικὴ κατάστασι ἢ ιδιότητα (καί στὴν περίπτωσι αὐτὴ μπορεῖ τίς περισσότερες φορές νὰ τὸ παραλείπη κανεῖς, χωρὶς νὰ μεταβάλλεται διόλου τὸ νόημα τῆς φράσεως): *Τότε ἀναγνωρίστηκε ἡ Ἑλλάδα ὡς ἀνεξάρτητο κράτος* (πρβλ. *Ἀναγνωρίστηκε ἀνεξάρτητο κράτος*). *Ὑπηρέτησε ὡς ἑφεδρος ἀξιωματικός* τρεῖς χρόνια (πρβλ. *Ὑπηρέτησε ἑφεδρος ἀξιωματικός*). *Ὑπηρέτησε τὸν ἡγεμόνα τῆς Βλαχίας ὡς γραμματέας* Κμπ. 114. *Τὸν χρησιμοποίησαν οἱ ἐχθροὶ ὡς κατάσκοπο.* Δέν τὸν ἀναγνωρίζουν ὡς συντάιρό τους. Ὁ Σολωμὸς δέχτηκε ὡς *δργανό* του τὴ ζωντανὴ γλῶσσα Πολίτ. Α', 73. Ὁ Πλάτων εἶχε καθορίσει ὡς κύριο σκοπὸ τῆς ζωῆς του κλπ. Γεωργ. 9' βλ. καί 205. Ὁ Γοργίας ὡς *ἐπάγγελμά* του εἶχε κλπ. 86. Ὁ Δημόκριτος θεωροῦσε τὴ γλῶσσα ὡς *σύμβαση* κλπ. 87. *Τὴν ιστορικὴ ἐρμηνεία τὴν θεωρεῖ ὡς ἀπαραίτητο συμπλήρωμα τῆς γραμματικῆς* 194. Ἔτσι καί μέ

ἐπίθετα ἢ (ἐπιθετικές) μετοχές: Τὸ θέμα τοῦτο ἢ ἐπιπόλαια ματιά τὸ δείχνει ὡς *ἐξηνητημένον* Γεωργ. 7-8. (Μποροῦσε νὰ πῇ καὶ ἀπλῶς: *ἐξηνητημένο*). (Σ' αὐτὰ δὲν πάει τὸ σάν· βλ. ΡΔ', Ι, 3, Σημ.α'). Βλ. καὶ § 10, 3, Σημ. § 42, Σημ. καὶ ἰδίως § 62, 4, Σημ.

2) ὡς κατηγορηματικὸς προσδιορισμὸς ἑνὸς ἄλλου οὐσιαστικοῦ ἢ μιᾶς ἀντωνυμίας (προσωπικῆς ἢ δεικτικῆς). Τότε τὸ ὡς, ἀναλόγως τῆς σημασίας τοῦ οὐσιαστικοῦ, μὲ τὸ ὁποῖον συνάπτεται, καὶ ἀναλόγως τῆς ἐννοίας τῶν συμφραζομένων, φανερώνει ἢ τὴν ἔποψι, κατὰ τὴν ὁποῖαν ἐξετάζεται τὸ ἄλλο, τὸ προσδιοριζόμενο οὐσιαστικό, ἢ χρόνον ἢ αἰτία σχετικῶς μ' αὐτό. (Περιοριστικὸ ὡς): *Μὰ καλὰ ἐπιτέλους· ἄς τὴν παραδεχοῦμε τὴ φτώχεια τοὺς· ὡς γυναῖκα πῶς σὰς φάνηκε ἢ κυρία Ροδανοῦ* (=ἐξεταζόμενη ὡς γυναῖκα - ἂν τὴν ἐξετάσῃ κανεὶς ὡς γυναῖκα) Ἔρσ. 131. *Ὁ Πέτρος ὡς δήμαρχος* ἔκαμε πολλὰ καλὰ στὸν τόπο του (=τότε πὺν ἦταν δήμαρχος - ἐφόσον ἦταν δήμαρχος). *Ὁ Κάρολος δὲν ὑπάγεται σ' αὐτὴ τὴ φορολογία ὡς Ἀγγλος ὑπήκοος* (=διότι εἶναι Ἀγγλος ὑπήκοος). *Ὁ Παῦλος πληρώνει τὰ μισὰ ὡς πολύτεκνος* (=ἐπειδὴ εἶναι πολύτεκνος). *Πολέμησαν ἀρκετὲς ὥρες καὶ ὡς ὀλίγοι οἱ Ἕλληνες φύγανε* (=ἐπειδὴ ἦταν ὀλίγοι) Μακρυγ. 27. *Τὸν μοιράζει τὸν κόκορα καὶ δίνει τὸ κεφάλι τοῦ πατέρα ὡς μεγαλύτερου* (=σὰ μεγαλύτερος πὺν ἦταν) Π.Μ. 76. Πρβλ. ΠΔ', ΙΙΙ, 2.

Σημ. Μὲ ρῆμα ὡς τροπικὸ ἐπίρρημα (=ὅπως, καθὼς) δὲ συντάσσεται ποτὲ τὸ ὡς στὴν κοινὴ ὁμιλουμένη. Χρησιμοποιεῖται ὁμως καὶ ἔτσι σὲ μεσαιωνικὰ κείμενα καὶ σὲ παλαιότερα δημοτικὰ τραγούδια καὶ κάποτε καὶ σὲ λογοτεχνικὰ ποιήματα: *Ὡς τρέμει τοῦ λαγοῦ ἢ καρδιά, ὅταν τὸν κυνηγοῦνε, τρέμει κι' ἐμὲ ἢ καρδοῦλα μου, ὅτ'ας σὲ μελετοῦνε* (=ὅπως τρέμει) Πάσ. Δίστ. 1131' βλ. καὶ 1127 καὶ 1130. *Ἐπέφτουν ἀνάμεσα στὰ χόρτα τοῦ τόπου, ὡς πέφτει τοῦ ἀνθρώπου τοῦ μαύρου ἢ ζωῇ Σολωμ.* 111. *Ὡς τὸ τζιτζίκι σταματᾷ τὸ λάλημά του, ἅμα περάσῃ σύγνεφο κλπ. Σικελ. 14.* Βλ. καὶ 77 (*ἔφεγγαν ὡς φέγγουν*). Πρβλ. παραπάνω ΡΔ', Ι.

Σ' αὐτὰ χρησιμοποιεῖται τὸ ὡς καὶ ὡς σύνδεσμος χρονικὸς (§ 267): *Ὡς ἔτρωγα κι' ὡς ἔπινα σὲ μαρμαρένια τάβλα, ὁ μαῦρος μου χλιμίντριος* (=ἐκεῖ πὺν - καθὼς - ἐνῶ ἔτρωγα) Ε. 75, 1. *Ὡς ἄκουσεν ὁ πρῶτος, τοῦ λέει* (=ἅμα ἄκουσε) Ε. 87, 28' βλ. καὶ 74, 98. Συχνὰ χρησιμοποιεῖ ἔτσι τὸ μόριο ὡς ὁ Σικελιανός' βλ. Σικελ. 16, 18, 30, 44, 46, 53 κ. ἄ.

II. Ὡς πρόθεσις (§ 144): *Δὲν ἔφτανε ὡς αὐτὸν* Χάρ. Μ. 62.

Ἐφτιασε ἡ μορφὴ του καὶ ὥς σ' ἐμᾶς Τριαντ. 20. Τουφέκι ὥς σήμερα δὲν εἶχ' ἀκούσει Ἀθάν. 18· βλ. καὶ Κακρ. 14. Ἐμεινε μὲ πολλὰ ὀλίγους, ὥς ὀχτακόσιους Μακρυγ. 27.

III. Συνδυασμένο μὲ ἄλλα μόρια. Ἔτσι

1) ὥς καί. Τὸ ὥς παίρνει τὴν ἔννοια τοῦ ἐπιδοτικοῦ ἀκόμῃ: Τὴ λυπήθηκαν ὥς καὶ τὰ δέντρα (=ἀκόμῃ καὶ τὰ δέντρα) Π.Μ. 55. Ὡς καὶ τὰ χιόνια τῶν βουνῶν ἢ πίκρα εἶχε μανρῖσει Ἀθάν. 38· βλ. καὶ Σκίπ. 102 καὶ 181. Ὡς καὶ τὸ τακουνάκι μου, κι' ἐκεῖνο ἔχει γνώση Ξεν. 225. Ὡς καὶ νεκροὺς δὲν τοὺς ἄφηγε ἡ φορτούνα Ἐφταλ. 32· βλ. καὶ Ἡθ. 23. Τρ. Δ. 20. Πάσσ. Δίστ. 1124 καὶ 1126. Φωρ. 2,276. Ἐρσ. 78. Αὐτὸ δὰ τὸ καταλαβαίναμε ὥς κι' ἐμεῖς, πὺν ἤμαστε παιδιὰ Τρ. Δ. 20. Ὡς καὶ τὴ νύχτα κάθεται στὸ γραφεῖο του καὶ δουλεύει (=καὶ τὴ νύχτα ἀκόμῃ). Τρ. 15.

2) ὥς πού. α') τοπικῶς (=ἕως ἐκεῖ πού): Σήκωσέ το, ὥς πὺν φτάνει τὸ χέρι σου. β') χρονικῶς (=ἕως ὅτου): Τὸν περιποιόταν ἡ Δανηλῖδα, ὥς πὺν ἔγινε καλὰ Κόντογλ. 20. Ἐρως καὶ Χάρος πάντοτε δουλεύουν ἐδῶ κάτω, ὥς πὺν ὁ Καιρὸς ὁ γέροντας νὰ χάση τὰ φτερά του Σολωμ. 23· βλ. καὶ Τριαντ. 33 καὶ Ἐρσ. 10. Βλ. § 261 κ.ἑ.

3) ὥς πρὸς (=ὅσον ἀφορᾷ, σχετικὰ μὲ). Βλ. § 141, 6.

3) ὥς τόσο. α')=στὸ μεταξύ. β')=μολαταῦτα, ἐντούτοις. Βλ. § 144,2, Σημ. καὶ § 228, κ.ἑ.

PIB') ὡσάν. Βλ. σά, σάν (ΡΔ').

PIΓ') ὥστε. Μόριο ἀρχαῖο. Χρησιμοποιεῖται ὥς σύνδεσμος

1) συμπερασματικὸς (=λοιπὸν-ἐπομένως). Βλ. § 235,5. 2) ἀποτελεσματικὸς (=πού, ὥστε). Βλ. § 260 κ. ἑ. 3) χρονικὸς. Κανονικὰ ἔτσι μὲ τὸ νὰ κατόπι του' (ὥστε νὰ=ὥς πὺν νά). Χρήσις κάπως σπάνια στὴν κοινὴ ὁμιλουμένη, συχνὴ ὅμως σὲ παλαιότερα δημοτικὰ τραγούδια καὶ σὲ διαλέκτους: Ὡστε νὰ μεγαλώσης ἐσύ, θὰ τὸ πάρω ἡ γὼ τὸ Βαγγελιὸ Κονδ. (Πρώτη ἀγάπη, 9). Πιάσε καὶ μοιρολόγησε, ὥστε νὰ βγῇ ἡ ψυχὴ μου Πάσσ. 377α, 12. Βλ. καὶ 338, 10. 380,9. Δίστ. 514.

§ 283. Μερικές πρόσθετες παρατηρήσεις για τὰ ἀποφατικά μόρια.

1) Τὰ ἀπλά ἀποφατικά μόρια δέν, μὴ καὶ ὄχι στὴ σημασία διαφέρουν μεταξύ τους σὲ τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ τὸ δέν φανερώνει ὅτι αὐτὸς ποὺ μιλεῖ αἶρει, ἤτοι ἀρνεῖται τὴν πραγματικότητα μιᾶς ἀποφάνσεως, ἤτοι ἑνὸς ἰσχυρισμοῦ: (*Ὁ Π. εἶναι πλούσιος-ὁ Π. δέν εἶναι πλούσιος*). Τὸ μὴ φανερώνει ὅτι αὐτὸς ποὺ μιλεῖ ἀποκρούει τὴν πραγματοποίησι μιᾶς σκέψεως, ἤτοι μιᾶς ἐπιθυμίας: (*Εγὼ θὰ φύγω-Μὴ φύγῃς*). Γιαὐτὸ κανονικά τὸ δέν ἔχει τὴ θέσι του σὲ προτάσεις κρίσεως καὶ τὸ μὴ σὲ προτάσεις ἐπιθυμίας (§ 201, 2). Τοῦ ὄχι ἡ σημασία ἄλλοτε εἶναι ἀντίστοιχη πρὸς τὴ σημασία τοῦ δέν καὶ ἄλλοτε πρὸς τὴ σημασία τοῦ μὴ. (Βλ. 4Α', 1).

Ὅσον ἀφορᾷ τὴ συντακτικὴ τους χρῆσι, τὸ δέν χρησιμοποιεῖται μόνο σὲ συνεκφορὰ μὲ ρῆμα (*δέν ἔρχεται, δέν ἦρθε κλπ.*), καὶ ποτὲ δέν ἐκφέρεται μόνο του ἢ μαζὶ μὲ ἕναν ἄλλον ὄρο τῆς προτάσεως.

Τὸ μὴ χρησιμοποιεῖται ὄχι μόνο σὲ συνεκφορὰ μὲ ρῆμα, παρὰ καὶ μὲ ὅποιονδήποτε ἄλλον ὄρο τῆς προτάσεως, καθὼς κι' ἐντελῶς μόνο του: (*Μὴ φωνάζῃς. Μὴ τὸ χέρι σὺ στόμα. Βλ. Πάσσ. 485, 34. Μὴ σὺν ἡλίο, σὴ σκιά. Νὰ τὸ φάω; Μή! . Κορίτσια, μὴ! Ὁλ. 34.*

Τὸ ὄχι δέν συνεκφέρεται ποτὲ μόνο του μὲ ρῆμα, παρὰ μαζὶ μὲ τὸ δέν ἢ τὸ μὴ, καὶ ὅπως τὸ μὴ, χρησιμοποιεῖται κι' αὐτὸ καὶ ἐντελῶς μόνο του καὶ σὲ συνεκφορὰ μ' ἕναν ὅποιονδήποτε ὄρο τῆς προτάσεως: (*Ὁχι, δέν ἦρθε. Ὁχι, μὴν πᾶς ἐπὶ-Φώναξε ὄχι τὸν Πέτρο, τὸν Παῦλο-Ποὺ θὰ πᾶμε; Ὁχι σὺ Φάληρο-Θὰ ῥθῇς καὶ σύ; Ὁχι!*).

Τὸ μὴ καὶ τὸ ὄχι τέλος μποροῦν καὶ νὰ ἐπαναλαμβάνωνται στὴν ἴδια πρότασι, γιανὰ ἐνισχύεται ἡ ἀποφατικὴ τους ἔννοια: (*Μὴ τὴ βγάλῃς τὴ βελόνα, μὴ γιὰ τὸ Θεό! Πα. 37. Μή, μὴ σκεπάζετε τὰ μικρὰ σώματα Σολωμ. 124. Σὺ δάση μὴ, μὴ προχωρήσης Βίβ. 88. Μή! μὴ! μὴ λὲς γιὰυτό! Βεν. 147. Ὁχι, ὄχι, δέν τὸν εἶδαμε Απ. 177*). Τὸ δέν ποτὲ δὲ λέγεται δυὸ φορές στὴ σειρά.

Σημ. Καὶ τῶν τριῶν ἀπλῶν ἀποφατικῶν μορίων ἡ ἔννοια μπορεῖ νὰ ἐνισχύεται μὲ τὴν προσθήκη τῶν λέξεων διόλου, καθόλου καὶ ἀπολύτως: Τὸν γνωρίζεις τὸν Πέτρο; *Ὁχι διόλου - Ὁχι, ὅχι, δὲν εἶμαι καθόλου κουρασμένος* Ἐρσ. 99. *Δὲν εἶδα ἀπολύτως κανένα. Μὴν κινῆσαι καθόλου. Μὴν τὰ σκέπτεσαι καθόλου* αὐτὰ Μητσ. Β', 36.

2) Ἀπὸ τὰ σύνθετα ἀποφατικά μόρια οὔτε, (οὐδέ), μήτε (μηδέ) τὰ δυὸ πρῶτα ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὸ δέν, (πού, ὅπως εἶδαμε, προήλθε ἀπ' τὸ ἀρχαῖο οὐδέν), καὶ κανονικὰ ἔχουν θέσι κι' αὐτὰ σὲ προτάσεις κρίσεως. Τὰ δυὸ δεύτερα, (πού πρῶτο τους συνθετικό ἔχουν τὸ μή), κανονικὰ ἔχουν θέσι σὲ προτάσεις ἐπιθυμίας (ὅπως καὶ τὸ μή). Αὐτὴ εἶναι ἡ κανονικὴ τους χρῆσις ἐξ ἀρχῆς: *Οὔτε εἶδα οὔτε θὰ ἰδῶ τέτοια ἄγια ψυχὴ* Τρ. Δ. 45. *Δὲν ἦρθε οὔτε ὁ Πέτρος οὔτε ὁ Παῦλος. Δὲν ἐκοίταζες μορσοτὰ οὔτε πίσω* Σικελ. 39. *Ἀποφάσισε μήτε στὸ σπῖτι του νὰ πάη, μήτε πουθενά* Π.Μ. 72. *Νὰ μὴν ἔρθῃ μήτε ὁ Πέτρος, μήτε ὁ Παῦλος. Ἡ νύφη μήτε δεξὰ ἄς κοιτᾷ μήτε ζερεὰ* Σικελ. 35.

Ἀλλὰ μὲ τὸν καιρὸ ἡ χρῆσις τῶν μορίων αὐτῶν ἄρχισε νὰ συγχέεται, ἔτσι πού τώρα χρησιμοποιοῦνται ἀδιαφόρως, ἥτοι καὶ τὰ μὲν καὶ τὰ δὲ χρησιμοποιοῦνται καὶ σὲ προτάσεις κρίσεως καὶ σὲ προτάσεις ἐπιθυμίας. Πρβλ.: *Μήτε σὲ ξέρει ὁ γελαστός Θεός (=οὔτε)* Ἡλ. 35. *Μήτε διψῶ μήτε πεινῶ* Ε. 84, 13' (ἀντίς: *οὔτε διψῶ οὔτε πεινῶ*, ὅπως Πάσσ. 449, 14). Βλ. καὶ Ε. 149, 10. *Ἡ γλῶσσα τοῦ Κάλβου δὲν εἶναι δημοικὴ δὲν εἶναι ἴσως μήτε καθαρεύουσα* (ἀντίς: *οὔτε καθαρεύουσα*) Κμπ. 160. *Δὲν μπορεῖ νὰ δίνη κανεῖς πάντα μιὰ ἀπόκριση. Μήτε στὸν ἑαυτὸ του (=οὔτε στὸν ἑαυτό του)* Βεν. 105. *Μήτε δόγματα θέλανε νὰ ξέροντε μήτε φανατισμὸ (=οὔτε κλπ.)* Βλαστ. 14. *Μήτε χωράφι εἶχαμε, μήτε ἀμπέλι (=οὔτε χωράφι οὔτε ἀμπέλι)* Ἑφταλ. 51. *Μὴν παίρνετε μαζί σας οὔτε μουλάρια οὔτε κάπες* (ἀντίς: *μήτε μουλάρια μήτε κάπες*) Μπ. 43. *Τὰ πάθη μου κανεῖς νὰ μὴν τὰ πάθῃ, οὐδὲ καράβι στὸ γιאלὸ οὐδὲ πουλὶ στὰ δάση* (ἀντίς: *μηδὲ ἢ μήτε καράβι κλπ.*) Φωρ. 2, 290. *Δὲν μπορῶ οὔτε νὰ βλέπω οὔτε νὰκούω* (ἀντίς: *μήτε νὰ*) Ἰλιγγ. 294. *Ἐγὼ στὸν ἥλιο ἄμοσα (=ὅμοσα) οὔτε νὰ φάω οὔτε νὰ πιῶ* (ἀντίς: *μήτε νὰ φάω κλπ.*) Χ.Θ. 19. *Δὲν εἶχαν ἀνάγκη οὔτε νὰ δουλέψουν οὔτε παραδὲς νὰ ξοδεύουν* (ἀντίς: *μήτε νὰ δουλέψουν κλπ.*) Π.Μ. 36.

Ἀλλὰ παραδείγματα σχετικὰ μὲ τὴ σύγχυσι στὴ χρῆσι

των μορίων οὔτε, (οὐδὲ) καὶ μήτε, (μηδὲ) βλ. καὶ Ἄμ. 2 (οὔτε νὰ ἔλθω κλπ.=μήτε νὰ ἔλθω). Α.Ζ. 32 (μήτε δείχνεται κλπ.). Ζ.Π. 29 (οὔτε νὰ τὸ χαϊδέψουν). Πα. 11 (μήτε Νικόλας Βοΐζας κλπ.=οὔτε Νικόλας). Βυ. 42 (οὔτε νὰ φωνάξῃ κλπ.). Σικελ. 144 (Μηδ' ἀπὸ λύκο τὰ κρατῶ, μηδὲ φυλάω τὸν κλέφτη=οὔτε ἀπὸ λύκο κλπ.). Π.Μ. 39 (μήτε πάνω πήγανε, μήτε κάτω=οὔτε πάνω κλπ.). Π.Μ. 129 (μήτε σπῖτι κλπ.). Ε. 92, 43 (δὲν κελαηδοῦσαν . . . μήτε σὰν κλπ. ἀντίς: οὔτε σάν). Ε. 71, 19 (μήτε πέντε κλπ.). Ε. 73, 44 (μήτε σὲ πέτρα κλπ.). Σεφέρ. 58 (Κοιτάζω τὰ μάτια· μήτε ἀνοιχτά, μήτε κλειστά· ἀντίς: οὔτε-οὔτε). Πάσσ. 398, 14 (μηδὲ Τοῦρκος, μηδὲ Ρωμιός· ἀντίς: οὔτε ἢ οὐδὲ Τοῦρκος κλπ.) κ. ᾤ.

3) Πλεονασμὸς ἀρνήσεως.

α') Κανονικά, ὅταν σὲ μιὰ πρότασι ἢ σὲ μιὰ σειρὰ δυὸ (ἢ περισσοτέρων) προτάσεων προηγήται ἕν' ἀπὸ τὰ ἀπλά ἀποφατικά μόρια δέν, μή, ὅχι, μποροῦν ν' ἀκολουθοῦν κατόπι τὰ σύνθετα ἀποφατικά μόρια οὔτε, (οὐδέ), μήτε, (μηδέ), ὡς προσθετικά ἢ ἐπιδοτικά ἢ ἀποφατικῶς συμπλεκτικά (§ 227, 3): Οἱ φιλότεχνοι δὲν ὁδηγοῦσαν ἐκεῖ ξένους οὔτε ἐπαρχιωτὲς Ζ.Π. 111. Ἀῦριο δὲ θᾶχω οὔτε ψωμί Π.Μ. 123. Δὲν τοῦ εἶπε οὔτε μιὰ λέξι Τρ. 107. Φύλλο δὲ σεϊόταν οὐδὲ πούπουλο Λπ. 26. Δὲν μπορεῖ πιά νὰ διαβάσῃ μήτε νὰ ψάλλῃ Ἑρσ. 204. Δὲ λέω κι' ἐγὼ νὰργήσωμε πολὺ, οὔτε νὰ βγοῦμε στὴν ἀκρογιαλιά τοῦ νησιοῦ Ἑρσ. 299. Μὴν παίρνετε μαζί σας οὔτε μουλάρια οὔτε κάπες Μπ. 43. Νὰ μὴ μὲ θάψουν σ' ἐκκλησιὰ μηδὲ σὲ μοναστήρι Πάσσ. 391, 22. Δὲ θὰ ζημιωθῇς μηδὲ τοῦ λόγου σου μηδὲ ἡ ἐκκλησιὰ Ζ.Π. 164. Δὲν ξέρει οὔτε θέλει νὰ ξέρῃ Ζ.Π. 116. Δὲν τὸ ξέχασε οὔτε θὰ τὸ ξεχάσῃ Πα. 131. Δίκες δὲν τοῦ ἔκαμαν οὔτε ἔκαμε Βυ. 39. Μὴ σὲ γνοιάζῃ γιὰ μένα, μήτε νὰ κοιτάζῃς τί κάνω. Δὲν πρέπει ἐγὼ νὰ χαίρωμαι μηδὲ κρασὶ νὰ πίνω Πάσσ. 157, 1.

Ὅταν ὅμως προηγήται ἓνα σύνθετο ἀποφατικὸ μόριο οὔτε, (οὐδέ), μήτε, (μηδέ), τότε ἀπλὸ ἀποφατικὸ μόριο (δέν, μή, ὅχι) κανονικὰ δὲν τίθεται κατόπι: Ἄ! λέει, οὔτε ἐσὺ μοὺ κάνεις (=καὶ σὺ δὲ μοὺ κάνεις) Μβ. 529. Οὔτε τὰ δημοτικὰ τραγούδια ἔχουν ἀπολύτως ἐνιαία γλῶσσα (=καὶ τὰ δημοτικὰ δὲν ἔχουν) Κμπ. 320. Οὔτε τάμα οὔτε οἱ ἄγιοι ὠφελοῦν στὴν ἀρρώστια μου (=καὶ τάμα καὶ οἱ ἄγιοι δὲν ὠφελοῦν) Λπ. 22. Ἐσὺ οὔτε παιδιὰ

ἔχεις, οὔτε σκυλιά (=δὲν ἔχεις οὔτε παιδιὰ οὔτε σκυλιά) Π.Μ. 37.
Μήτε τὸ διάβολο *νὰ ἰδῆς, μήτε* τὸ σταυρὸ σου *νὰ κάμῃς* λλ.

Πολλὲς φορὲς ὅμως μετὰ τὰ σύνθετα ἀποφατικὰ μόρια (οὔτε, οὔδε - μήτε, μηδὲ) τίθεται *πλεοναστικῶς* καὶ τὸ ἀπλὸ ἀποφατικὸ μόριο *δὲν* ἢ *μὴ*, ποὺ μπορεῖ νὰ παραλείπεται, χωρὶς νά-
 λάξη διόλου τὸ νόημα τῆς προτάσεως: *Κοίταξε, οὔτε αὐτὴ τῇ στιγμήν δὲν θυμοῦμαι τὸ δόλιο του τὸ ἐπώνυμο* (ἀντίς: *οὔτε αὐτὴ τῇ στιγμήν θυμοῦμαι*) Τρ. Δ. 40. *Ἐνα παλιοφούστανο μπαμπακερό, ποὺ μῆτ' ἢ δούλα μας δὲν τὸ φορεῖ* (ἀντίς: *μήτε ἢ δούλα μας τὸ φορεῖ*) Ἔρσ. 129. *Τουλάχιστον οὔτε αὐτὸ δὲ σὲ συγκινεῖ;* (ἀντίς: *οὔτε αὐτὸ σὲ συγκινεῖ;*) Ξεν 245. *Μήτε* κουβέντα *δὲν* ἀκούει, *μήτε* ὄψη ἀνθρώπου *δὲ* θωρεῖ Πολίτ. Α' 265. *Μῆτ' ἄλλος κανένας δὲν* τῶξερε. Ἑφταλ. 40. *Οὔτε* ἐγὼ *δὲν* τὸν εἶδα (ἀντίς: *οὔτε ἐγὼ τὸν εἶδα*) Μβ. 440. (Πρβλ. 463: *Ἀ! λέει οὔτε ἐσὺ μὲ ἀκουσες*). *Παλιὰ στρατὰ δὲ χάνεται, καινούργια δὲν* πατιέται, *οὔδὲ παλιὰ ἀγαπητικιά δὲν* ἀπολησμονεῖται (ἀντίς: *οὔδὲ παλιὰ ἀγαπητικιά ἀπολησμονεῖται*) Ε. 135, ια'. *Οὔτε* τὰ κόκκαλά μας *νὰ μὴ* σμίξουν (ἀντίς: *οὔτε ἢ μήτε τὰ κόκκαλά μας νὰ σμίξουν*) Ππδ. Β', 37. *Μήτε* νὰ κλάψω *δὲ* μπορῶ, *μήτε* νὰ νάσαστενάξω (ἀντίς: *μήτε νὰ κλάψω μπορῶ*) Πάσσ. Δίστ. 1102. *Οὔτε* κἂν ἐφημερίδες *δὲ* διαβάξω (ἀντίς: *οὔτε κἂν ἐφημερίδες διαβάξω*) Τρ. 96.

Ὁ τέτοιος πλεονασμὸς τῆς ἀρνήσεως προέρχεται ἢ ἀπὸ ἀντιστροφὴ τῆς κανονικῆς σειρᾶς τῶν δυὸ ἀποφατικῶν μερῶν τῆς προτάσεως (*δὲν τὸν εἶδα οὔτε ἐγὼ - οὔτε ἐγὼ δὲν τὸν εἶδα*) ἢ ἀπὸ σύμφυρσι τῶν δυὸ ἀντιστοίχων καὶ ἰσοδυνάμων ἀποφατικῶν ἐκφράσεων, ποὺ ἢ μιὰ τους ἐκφέρεται μὲ τὸ οὔτε (ἢ μήτε) καὶ ἢ ἄλλη μὲ τὸ καὶ (τὸ προσθετικὸ ἢ ἐπιδοτικὸ) καὶ τὸ δέν: *Οὔτε ἐγὼ τὸν εἶδα - καὶ ἐγὼ δὲν τὸν εἶδα* (καί: *οὔτε ἐγὼ δὲν τὸν εἶδα*).

Σημ. Ἀπὸ σύμφυρσι ἐπίσης προέρχεται καὶ ἡ συνύπαρξις κάποτε τῶν δυὸ ἀπλῶν ἀποφατικῶν μορίων *δὲν* καὶ *μὴ* σὲ ὑποθετικὲς προτάσεις σὰν ἐτούτη: *Τρεῖς μέρες ἂν δὲ μὴ* σὲ διῶ (=ἰδῶ) κλπ. Πάσσ. 532c, 5. (Πρβλ. *Τρεῖς μέρες ἂν δὲ σὲ ἰδῶ - τρεῖς μέρες νὰ μὴ* σὲ ἰδῶ. § 247,2).

Πλεοναστικῶς ἐπίσης τίθεται κάποτε σὲ μιὰ βουλευτικὴ πρότασι τὸ δέν ὕστερ' ἀπὸ μιὰ ἀποφατικὴ πρότασι ἢ τὸ μὴ κατόπιν ἀπ' τὰ ρήματα ἀπαγορεύω, ἐμποδίζω κ.ἄ.τ. ἀποφατικῶς ἐκφερόμενα: *Δὲ μπορεῖ νὰ μὴ δὲν* ἐρῇ (ἀντίς: *δὲ μπορεῖ νὰ μὴν* ἐρῇ). *Δὲ* σοῦ ἀπαγορεύει κανεὶς νὰ

μὴν τὸ κάμης· (ἀντίς: γὰ τὸ κάμης). Δὲ σὲ ἐμποδίζει κανεὶς γὰ μὴν πηγαίνης· (ἀντίς: γὰ πηγαίνης). Πρβλ. Δὲ σοῦ λέει κανεὶς γὰ μὴν τὸ κάμης - γὰ μὴν πηγαίνης.

β') Δυὸ προτάσεις στὴ σειρά, ἡ μιὰ κυρία κι' ἡ ἄλλη ἐξαρτημένη, ἐκφέρονται πολλὰς φορὲς ἀποφατικῶς καὶ οἱ δυὸ (δὲν - δέν, δέν-μή), ἔτσι ποὺ οἱ δυὸ ἀρνήσεις ἀναιροῦν ἡ μιὰ τὴν ἄλλη, κι' ἔτσι ἐκφράζεται τὸ ἀντίστοιχο καταφατικὸ νόημα ἐντονότερα: Δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος, ποὺ δὲ θέλει τὴν ἀνεξαρτησία του (=κάθε ἄνθρωπος θέλει κλπ.). Δὲν πέθανε ἄνθρωπος πλούσιος, γὰ μὴν τοῦ βγάλη λόγο (=σὲ κάθε πλούσιο ἄνθρωπο ποὺ πέθαινε, τοῦ ἔβγαζε λόγο) Χ.Θ. 56. Ὁ Κώστας ἄλλοτε δὲν ἄφηνε γάτα, γὰ μὴν τὴ γδάρῃ (=κάθε γάτα -ποὺ ἔπιανε -τὴν ἔγδερνε) Τρ. Δ. 21.

Ἐδῶ ὑπάγονται καὶ ἐκφράσεις, ποὺ ἀνήκουν στὸ λεγόμενο «σχημὰ λιτότητας», π.χ. Δὲν ἀγνοῶ ὅτι... (=γνωρίζω καλὰ ὅτι)- Δὲν ἀδιαφορῶ γιὰ... (=ἐνδιαφέρομαι πολλὴ γιὰ), κ.ἄ.τ.

ΜΕΡΟΣ Γ'

ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ

§ 284. Ὁ λόγος, προφορικός καὶ γραπτός, παρουσιάζει πολλές φορές διάφορες **ιδιορρυθμίες**, ἄλλοτε στὴ συντακτικὴ πλοκὴ τῶν λέξεων, ἄλλοτε στὴ θέσι ποὺ παίρνουν οἱ λέξεις καὶ οἱ φράσεις στὴ σειρὰ τοῦ λόγου, ἄλλοτε στὸ ποσὸν τῶν λεκτικῶν στοιχείων, μὲ τὰ ὁποῖα ἐκφράζεται μιὰ ἔννοια ἢ ἓνα ὀρισμένο διανόημα, καὶ ἄλλοτε τέλος στὴ σημασίᾳ μὲ τὴν ὁποία χρησιμοποιεῖται σὲ μιὰ ὀρισμένη περίπτωσι, μιὰ λέξις ἢ μιὰ φράσις. Οἱ ιδιορρυθμίες αὐτὲς τοῦ λόγου λέγονται **σχήματα λόγου**.

Σχήματα λόγου παράγονται τὶς περισσότερες φορές φυσικὰ καὶ ἀβίαστα, ἥτοι χωρὶς νὰ τὸ ἐπιδιώκῃ ἐκεῖνος ποὺ μιλεῖ (ἢ γράφει) καὶ χωρὶς νὰ ἀντιλαμβάνεται ὅτι μὲ τὸ νὰ ἐκφράζεται, ὅπως ἐκφράζεται, ἐκφέρει κάτι τὸ ιδιόρρυθμο γλωσσικῶς. Ἀπὸ λογοτέχνες ὅμως δημιουργοῦνται πολλές φορές σχήματα λόγου καὶ σκοπίμως, γιὰ ὀρισμένους αἰσθητικούς ἢ ψυχολογικούς σκοπούς, ἥτοι γιὰ καλλωπισμὸ τοῦ λόγου, γιανὰ προκληθῇ περισσότερο σὲ ὀρισμένο σημεῖο τοῦ λόγου ἢ προσοχὴ τῶν ἀκροατῶν (ἢ ἀναγνωστῶν), γιανὰ παραχθῇ κάποια ἰδιαίτερη ἐντύπωσις σ' αὐτοὺς κλπ. Τέτοια **τεχνικὰ** σχήματα λόγου δημιουργοῦν ἔτσι σκοπίμως συχνὰ ἰδίως οἱ ρήτορες, καὶ γι' αὐτὸ τὰ σχήματα αὐτὰ λέγονται **ρητορικὰ σχήματα**.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΕΣ ΙΔΙΟΡΡΥΘΜΙΕΣ

(ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑ ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ)

§ 285. Τὰ σχήματα λόγου ποὺ προέρχονται ἀπὸ ἰδιορρυθμίες τῆς συντάξεως λέγονται καὶ **γραμματικά σχήματα**, ἐπειδὴ ἀναφέρονται στὴ γραμματικὴ συμφωνία τῶν λέξεων (ἢ φράσεων). Τέτοια σχήματα συνήθῃ εἶναι τὰ ἐξῆς·

Α') Τὸ **σχῆμα κατὰ τὸ νοούμενον**. Κατὰ τὸ σχῆμα αὐτὸ ἡ γραμματικὴ συμφωνία ἐνὸς ὅρου μιᾶς προτάσεως πρὸς ἕναν ἄλλο προηγούμενο σχετικὸ ὅρο τῆς ἴδιας προτάσεως (ἢ περιόδου) γίνεται ὅχι ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ γραμματικοῦ τύπου τοῦ προηγούμενου ἐκείνου ὅρου, ἀλλὰ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ νοήματος τοῦ. Ἔτσι

1) ὑποκείμενο ἐνικοῦ ἀριθμοῦ, (μὲ τὸ ὁποῖον ὅμως ἐννοοῦνται πολλὰ πρόσωπα), συντάσσεται μὲ ῥῆμα πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ: *Ὁ κόσμος τῶχουν τούμπανο κι' ἐμεῖς κρυφὸ καμάρι* (ὁ κόσμος=οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι) λ.λ. Βλ. καὶ Ε. 29,9. (Βλ. καὶ § 13).

2) κάποιος προσδιορισμὸς ἐνὸς οὐσιαστικοῦ ἐκφέρεται ὅχι σύμφωνα μὲ τὸ γραμματικὸ γένος τοῦ οὐσιαστικοῦ αὐτοῦ, ἀλλὰ σύμφωνα μὲ τὸ φυσικὸ γένος τοῦ προσώπου, ὅπου ἐννοεῖται μ' αὐτό: *Τὸ κορίτσι οὔτε γέλαε οὔτε μίλαε καθότανε σκυμμένη* (ἀντίς: *σκυμμένο*. Ἀλλὰ: τὸ κορίτσι=ἡ κόρη) Π.Μ. 95. *Δυὸ δυὸ κορίτσια σεργιανοῦν πιασμένες ἀπ' τὸ χέρι* Τέλλ. 21· βλ. καὶ Ε. 65 Α, 12. *Μὰ ἡ Νυχτερίδα ἔμενε ἀδιάφορος γιὰ ὅλα αὐτὰ καὶ ἀσυγκινητος* (ἡ Νυχτερίδα=ὁ ψαῖς ποὺ τὸν ἔλεγε Νυχτερίδα) Βεν. 102. *Χαριτωμένη συντροφιά μοῦ λέει νὰ τραγουδήσω, κι' ἐγὼ τοὺς λέω δὲν μπορῶ* (ἀντίς: *τῆς* λέω. Ἀλλὰ: *συντροφιά*=*σύντροφοι*) Λ.Ε', 122. *Ἡ τσομπαναργιὰ ἀναπαύεται κάπες ἀπὸ μαλλί σγουρὸ τοὺς σκεπάζουν* (ἡ τσομπαναργιὰ=οἱ τσομπάνηδες) Χ.Θ. 18.

Β') Τὸ σχῆμα συμφύρσεως. Κατὰ τὸ σχῆμα αὐτὸ παρουσιάζεται συχνὰ στήν ἔκφρασι διαφόρων διανοημάτων (σύμφυρσις, ἦτοι) ἀνάμειξις δυὸ συντάξεων. Αὐτὸ συμβαίνει, διότι πολλὰς φορές ἐκεῖ ποῦ μιλεῖ κανεὶς, ἔρχονται στὸ νοῦ του γιὰ τὴν ἔκφρασι ἐνὸς διανοήματος δυὸ ταυτόσημες, ἀλλὰ διαφορετικὲς κάπως στὴ σύνταξι ἐκφράσεις· (*Ὁ Πέτρος καὶ ὁ Παῦλος παίζουν* - ὁ Πέτρος παίζει μὲ τὸν Παῦλο), κι' ἔτσι αὐτὸς ποῦ μιλεῖ ἀντὶς νὰ ἐκφέρῃ τὴ μιὰ ἀπ' αὐτὰς καθαρῇ, ἐκφέρει κάτι τὸ ἀνάμεικτο ἀπὸ τίς δυὸ ἐκφράσεις· (*Ὁ Πέτρος μὲ τὸν Παῦλο παίζουν*). Ἔτσι ἔχομε: *Μιὰ φορὰ ὁ λύκος κάμανε κολληγιά μὲ τὴν ἀλεπού* Π.Μ. 12. *Μιὰ μέρα ἡ δούλα μὲ τὴν κυρὰ ἐπήγανε στὴ βρούση* Μβ. 437· βλ. καὶ 450. *Ὁ Ἀπρίλης μὲ τὸν Ἑρωτα χορεύουν καὶ γελοῦνε* Σολωμ. 176. Πρβλ.: *Ἑστῆς* ὁ Ἑρωτας χορὸ μὲ τὸν ξανθὸν Ἀπρίλη Σολωμ. 195. *Ὁ Δάφνις μὲ τὴ Χλόη του τὴν ὥραία θὰ λένε* τὸ γραμμένο παραμῦθι Ω.Γ. 9. *Στάθηκαν* στήν πόρτα κι' ὁ Παῦλος μὲ τὴν Ἑρση Ἑρσ. 206· βλ. καὶ 132.

Συνηθέστατο εἶναι τὸ φαινόμενο τῆς συμφύρσεως, κι' ἀπ' αὐτὸ προέρχονται πολλὰς ἰδιορρυθμίες τῆς συντάξεως (καὶ σ' αὐτὸ βασίζονται καὶ πολλὰ ἄλλα σχήματα τοῦ λόγου): *Φέρνουν* βαρέλια μὲ νερὸ καὶ ξύλα *ζαλωμένες*· (πρβλ. *φέρνουν* ξύλα *στὸν ὄμο* - *πηγαίνουν* *ζαλωμένες*, ἦτοι *φορτωμένες* ξύλα) Ε. 12,6. *Εἶχα* μελιὰ στήν πόρτα μου καὶ δέντρο στήν αὐλή μου, καὶ *τέντα* *κατακόκκινη* *τὸ σπίτι* *σκεπασμένο*· (πρβλ. *εἶχα* καὶ *τέντα*, ποῦ σκέπαζε τὸ σπίτι - καὶ μὲ *τέντα* τὸ σπίτι *σκεπασμένο*) Ε. 187,1. *Σ' αὐτὸν τὸν κόσμον* ποῦ ἡμασε, ἄλλοι *τὸν εἶχαν* *πρῶτα*· (πρβλ. *σ' αὐτὸν τὸν κόσμον* ἄλλοι *ἦταν* *πρῶτα* - *αὐτὸν τὸν κόσμον* ἄλλοι *τὸν εἶχαν* *πρῶτα*) Ε. 224,5. *Δὲν εἶναι* πολλοὶ οἱ *Τοῦρκοι* *ὅσοι* *τοὺς* *λένε*· (πρβλ. *δὲν εἶναι* πολλοὶ οἱ *Τοῦρκοι*, *ὅπως* *λένε* - *δὲν εἶναι* οἱ *Τοῦρκοι* *τόσοι*, *ὅσους* *τοὺς* *λένε*) Μπ. 43. *Σκλάβος* *ραγιάδων* *ἔπεςες*· (πρβλ. *στά χέρια* *ραγιάδων* *ἔπεςες* - *σκλάβος* *ραγιάδων* *κατάντησες*) Ε. 13,11. Βλ. καὶ Πάσσ. 237,11. *Ποῖός* *εἶναι* *πιδ* *καλύτερος*; (πρβλ. *πιδ* *καλὸς* - *καλύτερος*) Π.Μ. 33. *Κι' ἡ μάinna* *του* *ἀπὸ* *κοντὰ* *μὲ* *τὰ* *μαλλιά* *τραβῶντας*· (πρβλ. *μὲ* *τὰ* *μαλλιά* *ξέπλεκα* - *τραβῶντας* *τὰ* *μαλλιά* *της*) Θ.Χρ. 12. *Ποῦ* *θὰ* *πᾶς*, *Μακρυγιάννη*, *μὲ* *χωρὶς* *τὰ* *μέσα* *σὲ* *τόση* *Τουρκιά*; *Μακρυγ.* 214. (Βλ. § 143, Σημ.). *Κοῖνος* *μὲ* *δίχως* *μυρωδιὰ* Ἀθάν. 91. *Οἱ* *αὐλικοὶ* *τὸ* *ἐφανερῶσανε* *πῶς* *ὅτι* *ἐχάθηκε* *τὸ* *βασιλόπουλο* *στὸ* *δάσος*· (πρβλ. *πῶς* *ἐχάθηκε* - *ὅτι* *ἐχάθηκε*)

Μβ. 415. *Εἶπε λοιπὸν κί' αὐτὸς οὕτως, σὰν πάη ἀπ' τὰ μεγάλα της τ' ἀδέρφια κανένας, κομμάτια θὰ τὸν κάνη* (πρβλ. *οὕτως θὰ τὸν κάμη-πῶς θὰ τὸν κάμη*) Π.Μ. 107. *Ἡ κοπέλλα εἶπε σιὸ σκλάβο, πῶς οὐ καὶ νάκούση, νὰ μὴ γυρίση νὰ κοιτάξη ὀπίσω* (πρβλ. *εἶπε πῶς δὲν ἔπρεπε νὰ γυρίση-εἶπε νὰ μὴ γυρίση*) Μβ. 416. *Ὅσοι ἔρχονται, δὲν ἔλπιζαν οὕτως ἐμεῖς νὰ φκειάσουμεν ὅλα αὐτὰ ἐκεῖνη τὴν νύχτα* (πρβλ. *οὕτως ἐφκειάσαμε-νὰ φκειάσουμεν*) Μακρυγ. 218. *Τὸ οὕτως δὲν εἶχε δίκαιο ὁ ἀδικισμὸς, μὲ τοὺς περισσότερους τουλάχιστον ἀφορισμοὺς του, δὲ μένει καμιά ἀμφιβολία* (πρβλ. *τὸ οὕτως δὲν εἶχε δίκαιο, δὲν εἶναι διόλου ἀμφίβολο-οὕτως δὲν εἶχε δίκαιο, δὲν μένει καμιά ἀμφιβολία*) Τριαντ. 12. *Ἡ θὰ ντὸ κάμης, ἀλλοιῶς θὰ σὲ κόψω* (πρβλ. *ἡ θὰ τὸ κάμης, ἡ θὰ σὲ κόψω-θὰ τὸ κάμης, ἀλλοιῶς θὰ σὲ κόψω*) Μβ. 456. (Βλ. § 282, Δ'). Βλ. καὶ Ε. 2,4. 12,6. 23,9. 135,κγ'.

Γ') Τὸ σχῆμα ἀνακολουθείας (ἢ τὸ ἀνακόλουθο σχῆμα). Κατὰ τὸ σχῆμα αὐτὸ σὲ κάπως ἐκτενῇ περίοδῳ, ἢ καὶ σὲ μιὰ πρότασι, τὰ ἐπόμενα δὲ βρίσκονται ὑπὸ συντακτικὴν ἔποψιν (ἀκόλουθα, ἤτοι) σὲ κανονικὴ συνέχεια μὲ τὰ προηγούμενα. Μὲ ἄλλη δηλαδὴ συντακτικὴ βάσι ἀρχίζει ὁ λόγος, κί' ἀλλοιῶς συνεχίζεται καὶ τελειώνει. Ἔτσι

1) ὁ λόγος, ἐνῶ ἀρχίζει μὲ ὀνομαστικὴν, συνεχίζεται μὲ πλάγια πτώσι: *Ἡ κυρὰ-Ρήνη τοῦ Κριτοῦ, τοῦ Δούκα ἢ θυγατέρα, χρόνους τῆς γράφουν τὰ προικιά* (ἀντί: *τῆς Κυρὰ-Ρήνης . . . τῆς γράφουν*) Ε. 85, 1. *Κί' ἡ κόρη ἀπὸ τῆς σφίξης της κί ἀπὸ τὴν ἐντροπὴν της ἐκόπη τὸ γελέκι της* (ἀντί: καὶ *τῆς κόρης . . . ἐκόπη κλπ.*) Πάσσ. 205, 8. *Ὁ Διάκος, σὰν τὰ γροίκεσε, πολὺ τοῦ κακοφάνη* (ἀντί: τοῦ *Διάκου* τοῦ *κακοφάνη*) Ε. 11, 8· βλ. καὶ Πάσσ. 229, 4. *Ὁ δυστυχὴς ἀρρώστησε βαρυνὰ καὶ ὥς εὐεργέτης δικὸς μου τὸν συγγενεῖς καλότερα ἀπὸ τὸν γονιὸν μου* (ἀντί: καὶ ὥς *εὐεργέτη δικό μου*) Μακρυγ. 24. Πρβλ. καὶ φράσεις σὰν ἑτοῦτες: *Καλὰ εἶναι ἐγὼ μοῦ ἀρέσουν. Κάνε οὐ θέλεις ἐγὼ δὲ μὲ νοιάζει διόλου* (ἀντί: *ἐμένα μοῦ ἀρέσουν-ἐμένα δὲ μὲ νοιάζει*).

2) ὁ λόγος, ἐνῶ ἀρχίζει μὲ πλάγια πτώσι, τελειώνει μὲ ὀνομαστικὴν: *Τρεῖς βίγλες θὰ τοῦ βάλλω* *τρεῖς βίγλες, τρεῖς βιγλάτορες* (αἰτιατικὴ), *κί' οἱ τρεῖς ἀντρεωμένοι* (ὀνομαστικὴ ἀντί: καὶ τοὺς *τρεῖς ἀντρεωμένους*) Ε. 149, 1. *Ἐγὼ ὅσους ἤξερα ὅπου δέ-*

νουν συμφέροντα μὲ τοὺς ξένους καὶ μὲ τοὺς διαφταρμένους τοὺς ἐδικούς μας, **ἢ πολιτικοὶ ἢ στρατιωτικοί**, δὲν τοὺς ἔλεγα τὸν ὄρκον (ἀντίς: **ἢ πολιτικούς ἢ στρατιωτικούς**) Μακρυγ. 378.

3) ὁ λόγος, ἐνῶ προχωρεῖ μὲ ἐμπρόθετο προσδιορισμό, τελειώνει μὲ πρότασι πού συνδέεται μὲ τὰ προηγούμενα κατὰ παράταξι μὲ τὸ σύνδεσμο **καί**: *Κάστρο θεμελιωμένο, κάστρο ξακουστό, μὲ πόρτες ἀτσάλινες κ' ἀργυρὰ κλειδιά, καὶ τοῦ γιालοῦ ἢ πόρτα στράφτει μάλαμα* (ἀντίς: καὶ μὲ πόρτα τοῦ γιालοῦ πὺν στράφτει κλπ.) Ε. 73, 3.

Σημ. Στὴν πρώτη καὶ τὴ δεύτερη ἀπ' τὶς παραπάνω περιπτώσεις πρόκειται κυρίως γιὰ ὀνομαστικὴ πὺ εἶναι ψυχολογικὸ ὑποκείμενο (§ 52,1, Σημ.). Στὴν τρίτη τὸ τελευταῖο διανόημα κυριαρχεῖ κ' ἔτσι παίρνει αὐτοτελὴ θέσι σὲ ἰδιαίτερη πρότασι.

Δ') Τὸ **σχῆμα καθ' ὅλον καὶ μέρος**. Κατὰ τὸ σχῆμα αὐτὸ ἓνας ὅρος μιᾶς προτάσεως πὺ φανερώνει ἓνα ὅλον, ἀντίς νὰ ἐκφεροθῇ σὲ πῶσι γενικὴ (διαιρετικὴ, § 67, 4) ἢ ὡς ἐμπρόθετο ἐκφερόμενο μὲ τὴν **ἀπὸ** καὶ αἰτιατικὴ (§ 134, 7), ἐκφέρεται ὁμοιοπτῶτως καὶ ὁμοιοτρόπως μὲ ἄλλον ὅρο τῆς ἴδιας προτάσεως, πὺ φανερώνει μέρος τοῦ ὅλου. Ἔτσι ὁ ὅρος πὺ φανερώνει τὸ μέρος, τίθεται ὡς κατὰ παράθεσι προσδιορισμὸς τοῦ ἄλλου ὅρου πὺ φανερώνει τὸ ὅλον, ἢ ἀντιστρόφως: *Παίρνει τὸν κατήφορο, τὴν ἄκρη τὸ ποτάμι* (=τὴν ἄκρη τοῦ ποταμοῦ) Ε. 46, 3. *Ἔρχεται τὴ μέση μέση τὸ γιालὸ* (=τὴ μέση τοῦ γιालοῦ) Ε. 114, 1. (Πρβλ. Ε. 106, 10: *σὶτὴ μέση τοῦ πελάγου*). *Τὴν Κυριακὴ τὸ δειλινὸ μεγάλα τόπια βγάλαν* (=τὸ δειλινὸ τῆς Κυριακῆς) Ε. 53 Β, 15. *Κάθονταν σὶτὴν ἄκρη σὶτὸ ποτάμι* (=σὶτὴν ἄκρη τοῦ ποταμοῦ) Ε. 47, 1. *Τρία κομμάτια σύννεφα σὶτὸν Ἑλυμπο σὶτὴ ράχη* (=σὶτὴ ράχη τοῦ Ὀλύμπου) Ε. 66Α, 7.

Κανονικὰ γίνεται τέτοια σύνταξις σὲ ἐπιμερισμοὺς προσώπων (ἢ πραγμάτων) μὲ τὶς ἀντωνυμίες καὶ ἀντωνυμικὲς ἐκφράσεις ὁ καθένας, ὁ ἓνας . . . τὸν ἄλλο, ἄλλος . . . ἄλλος, ὅσος κλπ.: *Οἱ τρεῖς γιοὶ ἤθελαν ὁ καθένας γιὰ τὸν ἑαυτοῦ τὸ θρόνο* (=ἀπ' τοὺς τρεῖς γιους ὁ καθένας κλπ.) Κμπ. 39. *Οἱ γέροι μὸλις ὁ ἓνας ἔδλεπε τὸν ἄλλο* Βλαχ. 50. *Νεραντζοσιτῆδες κοπελλίες, ἄλλες ἰνάζουνε τὰ λιόδεντρα κ' ἄλλες μαζεῦουν τὶς ἐλιές* Σκίπ. 173. *Οἱ μαῦροὶ μου*

ὅσοι τᾶκουσαν, ὅλοι βουβοὶ ἀπομεῖναν (=ἀπ' τοὺς μαύρους μου ὅσοι κλπ.) Ε. 75, 10.

Ε') Τὸ σχῆμα ἔλξεως (ἢ ἡ ἔλξις). Κατὰ τὸ σχῆμα αὐτὸ ἓνας ὅρος μιᾶς προτάσεως (ἔλκεται, τραβιέται, ῥῆτοι) ὑφίσταται συντακτικὴ ἐπίδρασις ἀπὸ ἄλλον ὅρο τῆς ἴδιας, ἢ συνηθέστερα ἄλλης σχετικῆς προτάσεως τῆς περιόδου, καὶ ἐκφέρεται σὲ συντακτικὴ συμφωνία μὲ αὐτὸν καὶ ὅχι ὅπως ἀπαιτεῖ τὸ νόημα καὶ ἡ σειρὰ τοῦ λόγου. Ἐχομε ἔλξι σὲ ὀνόματα καὶ ἀντωνυμίες καὶ ἔλξι σὲ ρήματα.

1) Ἐλξις σὲ ὀνόματα καὶ ἀντωνυμίες.

α') Ἀφομοιώσις στὸ γένος καὶ τὸν ἀριθμό. Πολὺ συχνὰ τὸ οὐδέτερο τῆς δεικτικῆς ἀντωνυμίας αὐτὸς καὶ σπανιότερα τῆς ἐκεῖνος (αὐτό, ἐκεῖνο) σὲ νοητὸ δειξίμο (§ 83,2) ὡς ὑποκείμενο προτάσεως ποὺ τὸ ρῆμα τῆς εἶναι συνδετικό, μὲ κατηγορούμενο ἓνα (σύναρθρο συνήθως) οὐσιαστικό, ἔλκεται ἀπ' τὸ κατηγορούμενο αὐτὸ καὶ ἀφομοιώνεται μ' αὐτὸ στὸ γένος καὶ κάποτε καὶ στὸν ἀριθμό: Ἀποφάσισε, λέω, νὰ νοικοκυρευτῆς αὐτὸς εἰν' ὁ δρόμος τοῦ Θεοῦ (ἀντίς: αὐτό, δηλαδή τὸ νὰ νοικοκυρεῖται κανεὶς) Ζ.Π. 165. Πᾶρε δρόμο· θὰ σὲ σκοτώσουν αὐτὸς εἰν' ὁ σκοπὸς τοὺς (ἀντίς: αὐτό, δηλαδή τὸ νὰ σὲ σκοτώσουν) Βλαχ. 90. Εἶχε χρειαστῇ ν' ἀνεβῶ μόνον δυὸ τρεῖς φορὲς τὶς σκάλες αὐτὸς ἦταν ὅλος ὁ κόπος ποὺ εἶχα κάμει (ἀντίς: αὐτό, δηλαδή τὸ ν' ἀνεβῶ δυὸ τρεῖς φορὲς κλπ.) Τρ. 175. Μποροῦσε καὶ νὰ μὴ ζῇ ἔως τότε πόλεμος εἶναι αὐτός (ἀντίς: αὐτό) Ἐρσ. 330. Αὐτὸς εἶναι ὁ πόθος, ὁ σκοπός, τὸ πεπρωμένο του, νὰ κἀνῃ ἓνα ἄνθος μόνον κ' ὕστερα νὰ ξεραθῇ σύρριζα Ἐρσ. 296. Αὐτὴ εἶναι ἡ τέμπλα (ἀντίς: αὐτό, δηλαδή σωρὸς ἀπὸ στρώματα, παπλώματα κλπ.) Ππδ. Β', 17. Αὐτὴ εἰν' ἡ ἀπόφασή μας (ἀντίς: αὐτό, δηλαδή νὰ μὴ βάλουμε πὰ δυνάστη στὸ κεφάλι μας) Βλαχ. 88. Κάθονταν καὶ λάντιζαν τὰ παραγάδια αὐτὴ εἶναι μιὰ ἡσυχὴ δουλειά (ἀντίς: αὐτό) Βεν. 82. Ὁ Γιακουμῆς ἐξύμωνε κουλουράκια σ' ἓνα ζαχαροπλαστεῖο τῆς ὁδοῦ Αἰόλου αὐτὴ ἦταν ἡ δουλειά του (ἀντίς: αὐτό) Ζ.Π. 101. Τί δουλειά κάνει; Πιάνει κεφάλους μὲ τᾶγκίστρι. Εἶναι τέχνη κ' αὐτὴ; (ἀντίς: κ' αὐτό). Αὐτὴ εἶναι ὅλη μας ἡ γνωριμία (ἀντίς: αὐτό - σ' αὐτὸ συνίσταται ὅλη μας κλπ.) Ἐρσ. 73. Ζωὴ ἀληθινὴ ἦτανε μονάχα ἐκεῖνη, στὴν πλῶρη μ' αὐτὴ νὰ κοιτάζωμε

ταστέρια μέσ' στή θάλασσα (άντίς: *ἐκεῖνο*) Τρ. Δ. 52. *Ἐξετάσεις εἰν' αὐτέες ἡ κωμωδία*; (άντίς: *αὐτό* δηλαδή πού γίνεται). Πρβλ. Ξεν. 239: *Αὐτό* δὲν εἶναι δική σου δουλειά. (Μποροῦσε νά πῇ καί: *αὐτή* δὲν εἶναι κλπ.). Τρ. 179: *Αὐτά* ἦταν σκέψεις ἑνὸς ἐπαρχιώτη. (Μποροῦσε νά πῇ καί: *Αὐτές* ἦταν σκέψεις κλπ.).

Παρόμοια ἑλξίς ἀντωνυμιῶν γίνεται σὲ προτάσεις πού τὸ ρῆμα τους συντάσσεται μὲ δυὸ αἰτιατικές, ἀπ' τίς ὁποῖες ἡ μιὰ εἶναι κατηγορούμενο τῆς ἄλλης (§ 62): *Αὐτή* θεωρεῖς *εὐτυχία* τοῦ ἀνθρώπου; (άντίς: *αὐτό*). Ὅταν ξεσηκώνης τὸν κόσμον, νὰ φωνάξης *βάκ, βάκ, βάκ, ἐκεῖνο μικρὴ ἁμαρτία τὴν ἔχεις*; (άντίς: *τὸ ἔχεις*) Π.Μ. 10. Πρβλ. στὴν ἴδια σελίδα: *Αὐτό* δὲν *τό* ἔχεις κρῖμα;

β') Ἀφομοίωσις στὴν πτώσι. Πολλὲς φορές ἡ πτώσις μιᾶς ἀναφορικῆς ἀντωνυμίας ἀφομοιώνεται μὲ τὴν πτώσι τοῦ ὀνόματος ἢ ἄλλης ἀντωνυμίας στὴν ὁποῖαν ἀναφέρεται (ἑλξίς *προχωρητική*), ἢ ἀντιστρόφως, ἡ πτώσις ἑνὸς ὀνόματος ἢ μιᾶς ἀντωνυμίας ἀφομοιώνεται μὲ τὴν πτώσι σχετικῆς ἀναφορικῆς ἀντωνυμίας (ἑλξίς *ὀπισθοχωρητική*): *Παραθέτει κατὰλογο τῶν ὄσων ἐβασίλευσαν ἕως τὴν ἐποχὴ κλπ.* (=τῶν βασιλέων ὅσοι ἐβασίλευσαν) Κμπ. 53. *Ἡ πατρίς τοὺς χρωστάγει χάριτες ὁλωνῶν ὄσων ἦταν μέσα* (=ὁλωνῶν ἐκεῖνων ὅσοι) Μακρυγ. 225. *Αὐτὴν τὴ φλόγα ποὺ θωρεῖς, πρῶτ' ἦτανε τσιμπίδα* (=αὐτὴ ἡ φλόγα ποὺ - αὐτὴ ἡ φλόγα *τὴν ὁποῖαν* θωρεῖς) Πάσσ. Δίστ. 133. *Τὸ(ν) νιο(ν) ποὺ ἐγὼ ἀγάπησα*, τοῦ κόσμον *διωματάρης*, εἶχε τοῦ Φράγκου λόγισμα κλπ. (=ὁ νιὸς ποὺ - ὁ νιὸς τὸν ὁποῖον ἀγάπησα, εἶχε) Ε. 82,14. *Ὁ Χάρος ὅπου τᾶκουσε*, πολλὸν *τοῦ βαρυφάνη* (=τοῦ Χάρου ποὺ - τοῦ Χάρου ὁ ὁποῖος κλπ.) Ε. 217,6' βλ. καὶ 11,8. *Τὸ(ν) νιο(ν) ποὺ συνεβγαίνουμε*, τί ἔχουμε νὰ *τοῦ* ποῦμε (=τοῦ νιοῦ ποὺ - τοῦ νιοῦ τὸν ὁποῖον συνοδεύουμε) Ε. 197,1. *Αὐτὰ τὰ δέκα κάστρα ὅπου εἶναι στὴν Τουρκία*, σὲ πέντε δέκα μέρες σοῦ στέλνω *τὰ κλειδιά* (=αὐτῶν τῶν δέκα κάστρων ποὺ - αὐτῶν τῶν δέκα κάστρων *τὰ ὁποῖα* εἶναι) Λ.Ε', 60. *Δὲν ἔχει μάννα νὰ τὸν κλαίῃ, κανεῖς νὰ τὸν λυπᾶται* (=κανένα ποὺ νὰ τὸν λυπᾶται - κανένα ὁ ὁποῖος νὰ τὸν λυπᾶται) Πάσσ. 391α, 2. Βλ. καὶ Θ.Χρ. 12. Βλ. καὶ § 122 καὶ Σημ.

2) Ἑλξίς σὲ ρήματα.

α') Στὸν ἀριθμό. Κάποτε τὸ ρῆμα, καθὼς ἀπομακρύνεται ἀπ' τὸ ὑποκείμενο τῆς προτάσεως μὲ τὴν παρεμβολὴ κάποιου παραθετικοῦ προσδιορισμοῦ του, συμφωνεῖ στὸν ἀριθμὸ ὃχι

μέ τὸ ὑποκείμενο, ἀλλὰ μέ τὸν παραθετικό προσδιορισμὸ τοῦ ὑποκειμένου: *Τὰ Κλαυδιανά, παλιὸ βυζαντινὸ χωριό, κοιμᾶται* (ἀντίς: *κοιμῶνται*) Χ.Θ. 17.

β') Στὴν ἐγκλισί καὶ τὸ χρόνον. Πολλὲς φορές τὸ ρῆμα μιᾶς τελικῆς ἢ βουλευτικῆς προτάσεως ἀντὶ νὰ ἐκφερθῇ κανονικὰ σὲ ὑποτακτική (χρόνου ἐνεστώτα ἢ ἀορίστου), ἐκφέρεται σὲ ὀριστική παρατατικοῦ ποὺ ἐκφέρεται καὶ τὸ ρῆμα τῆς κυρίας προτάσεως, ἀπ' τὴν ὁποῖαν ἡ τελικὴ ἢ βουλευτικὴ πρότασις ἐξαρτᾶται: *Νὰ εἶχα τὸν οὐρανὸ χαρτί, τὴ θάλασσα μελάνι, νὰ ἔγραφα τὰ πάθια μου* (=νὰ γράφω, γιανὰ γράφω) Λ. Ε', 116· βλ. καὶ Ε. 26, 5. *Τῆς ἁμμουνιδᾶς ἤθελα νὰ (ἤ)μουνα ἄμμος* (=νὰ εἶμαι) Σκίπ. 159. *Θὰ (ἤ)θελα νὰ σᾶς ἔδειχνα τοῦ γαλανοῦ κυμάτου τοὺς κόσμους* (=νὰ σᾶς δείξω) Σκίπ. 221. Βλ. § 255,1 καὶ § 258,1.

Σημ. Κάποτε ἔνα ρῆμα παθαίνει στὴ σειρὰ τοῦ λόγου ἔλξι ἀπὸ ἄλλο σχετικὸ τοῦ ρῆμα ὡς πρὸς τὴ διάθεσι: *Νὰ ντυθῇ τὰ λυπηρά, νὰ φορεθῇ τὰ μαῦρα* (=νὰ φορέσῃ) Λ. Ε', 116.

ΣΤ') Τὸ σχῆμα ὑπαλλαγῆς (συγγενὲς μέ τὸ προηγούμενο). Κατὰ τὸ σχῆμα αὐτὸ ἕνας ἐπιθετικὸς προσδιορισμὸς, ποὺ σύμφωνα μέ τὸ νόημα τοῦ λόγου ἀνήκει σὲ μιὰ γενικὴ (κτητική), ἢ ὁποία προσδιορίζει ἕνα οὐσιαστικόν, ἀντὶ νὰ συμφωνῇ συντακτικῶς μέ τὴ γενικὴ αὐτή, συμφωνεῖ μέ τὸ οὐσιαστικόν, ἀπ' τὸ ὁποῖον ἐξαρτᾶται ἡ γενικὴ (κτητική): *Θερμοὶ δακρῶν σταλαγμοί*· (ἀντίς: *θερμῶν δακρῶν σταλαγμοί*) Γρυπ. 23. *Τάντρειωμένα κόκκαλα* ξεθάψτε τοῦ γονιοῦ σας· (ἀντίς: *τὰ κόκκαλα τοῦ ἀντρειωμένου γονιοῦ σας*) Ε. 9Β,5. Πρβλ. 9Α,12 καὶ Πάσσ. 222,14: *Ἐκεῖ καίγονται κόκκαλα ἀντρειωμένων*.

Ζ') Τὸ σχῆμα προλήψεως ἢ ἡ πρόληψις. Κατὰ τὸ σχῆμα αὐτὸ κάποτε τὸ ὑποκείμενο μιᾶς ἐξαρτημένης προτάσεως ἔλκεται ἀπ' τὸ ρῆμα τῆς κυρίας προτάσεως καὶ προληπτικῶς παίρνει θέσι ὡς ἀντικείμενό του ἐμπρὸς ἀπ' τὴν ἐξαρτημένη πρότασι: *Δὲν ἤλπιζα τὸν οὐρανὸ στὴ γῇ νὰ βρέξῃ αἶμα*· (ἀντίς: *δὲν ἤλπιζα ὁ οὐρανὸς νὰ βρέξῃ*) Πάσσ. Δίστ. 199.

Παρόμοια ἔλξι φαίνεται πὼς γίνεται συχνὰ μέ ρῆμα στὴν κυρία πρότασι αἰσθητικὸ ἢ γνωστικόν: *Ποιὸς εἶδε τὸν ἀμάραντο*

σὲ τί γκρεμὸ φυτρώνει! (=σὲ τί γκρεμὸ φυτρώνει ὁ ἀμάραντος)
 Λ.Ε', 116. Μὴν ἀκοῦς τοὺς ἄλλους τί σοῦ λέγε (=τί σοῦ λέγε οἱ ἄλλοι).
 Σὲ ξέρω τί ἄνθρωπος εἶσαι (=ξέρω τί ἄνθρωπος εἶσαι σύ). Τοὺς ξέ-
 ρεις τοὺς χωρικοὺς μας πόσον αὐστηροὶ εἶναι σ' αὐτὸ τὸ κεφάλαιον
 (=ξέρεις πόσον αὐστηροὶ εἶναι οἱ χωρικοὶ μας) Κονδ. 15.

Ἄλλὰ τὰ ρήματα αὐτὰ συντάσσονται καὶ μόνα τοὺς μὲ
 αἰτιατικὴ προσώπου (ἢ πράγματος) ὡς ἀντικείμενό τους (βλέπω
 τὸν ἀμάραντο, ἀκούω τοὺς ἄλλους, τοὺς ξέρω τοὺς χωρικοὺς κλπ.,
 ἐνῶ ἐλπίζω τὸν οὐρανὸν δὲ λέγεται), καὶ ἐπομένως μ' αὐτὰ σὲ
 παραδείγματα σὰν τὰ παραπάνω ἔχομε κυρίως συνταξί τους
 μὲ δυὸ ἀντικείμενα, ἀπ' τὰ ὁποῖα τὸ δεῦτερο (ἢ ἐξαρτημένη
 δηλαδή πρότασις) εἶναι κυρίως διασάφησις ποῦ δείχνει σὲ τί
 ὀρισμένως σχετικὰ μὲ τὸ πρῶτο ἀντικείμενο ἀναφέρεται ἡ ἔν-
 νοια τοῦ αἰσθητικοῦ ἢ γνωστικοῦ ρήματος. Πρβλ. Τὸν βλέπω τὸν
 Πέτρο πῶς ἐργάζεται - τὸν βλέπω τὸν Πέτρο πόσο ὑποφέρει. Τὸν ξέ-
 ρω τὸν Πέτρο πόσο φιλότιμος εἶναι - τὸν ξέρω τὸν Πέτρο τί φιλόρ-
 γυρος ἄνθρωπος εἶναι κλπ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΘΕΣΙΣ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

(ΣΧΕΤΙΚΑ ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ)

§ 286. Ἡ θέσις τῶν λέξεων μέσα στὴν πρότασι, καθὼς καὶ τῶν προτάσεων μέσα στὴν περίοδο, μὲ μιὰ πρώτη καὶ πρόχειρη παρατήρησι φαίνεται πὼς εἶναι ἀδιάφορη στὴ γλῶσσα μας καὶ δὲν ὑπόκειται σὲ περιορισμούς· (πρβλ. *Ὁ Πέτρος ἐπῆρε τὸ βιβλίον - ἐπῆρε ὁ Πέτρος τὸ βιβλίον - τὸ βιβλίον ἐπῆρε ὁ Πέτρος. Ἦρθε μὲ ἀμάξι - μὲ ἀμάξι ἦρθε. Ἀμα τελειώσω τὴ δουλειά μου, θὰ ἔρθω σπῖτι σου - θὰ ἔρθω σπῖτι σου, ἄμα τελειώσω τὴ δουλειά μου*). Μιὰ προσεκτικότερη ὁμως ἐξέτασις τῶν πραγμάτων δείχνει

1) ὅτι ὑπάρχουν λέξεις ποὺ ἡ θέσις τους ὡς πρὸς τίς ἄλλες λέξεις εἶναι ἀπολύτως ὀρισμένη· (πρβλ. *Δὲν ἦρθε ἀπὸ τὸ βουνό. Ποτὲ δὲν λέγεται: ἦρθε δὲν - τὸ βουνό ἀπὸ*), καὶ

2) ὅτι καὶ ἐκεῖ ποὺ φαίνεται πὼς ὑπάρχει ἐλευθερία στὴν τοποθέτησι σὲ μιὰ σειρὰ λέξεων ἢ φράσεων, ὑπάρχει κάθε φορά κάποιος ἰδιαιτέρος λόγος γιὰ τὸν ὁποῖον αὐτὴ ἡ ἐκείνη ἢ λέξις ἢ φράσις παίρνει αὐτὴ ἡ ἐκείνη τὴ θέσι στὴ σειρὰ τοῦ λόγου.

Ὅπως δὴποτε γενικὰ ἔχομε στὴ γλῶσσα μας λέξεις καὶ φράσεις μὲ ὀρισμένη θέσι καὶ λέξεις καὶ φράσεις ποὺ μποροῦν νὰ ἀλλάζουν θέσι.

Α'. Λέξεις μὲ ὀρισμένη θέσι.

§ 287. Λέξεις ποὺ παίρνουν στὸ λόγο ὀρισμένη θέσι εἶναι γενικὰ τὰ ἄρθρα (§ 130), οἱ προθέσεις (§ 146), τὰ ἀναφορικὰ ἐν γένει, ἥτοι οἱ ἀναφορικὲς ἀντωνυμίες καὶ τὰ ἀναφορικὰ ἐπιρρήματα (§ 112 καὶ § 264), οἱ σύνδεσμοι (καὶ ὅσοι συνδέουν κατὰ παράταξι καὶ ὅσοι συνδέουν καθ' ὑπόταξι, § 223 κ. ἐ.), καὶ τὰ ἀρνη-

τικά μόρια (§ 283). "Ολ' αὐτὰ γενικὰ παίρνουν θέσι ἐμπρὸς ἀπ' τὶς λέξεις ἢ φράσεις, στίς ὁποῖες ἀνήκουν συντακτικῶς.

Εἰδικότερα τώρα γιὰ μερικὲς ἀπ' τὶς παραπάνω λέξεις, παρατηροῦμε τὰ ἑξῆς:

1) Τῶν ἀρνητικῶν μορίων **δὲν** καὶ **μὴ**, καθὼς καὶ τῶν μορίων **θά**, **νὰ** καὶ **ἄς** ἡ θέσις εἶναι ἀμέσως ἐμπρὸς ἀπ' τὸ ρῆμα τῆς προτάσεως: *Δὲν ἔγραφα τίποτε. Μὴ γράψης τίποτε. Θὰ μείνω ἐδῶ. Νὰ καθίσῃς αὐτοῦ. Ἄς ἔρθῃ ὁ Πέτρος.*

"Αν τώρα συνυπάρχουν στὴν πρότασι ἓν' ἀπὸ τὰ ἀρνητικὰ μόρια **δὲν**, **μὴ** καὶ ἓν' ἀπ' τὰ μόρια **θά**, **νὰ**, **ἄς**, τότε τὸ **δὲν** πάει ἐμπρὸς ἀπ' τὸ **θά**, τὸ **μὴ** μετὰ τὸ **νὰ** ἢ τὸ **ἄς**: *Δὲ θὰ γράψω. Νὰ μὴ γράψῃς. Ἄς μὴ γράψῃς.*

Σημ. Σπανιότατα στὸν ποιητικὸ λόγο μόνο συμβαίνει (γιὰ λόγους μετρικοῦς) νὰ ἀποχωρίζεται τὸ **ἄς** **μὴ** ἢ **νὰ** **μὴ** ἀπ' τὸ ρῆμα μὲ τὴν παρεμβολὴ κάποιας ἐπιρρηματικῆς λέξεως: *Μεγάλωσες σὴ ματωμένη ἀγκάλη, κί' ἄς μὴν καθόλου ξάστραφεν ἡ λόγῃ σου σὴν ἀλή* Ἀθάν. 85.

2) Ἀμέσως ἐμπρὸς ἀπ' τὸ ρῆμα παίρνουν θέσι ὡς προσδιορισμοὶ τοῦ καὶ οἱ προκλιτικοὶ ἢ ἐγκλιτικοὶ τύποι τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν ἢ τῆς προληπτικῆς ἢ ἐπαναληπτικῆς ἀντωνυμίας (τος, τη, το). Ἐκτὸς ἂν τὸ ρῆμα εἶναι σὲ ἔγκλισι προστακτικῇ ἢ σὲ μετοχή, ὁπότε οἱ παραπάνω τύποι παίρνουν θέσι εὐθὺς κατόπιν ἀπ' αὐτό: *Μὲ φωνάζει, σὲ θέλω, τὸν εἶδα. Μοῦ ἔκαμε αὐτὴ τὴ χάρη, τῆς ἀρρώστησε τὸ παιδί. Ἀλλά: Φώναξέ με. Τὸν πόνο σου ταξιδεψέ τον* (Παλαμ.) Κμπ. 223. *Ἀφῆσέ το τὸ κορίτσι* Τρ. 77· βλ. καὶ Πάσσ. 524, 15. *Κάμε μου αὐτὴ τὴ χάρη. Ἐπῆγα γυρεύοντας σε. Ξαναπῆρε τὸ μωρὸ καὶ φιλῶντας το* θυμύθηκε κλπ. Τρ. 290.

"Αν πάλι συνυπάρχουν στὴν πρότασι ὡς προσδιορισμοὶ τοῦ ρήματος **δυὸ** ἀπ' τοὺς παραπάνω ἀντωνυμικοὺς τύπους, ὁ ἓνας σὲ πτῶσι αἰτιατικῇ κι' ὁ ἄλλος σὲ πτῶσι γενικῇ, καὶ οἱ **δυὸ** αὐτοὶ ἀντωνυμικοὶ τύποι παίρνουν ὁμοίως θέσι ἐμπρὸς ἀπ' τὸ ρῆμα, πρῶτος ἐκεῖνος ποὺ εἶναι σὲ πτῶσι γενικῇ καὶ δεύτερος ἐκεῖνος ποὺ εἶναι σὲ πτῶσι αἰτιατικῇ. Ἐκτὸς ἂν πάλι τὸ ρῆμα εἶναι σὲ ἔγκλισι προστακτικῇ (ἢ σὲ μετοχή), ὁπότε πάλι παίρνουν θέσι εὐθὺς κατόπιν ἀπ' τὸ ρῆμα, στὴν ἴδια ὁμῶς πάντοτε σειρά: *Μοῦ τὰ εἶπε ὅλα. Ἀ! μοῦ τὸ φέρατε; Ξεν. 224. Σοῦ*

τὸ ἔδωκα E. 148, 2. *Τοῦ τὴν ἔφερε τὴν κουβέρτα. Ἀλλά: φέρε μού το* E. 148, 2. *Πές μου τα* Ξεν. 241' βλ. καὶ Πάσσ. 310, 15. *Δός του τα* E. 217, 19.

3) Ἄν στὴν πρότασι ποὺ ὑπάρχουν ὡς προσδιορισμοὶ τοῦ ρήματος προκλιτικοὶ ἢ ἐγκλιτικοὶ τύποι τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν ἢ τῆς προληπτικῆς ἢ ἐπαναληπτικῆς ἀντωνυμίας, ὑπάρχει συγχρόνως ἀρνητικὸ μόριο (δέν, μὴ) ἢ κανέν' ἀπὸ τὰ μόρια θά, νά, ἄς, ἢ σύμπλεγμα τῶν μορίων αὐτῶν με ἀρνητικὸ μόριο (δέν θά-νά μὴ, ἄς μὴ), τὰ μόρια αὐτὰ προηγούνται, ἥτοι οἱ ἀντωνυμικοὶ τύποι παρενθέτονται ἀνάμεσ' ἀπὸ τὰ μόρια αὐτὰ καὶ τὸ ρῆμα τῆς προτάσεως: *Δὲ σὲ θέλουνε* E. 135, ξθ'. *Μὴ μὲ σκοτίζεις* Ξεν. 246' βλ. καὶ 235. *Θά σὲ ἰδοῦν. Ἐγὼ νὰ τὸν γιαιτρέψω* E. 87, 44. *Ἄς τὴ δώσωμε* E. 92, 9. *Τὸν πόνο σου ἔδω μὴ τὸν παρατᾶς* (Παλαμ.) Κμπ. 223. *Πῶς δὲν μοῦ τὸ εἶπες;* Ἄμ. 21. *Μὴ μοῦ τὰ λὲς αὐτιά. Νὰ τῆς τὸ πῶ φοβοῦμαι* E. 63, 4. *Ἡ φωτογραφία δὲν ἦτανε γιὰ τὸ σπῆτι τῆς Πολυχρονίας. ἄς τῆς τὴν ἔστειλε τὸ παιδί της* Ἡθ. 45. *Διὰτὶ δὲν μοῦ τὴν ἔστειλες;* Ἄμ. 19. *Νὰ μὴ μοῦ τὴν στείλῃς.*

Σημ. α'. Σπάνια στὴν κοινὴ ὁμιλουμένη (σὲ στερεότυπες ἰδίως φράσεις) παρουσιάζεται διαφορετικὴ ἢ θέσις τῶν παραπάνω ἀντωνυμικῶν τύπων εἴτε πρὸς τὸ ρῆμα τῆς προτάσεως εἴτε μεταξύ τους: *Ἦθελές τα κ' ἐπαθές τα. Πατεῖς με πατῶ σε* (=σπρώχνοντας καὶ πατώντας ὁ ἓνας τὸν ἄλλο). Βλ. Ἑφταλ. 213. *Φέρ' το μου* (=φέρει μού το). *Δώστε τό μου* (=δώστε μού το) Ξεν. 224.

Σὲ διαλέκτους ὅμως καὶ σὲ (παλαιότερα) δημοτικὰ τραγούδια καὶ στὸν ποιητικὸ λόγῳ ἐν γένει (σ' αὐτὸν πολλὰς φορὲς κυρίως γιὰ μετρικοὺς λόγους) οἱ παραπάνω ἀντωνυμικοὶ τύποι παίρνουν θέσι μετὰ τὸ ρῆμα, ἂν καὶ δὲν εἶναι τοῦτο σὲ ἔγκλισι προστακτικῇ, ἢ ἐναλλάσσουν τὴ θέσι τους καὶ πηγαίνει πρῶτα ὁ τύπος τῆς αἰτιατικῆς καὶ ἔπειτα ὁ τύπος τῆς γενικῆς: *Χαρίζεις μού το; μοῦ εἶπε. Χαρίζω σοῦ το* (τοῦ εἶπα) Κονδ. 192. (Κατὰ τὴν Κρητικὴν διάλεκτον' ἀντίς: *Μοῦ τὸ χαρίζεις; Σοῦ τὸ χαρίζω*). *Πιάνουν ἀλάφια, ψήνουν τα'* (ἀντίς: *τὰ ψήνουν*) Πάσσ. 114, 15. *Τὰ φτερά μου ἀνοίγω τα καὶ ἡσυχιάωνον τὸν ἥλιο* Σικελ. 191. *Ραντίζει τα διάφωρη ἢ ἄχνα τοῦ ἄφρου* (=τὰ ραντίζει) Σικελ. 4. *Πίνω το, μάννα, τὸ κρασί'* (ἀντίς: *τὸ πίνω*) Φωρ. 2, 422' βλ. καὶ E. 13, 1. *Δὲ θέλω τον, δὲ χρῆζω τον, δὲν καταδέχομαί τον'* (ἀντίς: *δὲν τὸν θέλω κλπ.*) E. 74, 42. *Μὲν πρέπει τους στὴν ἐκκλησιά'* (ἀντίς: *μὲν τοὺς πρέπει*) E. 41, 2. *Θωρεῖς με;* (ἀντίς: *μὲ θωρεῖς;*) Σκίπ. 187. *Καὶ δὲ θὰ κλάψῃ μας τόλάνθο καλοκαίρι'* (ἀντίς: *δὲ θὰ μᾶς κλάψῃ*) (Παλαμ.) Κμπ. 222.

Σημ. β'. Ἄν τὸ ρῆμα εἶναι χρόνου συντελικοῦ (§183-§186), καὶ τότε

οἱ παραπάνω ἀντωνυμικοὶ τύποι ὡς προσδιορισμοὶ τοῦ κανονικά παίρνουν θέσι ἐμπρὸς ἀπὸ ὀλόκληρο τὸν περιφραστικὸν τύπο τοῦ ρήματος αὐτοῦ: *Μὲ (σέ, τὸν) ἔχει εὐεργετήσῃ πολλὰς φορές. Μοῦ (σοῦ, τοῦ) εἶχε δανείσῃ ἓνα βιβλίον. Σὺν καὶ τὰλλα τὰδεόρφια νὰ σ(έ) εἶχα γεννήσῃ Βάρν.* Ἀνθολ. 32.

Κάποτε ὅπως οἱ ἀντωνυμικοὶ αὐτοὶ τύποι παρενθέτονται ἀνάμεσ' ἀπ' τὸ ἔχω, εἶχα καὶ τὸν ἀπαρεμφατικὸν τύπο τοῦ σχετικοῦ ρήματος, μὲ τὸν ὁποῖον σχηματίζεται ὁ συντελικὸς χρόνος: *Ἀς εἶχες τῆς ἀνοίξῃ* (ἀντίς: *ὡς τῆς εἶχες ἀνοίξῃ*) Ε. 74, 219. (Πρβλ. *ὡς τῆς ἀνοίγῃ*).

Ἀλλὰ καὶ ἄλλοι ὅροι τῆς προτάσεως μποροῦν νὰ παρενθέτωνται, γιανὰ τονιστοῦν ἔτσι ἰδιαίτερος (σὲ ποιήματα καὶ γιὰ λόγους μετρικούς): *Ἐμοιαζες νὰ μ' ἔχη ἐντελῶς ξεχάσῃ* Λιλ. 6-7. *Δὲν τὰ 'χω ἀλήθεια δρέφρῃ σὲ τάφους ἀλλουνῶν* Ἀθάν. 15. *Μικρὴ εἶχε κι' αὐτὴ πολὺ ὑποφέρει* Λιλ. 11. *Πῶς εἶχα σὰ μάνα κι' ἐγὼ λαχταρῇσῃ κλπ.* Βάρν. Ἀνθολ. 32. *Πρέπει τὴ δύναμὴ τῆς νὰ τὴν ἔχη ὁ ἴδιος πρῶτα χαρῇ* Κακρ. 9.

Σημ. γ'. Μὲ περιφραστικοὺς ρηματικούς τύπους, ποὺ σχηματίζονται μὲ τὸ θέλω, ἤθελα καὶ σχετικὸ νεοελληνικὸ ἀπαρέμφατο (§206, Σημ. α'), οἱ παραπάνω ἀντωνυμικοὶ τύποι ὡς προσδιορισμοὶ τοῦ ρήματος παίρνουν κανονικά θέσι ἀνάμεσ' ἀπὸ τὰ δύο συστατικὰ μέρη τοῦ περιφραστικοῦ ρηματικοῦ τύπου: *Ὅποιος ἤθελε τὸ 'βρεῖ, ἤθελε κλπ.* Μβ. 521. (Πρβλ. *ὅποιος θὰ τὸ 'βροῖκε*).

Β'. Λέξεις καὶ φράσεις ποὺ ἀλλάζουν θέσι.

§ 288. Γενικὴ προεισαγωγικὴ παρατήρησις. Θέσις ἐν γένει τῶν ὅρων ἐντὸς τῆς προτάσεως καὶ τῶν προτάσεων ἐντὸς τῆς περιόδου. Γενικὰ σὲ μιὰ πρότασι αὐτοτελῇ καὶ ἀνεξάρτητῃ ἓνας ὅρος τῆς ποὺ τονίζεται ἰδιαίτερος, ἥτοι ποὺ ἐκφέρεται μὲ ἔμφασι ἢ ἀντιδιαστολή, παίρνει συνήθως θέσι στὴν ἀρχὴ τῆς προτάσεως, (σπάνια στὸ τέλος). Ἡ μεσαία θέσις εἶναι συνήθως θέσις τοῦ ὅρου τῆς προτάσεως, ὁ ὁποῖος ἐκφέρεται χωρὶς καμιά ἔμφασι. Σὲ μιὰ σειρὰ πάλι σχετικῶν προτάσεων μιᾶς περιόδου ὁ κάθε ὅρος κάθε προτάσεως παίρνει θέσι πρὸς τὴν ἀρχὴ τῆς, καθόσον σχετίζεται μὲ τὰ προηγούμενα, καὶ πρὸς τὸ τέλος τῆς, καθόσον σχετίζεται μὲ τὰ ἐπόμενα. Τέλος τῶν διαφόρων προτάσεων ἢ σειρὰ μέσα σὲ μιὰ περίοδο κανονίζεται ἀπ' τὸ εἶδος τῶν προτάσεων ποὺ ἀποτελοῦν τὴν περίοδο.

§ 289. Στὶς ἀνεξάρτητες προτάσεις κρίσεως, ὅταν ὁ λόγος εἶναι ἥρεμος καὶ ἀπαθής, τοῦ ρήματος ἢ θέσις εἶναι

συνήθως ἐντὸς τῆς προτάσεως, καὶ ἡ κανονικὴ σειρὰ τῶν ὄρων μέσα σ' αὐτὴ εἶναι α') τὸ ὑποκείμενο, β') τὸ ρῆμα καὶ γ') τὸ κατηγορούμενο ἢ τὸ ἀντικείμενο, ὅν τὸ ρῆμα εἶναι ἐνεργητικὸ μεταβατικόν: *Ὁ Πέτρος εἶναι πλούσιος. Τὸ μῆλο εἶναι κόκκινο* Ε. 135, μ'. *Ὁ Κύριος ἔκαμε τὴ γῆ* Ε. 176,1. *Ὁ Παῦλος ἀγόρασε σπίτι*.

Αὕτῃ εἶναι ἡ κανονικὴ σειρὰ τῶν ὄρων, καὶ ὅταν ἡ ἔννοια τοῦ ὑποκειμένου εἰδικῶς τονίζεται, λόγῳ ἐμφάσεως ἢ ἀντιδιαστολῆς (§ 288): *Ὁ Στέργιος εἶναι ζωντανός* Ε. 54,2. *Κανένα πεπὸνι δὲν ἄρρεσε τοῦ νοικοκύρη* Πα. 67. *Ὁ Πέτρος εἶναι πλούσιος (καὶ ὄχι ὁ Παῦλος)*.

Ἄν τώρα κανεῖς ἀπ' τοὺς ἄλλους ὅρους τῆς προτάσεως τονίζεται ἰδιαίτερος, ἡ παραπάνω θέσις τους μεταβάλλεται. Ἔτσι μπορεῖ νὰ παίρνη θέσι στὴν πρότασι α') τὸ κατηγορούμενο ἢ τὸ ἀντικείμενο, β') τὸ ρῆμα καὶ γ') τὸ ὑποκείμενο: *Καλό-τυχα εἶναι τὰ βουνά* Ε. 224,7. *Τὸν Πέτρο θέλει ὁ πατέρας* βλ. καὶ Ε. 5,15. *Τῇ μοῖρᾳ μας δὲν θὰ τὴν πῇ κανένας* Ἡλ. 24. Ἡ α') τὸ ρῆμα, β') τὸ ὑποκείμενο καὶ γ') τὸ κατηγορούμενο ἢ τὸ ἀντικείμενο: *Εἶναι τὸ παιδί της ἄρρωστο. Κερδίζει ὁ Πέτρος πολλὰ χρήματα*. Ἡ α') τὸ ρῆμα, β') τὸ κατηγορούμενο ἢ τὸ ἀντικείμενο καὶ γ') τὸ ὑποκείμενο: *Εἶναι πλουσιότατος ὁ γαμπρός τους. Καὶ τὸ ρώτησε τὸ βασιλόπουλο ἡ ἀδερφή του* Π.Μ. 106.

Σημ. Σὲ διηγήσεις προτάσσεται συχνὰ τὸ ρῆμα ἦταν, με ὑπαρκτικὴ συνήθως σημασία: *Ἦταν ἕνας βασιλέας καὶ δὲν ἔκανε παιδιά* Μ. 405· βλ. καὶ 416,418 καὶ 420. *Ἦταν παραμονὴ Χριστοῦγεννα καὶ ὁ παπᾶς κλπ.* Χ.Θ. 7.

Ἐν γένει τὸ ρῆμα προτάσσεται, καὶ ὅταν προηγήται δευτερεύουσα πρότασις: *Ὄντας ἐπλησίασε ὁ δράκος, ἐφώνηξαν τὰ παιδιά* (Ἀπὸ λαϊκὸ παραμῦθι). Ἡ ὅταν προηγήται χρονικὸ ἐπίρρημα ἢ προσδιορισμὸς ἐν γένει τοῦ ρήματος: *Τότε εἶπε ὁ βασιλεὺς* (Ἀπὸ παραμῦθι ἐπίσης). *Καλὰ περάσαμε σήμερα* ἐδῶ. Ἡ ὅταν ὑπάρχει ἀντίθεσις: *Δὲν φώναξα ἐγώ, ὁ Πέτρος φώναξε*.

Προκλιτικοὶ ὅμως ἢ ἐγκλιτικοὶ τύποι τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν ἢ τῆς προληπτικῆς ἢ ἐπαναληπτικῆς ἀντωνυμίας προτάσσονται, ὅπως εἶδαμε (§ 287,2), χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ διόλου ἐμφασις ἢ ἀντιδιαστολή.

§ 290. Στὶς ἀνεξάρτητες προτάσεις ἐπιθυμίας, (ποῦ γενικὰ ἐκφέρονται σὲ προστακτικὴ ἢ ὑποτακτικὴ, § 201,2), τοῦ ῥήματος ἢ θέσις κανονικὰ εἶναι στὴν ἀρχὴ τῆς προτάσεως, καὶ ὕστερ' ἀπ' αὐτὸ ἀκολουθοῦν οἱ ἄλλοι ὅροι τῆς, διότι κανο-

νικά στις προτάσεις αυτές ή έννοια τοῦ ρήματος, ἤτοι ἡ ἐπιθυμητή πράξις εἶν' ἐκεῖνο πού τονίζεται ἰδιαίτερώς καί ἐκφέρεται μέ ἔμφασι (§ 288): *Κάθισε ἐκεῖ σιόν καναπέ.* Βλ. καί Ε. 88,16. *Μή φωνάξης* τόσο δυνατά. *Πᾶμε σιό καφενεῖο, νά πάρουμε ἕναν καφέ.* "Ας περιμεινώμε ἀκόμη λίγη ὥρα. Βλ. καί Ε. 92,9. "Ας βγαίνει ὁ ἥλιος κι' ἄς βγαῖνη σά βουνά Πι. 55. *Νά ἤτουνα* πειροπέρδικα σά πλάγια τοῦ Πετρίλου Ε. 26,5.

"Αλλος ὅρος μέσα σέ μιὰ τέτοια πρότασι προτάσσεται, μόνον ἂν πρόκειται νά τονιστῇ ἰδιαίτερώς (§ 288): *Ἐκεῖ κάθισε σύ. Γεήγορα πήγαινε νά πλαγιασῇ. Σιγανότερα νά μιλής. Ὁ Θεός νά βάλῃ τὸ χέρι του.* Βλ. καί Ε. 53Α,12. 103,13. *Σκλάβες Τουρκῶν μὴ ζήσωμε* Ε. 8,12.

§ 291. 1) Στις εὐθεῖες ἐρωτηματικές προτάσεις πού ἐξαγγέλλονται ἀπλῶς μέ τὸν τόνο τῆς φωνῆς (§ 203,1), τοῦ ρήματος ἡ θέσις συνήθως εἶναι στήν ἀρχή τῆς προτάσεως, ἐκτός ἂν ἄλλος κανένας ὅρος τῆς ἐκφέρεται μέ ἔμφασι, ὁπότε προτάσσεται ὁ ὅρος αὐτός: *"Ἡρθε ὁ Πέτρος; "Ἐφερε ὁ Πέτρος τὰ χρήματα; Ἄλλά: ὁ Πέτρος ἔφερε τὰ χρήματα; (ἢ ὁ Παῦλος;). Τὰ χρήματα ἔφερε ὁ Πέτρος; (ἢ ἄλλο τίποτε;)*

2) Στις εὐθεῖες ἐρωτήσεις πού δὲν ἐκδηλώνονται ἀπλῶς μέ τὸν τόνο τῆς φωνῆς, ἀλλὰ εἰσάγονται μέ κάποια ἐρωτηματική λέξι (ποιός, τί, ποῦ κλπ.), καθῶς καί στίς πλάγιες ἐρωτήσεις ἐν γένει, καί στίς ἐνδοιαστικές προτάσεις (§ 273), τοῦ ρήματος ἡ θέσις κανονικά εἶναι εὐθὺς μετὰ τῇ λέξει πού εἰσάγει τὴν ἐρωτηματική ἢ ἐνδοιαστική πρότασι: *Ποιός ἐμπήκε μέσα σιό δωμάτιο; Τι ἐπαθε σήμερα ὁ Πέτρος καί δὲν ἤρθε; Ποῦ ξανακούστηκε τέτοια τιμὴ σιό χωριό; Πι. 82. Ζητοῦσε νά γνωρίσῃ ποῦθε ἐρχόταν τῆς καμπάνας ἡ κλαγγή Πι. 160. Δὲν ξέρω, ἂν σκότωσα κανένα Πι. 43. Μὴν ἐπαθε τίποτε τὸ παιδί; Ὁ μιλωνᾶς ἔτρεξε νά ἰδῇ, μὴν ἔφαγε ὁ δορόλαπας τίς φτερωτὲς τοῦ μύλου Πι. 64.*

Ἐννοεῖται ὅμως ὅτι κι' ἐδῶ τὰ μόρια δέν, μή-θά, νά ἢ σύμπλεγμά τους (δὲ θά-νά μή), καθῶς καί οἱ προκλητικοὶ ἢ ἐγκλιτικοὶ ἀντωνυμικοὶ τύποι, γιὰ τοὺς ὁποίους εἴπαμε στὰ προηγούμενα, ἔχουν θέσι εὐθὺς ἐμπρὸς ἀπ' τὸ ρῆμα: *Τί δὲν ἔκαμε αὐτὸς γιὰ σένα; Ποιός θά φρόντιζε γιὰ κεῖνον; Πι. 77. Τί δὲ*

θὰ ἔδινα, γιανὰ τοῦ δώσω ζωή; Πα. 48. Ποιός νὰ τοὺς τὸ πῆ; Πα. 163. Μὴ σὲ ἐνοχλεῖ τὸ παιδί; Βλ. Ε. 606. Νὰ μὴ τῇν εἶδες πονθενά; Ε. 221,3. Ποιός ξέρει ἂν θὰ τὸν προφτάσῃ ἐκεῖ.

Σπάνια παρενθέτονται ἄλλες λέξεις ἢ καὶ ὁλόκληρη δευτερεύουσα πρότασις, γιανὰ τονιστῇ καὶ ἐξαρθῇ ἔτσι τὸ νόημά τους: *Μήπως, ἂν εὗρουν ἀντίστασι οἱ Τυῦρκοι, δὲ θὰ ὑποψιαστοῦν πρῶτα ἐκεῖνον*; Πα. 167.

Σημ. Ἄν τὴν ἐρωτηματικὴ πρότασι τὴν εἰσάγῃ ἐπιθετικὴ ἐρωτηματικὴ ἀντωνυμία (ποιός, πόσος - τί. § 97, 2β), τότε παίρνει θέσι εὐθὺς κατόπι τῆς ἀντωνυμίας καὶ τὸ ὄνομα ποὺ αὐτὴ προσδιορίζει, καὶ ἔπειτα ἀκολουθεῖ τὸ ρῆμα: *Ποιός πατέρας δὲ θέλει τὸ καλὸ τῶν παιδιῶν του*; Βλ. Ε. 128B,6. *Σὰν πόσα πεπτόνια λὲς πὼς ἔχω στὸ κελλάρι*; Πα. 67. *Σὲ τί σπῖτι θὰ πάω νὰ καθίσω*; Βλ. Ε. 128B,7. *Κοιτάζουν νὰ ἰδοῦν σὲ ποιὸν κάμπο ἢ σὲ ποιά θάλασσα θὰ σφεντονίσουν τὸν ἀντιπαλὸ τους* Πα. 147. *Ποιός ξέρει τί ἄλλες δουλειὲς θὰ φύτρωναν στὴ μέση* Πα. 84.

Ὅμοια, εὐθὺς μετὰ τὴν ἐρωτηματικὴ ἀντωνυμία κι' ἐμπρὸς ἀπ' τὸ ρῆμα παίρνει θέσι καὶ ἓνα ὄνομα, τοῦ ὁποῦ ἡ ἐρωτηματικὴ ἀντωνυμία εἶναι προσδιορισμὸς σὲ πῶσι γενικὴ, ἢ ἓνα ἐμπρόθετο ποὺ τὴν προσδιορίζει τὴν ἐρωτηματικὴ ἀντωνυμία: *Τίνος καρδιά τὸν χαίρεται*; Ε. 128B,11. *Ὁ βασιλεὺς δὲν ἤξερε ποιά ἀπὸ τίς δυὸ ἦταν ἡ γυναῖκα του* Πα. 37.

§ 292. Στὶς δευτερεύουσες προτάσεις τὸ ρῆμα κανονικὰ ἔχει θέσι εὐθὺς μετὰ τὴ λέξι ποὺ εἰσάγει τὴ δευτερεύουσα πρότασι, καὶ τὸ ὑποκείμενο καὶ οἱ ἄλλοι κύριοι ἢ δευτερεύοντες ὅροι τῆς προτάσεως ἀκολουθοῦν κατόπι του: *Ἄν τρέμουν τὰ γρια βοννά, νὰ τρέμῃ τὸ γεφύρι* Ε. 89, 44. *Ὅταν ἔφεξε ἡ αὐγὴ, πέρασαν στὰ λημέρια* Ε. 49, 17. *Μοῦ φάνηκε πὼς ἔβλεπα τὰ θάνατο νερὸ* Πα. 110. *Γέρασα θὰ πῆ καθέννας, σὰν ἰδῇ τὸ ζαρωμένο πρόσωπό μου* Πα. 10.

Ἐννοεῖται ὅμως ὅτι, ἂν ὑπάρχῃ ἀρνητικὸ μόριο (δέν, μὴ) ἢ κανέν' ἀπ' τὰ μόρια θά, νά, ἢ προκλητικοὶ ἢ ἐγκλιτικοὶ τύποι τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν ἢ τῆς προληπτικῆς ἢ ἐπαναληπτικῆς ἀντωνυμίας, ἢ σύμπλεγμά των (§ 287, 3), αὐτὰ κι' ἐδῶ παίρνουν θέσι εὐθὺς ἐμπρὸς ἀπ' τὸ ρῆμα, μετὰ τὴ λέξι ποὺ εἰσάγει τὴ δευτερεύουσα πρότασι, πάντοτε κατὰ τὴ σειρὰ ποὺ εἴπαμε παραπάνω: *Κατάλαβε πὼς δέν ἤμουν γιὰ πόλεμο* Πα. 100. *Ἦθελε νὰ μὲ παντρεύῃ, γιανὰ μὲ κάμῃ παπᾶ* Πα. 50. *Ἐλπιε πὼς*

δὲ θὰ ἔφτανε ἐκεῖ τὸ νερὸ Πα. 8. Τὰ λόγια σου πρὶν νὰ τὰ πῆς, μέτρα τα ἕνα ἕνα Ε. 233, ζ'. Δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος ποὺ νὰ μὴ μᾶς τὸ εἶπε αὐτό.

Σημ. α'. Παρενθέτονται πολλές φορές μεταξύ τῆς λέξεως ποὺ εἰσάγει τὴ δευτερεύουσα πρόταση καὶ τοῦ ρήματός της τὸ ὑποκείμενόν της ἢ ἄλλοι ὅροι τῆς δευτερεύουσας, καὶ κάποτε καὶ ὁλόκληρη ἄλλη δευτερεύουσα πρότασις, ὅταν πρόκειται αὐτὰ ἔτσι νὰ τονιστοῦν καὶ νὰ ἐξορθῇ τὸ νόημά τους: Πίστεια πὼς ὅλοι μὲ αἰνέσαν Πα. 12. Κελαδεῖ μὲ τέτοιον πόνο, ποὺ τὰ δέντρα μαραίνονται ἀμέσως Πα. 32. "Ὅταν ἡ ἀρμάδα ἔγινε ἀφανής, τότε τὸ ἔμαθαν Πλδ. Α', 55. "Ἡ Μυρσίνα τόσο ὁμορφή ἦταν, ποὺ καὶ περθαμένη φαινόταν σὰν ἄγγελος Π.Μ. 61. Μὰ τότε δύσκολα θὰ γύριζες, γιατί στίς πόρτες θὰ σὲ πιάναν Βλαχ. 50. Πρὶν καλὰ καλὰ ὁ ἥλιος πέση, ἔμπαιναν στὸ χωριὸ Χ Θ. 65. "Εγὼ φοβᾶμαι πὼς τῆς Κόρας δὲν θὰ τῆς ἀρέσῃ ποτὲ "Ἰλιγγ. 96. Πίστεινε ὅτι, ἂν ἔλειπε αὐτὸ τὸ μαρὸ, ἡ ζωὴ μου δὲ θὰ εἶχε κανένα θέλητρο Τρ. 291.

Σὲ δευτερεύουσες ὅμως προτάσεις ποὺ εἰσάγονται μὲ τὸ γιανὰ ἢ τὸ νά, τέτοιες παρεμβολὲς δὲ γίνονται ποτέ. "Εἶσι δὲ λέγεσθαι ποτὲ π.χ. ἔστειλα ἀμάξι, γιανὰ ὁ Πέτρος ἔρθη-ἡ-εἰδοποίησα νὰ ὁ Πέτρος ἔρθη.

Σημ. β'. Σὲ προτάσεις ποὺ εἰσάγονται μὲ τὸ ἴσως νά, σὰν νά, χωρὶς (ἢ δίχως) νά, μπορεῖ μεταξύ τῶν μορίων ἴσως, σὰν καὶ χωρὶς (ἢ δίχως) καὶ τοῦ νά νὰ παρενθέτεται τὸ ὑποκείμενο ἢ ἄλλοι δευτερεύοντες ὅροι τῆς προτάσεως: "Ἰσως νὰ τὰ πηγαίνουν τὰ γράμματα στὸ κατάστημα Τρ. 198. "Ἐκαμε πρῶτα τὸ σταυρὸ της, σὰ νά 'μπαινε σ' ἐκκλησιὰ Βλαχ. 97. Τοῦ φάνταζεν ὁ καλόγερος στὰ μάτια, σὰν νὰ μὴν ἦταν τοῦ κόσμου τούτου Βυ. 36. "Ἦρθε νὰ μὲ μιλήσῃ, χωρὶς νὰ μὲ γνωρίζῃ "Ερσ. 25. "Ἀλλά: "Ἰσως καὶ αὐτοὶ νὰ μὴν εἶναι τίποτε ἄλλο ἀπὸ ἐνεργούμενα Τρ. 293. "Ἰσως ἀργότερα νὰ τὸ θυμηθῶ Τρ. Δ. 30. "Ἡ ἀναπνοή μου ἦταν κομμένη, σὰν ἕνα σιδερένιο χέρι νὰ μὲ κρατοῦσε ἀπὸ τὸ λαιμὸ Τρ. 224. "Ἡ Ἔρση ἀνασηκώθηκε, σὰν κάτι νὰ θυμῆθηκε "Ερσ. 72. Παράτησε τὴ δικηγορίαν, χωρὶς κανέναν νὰ μάθῃ γιατί Ζ.Π. 72.

§ 293. Οἱ δευτερεύοντες ὅροι τῆς προτάσεως (§ 25), ἦτοι οἱ προσδιορισμοὶ τῶν κυρίων ὄρων, κανονικὰ ἔχουν θέσι καθέναν τους πλάϊ στὸν κύριον ὄρο ποὺ προσδιορίζουν, εὐθὺς κατόπι του: "Ὁ Πέτρος τῆς Μαρίας εἶναι τώρα φοιτητὴς τοῦ Πανεπιστημίου. "Ὁ Παῦλος ἔσπασε ἕνα ποτήρι.

Εἰδικότερα γιὰ μερικοὺς ἀπ' τοὺς προσδιορισμοὺς αὐτοὺς παρατηροῦμε τὰ ἑξῆς:

1) Οἱ ἐπιρρηματικοὶ προσδιορισμοὶ καὶ οἱ ὡς ἐπιρρηματικοὶ (ἦτοι οἱ πλάγιες πτώσεις ποὺ λαμβάνονται ἐπιρρη-

ματικῶς καθὼς καὶ τὰ ἐμπρόθετα, § 26, 2, Σημ) καὶ οἱ ἐπιρρηματικὲς μετοχὲς σὲ -οντας (-ῶντας, § 210) κανονικὰ παίρνουν θέσι μετὰ τὸ ρῆμα πρὸς τὸ τέλος τῆς προτάσεως: Ἡ ἐργασία αὐτὴ τὸν ἐκούρασε τὸν Πέτρο πολὺ. Σηκώθηκε νύχτα κι' ἔφυγε. Κάποιος τὸν ἔπιασε ἀπὸ τὸ χέρι Πα. 36. Πῆρε τοὺς δρόμους φωνάζοντας βοήθεια.

Ὅταν ὅμως οἱ προσδιορισμοὶ αὐτοὶ ἐκφέρονται μὲ ἔμφασι, προτάσσονται: Πολὺ μὲ κούρασε αὐτὴ ἡ δουλειά. Μπροστὰ πῆγαν ὁ γαμπρὸς μὲ τὴ νύφη. Βλ. Ε. 68,8. Νύχτα ἦρθε, νύχτα ἔφυγε. Βλ. Ε. 195,7. Μιὰ φορὰ κι' ἔναν καιρὸ ἦταν ἓνας βασιλιᾶς. (Ἔτσι στὴν ἀρχὴ πολλῶν λαϊκῶν παραμυθιῶν). Ρωτῶντας πηγαίνει καθεὶς στὴν Πόλη λ.λ. Βλ. Ε. 88,18.

2) Ὅταν ἓνα οὐσιαστικὸ ἔχει ἀφενδὸς ἐπιθετικὸ προσδιορισμὸ (τὸ πρῶτο παιδί) καὶ ἀφετέρου προσδιορισμὸ σὲ πτώσι γενικὴ ἐγκλινομένης προσωπικῆς ἢ προληπτικῆς ἢ ἐπαναληπτικῆς ἀντωνυμίας (τὸ πρῶτο παιδί μου, σου, του, της, μας, σας, τους), ἢ γενικὴ προσδιοριστικὴ αὐτὴ συνήθως παίρνει θέσι στὸ μεταξύ, ἦτοι ἀνάμεσ' ἀπ' τὸ ἐπίθετο καὶ τὸ οὐσιαστικὸ (τὸ πρῶτο μου παιδί): Στὴ χρυσή του κούνια Πα. 30. Ἀς λείπει αὐτὴ ἡ ὑποπότη σας καλωσύνη (Κάλβος) Κμπ. 159. Ὁ ἥλιος ὅλο του τὸ φῶς ἐπάνω της μαζεύει Γρυπ. 20. Σὲ ὅλη τους τὴ ζωὴ Ζ.Π. 127. Βλ. καὶ Ε. 9,8. 11,40. 47,8. 48,5. 70,34. 168,1. 169,2. 172,1. Ἀλλὰ καὶ κανονικὰ: Τὸ ἄγριο βλέμμα της Πα. 30. Τὰ δόλια τᾶγματά μου Ε. 48,8' βλ. καὶ 22,14. 169,7.

Κάποτε βρίσκονται στὴν ἴδια περίοδο ἐκ παραλλήλου καὶ οἱ δύο τρόποι τῶν παραπάνω συντάξεων: Βλέπει τὸ πρῶτο του παιδί... ἄλλο παιδί του βλέπει Ε. 56,13' πρβλ. καὶ Ε. 74,158: Στρώσετε τὴν κλίνη μου τὴ λινομέταξή μου.

Σημ. Σὲ δημοτικὰ τραγούδια καὶ στὸν ποιητικὸ λόγο ἐν γένει παρουσιάζονται καὶ ἄλλες διάφορες μετακινήσεις τῆς προσδιοριστικῆς γενικῆς, ὅταν αὐτὴ εἶναι γενικὴ τῆς προσωπικῆς ἢ τῆς ἐρωτηματικῆς ἀντωνυμίας, καὶ γιὰ λόγους μετρικοῦς: Σήκω, σήκω, μου δέσποτα, σήκω καὶ μὴν κοιμᾶσαι (ἀντίς: δέσποτά μου) Θ.Χρ. 85. Νέα σάρκα ντύνει σου τὰ κόκκαλα (=σοῦ ντύνει τὰ κόκκαλα-ἡ-ντύνει τὰ κόκκαλά σου) Σικελ. 6. Τόσο μεγάλο ἐδόθη σου στὰ χέρια Σικελ. 197. Ἀφήνω γειὰ τῆς συνοδείας καὶ σᾶς, μου φιλανάδες (ἀντίς: φιλανάδες μου) λ.τ. Μαῦρα μας εἶναι τὰ σπαθιά, πικρά μας τὰ του-

φρέκια' (ἀντίς: τὰ σπαθιά μας... τὰ τουφέκια μας) Πάσσ. 227,34. Πές μας, νὰ ζήσης, γέροντα, ποιανοῦ σὰν εἶν' τὰμπέλι' (ἀντίς: σὰν ποιανού, σὰν τίνος εἶναι) Πάσσ. 449,25. Ἰδὲς § 99. "Ὡ! δοξασμένοι νὰ ᾄναι μου οἱ θεοὶ (=νὰ μοῦ εἶναι) Μαλακ. 759.

3) Τὰ δυὸ ἀντικείμενα ἐνὸς διπτώτου ρήματος (§ 26,3,β') κανονικὰ ἔχουν θέσι, ὅπως καὶ τὸ ἀπλὸ ἀντικείμενο ἐνὸς μονοπτώτου ρήματος, μετὰ τὸ ρῆμα. "Ὅσον ἀφορᾷ τῇ μεταξὺ τους σειρὰ παρατηροῦμε τὰ ἐξῆς·

α') "Αν καὶ τὰ δυὸ ἀντικείμενα εἶναι σὲ πτώσι αἰτιατική (§ 61 - § 62), τότε προτάσσεται ἡ αἰτιατική τοῦ ἀμέσου ἀντικειμένου καὶ ἀκολουθεῖ ἡ αἰτιατική τοῦ ἐμμέσου: "Ὁ Πέτρος μαθαίνει τὸν Παῦλο γαλλικά. Βορῆκα τὴν πόρτα σφαιλιστή. Βλ. Ε. 92,73.

β') "Αν τὸ ἐν' ἀπὸ τὰ δυὸ ἀντικείμενα εἶναι σὲ πτώσι αἰτιατική καὶ τὸ ἄλλο σὲ πτώσι γενική (§ 73 κ. ἐ.), τότε προτάσσεται ἡ γενική (ἦτοι τὸ ἔμμεσο ἀντικείμενο) καὶ ἀκολουθεῖ ἡ αἰτιατική (ἦτοι τὸ ἄμεσο ἀντικείμενο): "Ἡ γιὰ ἐχάρισε τῆς Μαρίας ἓνα δαχτυλίδι. "Ὁ Κώστας ἐδιάβασε τοῦ Πέτρου τὸ γράμμα σου.

Ἡ παραπάνω κανονικὴ καὶ συνήθης σειρὰ τῶν δυὸ ἀντικειμένων τοῦ διπτώτου ρήματος μεταβάλλεται, ὅταν τὸ ἐν' ἀπ' αὐτὰ ἐκφέρεται μὲ ἔμφασι, ὁπότε αὐτὸ παίρνει θέσι ἐμπρὸς ἀπ' τὸ ρῆμα: Κρασί κερνάει τὸν Τσαμαδό, φαρμάκι τὸ παιδί της Ε. 77,31. Πασᾶ ἔχει ὁ Λιάκος τὸ σπαθί Ε. 58,12. Τοῦ Πέτρου τοῦ ἔκλεψαν τὸ βιβλίον.

Κανονικὰ ὅμως, καὶ χωρὶς νὰ ὑπάρχη ἔμφασις ἡ ἀντιδιαστολή, παίρνει θέσι ἐμπρὸς ἀπ' τὸ ρῆμα τὸ ἐν' ἀπὸ τὰ δυὸ ἀντικείμενα, ὅταν αὐτὸ εἶναι ἐγκλιτικός ἢ προκλητικός τύπος τῶν ἀντωνυμιῶν, γιὰ τίς ὁποῖες εἴπαμε παραπάνω (§ 287,2): "Ὁ Πέτρος μὲ μαθαίνει γαλλικά. Τὸν βορῆκαν νεκρὸ στὸ κρεβάτι του. "Ἡ γιὰ μοῦ χάρισε ἓνα δαχτυλίδι. Τοῦ ἄρπαξαν τὸ πορτοφόλι ἀπ' τὰ χέρια του.

Σημ. Γιὰ τὴν θέσι τῶν ἐπιθετικῶν προσδιορισμῶν βλ. § 40, καὶ γιὰ τὴν θέσι τῆς προσδιοριστικῆς γενικῆς, ὅταν προσδιορίζῃ ὄνομα ποῦ τὸ συνοδεύει πρόθεσις, βλ. § 146,2.

§ 294. Θέσις τῶν δευτερευουσῶν προτάσεων ἐντὸς τῆς περιόδου. Ἡ θέσις, ποῦ παίρνει μέσα στὴν περίοδο μιὰ δευτε-

ρεύουσα πρότασις, κανονίζεται ἀπ' τὸ εἶδος τῆς προτάσεως αὐτῆς. Γενικὰ κάθε δευτερεύουσα πρότασις παίρνει τὴ θέσι τοῦ μέλους τῆς κυρίας προτάσεως, πρὸς τὸ ὁποῖον ἀντιστοιχεῖ μέσα σ' αὐτὴ καὶ τὸ ὁποῖον ἀναπληρώνει. Εἰδικότερα παρατηροῦμε τὰ ἑξῆς·

1) Οἱ εἰδικεῖς προτάσεις (§ 238), οἱ βουλευτικὲς (§ 256) καὶ οἱ πλάγιες ἐρωτηματικὲς (§ 269), ἐπειδὴ, κυρίως νὰ ποῦμε, εἶναι ἀντικείμενα τοῦ ρήματος τῆς προτάσεως ποὺ προσδιορίζουν, παίρνουν κανονικὰ θέσι μετὰ τὴν κυρία πρότασι, ὅπως καὶ τὸ ἀντικείμενο ἐν γένει κανονικὰ ἔχει τὴ θέσι τοῦ μετὰ τὸ ρῆμα, στὸ ὁποῖον ἀνήκει: *Πέ· σὴ μητέρα σου ὅτι ὁ Πέτρος εἶναι ἄρρωστος*. Βλ. Ε. 65B, 4. *Ὁ Πέτρος θέλει νὰ πάη ταξίδι*. Βλ. Ε. 171, 3. *Δὲν ἤξερες ποῦ πάει* Ἑρσ. 161. *Δὲν τοὺς ρωτῶ πότε γεννήθηκαν, ἀλλ' ἀπὸ ποῦ ἔρχονται* Χάω. Κ. 103.

Προτάσσονται οἱ τέτοιες προτάσεις, μόνον ἐὰν ἐξαίρεται τὸ νόημά τους καὶ ἐκφέρωνται μὲ ἔμφασι: *Ὅτι ἔχεις δίκιο, δὲν τὸ ἀμφισβητεῖ κανεὶς. Νὰ πάη πίσω ντρέπεται* Ε. 70, 24. *Ὅτι δὲν εἶναι ὁ Παῦλος ἀτιμωτής, τὸ δείχνουν οἱ ξένες λέξεις ποὺ μεταχειρίζεται* κλπ. Τριαντ. 44 *Νὰ δοθῇ ἀπάντηση κατὰ τρόπο συστηματικὸ στὸ ἐρώτημα ποὺ ἐτέθηκε, εἶναι ἀδύνατο* Γεωργ. 74. *Νὰρχισης ἕναν πόλεμο, εἶναι εὐκόλο. Μὰ τὸ μεγάλο πρόβλημα εἶναι πῶς καὶ πότε θὰ τὸν τελειώσης* Ροδ. 25. *Τί θὰ πάθωμεν ἀκόμα, ὁ Θεὸς τὸ γνωρίζει* Μακρυγ. 5. *Ποῦ θὰ καταντήσουμεν, ὁ Θεὸς τὸ ξέρει* Μακρυγ. 401. *Τί ἔγινε δὲν ξέρω* Πα. 43· βλ. καὶ Τρ. Δ. 57. *Ποιὸς θὰ νικήσῃ, θὰ τὸ δοῦμε* Ροδ. 33 *Ποῦ πήγαινα δὲν ἤξερα* Ἑφταλ. 40. *Τί ἀρνήθηκε ὁ δημοτικισμός, τὸ ξέρουμε* Χάρ. Κ. 69. *Ὡ ἀμάραντο πέλαγο, τί ψιθυρίζεις, πές μου* Ἥλ. 18.

Ὅμοια, παίρνουν κανονικὰ θέσι μετὰ τὴν κυρία πρότασι καὶ οἱ τελικὲς (§ 254) καὶ οἱ ἀποτελεσματικὲς προτάσεις (§ 260), ἐπειδὴ αὐτὲς ἀντιστοιχοῦν πρὸς ἐπιρρηματικὸ (ἢ ἐμπρόθετο) προσδιορισμό, ποὺ ἡ θέσις του, ὅπως εἶδαμε (§ 293, 1), κανονικὰ εἶναι μετὰ τὸ ρῆμα τῆς προτάσεως: *Ὁ πάρεδρος σηκώθηκε, νὰ ἰδῇ τί τρέχει* Πα. 73. *Κελαδεῖ μὲ τέτοιον πόνον, ποὺ τὰ δόντρα μαθαίνονται ἀμέσως* Πα. 32.

Προτάσσεται ὁμως καὶ μιὰ τελικὴ πρότασις, ὅταν τὸ νόημά της ἐξαίρεται καὶ ἐκφέρεται μὲ ἔμφασι: *Γιὰνὰ τιμῇθ σὰ Θεὸς ἐνα*

παιδί τοῦ Διός, *ἔπρεπε νὰ τοῦ δώσῃ ἡ Ἥρα ἀπ' τὸ γάλα τῆς Ἑρσ.* 184. *Γιανὰ πεθάνω, μὲ γλύτωσες, μπάριμπα, ἢ γιανὰ ζήσω;* Ζ.Π. (στὸ Ἑλ. Βῆ. 2-5 37). Βλ. καὶ Πα. 82. *Γιανὰ πολιτισθοῦμε, ὅλα μας πρέπει νὰλλάξουν* Ἑφταλ. 28. *Γιανὰ μετροῦμε τὴν ἔνταση τοῦ ρεύματος, χρησιμοποιοῦμε ὄργανα κλπ.* Ἡλεκτρ. 36.

2) Ἀντιθέτως, οἱ ὑποθετικὲς προτάσεις (§ 244) κανονικὰ παίρνουν θέσι πρὶν ἀπ' τὴν κυρία πρότασι, ἐπειδὴ φανερώνουν κάτιτι, στὸ ὁποῖον στηρίζεται τὸ νόημα τῆς κυρίας προτάσεως: *Ἄν θέλει, μπορεῖ ὅλα τοῦ ἐχτροῦ τὰ σχέδια νὰ τὰ χαλάσῃ* Πα. 165. *Σὰν ἔχεις ζά, ἔχεις καὶ παιδιὰ* Πα. 88. *Ἄν δὲν μᾶς γλυτώσῃς, θὰ χαθῇς καὶ σὺ μαζί μας* Μπ. 77.

Ἐπιτάσσεται ὅμως καὶ ἡ ὑποθετικὴ πρότασις, ἂν πρόκειται τῆς κυρίας προτάσεως τὸ νόημα νὰ ἐξαρθῇ: *Μὴν πᾶς, ἂν θέλεις τὸ καλὸ μου* Βλαχ. 38. *Θὰ γελάσετε, ἂν σᾶς τὸ πῶ* Τρ. 262. *Ἦμποροῦσαν νὰ τὰποφύγουν ὅλα, ἂν πηγῆγαιναν μὲ τὸ κόμμα τοῦ Τσόττρα* Πα. 85.

3) Οἱ αἰτιολογικὲς προτάσεις (§ 241) παίρνουν θέσι κι' ἐμπρὸς καὶ κατόπιν ἀπὸ τὴν κυρία πρότασι. Συνήθως προτάσσονται, ὅταν εἰσάγονται μὲ τοὺς συνδέσμους *ἀφοῦ*, *ἐπειδὴ*, *μιά καί*, *γιανὰ*, καὶ ἐπιτάσσονται, ὅταν εἰσάγονται μὲ τοὺς συνδέσμους *διότι*, *γιατί*, *πού*: *Ἀφοῦ τὸ θέλεις, θὰ τὸ κάμω.* Ἐπειδὴ δὲν πείραζεν ἄνθρωπο, δὲν τὸν πρόδωσε κανένας Ζ.Π. 159. *Μιά καὶ θὰ πᾶς, πᾶρε καὶ τὸ παιδί μαζί σου.* Οἱ ἀδερφοί μου, *γιανὰ ἔχουν* δύσκολες γυναικες, *γεράσανε γρήγορα* Πα. 67. *Ἐφαγες πολύ, διότι ἐπεινούσες* Ἀμ. 16. *Ἡ νεράιδα λυπόταν, γιατί ἦταν ἄσχημη* Πα. 59' βλ. καὶ Βλαχ. 50. *Ἐκλαψε, πὺν ἔφευγε τὸ παιδί τῆς* Πα. 116. *Μὲ συγχωρεῖτε, πὺν σᾶς ἀπασχολῶ* Τρ. 119. Ἀλλά: *κανένας δὲν εἶχε διάθεσι νὰ τοῦ τὸ διεκδικήσῃ τὸ παιδί, μιά καὶ τὸ εἶχε σπῆτι του* Ἑρσ. 148.

4) Οἱ χρονικὲς προτάσεις (§ 261) κανονικὰ

α') προτάσσονται, ὅταν φανερώνουν κάτι τὸ προτερόχρονο (§ 261, 2): *Ἄμα τὸν εἶδε, γύρισε ἄλλοῦ τὸ πρόσωπο* Πα. 127.

β') ἐπιτάσσονται, ὅταν φανερώνουν κάτι τὸ ὑστερόχρονο (§ 261, 3): *Τὰ ὄρνια κλέφτουν τὸ σπόρο, πρὶν καλοκάτση στὴ γῆ* Πα. 87. *Περίμενε ἐδῶ, ὡς πὺν νὰ γυρίσω πίσω.* Βλ. Ε. 11, 36.

γ') προτάσσονται εἴτε ἐπιτάσσονται, ὅταν φανερώνουν κάτι τὸ σύγχρονο (§ 261, 1): *Ὅσο ζῶ, θὰ κάνω ὅτι μπορῶ γι' αὐτόν.* Βλ. Ε. 54, 3. *Ἐκαμα κι' ἐγὼ γεωργός, εἶπε ἀπότομα ὁ ἀγωγιάτης,*

ἐκεῖ ποὺ κατεβαίναμε ἀπὸ τὸ Κεσερλί στὴ Λάρισα (=καθὼς, ἐνῶ κατεβαίναμε) Πα. 86.

Σημ. Ὅταν πρόκειται νὰ ἐξαρθῇ τὸ νόημά τους, τότε καὶ οἱ χρονικὲς προτάσεις ποὺ φανερώνουν κάτι τὸ προτερόχρονο ἢ ὑστερόχρονο παίρνουν ἀντίστροφη θέσι ἢ παρεμβάλλονται μεταξὺ τῶν λέξεων τῆς κυρίας προτάσεως: Ἐγώ, σὰ μεγαλώσω, θὰ πάω, νὰ τὸ κόψω τὸ γιούσουρι Λπ. 235. Ὁ βασιλιᾶς, σὰν τᾶκουσε, πολὺ τοῦ κακοφάνη λ. τ. Τὰ λόγια σου, πρὶν νὰ τὰ πῆς, μέτρα τα ἔνα ἔνα Ε. 233, ζ'.

5) Τῶν ἀναφορικῶν προτάσεων (§ 264) ἡ θέσις ὡς πρὸς τὴν πρότασι ποὺ προσδιορίζουν, κανονίζεται ἀπ' τὴ σχέσι τους πρὸς αὐτή, ἀπ' τὸ περιεχόμενό τους κι' ἀπὸ τὴ θέσι τοῦ ὅρου τῆς προτάσεως ἐκείνης, στὸν ὅποιον ἀναφέρονται. Ἔτσι μιὰ ἀναφορικὴ πρότασις, κατὰ τὶς περιστάσεις, μπορεῖ νὰ προτάσσεται ἢ νὰ ἐπιτάσσεται ἢ νὰ παρεμβάλλεται μεταξὺ τῶν λέξεων τῆς κυρίας προτάσεως.

Κανονικὰ ἡ ἀναφορικὴ πρότασις προτάσσεται, ὅταν ἐπέχη θέσι ὑποκειμένου τοῦ ρήματος τῆς κυρίας προτάσεως: Ὅποιος θέλει μπορεῖ νὰ μείνῃ ἐδῶ (§ 265, 1).

Ἀντιθέτως ἐπιτάσσεται, ὅταν ἐπέχη θέσι κατηγορουμένου ἢ ἀντικειμένου τοῦ ρήματος τῆς κυρίας προτάσεως, ἢ θέσι κάποιου ὀνομαστικοῦ ἢ ἐπιρρηματικοῦ προσδιορισμοῦ μέσα σ' αὐτή: Στιὸς κόρφους σου ἔκρυβες μιὰ χάρη, ποὺ ἦταν τὸ ἴδιο τὸ φεγγάρι Ὁλ. 19. (Βλ. καὶ τὰ παραδείγματα τῆς § 265, 2 - 5).

Τέλος παρεμβάλλεται, ὅταν ὁ ὅρος τῆς κυρίας προτάσεως, στὸν ὅποιον ἀναφέρεται, συμβαίνει νὰ μὴ βρῖσκεται στὸ τέλος τῆς προτάσεως αὐτῆς: Κάθε νύχτα, ποὺ τὴν περνοῦσα σχεδὸν ἄσπνη, ξπαιρνα τὴν ἀπόφασιν νὰ τοῦ τὸ πῶ Τρ. 235. Ἐκεῖνοι, ποὺ μὲ λιθοβολήσαν, δὲν ζοῦνε πιά Ὁλ. 18. Ἐκείνους ποὺ πολέμησαν στὸ Μεσολόγγι, τοὺς πίστευαν θεοὺς Πα. 102. Αἱ, πατέρα μου, κάποιοις ποὺ θὰ πεινοῦσε, θὰ τὴν πῆρε τὴν πύττα Τρ. Δ. 27. Τᾶστρο, ποὺ πλάι σου λάμπει, εἶναι τῆς Ἡθης Σικελ. 196. Ἡ παχυνλὴ μαστόρῖσσα, ποὺ θὰ εἶχε ἀκούσει ὅλη τὴν κουβέντα μας, πλησίασε καὶ ρώτησε Τρ. 187.

Ἀπ' τὶς μὴ καθαρὲς ἀναφορικὲς προτάσεις (§ 266, 2) κανονικὰ προτάσσονται οἱ ὑποθετικὲς ἀναφορικὲς προτάσεις (§ 266, 2, δ'), ἐπιτάσσονται οἱ αἰτιολογικὲς, οἱ τελικὲς καὶ οἱ ἀπο-

τελεσµατικές ἀναφορικές προτάσεις (§ 266,2,α',β',γ'), καὶ παρεµβάλλονται συνήθως οἱ ἐνδοτικές ἢ παραχωρητικές ἀναφορικές προτάσεις (§ 266,2,ε'): *Κάθε γυναῖκα, ὅποια κι' ἂν εἶναι, πρέπει νὰ ᾔχῃ τὴ φορεσιά της ἑτοιµή γιὰ τὴν ὥρα τοῦ θανάτου* Ζ.Π. 62. *Ἡ παλληκαριά, ὅσα χρόνια κι' ἂν περάσουν, δὲν παλιώνει* Πα. 97.

Σηµ. Στὸν ποιητικὸ λόγῳ μιὰ ἀναφορική πρότασις ποὺ εἰσάγεται µὲ τὸ πού, παρεµβάλλεται κάποτε μεταξὺ τοῦ ἄρθρου καὶ τοῦ ὀνόµατος, στὸ ὁποῖον ἀναφέρεται: *Μὲ ἄρπαξες, ἀλλὰ ὅχι ὅπως ἡ πόρτα τὴν ποὺ διψᾷ γιὰντάρες νέα ψυχὴ* Χατζόπ. Ἀνθολ. 484. *Ξεχνᾷ τὸ πὺν µὲ τρώει σαράκι* Τσιριµ. Ἀνθολ. 467.

§ 295. Σχήµατα λόγου, ποὺ δημιουργοῦνται ἀπὸ κάποια ἰδιόρρυθµη καὶ ἰδιαίτερη τοποθέτησι τῶν λέξεων ἢ φράσεων στὴ σειρὰ τοῦ λόγου, εἶναι τὰ ἑξῆς:

Α') Τὸ ὑπερβατόν. Τέτοιο σχῆµα εἶναι, ὅταν µὲ τὴν παρεµβολὴ μιᾶς ἢ περισσοτέρων λέξεων ἓνας ὅρος τῆς προτάσεως ἀποχωρίζεται καὶ ἀπομακρύνεται ἀπὸ ἄλλον ὅρο τῆς ἴδιας προτάσεως, µὲ τὸν ὁποῖον βρίσκεται σὲ στενὴ σχέσι συντακτικῶς καὶ λογικῶς. "Εἶσι ἡ ἔννοια τῶν ἀποχωριζοµένων ὄρων ἐξαίρεται καὶ τονίζεται περισσότερο: *"Εἶσι πῆρε ἡ ἄλεπου τὸ σιᾶρι ἡ πονηρὴ κι' ὁ λύκος ὁ κουιὸς τὸ ἄχερο* Π.Μ. 13.

Πολὺ συχνὸ εἶναι τὸ σχῆµα αὐτὸ στὰ δημοτικὰ τραγούδια καὶ στὸν ποιητικὸ ἐν γένει λόγῳ (πολλὲς φορὲς καὶ γιὰ λόγους µετρικοῦς): *Πίνω τὸ ὠρειοστάλαχτο τῆς πλάκας τὸ φαρµάκι* Ε. 185, 16. *Μὲ τὴ δική σου ἦρθα στὸν κόσµο τὴ λατρεία* Α.Ζ. 17. *Παίρνει τὴν ξανθοµάλλινη στὴν ἀγκαλιὰ παρθένα* Γρυπ. 112. *Στὴν καλοκαιρινὴ τοῦ ἡλιοῦ τὴ θέρη* Ω.Γ. 27. *"Αχ! νὰ τοῦ γίνω ἔπρεπ' ἐγώ, γιανὰ περάση, δρόµος* Σκίπ. 189.

Ὑπερβατόν γίνεται καὶ σὲ ὁλόκληρες προτάσεις, µὲ τὴν παρεµβολὴ παρενθέσεων: *Τὸν ἴδιο χρόνον πάντρεψε τὴν ἀδερφή του - μιὰ εἶχε - καὶ τῆς τὰ ἔδωκε ὅλα* Πα. 13. *Τὴν παραµονὴ τοῦ Βαγγελισµοῦ - Πέφτη θυµοῦμαι ἦταν - βλέποµε κατὰ τὸ κοντόβραδο τὸ Σισίνη ἀπὸ τὴ Γαστούνη* Πα. 40. *Ποιὸς μπορεῖ νὰ τοὺς μετρήσῃ ὅσους τάφους ἄνοιξε - ποῦ σταυρός, ποῦ κυπαρίσσι - ὁ πόλεμος!* Ἀθάν. 93. *Καὶ ποιὸς νὰ μπῇ - καὶ ποιὸς νὰ βγῇ - τὸ δαχτυλίδι νὰ βρῇ* Ε. 89,27. πρβλ. καὶ στίχ. 29 καὶ Ε. 90Β, 19-20.

Β') Τὸ πρωθύστερον. Τέτοιο σχῆμα εἶναι, ὅταν στὴ σειρά τοῦ λόγου ἀπὸ δυὸ σχετικὲς πράξεις ἢ ἔννοιες λέγεται πρώτη ἐκείνη ποῦ χρονικῶς καὶ λογικῶς εἶναι δευτέρα. Ἔτσι ἐξαίρεται ἡ πρώτη πράξις ἢ ἔννοια ὡς σπουδαιότερη: *Ξεντύθη ὁ νιός, ξεζώθηκε καὶ στὸ πηγάδι μπῆκε* Ε. 90 Γ, 22. Βλ. καὶ 72 Α, 3 89,16. 90Α,13. Θ.Χρ. 14. *Τὸ παιδί μου νὰ μεγαλώσῃ, νὰ θρᾶφῇ, καλὸ παιδί νὰ γίνῃ* Ε. 154,2· βλ. καὶ 11,29-30. *Γέννησέ με, σπείρε με, κι' ἂν δὲ σοῦ μοιάσω, δείρε με* (Κεφαλληνιακὴ παροιμία). *Ἐμπῆκε ὁ Μάης με τὰ τριαντάφυλλα κι' ὁ Ἀπρίλης με τὰ ρόδα* Ε. 164,1· βλ. καὶ στίχ. 3-4. *Μοῦ φέρνεις τὸ φθινόπωρο τὰν ἔμπορο, τὴν ἀνοιξὴ μοῦ φέρνεις ποῦν δὲ θάλλει* Ω.Γ. 17. *Τέλος κι' ἀρχὴν ἢ μνήμη ἐδῶ δὲν ἔχει* Σικελ. 193.

Γ') Τὸ χιαστόν. Τέτοιο σχῆμα εἶναι, ὅταν στὴ σειρά τοῦ λόγου δυὸ ζεύγη λέξεων τοῦ ἴδιου ἢ διαφορετικοῦ τύπου, ἢ δυὸ ζεύγη ὁμοίων ὄρων μιᾶς προτάσεως, ἢ δυὸ ἀντίστοιχοι ὅροι δυὸ ἐπαλλήλων προτάσεων, ἢ τέλος δυὸ ἀντίστοιχες προτάσεις μιᾶς περιόδου, ἐκφέρωνται οὕτως ὥστε τὰ δυὸ μέλη τοῦ δευτέρου ζεύγους νὰ ἔχουν ἀντίστροφη θέσι ἀπὸ κείνη ποῦ ἔχουν τὰ δυὸ ἀντίστοιχα μέλη τοῦ πρώτου ζεύγους· (α-β: β'-α'): *Ἔδεργε κι' ἔγδυνε, ἔγδυνε κι' ἔδεργε ὅλημερίς* Πα. 5. *Οἱ γονεοὶ χαίρουνται τὰ παιδιά καὶ τὰ παιδιά τοὺς γονεοὺς* Πα. 161· βλ. καὶ Ε. 47. 184,6. *Ἡ ἀγαθότη τοῦ Θεοῦ κάνει τοὺς ἀντρεῖους δειλοὺς, τοὺς δειλοὺς ἀντρεῖους* Μακρυγ. 383. *Ἡ θέρμη ἀναβε τὴ φαντασία του κι' ἡ φαντασία του τὴ θέρμη* Ζ.Π. 90. *Ἡ Γκιώνα λέει τῆς Λιάκουρας κι' ἡ Λιάκουρα τῆς Γκιώνας* Ε. 57,4. *Κυπαρισσάκι, δὲ λυγὰς καὶ δὲν ἀνθίζεις, κρῖνε Ἀθάν.* 25. *Ἡ λύσσα τοῦ καλόγερου, τοῦ δάσκαλου ἢ μανία* (Παλαμ.) Κμπ. 224. *Μέρα καὶ νύχτα περπατεῖ, νύχτα καὶ μέρα λέγει* Φωρ. 2,324. *Ἀπὸ τὸ πρωτὶ ὡς τὸ βράδυ κι' ἀπὸ τὸ βράδυ ὡς τὸ πρωτὶ* Χαρ. Κ. 55. *Ἡλιος δὲν εἶχε ἀκόμα βγῆ, κι' οὔτε εἶχε βγῆ φεγγάρι* Ω.Γ. 5. *Περάσαμε κάβους πολλοὺς, πολλὰ νησιὰ* Σεφέρ. 60. *Ὅταν σὲ βλέπω, χαίρομαι, λυποῦμαι, ὅταν σὲ χάσω* Πάσσ. Δίστ. 732. *Δὲν πρέπει νὲ βιασῶ, νὰργήσω δὲ μοῦ πρέπει* Σικελ. 126.

Τὸ σχῆμα αὐτὸ (συνηθέστατο στὰ δημοτικὰ τραγούδια) λέγεται **χιαστόν**, διότι ἡ ἀντιστοιχία τῶν μελῶν τῶν δυὸ ζευγῶν

των λέξεων ἢ φράσεων, ἅμα αὐτὰ γραφοῦν σὲ δυὸ στίχους, τὸ ἓνα ἀπὸ κάτω ἀπ' τὸ ἄλλο, παριστάνεται χιαστί:

ἔδερε	κι' ἔγδυε
\	/
ἔγδυε	κι' ἔδερε

Δ') Ὁ κύκλος. Τέτοιο σχῆμα εἶναι, ὅταν μιὰ πρότασις ἢ μιὰ περίοδος τελειῶνῃ μὲ τὴν ἴδια λέξι ἢ φράσι ποὺ ἀρχίζει. Ἔτσι ἡ λέξις αὐτὴ ἐξαίρεται καὶ τονίζεται ἰδιαιτέρως: *Φωτιά*ν ἐδῶσαν στὴ *φωτιά* Ε. 49,22. *Ὁ καπετάνος* χάθηκε, πάει *ὁ καπετάνος* Απ. 75. *Φράχτης* τοῦ φράζει τὸ χωριό, τὸν ἄγριο λόγο *φράχτης* Ἀθάν. 71. *Τὰ παλληκάρια* θαρρεῖς κινᾶνε γιὰ τὸ γάμο· καὶ τραβᾶνε προσὰ *τὰ παλληκάρια* Βλαχ. 38. *Παλιώνει* ὁ λύχνος, μὰ ποτὲ τὸ φῶς του δὲν *παλιώνει* Πολέμ. Ἀνθολ. 355· βλ. καὶ Ἑρσ. 161. *Ποτὲ* δὲν ἐλησμόνησα, *ποτὲ* Κάλβ. 37. *Μοναχὴ* τὸ δρόμο ἐπῆρες, ἐξανάλθες *μοναχὴ* Σολωμ. 27. *Κοιμοῦνται* τὰ λουλούδια, τὰ χόρτα ὅλα *κοιμοῦνται* Χρηστομ. Ἀνθολ. 491. *Γλυκὰ* θὰ κοιμηθοῦνε, σὰν παιδάκια *γλυκὰ* Καρυωτ. Ἀνθολ. 152. *Φτάνει* πιά, σοῦ λέω, *φτάνει* Ροδ. 49. *Αὐτάρκης* δὲν εἶμαι κανένας ἄνθρωπος δὲν εἶναι *αὐτάρκης* Παπαν. 163.

Πολὺ συχνὸ εἶναι κι' αὐτὸ τὸ σχῆμα στὰ δημοτικὰ τραγούδια. Βλ. Ε. 11,17. 17,75. 38,1. 40,1. 56,13-14. 59,11-12. 68,20 κ.ά.

Ε') Ἡ παρονομασία ἢ παρήχησις ἢ τὸ ἐτυμολογικὸ σχῆμα. Τέτοιο σχῆμα εἶναι, ὅταν παραθέτῳται ἡ μιὰ πλάϊ στὴν ἄλλη λέξεις ὁμόηχες, συνήθως συγγενεῖς ἐτυμολογικῶς: *Γέρος γερός* Βλαχ. 110. *Χάρε, χαρὰ* ποὺ μοῦ φερες καὶ λύπη ποὺ μοῦ πῆρες λλ. *Ὁ καλὸς καλὸ* δὲ βλέπει Τρ. 147. *Ὁμοιος τὸν ὅμοιον* ἀγαπᾶ Λασκ. 178. *Ὅσα βλέπεις βλέπω καὶ ὅσα ξέρεις ξέρω* Τρ. 233. *Ἔτσι παντρεύτηκα κι' ἐγὼ κι' οἱ γονιοὶ μας κι' οἱ γονιοὶ τῶν γονιῶν μας* Πα. 76.

Συχνότατο εἶναι καὶ τὸ σχῆμα αὐτὸ στὰ δημοτικὰ τραγούδια καὶ στὸν ποιητικὸ ἐν γένει λόγος: *Ζῆς ραγιαῖς ραγιαδῶν* Ε. 13,11. *Μαγιάστραπο, μαγιόβροστο καὶ μαγιοπρωτοβρόχι, σκληρὸ* εἶσαι στὰ γαρούφαλλα Τέλλ. 129. *Ψυχὴ, στοιχιδὸ μὲς στὰ στοιχιά* ξεχύθη ἀπ' τὸ κορμὶ μας Σικελ. 69. *Πόθοι νόθοι, κρυφοί, καὶ πόθοι* στείροι Γρυπ. 35. *Στῆς δρεῦς τῇ ρίζα κλάψαμε* δυὸ φίλοι τοὺς *δυὸ*

φίλους Ἀθάν. 38. **Τραγούδι τραγουδήστε μου, χιλιστραγουδημένο τραγούδι** A.Z. 210. Βλ. καὶ E. 36,9 49,6 καὶ 15. 52,4 62,13. 76,1. 87,17. 135, 19'. 165,17. Πάσσ. 40,5. 60,2. 242,6. Δίστ. 164 καὶ 685. Γρυν. 26 καὶ 32. Ω.Γ. 16 καὶ 22.

ΣΤ') Τὸ ὁμοιοτέλευτο ἢ ὁμοιοκατάληκτο σχῆμα. Τέτοιο σχῆμα εἶναι, ὅταν στὸ τέλος ἐπαλλήλων προτάσεων ἢ περιόδων (ἢ στίχων ἐνὸς ποιήματος) θέτῳνται λέξεις, ποὺ ἔχουν ὅμοια κατάληξι: *Τὸν πύργο πύργο πάει καὶ γυροβολάει* E. 73,21. *Νὰ σᾶς τὸ πῶ, ψηλὰ βουνά; φοβοῦμαι μὴ ραῖστε· νὰ σᾶς τὸ πῶ, ψηλὰ κλαριά;* τὸ *Μάη δὲ θάνθιστε* E. 122, 4-5· βλ. καὶ 64,6 - 7. 86,10-11. 135,α' κ. ἑ. 160,4-5. 162,1-2 κ. ἑ.

Στὰ νεότερα ποιήματα τὸ σχῆμα αὐτὸ (ἥτοι ἡ ὁμοιοκατάληξις) εἶναι σχεδὸν κανονικόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΠΛΗΡΟΤΗΣ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

(ΣΧΕΤΙΚΑ ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ)

§ 296. Γενικά, κάθε φορά που μιλεί κανείς, (ή εκθέτει γραπτώς όρισμένα διανοήματά του), χρησιμοποιεί τόσα λεκτικά στοιχεία, όσα τοῦ εἶναι ἀναγκαῖα, γιανὰ κατανοῆται ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ἥτοι γιανὰ γεννιῶνται καὶ στὴν ψυχὴ τῶν ἄλλων ποὺ τὸν ἀκούουν (ἢ τὸν διαβάζουν) οἱ ἴδιες ψυχικὲς παραστάσεις καὶ οἱ ἴδιες ἔννοιες, ποὺ ὑπάρχουν καὶ στὴ δική του τὴν ψυχὴ, σχετικὲς μὲ ὅσα αὐτὸς λέγει προφορικῶς ἢ ἐκθέτει γραπτῶς. "Εἶσι **ἐσωτερικῶς** ἐξεταζόμενος κάθε λόγος προφορικὸς ἢ γραπτὸς, εἴτε μεγάλος εἴτε μικρὸς, βρίσκεται πλήρης καὶ ἄρτιος. "Όταν ὅμως κανείς ἐξετάζη **ἐξωτερικῶς** (ἥτοι **γραμματικῶς**, μὲ τὴν πλατύτερη σημασίᾳ τῆς λέξεως) ἓνα λόγο, ἢ μᾶλλον τὰ καθέκαστον μικρότερα μέρη ἑνὸς ὁλοκλήρου λόγου, βρίσκει τίς περισσότερες φορές πὼς δὲν ὑπάρχει ὡς πρὸς τὸ ποσὸν πλήρης καὶ ἀκριβὴς ἀντιστοιχία μεταξὺ τῶν λεκτικῶν στοιχείων ποὺ χρησιμοποιεῖ ἐκεῖνος ποὺ μιλεῖ (ἢ γράφει) καὶ τῶν νοημάτων ποὺ αὐτὸς θέλει νὰ ἐκφράσῃ.

"Εἶσι πάρα πολλές φορές τὰ χρησιμοποιούμενα λεκτικὰ στοιχεία εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον λιγότερα ἀπὸ τὰ ἐκφραζόμενα ἀντίστοιχα νοήματα: "*Όσοι μῆνες ἔχουν ῥῶ, τὸ κρᾶσι χωρὶς νερό*" (ένν. *πρέπει νὰ τὸ πίνῃ κανείς*) λ. λ. ("**Ἐλλειψις ἢ σχῆμα ἐλλείψεως ἐν γένει**").

"Ἄλλοτε πάλι τὰ χρησιμοποιούμενα λεκτικὰ στοιχεία βρίσκονται περισσότερα ἀπὸ ὅσα ἀπαιτοῦνται γιὰ τὴν ἐκφράσι τῶν ἀντιστοιχῶν νοημάτων: *Τὸ εἶδα μὲ τὰ μάτια μου*" (ἀντὶς ἀπλῶς: *τὸ εἶδα*) Ἀργώ 200. Βλ. καὶ Μπ. 106. (**Πλεονασμὸς ἢ σχῆμα πλεονασμοῦ ἐν γένει**).

I. Ἑλλειψις. Βραχυλογία.

§ 297. Ἑλλειψις. Λεκτικά στοιχεῖα, ποῦ εὐκολα ἐννοοῦνται εἴτε ἀπ' τὴν κοινὴ ἀντίληψιν καὶ τὴν κοινὴ πείρα τῶν συνδιαλεγομένων προσώπων εἴτε ἀπ' τὴ σειρὰ τοῦ λόγου κ' ἀπ' τὰ συμφραζόμενα ἐν γένει, κανονικὰ παραλείπονται: **Βροχή!** (= αὐτὸ ποῦ βλέπεις καὶ βλέπω εἶναι βροχὴ-πέφτει βροχὴ). **Ποῖός ἐπῆρε τὴ πέννα μου;** **ὁ Πέτρος** (= ὁ Πέτρος ἐπῆρε τὴν πέννα μου).

Αὐτὸς ἐν γένει εἶναι ὁ λόγος τοῦ σχήματος τῆς ἐλλείψεως, στὸ ὁποῖον ὑπάγεται καὶ τὸ σχῆμα τῆς βραχυλογίας ἢ ἡ **βραχυλογία** (= συντομολογία), ὅπου ἡ ἑκφρασις παρουσιάζεται (**βραχυτέρη**, ἦτοι συντομότερη ἐν σχέσει μὲ τὸ ποσὸν τῶν νοημάτων ποῦ ἐκφράζονται μ' αὐτὴ: **Τὸ (ἐ)χω δεῖ, μὰ δὲ θυμᾶμαι ποῦ** (= ποῦ τὸ ἔχω δεῖ) Σικίπ. 36. **Χάνω καὶ τὸ παιδί μου. Τὸ παιδί σας; πῶς; ποῦ;** (= πῶς τὸ χάνετε; ποῦ τὸ χάνετε;) Ροδ. 52.

§ 298. Εἰδικότερα κατὰ τὸ σχῆμα τῆς ἐλλείψεως **παραλείπονται** σὲ φράσεις τοῦ καθημερινοῦ λόγου, ἰδίως σὲ γνωμικὰ καὶ παροιμίες, καὶ πολὺ συχνὰ σὲ δημοτικὰ τραγούδια

1) τύποι τοῦ ρήματος **εἶμαι**, εἴτε ὡς συνδετικοῦ εἴτε ὡς ὑπαρκτικοῦ (§ 6, Σημ. 1), καὶ ὅχι μόνον σὲ προτάσεις κρίσεως ποῦ ἐκφέρονται σὲ ὁριστικὴ, παρὰ καὶ σὲ προτάσεις ἐπιθυμίας ποῦ ἐκφέρονται σὲ προστακτικὴ ἢ ὑποτακτικὴ: **Περασμένα ξεχασμένα!** (= τὰ περασμένα **εἶναι** ξεχασμένα) λ. λ. **Ἡ δύναμή σου πέλαγο κ' ἡ θέλησή μου βράχος** (ἐνν. **εἶναι**) Σολωμ. 190. **Στάς διαταγὰς σας!** (ἐνν. **εἶμαι**). Βλ. Ε. 74, 35. **Πήγαινε σὶς καλὸ κ' ὁ Θεὸς μαζί σου** (ἐνν. **νὰ εἶναι**). Βλ. Ε. 166, 10. 196, 2 καὶ Ροδ. 27 (**Ὁ Θεὸς μαζί σας!**).

2) τύποι τοῦ ρήματος **γίνομαι** ὁμοίως: **Μὲ φωνὲς οἱ Τοῦρκοι χύθηκαν ἀπάνω μας· σκορποχώρι ἐμεῖς** (ἐνν. **γινήκαμε**) Πα. 43. **Θέλεις, κόρη μ', παντρεύσου, θέλεις καλογριά;** (ἐνν. **γίνε**) Θ.Χρ. 23. **Ἐλα, βάρια μου, σὺ κυρὰ κ' ἐγὼ βάρια δική σου** (= σὺ **νὰ γίνης κυρὰ κ' ἐγὼ νὰ γίνω βάρια**) Ε. 81, 25· βλ. καὶ 72B, 17. **Ἡ κοπέλλα τοῦ εἶπε τί καὶ πῶς**, ὅλη τὴν ἱστορίαν (= **τί ἔγινε καὶ πῶς ἔγινε**) Μβ. 486· βλ. καὶ 464 καὶ 478. **Στάχτη τέτοια πολιτεία!** (ἐνν. **νὰ γίνη**) Ροδ. 85.

3) τύποι ρημάτων ποῦ ἔχουν σημασίαν συγγενῇ μὲ τὰ ρή-

ματα εἶμαι καὶ γίνομαι, ὅπως τὰ ρήματα βρίσκομαι, συμβαίνω, ἔρχομαι κ.ἄ.τ.: *‘Ολημερίς στὸν πόλεμο’* (ἐνν. βρισκόμαστε) Ε. 32, 6· βλ. καὶ 26, 3 (ὅπου ἐννοεῖται: *νὰ βρῖσκεσαι*). *‘Ὀντας κινῶ, γιὰνὰ ῥθω, χιόνια καὶ βροχές, κ’ ὄντας γυρίζω πίσω, ἥλιος ξαστεργιά’* (ἐνν. ἔρχονται, πέφτουν-βγαίνει, γίνεται) Ε. 172, 17· βλ. καὶ Θ.Χρ. 23.

4) τύποι διαφόρων ἄλλων ρημάτων, σχετικῶν πάντοτε μετὴν ἐννοια τῶν συμφραζομένων, καὶ συνήθως τύποι τῶν ρημάτων ἔχω, κάνω καὶ φέρνω: *‘Ὁ καπετὰν Δρακόπουλος τὰ μάτια του τέσσερα’* (ἐνν. τὰ εἶχε) Λπ. 143. *Καλὰ τό ῥχουνε τὰ βουνά, καλόμοιροι εἶν’ οἱ κάμποι τὸ καλοκαίρι πρόβατα καὶ τὸ χειμῶνα χιόνια’* (ἐνν. ἔχουν) Ε. 222, 3· βλ. καὶ 224, 8. *Σαράντα χρόνους ἔκαμα ἀρματωλὸς καὶ κλέφτης, τὸ χέρι μου προσκέφαλο καὶ τὸ σπαθί μου στρώμα’* (ἐνν. ἔχοντας) Πάσσ. 84, 5. *Καρδιά, παιδιά μου, φώναξε* (ἐνν. κάμετε) Ε. 11, 16. *Πάλε καλὲς ἀντάμωσες’* (ἐνν. νὰ ῥχουμε ἢ νὰ κάμουμε) Ε. 28, 3· βλ. καὶ Πάσσ. 45, 13. *Γρήγορα, νύφη μου, νερό, νὰ πλύνω τὸ σπαθί μου’* (ἐνν. φέρε μου) Ε. 80, 37· βλ. καὶ Φωρ. 1, 172. *Σιγά, νάκούσω’* (ἐνν. μιλεῖτε ἢ καθίστε) Πα. 80. *Μπᾶ! κοντεύουν μεσάνυχτα. Καλὴ νύκτα λοιπόν’* (ἐνν. σοῦ εὔχομαι) Ἀμ. 18. *‘Ολημερίς στὸν πόλεμο, τὴ νύχτα καρασούλι’* (ἐνν. φυλάγουμε) Ε. 32, 6· βλ. καὶ 26, 3 (ὅπου ἐννοεῖται: νὰ φυλάγης). *‘Υγιὸς ἐννιά νάξιωθῆς καὶ μιὰ γλυκομηλίτσα’* (ἐνν. νάποχτήσης ἢ νὰ κάμης) Ε. 145, 6. *Ἐπῆγε κ’ ἔπαιξε, πὼς θὰ κερδίση κ’ ἄλλα, καὶ κεῖνο ἔχασε καὶ τὰ δικά του* (ἐνν. νομίζοντας) Μβ. 506. *Καὶ παίρνει ἕνα καρβέλι ψωμί καὶ τὸ ρήχνει ἀπόξω ἀπὸ τὸ παράθυρο, πὼς εἶναι ὁ φοῦρνος’* (ἐνν. νομίζοντας πὼς τὸ παράθυρο εἶναι κλπ.) Μβ. 498. *Οἱ ἄνθρωποι ἦταν ἀκόμα ἔξω. Κι’ ὁ Θεὸς καὶ βρέθη ἕνα νησάκι καὶ ρίξαμεν τοὺς ἀνθρώπους ἀπάνου (= καὶ ἔναμε ὁ Θεὸς-καὶ βόηθησε ὁ Θεὸς καὶ βρέθηκε) Μακρυγ. 242.*

5) τύποι τοῦ ρήματος λέω ἢ ρωτῶ (λέει, εἶπε-ρωτάει κλπ.) ἢ φράσεις μετὴν τύπους τῶν ρημάτων αὐτῶν (καὶ τοῦ λέει, καὶ τοῦ εἶπε-καὶ τὸν ρωτᾷ-πές μου κλπ.). Αὐτὸ συμβαίνει ἰδίως στὰ δημοτικὰ τραγούδια, σὲ σημεία ὅπου διακόπτεται κάποια ἀφήγησις καὶ εἰσάγεται ἀποτόμως ὁ λόγος ἐνὸς προσώπου: *Τρέχουνε στὸ βασιλιᾷ μετὰ χαρὲς καὶ γέλια, πὼς ἐπιάσανε ἕνα χρυσὸ χέλι’* (ἐνν. καὶ τοῦ λένε πὼς κλπ.) Μβ. 434. *‘Ὡσὰν τὸν εἶδε κ’ ἔρχονταν τῆς μάγισσας ἡ κόρη’* «Μάννα μου, ὁ νιὸς ὁπῶρχεται κλπ.» (ἐνν.

εἶπε) E. 74,75· βλ. καὶ στίχ. 166. Καὶ βγάνει ἀπὸ τὸν κόρφο τῆς τρία μῆλα **μαραμένα**· «Τὸνα ῥῆξε στὸ τρίστιγατο κλπ.» (ἐνν. καὶ τοῦ λέει) E. 74,91. Βρίσκει τὸν πρωτομάστορα κι' ἔκανε **τὸ κιβούρι**. Νὰ ζήσης, πρωτομάστορα, **τίνος εἶν'** τὸ κιβούρι; (=καὶ τοῦ λέει· Νὰ ζήσης... **πές μου**, τίνος εἶναι τὸ κιβούρι;) E.217,32.

6) φράσεις σὰν τίς ἐξῆς· **μάθε πῶς, νὰ ξέρης πῶς, σὲ πληροφορῶ πῶς** κ.τ.τ.: «*Ἄν ρωτᾷς γιὰ τοὺς ἀνέμους, ἔνοιωθε τὸ φύσημά τους τρεῖς ὥρες πρὶν κινήσῃ τὸ πρῶτο φύλλο* (=μάθε πῶς ἔνοιωθε-σὲ πληροφορῶ ὅτι ἔνοιωθε) Λπ. 136. Βλ. καὶ E. 14,5 καὶ 221,19.

Συχνὰ παραλείπεται κι' ἐννοεῖται ἀπέξω μιὰ τέτοια φράσις μετὰ τῇ φράσι **ἂν θέλεις, (ἂν θέλετε)**: «*Ἄν θέλετε, στὴν ἀρχὴ δὲ μοῦ βαρυφάνηκε* (=ἂν θέλετε νὰ σᾶς πῶ τὴν ἀλήθεια, σᾶς πληροφορῶ πῶς στὴν ἀρχὴ κλπ.) Πα. 13.

7) ἡ φράσις αὐτὸ τὸ λέω **γιατί** ἢ ἀπλῶς αὐτὸ τὸ λέω, ἐμπρὸς ἀπὸ μιᾶς αἰτιολογικῆς πρότασι: *Τοῦτες οἱ χαρὲς ποὺ κά- νουμε, σὲ λύπη* **θὰ μᾶς βγάλουν**· ἀπόψε εἶδα στὸν ὕπνο μου... θολὸ ποτάμι πέρανα κλπ. (=αὐτὸ τὸ λέω, γιατί ἀπόψε εἶδα κλπ.) E. 64, 13. «*Ἄν τρέμουν τᾶγρια βουνά, νὰ τρέμῃ τὸ γεφύρι, κι' ἂν πέφτουν τᾶγρια πουλιά, νὰ πέφτουν οἱ διαβάτες*· **τί** (=γιατί) **ἔχω** ἄδεροφ στὴν ξενιτιά, μὴ λάχῃ καὶ περάσῃ (=αὐτὸ τὸ λέω-ἢ-λέω ἔτσι γιατί ἔχω κλπ.) E. 89,44.

8) φράσεις σὰν τίς ἐξῆς· **βρίσκουν πῶς, βρίσκεται πῶς** κ.τ.τ.: *Μειτριοῦνται οἱ Τοῦρκοι τρεῖς φορὲς καὶ λείπουν πεντακόσιοι* (=καὶ βρίσκουν πῶς λείπουν) E. 50,9.

§ 299. Βραχυλογία. Βραχυλογία εἰδικῶς (§ 297) λέμε ὅτι ὑπάρχει στὸ λόγο, ὅταν παραλείπωνται λεκτικὰ στοιχεῖα καὶ ἀναπληρώνωνται ἔτσι ἢ ἄλλοιῶς ἀπὸ τὰ συμφραζόμενα. Ἰδιαι- τερες μορφὲς τοῦ σχήματος τῆς βραχυλογίας εἶναι·

Α') **Τὸ σχῆμα ἀπὸ κοινοῦ.** Κατὰ τὸ σχῆμα αὐτὸ μιὰ ἢ περισσότερες λέξεις ἢ μιὰ πρότασις ὁλόκληρη ποὺ παραλείπε- ται, ἐννοεῖται ἀπ' τὰ προηγούμενα, ἢ σπάνια κι' ἀπὸ τὰ ἐπό- μενα, ἀκριβῶς ὅπως ἐκεῖ εἶναι **ἀμετάβλητη**: «*Εὐὸ εἶσαι πλού- σιος, ὁ Πέτρος δὲν εἶναι. Σὲ τραγουδᾷ, ὅπως τὸ πουλὶ τὸν ἥλιο ποὺ ἀνατέλλει* (=ὅπως τραγουδᾷ τὸ πουλὶ) Ἀθάν. 31. *Οἱ ποιηταὶ παλιώνουν, ὅπως τὰ ροῦχα* (=ὅπως παλιώνουν) Ζ.Π. 146. Σὲ τρία

χρόνια **παράτησε τὴ δικηγορίᾳ**, χωρὶς κανέναν νὰ μάθῃ **γιατὶ** (=γιατὶ παράτησε τὴ δικηγορίᾳ) Ζ.Π. 72· βλ. καὶ Πα. 20. **Καὶ πρέπει νὰ κάνης**, καὶ δὲν ξέρεις **τί** (=τί πρέπει νὰ κάνης) Μυρ. 18· βλ. καὶ Ε. 5,24. 45,2. 58,12. **Εἶναι** δυνατὸ ἓνας ἠθικὸς νόμος νὰ ᾖ **ὑποχρεωτικὸς καὶ καθολικὸς** σὰν τοὺς λογικοὺς; **Ἄδύνατο** (=ἀδύνατο εἶναι ἓνας ἠθικὸς νόμος κλπ. νὰ ᾖ) Παπαν. 22. **Κάθε χέρι κλαδί· κάθε κεφάλι φέρνει στέφανον** Κάλβ. 139.

Β') Τὸ σχῆμα ἐξ ἀναλόγου. Κατὰ τὸ σχῆμα αὐτὸ μιὰ ἢ περισσότερες λέξεις ἢ μιὰ πρότασις ὁλόκληρη ποὺ παραλείπεται, ἐννοεῖται ἀπ' τὰ προηγούμενα ὅχι ὅπως ἐκεῖ εἶναι, ἀλλὰ κάπως **μεταβεβλημένη** (κατὰ τὸν ἀριθμὸ ἢ τὴν πτώσι ἀν εἶναι ὄνομα - κατὰ τὸ πρόσωπο, τὸν ἀριθμὸ, τὴν ἔγκλισι κλπ. ἀν εἶναι ρῆμα, κ.ο.κ.): **Ἐκαμα νὰ περάσω ἀπὸ τὸν ποταμό· κοπήκανε οἱ σέλλες καὶ οἱ σκαλωσιὲς καὶ πῆρε τὸν ἀφέντη** (=καὶ ὁ ποταμὸς πῆρε) Ε. 76,13. **Πλέκουν ἓνα ἀπόκοσμο τροπάρη, κι' ἡ κάθε λέξη** στάλα ἀπὸ τὰνθόνερο κλπ. (=ἡ κάθε λέξη τοῦ τροπαρίου) Ω.Γ. 19. **Ἡ μάνα μου ἦταν καλὴ καὶ ἀγαθὴ, ὅπως ὅλες οἱ γυναῖκες τοῦ καιροῦ της** (=ὅπως ἦταν καλὲς καὶ ἀγαθὲς ὅλες κλπ.) Πα. 39. **Χλωμὴ κι' ἀμίλητη μένει ἡ γριὰ κι' ὅλοι τριγύρω** (=κι' ὅλοι τριγύρω μένουν χλωμοὶ κι' ἀμίλητοι) Βλαχ. 96. **Ἐκεῖν νὰ τρώῃ ἡ ξενητιά κι' ἐμὲ τὰ μαῦρα ράσα** (=κι' ἐμὲ νὰ τρώῃ τὰ μαῦρα ράσα) Ε. 84,20. **Ναύτη, καλὲ ναύτη! ζῇ ὁ βασιλεὺς Ἀλέξανδρος; Τώρα, κυρά μου, βασιλεῖς Ἀλέξανδρος!** (=τώρα, κυρά μου, νὰ ζῇ - τώρα θέλεις νὰ ζῇ ὁ βασιλεὺς Ἀλέξανδρος) Λπ. 206. **Ποῦ εἶναι τὰ κατάρτια; φώναξα** σὰν τρελλὸς στὸν καπετάνιο. **Καὶ κείνος μοῦ ἀπάντησε: Τώρα πιά κατάρτια!** (=τώρα πιά νὰ βρίσκονται κατάρτια!) Ροδ. 81. **Τὴν ἄλλη μέρα δὲν ἔφυγα, ὅπως εἶχα σκοπὸ** (=εἶχα σκοπὸ νὰ φύγω) Λπ. 15.

Γ') Τὸ σχῆμα ἐξ ἀντιθέτου. Κατὰ τὸ σχῆμα αὐτὸ (συγγενὲς μὲ τὸ προηγούμενο) ἀπὸ μιὰ προηγούμενη λέξι ἢ φράσι ἐννοεῖται μιὰ παραλειπόμενη λέξις ἢ φράσις μὲ ἀντίθετη ἢ ἐντελὼς διάφορη σημασία: **Στὰ ἔμπα μπῆκε** σὰν αὐτός, **στὰ ξέβγα** σὰν πετρίτης (=στὰ ξέβγα βγήκε σὰν κλπ.) Ε. 70, 36. **Τὰντρεωμένον τῶματα δὲν πρέπει νὰ πουλιῶνται, μὲν πρέπει τοὺς στῆν ἐκκλησιά κι'**

ἐκεῖ νὰ λειτουργιῶνται (=μόνο τοὺς πρέπει νὰ ἀφιερώνωνται στὴν ἐκκλησιὰ) Ε. 41,1. (Πρβλ. στίχ. 3: πρέπει νὰ κρέμονται ψηλά).

"Ετσι συχνὰ ἀπὸ κάποια λέξι ἢ φράσι καταφατική ἐννοεῖται λέξις ἢ φράσις ἀποφατική, ἢ ἀντιστρόφως: Τηράει περιγύρα νὰ εὕρῃ δρόμο γιὰ τὸν ἀπάνω κόσμος· τίποτα! (=δὲ βρῖσκει τίποτα) Λπ. 161. Ἡ πράξη του εἶναι τυπικὴ ἢ νόμιμη, ἠθικὴ ποτὲ (=δὲν εἶναι ποτὲ) Παπαν. 93. Τὸν πόνο θὰ σοῦ φέρω· τίποτ' ἄλλο· (ἐνν. δὲν θὰ σοῦ φέρω) Ω.Γ. 7. Σὲ χαίρεται ὁ κόσμος, καὶ μεῖς πού σ' ἔχομε αἷμα μας! (=καὶ νὰ μὴ σὲ χαϊρώμαστε ἐμεῖς κλπ.) Τρ. Δ. 49. Δὲν πρέπει ἐγὼ νὰ τραγουδῶ, μήτε κρασί νὰ πίνω· νὰ κάθωμαι σὲ μιὰ μεριά, τὰ δάκρυα μου νὰ χύνω (=μὴν πρέπει νὰ κάθωμαι κλπ.) Πάσσ. Δίστ. 218.

Δ') Τὸ σχῆμα ζευγμα. Κατὰ τὸ σχῆμα αὐτὸ τὸ ρῆμα μιᾶς προτάσεως ἔχει δυὸ ὁμοειδεῖς προσδιορισμοὺς (δυὸ ἀντικείμενα ἢ δυὸ ἐμπρόθετα), ἐνῶ λογικῶς στὸ ρῆμα αὐτὸ ταιριάζει μόνο ὁ ἓνας ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς δυὸ προσδιορισμοὺς, καὶ ὁ ἄλλος ταιριάζει σὲ ἄλλο ρῆμα, πού σημαίνει κάποια σχετικὴ μέν, ἀλλὰ διαφορετικὴ ἐνέργεια, ἢ στὸ ἴδιο ρῆμα, ἀλλὰ μὲ διαφορετικὴ σημασία: Παίρνω κ' ἐγὼ τὸ μαῦρο μου, νὰ πάω νὰ τὸν ποτίσω· νὰ τὸν ποτίσω κρύο νερὸ καὶ δροσερὸ χορτάρι (=καὶ νὰ τὸν ταῖσω χορτάρι) Θ.Χρ. 48· βλ. καὶ Πάσσ. Δίστ. 1059. Ἀκούει τουφέκια καὶ βροντοῦν, σπαθιὰ λαμποκοπᾶνε (=βλέπει σπαθιὰ) λ.τ. Χίλιους ἔκοψα, τρακόσιους πληγωμένους (=τρακόσιους ἀφῆκα πληγωμένους) Λ.Ε', 114. Βλ. καὶ Πάσσ. 24,14 καὶ 91,24. Κάμε ἀλουσιὰ καὶ λοῦσε με, χτένι καὶ χτένισέ με (=πᾶρε χτένι) Ε. 82,21. Πῆρα Φράγξα γυναικα, μαῖστρα πεθερὰ (=ἐκαμα μαῖστρα πεθερὰ) Θ.Χρ. 23. Ὁ ἓνας τοῦ δίνει μαχαιριὰ κ' ὁ ἄλλος με τὸ κοντάρι (=τοῦ δίνει μὲ τὸ κοντάρι =τὸν χτυπáει μὲ τὸ κοντάρι) Ε. 87,22. Ἡ κόρη τοῦ ἀπαίτησε γιὰ τελευταῖα φορὰ νὰ γιοματίσουν μαζί, κ' ἔπειτα νὰ φύγῃ (=καὶ τοῦ ὑποσχέθηκε ἔπειτα νὰ φύγῃ) Μβ. 495.

Σημ. Στὸ σχῆμα τῆς ἐλλείψεως ἐν γένει ὑπάγονται καὶ τὰ δυὸ ρητορικά, ἥτοι καθαρῶς τεχνικὰ σχήματα τῆς ἀποσιωπῆσεως καὶ τῆς ὑποσιωπῆσεως ἢ παρασιωπῆσεως. Στὴ θέσι τῶν παραλειπομένων τότε γράφονται συνήθως μερικὲς στιγμές: Καὶ σὲ βρῖσκανε μέσα στὶς σοῦδες... καί, καί, καί... Θεοτόκ. 18. Φτάνει πιά, σοῦ λέω, φτάνει. Μὴ μὲ ἀναγκάσης... Ροδ. 49.

"Ολα μερώνουν ἐδῶ κάτω. Μονάχα ὁ ἄνθρωπος... Βεν. 71. "Ακουσε, μητέρα, τί θῆλες ἄν... Σταματᾷ, διατάζει Βεν. 120.

II. Πλεονασμός.

§ 300. Τοῦ πλεονασμοῦ τὸ σχῆμα εἶναι ἐντελῶς ἀντίθετο πρὸς τὸ σχῆμα τῆς ἐλλείψεως (§ 296). Πολλές φορές δηλαδὴ γιὰ τὴν ἔκφρασι ἑνὸς διανοήματος δὲ χρησιμοποιοῦνται μόνο τὰ ἀπαραίτητα ἀντίστοιχα λεκτικά στοιχεῖα, παρὰ καὶ ἄλλα πρόσθετα, ποὺ δὲν προσθέτουν κανένα νέο νόημα στὴ φράσι, παρὰ ἐκφράζουν κι' αὐτὰ ὅ,τι ἀκριβῶς ἄλλες λέξεις τῆς ἴδιας προτάσεως ἢ περιόδου. Κι' αὐτὸ γενικὰ γίνεται, γιανὰ ἐκφράζεται τὸ διανόημα σαφέστερα καὶ ζωηρότερα, καὶ νὰ παράγεται ἔτσι στὴν ψυχὴ ἐκείνου ποὺ ἀκούει (ἢ διαβάζει) ἀπὸ τὰ λεγόμενα (ἢ γραφόμενα) μιὰ πληρέστερη καὶ πιὸ ἰσχυρὴ ἐντύπωσις: "Οφείλω νὰ σοῦ πῶ ὅτι ἔχεις λάθος, λάθος, λάθος Κονδ. 37. (Πρβλ. "Εχεις πολὺν μεγάλο λάθος). Βρίσκει ξαφνικὰ τὴ λύτρωση, τὴ λύτρωση, τὴ λύτρωση Σικελ. 20. Κύριε, νὰ πάη στὴν ἀδελφή, στὴν ἀδελφή Ω.Γ. 6. Σήκω μικρὴ, μικρὴ, μικρὴ Πορτοκαλλένια "Ηλ. 35. Κι' ἐγὼ δὲ σ' ἀγαπῶ, δὲ σ' ἀγαπῶ, δὲ σ' ἀγαπῶ Κονδ. 59. (Πρβλ. Δὲ σ' ἀγαπῶ διόλου). Ποιὸς μ' ἔφερε ἐδῶ πέρα; "Εμεῖς, ἐμεῖς Σκίπ. 178. Πάλε τὸ ξανάπλυνε Ε. 91,15. Κάμε το (τὸ κιβούρι) πιὸ μεγάλο· νά'ναι πλατὺ, νά'ναι μακρὺ, νά'ναι γιὰ δυὸ νομάτους Ε. 217,38.

§ 301. Ποικίλες εἶναι οἱ μορφές, ἥτοι τὰ ἰδιαίτερα σχήματα λόγου, μὲ τὰ ὅποια παρουσιάζεται τὸ γενικὸ σχῆμα τοῦ πλεονασμοῦ στὴ νέα Ἑλληνικὴ γλῶσσα.

Α') Τὸ σχῆμα ἐκ παραλλήλου (ἢ ἐξ ἀντιθέτου). Κατὰ τὸ σχῆμα αὐτὸ μιὰ ἔννοια ἢ ἓνα νόημα ἐκφράζεται συγχρόνως μὲ δυὸ ἀντίθετες ἐκφράσεις, τὴ μιὰ ἀποφατικὴ καὶ τὴν ἄλλη καταφατικὴ: Φέρε λίγο νερό, ὅχι ζεστό, κρύο. "Εὐὸ μὴ μιλής, σῶπα. Μ' ἀπαλησιμόνησε καὶ πιὸ δὲ μὲ θυμᾶται Ε. 82,20.

Συγγενὲς μὲ τὸ σχῆμα αὐτὸ εἶναι τὸ σχῆμα κατ' ἄρσιν καὶ θέσιν, κατὰ τὸ ὅποῖον ἓνα διανόημα ἀφ' ἑνὸς αἵρεται καὶ ἀφ' ἑτέρου τίθεται, ἥτοι ἀφ' ἑνὸς λέγεται τί δὲν εἶναι κάτι, τί δὲν συμβαίνει, καὶ ἀφ' ἑτέρου τί εἶναι ἢ τί συμβαίνει: "Εγὼ δὲν εἶμαι Τοῦρκος, οὐδὲ Κόνιαρος, εἶμαι καλογεράκι ἀπ' ἀσκη-

ταριό E. 73, 26. **Δὲν εἶν'** ἐδῶ τὸ Χόρμοβο, **δὲν εἶν'** ἡ Λαμποβίτσα **ἐδῶ εἶν'** τὸ Σούλι τὸ κακό, **ἐδῶ εἶν'** τὸ Κακοσοῦλι E. 5, 22. **Ἐμὲ δὲ μὲ βυζάξανε** στὸν Ἑλικῶνα οἱ Μοῦσες, **ἐμὲ μὲ πικρανάθρεψαν** οἱ φτώχειες κ' οἱ καημοὶ (Παλαμ.) Κμπ. 225. Τοῦτο ὁπού 'γινε τὸ Σύν-τα(γ)μα, **δὲν εἶναι ἔργο** οὔτε τοῦ Μεταξᾶ, οὔτε ἐμένα, οὔτε τῶν ἄλλων-
νῶν, **εἶναι ἔργο** τοῦ Θεοῦ Μακρυγ. 391.

Β') **Ἡ περίφρασις.** Κατὰ τὸ σχῆμα αὐτὸ μιὰ ἔννοια ἐνῶ μπορεῖ νὰ ἐκφραστῇ μὲ μιὰ μόνο λέξι, ἐκφράζεται μὲ δυὸ (ἢ περισσότερες) παραστατικότερα καὶ χαρακτηριστικότερα: **Ὁ Γέρος τοῦ Μοριᾶ** (ἀντίς: **ὁ Κολοκοτρώνης**). **Παιδιὰ Μοραϊτόπουλα** (ἀντίς ἀπλῶς: **Μοραῖτες**). **Ὁ γιὸς τοῦ πολυφάη** ὅσο βρῇ θὰ φάη (ἀντίς: **ὁ πολυφάης**) λ. λ.

Γ') **Τὸ σχῆμα ἐν δια δυοῖν.** Κατὰ τὸ σχῆμα αὐτὸ μιὰ ἔννοια ἐκφράζεται μὲ δυὸ λέξεις συνδεόμενες μεταξύ τους μὲ τὸ σύνδεσμο **καί**, ἐνῶ σύμφωνα μὲ τὸ νόημα ἢ μιὰ ἀπ' αὐτὲς ἔπρεπε ν' ἀποτελῇ προσδιορισμὸ τῆς ἄλλης (ἐπιθετικὸ ἢ κατὰ γενικὴ ἢ κατὰ παράθεσι ἢ ἐπεξηγήσει). Ἔτσι ἐνῶ πρόκειται γιὰ ἓνα πρόσωπο ἢ πρᾶγμα, παρέχεται ἐκ πρώτης ὄψεως ἢ ἐν-τύπωσις ὅτι πρόκειται γιὰ δυό, καὶ ἡ σχετικὴ ἔννοια ὅπως παρουσιάζεται μὲ δυὸ μορφές, παριστάνεται ζωηρότερα καὶ καθαρότερα: **Ἀστροπελέκι καὶ φωτιά νὰ πέση σὲς αὐλές σου** (=ἀστρο-πελέκι **φλογερὸ**) E. 103, 13. **Πέρασε ράχες καὶ βουνὰ** (=ράχες **βουνῶν**) E. 90Γ, 6' βλ. καὶ Φωρ. 2, 298. **Γυναῖκες, ποῦ εἶν'** οἱ ἄντρες σας **κι'** οἱ καπιταναῖοι; (=οἱ ἄντρες σας οἱ καπεταναῖοι) E. 68, 16. **Τοῦ στέλνει ὁ Τσαρλαμπᾶς χαρτὶ κι'** ἓνα κομματί γράμμα (=χαρτί, δηλαδὴ **ἓνα γράμμα**) Πάσσ. 42, 31.

Δ') **Ἡ ἀναδίπλωσις ἢ παλιλλογία.** Κατὰ τὸ σχῆμα αὐτὸ (συνηθέστατο ἰδίως στὰ λαϊκὰ τραγούδια) μιὰ λέξις τῆς προτάσεως ἢ μιὰ φράσις ἐν γένει ἐπαναλαμβάνεται ἀμέσως δεύ-τερη φορὰ ἐντόνως (συνήθως μαζί μὲ κάποιον πρόσθετο προσ-διορισμὸ τῆς).

Ἔτσι ὁ λόγος ἐκφέρεται μὲ κάποιο πάθος: **Φεύγει, φεύγει ὁ προδότης Κάλβ.** 163. **Θὰ φτάσω, θὰ φτάσω** στὸ σκοπὸ μου. **Κάθε ἐμπόδιο δυναμώνει τὴν ὁρμὴ μου** Ροδ. 32. **Μὰ σᾶς λέω** ποῦ δὲ δέχεται

τίποτα **τίποτα** Ζ.Π. 30. *Εἶναι καημοὶ ποὺ μόνο ὁ τάφος, ὁ τάφος σβήνει ὁ σκοτεινὸς* Σκίπ. 33. *Τὰ στήθη, τὰ στήθη* ποὺ σ' ἐδύζασαν ἐμπρός σου βλέπεις Κάλβ. 52. *Τὸ νέφος, νέφος ἀχνὸ εἶν'* ὁ θάνατος μπροστά μου! Σικελ. 192. *Ἀπρίλη, Ἀπρίλη δροσερὲ, καὶ Μάη* μὲ τὰ λουλούδια Ε. 237,1. *Τὰ ὁμορφότερα χαρακτηριστικά του ἦταν...* καὶ τὰ μάτια του, *δυσὸ μάτια καστανά, μεγάλα* Τρ. 11. *Τὸν Ἀγγλικὸ λαό, λαὸ νηφάλιο καὶ προκομμένο*, σχολίαζε ὁ λόρδος Melbourne, *ὅταν ἔλεγε κλπ.* Πάλλ. 10. *Ἐκεῖ καίγονται κόκκαλα, κόκκαλα ἀντρειωμένων* Ε. 9,12. *Ἡ χαρὰν τοῦ Γένους μας ἐκεῖ θάνατείλη· ναὶ ἐκεῖ θάνατείλη* Απ. 84. Βλ. καὶ Ε. 29,8. 147Β,4. 231,1. 237,6 κ. ἄ.

Εἰδικότερα σχετικὰ μὲ τὸ σχῆμα τῆς ἀναδιπλώσεως παρατηροῦμε τὰ ἑξῆς·

α') Μὲ τὴν ἐπανάληψιν ἑνὸς ρηματικοῦ τύπου (ἀναλόγως τῆς σημασίας τοῦ ρήματος καὶ τοῦ νοήματος τῶν συμφραζομένων) δηλοῦται ἄλλοτε ἔντονη βεβαίωσις: *Δὲν ἔχει νερὸ ἢ βρύση; Ἔχει, ἔχει, κουμπάρε. Θὰ ῥθῇ, θὰ ῥθῇ ἢ μέρα ἢ ποθητὴ* Σκίπ. 130. *Ἀπέθαν', ἀπέθαν'* ὁ Μάρκος Σολωμ. 142. *Ἀκόμα σὲ προσμένω, σὲ προσμένω* Σικελ. Ἀνθολ. 407. *Θὰ σὲ φτάσω! θὰ σὲ φτάσω!* Σικελ. 54.

Ἄλλοτε ἀδειάλειπτη (γιά πολλὴν ὥρα ἢ γιὰ πολὺν καιρὸ) συνέχισις ἢ ἐπανάληψις μιᾶς πράξεως (πρβλ. § 221,1,α'): *Ἐπεφτε τοῦ θανατῶ κι' ὅλο ἔκλαιε, ἔκλαιε* Πα. 60. *Ἀκουγα, ἀκουγα, ἀκουγα* μιὰ ὁλόκληρη ὥρα Χάρ. Μ. 41. *Ὁ κάβουρας, ἀφοῦ σκέφτηκε σκέφτηκε, ἄς γίνουμε, λέει (κουμπάροι)* Π.Μ. 24. *Καβαλλάρηδες περνᾶνε καὶ πᾶνε... πᾶνε* Γρυπ. 52. *Θὰ κλαίω, θὰ κλαίω, θὰ κλαίω.* Νά, ὡς αὐριο θὰ κλαίω Ξεν. 176. *Εἶπαμε, εἶπαμε* σιγῶν, κι' ὅσο λέγαμε, τόσο ἀνάλεινε ἡ καρδιά μας Τρ. Δ. 54. *Ἐφερε στοὺς ἀντάρτες κρασί ἡπιαν, ἡπιαν* Βεν. 91. *Ἐπούλησεν, ἐπούλησε·* δὲ φτάνει νὰ πλερώσῃ (=ἐπούλησε τὸ ἓνα, ἐπούλησε τὸ ἄλλο) Ε. 86Β,12.

Ἄλλοτε συνεχῆς ἐπαύξεισις τῆς πράξεως: *Τὴν ὥρα ἐκείνη ξεφεγγάρωνε· κοκκίνισε, κοκκίνισε* πρῶτα ὁ οὐρανὸς καὶ ὕστερα κλπ. (=λίγο λίγο κοκκίνισε σὲ μεγάλο βαθμὸ) Τρ. Δ. 53. *Γιατ' ὁ καλὸς μου βιάζεται, βιάζεται* νὰ μὲ πάρῃ Κρυστ. Ἀνθολ. 176. Βλ. καὶ §174,1.

Ἄλλοτε τέλος, ὅταν τὸ ρῆμα εἶναι σὲ ἔγκλισι προστακτικῇ, δηλοῦται ἐπίμονη ἀξίωσις ἢ θερμὴ παράκλησις: *Κάθισε, κάθισε* ἀκόμα λίγο. Βλ. Ε. 166,3 καὶ Πάσσ. 334,3. *Ὡ θάνατε, λυπήσου με,*

λυπήσου με καὶ φθάσε Σολωμ. 15. *Μὴ μοῦ μιλάς, μὴ μοῦ μιλάς!*
Ἀνάδενε τὴ θράκα Ἀθάν. 39.

β') Μὲ τὴν ἐπανάληψι ἑνὸς οὐσιαστικοῦ, ποὺ σημαίνει
 κάτω τὸ αὐτοτελές ἢ ποὺ ἔχει σημασίαν περιεκτική, καθὼς καὶ
 μὲ τὴν ἐπανάληψι ἑνὸς ἀριθμητικοῦ, (ὡς κατηγορηματικοῦ
 προσδιορισμοῦ τοῦ ὑποκειμένου ἢ τοῦ ἀντικειμένου τοῦ ρήματος
 τῆς προτάσεως), ἐκφράζεται ἑναργῶς χωρισμός καὶ κατανομή:
Οἱ Ἀθηναῖοι, συντροφιᾶς συντροφιᾶς, ἔφηναν ἀπὸ τὴν πόλιν Χάρ.
Μ. 11. Περγουῖσαν οἱ στρατιῶτες, μπουλούκια μπουλούκια (=πολλὰ
 μπουλούκια, τὸ ἓνα μετὰ τὸ ἄλλο). *Ἀρχίσανε οἱ ἄετοι νὰ φεύγουνε*
ἕνας ἕνας (=ὁ ἕνας μετὰ τὸν ἄλλο) Π.Μ. 85. *Μία, μία, πὺν πήγαινε*
τὸ ἴδιο ἔκανε Μβ. 433· βλ. καὶ Ἡθ. 20. *Οἱ ψαράδες ἐμπῆκαν ἕνας*
ἕνας *στὶς γαῖτες τοὺς* (=κάθε ἕνας χωριστὰ) Τρ. Δ. 57. *Ἕνας ἕνας*
οἱ καλεσμένοι ἀποχωρίζονται τοὺς νιόννυμους (=ὁ ἕνας μετὰ τὸν ἄλλο)
 Ἡθ. 32. Βλ. καὶ Ζ.Π. 40. Ἔρσ. 218. Πάσσ. 154,13. *Τὰ περαστικά*
ξαναέρχονται σιτὴ θύμηση ζωντανὰ *ἕνα ἕνα* Μυρ. 18. Βλ. καὶ Τρ. Δ.
 31. Ε. 233,ζ. *Διαμετρῶ κοκκὶ κοκκὶ τὸν ἄμμο* Πάσσ. Δίστ. 177. *Θὰ*
σὲ κάνω κομμάτια κομμάτια (=πολλὰ καὶ μικρὰ κομμάτια) Π.Μ. 85.
 Βλ. καὶ Ε. 80, 42. 91,50. *Ἀνέβηκε δύο δύο τὰ σκαλιὰ* Απ. 209. *Μιά*
φορὰ τῆς μάδης *φτερὸ φτερὸ* *ζωντανὴ μιὰ ἄσπρη κότα, πὺν ἀγαποῦσε*
πολὺ Λιλ. 9. *Στάλα στάλα τῶριχτα* (τὸ αἷμα μου) *πάνω σ' αὐτὰ τὰ*
χαρτιά Ἐφταλ. 44.

γ') Μὲ τὴν ἐπανάληψι ἑνὸς ἐπιθέτου, ὡς ἐπιθετικοῦ ἢ κα-
 τηγορηματικοῦ προσδιορισμοῦ ἑνὸς οὐσιαστικοῦ, δηλοῦται ὅ,τι
 καὶ μὲ τὸν ὑπερθετικὸ βαθμὸ τοῦ ἐπιθέτου αὐτοῦ, ἀλλὰ ἐντονό-
 τερα καὶ παραστατικότερα: *Μοῦ ἔφηναν ἀσφυζίαν, ὅπως ἡ μύρω-*
διὰ ἀπὸ πολλὰ πολλὰ κλεισμένα ἄνθη (=ἀπὸ πάρα πολλὰ) Ἀμ. 34.
 Βλ. καὶ Μπ. 15. Ε. 148,2 καὶ πρβλ.: *Μαῦρα, κατάμαυρα* *σαλεύει τὰ*
φτερά του Ω.Γ. 19. *Εὐπνιος καὶ βλέπω ὀνείρατα, κ' εἶναι τὰ ὄρατα,*
ὄρατα Ἀθάν. 31. *Βαρύ, πολὺ βαρὺ* *τὸ ἔργο τῆς ἐρμηνείας* Κακρ. 39.

Ὅμοια, μὲ τὴν ἐπανάληψι ἑνὸς ἐπιρρήματος, μὲ ἔννοια
 ἐπιδεκτικὴ διαβαθμίσεως, δηλοῦται πάλιν ὅ,τι καὶ μὲ τὸν ὑπερ-
 θετικὸ βαθμὸ τοῦ ἐπιρρήματος αὐτοῦ, ἢ μὲ τὴν προσθήκη
 σ' αὐτὸ ὡς προσδιορισμοῦ τοῦ τῆς λέξεως *πολὺ* ἢ ἐντελῶς ἢ
 ἄκριβῶς κ.τ.τ.: *Γραμμένα ὅλα πυκνὰ πυκνὰ* (=πυκνότητα, πολὺ
 πυκνὰ) Μυρ. 5. *Τὴν ὥρα πὺν γλυκὰ γλυκὰ ἀνασαίνει* Ω.Γ. 6. *Φαίνον-*

ταν τώρα **καθαρά καθαρά** τὰ σπύια τῆς χώρας Τρ. Δ. 78. Μιλοῦσε **ἀργὰ ἀργὰ** καὶ ἐπιβλητικά Τρ. Δ. 19. Βλ. καὶ Ε. 63,11. 87,25. **Ναί**, ἀποκριθῆκα **ξηρὰ ξηρά**, εἶναι ἀνάγκη νὰ κλπ. (=πολὺν ξηρὰ) Ἀμ. 113. Οἱ δυὸ δάρκες προχωροῦσαν **κοντὰ κοντὰ** (=πολὺν κοντὰ) Βεν. 95. Τὸ φεγγάρι ἐφήλωνε **ἀγάλια ἀγάλια** Τρ. Δ. 54. Πρέπει **πρῶτα πρῶτα** νὰ ἐρευνηθῇ τὸ τί ἔχει παραδοθῇ ἀπὸ ἀξιόπιστους μάργυρες (=πρώ-
τιστα) Γεωργ. 198. Προσπὰ πηγαίνει ἡ Τόλιανα, **κι' ὀπίσω ὀπίσω** ἡ Κώσταινα (=ἐντελῶς πίσω) Ε. 68,8· (πρβλ. 47,7: **Ὀλοξοπίσω** πά-
γαινε ἡ δόλια του ἡ μαννούλα). Ἀνταμώθηκαν **πρωτὶ πρωτὶ** σὲ μιὰ ράχη Π.Μ. 18· βλ. καὶ Ἀμ. 57. Βλαχ. 121. Χάρ. Κ. 18· (καὶ πρβλ. Μπ. 105: **Ἐξύπνησα πολὺν πρωτὶ**).

Ὅμοια καὶ σὲ ἐμπρόθετα ἢ ἄλλους προσδιορισμοὺς μὲ το-
πικὴ ἢ χρονικὴ σημασία: **Εἶναι μέσα στὸ ἀρμάρι, στὴν ἄκρη ἄκρη**
(=ἐντελῶς στὴν ἄκρη). **Στὴν ἀρχὴ ἀρχὴ** δὲν καταλάβαινε τίποτα
(=ἐντελῶς στὴ ἀρχή). Καὶ τὸ μελισσοτρύγισμα θάρχιζε **αὐγὴν αὐγὴ**
Σικελ. 93.

Σημ. Σημειώνομ' ἐδῶ μερικὲς φράσεις, ποὺ καθὼς ἐκφέρονται
κατὰ τὸ σχῆμα τῆς παλιλλογίας, παίρνουν κάποιες ἰδιαιτέρως σημα-
σίες. Ἔτσι ἡ φράσις **χέρι χέρι** (ἢ **μάνι μάνι**) σημαίνει ἀμέσως, **στὴ**
στιγμὴ. Ἡ φράσις **ῶρες ῶρες** σημαίνει μερικὲς φορές, κάποτε κάποτε,
ἄλλοτε κ. τ. τ.: **Εἶχα ῶρες ῶρες** κάτ' ὅταν κακὸ προαίσθημα. **Κι' ῶρες ῶρες**
μοῦ φαινόταν ὅταν ψέμα Ξεν. (Πρβλ. καὶ Α.Ε', 70: **Βολὲς βολὲς** τὸ τοίμπαγε, **βο-**
λὲς βολὲς τοῦ λέει). Ἡ φράσις **λίγο λίγο** σημαίνει πρῶτα (κατανομή), ἀπὸ
λίγο: **Παῖρνε το τὸ φάρμακο αὐτὸ λίγο λίγο**. Ἐπειτα σημαίνει καθὼς περ-
νοῦσε ἡ ὥρα ἢ ὁ καιρὸς: **Γέροντας** στὴ δύση ὁ ἥλιος **ἔχανε λίγο λίγο** τὶς ἀχτί-
δες του Τρ. Δ. 41. Ἔτσι **λίγο λίγο** ἄλλαξα **κι' ἐγὼ** (=μὲ τὸν καιρὸ) Πα. 44. Ὅμοια
καὶ ἡ φράσις **σιγὰ σιγὰ** σημαίνει πρῶτα **πολὺ σιγὰ**: **Ἐμπήκε μέσα στὸ**
δωμάτιο σιγὰ σιγὰ. Ἐπειτα σημαίνει (δπως καὶ ἡ φράσις **λίγο λίγο**), κα-
θὼς περνοῦσε ὁ καιρὸς: **Καὶ ἦρθε σιγὰ σιγὰ ὁ καιρὸς**, ποὺ κόπηκε κάθε πνευ-
ματικὴ μας ἐπικοινωνία Τρ. 126. Ἡ φράσις **ἴσια ἴσια** (ἢ **ἴσα ἴσα**) σημαίνει
πρῶτα κατ' εὐθείαν: **Πήγαινε ἴσια ἴσια** πρὸς τὸ χωριό. Ἐπειτα σημαίνει
ἀκριβῶς ἢ ἀπεναντίας: **Κι' ἔλεγα ἴσια ἴσια** αὖριο νὰ πᾶμε ὡς τὴν ἐκκλησίαν
Ἔρσ. 132. **Τώρα ἴσια ἴσια** ἡ μονοτονία μ' ἐνθουσίαζε Ἀμ. 67. Ἡ φράσις **πέρα**
πέρα (ἢ **πέρα καὶ πέρα**) σημαίνει πρῶτα **πολὺ μακριὰ**. Δεύτερο ση-
μαίνει ἐντελῶς: **Τὸ ἔγκισις τὸ φόρεμα πέρα (καὶ) πέρα**. Ἐπειτα χρησιμο-
ποιεῖται ὡς κατηγορηματικὸς προσδιορισμὸς μὲ τὴν σημασία τοῦ ὅλοι
ἐν γένει, ὅλοι ἀνεξαιρέτως-ὅλος, ὁλόκληρος: **Μὲ γνωρίζουν τῆς Μαύρης**
Θάλασσας τὰ λιμάνια πέρα πέρα (=ὅλα ἀνεξαιρέτως) Λπ. 54. Βλ. καὶ Ε. 38, 4·
(καὶ Βλαχ. 67: **Χαϊρέτησαν τὸν καπετᾶνο πέρα καὶ πέρα τὰ παλληκάρια**). **Βλέπει**

τὴν Ἑλληνικὴν γῆν *πέρα πέρα* ἐλεύθερον (= ἀπὸ τῆς μιᾶς ἄκρῃ ὡς τὴν ἄλλη - ὅλη, ὁλόκληρη Π.α. 162). Ἡ φράσις *ἀράδα ἀράδα* σημαίνει πρῶτα σὲ μιὰ εὐθεία γραμμῇ, ἀκριβῶς στὴ γραμμῇ (τὸ ἕνα κοντὰ στὸ ἄλλο): *Τρία πλάτανα, τὰ τρία ἀράδα ἀράδα* Ε. 34, 1. Ἔπειτα (χρονικῶς) σημαίνει ὁ ἕνας κατόπιν ἄπ' τὸν ἄλλο κλπ.: *Τρεῖς ἀδερφοὺλες τὸν κερνοῦν, οἱ τρεῖς ἀράδ' ἀράδα* (= ἡ μιὰ μετὰ τὴν ἄλλη) Θ.Χρ. 40' βλ. καὶ Ε. 11,19. Πάσος. 68,3. 89,10. Τέλος ἡ φράσις *καλὰ καλὰ* σημαίνει πρῶτα πολὺ καλὰ, τέλεια, ἀφθονα κ.τ.τ.: *Τὴν ἐβαλε καὶ νύφηκε καλὰ καλὰ* Π.Μ. 63' βλ. καὶ 18 καὶ 42. *Ἐφαγαν κ' ἥπιαν καλὰ καλὰ* Π.Μ. 38. Θὰ σταματήσουμε νὰ τὰ νοιώσουμε καλὰ καλὰ Ἀποστολ. 137. Ἔπειτα σημαίνει κάπως καλὰ, ὅπωςδῆποτε καλὰ: *Ἐπέρασαν αἱ ὄραι, χωρὶς κ' ἐγὼ νὰ τὰς ἐννοήσω καλὰ καλὰ* Ἀμ. 20' βλ. καὶ Ἐρσ. 293. *Δὲν σκέπτεται οὔτε γιὰ φαγητὸ καλὰ καλὰ, ἂν κ' ἔχει ἀδυνατίσει κ' αὐτὴ τόσο πολὺ* Τρ. 90. *Χωρὶς νὰ κατορθώσῃ καλὰ καλὰ νὰ τὰ συγχωρεῖ* (= ὅπωςδῆποτε καλὰ) Κμπ. 19. Βλ. καὶ Βλαστ. 211. Ἀργὼ 201, 287.

Ε') Ἡ διπλότης ἢ ταυτολογία. Κατὰ τὸ σχῆμα αὐτὸ (συνηθέστατο στὰ δημοτικὰ τραγούδια) μιὰ ἔννοια ἢ ἕνα νόημα ἐκφράζεται στὴ σειρὰ δυὸ φορές (κάποτε καὶ τρεῖς) μὲ τὶς ἴδιες σχεδὸν λέξεις ἢ μὲ λέξεις ἢ φράσεις λίγο ἢ πολὺ διαφορετικὲς ἀλλὰ ταυτόσημες: *Ἡ μέρα φόρεσε τὴ νύχτα, ὅλα εἶναι νύχτα, ὅλα εἶναι νύχτα* Σεφέρ. 36. *Ἐγὼ ποτὲ δὲν προσκυνῶ, ποτὲ δὲν προσκυνῶ* Πάσος. 219,25. *Ἀνδρουῦτσος εἶναι ξακουστός, εἶναι καὶ ξακουσμένος* 46,26. *Βρίσκει τὴν πόρταν ἀνοιχτή, τὴν πόρταν ἀνοιγμένη* Ε. 91,4. *Θεὰ τὸ μάθη ὁ ντουνιαῖς, θεὰ τὸ μάθη ὁ κόσμος* Πάσος. 15,17. *Ὅλον τὸν κόσμον γέμισες μ' ἀνθὴ καὶ μὲ λουλούδια* 164,5. *Πολὸν μὲ βιάζεις, λυγερή, πολὸν μὲ βιάζεις, κόρη* Φωρ. 2,370. *Χρυσά εἶναι τὰ ντουφέκια τους, χρυσά, μαλαματένια* Ε. 53Γ,6. *Θάμει ἐρημίας βουβός, σιωπηλὸς* Ω.Γ. 25. *Εἶναι μακρὰ στὴν ξενιτειά, εἶναι μακρὰ στὰ ξένα* Ε. 85,35. *Σὰν ἔρθῃ ἡ μάγνα μ' ἀπ' τὴ γῆς, κ' ὁ κύρης μ' ἀπ' τὸν Ἀδῆ, τὰ δυὸ μ' ἀδέρφια τὰ καλὰ ἀπὸ τὸν κάτω κόσμον...* τότε κ' ἐγὼ τὸν Κωσιαντῆ θὰ τόνε πάρω ἄντρα Ε. 74,43. Βλ. καὶ Ε. 2,18. 9Β,13. 53Α,14 καὶ 18. 55,3. 68,13. 75,67. 76,5. 81,57. 91,9. κ. ἄ.

Ἡ ταυτολογία μερικὲς φορές συνίσταται στὴν ἀνάλυσι τοῦ νοήματος ἑνὸς οὐσιαστικοῦ ἢ ἐπιθέτου (συνήθως συνθέτου) μὲ μιὰ πρότασι, ἰδίως ἀναφορικῇ. Ἔτσι τὸ νόημα τοῦ οὐσιαστικοῦ ἢ τοῦ ἐπιθέτου ἀναπτύσσεται σαφέστερα: *Ἐκεῖ δὲ μέσα κάθετα ὁ ἀπολησμονιάρης, ὅπου μ' ἀπαλησμόνησε* κλπ. Ε. 82,19. *Κλαίγουν οἱ μαῦροι τὴ σκλαβιά, ὅπου εἶναι σκλαβωμένοι, κλαίγουν καὶ*

τὸν ξεχωρισμό, τὸ πῶς θὰ ξεχωρίσουν E. 4,4. (*Νὰ τὸ πίνῃ*) **στὸ δεῖ-
πνο, δταν δειπνᾷ** E. 173,5. Βλ. καὶ E. 66A,5. 90A,10. 217,4. Λ.Α',
639. Λ.Ε', 59 καὶ 69.

Σημ. Ἡ ταυτολογία μπορεῖ νὰ εἶναι μερική, ἥτοι στὴ δεύτερη ἔκ-
φρασι νὰ τροποποιεῖται κάπως τὸ νόημα τῆς πρώτης. Ὑἑτσι

α') στὴ δεύτερη ἔκφρασι χρησιμοποιεῖται τὸ ὑποκοριστικὸ τοῦ οὐ-
σιαστικοῦ, ποὺ εἶναι στὴν πρώτη ἔκφρασι: *Τί νὰ σοῦ πῶ, μωρὲ βουνί, τί νὰ
σοῦ πῶ, βουνάκι* (=ἀγαπητὸ βουνό) E. 57,9. *Θέλω νὰ πάρω ἀνήφορο, νὰ πάρω
ἀνηφοράκι* (=ἐναν ὄρατο ἀνήφορο) E. 61Γ,1. *Ἡ ἀρρώστεια θέρисε κόσμο καὶ
κοσμάκη* (=ἄπειρο κόσμος) Βουτ. 9.

β') Στὴ δεύτερη ἔκφρασι χρησιμοποιεῖται συνώνυμο οὐσιαστικὸ
συνοδοευόμενο ἀπὸ ἐπιθετικὸ προσδιορισμό, ἢ τὸ ἴδιο οὐσιαστικόν, σύν-
θετο ὅμως μὲ μιὰ λέξι ποὺ τοῦ προσδίδει κάποιον χαρακτηρισμό: *Καρ-
τερῶ τὴν ἀνοιξη, τῷμορφο καλοκαίρι* E. 36,3. 62,3. *Σήκω, μαννούλα μου, ἀνοιξε,
σήκω, γλυκειά μου μάνα* E. 92,79. *Φεύγα ἀπ' αὐτοῦ, βρὲ Τοῦρε, βρὲ σκυλό-
τουρε* E. 73,2. (Πρβλ. καὶ παραπάνω, Δ').

Καὶ ἀντιστρόφως: *Μὴ μὲ θαρρεῖτε νύνηψη, νύφη, νὰ προσκυνήσω* E. 67,6.

γ') στὴ δεύτερη ἔκφρασι χρησιμοποιεῖται (ἱστορικὸς) ἐνεστώς τοῦ
ἴδιου ἢ ἄλλου συνωνύμου ρήματος, ποὺ εἶναι σὲ παρατατικὸ ἢ ἀόριστο
στὴν πρώτη ἔκφρασι: *Κί' ἡ μάνα τῆς τῆς ἔλεγε, κι' ἡ μάνα τῆς τῆς λέει* E.
136,4. *Ψιλή φωνίτσαν ἔβγαλε, ψιλή φωνίτσα βγάξε* E. 74,217. *Κι' ἡ μάνα του τοῦ
φώναξε, κι' ἡ μάνα του τοῦ λέει* E. 137,3. *Κι' ὁ Θεωδωράκης μίλησε, κι' ὁ Θεωδω-
ράκης λέει* E. 64,12.

ΣΤ') Ἡ ἐπαναστροφή. Κατὰ τὸ σχῆμα αὐτὸ (συνηθέστατο
στὰ λαϊκὰ τραγούδια) παρεκτείνεται ὁ λόγος κατὰ παράταξι
(τὶς περισσότερες φορὲς ὅλως ἀσυνδέτως) μὲ τὴ συνέχισι μιᾶς
προτάσεως ἢ ἐνὸς μέρους προτάσεως ἢ περιόδου μὲ μιὰ λέξι
ἢ φράσι ποὺ προηγεῖται ἀμέσως πρίν: *Ψάλλει ὁ κύκνος· ὁ κύκνος
ἀπ' ἀλάργα ψάλλει* Βιζ. 94. *Γιανὰ τὸν προσηκῶνται ὅλοι, καὶ ὅλοι
νὰ τὸν ἀγαποῦν* Ἡθ. 10. *Μὴ μπιστευθῆς στὴν ξενιτειά, κι' ἡ ξενιτειά
εἶναι ψεύτρα* Γρυπ. 26. *Ἴσως μὲ τάξουν καὶ μένα καλόγερο. Ὁχι, θὰ
ζήσω στὸν κόσμο, στὸν κόσμο θὰ μεγαλώσω* Ἐφταλ. 41. *Αὐτοί,
αὐτοὶ μόνο, τὸ κυριεύουν* Χάρ. Κ. 32. *Μόνη τους ἔκφραση εἶναι ἡ ἀ-
διαφορία καὶ ἡ σιωπή. Μάλιστα ἡ σιωπή.* Παπαν. 162. *Κατὰ τὰ ἐξη-
μερώματα ἀπέθανε· ἀπέθανε τὴν ἡμέρα τῆς εορτῆς τοῦ ὀνόματός του*
Μπ. 129. *Σὲ σκότιωναν κι' ἤσουν ἐσὺ, κι' ἤσουν ἐσὺ ὁ φονιάς σου*
Ἀθάν. 85. *Γιατὶ τοῦ πόνου τὶς κορφές, ποὺ εἶναι πολὺς, δὲ φτάνω· δὲ*

φτάνω κι' ὄνειρο θαρρῶ πὼς μὲ γελάει πλάνο Γρυπ. 22. *Νὰ τὸ πίνω βράδν* **αὐγή, αὐγή** καὶ μεσημέρι E. 27,10. *Ἀπὸ δόξες* **ἀλάργα, κι' ἀλάργα** ἀπὸ μίση Βάρν. Ἀνθολ. 32. Βλ. καὶ E. 27,2-3. 78A, 4-5. 158,1-2 κ.ἄ.

Συνήθως μεταξὺ τῶν λέξεων ποὺ ἐπαναλαμβάνονται, κατὰ τὸ σχῆμα αὐτό, μεσολαβοῦν μιὰ ἢ περισσότερες λέξεις: **Καλόγερος** νὰ γένω· **καλόγερος** καὶ γούμενος E. 51,3-4. *Τὴν ἀπόφασιν αὐτὴν ἔπρεπε νὰ τὴν στείλουν* εἰς τὸ Μεσολόγγι, καὶ **νὰ τὴν στείλουν** προφορικῶς Μπ. 98. Βλ. καὶ E. 74, 135. 78B, 15. 79, 1-2. 85, 29. 90Γ,13 καὶ 17. 148,2. 158,2 κ. ἄ.

Συχνὰ τέλος ἐπαναλαμβάνεται κατὰ τὸ σχῆμα αὐτό τῆς ἐπαναστροφῆς ἓνας ὅρος μιᾶς προτάσεως, γιανὰ γίνῃ κάποια διασάφησης τοῦ μὲ τὴν προσθήκη ἑνὸς προσδιορισμοῦ ἢ συνηθέστερα μιᾶς ἀναφορικῆς προτάσεως: *Εἶπαμε πὼς ἦτανε χειμῶνας, καὶ χειμῶνας βαρὺς* Ἑφταλ. 22. *Πουλᾶκια, ξέγνοιαστα πουλιά,* ποὺ τραγουδατε κλπ. Ἀθάν. 64. *Τ' ἄπλωσε τὰ προικιά της καὶ στὸ κρεβάτι της ἀκόμα· τὸ κρεβάτι ποὺ θ' ἀποχωριζότανε* Ἡθ. 17. *Δὲν πίνουν ἀπὸ τὴν πηγὴ σου· ἀπὸ τὴν πηγὴ ποὺ* λὲν ἐλευτεριά Ἡλ. 36. *Μυστικιστικὴ ἐξάλλου εἶναι ἡ θεωρία* τῆς τέχνης τοῦ Ἰταλοῦ *Gioberti· θεωρία ποὺ* δίχως ἄλλο θὰ ἤξερε ὁ Σολωμὸς Κμπ. 142. *Γιατί, ἂν ξεσπάσῃ ὁ πόνος σου, ὁ πόνος ποὺ* γνωρίζω, καὶ *τὴ γαλήνη* τοῦρανοῦ φοβοῦμαι μὴν ταράξῃς Γρυπ. 21. *Τοὺς ζητοῦσε νὰ τοῦ παρασταθοῦν γιὰ μιὰ δεύτερη νίκη, τὴ νίκη* πάνω στὴν πνευματικὴ τώρα σκλαβιά Κακρ. 11.

Ζ') Ἡ ἐπαναφορὰ (ἢ ἐπάνοδος). Κατὰ τὸ σχῆμα αὐτό, συνηθέστατο πάλι στὰ λαϊκὰ τραγούδια, (ἐπαναφέρεται, ἐπανέρχεται, ἦτοι) ἐπαναλαμβάνεται ἡ ἴδια λέξις ἢ φράσις στὴν ἀρχὴ ἐπαλλήλων προτάσεων, κι' ἔτσι δυὸ ἢ περισσότερες προτάσεις στὴ σειρὰ ἀρχίζουν μὲ τὴν ἴδια λέξι ἢ φράσι: **Ἡ θάλασσα** δὲ δίνει τέτοια μιὰ χαρά, **ἡ θάλασσα** δὲ βγάινε ἓνα χορτάρι Σημηρ. Ἀνθολ. 397. *Ὅλος ὁ λαὸς* τὰ τραγουδεῖ, **ὅλος ὁ λαὸς** τὰ νοιώθει, **ὅλος ὁ λαὸς** τὰ βρίσκει κλπ. Πολίτ. Α', 80. *Τᾶσπρα* πουλῆσαν τὸ Χριστό, **τᾶσπρα** πουλοῦν καὶ σένα E. 9B, 11· βλ. καὶ στίχ. 4 καὶ 16. **Τίποτα** δὲν ἄγγιξε, **τίποτα** δὲ χρωστοῦσε στοὺς ἀνθρώπους Z.11. 29. **Δι'** αὐτοὺς κάψαμε τὰ σπίτια μας, **δι'** αὐτοὺς χάσαμε τοὺς ἀνθρώ-

πους μας, δι' αὐτοὺς σκοτωθήκαμεν Μακρυγ. 251. **Μαῦρος** ἦταν, **μαῦρα** φορεῖ, **μαῦρο** καὶ τῆλογο του Ε. 219, 12. **Ἐσὺ μονάχα** διαβά-
 ζεις μέσα στήν ψυχή μου, **ἐσὺ μονάχα** μὲ πονεῖς Τρ. 216. **Φταίει** τὸ
 ζαβὸ τὸ ριζικό μας! **φταίει** ὁ Θεὸς πὸν μᾶς μισεῖ! **φταίει** τὸ κεφάλι
 τὸ κακό μας! **φταίει** πρῶτ' ἀπ' ὅλα τὸ κρασί! Βάρν. *Ανθολ. 29.
Εἶναι φοβερός, **εἶναι** ἀγνώριστος, **εἶναι** ἀπλησίαστος ὁ ἄνθρωπος μέσα
 στὴ θεομηνία Χάρ. Κ. 36. **Ἀκούω** κούφια τὰ τουφέκια, **ἀκούω** σμί-
 ξιμο σπαθιῶν, **ἀκούω** ξύλα κλπ. Σολωμ. 34' βλ. καὶ Κάλβ. 69. **Χά-
 νονται** οἱ πόλεις, **χάνονται** βασιλεία κ' ἔθνη Κάλβ. 61. **Δὲν ἔχουμε**
 ποτάμια, **δὲν ἔχουμε** πηγάδια, **δὲν ἔχουμε** πηγές· **μονάχα** λίγες στέργες
 Σεφέρ. 68. **Μᾶς εἶπαν** κάτι ψέματα, **μᾶς εἶπαν** κάτι ἀλήθεια, **μᾶς εἶ-
 παν** πὼς ἀπέθανε ὁ Θεοδωράκης Γρίβας λ. τ. **Κρυφὰ τὸ λένε** τὰ πον-
 λιά, **κρυφὰ τὸ λὲν** τὰ ἡδόνια, **κρυφὰ τὸ λέει** ὁ γούμενος κλπ. Ε. 10Α, 1.
***Ἡ γῆς** πὸν σοῦ ὅωσε τὰ χρυσὰ γένεια, **ἡ γῆς** θὰ σοῦ τὰ φάη Μβ.
 496. **Κοπάδι** ὅπως ἤρθαν οἱ ἄνθρωποι, **κοπάδι** ἔφυγαν Ζ.Π. 111.
***Ἐτσι** εἶπαμε, **ἔτσι** κάναμε Ἐρσ. 212. Βλ. καὶ Ε. 1, 2 κ. ἐ. 2, 1 κ. ἐ. 7, 3.
 9Β, 14. 11, 33. 40, 1. 64, 6 κ. ἀ.

Σημ. Τὸ σχῆμα τῆς ἐπαναφορᾶς μπορεῖ νὰ ἐφαρμόζεται καὶ σὲ
 μέλη μιᾶς προτάσεως ὁμοταγῇ: **Πράσινη** ἡ βλάστηση, **πράσινη** ἡ δροσιά,
πράσινο τὸ μουρουρίσμα κλπ (Νιφβ.) Κμπ. 301. **Τρεῖς** μέρες κάνει πόλεμο **χωρὶς**
πωμί, χωρὶς νερό, χωρὶς ὕπνο σὸ μάτι Ε. 66Β, 6' βλ. καὶ 73, 3. 78Β, 16.

Η') **Ἡ ἀντιστροφή ἢ ἐπιστροφή ἢ ἐπιφορά.** Κατὰ τὸ σχῆ-
 μα αὐτὸ (ποὺ εἶναι ἀντίθετο τοῦ προηγούμενου) ἡ ἴδια λέξις
 ἢ φράσις (ἐπιφέρεται, ἦτοι) ἐπαναλαμβάνεται **στὸ τέλος** ἐπαλ-
 λήλων προτάσεων, κ' ἔτσι δυὸ ἢ περισσότερες προτάσεις στὴ
 σειρὰ τελειώνουν μὲ τὴν ἴδια λέξι ἢ φράσι: ***Ἐτσι εἰν' ὁ κόσμος**
πάντα τέτοιοι θὰ εἶναι ὁ κόσμος Πα. 143' βλ. καὶ Ε. 56, 7. ***Εμένα** ἡ φα-
 μελιά μου **δουλεύει, ἐγὼ δουλεύω, ὁ γυιὸς μου δουλεύει** Ππδ. Β', 114.

Θ') **Ἡ συμπλοκή.** Κατὰ τὸ σχῆμα αὐτό, (στὸ ὁποῖον ὑπάρ-
 χει συνδυασμὸς τῶν δυὸ προηγούμενων σχημάτων), ἐπάλληλες
 προτάσεις ἀρχίζουν καὶ τελειώνουν μὲ τίς ἴδιες λέξεις: **Μᾶς**
πῆρε τίς γυναικες μας, μᾶς πῆρε τὰ παιδιά μας Ε. 68, 6. (Πρβλ. § 295,
 4, κύκλος).

Γ') Τὸ σχῆμα ὑποφορᾶς καὶ ἀνθυποφορᾶς. Κατὰ τὸ σχῆμα αὐτό, πολὺ συχνὸ στὰ δημοτικὰ τραγούδια, (ὑποφέρεται, ἦτοι) ὑποβάλλεται πρῶτα μιὰ ἐρώτησις, μὲ τὴν ὁποίαν ζητεῖται ὁ λόγος κάποιου φαινομένου ἢ γεγονότος ἢ κάποιας πράξεως, ἢ γίνεται πρῶτα διαπίστωσις κάποιου γεγονότος, προβάλλεται κατόπιν ἐρωτηματικῶς κάποια πιθανὴ ἐξήγησις τοῦ φαινομένου ἢ γεγονότος αὐτοῦ, καὶ τέλος (ἀνθυποφέρεται, ἦτοι) ἀναιρεῖται ἢ πιθανὴ αὐτὴ ἐξήγησις καὶ ἐπακολουθεῖ δῆλωσις τοῦ τί πράγματι συμβαίνει: *Γιατὶ εἶναι μαῦρα τὰ βουνὰ καὶ στέκουν βουρκομένα; Μὴν ἄνεμος τὰ πολεμᾷ; μὴνα βροχὴ τὰ δέρνει; Κι' οὐδ' ἄνεμος τὰ πολεμᾷ, κι' οὐδὲ βροχὴ τὰ δέρνει, μόνο διαβαίνει ὁ Χάροντας μὲ τοὺς ἀποθαμένους* Ε. 218,1 κ. ἑ. *Ἀχὸς βαρὺς ἀκούεται, πολλὰ τουφέκια πέφτουν. Μήνα σὲ γάμο ρήχνονται, μὴνα σὲ χαροκόπι. Οὐδὲ σὲ γάμο ρήχνονται, οὐδὲ σὲ χαροκόπι. Ἡ Δέσπω κἀνὲι πόλεμο μὲ νύφες καὶ μ' ἀγρόνια* Ε. 8,1. κ. ἑ. Βλ. καὶ Ε. 9Α,1. 56,1. 61Γ,8. 66Β,1 κ. ἄ.

Πολλὲς φορὲς ἀκολουθεῖ ἀμέσως (μετὰ τὴν ὑποφορά, ἦτοι) μετὰ τὴν πρώτη ἐρώτησι (ἢ ἀνθυποφορά, ἦτοι) ἡ σχετικὴ ἀπάντησις, χωρὶς νὰ μεσολαβῇ δεύτερη ἐρώτησις ποὺ νὰ περιέχῃ τὸ τί πιθανῶς εἶναι δυνατόν νὰ συμβαίνει: *Ὁ Διάκος τί νὰ γίνῃκε φέτο τὸ καλοκαίρι, νὰ βγῇ... νὰ χαρατζώσῃ τὰ χωριά κι' ὅλο τὸ βιλαέτι; Ὁ Διάκος ἀποκλείστηκε στὸ Μπούμηλο στὴ ράχη κλπ.* Ε. 58,4 κ. ἑ. Βλ. καὶ 9Α,11. 50,1 κ. ἑ. 186,4 κ. ἄ.

ΙΑ') Ἡ προδιόρθωσις ἢ προθεραπεία. Τὸ σχῆμα αὐτὸ χρησιμοποιεῖται συνήθως, ὅταν πρόκειται νὰ εἰπωθῇ σὲ κάποιον κάτιτις δυσάρεστο ἢ ἀπροσδόκητο γι' αὐτόν. Τότε λοιπὸν προτοῦ νὰ λεχθῇ τὸ δυσάρεστο ἢ ἀπροσδόκητο, προτάσσεται κάποια φράσις κατάλληλη γι' ἀνὰ προδιαθέσιν τὸν ἀκροατὴ, οὕτως ὥστε νὰ μετριασθῇ ὅπωςδήποτε ἡ ἐντύπωσις τοῦ ἀπ' τὸ δυσάρεστο ἀκουσμά, καὶ νὰ προληφθῇ μερικὲς φορὲς καὶ μιὰ ἐνδεχομένη τυχὸν ἀποδοκιμασίᾳ ἐκ μέρους τοῦ. Στὸ λόγο τῆς καθημερινῆς ζωῆς τέτοιες φράσεις, ποὺ ν' ἀποτελοῦν σχῆμα προθεραπείας, εἶναι συνήθως οἱ ἐξῆς: *Θὰ σοῦ πῶ κάτι-ἢ-ἔχω νὰ σοῦ πῶ κάτι, ἀλλὰ νὰ μὴ στενοχωρηθῇς-ἢ-ἀλλὰ σὲ παρακαλῶ νὰ μὴ σοῦ κακοφανῇ* κ.τ.τ.

Παράδειγμα χρησιμοποιήσεως τοῦ σχήματος αὐτοῦ σὲ δημοτικό τραγούδι ἔχομε στὸ Ε. 217,32 κ.έ., ὅπου ἀνακοινώνεται στὸν Κωσταντῆ ὁ θάνατος τῆς μνηστῆς του Εὐγενούλας: *Νὰ ζήσης, πρωτομάστορη, τίνος εἶν' τὸ κιβούρι; Εἶναι τ'ἀνέμου, τοῦ καπνοῦ καὶ τῆς ἀνεμοζάλης! Γιὰ πέ μου, πρωτομάστορη, καθόλου μὴ μοῦ κρύψης· Ποιὸς ἔχει στόμα, νὰ στὸ πῇ, στόμα, νὰ σοῦ μιλήσῃ; Τούτῃ ἢ φωτιά πού σ' ἄναψε, ποιὸς θὲ νὰ σοῦ τῇ σβήσῃ; Ἡ Εὐγενούλα ἀπέθανεν, ἢ πολυαγαπημένη!*

ΙΒ') Ἡ ἐπιδιόρθωσις. Κατὰ τὸ σχῆμα αὐτό, εὐθύς ὥς ἐκφραστῇ μιὰ ἔννοια ἢ ἓνα διανόημα μὲ κάποια λέξι ἢ φράσι, βρίσκεται ἀπὸ κείνον ποὺ μιλεῖ πὼς αὐτὴ δὲν ἐκφράζει ἀκριβῶς ἐκεῖνο ποὺ ἔπρεπε νὰ πῇ, κι' ἔτσι ἐπακολουθεῖ ἀμέσως ἄλλη σχετικὴ ἐκφρασις ὥς τροποποιήσις, ὥς μιὰ ἀκριβέστερη διατύπωσις, ὥς συμπλήρωσις τῆς πρώτης ἐκφράσεως. Πολλὲς φορὲς ἡ τροποποιήσις εἰσάγεται μὲ τὶς λέξεις ἢ *μᾶλλον*, ἢ *καλύτερα*, ἢ *ἀκριβέστερα* κ.τ.τ.: *Μιὰ πίπα μαύρη, κατάμανε, σὰν ἔβενος* Λπ. 233. *Ἐσεῖς βουνά, ψηλὰ βουνά, μὲ τὰ δασιὰ κλαριά σας* Ε. 53 Γ,1. *Ἐπῆγα πεζὸς εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἢ μᾶλλον εἰς τὸ ἐκκλησάκι, τοῦ κυρίου Ἀναστασίου* Ἀμ. 62.

ΙΓ') Ἡ ἀναφώνησις ἢ ἐπιφώνησις. Τέτοιο σχῆμα εἶναι, ὅταν στὴν ἀρχὴ ἢ, συνηθέστερα, στὸ μέσον ἢ στὸ τέλος μιᾶς προτάσεως ἢ περιόδου προσθέτονται λέξεις ἢ φράσεις ἐπιφωνηματικές, ποὺ περιέχουν ἐπίκλησι πρὸς τὸ Θεὸ ἢ πρὸς ἕναν ἅγιο, ἢ κάποια εὐχὴ ἢ ἀπευχὴ ἢ κατάρρα, ἢ μιὰν ἐκφρασι θαυμασμοῦ, ἐλεεινολογήσεως κ.τ.τ. Οἱ τέτοιες λέξεις ἢ φράσεις δὲν ἀποτελοῦν βέβαια κανέν' ἀπαραίτητο νόημα τῆς κυρίας σειρᾶς τοῦ λόγου, ἀλλὰ φανερῶνουν μόνον τὴ συναισθηματικὴ κατάστασι, στὴν ὁποία βρίσκεται ἐκεῖνος ποὺ μιλεῖ, τὴ στιγμὴ ποὺ λέει κάτι (ἀγωνία, δυσφορία, ἀπαρέσκεια, θαυμασμό, συμπάθεια κ.τ.τ.): *Κυριέ μου! τί νὰ γίνηκεν ὁ Χρῆστος ὁ Μηλιόνης;* Ε. 49,4. *Κι' ὅλοι τότε ζύγωσαν ἀντάμα, τ' ἅγιο κουφάρι εὐλαβικὰ γιανὰ σηκώσουν...* *Κι' ὦ θάμα μέγα!* τὸ κορμὶ δὲ σηκώνονταν Σικελ. 226. *Ἡ ἀγάπη, ἀνάθεμά την,* στὴν ἀρχὴ εἶναι γλυκειὰ Πάσσ. Δίστ. 369. *Ὁ θριαμβευτὴς - καλῶς τον - ἔρχεται!* Ω.Γ. 16. *Ἡ μακαρίτισσα ἢ*

μάννα μου, **Θεός σχωρέστηνε**, ἦτανε λίγο **ιδιότροπη** γυναῖκα Τρ. Δ. 45. **Κι' εἶδες - κάλλιο μὴν εἶχες δεῖ -** σάρκα ζωῆς νὰ πάρῃ Γρυν. 10. Ἐκατάλαβα, **ἀλίμονον!** πὼς τὰ δάχτυλα δὲν ἐχρειαζόντανε **ὀλότελα** Ζάκ. 42. Ὁ καπετᾶνος τὸ σκυλί, **ἡ γῆ νὰ μὴν τὸν φάγῃ**, μᾶς πῆρε τὰ κεφάλια μας Πάσσ. 172,10· βλ. καὶ 49,13. Καὶ ἡ φωνή του, **Θεέ μου! τί φωνή!** κάθε τον λόγος καὶ μιὰ κανονιὰ Μπ. 42. Ρόδο ὠραῖο, **νὰ σὲ χαρῶ**, πές μου κλπ. Ρώτ. Ἀνθολ. 387· βλ. καὶ Ἀθάν. 47. Σὰ γίνουνε τὰ σιάχνα - **τί Θεοῦ εὐχῇ** - χρυσὰ θὰ βάλω τότε' ἐγὼ στεφάνια Σημηρ. Ἀνθολ. 397. Κύριε - **πὼς νὰ τὸ πῶ** - Κύριε, σ' ἀρνήθηκα Ω. Γ. 18. Νὰ λησμονήσουμε, **θεοί**, τὸ κοῦμα, πὺν κλπ. Σέφέρ. 46. Καὶ σεῖς, χελιδονάκια μου, **νὰ ζῆτε**, μὴ λαλεῖτε Πάσσ. 31,9. Ἡ συντήρηση τοῦ παιδιοῦ, **καλὸ νὰ 'χῃ**, ξέρετε στοιχίζει πολὺ Τρ. 285. Τὸ ἀγαπημένο μου θὰ τὸ γιορτάζωμε τοῦ Ἀγίου Ἀντωνίου, **βοήθειά του!** Τρ. 269. Οἱ ἀρρώστειες, **ὁ Θεός φυλάξῃ!** εἶναι κολλητικὲς Θεοτόκ. 7· βλ. καὶ Τρ. 284.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΤΩΝ ΣΗΜΑΣΙΩΝ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

(ΛΕΚΤΙΚΟΙ ΤΡΟΠΟΙ)

§ 302. Οἱ περισσότερες λέξεις ἔχουν ὄχι μιὰ μόνο, παρὰ πολλὰ καὶ διάφορες σημασίαι, ἥτοι οἱ περισσότερες λέξεις χρησιμοποιοῦνται γιὰ τὴν ἔκφρασι ὄχι μιᾶς ἔννοιαις μόνο, παρὰ καὶ περισσοτέρων ἐννοιῶν. Ἔτσι π. χ. ἡ λέξις **φύλλο** χρησιμοποιεῖται πρῶτα κανονικά, γιανὰ ἐκφράζεται μ' αὐτὴ ἡ ἔννοια ὀρισμένου μέρους τῶν φυτῶν ἐν γένει· (*τὰ φύλλα τῆς ἐλιάς κλπ.*). Ἀλλὰ **φύλλο** ἐπίσης λέγεται κι' ἓνα τεμάχιο χαρτιοῦ (*ἔκοψε δυὸ φύλλα ἀπ' τὸ τετράδιο*) καὶ ἡ ἡμερὶς (*τί γράφουν σήμερον τὰ φύλλα;*) καὶ τεμάχιο ἐνὸς διπλωμένου ὑφάσματος (*κόψε ἀπ' τὸ τόπι δυὸ φύλλα μὲ τὸ ψαλλίδι*), καὶ τὸ καθένα ἀπὸ τὰ δυὸ μέρη ἐνὸς (δίφυλλου) παραθύρου ἢ μιᾶς (δίφυλλης) πόρτας, καὶ μέρος τῆς καρδιᾶς ἐνὸς ζώου (*«Τέσσερα φύλλα ἔχει ἡ καρδιά, τὰ δυὸ τᾶχεις παρμένα»* Πάσ. Δίστ. 96) κ. ἄ.

Ἀπ' τίς διάφορες σημασίαι, μὲ τίς ὁποῖαι χρησιμοποιεῖται μιὰ λέξις, μία εἶναι καὶ λέγεται **ἀρχικὴ ἢ πρώτη ἢ κύρια** σημασία τῆς λέξεως αὐτῆς (π.χ. **φύλλο** ἀπὸ *δέντρο*), οἱ ἄλλαι λέγονται **δευτερεύουσες ἢ μεταφορικῆς** σημασίαι (**φύλλο** ἀπὸ *τετράδιο* κλπ.).

Μὲ ποιά τώρα σημασία χρησιμοποιεῖται σὲ μιὰν ὀρισμένη περίπτωσι καὶ σὲ μιὰν ὀρισμένη φράσι μιὰ πολυσήμαντη λέξις, αὐτὸ καθορίζεται ἀπ' τὴν κοινὴ τῶν συνδιαλεγομένων προσώπων ἀντίληψι καὶ πεῖρα, κι' ἀπὸ τὰ συμφραζόμενα, ἥτοι ἀπ' τὴ σειρὰ τοῦ λόγου. Πρβλ. *Βάλε τὸ φαγητὸν ἀπάνω στὴ φωτιά*· (κυριολεξίαι). *Ἦμεινε ὁ Διάκος στὴ φωτιά μὲ δεκοχτὼ λεβέντες* (=στὴ μάχη) Ε. 11, 20.

§ 303. Τρεῖς κυρίως εἶναι οἱ τρόποι, κατὰ τοὺς ὁποίους

γίνεται ή σημασιολογική εξέλιξις τών λέξεων, ήτοι ή μεταβολή τών σημασιών τους·

Α') Συνηθέστατα ή σημασία τών λέξεων **έπεκτείνεται**, **πλαταίνει**, ήτοι από μιὰ έννοια (πράγματος ή προσώπου ή ιδιότητος), στήν όποίαν έχει αποδοθή έξ αρχής μιὰ λέξις, παίρνεται καί αποδίδεται κατόπιν καί σέ άλλη ή άλλες έννοιες, πού συμβαίνει νά έχουν κάποια (μικρή ή μεγάλη, έξωτερική ή έσωτερική) όμοιότητα μέ τήν πρώτη εκείνη έννοια: **Φύλλο δέντρου-φύλλο χαρτιού-φύλλο διπλωμένου ύφάσματος κλπ. Πέτρινη σάλα-πέτρινη καρδιά** (=σκληρή, άσυγκίνητη καρδιά) Ε. 219,1.

Ό τέτοιος τρόπος τής μεταβολής τής σημασίας τών λέξεων, πού καθώς βλέπομε παραπάνω, έχει λόγο ψυχολογικό, ήτοι τήν όμοιότητα πού ύπάρχει μεταξύ διαφόρων έννοιών, λέγεται **σχήμα μεταφοράς** ή απλώς **μεταφορά**, διότι ή λέξις πού αλλάζει κατ' αυτόν τόν τρόπο σημασία, **μεταφέρεται**, έτσι νά πούμε, από τή μιὰ έννοια στήν άλλη.

Ή μεταφορά είναι έργο τής στιγμής, ήτοι γίνεται άμέσως άμα παρουσιαστή άνάγκη νά πάρη όνομα ένα καινούργιο πράγμα, ή νά χαρακτηριστεί ένα πρόσωπο ή ένα πράγμα, πού παρουσιάζει κάποια όμοιότητα μέ άλλο πρόσωπο ή πράγμα όνομασμένο από πριν μέ μιάν όρισμένη λέξι. (Τά τεμάχια χαρτιού ή διπλωμένου ύφάσματος παρουσιάζουν έκτασι μέ σχετική λεπτότητα, όπως τά φύλλα τών δέντρων. **Ό σκύλος Κατσαντώνης**=ό άγριος, ό θηριώδης, όπως τό **άνήμερο σκυλί**, Κατσαντώνης Ε. 65Α, 36).

Λέξεις, πού επιδέχονται περισσότερο μεταφορική χρήσι τής σημασίας τους, είναι οί ρηματικές καί οί σύνθετες έν γένει λέξεις. Πρβλ. π.χ. τό ρήμα **πετώ**, (**πέταξα**): **Τό πουλί πέταξε ψηλά. Πρώτος ό Γιάννης πέταξε** μέ τό σπαθί στο χέρι (=όρμησε) Ε. 67, 10. **Ή κόρη από τόν πύργο κάτω πέταξε** (=ρήχηκε, έπεσε) Ε. 73, 43. **Νοικοκύρης**=ό κύριος (του οίκου, ήτοι) του σπιτιού· έπειτα γενικά **ό κύριος** όποιουδήποτε πράγματος, κι' έτσι λέγεται **νοικοκύρης του χωραφιού, του άμπελιού κ.ά.τ.**· έπειτα ως χαρακτηρισμός, **νοικοκύρης άνθρωπος**=εύπορος άνθρωπος, αξιόχρεος, αξιόπιστος, έντιμος, αξιοπρεπής κλπ.

Μερικές φορές γίνεται μεταφορά τής σημασίας μιās λέξεως

ἀπὸ μιᾶς σὲ ἄλλῃ ἔννοια ἐντελῶς διαφορετικῆς φύσεως ἐπὶ τῇ βάσει μιᾶς ἐντελῶς ἀσημαντῆς ὁμοιότητος μεταξὺ τους. Τότε λέμε ὅτι ὑπάρχει **σχῆμα καταχρήσεως** ἢ ἀπλῶς **κατάχρησις**. Πρβλ. **στόμα** ἀνθρώπου ἢ ζώου ἐν γένει-**στόμα** πηγαδιοῦ, σπηλαίου, ὅπλου κλπ. (=τὸ ἐμπροστινὸ τους **ἀνοιγμα**). **Δόντι** ἀνθρώπου ἢ ζώου ἐν γένει-**δόντι** χιενιοῦ, μηχανῆς κλπ. (=μυτερὴ **προεξοχή**). **Πόδι** ἀνθρώπου ἢ ζώου ἐν γένει-**πόδι** τραπεζιοῦ, μηχανῆς κλπ. (=ὑποστήριγμα). **Καρδιά** ἀνθρώπου ἢ ζώου ἐν γένει-**καρδιά** τοῦ χειμῶνα (=τὸ μέσο τοῦ χειμῶνα) E. 21, 2. **Σιδερένια** πόρτα, κάγκελλα, παράθυρα κλπ. (=ἀπὸ **σίδερο** κατασκευασμένα)-**χέρια σιδερένια** (=ἐκτάκτως **δυνατά**) E. 77, 13. **Χρυσό**, **ἀργυρὸ** δαχτυλίδι, ρολόγι κλπ. (=ἀπὸ **χρυσό**, ἀπὸ **ἀργυρο** κατασκευασμένο καὶ ἐπομένως **πολύτιμο**)-**χρυσὸς** ἄνθρωπος (=πολύτιμος ἄνθρωπος, ἀγαθὸς καθ' ὅλα, πολυαγαπημένος). Δούλα **χρυσή**, δούλα **ἀργυρή**, δούλα μ' ἀγαπημένη E. 81, 34. Θέλει νὰ **φάη** ψωμί-Μὲ τὸ τουφέκι τρέξαντε ὁ ἕνας νὰ **φάη** τὸν ἄλλο (=νὰ σκοτώσῃ, νὰ ἐξοντώσῃ) E. 49, 21.

Β') Πολλὲς φορές ἀντιθέτως ἡ σημασία μερικῶν λέξεων περιορίζεται, **στενεύει**. Συμβαίνει δηλαδὴ ὥστε μιὰ λέξις (ἕνα προσηγορικὸ οὐσιαστικὸ ἢ ἕνα ἐπίθετο) ποὺ ἐκφράζει ἐξ ἀρχῆς τίς ἔννοιες ἑνὸς συνόλου ὁμοειδῶν ὄντων (π.χ. πόλις, ἰσθμός, ποταμός, ἄστρο-ἄγιος), νὰ καταντᾷ κατόπι νὰ χρησιμοποιῆται καὶ γιανὰ ἐκφράζῃ εἰδικῶς ἕνα **μόνο** ὁρισμένο ἀπὸ τὰ πολλὰ ὁμοειδῆ ὄντα: (ἢ **Πόλη**=ἡ Κωνσταντινούπολη). Ὁ Πέτρος βρίσκεται ἰώρα **σὴν Πόλῃ**. (ὁ Ἰσθμός=ὁ Ἰσθμός τῆς Κορίνθου). Ἐκκλῆισε ὁ Ἰσθμός καὶ δὲν περνοῦν αἰμόπλοια. (ὁ Ποταμός=ὁ Δούναβις). Αὐριο πρῶτ' στὸν Καβομαλιᾶ, ... ἀντιμεθαύριο σὶὰ Δαρδανέλια, σὲ ὀχτὼ μέρες **στὸν Ποταμό** Λπ. 142. (ἄστρο λαμπερό). Μὲ γέλασεν ἡ χαρὰν γῆ, **τᾶστρο** καὶ τὸ φεγγάρι (=ὁ αὐγερινός) E. 60, 1· βλ. καὶ 124, 2 καὶ πρβλ. 125, 7: Τᾶστρο τῆς αὐγῆς τὸ λαμπερό. Ὁ Ἅγιος (ὡς κύριο ὄνομα) σὴν Ζάκυνθο ὁ ἅγιος Διονύσιος, σὴν Κεφαλληνία ὁ ἅγιος Γεράσιμος, σὴν Κέρκυρα ὁ ἅγιος Σπυρίδων κ.ο.κ.

Ἡ μεταβολὴ τῆς σημασίας μιᾶς λέξεως κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο λέγεται **σχῆμα κατ' ἐξοχήν**, διότι ἐνῶ ἐξ ἀρχῆς ἡ λέξις αὐτὴ φανερώνει τὸ σύνολο τῶν ὁμοειδῶν ὄντων, λαμβάνετα

τέλος καὶ γιανὰ φανερώνη ἓνα μόνο ἀπὸ αὐτὰ τὰ ὄντα (κατ' ἐξοχήν, ἦτοι) ἐξαιρετικῶς.

Παραδείγματα τέτοιαις μεταβολῆς τῆς σημασίας λέξεων ἔχομε μέσα σὲ ἄλλα καὶ τὰ ἑξῆς: Ἡ λέξις ὁ κυβερνήτης στὴ νέα Ἑλληνικὴ Ἱστορία συχνὰ χρησιμοποιεῖται γιὰ ἓνα ὀρισμένο πρόσωπο, τὸν Ἰωάννην Καποδίστριαν, ποὺ πρῶτος μετὰ τὴν ἐπανάστασι τοῦ 1821 ἐ χρημάτισε «(ἄρχων) κυβερνήτης (τῆς Ἑλλάδος)». Συχνὰ στὰ λαϊκὰ τραγούδια ἡ λέξις ὁ πασᾶς ἢ ὁ βεζίρης χρησιμοποιεῖται εἰδικῶς γιὰ τὸν Ἀλη-πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων: *Προσκύνα, Διάκο, τὸν πασᾶ, προσκύνα τὸ βεζίρη* Ε. 58,9· βλ. καὶ 9Α,13 κ. ἄ. Ἡ λέξις κλέφτης ἐνῶ ἀρχῆθεν σημαίνει κάθε ἄνθρωπο ποὺ κλέφτει, (κάνει κλοπές), κατέληξε κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας νὰ σημαίνει κατ' ἐξοχήν τὸν Ἑλληνα, ποὺ δὲν ὑποτασσόταν στοὺς Τούρκους δυνάστες, ποὺ ζοῦσε στὰ ὄρη καὶ στὰ δάση κι' ἀπὸ κεῖ πολεμοῦσε συνεχῶς ἐναντίον τῶν τυράννων τῆς πατρίδας του, διότι κύριο μέσο τῆς ζωῆς του ἦταν ἡ κλοπὴ κι' ἡ ἀρπαγὴ. (Ἀρματωλοὶ καὶ Κλέφτες).

Καὶ μιὰ φράσις ὁλόκληρη μὲ εὐρύτερη καὶ γενικότερη ἐξ ἀρχῆς σημασία συμβαίνει νὰ χρησιμοποιῆται κάποτε μὲ περιορισμένη σημασία κατὰ τὸ σχῆμα τὸ κατ' ἐξοχήν. Ἔτσι π.χ. ἡ φράσις ρίχνω στὸ σημάδι χρησιμοποιεῖται στὰ δημοτικὰ τραγούδια μὲ τὴν σημασία τῆς φράσεως ἀσκοῦμαι στὴ σκοποβολή (Ε. 57,7).

Ὅπως τώρα μπορεῖ νὰ παρατηρήσῃ κανεὶς ἀνασκοπώντας τὰ παραπάνω παραδείγματα, τὸ στένεμα τῆς σημασίας ὀρισμένων λέξεων καὶ ἡ χρησιμοποίησίς τους κατὰ τὸ σχῆμα τὸ κατ' ἐξοχήν προέρχεται ἀπὸ λόγους ἱστορικούς, γεωγραφικούς, πολιτικούς κλπ. καὶ ἡ τέτοια σημασιολογικὴ μεταβολὴ γίνεται σιγὰ σιγὰ μὲ τὸν καιρὸ καὶ ὄχι ἀμέσως, ὅπως ἡ σημασιολογικὴ μεταβολὴ ποὺ γίνεται κατὰ τὸ σχῆμα τῆς μεταφορᾶς.

Γ') Μερικὲς φορές τέλος ἡ σημασία μιᾶς λέξεως φαίνεται πὼς **φθείρεται, ξεπέφτει**. Ἐνῶ δηλαδὴ ἐξ ἀρχῆς γενικὰ ἡ λέξις αὐτὴ σημαίνει κάτι καλὸ, κάποιο προτέρημα, κάποια ἀξιέπαινη ιδιότητα, καταντᾷ κατόπι νὰ χρησιμοποιεῖται, γιανὰ ση-

μαίνη κάτι κακό, κάποιο ἐλάττωμα, κάποια ἐξευτελιστική ιδιότητα. "Ετσι π.χ. ἡ λέξις ἀγαθός (ὅπου στήν περίπτωσι αὐτὴ λέγεται καὶ ἀγαθούλης) χρησιμοποιεῖται σὲ ὀρισμένες περιπτώσεις, καὶ γι'αὐτὸ χαρακτηρίζεται κανεὶς ὡς ἄνθρωπος ἀπλὸς διανοητικῶς, ἤτοι κουτός.

Καὶ ἡ τέτοια μεταβολὴ τῆς σημασίας λέξεων γίνεται ὄχι ἀμέσως, παρὰ μὲ τὸν καιρὸ, καὶ τὸ λόγο της αὐτὴ τὸν ἔχει σὲ ψυχικὴ τῶν ἀνθρώπων ἀδυναμία, ποὺ πολλὰς φορὲς θέλουν σὲ μιὰν ἀρετὴ τῶν ἄλλων νὰ διαβλέπουν κάποιο ἐλάττωμά τους καὶ ἔλλειψί τους πνευματικῇ. (Πρβλ. τὸ ἀρχαῖο ρητό: *Οἱ ἀγαθοὶ εὐαπάτητοι*).

§ 304. Τὰ σχήματα λόγου, τὰ σχετικὰ μὲ τὴ σημασιολογικὴ χρῆσι λέξεων καὶ φράσεων, λέγονται ἰδιαίτερος **λεκτικοὶ τρόποι**. Συνήθεις λεκτικοὶ τρόποι εἶναι οἱ ἑξῆς:

Α') Ἡ συνεκδοχὴ. Κατὰ τὸν λεκτικὸν αὐτὸν τρόπο (**συνεκδοχικῶς**) χρησιμοποιεῖται στὸ λόγο

α') τὸ ἓνα ἀντὶς γιὰ τὰ πολλὰ ὁμοειδή: *Τοῦρκος τὸ τριγυρίζει* (τὸ κάστρο) *χρόνους δώδεκα* (=Τοῦρκοι) Ε. 73, 8· βλ. καὶ 109, 2. Πρβλ. § 23, 1.

β') τὸ μέρος ἐνὸς ὅλου ἀντὶς γιὰ τὸ ὅλο, ἢ ἀντιστρόφως: *Κάθε κλαδί καὶ κλέφτης* (=κάθε δέντρο) Ε. 23, 9· βλ. καὶ 212, 2. *Τὰ μαῦρα μάτια τὴν αὐγὴ δὲν πρέπει νὰ κοιμῶνται* (=ἡ μανρομάτα κόρη) λ. τ.

γ') ἡ ὕλη ἀντὶς γιὰ κεῖνο ποὺ εἶναι κατασκευασμένο ἀπ' τὴν ὕλη αὐτῇ: *Νὰ τρώῃ ἡ σκουριά τὸ σίδερο κι' ἡ γῆ τὸν ἀντρεωμένο* (=τὰ σιδερένια *δπλα*) Ε. 41, 4· βλ. καὶ 65Α, 13 κ. ἀ. *Μὲ κανένα ξύλο δὲν μπόρεσε νὰ τελειώσῃ ταξίδι* (=μὲ κανένα *καράβι*) Απ. 139· βλ. καὶ 179.

δ') τὸ ὄργανο ἀντὶς γιὰ μιὰ σχετικὴ ἐνέργεια ποὺ γίνεται ἢ παράγεται μὲ τὸ ὄργανο αὐτό: *Ἔχει λαγοῦ ποδάρι* (=ταχύτητα) Ε. 22, 15. (Πρβλ. Ε. 71, 22: *Εἶχε λαγοῦ πηλάλα*). *Τρία τουφέκια τῷ δῶσαν τὰ τρία ἀράδα ἀράδα* Πάσσ. 89, 10. (Πρβλ. Ε. 68, 3: *Τρεῖς τουφεκιὲς τοῦ δώσανε*). *Πάψε, Γιάννη μ', τὸν πόλεμο, πάψε καὶ τὸ τουφέκι* (=τίς τουφεκιές, τοὺς τουφεκοβολισμοὺς) Ε. 50, 6. *Πουλί,*

πῶς πάει ὁ πόλεμος, τὸ κλέφτικο τουφέκι (=οἱ ἀγῶνες τῶν κλεφτῶν) Ε. 15, 8. *Τί; σίδερό* ἔχουμε σήμερα; (=σιδέρωμα ρούχων) Ξεν. 233. *Αὔριο* λέμε νὰ κάνουμε τὰ στέφανα (=τὴ στέψη, τὴν ιεροτελεστία τοῦ γάμου) Πα. 74. *Θὰ* χρειαστῇ *νυστέρι* (=ἐγχείρησις).

ε') τὸ ὄργανο μιᾶς ἐνέργειας ἀντὶς γιὰ τὸ πρόσωπο ποὺ τὸ χειρίζεται τὸ ὄργανο αὐτὸ ἢ ποὺ ἔχει σχέσι μ' αὐτό: *Ἐφεν-γαν* Τοῦρκοι σὰ λαοὶ τὸ *Παργινὸ τουφέκι* (=τοὺς Παργινούς πολεμιστάς) Ε. 9B, 7. *Νὰ μὴ* χαρῶ τὸ *στεφάνι μου* (=τὸ σύζυγό μου ἢ τὴ σύζυγό μου). *Τὸ μάτι* μας ὕπνο δὲν εἶδε Βλαχ. 117. (Πρβλ. *Ὑπνο* δὲν εἶδαμε *στὸ μάτι* μας).

στ') ἡ λέξις ποὺ φανερώνει ἓνα φαινόμενον ποὺ παράγεται, καθὼς γίνεται μιὰ ἐνέργεια, ἀντὶς γιὰ τὴ λέξι ποὺ φανερώνει τὴν ἴδια τὴν ἐνέργεια αὐτή: *Ἐμεινε ὁ Διάκος στὴ φωτιά* μὲ *δεκοχτῶ λεβέντες* (=στὴ μάχη) Ε. 11, 20.

ζ') ἡ λέξις ποὺ φανερώνει ἓνα εἰκονιζόμενο πρόσωπο, ἐνῶ πρόκειται γιὰ τὴν εἰκόνα τοῦ προσώπου αὐτοῦ: *Τὸν Πέτρο* κρέμασέ τον ἐδῶ (=τὴ *φωτογραφία* τοῦ Πέτρου). *Φλωριά* ρήγγουν *στὴν Παναγιά*, *φλωριά* ρήγγουν *στοὺς ἅγιους* κλπ. (=στὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας, *στὶς εἰκόνες τῶν ἁγίων*) Ε. 64, 9· βλ. καὶ 9B, 12.

Ἐδῶ ἀνήκει καὶ ἡ φράσις *κάνω τὸ σταυρό μου* (=τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ).

Β') Ἡ μετωνυμία ἢ ὑπαλλαγή. Κατὰ τὸν λεκτικὸν αὐτὸν τρόπο χρησιμοποιεῖται

α') τὸ ὄνομα ἐκείνου ποὺ συνέθεσε κάτι, (ποὺ ἐποίησε ἓνα ποίημα, ποὺ συνέγραψε ἓνα σύγγραμμα κλπ.) ἀντὶς γιὰ τὴ λέξι ποὺ φανερώνει τὸ ἔργο ποὺ αὐτὸς συνέθεσε: *Διαβάζω τὸ Σολωμό, τὸν Παλαμᾶ, τὸν Παπαρρηγόπουλο* (=τὰ *ποιήματα* τοῦ Σολωμοῦ, τοῦ Παλαμᾶ-τὴν *Ἑλληνικὴ ἱστορία* τοῦ Παπαρρηγοπούλου). *Ὁ Ἀπόστολος*=περικοπὲς ἀπὸ τὶς *Ἐπιστολὲς* τῶν *Ἀποστόλων*. *Ὅταν ἤμουν παιδί, ἔλεγα τὸν Ἀπόστολον* εἰς τὴν ἐνορίαν μας Ἀμ. 63.

β') τὸ ὄνομα ἐκείνου ποὺ ἐφεῦρε κάτι ἀντὶς γιὰ τὴ λέξι ποὺ φανερώνει ἓνα ἐφεύρημά του: *Συνενοοῦνται μὲ τὸ Μαρκόνι* (=μὲ τὸν *ἀσύρματο τηλέγραφο*, ποὺ ἐφευρέτης του ἐπῆρξε ὁ Μαρ-

κόνι). Τὸν ἐσκότωσε μὲ ἓνα **γκρᾶ** (=μὲ ἓνα **δπλο** ἀπὸ **κεῖνα** ποὺ ἐφεύρε ὁ Γκρᾶ).

Ἔτσι σὲ παλαιότερα χρόνια, ἐπὶ Τουρκοκρατίας, σχηματίστηκε ἡ λέξις **τὸ καριοφίλι** (ἓνα εἶδος δπλου, Ε. 56, 1, κ. ἀ.) ἀπὸ τῆς λέξεως *Carlo e figlio*=*Κάρολος καὶ νιός*. Αὐτοὶ εἶχαν τότε ἐργοστάσιο κατασκευῆς δπλων στὴν Ἰταλία.

Παρόμοια χρησιμοποιεῖται τὸ ὄνομα ἐνὸς προσώπου (ἰδίως θεοῦ ἢ ἥρωα) ἀντὶς γιὰ ἓνα ἐπίθετο ἢ ἓνα χαρακτηρισμὸ ἐν γένει ποὺ ταιριάζει προπάντων στὸ πρόσωπο αὐτό: *Θὰ ἦταν ἀνάγκη νὰ γράψω δλάκερη τὴν ἱστορίαν τῆς αἰσθητικῆς. Τέτοιος Ἡρακλῆς* δὲν εἶμαι (=τόσο **δυνατός**) Βλαστ. 87.

γ') ἡ λέξις ποὺ φανερώνει ἐκεῖνο ποὺ περιέχει κάτι ἀντὶς γιὰ τὴ λέξι ποὺ φανερώνει τὸ περιεχόμενό του, ἢ ἀντιστρόφως: *Τόνε ζηλεύει ἡ χώρα* (=ἡ πόλις-οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως) Ε. 86B, 2. *Τὸ πανηγύρι* ἦταν πολὺ κ' ὁ τόπος ἦταν λίγος (=οἱ πανηγυριῶτες ἦταν πολλοὶ) Ε. 72, 2. *Νὰ γενητοῦν πολλῶν λογίων τραπέζι* (=φαγητὰ βαλμένα ἀπάνω στὸ τραπέζι) Ε. 79, 6. *Τὸν εἶδα ἐκεῖ στὰ λαχανικά* (=στὸ μέρος τῆς ἀγορᾶς, ὅπου πουλοῦν τὰ λαχανικά).

δ') τὸ ἀφηρημένον ἀντὶς γιὰ τὸ ἀντίστοιχο συγκεκριμένο ὄνομα ἢ ἀντὶς γιὰ τὸ ἀντίστοιχο ἐπίθετο: *Ντροπὴ στὰ νιάτα* νὰ φήγουν πίσω *τὰ γεράματα* (=στοὺς νέους-τοὺς γέροντας) Πα. 43. *Μὲ τὸν Πέτρο εἴμαστε μιὰ ἡλικία* (=συννομήλικοι).

Συνηθέστατος εἶναι ὁ λεκτικὸς αὐτὸς τρόπος στὰ λαϊκὰ τραγούδια: *Τὸ σπαθὶ τό 'χει καμάρι ἢ λεβεντιά* (=οἱ λεβέντες) Ε. 20, 4. *Χαριτωμένη συντροφιά* μοῦ λείει νὰ τραγουδήσω (=χαριτωμένοι σύντροφοι) Λ.Ε', 122· βλ. καὶ Ε. 9B, 4. 23, 6 καὶ 11. 30, 5. 52, 18. 53A, 12. 65A, 36. 87, 12. 142, 5 κ. ἀ.

ε') ἓνα τοπωνυμικὸ οὐσιαστικὸ ἀντὶς γιὰ τὸ ἐπίθετο ποὺ παράγεται ἀπ' αὐτό: *Φέρετε κρασί Μονεμβασιά, νὰ ποῦν οἱ ἀντρεωμένοι* (=Μονεμβασιώτικο) Ε. 74, 30.

Γ') Ἡ ἀντονομασία. Κατὰ τὸν λεκτικὸν αὐτὸν τρόπο ἀντὶς γιὰ ἓνα κύριο ἢ προσηγορικὸ ὄνομα χρησιμοποιεῖται στὸ λόγο κάποια ἄλλη συνώνυμη ἢ ἰσοδύναμη λέξις ἢ φράσις. Ἔτσι χρησιμοποιεῖται

α') ὄνομα παράγωγο ποὺ φανερώνει ἐν γένει καταγωγή

(κανονικὰ μὲ τὴν κατάληξι -πουλο) ἀντὶς γιὰ τὸ πρωτότυπο ἔθνικὸ ἢ ἄλλο ὄνομα: *Τὰ Ἑλληνόπουλα, τὰ Μοραϊόπουλα, τὰ Κρητικόπουλα* κλπ. (=οἱ Ἕλληνες, οἱ Μοραῖτες, οἱ Κρητικοί). *Χορεύουν τὰ κλεφτόπουλα* (=οἱ κλέφτες) Ε. 31, 1.

Ἔτσι δηλοῦται συμπάθεια πρὸς τὰ ὀνομαζόμενα πρόσωπα.

β') περιφράσεις πού φανερώνει τὴν ἰδιαίτερη καταγωγή ἢ μιὰ γνωστότατη καὶ σπουδαιότατη πρᾶξι ἢ ἰδιότητα ἐνὸς προσώπου ἀντὶς γιὰ τὸ ὄνομα τοῦ προσώπου αὐτοῦ: *Ὁ γιὸς τῆς καλόγριας* (=ὁ Καραϊσκάκης). *Ὁ γέρος τοῦ Μοριᾶ* (=ὁ Κολοκοτρώνης). *Ὁ ἐθνικὸς ποιητὴς* (=ὁ Σολωμός). *Ὁ Πορθητὴς* (=ὁ Μωάμεθ ὁ Β', πὺν ἐκπόρθησε τὴν Κωνσταντινούπολι).

Ἔτσι καὶ εἰρωνικῶς: *Ὁ γιὸς τοῦ πολυφᾶν* ὅσο βρῇ θὰ φάη (=ὁ πολυφάγος, ὁ λαίμαργος ἄνθρωπος) λ. λ.

Σημ. Ἐδῶ μποροῦν νὰ ὑπαχθοῦν καὶ οἱ περιφράσεις τοῦ λόγου σου, ἢ ἀφεντιά σου κ. τ. ὄ. (=σὺ. § 81, Σημ.).

Δ') Ἡ ἀντίφρασις. Κατὰ τὸν λεκτικὸν αὐτὸν τρόπο μιὰ ἔννοια ἢ ἓνα νόημα ἐκφράζεται ὅχι μὲ τὴν κύρια λέξι ἢ φράσι, ἀλλὰ μὲ κάποια ἄλλη πού ἔχει παρόμοια σημασία ἢ καὶ ἐναντία. Εἶδη τοῦ λεκτικοῦ τρόπου τῆς ἀντιφράσεως εἶναι

α') ἡ **λιτότης**. Τέτοιος λεκτικὸς τρόπος εἶναι, ὅταν κάτιτι ἐκφράζεται μὲ τὸ ἐναντίον του ἀποφατικῶς, κι' ἔτσι λέγεται κάτιτι τὸ λιγότερο ἢ κατώτερο, ὑποδηλώνεται ὅμως κάτι τὸ περισσότερο ἢ ἀνώτερο: *Πέρασε ὅχι λίγη ὥρα ἀνήσυχα* (=πολλή-πέρα πολλή) Βλαχ. 67. *Ἡ φθορὰ πού ἴαθε δὲν ἦταν μικρὴ* (=ἦταν μεγάλη-ἀρετὰ μεγάλη) Μελ. 37.

β') ἡ **εἰρωνεία**. Τέτοιος λεκτικὸς τρόπος εἶναι, ὅταν κα- νεῖς θέλοντας νὰ ἀστεieuθῇ ἢ νὰ σκώψῃ ἢ νὰ χλευάσῃ ἓναν ἄλλον, χρησιμοποιεῖ μὲ προσποίησι λέξεις ἢ φράσεις πού ἔχουν ἐντελῶς διαφορετικὴ καὶ ἀντίθετη ἔννοια ἀπὸ κεῖνα πού ἔχει στὸ νοῦ του: *Ἐξυπνος πὺν εἶσαι!* (ἀντὶς: *τί κουτὸς πὺν εἶσαι!*). *Ἀπλωσε, Χρόνη, σὶὺν τορβᾶ, γιὰ λῦσε τὸ δισάκκι· θὰ βρῇς δυὸ μῆλα κόκκινα, δυὸ Πατρινὰ λεμόνια* Ε. 56, 10. (Αὐτὰ λέγει μὲ σκληρὴ εἰρωνεία ὁ δερβέναγας τοῦ Ἀλῆ-πασᾶ Ἀλῆ-Τσεκούρας πρὸς τὸν ἄρματωλὸ Χρόνη, πὺν τὰ δυὸ του παιδιὰ τὰ εἶχε κατα- σφάζει καὶ ἔφερνε τὰ κεφάλια τοὺς μέσα σ' ἓνα σακκίδιο).

γ') ὁ εὐφημισμός. Τέτοιος λεκτικός τρόπος εἶναι, ὅταν ἀπὸ φόβο πού προέρχεται συνήθως ἀπὸ κάποια πρόληψι ἢ δεισιδαιμονία, χρησιμοποιεῖ κανεὶς χωρὶς καμιά προσποίηση λέξεις ἢ φράσεις πού ἔχουν καλὴ καὶ εὐόφωνη ἢ ἐντελὴς ἀχρωμάτιστη σημασία, ἀντὶς γιὰ ἄλλες λέξεις ἢ φράσεις μὲ ἐνάντια σημασία. Ἔτσι λέγεται: *γλυκάδι τὸ ξίδι, καλάγκασθο ἢ καλὸ σπυρὶ ὁ ἄνθρωπος* (μὴ ἀσθένεια), *τὸ γλυκὺ ἢ ἐπιληψία*. («Τὸν ἔπιασε τὸ γλυκὺ του»). *Ἔχει πολὺν καιρὸ πού δὲν ἔλαβε γράμμα ἀπ' τὸ παιδί της* φοβᾶται μὴν *ἐπαθε τίποτε* (ἀντὶς: μὴν ἀρρώστησε - μὴν πληγώθηκε - μὴ σκοτώθηκε κ.τ.λ.). Συχνότατα χρησιμοποιεῖται ἔτσι τὸ ρήμα *παθαίνω* μὲ τὴ γενικὴ καὶ ἀόριστη σημασία του ἀντὶς γιὰ τὰ ρήματα ἀρρωστῶ, πεθαίνω, σκοτώνομαι, πνίγομαι, ναυαγῶ κ.τ.δ.

Σημ. Στὸ σχῆμα τῆς ἀντιφράσεως μπορεῖ νὰ ὑπαχθῇ καὶ ὁ λεκτικὸς ἐκεῖνος τρόπος, κατὰ τὸν ὁποῖον ἓνα νόημα ἐκφέρεται, σὰν νὰ λέμε, ἀντιστραμμένο, οὕτως ὥστε ἐκεῖνο πού πάσχει, παρουσιάζεται σὰν νὰ ἐνεργῇ, ἢ τὸ ὄργανο μιᾶς ἐνέργειας παρουσιάζεται ὡς τὸ ἴδιο τὸ ὑποκείμενο τῆς ἐνέργειας (προσωποποιία): *Ὅσο χιονίζουν τὰ βουνά, Τούρκους μὴν προσκυνᾶμε* (ἀντὶς: ὅσο χιονίζονται τὰ βουνά - ὅσο πέφτει χιόνι στὰ βουνά) Ε. 54, 3. *Ἀρχίσανε τὸν πόλεμο τὰ βροντερά τουφέκια* (ἀντὶς: ἀρχίσανε οἱ κλέφτες τὸν πόλεμο μὲ τὰ βροντερά τουφέκια) Ε. 58, 3.

Ε') Ἡ ὑπερβολή. Τέτοιος λεκτικός τρόπος εἶναι, ὅταν κανεὶς μὲ κάποια χάρη λέη κάτι, πού ὑπερβαίνει πολὺ τὸ πραγματικὸ καὶ τὸ συνηθισμένο, θέλοντας νὰ παραστήσῃ ἔτσι ἓνα σχετικὸ νόημα ζωηρότατα καὶ ἐναργέστατα: *Σὰ δυὸ βουνά εἶναι οἱ πλάτες του, σὰν κάστρο ἢ κεφαλὴ του* Ε. 165, 22. *Ἐκεῖ πού βάριε ὁ Τσαμαδὸς τὸ αἷμα πάει ποτάμι* Ε. 77, 23. *Ὁ βοριάς ξύριζε καὶ σπανοὺς* Ἐφταλ. 25. *Ποιὸς εἶν' ἀπὸ τοὺς μαύρους μου τοὺς ἐβδομήντα πέντε, νάστράφη στήν Ἀνατολὴ καὶ νὰ βρεθῇ στὴ Δύση;* Φωρ. 2, 140.

Συνηθέστατος εἶναι ὁ λεκτικὸς αὐτὸς τρόπος στὰ δημοτικὰ τραγούδια. Βλ. Ε. 71, 4. 74, 221 (πρὸς τὸ ὁποῖον παράβαλε 217, 46). 77, 20. 78B, 6. 81, 66. 85, 2. 88, 26 κ. ἀ.

ΣΤ') Ἡ ἀλληγορία. Τέτοιος λεκτικός τρόπος εἶναι, ὅταν κανεὶς γιὰ τὴν ἐκφρασι ἑνὸς διανοήματος χρησιμοποιῇ μὲ χάρη μεγάλης καὶ τολμηρῆς μεταφορῆς, οὕτως ὥστε νὰ παρουσιάζεται πὼς λέει πράγματα ἐντελὴς διάφορα ἀπὸ κείνα

πού ἔχει στὸ νοῦ του: *Τάσπρισε τὰ γέγεια του ὁ Ἀϊ-Νικόλας* (=χιόνισε τὴν ἡμέρα τῆς ἐορτῆς τοῦ Ἁγίου Νικολάου - σὺς 6 Δεκεμβρίου). Ὡχ! σὰν τῆς εἶπα ἔτσι· *ἄναψε ὁ γιαλὸς καὶ κάηκαν τὰ ψάρια* (=ἔγινε ἔξαλλη ἀπ' τὸ θυμὸ της) Πα. 54. *Ἐνας αὐτὸς περὶ φανος, ἕνας αὐτὸς λεβέντης* ἀπὸ τὴν περηφάνια του κι' ἀπὸ τὴ λεβεντιά του δὲν πάει τὰ κατώμερα, νὰ καλοξεχειμάση, μὲν μένει ἀπάνω στὰ βουνὰ κλπ. Ε. 24, 1. κ. ἔ. (Αὐτὰ λέγονται ἀλληγορικῶς γιὰ ἕναν κλέφτη ἀνυπότακτο καὶ τολμηρό, πού καὶ τὸ χειμῶνα μὲ ὅλα τὰ ψύχη καὶ τίς ἄλλες στερήσεις καὶ κακουχίες μένει ἀπάνω στὰ βουνὰ).

Σημ. Συχνὰ στὰ λαϊκὰ τραγούδια, σὲ μιὰ καὶ τὴν ἴδια πρότασι ἢ περίοδο συνυπάρχουν περισσότερ' ἀπὸ ἕνα σχήματα λόγου· π. χ. *Γιὰ ἄνοιξε, ἄνοιξε, πόρτα, πόρτα τῆς Ὡριᾶς, πόρτα τῆς μαυρομάτας τῆς βασιλίσσας* (παλλιλλογία καὶ διπλὴ ἀναστροφή) Ε. 73, 23. *Ἀργὰ ντυθῆ, ἀργὰ ἀλλαχτῆ, ἀργὰ νὰ πάη τὸ γιόμα· ἀργὰ νὰ πάη καὶ νὰ διαβῇ τῆς Ἀρετας τὸ γιοφύρι* (ἀναφορά, πρωθύστερον καὶ ἀναστροφή) Ε. 89, 16. *Γιὰ ποιά μοῦ λές; γιὰ ποιά λαλεῖς; γιὰ ποιά μοῦ συντυχαίνεις;* (ἀναφορά καὶ ταυτολογία) Ε. 82, 34. *Πέρασε ράχες καὶ βουνὰ, ράχες καὶ κορφοβούνια· κυνήγι δὲν ἐπέτυχε, κυνήγι δὲν εὗρηκε* (ἕν διὰ δυοῖν, ἀναστροφή, ἀναφορά καὶ ταυτολογία) Ε. 90Γ, 7. *Τρεῖς βίγλες θὰ τοῦ βάλλω· τρεῖς βίγλες, τρεῖς βιγλάτορες, κι' οἱ τρεῖς ἀντρειωμένοι* (ἀναστροφή, παρήχησις, ἀνακόλουθο) Ε. 149, 1 κ. ἔ.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΜΕΡΟΣ Β'

ΣΥΝΘΕΤΟΣ ΛΟΓΟΣ. ΣΥΣΧΕΤΙΣΙΣ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

	Σελίς
§ 215—218	Οί τρεῖς κύριοι τρόποι συνειρµοῦ προτάσεων . . . 9— 14

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Σύνδεσις προτάσεων ἑξωτερικῇ ἢ κατὰ παράταξιν.

§ 219	A. Συμπλεκτικοὶ σύνδεσμοι	15
§ 219—223	α. Καταφατικὴ συμπλοκὴ (καί, κι')	15— 28
§ 224—227	β. Ἀποφατικὴ συμπλοκὴ (καὶ δέν, καὶ μή, οὐτε, μήτε κλπ.)	29— 35
§ 228—229	B. Ἀντιθετικοὶ σύνδεσμοι	35— 36
§ 230	α. Ἀπλὴ ἀντιθετικὴ σύνδεσις	36— 43
§ 231	β. Ἐπιδοτικὴ σύνδεσις	43— 45
§ 232—233	Γ. Διαζευτικοὶ σύνδεσμοι	46— 48
§ 234—235	Δ. Συμπερασµατικοὶ σύνδεσμοι	48— 51
§ 236	E. Σύνδεσμοι ὑποτακτικοὶ ὡς παρατακτικοὶ	51

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Σύνδεσις προτάσεων ἑσωτερικῇ ἢ καθ' ὑπόταξιν.

§ 237	Προεισαγωγικὴ παρατηρήσις	52
§ 238—240	A. Εἰδικὴς προτάσις	52— 59
§ 241—243	B. Αἰτιολογικὴς προτάσις	59— 61
§ 244—251	Γ. Ὑποθετικὴς προτάσις	61— 72
§ 252—253	Δ. Ἐνδοτικὴς ἢ παραχωρητικὴς προτάσις	72— 76
§ 254—255	E. Τελικὴς προτάσις	76— 78
§ 256—259	ΣΤ. Βουλητικὴς προτάσις	78— 95
§ 260	Z. Ἀποτελεσµατικὴς προτάσις	95— 98
§ 261—263	H. Χρονικὴς προτάσις	98—103
§ 264—268	Θ. Ἀναφορικὴς προτάσις	103—114

	Σελίς
§ 269—272 I. Πλάγιες έρωτηματικές προτάσεις	115—120
§ 273—276 ΙΑ. Ένδοιαστικές προτάσεις	120—124
§ 277—281 Πλάγιος λόγος	124—132

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

§ 282—283 Τὰ μόρια	133—262
------------------------------	---------

ΜΕΡΟΣ Γ΄

ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ

§ 284 Εισαγωγή	265
--------------------------	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

§ 285 Συντακτικές ιδιορρυθμίες. (Γραμματικά σχήματα λόγου)	266—273
--	---------

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

§ 286—295 Θέσις τών λέξεων. (Σχετικά σχήματα λόγου)	274—290
---	---------

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

§ 296—301 Πληρότης του λόγου. (Σχετικά σχήματα λόγου)	291—308
---	---------

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

§ 302—304 Έξέλιξις τών σημασιών τών λέξεων. (Λεκτικοί τρόποι)	309—318
---	---------

ΠΙΝΑΚΑΣ

ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΛΕΞΕΩΝ Ἡ ΦΡΑΣΕΩΝ *

ἄντε 192, 4.

αἰσθητὸ δεῖξιμο 88, 1.

αἰτιατική 52, 3—μὲ οὐσιαστικά καὶ ἐπίθετα 54—μὲ ἐπιρρήματα καὶ ἐπιφωνήματα 55—μὲ τὰ ῥήματα 56 κ. ἐ.—ἀντικειμενική 54, 1, γ'—προσωπική 64—ὡς ἀντικείμενο περιφράσεων 60—ἐπιρρηματική 65—ἐπιφωνηματική 66—διπλὴ αἰτιατικὴ ἀντικείμενο 61, κ. ἐ.—ἀντὶς γὰρ γενική 59, 61, 4, Σημ. β'. 75, Σημ. β'—ἀντὶς γὰρ ἐμπρόθετη 59, Σημ.

αἰτιολογικὲς προτάσεις 241, κ. ἐ.—θέσεις τοὺς 294, 3.

αἷτιος μὲ γενική 67, 5, β'.

ἀκέρσιος 41.

ἀκόμα (ἀκόμη) 93, 3. 148, 1. 282, Β'.

ἀλλὰ 230, 1. 282, Γ'.

ἀλλὰ ποὺ (ἰδὲς ἀλλὰ).

ἀλληγορία (σχῆμα) 304, 6.

ἀλλοιῶς 282, Δ'.

ἄλλος 111.

ἄλλος τόσος 91, Σημ. γ'.

ἄμ, ἀμέ, ἀμὴ 230, 5. 282, Ε'.

ἄν 244. 270, 1. 282, Η'.

ἄν καὶ 252. 236, 2.

ἀναδίπλωσις (σχῆμα) 301, 4.

ἀνάθεμα 55, 5.

ἀνακολουθία ἢ ἀνακόλουθο σχῆμα 258, Γ'.

ἀναλελυμένη γενική ἢ ἀφαιρετική 52α.

ἀνάμεσα 68, 1, Σημ. β'.

ἀναφορικὲς προτάσεις 264 κ. ἐ.—ἐλλιπεῖς 268—θέσεις τοὺς 294, 5.

ἀναφώνησις (σχῆμα) 301, 12.

ἄνθρωπος (=ἀπολύτως κανεῖς) 129, 1, Σημ. β'.

ἀντικείμενο—τί λέγεται, τί τίθεται, ἄμεσο, ἔμμεσο 26—ἐξωτερικό, ἐσωτερικό, σύστοιχο 56—ἐσωτερικὸ βραχυλογικῶς 57, 3, Σημ. α'—ὁμοταγῇ ἀντικείμενα 152, 1—τὸ ἔμμεσο ἀντικείμενο στὴν παθητικὴ σύνταξι 167, Σημ. γ'—πρότασις εἰδικὴ ἢ βουλευτικὴ ὡς ἀντικείμενο 238, 1. 256, 1—παράλειψις τοῦ ἀντικειμένου 153—θέσεις τοῦ μέσα στὴν πρότασι 293, 3.

* Οἱ ἀριθμοὶ παραπέμπουν σὲ παραγράφους τῶν δύο τόμων.

άντωνυμίες 78 κ. έ.—άλληλοπαθής 96—άναφορικές 112 κ. έ.—άόριστες 100 κ.έ.—αυτοπαθής 95—δεικτικές 87 κ. έ.—έπαναληπτική 82 κ. έ.—έρωτηματικές 97 κ. έ.—κτητική 94—όριστική 93—προληπτική 82—προσωπικές 79 κ. έ.

άξιος 67, 2, δ'.

άόριστος 177 κ. έ.—άντις για ένεστώτα ή μέλλοντα 179.

άπαρέμφατο 206.

άπό δῶ (=έτοῦτος), άπό κεῖ (=έκεῖνος) 134, 12, Σημ. α', άπό δῶ καί πέρα 282, ΚΗ', 2, Σημ.

άπό καρδιάς 134, 2, α'.

άποτελεσματικές προτάσεις 260—θέσεις τους 294, 1.

άρα 235, 3. 282, ΙΑ'.

άπρόσωπα ρήματα 169.

άρθρα 123 κ. έ.—όριστικό 124 κ. έ.—άόριστο 128 κ. έ.

άριθμητικά—άσύνδετη παράθεσις των 217.

άριθμός—ένικός άντις για πληθυντικό καί άντιστρόφος 23.

άς 282, ΙΓ'—θέσις του 287.

άσύνδετο σχήμα 215, 1—άσύνδετες συνεκφορές 218.

άτός-ή,-ό 93, 3, Σημ.

άτόφιος 41.

αὐτὲ (=οὐ) 79, Σημ.

αὐτὸ κα' αὐτὸ 88, 2, Σημ. δ'.

άφαιρετική 51, Σημ. 52α'.

άφομοιώσις (άπό έλξι) 285, Ε', 1.

Βλέπεις 26, 2, Σημ. 188, Σημ. β'.

βλέπω 218, 2.

βουλητικές προτάσεις 256 κ. έ.—θέσεις τους 294, 1.

βραχυλογία 297. 299 κ. έ.

Γεμάτος 54,2 Σημ.

γεμίζω 61,4, Σημ. α'.

γενική 52, 4—γενική δοτική, άφαιρετική 52, 4—άναλελυμένη 52α. 67,8. Σημ. α'—συγκριτική 67, 8—μέ ούσιαστικά καί επίθετα 67—μέ επιρρήματα καί έπιφωνήματα 68—μέ τά ρήματα 70 κ. έ.—προσωπική 76—επιρρηματική 77. άποφεύγεται μέ έμπρόθετο 31, Σημ.

γένος επικρατέστερο 22.

γή (=ή) 232. 282, ΙΖ'.

για 135—μέ αίτιατική έμμέσου άντικειμένου 62, 4, Σημ. 282, ΙΗ'—(=ή) 232.

για καλὰ 135, 5.

για να 243. 254. 282, ΙΘ'.

γιατί 236, 1. 282, Κ'.

Δὰ 88, 1 β', Σημ. 235, 2. 282, ΚΑ'.

δείνα(ς) 106.

δέν 282, ΚΒ'. 283, 1—θέσις του 287.

διηρημένο όλον 9, 2. 15, 2.

δικός-ή,-ό 94.

διπλότης (σχήμα) 301, 5.

δοτική (άρχαία) 51, Σημ.

δυννητική έγκλισις 189, 2. 191, 2.

Ε! 282, ΚΣΤ'.

ἐαυτό, ἐαυτοῦ 95.

ἐγκλίσεις 187 κ. ἐ.—πόσες γραμμα-
τικῶς καὶ τυπικῶς 187, 2—πόσες
συντακτικῶς καὶ σημασιολογικῶς
201, 1—προτάσεως κρίσεως, ἐπι-
θυμίας 201, 2.

ἐδῶ 88, 1, α', Σημ. 282, ΚΗ'.

εἰδάλω, εἶδεμῃ 250, 1, 282, ΚΘ'.

εἰδικές προτάσεις 238—θέσεις τους
294, 1.

εἶμαι—συνδετικό, ὑπαρκτικό 6, β' καὶ
Σημ.

εἰς (σὲ ποιὲς φράσεις εὐχρησθη) 142

ἐκεῖ πού 282, ΑΒ'.

ἐκτός 68, 1, Σημ. α'. 238, 3, Σημ.
282, ΔΓ'.

ἐλα 192, 4—ἐλα πού 282, Γ'.

ἐλλειψις—ὄρου προτάσεως 19 κ. ἐ.
—τοῦ ρήματος 298—φράσεως 298,
6 κ. ἐ.—τοῦ ἐνὸς μέλους ὑποθετι-
κοῦ λόγου 249—ἐν γένει 297 κ. ἐ.

ἐλξις (σχῆμα) 285, Ε'—προχωρη-
τική, ὀπισθοχωρητική 122 καὶ
Σημ.

ἐμ 230, 5. 282, ΔΔ'.

ἐμπρόθετα ἐπιθετικοὶ προσδιορι-
σμοὶ 38, 2.—ἐπιρρηματικοὶ προσ-
διορισμοὶ 26, 2, Σημ.—κατηγορη-
ματικοὶ προσδιορισμοὶ 42, Σημ.
ἐμπρός 148, 2.

ἐν διὰ δυοῖν (σχῆμα) 301, 3.

ἐναντίον 68, 3.

ἐνας (μία, ἓνα), ἀντωνυμία ἀόρι-
στη 101—ἄρθρο ἀόριστο 123, 2—
μεγαλυντικό 128, 2, Σημ.—(=κανέ-
νας) 128, 1, Σημ.—(=οὔτε ἓνας)

129, 1, Σημ. β'—(ὁ ἓνας καὶ ὁ
ἄλλος=διάφοροι) 101, 2, β'—(ὁ
ἓνας τὸν ἄλλο) 96, 1.

ἐνδοιαστικὲς προτάσεις 273 κ. ἐ.

ἐνδοτικὲς προτάσεις 252—θέσεις
τους 294, 5.

ἐνεργητικὰ ρήματα 151 κ. ἐ.—ἀπα-
ραίτητο συμπλήρωμα τῆς ἐννοίας
τους 26, 3—μονόπτωτα, μὲ αἰτια-
τική 56, μὲ γενική 71 κ. ἐ.—δί-
πτωτα, μὲ δυὸ αἰτιατικὲς 61 κ. ἐ.
μὲ γενική καὶ αἰτιατική 73 κ. ἐ.
—ἀπὸ μεταβατικὰ ἀμετάβατα 154,
ἀπὸ ἀμετάβατα μεταβατικὰ 155.

ἐνεστὼς 171 κ. ἐ.—γραφικός, δρα-
ματικός, ἱστορικός 173.

ἐξαφνα 148, 3.

ἐξὸν 282, ΔΗ'.

ἐπειτα 235, 4. 282, ΛΘ'.

ἐπεξήγησις 28, 2—δλόκληρη πρό-
τασις 32. (βουλητική) 256, 5. (εἰ-
δική) 238, 3.

ἐπήγα νὰ (=κόντεψα νὰ) 188, Σημ. β'.

ἐπίθετα ἐπιθετικοὶ προσδιορισμοὶ
35 κ. ἐ.—κατηγορηματικοὶ προσ-
διορισμοὶ 41 κ. ἐ.—εὐχետικά 39,
Σημ. β'—οὐσιαστικοποιημένα 39—
συντασσόμενα μὲ τὴν πρόθεσι μὲ
138α', 3—παραθετικά 43 κ. ἐ.

ἐπιρρήματα 26, 2—σὲ ἐπιθετικὸς
προσδιορισμὸς 38, 2—παραθε-
τικά 43 κ. ἐ.

ἐπιρρηματικοὶ προσδιορισμοὶ 26, 2.

ἐπιφωνήματα 69. 149—ἐπιφωνηματι-
κὲς φράσεις 301, 12.

ἐπρεπε νὰ 189, 2, β'.

ἐρωτήσεις εὐθεῖες 202 κ. ἐ.—πλάγιες

269 — ὀλικῆς ἀγνοίας, μερικῆς ἀγνοίας 203—ρητορικὲς 205.

ἔτσι 282, Μ'—ἔτσι κι' ἔτσι 148, 4—ἔτσι μὲ ἐπεξήγησι 32, Σημ. α'.

εὐφημισμὸς (σχῆμα) 304, 4, γ'.

εὐχετική (ἐγκλισις) 201, 1—μὲ τὸ αἶς καὶ ὀριστική παρατατικοῦ 190, 2, β'—μὲ προστακτική 193, 4.—μὲ τὸ αἶς καὶ ὑποτακτική 198, 3.—μὲ τὸ νὰ καὶ ὑποτακτική 199, 3.

ἔχω· σὲ περιφράσεις, 125, 1 η', Σημ. γ'. 165. 256, 3, α', Σημ.

Ζεύγμα (σχῆμα) 299, 4.

Ἡ 232. 282, ΜΓ'.

ἡ ἀφεντιά σου, (ἡ εὐγενεία σου κ.τ.τ.) 81, Σημ.

ἡ τοῦ ὕψους ἡ τοῦ βάθους 77, 1 α'.

ἡθελα 174, 4, Σημ.—ἡθελα γράφει κ.τ.τ. 206, Σημ. α'.

Θὰ 282, ΜΔ'—θέσεις του 287.

θαῦμα θανμάτων 67, 4, Σημ. α'.

θέμα (ρήματος) ἐνεστωτικό, ἀοριστικό 170, 2.

θές... θές, (θέλεις... θέλεις) 233. 282, ΜΕ'.

θέλεις δὲ θέλεις 225, Σημ. β'.

θέσεις τῶν λέξεων ἐν γένει 286 κ.έ.—τοῦ ἄρθρου 130—τοῦ ἐπιθετικοῦ προσδιορισμοῦ 40—τῆς προθέσεως 146—τοῦ καὶ 223—τοῦ σὰν 146, 2, Σημ. β'—τῶν δευτερευουσῶν προτάσεων 294.

Ἰδιος 93, 1. 95, Σημ. β'. 138α, 3, Σημ.

ἱστορικὸς ἐνεστώς 173, 1.

Κάθε 282, ΜΖ'.

καθέκαστα (τὰ) 110, Σημ. β'.

καθ' ὅλον καὶ μέρος (σχῆμα) 285, Δ'.

καθὼς 282, ΜΘ'.

καθὼς πρέπει (ὡς ἐπιθετικὸς προσδιορισμὸς) 38, Σημ.

καί· 219 κ.έ.—282, Ν'—ιδιόρρυθμη σύνδεσις μὲ τὸ καί, προτάσεων 220, δύο λέξεων τῶν ἰδίων 221—πλεοναστική χρῆσις του 222.

καί· σὺν τῷ τέλει φράσεως 223, Σημ.

καὶ καλὰ νὰ 200, Σημ. β'.

καὶ κεῖνο (κι' ἐκεῖνο) 88, 2, Σημ. στ'. 223, Σημ.

καὶ οἱ δύο, καὶ τοὺς δύο κ.τ.τ. 125, 2, α'. 223, Σημ.

καλὰ καλὰ 301, 4, γ', Σημ.

καλὰ καὶ σώνει (ἢ· σώνει καὶ καλὰ) 200, Σημ. β'.

καλὰ νὰ τὰ πάθη 199, 6.

καλῶς (τον) 55, 1.

κἂν 232. 282, ΝΒ'.

κάνεις 102 κ.έ.

κάνω (τὸ γιὰ τὸ κ.τ.τ.) 58—σὲ περιφράσεις 125, 1, η', Σημ. γ'.

κάπου 148, 5.

κατάχρησις (σχῆμα) 303, 1.

κατ' ἐξοχὴν (σχῆμα) 303, 2.

κατηγόρημα 5-6.

κατηγορηματικοὶ προσδιορισμοὶ 41 κ.έ.

κατηγορούμενο 6, β'. 9—σύναρθρο 9α
—ἐπιρρηματικό 11—προληπτικό
11, Σημ.—ἐμπρόθετο 9, 2 καὶ 3.
10, 3, Σημ.—σὲ πτώσι γενική 15—
πότε παραλείπεται 21.

κάτι 108.

κι' ἄν 282, ΝΓ'.

κι' ἄς 282, ΝΔ'.

κι' αὐτό 88, 2, Σημ. στ'.

κιάλα(ς) 282, ΝΕ'.

κλητική 52, 2.

κοντὰ 55, 3. 148, 6.

κόντεψα νὰ 188, Σημ. β'.

κρίμα πού 238, 2, Σημ.

Λεκτικοὶ τρόποι 302 κ. ἐ. 304.

λέξεις κυριολεκτικῶς, μεταφορικῶς
302—θέσεις τους 286 κ.ἐ.

λὲς (καὶ) 188, Σημ. β'.

λίγο ἔλειψε νὰ 188, Σημ. β'.

λόγος· ἅπλως 1 κ.ἐ.—σύνθετος 215
κ.ἐ. ἐλλιπής, πλεονάζων 296 κ.ἐ.
—εὐθύς, πλάγιος, 277 κ.ἐ.

λοιπὸν 235, 1. 282, ΝΣΤ.

Μὰ (ὁμοτικό) 55, 6.

μὰ (σύνδεσμος) 230, 1. 282, ΝΗ'.

μαζί 68, 2.

μαθὲ(ς) 282, ΝΘ'.

μέλλων· ἅπλως α' 176. ἅπλως β' 180.
182, Σημ.—τετελεσμένος 186—ὅτι
στιγμιαῖος μέλλων δὲν ὑπάρχει
180, Σημ.

μέσα ρήματα· αὐτοπαθὴ ἢ εὐθέα 157.
161—διάμεσα 157, 2, α'. 162—πε-
ριποιητικά 157, 2, β'—ἀλληλοπα-
θὴ 158. 163—δυναμικά 159.

μεταξὺ 96, 2. 282, ΕΒ'.

μεταφορὰ (σχῆμα) 303, 1.

μετοχή 207 κ. ἐ.—σὲ -οντας 209 κ.ἐ.
σὲ -μένος 212 κ.ἐ.—σύνδεσις μετο-
χῶν 213 α'.

μετωνυμία (σχῆμα) 304, 2.

μὴ 247, 1. 273. 282, ΕΓ'. 283, 1 —
θέσεις του 287.

μηδὲ 282, ΕΕ'. 283, 2.

μήτε 227 κ.ἐ. 282, ΕΗ'. 283, 2.

μιά, μιὰ καί, μιὰ πού 282, ΕΘ'.

μισὸς 41.

μόλις 148, 8. 282, ΟΑ'.

μόνο (μονάχα, μόν) 230, 4. 282, ΟΓ'.

μόνο νὰ 199, 2, Σημ. β'.

μόνος (μοναχός) 67, 3, β'. 93, 2.

μόρια τῆς νέας Ἑλληνικῆς (σὲ ἀλφα-
βητική σειρά) 282.

μπά 282, ΟΔ'.

μπᾶς καὶ 282, ΟΕ'.

μπορεῖ 169, 2, Σημ. α'.

Νὰ (δεικτικό) 55, 2. 282, ΟΣΤ'—νὰ
(σου) 76, 2.

νὰ (σύνδεσμος) 236, 3. 247. 266, 1, ε'.
282, ΟΖ'—θέσεις του 287.

νὰ ἰδῆς 199 4.

ναὶ 282, ΟΗ'.

νὲ - νὲ 282, ΟΘ'.

νοητὸ δείξιμο 88, 2.

ντὲ 282, Π'.

Ὁ, ἡ, τὸ 123 κ.έ.—ὡς ἀντωνυμία 123, 1, Σημ.

ὁ ἔνας-ὁ ἄλλος, ὡς παρὰθesis 28, 2, Σημ. α'.

οἱ δύο μας (σας κλπ.) 67, 3, β'.

ὅλα γιὰ ὅλα 135, 3.

ὁλάκερος, ὁλόκληρος, ὅλος 41.

ὅλο (οὔλο) 148, 9.

ὅλοι μας, (σας) κλπ. 67, 3, β'.

ὁ μὲν—ὁ δὲ (οἱ μὲν—οἱ δὲ) 123, 1.

ὁμοιοπτῶται προσδιορισμοὶ 27, 1. 28 κ.έ.

ὅμως 230, 2. 282, ΠΑ'.

ὀνομαστικὴ 52, 1—ἀντὶς γιὰ κλητικὴ 52, 2, Σημ. β'—ψυχολογικὸ ὑποκείμενο 52, 1, Σημ.—ἐπιρρηματικὴ 53—ἐπιφωνηματικὴ 53, Σημ. β'—ἀπόλυτη μετοχῆς 53, 3.

ὁ ὁποῖος, (ἡ ὁποία, τὸ ὁποῖον) 112, 2 κ.έ.

ὅποιος 118.

ὅποτε 282, ΠΒ'.

ὁπότε 282, ΠΓ'.

ὅπου 282, ΠΔ'.

ὅπου κι' ἂν εἶναι 282, ΠΔ', Ι, 1, Σημ.

ὅπως 282, ΠΕ'.

ὀριστικὴ (ἐγκλις) 188 κ.έ.—ἀπλή 189. μὲ τὸ **ἄς** ἢ τὸ **νὰ** μπροστά της 190. μὲ τὸ **θὰ** μπροστά της 191—δυνητικὴ 191, 2—πιθανολογικὴ 191, 1.

ὀριστικὴ ἀντωνυμία 93.

ὄροι προτάσεως· κύριοι 5. δευτερεύοντες 25—ὄροι συγκρίσεως 44, 1—θέσεις τῶν ὄρων τῆς προτάσεως 289 κ.έ. 293.

ὅσο 282, ΠΣΤ'.

ὅσος (-η, -ο) 119.

ὅταν 282, ΠΖ'.

ὅτι (=πὼς-μόλις) 282, ΠΗ'.

ὅ,τι 120.

οὐδὲ 283, 2.

οὐσιαστικά· ἐπιθετικοὶ προσδιορισμοὶ 38, 1—κατηγορηματικοὶ προσδιορισμοὶ 42, Σημ.

οὔτε 227 κ.έ. 282, 4'. 283, 2.

οὔτε (μήτε)=διώλου 282, 4', 4, Σημ.

ὄχι 282, 4Α'. 283, 1—ὄχι μόνον... ἀλλὰ καὶ 231.

ὄχι ποὺ 231, 3, β', Σημ.

ὄχι πὼς 282, 4Α', 6, β'.

Πάει νὰ πῇ 182, Σημ.

παθηματικά ρήματα 168, 3.

παθητικά ρήματα 150, 3. 164 κ.έ.—σχηματιζόμενα μὲ περίφρασι 165—ἐνεργητικοῦ τύπου 166.

παίρνω· σὲ περιφράσεις 125, 1, η', Σημ. γ'.

πάλι(ν) 282, 4Β'.

παλιλλογία (σχῆμα) 301, 4.

πάνω ποὺ (χρονικῶς) 261, 3, Σημ. α'.

παρὰ 140. 131, Σημ. δ'. 230, 3. 282, 4Γ'.

παράθεσις (ἢ παραθετικὸς προσδιο-

ρισμός) 28, 1. 34—προεξαγγελτική 33.
 παράθεσις προτάσεων 215, 1.
 παραθετικά (ἐπίθετα καὶ ἐπιρρήματα) 43 κ. ἐ.
 παρακείμενος 183, κ. ἐ.
 παράλειψις—τοῦ ἀντικειμένου 153—τοῦ ποιητικοῦ αἰτίου 168—προθέσεως 147—τῆς ὑποθέσεως ἢ τῆς ἀποδόσεως σὲ ὑποθετικό λόγο 250—τοῦ νὰ 282, ΟΖ', 16, Σημ. δ'.
 παρατατικός 174 κ. ἐ.—σὲ ποιά χρονική βαθμίδα μπορεῖ νὰ ἀναφέρεται 214, 1.
 παραχωρητικὲς προτάσεις 252.
 πάω 172, 5, Σημ.—πάω νὰ 182, Σημ.
 πέρα πέρα 301, 4, γ', Σημ.
 πιά, πιδ 282, ηΔ'.
 πιθανολογική ἔγκλισις 191, 1.
 πλάγιες ἐρωτήσεις 269 κ. ἐ.—θέσις τους 294, 1.
 πλάγιος λόγος 277 κ. ἐ. 282, ΜΔ', 1.
 πλάτεμα σημασίας λέξεως 303, 1.
 πλεονασμός—τοῦ ἄρθρου 126—ἀρνήσεως 283, 3—τοῦ καὶ 222—τοῦ λόγου ἐν γένει 296. 300 κ. ἐ.
 πληθυντικός—ἀντὶς γιὰ ἐνικὸ 23—εὐγενείας 14, Σημ. α'.
 ποιητικὸ αἶτιο 134, 9. 167—138, 12. 142, 3, ε'—πότε παραλείπεται 168.
 πότε 282, ηΣΤ'.
 ποτέ 68, 2. 282, ηΖ'.
 ποὺ (ὅπου) 112, 2, κ. ἐ. 282, ΠΔ'—ὡς ἐσωτερικὸ ἀντικείμενο 57, 3, Σημ. γ'.

ποὺ λὲς 282, ΠΔ' 3, β', Σημ.
 ποῦ 282, ηΗ'.
 ποῦ ν' τος 84, 1.
 πρέπει νὰ 169, 2, Σημ.
 πρὶν 282, Ρ'.
 προθέσεις 131 κ. ἐ.—ἀρχαῖες εὐχρηστες στὴ νέα γλῶσσα 131. 145.
 πρόληψις (σχῆμα) 285, ΣΤ'—στοῦ ἐμμεσο ἀντικείμενο 63, 2.
 προσδιορισμοὶ 25—ὀνοματικοί, ἐπιρρηματικοί 26—ὀνοματικοὶ ὁμοίωτοι 27 κ. ἐ., ἐτερόπρωτοι 27. 54 κ. ἐ.—ἐπιθετικοί 35 κ. ἐ.—κατηγορηματικοί 41 κ. ἐ.—ἐπιρρηματικοί 65 κ. ἐ. 131 κ. ἐ. 148.
 προστακτική (ἐγκλισις) 192 κ. ἐ.—τοῦ β' ἐνικοῦ προσώπου ἰδιόρρυθμη χρῆσις 194.
 προσωπικὲς ἀντωνυμίες 79 κ. ἐ.—θέσις τους 287, 2 κ. ἐ.
 πρόσωπο—δεύτερο ἀντὶς γιὰ τρίτο, τρίτο ἀντὶς γιὰ πρῶτο κλπ. 24—ἐπικρατέστερο 16, 2.
 πρότασις—ἀπλή 2. 13 κ. ἐ., σύνθετη 12. 16 κ. ἐ., ἑλλειπτικὴ 18 κ. ἐ., χωρὶς ῥῆμα 7, 2—συμπληρωμένη 25—ὀνοματικὴ 7, 1—κρίσεως (ἢ ἀποφαντικὴ, ἐπιθυμίας, ἐρωτηματικὴ, ἐπιφωνηματικὴ 2—ἀποφατικὴ, καταφατικὴ 3—ἀνεξάρτητη ἢ κυρία, ἐξαρτημένη ἢ δευτερεύουσα 4.
 προτάσεις—ἀνεξάρτητες 188 κ. ἐ., ἐξαρτημέναι 237 κ. ἐ., θέσις τῶν ἐξαρτημένων προτάσεων 294.—συσχέτισις προτάσεων 215 κ. ἐ.
 πρωτότερον (σχῆμα) 295, 2.

πτώσεις 51 κ. έ. πλάγιες ώς έπιρ-
ρήματα 26,2, Σημ.

πώς (έπιρρημα) 282, ΡΒ'.

πώς (σύνδεσμος) 282, ΡΓ'.

Ρήμα—συνδετικό, κατηγορηματικό
6—πότε παραλείπεται 20—θέσις
του έντός τής προτάσεως 289
κ. έ.

ρήματα—συνδετικά 10 κ. έ.—άπο-
θετικά 159, Σημ.—άπρόσωπα,
169—ουδέτερα 150,3, Σημ.—συν-
τασσόμενα μέ την πρόθεσι για
135,8, γ', μέ την πρόθεσι μέ
138α—άλλοτε μέ ειδική και άλλο-
τε μέ βουλητική πρότασι 259—μέ
πλάγια έρώτησι 271—'Ιδές και
'Ενεργητικά ρήματα, Μέσα ρή-
ματα, Παθητικά ρήματα.

ρητορικοί τρόποι έκφράσεως, μέ έρω-
τηματική πρότασι 205, μέ ύποθε-
τικό λόγο 251.

Σάμπως 188, Σημ. β'. 282, ΡΕ'.

σάν, (σά) 282, ΡΔ'—μέ αιτιατική έμ-
μέσου άντικειμένου 62, 4, Σημ.—
έμπρός άπό έρωτηματική άνωθυ-
μία 99—θέσις του 146, 2, Σημ. β'.

σάν να 267, Σημ.

σάν να λέμε, σάν να ποϋμε 267,
Σημ.

σημασίες λέξεων—κύριες, μεταφορι-
κές 302.

σήμερα 55, 4.

στάλα στάλα 65, 7, Σημ.

στένεμα σημασίας λέξεως 303, 2.

σύγκρισις 44—άντιθέσεως 47, 2, Σημ.

συγκριτικά επίθετα 43 κ. έ.

σύμφυρσις 285, Β'.

συμφωνία των όρων τής προτάσεως
—στις άπλές προτάσεις 13 κ. έ.
—στις σύνθετες προτάσεις 16 κ. έ.

συνατοί μας (σας, τους) 96, 2.

σύνδεσις προτάσεων—τρόποι συν-
δέσεως 215 κ. έ.—κατά παρά-
ταξιν 4, 1. 215, 2. 219 κ. έ.—
καθ' ύπόταξιν 4, 2. 215, 3. 237 κ. έ.

σύνδεσμοι—άντιθετικοί 228 κ. έ.—
διαζευτικοί 232 κ. έ.—συμπερασμα-
τικοί 234—συμπλεκτικοί 219 κ. έ.
—ύποτακτικοί ώς παρατακτικοί
236.

συνδετικό ρήμα 6, β'. 10 κ. έ.

συνειρμός προτάσεων 215 κ. έ.

συνεκδοχή (σχήμα) 304, 1.

σύνθετη πρότασις 12.

σύνταξις—κατά τὸ νοούμενον 13, 285,
Α'—κατά παράθεσιν ούσιαστι-
κων πρὸς έκφρασιν διαφόρων
σχέσεων 4—κατά παράθεσιν με-
ταξϋ έπιρρημάτων και έμπροθέ-
των 31—παθητική (ὅτι άρκετά
συνήθης) 168.

συσχέτισις προτάσεων 215 κ. έ.

σχήματα λόγου 284 κ. έ.—γραμμα-
τικά 285—σχετικά μέ τή θέσι των
λέξεων 286 κ. έ.—μέ την πληρότη-
τα του λόγου 296 κ. έ.—μέ τή ση-
μασία των λέξεων 302 κ. έ.

σώνει και καλά 200, Σημ. β'.

Τάδε(ς) 106.

ταυτολογία (σχήμα) 301, 5.

τάχα 282, ΡΣΤ'.

τελικὲς προτάσεις 254 κ. έ.

τέτοιος καὶ τέτοιος 91, Σημ. β'.

τί' ἀντωνυμία — ἐρωτηματική 97, 2.
κ. έ., ἀόριστη 109 — (=σέ τί) 65, 7.

τίποτε 102 κ. έ. 282, ΡΗ'.

τό (ἄρθρον) ἐμπρός ἀπό πλάγια ἐρώ-
τησι 272, 4, Σημ.

τό καὶ τό 123, 1 — αὐτό κι' αὐτό 88, 2,
Σημ. δ'.

τος, τη, το 79. 82 κ. έ. — παράλειψις
της 86.

τότε 235, 4. 282, ΡΘ'.

τοῦ θανατᾶ (τοῦ θανάτου) 77, 7.

τοῦ κάκου 77, 5.

τοῦ λόγου μου (σου, του κλπ.) 81.

τοῦ χρόνου 77, 2, α'.

τοῦτο καὶ τοῦτο 88, 2, Σημ. δ'.

τοῦτο κεῖνο, (τοῦτα κεῖνα) 88, 2,
Σημ. δ'.

τοῦτος, -η, -ο 88. — κακή χρῆσις της
88, 2. Σημ. β'.

τώρα 235, 4. 282, ΡΙ'.

Ὑπερβατὸν (σχῆμα) 295, 1.

ὑπερβολή (σχῆμα) 304, 5.

ὑπερθετικά (τύπος καὶ χρῆσις) 48
κ. έ.

ὑπερουντέλικος 185.

ὑποθετικὲς προτάσεις 244 κ. έ. — θέ-
σις του 294, 2.

ὑποκείμενο 5. 6, Σημ. 2. 8. — ψυ-
χολογικὸ 52, 1, Σημ. — περιλη-
πτικὸ 13 — ἐμπρόθετο 134, 7. Σημ.
— πρότασις, εἰδική 238, 2. βουλη-
τική 256, 2 — παράλειψις του 19
κ. έ.

ὑποτακτική· τοῦ συνέπεσε γραμμα-
τικῶς καὶ τυπικῶς μετὰ τὴν ὀριστι-
κὴ 187, 2 — χρῆσις της 195 κ. έ.
— ἀπλή (μελλοντική) 196 — βου-
λητική, μετὰ τὸ ἄς ἢ νὰ μπροστά
της, 197 κ. έ. — ἱστορικὴ ἢ διηγη-
ματικὴ 200 — ἀπορηματικὴ 204, 4.

ὑποφορὰ (καὶ ἀνθυποφορὰ — σχῆμα)
301, 9.

Φθορὰ σημασίας λέξεως 303, 3.

Χιαστὸν (σχῆμα) 295, 3.

χρονικὲς προτάσεις 261 κ. έ. — θέ-
σις τους 294, 4.

χρόνοι τοῦ ρήματος 170 κ. έ. — ἄρ-
κτικοί, παραγόμενοι, ἱστορικοὶ
170, 4, β', Σημ. — τοῦ ἐξελισσομέ-
νου 171 κ. έ. — τοῦ συμπτυγμένου
καὶ τετελεσμένου 177 κ. έ. — ποῦ
ἀναφέρονται, στὴν ὀριστικὴν 170,
4. στίς ἄλλες ἐγκλίσεις 214 — χρῆ-
σις τῶν χρόνων στὸν πλάγιον λό-
γον 281.

χωρὶς γὰ 256, 5, Σημ. β'. (ὅτι καὶ
χωρίζονται μετὰ τὴν παρεμβολὴν
ἄλλων λέξεων) 146, 2, Σημ. γ'.

Ψυχὴ (=ἀπολύτως κανεὶς) 129, 1,
Σημ. β'.

᾽Ωρα (=πρὸ πολλοῦ) 65,2,β'.

ὥς (μὲ αἰτιατική τοῦ ἐμμέσου ἀντικειμένου) 62,4, Σημ. 144. 282, PIA'.

ὥς τόσο 144, 2, Σημ. 228,3.

ὥσάν 282, PIB'.

ὥστε 235, 5. 282, PII'.

024000028402

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

